Ilie Corfus

Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone

Secolul al XVI-lea

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

În memoria profesorului meu ION I. NISTOR

Ilie Corfus

Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone

Secolul al XVI-lea

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Bucureşti, 1979

Documents concernant l'histoire de la Roumanie recueillis des archives polonaises. XVIe siècle

Документы по истории Румынии, собранные в польских архивах. XVI-ый век

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
71 021 Calea Victoriei 125, sector 1, Bucureşti

INTRODUCERE

Cu toate pierderile ireparabile suferite în timpul celui de-al doilea război mondial de arhivele polone, mai ales de cele din Varşovia, Polonia a rămas totuşi ţara care păstrează unul din cele mai bogate şi mai preţioase tezaure de documente privitoare la istoria noastră naţională. Importanţa materialului documentar polon pentru studiul istoriei ţărilor române a fost de mult apreciată în istoriografia noastră. Unele capitole din istoria externă a Moldovei medievale s-au scris pe baza izvoarelor păstrate în arhivele şi publicaţiile polone. Recurgerea la aceste texte şi în general la materialul aflat în colecţiile din străinătate se explică prin faptul că ţările române, aşezate la răscrucea tuturor furtunilor istoriei, şi-au pierdut în mare parte arhivele cancelariilor, în care îşi adunau şi îşi înregistrau actele ce le formau şi le îndrumau în perioada feudală relaţiile internaţionale. Polonia a fost din acest punct de vedere mai norocoasă, poate şi prin aceea că a avut o cancelarie mai amplă şi mai diversificată. În Polonia toate dregătoriile şi-au alcătuit în evul mediu cancelarii, în care şi-au strîns acte şi şi-au ţinut condici, din care şi-au format apoi arhive proprii. Astfel, regii au avut arhiva coroanei la Cracovia (Archiwum Koronne Krakowskie), în castelul lor, arhivă în care au fost depuse corespondenţa primită de ei din străinătate, actele care le reglementau legăturile internaţionale, actele omagiale ale vasalilor lor etc. După mutarea capitalei la Varşovia, corespondenţa şi actele mai puţin solemne, iar de la 1676 înainte toate actele au fost depuse în arhiva coroanei din Varşovia (Archiwum Koronne Warszawskie), organizată pe rînd de cancelarii poloni. Autorităţile centrale (ministerele) şi-au format şi ele arhive separate, ca cea a cancelariatului, care a ţinut condicile coroanei (Metryka Koronna). Într-una din seriile acestora, numită condicile soliilor (Libri legationum), s-au copiat corespondenţa oficială privitoare la raporturile cu străinătatea, precum şi instrucţiunile soliilor trimise şi primite de peste hotare.

O parte însă din actele cancelariei sau ale altor dregătorii centrale s-au adunat în mîna cancelarului şi a altor miniştri şi în felul acesta au ajuns în arhive personale, particulare. Şi în Lituania s-au format arhive. Condicile cancelariei acestei ţări (Metryka Litewska) au acelaşi caracter ca şi cele ale cancelariei regatului polon. În seria condicilor de solii (Księgi poselskie) s-a copiat corespondenţa diplomatică a Lituaniei cu Moscova, Crimeea şi Moldova.

La aceste condici oficiale se alătură volumele de acte în manuscris, alcătuite de Stanislav Górski, unul din colaboratorii vicecancelarului Petru Tomicki din anii 1515—1535, şi denumite „Teki Górskiego" (Mapele lui Górski). În aceste mape s-au copiat actele cancelariei polone

din prima jumătate a secolului al XVI-lea, adică scrisorile intrate şi cele ieşite, în probleme interne şi externe, formînd o vastă colecţie de documente manuscrise (aproape 29 de volume), în mai multe redacţii, păstrate în forma lor iniţială sau în copii în diferite arhive polone şi străine. Altă colecţie de acelaşi caracter, mult mai bogată, numărînd peste 200 de volume în manuscris, sînt aşa-zisele „Teki Naruszewicza" (Mapele lui Naruszewicz), întocmite în scopuri de cercetare, cu cheltuiala mai ales a ultimului rege polon, Stanislav August Poniatowski, pentru istoricul Adam Naruszewicz. Colecţia cuprinde în ordine cronologică copii după corespondenţa oficială a cancelariei regale.

Pentru secolul al XVI-lea, din care provin documentele tipărite în volumul de faţă, în Polonia au fost publicate, începînd îndeosebi din a doua jumătate a veacului al XIX-lea, numeroase colecţii de acte, pe baza materialului păstrat în arhivele şi fondurile amintite sau în arhive străine. O succintă trecere a lor în revistă, ca şi a publicaţiilor româneşti de documente, în ambele cazuri însă numai a acelora care se referă la relaţiile româno-polone din secolul citat, va înlesni încadrarea adecvată a actelor volumului nostru în contextul documentar al epocii.

Istoriografia polonă a reuşit să acopere exhaustiv cu volumele de documente editate pînă acum primele trei decenii şi jumătate ale secolului al XVI-lea. În ordinea cronologică a actelor cuprinse în aceste volume, seria lor o deschide J. Garbacik cu *Materiały do dziejów dyplomacji polskiej z lat 1486—1516 ((kodeks zagrzebski)* (Materiale pentru istoria diplomaţiei polone din anii 1486—1516, codicele din Zagreb), Cracovia, 1966. Anterior Fr. Papée a publicat din mapele lui Górski şi din condicile coroanei *Akta Aleksandra króla polskiego, wielkiego księcia litewskiego, 1501—1506* (Actele lui Alexandru, rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, 1501—1506), în *Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia*, XIX, Cracovia, 1927. Dar cea mai importantă colecţie este cea intitulată *Acta Tomiciana*, în care s-au tipărit mapele lui Górski începînd cu anul 1507 pînă în 1534, primele 13 volume de T. Działyński, Z. Celichowski ş.a., Poznań, 1852—1915, iar în continuare, în serie nouă, volumele XIV (acte din 1532), Poznań, 1952, şi XV (acte din 1533), Wrocław-Cracovia, 1957, de Wł. Pociecha, volumul XVI, partea întîi (acte din ianuare-iulie 1534), Wrocław-Cracovia-Poznań, 1960, de K. Lepszy, iar partea a doua (acte din iulie—decembrie 1534), Wrocław, 1961, de A. Wyczański. Pe viitor se prevede editarea în continuare în această colecţie a tuturor actelor polone din prima jumătate a secolului al XVI-lea.

Începînd din anul 1507 şi pînă la sfîrşitul acestui secol, material documentar se află publicat în mod dispersat şi în următoarele colecţii: M. Dogiel, *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae*, I, IV, V, Vilna, 1758, primul volum cuprinzînd şi acte referitoare la relaţiile polono-române din 1539—1552. A. Theiner, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia*, I—IV, Roma, 1861—1864, documente culese din arhivele Vaticanului, volumul II cuprinzînd anii 1410—1572, iar volumul III, anii 1585—1696, ambele conţinînd şi acte relative la istoria ţărilor române. *Scriptores rerum Polonicarum*, I—XXII, Cracovia, 1872—1917, colecţie în care sînt editate jurnalele diferitelor seimuri polone din secolul al XVI-lea, precum şi o serie de cronici polone şi străine; în volumul al IV-lea al colecţiei şi care formează *Archiwum Komisyi Historycznej* (Arhiva comisiei istorice), I, Cracovia, 1878, W. Kętrzyński a publicat discursul notat de Stanislav

Górski în seimul din 1537, precum şi cele scrise de acesta despre dezbaterile seimurilor din 1538 şi 1539 în legătură cu Petru Rareş (p . 1—87). *Źródła dziejowe* (Izvoare istorice), I—XXIV, Varşovia, 1876—1915; în volumul X, Al. Jabłonowski a publicat *Sprawy wołoskie za Jagiellonów. Akta i listy* (Problemele Moldovei în timpul Jagielonilor. Acte şi scrisori), 1878, conţinînd materiale privind raporturile polono-române din 1536—1558, iar în volumul IV, A. Pawiński a tipărit *Początki panowania w Polsce Stefana Batorego 1575—1578 r. Listy, uniwersały, instrukcye* (Începuturile domniei în Polonia a lui Ştefan Báthory, 1575—1578. Scrisori, manifeste, instrucţiuni),1877, printre care se află şi ordinele regelui către staroştii şi nobilimea de la margine pentru oprirea incursiunilor de pradă în Moldova şi pentru prinderea lui Ioan Potcoavă, precum şi scrisori schimbate între Petru Şchiopul şi tătari (p. 127—138, 229—231). *Acta historica res gestas Poloniae illustrantia ab anno 1507 ad annum 1795*, I—XIII, Varşovia—Cracovia, 1878—1909; în volumul I, Wł. Wisłocki a publicat *Epistolarum libri Andreae Zebrzydowski 1546—1553* şi corespondenţa acestui episcop al Cracoviei, Varşovia, 1878; în volumul IV, F. Hipler şi W. Zakrzewski au tipărit *Cardinalis Hosii epistolarum tomus I : 1525—1550*, Cracovia, 1879, cu ştiri despre Moldova din 1539—1550 (p. 75— 76, 79—83, 106, 307, 311, 397—399), iar în 1886 au publicat în volumul IX al doilea tom din corespondenţa aceluiaşi cardinal şi episcop din Warmja din 1551—1558, conţinînd informaţii cu privire la istoria noastră din 1551—1553 (p. 62, 101, 240, 241, 317); în sfîrşit, în volumul XI al colecţiei I. Polkowski a editat *Sprawy wojenne króla Stefana Batorego. Dyjaryjusze, relacyje, listy i akta z lat 1576—1586* (Problemele militare ale regelui Ştefan Báthory. Jurnale, relaţii, scrisori şi acte din anii 1576—1586), Cracovia, 1887, cu ştiri despre Potcoavă şi domnişorul Constantin şi cu o scrisoare de la Petru Şchiopul (p. 107—108, 150, 155, 402—403).

Urmează apoi documente publicate separat de diverşi istorici. Astfel A. Grabowski, în *Starożytności historyczne polskie* (Antichităţi istorice polone), I, Cracovia, 1840, a tipărit din mapele lui Górski instrucţiunile soliei din 1528 a lui Petru Rareş şi cele ale soliei turceşti din 1568, ambele în Polonia (p. 24—25, 51—54), precum şi o expunere a lui Zamoyski asupra expediţiei sale împotriva lui Mihai Viteazul din 1600 (p. 104—111), iar în volumul al II-lea al aceleiaşi colecţii a inserat patru scrisori de-ale cancelarului Matei Drzewicki din 1500—1503 privitoare la politica lui Ştefan cel Mare faţă de Polonia (p. 63—64), o scrisoare a aceluiaşi cancelar din 1527 despre prezenţa unui sol român la Cracovia (p. 65), precum şi o scrisoare a lui Ioan Dantiszek, episcop de Warmja, despre incursiunea lui Petru Rareş în Pocuţia din 1535 (p. 70). În *Ojczyste spominki w pismach do dziejów dawnej Polski* (Amintiri despre patrie în scrisori referitoare la vechea Polonie), I, Cracovia, 1845, acelaşi A. Grabowski a editat instrucţiunile soliei polone din 1542 la Poartă, cu referiri la Moldova, precum şi o relaţie despre alaiul înmormîntării regelui Sigismund I din 1548, între steagurile participante figurînd şi cel al Moldovei, cu capul de zimbru, avînd trecută prin nări o verigă, iar steaua şi semiluna între coarne (p. 1—3, 8). L. Hubert a tipărit în *Pamiętniki historyczne* (Memorii istorice), I, Varşovia, 1861, tratatul dintre Sigismund I şi Ştefăniţă din 1519 (p. 268—274). J. U. Niemcewicz a publicat în *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce* (Colecţie de memorii istorice despre vechea Polonie), noua ediţie a lui J. N. Bobrowicz, IV, Lipsca, 1839, instrucţiunile soliei lui Sigismund I către fiul său Sigismund August, în Lituania din 1545

în legătură cu necesitatea opririi incursiunilor polone în Moldova şi în teritoriile tătăreşti (p. 59—60), precum şi jurămîntul lui Ieremia Movilă depus la Iaşi, la 21 august 1595, regelui Poloniei în faţa lui Zamoyski (p. 117—118), iar în volumul I al aceleiaşi colecţii, memoriul cardinalului I. Fr. Commendone, legat papal în Polonia (1571—1573), memoriu redactat de A. M. Gratiani şi în care se vorbeşte de insistenţele depuse de acest cardinal pentru a atrage pe poloni în război cu turcii şi pentru a susţine în Moldova pe Bogdan, domnul mazil, fiul lui Alexandru Lăpuşneanu, împotriva voievodului impus de Poartă, a necatolicului Ioan vodă (p. 79—82). St. A. Lachowicz a tipărit în *Listy oryginalne Zygmunta Augusta do Mikołaja Radziwiłła Czarnego* ... (Scrisori originale ale lui Sigismund August către Nicolai Radziwiłł cel Negru ...), Vilna, 1842, o scrisoare a regelui din 28 februarie 1550 despre atacul lui Iliaş, fiul lui Petru Rareş, asupra Barului din Podolia (p. 11—13). Wł. Chomętowski a inserat o scurtă cronică (neterminată) despre Despot, cuprinzînd anii 1559—1562, în „Biblioteka Ord. Krasińskich", Varşovia, 1868 (p. 1—11), iar S. Barącz testamentul lui Ştefan Tomşa, Ioan Moţoc şi Petru Spancioc din 1564 în *Pamiętnik dziejów polskich z aktów urzędowych lwowskich i z rękopisów* (Memoriu pentru istoria polonă din acte oficiale din Liov şi din manuscrise), Liov, 1855 (p. 35). J. Janicki a editat *Akta historyczne do panowania Stefana Batorego* (Acte istorice privitoare la domnia lui Ştefan Báthory) din Muzeul C. Swidziński, în aceeaşi bibliotecă, tomul cinci şi şase (la un loc), Varşovia, 1881, între care se află şi scrisorile regelui din 1578 şi 1579 către staroştii din Ucraina, către cazaci şi către Petru Şchiopul în legătură cu oprirea trecerii în Moldova a pretendentului Petru, care se dădea drept fiu al lui Alexandru Lăpuşneanu, şi a lui Constantin Lăcustă, care ar fi fost fiul fostului domn cu aceeaşi poreclă (p. 130—140, 394—401).

La aceste volume se adaugă cele ce cuprind corespondenţa diferitelor personalităţi politice, ecleziastice şi militare, conţinînd informaţii asupra ţărilor noastre. Astfel Al. Kraushar, în *Olbracht Łaski wojewoda sieradzki* (Albert Łaski, voievod de Sieradz), I—II, Varşovia, 1882, a publicat cîteva scrisori schimbate între Al. Lăpuşneanu şi Sigismund August în legătură cu insistenţa acestui aventurier de a pune mîna pe tronul Moldovei. Wł. Chomętowski, în *Akta podkanclerskie Franciszka Krasińskiego 1569 — 1573. Część trzecia* (Actele vicecancelariatului lui Francisc Krasiński, 1569—1573. Partea a treia), Varşovia, 1871, a tipărit documente cu informaţii asupra evenimentelor din Moldova din 1571—1573 (p. 231—232, 333, 455—456). J. Janicki a inserat în *Akta poselskie. I. Korrespondencye Franciszka Krasińskiego 1558—1576* (Actele soliilor. I. Corespondenţa lui Francisc Krasiński, 1558—1576), Cracovia, 1872, patru scrisori din 1566 ale lui Sigismund August către Fr. Krasiński, agentul său pe lîngă Carol Quintul, cu referiri la Moldova (p. 99—128). T. Wierzbowski a publicat *Uchańsciana*, I—V, Varşovia, 1884—1891, care cuprinde scrisorile lui Iacob Uchański, arhiepiscop de Gniezno, din 1549—1581, cu ştiri despre Bogdan Lăpuşneanu (IV, p. 33—39) şi Despot (V, p. 747). W. Sobieski şi J. Siemieński au editat *Archiwum Jana Zamoyskiego kanclerza i hetmana wielkiego koronnego* (Arhiva lui Ioan Zamoyski, cancelar şi mare hatman al coroanei), I—III (acte din 1553—1584), Varşovia, 1904—1913, iar K. Lepszy volumul al IV-lea (acte din 1585—1588), Cracovia, 1948, toate volumele cuprinzînd şi informaţii despre români din 1578—1588. W. Nehring publicase mai întîi *Listy J. Zamoyskiego do Radziwiłłów*

(Scrisorile lui I. Zamoyski către nobilii Radziwiłł), în „Kwartalnik Historyczny”, IV, 1890, conţinînd şi ştiri din 1594 despre ţările române. J. T. Lubomirski a publicat în *Listy Stanisława Żółkiewskiego 1584—1620* (Scrisorile lui Stanislav Żółkiewski, 1584—1620), Cracovia, 1868, un număr de nouă acte, cu ştiri despre Moldova din 1593 şi despre răscoala ţărilor române împotriva dominaţiei otomane din 1594 (p. 38—108). A. Sokołowski a tipărit *Archivum domu Radziwiłłów* (Arhiva casei Radziwiłł), în *Scriptores rerum Polonicarum*, VIII, Cracovia, 1885, care cuprinde informaţii despre acţiunea lui Mihai Viteazul în Moldova şi despre războiul dus de poloni împotriva sa (p. 156—159). A. Prochaska a inserat în *Archivum domu Sapiechów* (Arhiva casei Sapiecha), I, Liov, 1892, un număr de 16 scrisori, cu amănunte asupra relaţiilor româno-polone din ultimul deceniu al secolului al XVI-lea (p. 48—254). Ştiri despre pregătirea războiului împotriva lui Mihai Viteazul se găsesc şi în *Życia sławnych Polaków* (Vieţile polonilor celebri), I, Varşovia, 1805 (p. 348—349), în volumul al IV-lea al aceleiaşi colecţii, Lipsca, 1837 (noua ediţie a lui J. N. Bobrowicz) (p. 218—220), precum şi la A. Mosbach, *Wiadomości do dziejów polskich z archivum prowincyi szląskiej* (Ştiri privitoare la istoria Poloniei din arhiva provinciei Silezia), Wrocław, 1860 (p. 239—242).

În sfîrşit, istoricii poloni au publicat acte din arhivele Vaticanului. Pe lîngă colecţia citată a lui Theiner şi pe lîngă volumele lui Er. Rykaczewski, *Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce, 1548—1690* (Relaţiile nunţiilor apostolici şi ale altor persoane despre Polonia, 1548—1690), I—II, Berlin—Poznań, 1864, alte două colecţii continuă să editeze asemenea material. În prima, intitulată *Monumenta Poloniae Vaticana*, I—IX, Cracovia, 1913—1950, şi anume în volumul al IV-lea, L. Boratyński a publicat *I. A. Caligarii nuntii apostolici in Polonia epistolae et acta 1578—1581*, Cracovia, 1915, cuprinzînd, între altele, informaţii despre decapitarea lui Potcoavă, trimiterea de ajutor militar polon lui Petru Şchiopul pentru a tăia calea cazacilor, prinderea lui Alexandru, pseudofratele lui Potcoavă, precum şi despre domnişorul Petru, pretinsul fiu al lui Al. Lăpuşneanu (p. 13, 27, 28, 39, 42); în volumul al V-lea Ed. Kuntze şi Cz. Nanke au editat *Alberti Bolognetti nuntii apostolici in Polonia epistolae et acta 1581—1585*, partea întîi : 1581—1582, Cracovia, 1923—1933, cu referiri la Al. Lăpuşneanu, Despot, Potcoavă, Iancu Sasu şi Petru Şchiopul, precum şi la domnii munteni Mihnea al II-lea Turcitul, Mircea Ciobanul şi Petru Cercel; în partea a doua, formînd volumul al VI-lea al colecţiei, se continuă tipărirea corespondenţei din 1583 a acestui nunţiu, Cracovia, 1938, iar în partea a treia, constituind al VII-lea volum al colecţiei, scrisorile aceluiaşi din 1584—1585, toate conţinînd bogate ştiri despre ţările române din această perioadă. A doua colecţie, *Elementa ad fontium editiones*, I—XXXII, Roma, 1960—1974 (apare în continuare), este editată de Institutul polon de istorie din Roma şi conţine în volumele IV, VIII, IX, XI—XIII, XVI, XVII şi XIX un variat şi interesant material documentar privitor la istoria noastră, cules din arhivele din Roma, Milano, Parma, Florenţa, din Spania, Danemarca şi Anglia. În această succintă prezentare a publicaţiilor poloneze de documente se cere amintit şi utilul *Katalog dokumentów tureckich. Dokumenty do dziejów Polski i krajów ościennych w latach 1455—1672* (Catalogul documentelor turceşti. Documente privitoare la istoria Poloniei şi a ţărilor limitrofe din anii 1455—1672), publicat de S. Abramowicz, Varşovia, 1959, în care se dă conţinutul unui important număr de acte turceşti care se păstrează în arhivele polone şi care privesc istoria ţărilor române.

În ceea ce privește colecțiile românești de documente relative la istoria relațiilor româno-polone din secolul al XVI-lea, ele cuprind în mare parte material documentar extras din arhivele sau reprodus din publicațiile polone. Istoricii români au dat o deosebită atenție studiului legăturilor dintre țările române și Polonia. La noi există o veche tradiție de cercetare în arhivele polone, începînd cu M. Kogălniceanu, B. P. Hașdeu, I. Bogdan, N. Iorga și continuînd pînă în zilele noastre.

În ordinea cronologică a documentelor ce le conțin, seria colecțiilor românești de izvoare istorice o deschide I. Bogdan, cu *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, București, 1913, p. 454—496. În continuare, perioada 1504—1517 este acoperită de volumul publicat de M. Costăchescu, *Documente moldovenești de la Bogdan voevod (1504—1517)*, București, 1940, p. 437—510. Ambele volume reproduc documente din publicațiile polone. Din ediții polone de documente, și anume din Theiner, Dogiel, dar mai ales din *Acta Tomiciana* a retipărit și N. Densușianu în Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, volumele : II, partea a doua (1451—1517), partea a treia (1510—1527), partea a patra (1531—1552) și partea a cincea (1552—1575), București, 1891—1897. Urmează apoi volumele în care s-a tipărit material inedit, extras din arhivele străine. Seria acestora o deschide E. Hurmuzaki, care a publicat în colecția ce-i poartă numele documente din arhivele austriace, și anume în volumele : II, partea întîi (1541—1575) ; III, partea întîi (1576—1599) și partea a doua (1576—1600) ; IV, partea întîi (1600—1649) și partea a doua (1600—1650) ; VIII (1376—1650), București, 1880—1894. Dar cele mai importante pentru studiul relațiilor româno-polone sînt actele editate de I. Bogdan, *Documente culese din arhive și biblioteci polone ... Cu o traducere franceză a documentelor polone de I. Skupiewski*, în Hurmuzaki, *Documente*, supliment II, volumul I (1510—1600), București, 1893. În continuare, N. Iorga a editat *Acte din secolul al XVI-lea (1517—1612), relative mai ales la domnia și viața lui Petru-Vodă Șchiopul*, în Hurmuzaki, *Documente*, XI, București, 1909 ; *Acte relative la războaiele și cuceririle lui Mihai-Vodă Viteazul*, în Hurmuzaki, *Documente*, XII, București, 1903; *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului*, I, București, 1895, p. 9—50, 107—179 ; II, București, 1896, p. 731—738 ; III, București, 1897, p. 71—74 ; *Acte străine din arhivele Galiției, vechii Prusii și Țerilor-de-jos*, în *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XXIII, București, 1913, p. 3—112, 293—456. În sfîrșit, A. Veress a publicat *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, I—VI (acte din 1527—1600), București, 1929—1933.

Acestor colecții li se adaugă acte publicate dispersat de A. Papiu Ilarian [1], B. P. Hașdeu [2], N. Iorga [3], St. Nicolaescu [4], I.C. Filitti [5], și Cl. Isopescu [6]. Urmează publicațiile de documente extrase din arhivele

---

[1] *Documente relative la istoria lui Michaiu V.*, în „Tezaur de monumente istorice pentru România", III, București, 1864, p. 55—72.

[2] *Documente publicate în limbi străine*, în „Archiva istorică a României", I, București, 1865, p. 33—35, 43.

[3] *Călători, ambasadori și misionari în țările noastre*, București, 1899, p. 4—5; *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății-Albe*, București, 1899, p. 335—351.

[4] *Documente slavo-române ...*, București, 1905, p. 288—291.

[5] *Din arhivele Vaticanului, II. Documente politice, 1526—1788*, București, 1914, p. 14—88.

[6] *Alcuni documenti inediti della fine del cinquecento*, în „Ephemeris Dacoromana", II, Roma, 1924, și în „Diplomatarium Italicum", I, Roma, 1925; *Documenti inediti della fine del cinquecento*, în An. Acad. Rom., Mem. Secț. Ist., s. III, t. X, mem. 2, București, 1929.

din Polonia în perioada dintre cele două războaie mondiale de istoricii români, cunoscători ai limbii polone: Gh. Duzinchevici [7], Th. Holban [8], E. Eftimiu [9], P. P. Panaitescu [10] și I. Corfus [11]. Nu demult au mai fost publicate de Ir. Sulkowska (Varșovia) cîteva scrisori în limba polonă [12], de Șt. Ștefănescu un document în limba română și altul în limba slavă [13], iar de Șt. Simionescu [14], E. Eskenasy [15] și I. Bidian [16] cîteva acte în limba latină, toate provenind din arhivele din Polonia. Recent, M. Mehmet a editat în colecția „Izvoare orientale privind istoria României", III, *Documente turcești privind istoria României*, I, 1455—1774, București, 1976, cuprinzînd, în traducere românească, tratate diplomatice dintre Poartă și Polonia, precum și corespondență schimbată în această perioadă între sultani, viziri, regi poloni și domni români.

Volumul de față se înscrie pe linia trasată la timpul său de I. Bogdan de editare de documente polone privitoare la istoria românilor. Documentele adunate în el au fost extrase din mapele lui Górski, care se păstrează în Biblioteca din Kórnik, din „Libri legationum", din mapele lui Naruszewicz, din arhiva și condicile coroanei, din condicile cancelariatului și vicecancelariatului, din arhivele magnaților (Zamoyski, Radziwiłł, Sanguszko), toate acestea aflate în Arhiva centrală de acte vechi din Varșovia, din fondul aparținînd odinioară bibliotecii Zamoyski și care se păstrează în Biblioteca Națională din Varșovia, apoi din Arhiva Czartoryski, Biblioteca Jagiellonă, Biblioteca vechii Academii polone, Arhiva voievodală și Arhiva orășenească, toate din Cracovia, și în sfîrșit din Biblioteca Institutului național „Ossoliński" din Wrocałw. Detectarea lor s-a făcut de editorul volumului în scurtele sale perioade de cercetare în aceste arhive și biblioteci din anii 1969, 1970 și 1974, cînd a copiat la fața locului un număr însemnat de acte, îndeosebi cele din Biblioteca Națională și din Arhiva centrală de acte vechi din capitala Poloniei. O mare parte din documentele volumului au fost detectate de unii salariați ai Arhivelor statului din București. Materialul depistat a fost microfilmat, iar microfilmele se află în păstrarea acestor arhive. De pe aceste microfilme editorul

---

[7] *Din legăturile lui Petru Rareș cu Polonia*, în „Revista istorică", XXIII (1937), p. 261—266; *Documente din arhivele polone relative la istoria românilor (secolele XVI—XIX)*, în „Bul. Com. Ist. a României", XIV (1935), p. 1—12, și, separat, sub același titlu, Vălenii de Munte, 1935.

[8] *Documente externe (1552—1561)*, în „Studii", XVIII (1965), nr. 3, p. 667—674; *Contribuții la istoria domniei muntenești a lui Simion Movilă*, în „Revista istorică", XXIII (1937), p. 150—152.

[9] *Cîteva scrisori de la Ieremia Movilă*, în „Revista istorică", XVIII (1932), p. 142—148.

[10] *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1936.

[11] *Corespondență inedită asupra relațiunilor între Mihai Viteazul și Polonia*, în „Codrul Cosminului", IX (1935), p. 3—67; *Un documente de la Ieremia Movilă referitor la franciscanii din Bacău*, în „Omagiu lui Ion I. Nistor", Cernăuți, 1937, p. 898—903; *Mihai Viteazul și polonii. Cu documente inedite în anexe*, București, 1938; *Contribuțiuni noi privitoare la Petru vodă Cazacul*, în „Codrul Cosminului", X (1936—1939), p. 483—492; *O comisie de hotar moldo-polonă pe timpul lui Ieremia Movilă (1598)*, ibidem, p. 493—498.

[12] *Noi documente privind relațiile româno-polone în perioada 1589—1622*, în „Studii", XII (1959), nr. 6, p. 91—100.

[13] *Știri noi cu privire la domnia lui Mihai Viteazul*, în „Studii și materiale de istorie medie", V (1962), p. 186—192; *Un document recent descoperit privitor la recrutarea mercenarilor de către Mihai Viteazul*, în „Studii", V (1962), p. 161—162.

[14] *Noi date despre situația internă și externă a Moldovei într-un izvor inedit*, în „Studii", 25 (1972), nr. 2, p. 229—238.

[15] *Un nou izvor referitor la prima domnie a lui Petru Rareș*, în „Studii", 26 (1973), nr. 1, p. 139—144.

[16] *Moldova în tratativele polono-otomane într-un document din anul 1538*, în „Studii și materiale de istorie medie", VII (1974), p. 310—314.

a copiat la aparatul de proiecţie cele mai multe din actele volumului. Descifrarea lor a întîmpinat pe alocuri dificultăţi din cauza scrierii şterse sau a microfilmării nesatisfăcătoare a textelor.

Izvoarele adunate în volum sînt necunoscute, nefiind publicate nici la noi [17], nici în Polonia. Prin caracterul lor inedit, ele lărgesc baza documentară şi deschid noi orizonturi studiului unui complex de probleme politice, militare, economice şi culturale, legate de relaţiile ţărilor române, în special ale Moldovei, cu Polonia, dar şi cu Imperiul otoman, Imperiul habsburgic, Vaticanul, Hanatul Crimeii şi Moscova. Aceste relaţii se desfăşoară pe multiple planuri, într-o perioadă cînd puterea Porţii se găsea în plină ascensiune şi cînd Polonia constituia un stat mare şi puternic, format din „Coroana", adică din regatul polon, şi din marele principat al Lituaniei, unite pînă la 1569 numai prin persoana regelui, care era în acelaşi timp şi mare principe al Lituaniei, apoi de la acest an înainte, efectiv, formînd Republica nobiliară polonă. Mărginite de teritoriile Imperiului otoman şi ale statului polono-lituanian, Principatele române se bucurau de un statut autonom, sub suzeranitatea Porţii. Lupta lor continuă de apărare a acestui statut şi de redobîndire a independenţei răzbate cu vigoare din paginile volumului.

Actele volumului oferă, în primul rînd, informaţii noi, pe baza cărora se pot urmări mai clar raporturile politice dintre Moldova şi Polonia din secolul al XVI-lea. În primele patru decenii ale secolului, aceste relaţii se desfăşoară în umbra conflictului provocat de pretenţiile domnilor români de stăpînire asupra Pocuţiei, teritoriu în litigiu de la frontieră. Ei şi-au găsit în acel timp un aliat în persoana marelui cneaz al Moscovei, aflat în război cu Lituania. Sigismund I, regele Poloniei (1506—1548), a avut în primul sfert al secolului un aliat sigur numai în Ungaria, unde domnea fratele său, Vladislav. Evitarea pericolului otoman comun ambelor ţări, dar mai iminent pentru Ungaria, a fost factorul care a determinat reînnoirea alianţei polono-maghiare (1507), prin care Polonia a renunţat pentru un timp la suzeranitatea ei asupra Moldovei în favoarea regelui maghiar. În ceea ce priveşte primejdia turcească, în Polonia s-a căutat încă după expediţia lui Ioan Albert în Moldova (1497) să se ducă o politică de pace cu Turcia, căci bunele relaţii cu aceasta îi înlesneau apărarea de tătari şi de români. În schimb, pentru Ungaria expansiunea Semilunii îi ameninţa direct existenţa, mai ales după căderea Belgradului (1521). Într-adevăr, catastrofa de la Mohaci (1526), unde a murit tînărul rege Ludovic, fiul lui Vladislav, a scufundat această ţară într-un îndelungat război civil, provocat de lupta pentru coroană dintre cei doi regi, aleşi în acelaşi timp, fiecare de partida sa : Ioan Zápolya, voievodul Transilvaniei, şi Ferdinand I de Habsburg, rege al romanilor, ridicat mai înainte pe tronul Cehiei. De acest război n-avea să profite nimeni altul decît Soliman I Magnificul, în marşul său cuceritor asupra Europei centrale. Regele Poloniei a căutat, în zadar însă, să împace pe cei doi regi rivali şi să-i întoarcă în chip de aliaţi împotriva turcilor. După primele înfrîngeri şi după o scurtă petrecere în Polonia (1528), Zápolya s-a reîntors pe scena luptelor, de astă dată însă ca aliat, apoi ca vasal al sultanului, fapt ce a atras asupră-i anatema papei. Cînd însă în 1529 turcii au pornit asupra Vienei şi cînd Petru Rareş a înfrînt trupele lui Ferdinand la Feldioara, regele polon a încercat, la con-

[17] Numai două din ele, scrise în limba polonă, au fost publicate în ţara noastră, fără o traducere a lor în limba română.

gresul de la Poznań (1530), o nouă împăcare a celor doi regi, cînd s-a ajuns la un armistițiu de un an, după care luptele au reînceput. În 1532, cînd ofensiva otomană a fost oprită de Austria, regele Poloniei a încheiat un tratat de pace cu sultanul pe timpul întregii sale vieți, prelungit apoi sub fiul său, Sigismund August (1548—1572) şi reînnoit sub Ştefan Báthory (1576—1586) şi apoi sub Sigismund al III-lea Wasa (1587—1632). Luptele din Ungaria n-au încetat decît prin acordul de la Oradea (1538), prin care țara a fost împărțită între cei doi regi în aşa fel încît după moartea lui Zápolya, partea acestuia să revină lui Ferdinand.

În cadrul vast al acestor evenimente, la care au participat activ românii, şi în strînsă legătură cu ele se înscriu şi relațiile politice şi militare dintre Petru Rareş şi Polonia şi care se oglindesc în primele 60 de documente ale volumului, începînd cu anul 1536. Acest an a găsit pe domnul român în plină ostilitate față de Polonia. Cu şase ani mai înainte el ocupase Pocuția, pe care polonii au recuperat-o în 1531, iar starea de război a continuat ani în şir între aceste două țări, cu toate armistițiile încheiate între timp. În 1535, Rareş atacase din nou, în două rînduri, teritoriul în litigiu, în scopul unei diversiuni în favoarea aliatei sale, Moscova, aflată în cel de-al treilea război de la începutul secolului cu Lituania.

Pentru a pune capăt repetatelor atacuri ale domnului român, regele polon s-a hotărît să treacă la ofensivă, iar primele acte din volum arată străduințele depuse de el pentru a obține fonduri pentru armată din partea seimului (pe atunci un parlament nobiliar bicameral, format din senat şi din camera deputaților). Sfîrşitul războiului dintre Lituania şi Moscova prin armistițiul încheiat la 1 februarie 1537 i-a dat mînă liberă pentru a pregăti războiul împotriva lui Rareş, război care a fost declarat oficial la 19 ale lunii în seimul din Cracovia, unde au fost votate impozite pentru angajarea de mercenari şi s-a decretat mobilizarea generală a şleahtei pentru expediția în Moldova. Dar şleahta, mobilizată, s-a răsculat lîngă Liov, ajungîndu-se din cauza unui grav conflict izbucnit între ea şi magnați, în frunte cu regele, pe motive de natură politică internă, la aşa-numitul război al cocoşilor. Regele a fost nevoit să renunțe la expediție şi să apeleze din nou la nobilime ca să voteze impozite pentru armata de mercenari, iar scrisorile sale trimise senatorilor în vederea convocării seimului şi a alegerii deputaților se află în volum. Abia în noiembrie 1537 unitățile armatei permanente, însărcinate cu paza fruntariilor de miazăzi ale regatului, au intrat în Moldova, pustiindu-i partea de nord. Ca represalii, a urmat în ianuarie 1538 incursiunea domnului român în Podolia, iar la întoarcere, înfrîngerea, la 1 februarie, a armatei polone pe Seret, mai jos de Trembowla. Aceasta a determinat seimul, întrunit atunci,să voteze din abundență impozite pentru armată. Polonia şi-a asigurat în acelaşi timp neutralitatea Moscovei şi bunăvoința Austriei, dar mai ales cooperarea sultanului, a cărui mare expediție o aducea asupra Moldovei, în urma insistențelor depuse în vara aceluiaşi an pe lîngă acesta şi pe lîngă paşalele sale pentru înlocuirea incomodului vecin român. Numai aşa a putut porni hatmanul Ioan Tarnowski, cu o armată de 18 000 de mercenari, cu 10 tunuri, asupra Moldovei. La 17 august a început asediul Hotinului, apărat de pîrcălabul Teodor, fratele după mamă al domnului. Numitul hatman a aplicat şi aici tehnica, folosită recent în războiul cu Moscova, de dărîmare a zidurilor cetății prin explozia încărcăturilor de praf de puşcă, introduse în tunelurile săpate sub ele, şi, cînd a fost să se treacă la prima explozie, a apărut solul domnului, cu propuneri de pace. Ajuns a fi strîns în cleşte

de două mari puteri vecine, greşeală de care a ştiut să se ferească întotdeauna marele său părinte, şi presat de năvălirea turco-tătară, domnul a acceptat condiţiile puse de hatman, care, potrivit plenipotenţei ce o avea de la rege, şi care se inserează în volum, a încheiat la 30 august 1538 pacea cu Rareş, prin care acesta a renunţat la Pocuţia. Şi alte acte din acest an, ca scrisoarea lui Górski despre pregătirea expediţiei polone, ca răspunsul regelui la mediaţia lui Ferdinand pentru încheierea păcii cu domnul român şi ca chemările adresate de regele polon consilierilor săi mai mari şi mai mici ca să participe la seimul de la sfîrşitul aceluiaşi an pentru a discuta asupra noii situaţii politice din Moldova create de înlocuirea lui Rareş cu Ştefan Lăcustă, sînt publicate în volum.

Acesta cuprinde, în continuare, scrisorile regelui din primăvara anului 1539 către Albert, principele Prusiei, către Ioachim al II-lea de Brandenburg şi către cardinalul protector al Poloniei despre tragedia Moldovei, „odinioară colonie a romanilor”, acum ocupată de turci, şi despre nevoia de a-l ajuta să apere regatul, ajuns, fireşte, în mare parte din vina sa, în vecinătate directă cu turcii. Relaţiile paşnice, stabilite acum între Moldova şi Polonia, sînt oglindite în volum, mai ales prin tratatul întărit prin jurămînt de noul domn şi, ca urmare, prin ordinele regelui pentru oprirea şi reprimarea prădăciunilor făcute de poloni peste hotar. Scrisorile regelui din vara şi toamna aceluiaşi an către Ioan Zápolya, în a cărui captivitate ajunsese Petru Rareş, dar a cărui extrădare o cerea insistent noul domn al Moldovei, ne dezvăluie continua sa duşmănie faţă de fostul domn şi pe care şi-o manifesta prin sfatul dat în cele din urmă regelui maghiar de a-l suprima, lucru necunoscut pînă acum. Din actele aceluiaşi an, inserate în volum, se cunosc şi încercările făcute de diplomaţia polonă la Poartă, desigur pentru a înlătura vecinătatea turco-tătară din coasta Poloniei, de a face pe sultan să dea înapoi Moldovei, în schimbul unei sume de bani, teritoriul răpit cu un an mai înainte şi din care constituise raiaua Tighinei, lucru pe care se temea să-l facă personal Ştefan Lăcustă. Acesta îngăduia totuşi supuşilor săi să bată pe turcii stabiliţi acolo şi să le ia turme de oi, acţiune cu urmări periculoase pentru el, cărora căuta însă să le facă faţă apelînd la sprijinul regelui, dar mai ales al lui Tarnowski.

Documentele dintre anii 1541 şi 1546 deschid, prin bogăţia informaţiilor, noi căi studiului celei de-a doua domnii a lui Petru Rareş. Este vorba de ampla corespondenţă şi de via activitate diplomatică dintre domnul Moldovei şi regele şi dregătorii poloni, din care pe prim plan apare dorinţa înflăcărată a temerarului voievod român de a lupta din toate puterile, cu toate sacrificiile, pînă la jertfirea propriului său fiu, ostatec la Poartă, pentru redobîndirea independenţei ţării şi pentru reîntregirea teritoriului ei, în cadrul unei vaste coaliţii, gîndită de el, a statelor creştine, în frunte cu Polonia. Actele în chestiune lărgesc perspectivele sub care s-a privit pînă acum a doua domnie a lui Rareş şi plasează eforturile sale diplomatice şi proiectele sale de natură politică şi militară într-un vast cadru european, din care figura sa de luptător neînfricat pentru creştinătate, dar părăsit de ea cînd i-a fost mai greu, iese pregnant în relief.

Fireşte că, date fiind vechile şi noile sentimente de neîncredere şi suspiciune ale reglui şi ale colaboratorilor săi faţă de el, precum şi politica tradiţională a Poloniei de pace cu turcii, toate insistenţele sale de a-i convinge să se alăture Habsburgilor în războiul cu turcii, împotriva cărora Moldova s-ar fi ridicat cu toată puterea sa, au rămas zadarnice. Regele polon s-a apropiat şi mai mult de turci, şi aceasta ca urmare a schimbărilor

politice care au avut loc între timp în Ungaria. Acolo, Zápolya s-a căsătorit în 1539 cu Isabella, fiica regelui Poloniei, care înainte de moartea soțului ei (1540) a născut un fiu, Ioan Sigismund, pe care partida antihabsburgică l-a proclamat rege, împotriva celor stabilite cu doi ani mai înainte la Oradea. Ferdinand a pornit atunci împotriva Budei, dar Soliman i-a luat-o înainte și a ocupat-o el în 1541, transformînd partea centrală a Ungariei în pașalîc și dînd Transilvania, cu părțile de la răsărit de Tisa, nepotului de un an al regelui polon, sub regența mamei sale.

Zadarnice au rămas și repetatele cereri ale lui Rareș pentru un ajutor sau un împrumut de bani în vederea răscumpărării de la turci a părții de țară rășluite și a plății tributului sporit. Domnul român n-a fost mulțumit nici de felul cum i s-au rezolvat cererile pentru restituirea odoarelor sale luate și duse în 1538 de un cămăraș al său în Polonia, pentru împărțirea justiției în pricinile de la hotar, pentru restituirea de către Zápolya, apoi de către Isabella a cetăților sale Ciceiul și Cetatea de Baltă din Transilvania, pentru înapoierea prizonierilor de război, pentru extrădarea boierilor care l-au trădat în 1538 și care și-au găsit adăpost pe teritoriul polon, iar în ultimul an al vieții sale pentru repararea ofensei și daunelor pricinuite de atacul săvîrșit asupra solilor săi în timp ce se întorceau de la Moscova prin Lituania. Toate acestea i-au înveninat relațiile cu polonii, care în momentul cînd a închis pentru vecie ochii ajunseseră la cel mai înalt grad de tensiune.

Pe fiul și urmașul său în scaun, Iliaș (1546—1551), pe care pentru trecerea sa la mahomedanism și pentru părăsirea țării istoria l-a acoperit cu oprobiul său, actele inserate în volum încearcă să-l reabiliteze, cel puțin pentru primii săi ani de domnie. Căci la început și el a mărturisit regelui polon că nu era bucuros că a fost pus domn de sultan și i-a cerut să-l scape din mîinile turcilor. Din aceste acte se cunoaște și întreaga sa activitate diplomatică desfășurată pe lîngă rege în vederea opririi prădăciunilor de la hotar, a extrădării unui domnișor ce intrase și prădase în țară, apoi fugise peste hotar, și a reînnoirii tratatului moldo-polon, încheiat de tatăl său, lucru la care a ajuns prin jurămîntul său din 30 noiembrie 1547, document adus acum pentru prima dată la lumina tiparului. Atacul însă al moldovenilor, în același timp cu cel al tătarilor, asupra Barului din Podolia din 1550, explicat pe bună dreptate de el printr-un șir de solii la noul rege, Sigismund August, ca fiind ordonat de sultan drept revanșă pentru năvălirea starostelui de acolo în posesiunile turcești de la Marea Neagră, a înrăutățit din nou relațiile moldo-polone.

Tensiunea a continuat și sub fratele său, Ștefan (1551—1552), cînd unii nobili de la margine au dat ajutor, fără știrea regelui, boierilor refugiați ca să intre în țară și să încerce, fără succes dealtfel, să-l alunge din scaun. Stăruințele noului domn de a restabili pacea și a reînnoi tratatul, de a i se extrăda un pretendent, Ioan, iar în caz de primejdie de a primi azil în Polonia, au rămas nerealizate, răscoala și uciderea lui punînd capăt raporturilor sale încordate cu polonii, a căror analiză se poate face acum pe baza actelor din volum.

Un număr de 52 de documente vin, în continuare, să deschidă noi capitole studiului celor două domnii ale lui Alexandru Lăpușneanu, prima (1552—1561) întreruptă de cea a lui Despot (1561—1563), iar aceasta de cea a lui Ștefan Tomșa (1563—1564). Alexandru Lăpușneanu, domnul adus de poloni, a reînviat la începutul primei sale domnii raporturile de vasalitate față de Polonia, prin cunoscutul său jurămînt de la Bakota pe

Nistru (1552), înainte de a intra în ţară, apoi prin cel ce se publică acum pentru prima oară de la Hîrlău (1553), ca şi prin cele de asemenea inedite ale regelui şi senatorilor săi, încheind un tratat şi cu Lituania (1554). Dar eternele prădăciuni de la hotar, ca şi alte pricini au înrăutăţit întrucîtva în ultimul an al primei sale domnii relaţiile dintre cele două ţări.

Pentru domnia lui Despot, susţinut de împăratul Ferdinand I, volumul aduce 13 documente noi, care oglindesc insistenţele sale pe lîngă regele polon de a-i ierta trecerea, fără permisia acestuia, prin Polonia, în Moldova, de a i se restitui tunurile capturate de poloni în prima sa încercare de a trece în ţară, de a opri pe Dimitrie Wiśniowiecki să-i ia tronul şi de a reînnoi tratatul de vasalitate, fapt realizat prin jurămîntul său (1563), act în care se reproduce textual jurămîntul lui Alexandru Lăpuşneanu din 1553 şi care se publică acum în acest volum. Pentru a cîştiga bunăvoinţa regelui, el i-a oferit ajutor militar în noul şi îndelungatul război (1560—1570) dintre Lituania şi Moscova. Între aceste acte figurează şi scrisori schimbate între rege şi sultan, precum şi instrucţiunile a două solii polone la Poartă în legătură cu recunoaşterea sa ca domn şi cu obligarea lui de a păstra raporturi bune faţă de Polonia, pentru care începuse să i se răcească simpatia. În ceea ce priveşte domnia lui Ştefan Tomşa, volumul lărgeşte cunoştinţele asupra ei prin cîteva documente noi privind relaţiile sale cu polonii şi atitudinea ostilă a Porţii faţă de el.

În a doua domnie a lui Alexandru Lăpuşneanu (1564—1568), după ce la insistenţele sale şi ale sultanului Tomşa şi un număr de boieri mult mai mare decît cel cunoscut pînă acum au fost decapitaţi în Polonia, raporturile sale cu această ţară se degradează simţitor, mai întîi din cauza adăpostului pe care-l găseau acolo boierii fugiţi de urgia sa, apoi din pricina ajutorului acordat de nobilii de la margine nesfîrşitului şirag de pretendenţi la tron şi, în sfîrşit, din cauza prezenţei lui Albert Łaski în Hotin, apoi, după retrocedarea acestei cetăţi, în apropierea hotarului, şi acesta cu gînduri constante de a pune mîna pe domnie. Ameninţarea din partea lui a făcut pe domn să treacă la represalii, reţinînd timp îndelungat pe Nicolae Brzeski, solul regelui la Poartă (1566). Faptul a făcut pe acesta să adreseze regelui un mare număr de scrisori, desigur cu accente puţin favorabile domnului, acuzat pe deasupra că a ajutat pe tătari să prade în Polonia. Însuşi noul sultan, Selim al II-lea, a luat apărarea domnului în disputa sa cu regele, în timpul căreia au fost molestaţi şi solii moldoveni, aşa după cum o păţiseră mai înainte, tot în asemenea momente de tensiune, şi solii lui Iliaş.

Despre Bogdan, fiul şi urmaşul său în domnie (1568—1572), volumul aduce noi acte cu privire la relaţiile sale cu Polonia, precum şi scrisori despre el primite de rege din partea sultanului şi a marelui vizir. Tînărul domn a reînnoit tratatul de vasalitate faţă de Polonia, dar din prea mare simpatie şi supunere faţă de poloni a stîrnit suspiciune la Poartă, de unde i-a venit şi mazilia. Refugiat în Polonia, turcii i-au cerut capul, dar printr-o abilă intervenţie diplomatică polonă a fost graţiat, cu condiţia însă se se înfăţişeze în persoană la Constantinopol. Teama de aceasta şi graba de a relua, dealtfel fără succes, domnia cu ajutor armat polon, i-a adus pribegia pentru tot restul vieţii.

Pentru Ioan vodă (1572—1574) în volum se inserează doar două acte noi, cîtă vreme domnia lui Petru Şchiopul (începînd cu anul 1574) întreruptă de cea de două luni a lui Ioan Potcoavă (1577) şi continuată pînă la 1579, apoi din nou întreruptă de cea a lui Iancu Sasu((1579—1582) şi părăsită, în sfîrşit, la 1591, se bucură de un număr de 28 de documente.

Este vorba mai ales de corespondenţa schimbată între el şi noul rege al Poloniei, Ştefan Báthory, ambii animaţi de o sinceră prietenie reciprocă, corespondenţă ce se referă îndeosebi la necesitatea opririi incursiunilor „endemice" ale cazacilor în Moldova, care aduceau noi şi noi pretendenţi la tron, dintre care cel mai mult a dat domnului de furcă Ioan Potcoavă. Volumul cuprinde apoi trei acte cu privire la Petru Cazacul (1592), care, înşelat de turci cu oferirea tronului, a pierdut şi o mare sumă de bani, avansată de Dionisie Rally, mitropolitul Tîrnovei, şi viaţa. Pentru cea de-a doua domnie a lui Aron (1592—1595) volumul aduce patru acte, iar pentru cea a lui Ieremia Movilă (1595—1600) 10 scrisori, printre care cele schimbate între el şi regele Sigismund al III-lea şi cancelarul Ioan Zamoyski, cele ale lui Gheorghe din Lozna, pîrcălabul Hotinului şi socrul domnului, cea a lui Luca Stroici şi cele ale lui Stanislav Chański, comandantul gărzii de mercenari poloni a domnului, toate cuprinzînd informaţii noi cu privire la relaţiile dintre români şi poloni din ultimul deceniu al secolului. În sfîrşit, un număr de 23 de acte, cu care se încheie volumul, aduc ştiri proaspete sau completează pe cele cunoscute pînă acum în legătură cu strălucita acţiune a lui Mihai Viteazul — unirea ţărilor române — precum şi cu războiul purtat de el cu polonii.

Aici este locul să atragem atenţia asupra cuvintelor şi expresiilor tari la adresa domnilor români pe care le întîlnim în unele acte de provenienţă polonă redactate în perioadele de tensiune în relaţiile dintre cele două ţări. Cît priveşte pe Petru Rareş, aceasta se explică prin starea de război dintre el şi Polonia din prima sa domnie, apoi prin bănuiala şi antipatia cu care regele şi colaboratorii săi apropiaţi l-au privit în a doua sa domnie. Limbajul violent în care au vorbit despre el regele şi unii dregători poloni, ca şi culorile întunecate în care i-au zugrăvit persoana şi fapta, nu scad însă cu nimic nici valoarea operei sale şi nici cea a documentelor în chestiune. Acelaşi lucru trebuie să-l avem în vedere şi cînd este vorba de scrisorile, cu unele expresii nepoliticoase la adresa lui Alexandru Lăpuşneanu, trimise regelui de M. Brzeski în timpul cînd se găsea reţinut la Iaşi. Cu atît mai mult trebuie să ne aşteptăm la aprigul limbaj folosit de sultan în corespondenţa sa cu regele la adresa lui Aron vodă, dar mai ales la cea a lui Mihai Viteazul, ştiut fiind cît a dăunat Porţii războiul victorios de eliberare a ţărilor române de sub dominaţia ei. Nici cercurile conducătoare polone n-au avut pentru marele domn român, care le-a stat în calea planurilor lor de expansiune, cuvinte mai bune. De toate aceste lucruri trebuie să se ţină seama la citirea actelor publicate în volum.

Un capitol special în relaţiile româno-polone din secolul amintit îl ocupă litigiile provocate de incursiunile de pradă săvîrşite de o parte şi de alta a hotarului. Unele din ele au fost făcute de boierii pribegi sau de pretendenţii la tronul Moldovei, care porneau să-şi încerce norocul de pe teritoriul polon. Erau apoi diferende în legătură cu daunele pricinuite într-o ţară sau alta negustorilor. Toate aceste pricini se judecau de comisiile mixte, la care luau parte delegaţi din ambele ţări şi care se întruneau, în urma acordului dintre rege şi domn, alternativ, la hotarul uneia sau alteia dintre ţări. Judecăţile de la hotar făcute de aceste comisii mixte au stat permanent în atenţia domnilor Moldovei şi a pîrcălabilor din cetăţile de

la margine, precum și în cea a regilor și a staroștilor poloni din vecinătate, iar documentele volumului aduc amănunte noi și în acest domeniu.

Contribuţii inedite aduc actele publicate în volum şi la cunoaşterea istoriei economice a Moldovei, precum şi a relaţiilor ei comerciale cu Polonia şi Lituania. Ele atestă existenţa în secolul al XVI-lea a unui întins export de vite din Moldova în aceste ţări, precum şi a unui viu comerţ de tranzit de animale în ţările din apusul Europei. Petru Rareş însuşi a participat la acest comerţ, vînzînd dintr-o dată unui singur negustor lituanian impresionantul număr de 1 000 de boi. Pentru a curma evaziunea la plata vămii, domnul român a luat măsuri de restrîngere a libertăţii de mişcare a negustorilor poloni în ţară, înfiinţînd oboare speciale la hotar pentu vînzarea de vite, fapt ce a stîrnit protestul regelui. Documentele volumului nu cuprind nici o menţiune despre vreun export de cereale din Moldova în Polonia, în schimb ele vorbesc de un import de secară din această din urmă țară, și aceasta în vreme de lipsă, ca aceea din 1541, cînd a venit Rareş din nou în ţară. Pentru ca negustorii poloni să achite vama pentru mărfurile achiziţionate în Moldova, şi Alexandru Lăpuşneanu le-a fixat un singur drum de ieșire, închizînd pe celelalte, care făceau legătura cu orașele polone de la margine, fapt la care partea polonă a răspuns cu restrîngerea libertății de mișcare pentru negustorii români în Polonia. La stăruinţa regelui, domnul a ridicat aceste restricţii și a restabilit vechile iarmaroace și drumuri comerciale. Dar din cauza atacurilor săvîrșite de boierii pribegi asupra iarmaroacelor de la hotar, același domn a fost nevoit să renunţe temporar la ținerea lor. Aceasta a făcut pe rege să intervină la Poartă pentru a se pune în vedere domnului să redeschidă iarmaroacele și să restabilească vechile drumuri de ieșire a mărfurilor spre Polonia. Fenomenul arată importanța ce o avea în acel timp țara românească de la răsărit de Carpaţi ca piață de schimb şi de tranzit pentru comerţul polonez. Unele acte din volum atestă şi existenţa cărăuşiei, practicată de ţăranii români la transportul mărfurilor în Polonia. Altele aduc noutăţi şi în domeniul relaţiilor meşteşugăreşti. Alexandru Lăpuşneanu, de pildă, căuta în Podolia meşteri în lipitul metalului, desigur la plumbuitul palatelor și mănăstirilor. În sfîrșit, altele aduc amănunte asupra sistemului vamal al Moldovei din anii 1590 și 1591.

Documentele volumului aruncă lumină nouă şi în domeniul istoriei diplomatice a Moldovei. Secolul al XVI-lea este perioada în care diplomația se specializează și se diversifică. Cancelaria domnească ia o dezvoltare din ce în ce mai mare. În relațiile interne continuă folosirea limbii slave, spre sfîrşitul secolului răzbătînd limba română, iar în raporturile cu străinătatea, limba latină. În relaţiile cu Polonia însă se întrebuințează din ce în ce mai mult limba polonă, și mai rar limba latină. În misiunile diplomatice sau în alte afaceri în această ţară se folosesc tot mai mulţi români, cunoscători ai limbii polone ori ai celei latine, ca boieri de divan, dregători din cetăţile de margine, pisari din cancelaria domnească sau simple persoane particulare, ca acel popă din Hotin din 1550. Actele volumului scot la lumină un lung şir de nume de soli români, cu misiuni în Polonia, la Poartă, în Crimeea şi la Moscova, şi lărgesc în felul acesta baza documentară pentru

studiul diplomației medievale românești. Spre sfîrșitul secolului în cancelaria domnească și în diferite misiuni în Polonia se impun boieri care știau polonește ca Ieremia Movilă, Luca Stroici și Nistor Ureche, tatăl cronicarului. Dintre aceștia, învățatul logofăt Luca Stroici se remarcă drept specialist în traducerea în limba polonă a diferitelor acte care erau trimise din cancelarie sau care treceau numai prin ea spre Polonia.

Secolul al XVI-lea, secolul Renașterii și Reformei în Polonia, a fost perioada în care s-au dezvoltat și relațiile culturale dintre această țară și Principatele române. Tineri, mai ales din lumea orașelor din Moldova, au studiat la universitatea din Cracovia; alții, fii de boieri, au învățat la alte centre de cultură poloneze. Din partea polonă a crescut interesul pentru cunoașterea poporului român, al acestui popor de origine latină, pentru cunoașterea istoriei sale. N. Brzeski a tradus poate din limba slavă în cea polonă, în tot cazul a luat cu el în Polonia letopisețul Moldovei (așa-zisa cronică moldă-polonă), iar Ioan Zamoyski, om iubitor de litere și ctitor de academie, a cerut lui Luca Stroici să-și respecte promisiunea și să-i trimită cronica Moldovei.

În asemenea condiții s-au creat, firește, legături multiple între marea boierime din Moldova și nobilimea polono-ruteană. Tot mai mulți boieri, mai ales cei ce îndeplineau funcții în cancelaria domnească sau cele de pîrcălabi ai cetăților de la hotar, învață limba polonă și poartă corespondență în această limbă cu dregătorii poloni. Se leagă prietenii și se intră în relații de rudenie. Și familiile domnitoare se înrudesc cu marea nobilime din Polonia. Documentele volumului ne dezvăluie stăruințele depuse, fără succes însă, de Alexandru Lăpușneanu de a primi din mîna regelui soții pentru fiii săi din casele cnejilor ruteni. El și-a căsătorit o fiică cu un nobil polon, iar fiul său Bogdan și-a căutat și el doamnă în Polonia. Dar cel care a avut cele mai întinse și mai strînse legături de rubedenie cu marea nobilime polonă de la sfîrșitul secolului al XVI-lea, legături care au provocat grave complicații politice pentru ambele țări la începutul veacului următor, a fost Ieremia Movilă, care și-a măritat toate cele patru fiice cu magnați poloni. Actele volumului aduc elemente noi și pentru studiul tezaurului domnesc, ca valoare de schimb și ca obiect de artă. Cu ajutorul lor se poate urmări și soarta multor tezaure de acest fel, duse în diferite împrejurări și mistuite în Polonia, ca cele ale lui Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanu, Ștefan Tomșa ș.a. Între odoarele lui Lăpușneanu se aflau și tăvi de argint, poleite cu aur, avînd încrustate pe ele stema țării și numele domnului. Este desigur vorba de obiecte de artă lucrate în Moldova.

În afara informațiilor privind multiplele legături româno-polone, actele care văd acum lumina tiparului aduc, după cum s-a amintit, o serie de știri noi pentru studiul relațiilor Moldovei cu Turcia. Căderea Moldovei sub dominația otomană și rășluirea unei părți din teritoriul ei, unde au fost așezați tătarii, au constituit lovituri grele pentru poporul român din această țară, i-au înrăutățit viața și i-au împiedicat dezvoltarea normală în viitor. Petru Rareș a cheltuit mult în a doua sa domnie pentru înlăturarea ocupației turcești, reîntregirea teritoriului țării și plata haraciului sporit. Pe baza documentelor volumului se poate urmări și intensificarea

exploatării otomane pe calea tributului plătit de ţară. După cele declarate de Alexandru Lăpuşneanu în 1553 regelui Poloniei, de la care cerea, ca şi Petru Rareş, ajutor bănesc pentru plata haraciului, această dare ajunsese în acel timp la 25 000 de zloţi roşii (galbeni). Domnul se plîngea atunci că înaintaşul său, Ştefăniţă Rareş, a adăugat la acest haraci alţi 30 000 de zloţi roşii ungureşti pe care trebuia acum să-i achite el. Ba mai mult, că Iliaş Rareş, care se lepădase de domnie, căuta acum s-o răscumpere pentru fratele său, Constantin, permiţînd urcarea tributului la 40 000 de zloţi roşii, 500 de cai şi 10 000 de berbeci pe an. În 1564, după reluarea domniei, acelaşi Lăpuşneanu se plîngea regelui că înaintaşul său, Despot vodă, a urcat tributul la 100 000 de zloţi ungureşti. Haraciul s-a mărit simţitor pînă la sfîrşitul secolului, devreme ce la cererea lui Ieremia Movilă regele Poloniei a reuşit, în urma intervenţiei sale diplomatice la Poartă din 1597 şi 1598, să obţină reducerea lui la cota celui plătit de Alexandru Lăpuşneanu sultanului Soliman I, adică pînă la 1566.

Pe lîngă actele, al căror conţinut şi a căror importanţă pentru studiul istoriei României am încercat să le relev sumar în rîndurile de mai sus, volumul cuprinde şi o bogată corespondenţă diplomatică, precum şi o serie de instrucţiuni pentru soliile schimbate pe parcursul secolului între Polonia, Moldova şi Turcia. Cu ajutorul lor se poate urmări situaţia juridică internaţională a ţărilor române şi îndeosebi a Moldovei, intrată din 1538 în noaptea neagră a dominaţiei otomane, dar jinduită şi de Polonia şi ajunsă în al şaselea, dar mai ales în ultimul deceniu al secolului din nou sub suzeranitatea acesteia, fără a fi scoasă însă de sub cea turcească. Lupta pe plan diplomatic dintre cele două puteri vecine pentru influenţa şi stăpînirea ei i-a atenuat poate într-un anumit fel exploatarea otomană, dar i-a impus şi noi sarcini faţă de dubla suzeranitate străină, fără a mai aminti de „darurile" pentru tătari. Repetatele eforturi diplomatice făcute de Polonia în a doua jumătate a secolului (1564, 1568, 1596, 1598, 1600) pe lîngă Poartă de a i se recunoaşte dreptul de a pune domni în Moldova, deci „jurisdicţia" asupra acestei ţări, acţiuni oglindite în actele volumului, s-au izbit în mod constant de refuzul categoric al turcilor.

*

Actele publicate în volum sînt redactate cea mai mare parte în limba polonă, apoi în limba latină, iar patru în slavoneşte, dintre care două cu litere polone. La copierea textelor polone am păstrat întocmai limba lor veche, fără a o moderniza. Actele scrise în limba polonă şi în cea slavă le-am tradus în româneşte, iar traducerea am dat-o imediat după textul fiecărui act. Documentele le-am înşirat în volum în ordine cronologică, le-am numerotat şi am adăugat înaintea fiecăruia locul şi data emiterii, numele emiţătorului şi cel al destinatarului, precum şi regestul actului. Documentele latineşti le-am prefaţat cu rezumate mai ample. La sfîrşitul fiecărui act am dat, prescurtat, numele arhivei şi al fondului din care a fost extras, păstrînd pentru toate acestea nomenclatura lor polonă, precum şi numele

arhivei în care se conservă microfilmul său, cu numărul rolei şi al cadrului. Cheia prescurtărilor se dă într-o listă aparte. Din unele acte emise de străini am dat numai fragmentele care se referă la istoria ţărilor noastre. Am identificat pe cît mi-a stat în putinţă numele de persoane şi de locuri, precum şi actele la care se fac referiri în textul documentelor, iar identificările le-am dat în notele din josul paginilor. Fiecare document îşi are, dacă e cazul, propria numerotare a notelor sale. Identificările făcute în textele polone le-am dat în notele ce însoţesc traducerile lor în limbă română. În textul polon am intervenit cu note doar cînd a fost nevoie de a semnala o eroare de grafie. Într-adevăr, copie făcută după altă copie, unele din actele polone abundă în erori de limbă şi în pasaje greu de descifrat. Întregirile le-am închis în paranteză unghiulară. Cuvintele şi frazele latine din textele polone apar tipărite în traducerea românească cu litere cursive. Volumul se încheie cu o listă a documentelor şi cu un indice toponomastic şi pe materii.

ILIE CORFUS

LISTĂ DE PRESCURTĂRI

Arhivele și bibliotecile din care au fost extrase actele volumului

AGW. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (Arhiva centrală de acte vechi din Varșovia).
APK. Archiwum Państwowe Miasta Krakowa (Arhiva de stat a orașului Cracovia).
AWK. Archiwum Wojewódzkie w Krakowie (Arhiva voievodală din Cracovia).
BCK. Biblioteka Czartoryskich w Krakowie (Biblioteca Czartoryski din Cracovia).
BJK. Biblioteka Jagiellońska w Krakowie (Biblioteca Jagiellonă din Cracovia).
BNW. Biblioteka Narodowa w Warszawie (Biblioteca Națională din Varșovia).
BPANK. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (Biblioteca Academiei Polone de Științe din Cracovia).
BOW. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (Biblioteca Institutului Național „Ossoliński" din Wrocław).
BK. Biblioteka Kórnicka (Biblioteca din Kórnik).
BTD. Biblioteka Tarnowskich w Dzikowie (Biblioteca Tarnowski din Dzików).

Fondurile

AKW. Archiwum Koronne Warszawskie (Arhiva coroanei din Varșovia).
AR. Archiwum Radziwiłłów (Arhiva Radziwiłł).
AS. Archiwum Sanguszków (Arhiva Sanguszko).
AZ. Archiwum Zamoyskich (Arhiva Zamoyski).
BOZ. Biblioteka Ordynacji Zamoyskich (Biblioteca Fundației Zamoyski).
KK. Księgi kanclerskie (Condicile cancelariatului).
KP. Księgi podkanclerskie (Condicile vicecancelariatului).
LL. Libri Legationum (Condicile soliilor).
MK. Metryka Koronna (Condicile coroanei).
TG. Teki Górskiego (Mapele lui Górski).
TN. Teki Naruszewicza (Mapele lui Naruszewicz).
ZR. Zbiór Ruseckich (Colecția Rusecki).
dz = dział (secție, fond).
f = foaie.
k = karton (carton).
ms = manuscris.
t = teczka (mapă mică).
tur = tureckie (turcești).

Microfilme

ASB. Arhivele statului din București.
MP. Microfilme din Polonia.
r = rolă.
c = cadru.

DOCUMENTE

1 **Vilna, 13 august 1536.**

SIGISMUND I CĂTRE VISTIERUL REGATULUI

A aflat de la marele hatman Ioan Tarnowski despre uneltirile lui Petru Rareş. Îi cere să găsească sumele de bani necesare sporirii armatei pînă la 1 000 de călăreţi, potrivit cererii marelui hatman.

Sigismundus [1] Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae dominus et heres.

Thesaurario regni.

Magnifice sincere nobis dilecte. Intelleximus ex literis magnifici castellani Cracoviensis [2] quid nam Valachus [3] moliatur adversus nos et diciones nostras probaturque nobis ipsius consilium quod nobis perscripsit de supplemento presidii eius, quod s⟨inceritatem⟩ tuam ipsius s⟨uo⟩ consilio in Podoliam conscribere et mittere iussimus. Cuius ipsius presidi quominus certum numerum s⟨inceritati⟩ tuae indicaverimus, factum esti eoque cognitum non haberemus quantum pecuniae ex publicis istis exactionibus quae nuper decrete sunt confici et quantum porro militum ad raciones eius pecuniae conscribi posset. Id quod hactenus e s⟨incerita⟩te tua cognoscere non potuimus cum per multum nostra id scire intersit. Itaque ne nunc quidem supplementi quo presidia firmari volumus modum atque numerum prescribere possumus sed utetur in ea re s⟨inceritas⟩tua, dicti magnifici castellani Cracoviensis consilio, quantum militum ad priores illos subducta ratione exactionum commode adyci posse putabit tantum adiiciet usque ad mille equites. Quare in re quid more interveniat, acquieret aliunde s⟨inceritas⟩ tua pecuniam, vel a propinquioribus exactoribus accipiet, et voluntati nostrae quo ad fieri potest satisfaciet. In quo fecerit s⟨inceritas⟩ tua officium suum et nobis gratum. Quod attinet ad Samborzeczki dedimus mandata ad iudicium quatenus iuri consentaneum est. S⟨inceritas⟩ tua bene valeat. Vilne tredecima augusti anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo sexto, regni nostri anno trigesimo.

Ad mandatum sacrae regiae maiestatis proprium.

BK, ms. 221, f. 159. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 25.

---

[1] Sigismund I cel Bătrîn (1506—1548).

[2] Ioan Tarnowski (născut 1488—mort 1561), mare hatman al coroanei, voievod al Ruteniei, apoi castelan al Cracoviei.

[3] Petru Rareş (ianuarie 1527 — septembrie 1538).

SIGISMUND I CĂTRE SFETNICII MAI MARI

Le cere ca, în urma atacului săvîrşit de Petru Rareş asupra Poloniei, a expediţiei nereuşite asupra acestuia şi a respingerii de către el a condiţiilor de pace, să ia parte la dieta generală a regatului, convocată la Piotrków pe ziua de 6 ianuarie 1538, pentru a hotărî, împreună cu ceilalţi senatori şi cu deputaţii provinciali, asupra măsurilor de apărare împotriva duşmanului şi de răzbunare a faptelor rele săvîrşite de acesta. Le cere să participe mai întîi la dieta particulară a ţării Cracoviei, convocată la Proszowice, precum şi la cea provincială a voievodatelor din Polonia Mică, convocată la Nowe Miasto Korczyn, pentru a alege ca deputaţi la dieta generală pe cei mai înţelepţi şi mai buni dintre nobili.

Annus Domini millesimus quingentesimus trigesimus octavus.

Ad cuius initium institutus, actusque est conventus generalis regni Poloniae in Pietrkow ad diem Sanctorum trium regum, ad quem consiliarii regni subscriptis literis regiis vocati fuerunt [1].

Sigismundus I rex Poloniae consiliariis maioribus regni.

Reverende in Christo pater, sincere nobis dilecte. Non est clam p⟨ieta⟩tem vestram, quae proximis anni superioris comitiis Cracoviae habitatis, acta sint, in quibus, quum alia ratio iniri non posset defendendi regni, ulciscendique nefaria scelera Valachi [2], quae adversus nos et eos, qui sunt ditionis potestatisque nostrae designavit, necesse fuit generalem expeditionem decernere. Quam cum non solum usui nulli, sed magno etiam semper incommodo et detrimento regno reique publicae fuisse memoria tenemus, prius facienda tentandaque omnia putavimus, quam ad extremum istud remedium veniremus. Itaque de pace cum hoste nostro facienda, nobiscum agi facille passi sumus, neque inviti eam amplexuri eramus, si eas ille conditiones accipere non recusasset, per quas salva dignitate nostra, maiestateque regia, et absque regni nostri detrimento, redire nobis cum eo in concordiam licuisset, sed cum ille certior fortasse factus, de his rebus, quae in regno nostro agebantur, ad eas conditiones, pactionesque descendere noluisset, fuit nobis necessario iam faciendum, ut quod fuerat in comitiis Cracoviensibus constitutum, cunctum equestrem ordinem, ad arma pro patria capienda vocaremus, neque nos affecta aetas nostra, quicque est remorata, quin ad constitutum locum mature perveniremus. Quo quum aliquanto nobilitas est consequuta, minime fugit p⟨ieta⟩tem vestram, ita ibi rem gestam esse, ut ad hostem summa leticia, ad nos moeror incredibilis redundaret, spectareque res ad pernitiem aliquam patriae videtur, atque pro paterno nostro animo quem gerimus erga eos, qui sunt in fide potestateque nostra, quorum bona ab omni hostium impetu sarta, tecta, quod aiunt, cupimus conservare, conquisita mutua pecunia militem mercenarium conscribendum curavimus, qui fines regni contra Valachos aliquanto tempore tueretur, quibus dubium non est quin creverint animi, et si unque antea, nunc occasionem se nactos arbitrentur, qua pro libidine sua, populari, vexareque ditionem nostram

possint. Quamobrem malis istis, cum nos obviam ire cupiamus, provide-reque pro offitio notro, ne quid resp⟨ubli⟩ca detrimenti accipiat, ad proximum Epiphaniarum [3] diem Petrcoviae comitia magna, de consilio senatorum regni nostri ediximus, quae conventus particularis [4] in Prossevice feria secunda N et conventus terrestris feria N in Nova Civitate Corczin de more praecedent. Quare hortamur p⟨ieta⟩tem vestram primum ut obeat utrumque hunc conventum, in quibus summam adhibebit diligentiam, ut ad magna regni comitia nunctii ex medio nobilitatis designentur viri graves et prudentes, quibus tranquillitas et salus reip⟨ubli⟩cae non privatum aliquod commodum curae sit. Postremo ipsa quoque vestra p⟨ie⟩tas ad magna comitia Petrcoviam veniat die per nos praefinito, nobiscum una et cum reliquis regni consiliariis et terrarum nunctiis consultatura et tranquillando regni statu et contra hostium impetus defendendo, vindicandisque iniuriis et contumeliis, quibus nos regnumque nostrum improbus et detestabilis Valachorum voiewoda affecit, pro fide et offitio suo factura. Cracoviae II octobr⟨is⟩ anno Domini 1537^{0}, regni nostri anno XXXI°.

BK, ms. 218, f. 4—5, Mapa Górski, ASB—MP, r. 26, c. 92—94.

---

[1] Narațiunea de mai sus aparține lui Stanislav Górski.
[2] Petru Rareș.
[3] 6 ianuarie.
[4] Instrucțiunile date de rege reprezentantului său la seimicurile particulare, la V. Eskenasy, *Un nou izvor referitor la prima domnie a lui Petru Rareș*, în „Studii", 26, 1973, nr.1, p. 139—144.

3 **Cracovia, 2 octombrie 1537.**

SIGISMUND I CĂTRE SFETNICII MAI MICI

Le amintește despre nereușita expediției împotriva lui Petru Rareș, hotărîtă în dieta din anul trecut, și despre posibilitatea unui atac din partea acestuia în vara anului 1538. Le anunță că a convocat dieta generală la Piotrków pe data de 6 ianuarie 1538, pe care o vor preceda dieta particulară a țării Cracoviei și cea provincială a voievodatelor din Polonia Mică. Le cere să participe la aceste diete, pentru a alege deputați la dieta generală, unde vor hotărî împreună măsuri de apărare a țării și de pedepsire a voievodului Moldovei.

Sigismundus I rex Poloniae minoribus consiliariis regni.

Generose fidelis dilecte. Cum proximis anni superioris comitiis decreta fuisset generalis expeditio bellica propter fines regni tuendos atque una de perfido hoste nostro [1] eas quas commeritus est poenas sumeremus, non ignorat f⟨ideli⟩tas tua expeditionem illam parum nobis foeliciter cecidisse, ut minime sit dubitandum plus etiam animorum hosti accessisse, posteaquam nostros tantos conatus, in nichilum recidisse cognovit, quin etiam metuendum esse videtur, ne hoc nostro casu adverso elatus, proxima insequente aestate incursionem in regnum, ditionesque nostras faciat. Quamobrem impendentibus malis occurere cupientes, ad Epiphaniarum [2] diem magna Petrcovie comitia ediximus, quae conventus particularis

terrae Cracoviensis in Prossevice feria etc. et generalis terrestris palatinatuum minoris Poloniae in Nova Civitate Corczin die etc. de more praecedent. Mandamus tuae f⟨idelita⟩ti simul atque binos istos conventus obierit, atque omnem operam adhibuerit, quo nunctii ex medio nobilitatis eligantur homines prudentes, neque privatae rei suae sed publicae potius tranquillitatis et utilitatis studiosi, ut ad maiora quoque comitia regni Petricoviam se conferant ad diem a nobis praefinitam, ibi nobiscum una et cum aliis regni consiliariis et terrarum nunctiis consilium initura. Qua ratione providendum sit, ne quid resp⟨ubli⟩ca regni nostri in sequenti aestate detrimenti accipiat, sed eas quas commeruit poenas perfidus hostis nobis persolvat, pro fide sua et gratia nostra factura. Datum Cracoviae die 2 octobris, anno Domini M^{0}D^{0}XXX^{0}VII^{0}, regni vero nostri anno XXXI°.

Non [3] expectavit Valachus estatem, sed in media hyeme sub celebratione huius conventus terras regni Poloniae invasit ferro et igne vastavit, castella aliquot expugnavit, tormenta bellica multa recepit, milites nostros 1600 profligavit. Vide hoc infra folio.

Ad communem nobilitatem seu equestrem ordinem scriptae sunt literae, ut ad conventus particulares convenirent et consilio inito nunctios viros prudentes ad comitia magna mitterent.

BK, ms. 218, f. 5, Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 94.

---

[1] Petru Rareș.
[2] 6 ianuarie.
[3] De aici pînă la sfîrșit, narațiunea lui Stanislav Górski.

4 **Cracovia, 10 iunie 1538.**

STANISLAV GÓRSKI CĂTRE CLEMENT JANICKI

Aflînd despre pregătirile de război ale lui Petru Rareș, polonii, pentru a se răzbuna împotriva lui, își formează și ei armata, al cărei comandant a fost numit Ioan Tarnowski. Însuși regele cel tînăr, Sigismund August, va pleca la Liov pentru a inspecta trupele. Solii hanului Crimeii cer darul, plîngîndu-se că acesta n-a fost achitat pe trei ani în urmă și amenințînd, în caz de refuz, cu invazia tătarilor asupra Poloniei. Este îndoielnic dacă primind banii, tătarii se vor abține de la ostilități, căci domnul Moldovei i-a condus, cu permisia sultanului, împotriva polonilor. Lituanienii sînt gata de luptă cu tătarii. Marele principe al Moscovei a orbit, iar mama sa a murit. Se anunță că turcii au făcut trei poduri peste Dunăre și au pregătit o armată mare pentru a invada Ungaria. Se teme ca turcii să nu ocupe cu această armată Moldova. Regele Ferdinand și alți principi germani se pregătesc de război. Se spune că și regii poloni se vor întîlni cu regii Ferdinand și Ioan Zápolya pentru a-i împăca. Erasm Kretkowski a fost trimis în solie la Poartă ca să discute despre problema Moldovei și despre treburile Ungariei, potrivit instrucțiunilor regelui Ioan Zápolya.

... Quae tamen haec omnia non incredibilia plersique videntur, itaque dubium est an haec pecunia contributionis publicae exigi poterit

in illis terris quae valde est necessaria ad prosequendum bellum Valachicum, de quo tibi pauco post perscribam ...

... De bello Valachico paucis accipe. Capitaneus Camenecensis [1] et dux Helias scripserunt vaivodam Valachorum [2] mandasse universis suis populis ut ad bellum sint parati et armis, viris, equis instructi. Nos contra paramus exercitum adversum Valachos. Interea tum petente Valacho et nobis nondum paratis, concessae sunt illi aliquot septimanarum induciae, quae ad secundam diem julii durant, interea tamen exercitus instar triginta millium scribitur ad ulciscendum Valachum ipsum, pedites multi erunt, voluntarii bene multi accedent. Dominus Tharnowski [3], dux exercitus factus, rogandus nobis dominus Deus est ut res nostras faelices esse velit.

Rex etiam noster adolescens [4], iussu patris ac domino Tharnovio suadente, post octavas Corporis Christi [5] ibit Leopolim ad recensendum et lustrandum hunc exercitum, quae eius profectio multis placet quod faelix faustum ac fortunatum sit illi et reipublicae nostrae.

Dominus Andreas de Gorka, castellanus Posnanien⟨sis⟩, equos, arma et alium belli apparatum iussit ex Posnania in Russiam duci, quo cum rege ipso adolescente centum quinquaginta equitibus comitatus una proficiscetur. Ambo magistri curiae Opaleniczki et Volski cum rege ibunt.

Electus Posnanien⟨sis⟩ Olessniczki iam praecessit ad bona sua paterna et illis sese et comitatum suum adornat pro dignitate, et regem comitiabitur. Parant se et alii plerique optimatum filii tam Poloni quam Lithuani ad hos iter Leopoliense.

Sunt hic nunctii a caesare Praecopensi [6], qui caesaris sui nomine exigunt a m⟨aiesta⟩te regia triginta millium donativum quod sibi per tres annos retentum esse quaeruntur, qui nisi rex eis persolverit minitantur caesarem suum cum omni postentia sua terras et dominia regiae m⟨aiesta⟩tis invasurum. Adhuc non sunt a nobis expediti. Dubium siquidem est an iidem Thartari, accepto a nobis donativo, abstinebunt ab hostilitate in nos. Rex est in deliberatione. Valachus enim permissu Thurci Thartaros contra nos conduxit. Dubii timoris res haec plena est ne si Thartaris donativum dederimus, armatiores eos et instructiores in nos nostra pecunia faciamus. Haec enim gens barbara neque pudorem neque fidem novit. Lithuani tamen mox facto inter se conventu, captoque consilio, parati contra hosce Thartaros erunt.

Dux Moschorum magnus [7] caecus factus est, mater [8] vero sua dux etiam magna mortua est. Ultus est Deus eorum malitiam, qui patruos et consanguineos suos duces, quo facilius rerum potirentur, per scelus ingularunt. Fortasse in hoc casu novatio illic erit aliqua.

Ex Hungaria ac Germania nunciantur Thurcos maxima vi et potencia in Hungariam esse venturos, magnam vim navigiorum in flumine Danubio paratam stare, quae adversa aqua duci debentur. Pontes tres in flumine Danubio per Thurcos esse fabricatos ad traducendos exercitus suos, quos ferunt hoc anno in Hungariam adventare ut illam occupent. Ego vero metuo, ne Thurcus hanc manum ad Valachiam occupandam ducat.

Aiunt etiam Hungaros apparatus bellicos facere, sed ea fama est tenuis. Ferunt regem Ferdinandum [9] exercitum colligere, quem Thurco opponat. Hoc idem principes germanos agere afirmant, non tam ut res Ferdinandas tutentur, a quo sibi metuunt, quam ut periclitanti regno Hungariae succurunt.

Ferunt reges nostros cum Ferdinando et Ioanne[10] regibus conventuros si modo hae turbae bellicae paululum conquieverint, inter quos rex noster certam pacem sit edicturus et coniugiis atque affinitatibus firmaturus. Qua quidem de re ac etiam de connubio regis nostri iuvenis cum filia regis Ferdinandi consumando tractant hoc tempore cum ipso rege Ferdinando legati nostri Joannes Dantiscus episcopus Varmien⟨sis⟩ et Janussius Lathalski palatinus Posnanien⟨sis⟩ qui ad eum Vratislaviam missi sunt, quorum reditum brevi post speramus.

Palatinides Erasmus Crethkowski septima may missus est in legatione ad imperatorem Thurcorum de negotio Valachico[11] et de rebus Hungaricis acturus, idque ex instructione regis Joannis quam Brodericus episcopus huc veniens attulerat ...

Cracoviae, die X junii, anno Domini 1538°.

BK, ms. 218, f. 89—91. Mapa Górski. ASB—MP, r. 25, c. 108—112.

---

[1] Nicolae Iskrzycki, starostele Cameniţei.
[2] Petru Rareş.
[3] Ioan Tarnowski.
[4] Sigismund August (sau Sigismund al II-lea), născut la 1 august 1520; în 1529 mare principe al Lituaniei; la 20 februarie 1530 încoronat rege al Poloniei, pe lîngă tatăl său, Sigismund I cel Bătrîn.
[5] 27 iunie.
[6] Şahib Ghirai, hanul Crimeii (1532—1551).
[7] Ivan al IV-lea cel Groaznic, mare cneaz al Moscovei (1533—1547) şi ţar al Rusiei (1547—1584).
[8] Elena Glinska.
[9] Ferdinand I de Habsburg, rege al Ungariei şi Boemiei (1526), rege al romanilor (1531) împărat al Germaniei (1558—1564).
[10] Ioan Zápolya, rege al Ungariei sub suzeranitatea Porţii (1526—1540).
[11] Instrucţiunile date lui E. Kretkowski la 7 mai 1538 de rege, la I. Bidian, *Moldova în tratativele polono-otomane într-un document din anul 1538*, în „Studii şi materiale de istorie medie". VII, 1974, p. 310—314.

5 — Cracovia, 6 iulie 1538.

PLENIPOTENŢĂ DATĂ DE SIGISMUND I LUI IOAN TARNOWSKI

Deoarece Petru Rareş doreşte să încheie pace şi înţelegere cu Polonia, regele, ţinînd seama şi de rugămintea lui Ioan Zápolya, regele Ungariei, împuterniceşte pe Ioan Tarnowski, marele hatman al regatului, să trateze cu trimişii domnului Moldovei despre condiţiile păcii şi alianţei şi să îngrijească de venirea şi plecarea lor în siguranţă.

Sigismundus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Litwaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc. dominus et heres. Significamus tenore praesentium quibus expedit universis. Facit cum fides erga nos et observantia, tum etiam integritas et prudencia singularis magnifici Joannis comitis a Tharnow[1] castellani Cracoviensis atque exercituum regni nostru praefecti generalis, ut quas res arduas et difficiles maxime nostra interesse putamus, eas fidei eius prudentiaeque summa cum fiducia committendas existimemus. Itaque cum vaywoda Valachiae[2] tanta cupiditate sit pacem et concordiam nobiscum ineundi atque in gratiam nostram se insumandi, nos natura ab effundendo sanquine presertim christiano plurimum abhorrentes, cum ut naturae nostrae obsequamur, dum ut serenissimi domini

Hungariae regis affinis nostri charissimi postulatis locum demus facimus ei plenam potestatem cum oratoribus vaivodae Valachiae de pacis et concordiae condicionibus tractandi transigendique, ita ut quecumque ab illo facta, pacta et transacta fuerint, ea eque rata, firma, fixaque simus habituri, neque minus sancte inviolabiliterque observaturi, quam si a nobis ipsis facta, pacta et transacta essent. Quin et hanc illi facultatem concedimus, ut quociens visum fuerit legatis voivodae ultro citroque commeandi, veniendi, redeundi, facultatem fide sua dare possit. Quam fidem per eum legatis et oratoribus quantumvis humilibus et insignibus datam, non minus firmiter observari volumus, quam si a nobis ipsis data esset. Ita ut legati illius, fide illius, quod salvum conductum vulgo vocant, venientes et redeuntes eque sancte habeantur atque nullius iniuriae opportuni, atque si a nobis accepta fide venissent, rediissentque. Ut autem literis hisce nostris tanto maior fides habeatur, manu eas nostra subscripsimus, signoque nostro iussimus obsignari. Datum Cracoviae feria quinta post festum visitacionis gloriosissimae virginis Mariae proxima [3], anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo octavo, regni nostri anno trigesimo secundo.

Sigismundus Rex ⟨iscălitură autografă⟩.

⟨Pe dosul actului :⟩ Plenipotentia a rege Sigismundo domino castellano Cracoviensi ad constituendam pacem cum woiwoda Moldaviae factam. Anno Domini 1538 [4].

APK—AS. 201. Original. ASB—MP. r. 15, c. 238.

---

[1] Ioan Tarnowski.

[2] Petru Rareş.

[3] 6 iulie.

[4] O amplă relatare despre asediul Hotinului, pacea şi fuga lui Petru Rareş, în scrisoarea lui Stanislav Górski către Clement Janicki, în BK, ms. 18, f. 96^v—104. ASB—MP, r. 26, c. 116—124. Scrisoarea a fost publicată, după o fotocopie de la Biblioteca Naţională din Varşovia, de Şt. Simionescu, *Noi date despre situaţia internă şi externă a Moldovei în anul 1538 într-un izvor inedit*, în „Studii", 25, 1972, nr. 2, p. 229—238.

6 **Cracovia, 19 august 1538.**

SIGISMUND I CĂTRE FERDINAND I

Îi vorbeşte despre greutăţile Poloniei, care este silită să întreţină două armate : una în Lituania împotriva tătarilor, alta împotriva lui Petru Rareş. La cererea lui Ferdinand I ca polonii să nu atace pe domnul moldovean pentru ca acesta să poată veni în ajutorul Ungariei, Sigismund I, deşi nu crede că acesta, care nu respectă nici un cuvînt şi nici o promisiune, poate fi de vreun folos cauzei comune a creştinătăţii, totuşi îi răspunde că a pus în vedere lui Ioan Tarnowski să acţioneze mai domol împotriva lui şi, dacă el va repara daunele pricinuite polonilor şi se va abţine pe viitor de a ataca Polonia, hatmanul să-şi retragă armata şi să-l elibereze de orice teamă de război, pentru a putea da astfel ajutor Ungariei.

... Id solum satis potest rationes nostras explicare, quod anno superiore et Valachi [1] temeritate et domesticis aliisque necessariis impendiis opes nostrae sint attenuatae et exhaustae. Nunc etiam magis palam est

omnibus quam ut aliquibus testimoniis comprobari sit necesse nos, duos magnos et necessarios exercitus alere stipendio nostro, alterum in ducatu Lithuaniae contra ingentem manum Tartarorum qui praeter expectationem nostram, nescimus an voluntario suo, aut subordonato maleficio alicuius, incensi, instructi et feroces arma contra nos sumpserunt; alterum contra Valachum hostem nobis fato quodam eodem tempore ita infensum datum, ut vel inniti eius temeritatem, iniurias et improbam ac noxiam hostilitatem magnis sumptibus propulsare et persequi cogamur, ad quos sumtus vix iam sufficimus ...

Quod ad voievodam Valachiae [1] attinet, quem ut Hungaria suis rebus desperatis auxiliarem habeat, postulat m⟨aies⟩tas vestra ne eum bello persequamur et ut exercitus nostros ab eo oppugnando contineamus, magnam in hoc et m⟨aiesta⟩tis vestrae authoritatem et causae atque necessitatis publicae rationem agnoscimus et hanc nichil morari tribueremus id utilitati publicae et voluntatem nostram ad m⟨aiesta⟩tis vestrae voluntatem aggregaremus et cum prudenti atque amica ililus persuasione coniungeremus, si id factum nostrum et Hungariae commodum aliquod allaturum credamus et nobis inde et indignitatem et iacturam comparare non metuamus. Verum cum videamus id integrum non esse, ut quod omnium regni nostri ordinum consensu et deliberatione est necessario institutum illis insciis mutare nos arbitratu nostro non sine periculo subditorum nostrorum Valachiae malae fidae provinciae adiacentium debeamus. Et adduci non possumus ut credamus illum qui nulla fide tenetur, nullius promissi rationem habet, ut posset, vellet tamen communi necessitati opem ferre. Res est explorata et nullam causam a nobis Valacho datam esse ad tanta facinora perpetranda, quibus et nostris et subditorum nostrorum rationibus, fidei, jurisiurandi et pacis christianae oblitus plurimum incommodavit, et per nos non stetisse quo minus haec pax quam inter nos et illum tam m⟨aies⟩tas vestra quam ser⟨enissi⟩mus do⟨minus⟩ Joannes Ungariae rex promovebat coivisset. Quare m⟨aiesta⟩tem vestram summo studio rogamus ut quae facere nobis, citra offensam dignitatis et rationum publicarum, regni nostri non licet, ea boni consulere velit. Verum ut intelligat m⟨aies⟩tas vestra nichil se a nobis pustulare posse, quod modo honeste facere quaeamus, quin id in gratiam illius linbenter sumus facturi. Scribi fecimus mandata nostra ad nostrum generalem exercitus nostri capitaneum, ut quod dignitas nostra regia patiatur, cum voievoda rem agat mitius. Et si quae damna ditioni hominibusque nostris intulit, sartire atque in posterum ab inferendis subditis nostris iniuriis et nobis temeritate sua vexandis, penitus cavere et abstinere voluerit, illum in gratiam nostram, etiam sine nobis, propter rei accelerationem recipiat et exercitum deducat ac omni metu belli illum liberet ut posset si velit Hungaricae calamitati opem ferre. Haec fecimus ut aliqua in parte, ubi licet voluntati, vestrae m⟨aiesta⟩tis faciamus satis, nichil diffidentes illam grato animo id accepturam et ut literis pollicetur curaturam, ne deinceps nobis temeritate sua hostis insultet, et promissa si quae fecerit nunc nostro exercituum capitaneo firme ac inviolate observet..

Cracoviae, die 19 augusti, anno Domini 1538, regni vero nostri XXXVIII° [2].

BK, ms. 218, f. 93–96. Mapa Górski, ASB–MP, r. 26, c. 113–116.

---

[1] Petru Rareş.
[2] Corect: XXXII°.

SIGISMUND I CĂTRE SFETNICII MAI MARI

Petru Rareş, cu care regele a încheiat nu de mult pace veşnică şi care, părăsit de ai săi, a fost alungat de turci şi tătari, îşi caută acum scăparea în fugă. Regele se teme ca nu cumva noul voievod, Ştefan Lăcustă, să întreprindă ceva duşmănos, cu ajutorul turcilor şi tătarilor din Moldova, asupra Poloniei, deoarece ştie că pacea recent încheiată este suspectă turcilor, iar despre tătari a aflat că au de gînd să prade teritoriul polon şi să atace cetăţile Braţlav şi Winnica. Cere sfetnicilor să participe la dieta generală, convocată la Piotrków pe ziua de 30 noiembrie, precum şi la cea particulară de la Proszowice şi la cea provincială de la Nowe Miasto Korczyn, la care să aleagă deputaţi pentru dieta generală şi apoi să vină cu ei la această dietă pentru a discuta împreună asupra măsurilor ce trebuie luate.

Sigismundus primus rex Poloniae, consiliariis maioribus regni P⟨oloniae⟩.

Magnifice sincere nobis dilecte. Non multo ante scripsimus s⟨incerita⟩ti tuae pacem nobis cum Petro Valachiae voievoda [1] in tempus sempiternum constitutam esse, qua tam privatae quam publicae quieti et tranquillitati consuli non mediocriter posse iudicabamus. Verum satis ita volentibus instituto et opinioni istae nostrae non licui esse diuturne. Allatus siquidem est nobis nunctius Petrum voievodam Valachiae, Thurcorum et Thartarorum potentia, suorum vero omnium defectione coactum, Valachiam provinciam reliquisse et fuga saluti suae consulere. Quo subito casu cum videamus, omnem consilii nostri et pacis constitutae rationem esse mutatam, magnopereque metuamus ne novus voievoda [2] a Thurcis institutus et ab incolis provinciae Valachiae cupide susceptus, quidpiam contra nos moliatur cum exercitibus his Thurcorum et Thartarorum, qui in Valachiam sunt imissi. Nam et Thurcis pax de qua cum Petro voievoda nobis convenit, non poterit non esse suspecta, et Thartari non alio quam per regni nostri ditiones populabundi, ad oppugnandum arces Braczlaw et Vinnicza ituri certo nunciantur. Praeterea non ignari multa negotia ad rempublicam bene constituendam pertinentia in proxime praeterito conventu ad futura regni comicia reiecta esse et prorogata, diem habendi necessarii generalis conventus pro festo s. Andreae apostoli [3] in Piotrkow indiximus, quem particularis in Prossowicze feria N et generalis terrestris in Nova Civitate Corczin feria N praecedent. Quare hortamur s⟨incerita⟩tem tuam ut pro offitio suo quod nobis et reipublicae regni nostri in hac parte debet, particularem et generalem terrestrem conventum obeat, summaque fide, diligentia et industria sua adnitatur atque contendat ut et nuncii ad conventum regni graves viri ac rerum periti, neque magis privati quam publici commodi studiosi, cum plena et non limitata potestate eligantur, ut reliquae subditorum nostrorum in istis provinciis nostris cogitationes non in alium finem conferantur, quam ut publicae actiones in iusticia, pace et tranquillitate tempore diuturno constitui et retineri possint. De his postmodum omnibus in conventu regni, ad quem illam praesentibus vocamus s⟨inceri⟩tas tua nobisque frequenti senatu, praesentibusque terrarum nunctiis consilium initura.

Qua re, suae erga nos observantiae atque fidei satisfaciet sin⟨ceri⟩tas tua de republica optime moerebitur, et nostram sibi uberem gratiam comparabit. Quam bene valere et foelicem esse optamus. Datum Cracoviae, die VII octobris, anno Domini 1538, regni vero nostri XXXII° [4].

BK, ms. 218, f. 133. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 124—125.

---

[1] Petru Rareş.
[2] Ştefan Lăcustă (septembrie 1538 — decembrie 1540).
[3] 30 noiembrie.
[4] Mesajul regelui către dieta din Piotrków, la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 115—118.

8 **Cracovia, 7 octombrie 1538.**

SIGISMUND I CĂTRE SFETNICII MAI MICI

Petru Rareş a fost alungat din ţară de turci, iar de prietenia noului voievod regele nu este sigur. Tătarii au de gînd ca, la întoarcerea lor din Moldova, să prade Polonia şi să atace Braţlavul şi Winnica. Convoacă dieta generală la Piotrków pe ziua de 30 noiembrie, precum şi dieta particulară la Środa la 2 noiembrie, iar cea provincială la Kolo la 17 noiembrie. Le cere să participe la aceste diete, unde să aleagă deputaţi, cu care să vină la dieta generală pentru a dezbate asupra măsurilor ce urmează să fie luate pentru apărarea ţării.

Sigismundus primus rex Poloniae minoribus consiliariis regni Pol⟨oniae⟩.

Generose fidelis dilecte. Tenet proculdubio memoria f⟨ideli⟩tas tua quamodo conventus regni proxime actus solutusque sit et quae res in illo inchoatae relictae sunt in futuro conventu quem mature inducturos nos recepimus, absolvi et constitui deberent. Cuius rei nos non obliti et magis etiam nunc casu Petri voievodae Valachiae [1], qui a Thurcis sua provincia ut nunciatur pulsus et suam irritam et novi voievodae [2] incertam nobis amicitiam reddidit, commoviti. Facti denique certiores quod Thartari constitutum apud se habeant in reditu ex Valachia incursiones et praedationes in regno nostro facere et Braczlaw atque Vinniczam postmodum oppugnare velle. Conventum regni generalem in oppido nostro Piotrkow ad diem proximum s. Andreae apostoli [3] indicendum decrevimus, quem particularis de more in Srzoda feria secunda post festum Omnium sanctorum [4] et generalis terrestris in Colo feria secunda ante festum sanctae Elizabet [5] praecedent. Quare s⟨incerita⟩ti tuae iniungimus ut quum se in his particulari et generali conventibus pro debito suo repraesentarit, illicque nunctios ad conventum regni ituros, cum caeteris rite et cum plena facultate elegerit et quemadmodum publica postulat utilitas instruxerit, ad generalem conventum ipsa venire tempestive ad diem praefinitum

curet, illic tam nobiscum quam cum senatoribus regni, terrarumque nunctiis in medium consultura, qua potissimum ratione provideri debeat, ut publica pax et tranquillitas ab impendentibus periculis tueri et respublica regni nostri nunc et deinceps salva et inconvulsa tempore diuturno conservari possit. Pro offitio suo et gratia nostra f⟨ideli⟩tas tua id factura. Datum Cracoviae die VII octobris anno Domini 1538, regni nostri XXXII°[6].

BK, ms. 218, f. 138 — 134. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 125—126.

---

[1] Petru Rareș.
[2] Ștefan Lăcustă.
[3] 30 noiembrie.
[4] 2 noiembrie.
[5] 17 noiembrie.
[6] În același sens s-a adresat regele în aceeași zi nobilimii din Mazovia (BK, ms. 218, f. 134).

9 — Cracovia, 6 martie 1539.

SIGISMUND I CĂTRE ALBERT DUCELE PRUSIEI

Nu se îndoiește că a auzit ce vecin periculos a căpătat în persoana sultanului, care a ocupat anul trecut o bună parte din Moldova, unde a pus domn o creatură a sa. Își mărturisește îngrijorarea față de noul domn, care ar putea să atace teritoriul polon. A aflat despre planurile turcilor de a invada Ungaria și că sultanul a dat ordin tătarilor să intre în Polonia, pentru ca aceasta să nu poată veni în ajutorul Ungariei. A aflat chiar că turcii ar rîvni și la Prusia, precum și la portul Gdańsk. Socotește ca o datorie a sa să atragă atenția principilor germani asupra pericolului otoman și să le amintească faptul că ar fi mai nimerit să ajute Polonia, în caz că va fi atacată, decît să aștepte ca războiul să se extindă în țările lor.

Sigismundus primus rex Poloniae, Alberto marchioni Brandenburgensi, duci in Prussia.

Ill⟨ust⟩ris etc. Non est nobis dubium, quin vel amicorum literis vel ipso etiam rumore nunctio cognoverit ill⟨ustri⟩tas vestra quam gravem vicinum nacti sumus anno proximo superiore in Valachia, cuius bonam partem ipse Thurcarum tyrrannus[1] occupavit. Ei terrae quae fuit reliqua praeposuit alumnum quendam suum, qui se Valachum quidem profitetur, sed cuius sectae sit non satis certum habemus, ut cunque non alienum se a christiana religione videri velit. Nobis quidem cum Turcarum tirranno bellum est nullum indictum, sed vicinitas tamen eius suspecta nobis est, ita ut vacuo a cura esse animo non possimus, cum eum in ipsis regni nostri faucibus validissimo cum exercitu praesentem futurum certum habeamus. Quis est qui praestare quaeat quo minus in nostram ditionem pocius quàm alio se immittat. Maiore nos nunc quam antea cura et vigilantia pro regni nostri salute et incolumitate excubare oportet. Habemus exploratores nostros apud caesarem Thurcarum qui diligenter adorentur quid illic rerum agatur atque ea quae aguntur omnibus vestigiis indagata ad nos adferant. Ex hiis unus nuper rediit qui narrat pontem quo rippas Danubii superiore anno iunxerat, qua in Valachiam aditus patebat, eundem in locum eum deportandum curasse, ita ut illud iam exploratissimum esse quaeat nobis quo sit in Valachiam cum exercitu ingressurus. Nam et ser⟨enissi⟩mi domini Ioannis Hungariae regis[2], filii nostri charissimi,

explorator eadem attulit, nulla in re a nostro discrepans, atque ut solet Deus miscere laeta tristibus, cum incursionem proxime fecissent in Podoliam Thartari, non parvam eorum manum milites nostri conciderunt. Fuerant illis Thurcae permixti, ex his captus est quidam non postremae sortis homo. Cum esset ex eo quaesitum quid consilii caperet caesar Thurcorum, quorsum irrumpere estate sequenti statuisset? Narravit eum in Valachiam certo ingressurum, inde in Hungariam irrupturum. Dedisse autem negotium omnibus Thartarorum caesaribus ut cum ingentibus copiis in regnum ditionemque nostram invaderent, quo nos difficili et periculoso bello distracti regno Hungariae succurere non possumus. Videmus itaque regnum nostrum estate hac, non omnino vacuum fore a periculo, vel a metu pocius periculi, ac ut ad arcendum Thartarorum impetum Christo opitulante, pares esse possimus. Quoniam tamen solet caesar Thurcorum ad subitos rerum casus et eventus consilia plerunque sua accomodare neque quicquam ei tuto credi potest qui non diutius fidem cuique servare consuevit quam quoad id sua interesse videt, non possumus non anxio et sollicito esse animo eum nos et gravi cum Thartaris bello distentos fore intelligamus et in ipsis faucibus regni nostri potentissimi hostis, tam validum exercitum futurum videmus, qui ut ad nos allatum est, non incerto rumore, Prussiae, praesertim vero Gedanensi portui, valde dicitur inhiare, Deus avertat pestem hanc in cervicibus nostris. Erat nobis deliberatum ut in his quae proxime habuimus hic comitiis, certa quaedam et stata regni defendendi ratio iniretur, quo ad omnes hostium repentinos impetus excipiendos, atque ad arcendam vim, si quae de improviso allata esset, parati et expediti esse possemus. Ad quam rationem cum perveniri non potuerit, provisum est tamen a nobis ut nos hostis imparatos non offendat, sed si maior aliqua vis extiterit, veremur, ut nostris ea viribus arceri quaeat. Quare hortamur ill⟨ustrita⟩tem vestram, cum et addicta nostro regno sit, et nihil nobis separatim accidere posse a se intelligat,ita se paret ut ad commune incendium restinguendum, si quod de repente eruperit, praesto nobis esse quaeat. Qua in re nichil dubitamus ill⟨ustrita⟩tem vestram, officio suo esse satisfacturam, neque solum arctissimae coniunctionis nostrae mutuae, verumetiam communis periculi et discriminis rationem habituram. Nos abs re autem eam facturam existimamus, si de periculis hiis nostris caeteros quoque Germaniae principes admonuerit, quos habet sibi familiaritate aliqua implicatos, ut etiam atque etiam secum deliberent, si quod in vicinia exortum fuerit incendium, satiusne putent illi esse tempori subveniendum, an expectandum ducant potius, ut is suis ipsorum regionibus late grassetur? Certe regnum nostrum a Tartaris a Thurcis, Germaniae propugnaculum quoddam est et antemurale. Cui nisi subvenerint, si fortasse necessitas aliqua postulaverit, quod Deum omen obruat, eadem illos quae nos manebunt pericula. Nos quoque in eandem sentenciam scribemus ad eos, quibus nobiscum coniunctio aliqua et necessitudo intercedit. Optamus ill⟨ustrita⟩tem vestram bene valere. Datum Cracoviae, die VI mensis martii, anno Domini 1539 [3].

BK. ms. 218, f. 220—221 . Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 133—134.

---

[1] Soliman I Magnificul (1520—1566).

[2] Ioan Zápolya (căsătorit în 1539 cu Isabella, fiica lui Sigismund I regele Poloniei), rege al Ungariei sub suzeranitatea Porții (1526—1540).

[3] Scrisoarea, cu data de 8 martie 1539, în *Elementa ad fontium editiones, XXX. Documenta ex Archivo Regiomontano ad Poloniam spectantia*, partea I, Roma, 1973, p. 86—87.

SIGISMUND I CĂTRE IOACHIM DE BRANDENBURG

Fără îndoială că știe că sultanul a invadat anul trecut Moldova, de unde a alungat pe Petru Rareș și a pus în loc pe un altul din anturajul său, ocupînd cea mai însemnată parte a țării. În felul acesta regele a ajuns să aibă în persoana sultanului un vecin primejdios și supărător. Deși are un armistițiu cu el, regele se teme totuși de un astfel de vecin, despre care circulă chiar zvonul că va năvăli în vara viitoare în Germania. Îi cere să facă atenți asupra acestui pericol pe principii germani, cu care este în relații bune, și să se pregătească împreună pentru întîmpinarea unui eventual atac.

Sigismundus primus rex Poloniae Joachimo marchioni Brandenburgensi, s⟨acri⟩ Rom⟨ani⟩ imper⟨ii⟩ archicamer⟨ari⟩o electori [1].

Non este clam procul dubio ill⟨ustrita⟩tem vestram quemadmodum proximo superiori anno invaserit in Valachiam Thurcarum tirranus [2], voiewodam [3] inde eiecerit atque in locum eius alium [4] suffecerit ex cohorte sua, potioremque Valachiae partem sibi usurpaverit, itaque gravem nobis et molestum vicinum nacti sumus, cuius potencia non potest non esse nobis formidolosa. Sunt quidem pactae nobis cum illo induciae, sed non satis fidimus vicino huic tam potenti, qui utilitate sua metiri solet omnia, neque diutius pacta servare quam quoad sua id interesse intelligit. Itaque cum certo simus edocti eum proxima insequenti estate in Valachiam rursus cogitare, sitque rumor quamvis incertus eum per regnum nostrum in Germaniam irrumpere velle. Pro mutua nostra coniunctione admonendam vestram ill⟨ustrita⟩tem putavimus ea de re ut mature suis rationibus prospiciat memor illius triti omnium ore versiculi. Tum tua res agitur, paries cum proximus ardet, etiam atque etiam deliberet, sacius ne sit in vicinia exortum incendium communibus restinguere, an expectare dum id in sua ipsius ditione longe lateque populari omnia incipiat.

Nobis nullum est cum Thurcarum tyrranno bellum indictum, sed cum eum in faucibus regni nostri, cum ingentibus copiis futurum exploratum habeamus, non possumus non anxio esse et sollicito animo. A vestra ill⟨ustrita⟩te ea omnia expectamus, quae a filio nostro charissimo, non fallet proculdubio spem et expectationem de se nostram, atque curae huius nostrae et sollicitudinis aliquam in se partem suscipiet. Fecerit autem nobis rem gratam si quos habet principes Germaniae maiore sibi familiaritate, necessitudineque coniunctos, eos certiores fecerit de periculis regno nunc nostro impendentibus. Quod si non fuerit mature subventum, quae nos nunc eadem illos postea manebunt pericula, nichil enim separatim nobis accidere potest a caeteris Germaniae principibus nos primi Thurcarum et Thartarorum impetum sustinere cogimur. Quod si, quod procul avertere Christus velit, pares esse non possemus et secus nobis aliquid eveniret, graves et molestos vicinos Germaniae principes essent habituri. Optamus bene valere ill⟨ustrita⟩tem vestram et felicem

esse. Cracoviae, die VI marcii, anno Domini 1539°, regni vero nostri anno XXXIII [5].

BK, ms. 218, f. 219v — 220. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 132—133.

---

[1] Ioachim al II-lea marchiz de Brandenburg, căsătorit în 1535 cu Hedviga, fiica cea mai mare a lui Sigismund I.

[2] Soliman I Magnificul.

[3] Petru Rareş.

[4] Ştefan Lăcustă.

[5] Despre primejdia turco-tătară asupra Poloniei, Prusiei, portului Gdańsk şi Mării Baltice a scris regele polon, la 7 aprilie 1539, şi regelui Cristian al Danemarcei (BK, ms. 218, f. 221v— 222).

11 — Hîrlău, 18 aprilie 1539.

JURĂMÎNTUL LUI ŞTEFAN LĂCUSTĂ FAŢĂ DE SIGISMUND I

Va păstra pace veşnică cu el. Nu va adăposti duşmani de-ai săi în ţară. Nu va ridica pretenţii asupra Pocuţiei. Va asigura negustorilor poloni libertatea comerţului în ţară. Va pedepsi răufăcătorii de la hotar. Va înapoia ţăranii dependenţi fugari, urmînd ca şi regele să predea robii ţigani şi tătari, precum şi ţăranii fugiţi în Polonia. Cetăţenii Moldovei nu vor putea avea locuinţe, depozite de mărfuri, prisăci pe pămîntul regelui de pe ambele maluri ale Nistrului, fără autorizaţie. Nici domnul nu va putea folosi morile regelui de acolo, fără permisia acestuia.

Literae pacis perpetue magnifici Sthephani palatini Moldaviae de rutheno în vulgare polonicum translatae, anno Domini M°D°XXXVII [1] datae in aprili.

S milosczi bozey ya Sthephan voyewoda hospodar zyemyae moldawskiey oznaymuym y yawno czinymy thim lysthem naszem ktho na ny veysrzi albo czthancz y uslyszy dzisz y na pothim bandanczim komu bandzie potrzeba thego vydzicz y yasznye uszlyszcz, panowye rada nasza duchowna y swieczka y boyarowie prziszyagamy milemu Bogu y yego naszwyathszey Mathcze y wsthkiem szwyanthem y slubuym y slubiliszmy y dawamy y dalyszmy then listh nasz przyszyazny nayasznyeyszemu panu a panu Sygmunthowi z boszey milosczi krolowi polskiemu, wyelkiemu xyandzu lithewskiemu, pruskiemu, masoweczkiemu, smodzkiemu etc. panu y dziedziczowy, radzie, poddanym i zyemyam yego na thym isz od dzyszieyszego dnya mamy myecz vyeczny pewny y prawy myedzy sobą pokoy, w lascze y w dobrey prziaszny poth thim obyczayem, yako prziszıagal y smową czinyl vielmozny pan Jan grabya Tharnowski, castellan krakowski, heythman nayviszy corony polskiey, stharostha sandomirski y sz ynszemy pany radamy krolia yego milosczi polskiego, za roskazanyem krolia yego milosczi polskiego, s radamy y s pany, s slyachthą y boyary zyemye naszey moldawskiey y wsisthka ziemya moldawska, thymze obyczayem y my y zyemya nasza y slachtha y boyarovye y wsisthka zyemya moldawska przysyangamy y slubuymy y syczimy y wszyąlyszmy s nayesznyeyszem panem a panem Sigmunthem krolem polskiem, vielkiem xyandzem lythewskiem, y s synem yego krolewskiey milosczi krolem mlodem y s radamy duchownemy y swieczkiemy i wsisthkyemy poddanemy yego krolewskiey milosczi dobri myr y pokoy y dobre sanszieczthwo yako vyssey napyssano y yako thesz bily przothkowie nassy s przothkamy yego krolewskiey milosczi kromly corony polskiey.

Zadny thesz nyeprzyacziel krolia yego milosczi polskiego nye ma mycz zadnego myescza, any zadnego pozyvyenia nygdzyesz w naszych zyemyach, kthore trzimamy pod swemy rankamy w zyemy moldawskiey, y nye mamy thakowego nyeprziaczielya dzierszecz any chowacz na przeczywko crolowy yego milosczi polskiemu y przeczywko szynowy yego krolowi mlodemu y pothomkom yego krolom polskiem y przeczywko thesz zyemyam yego, alye mamy thakovego czlovieka z naszey zyemye precz vygnacz.

Granycza thesz, kthora yest myedzy zyemyamy krolesthwa y myedzy zyemyą polską y lythewską y myedzy zyemyą moldawską, tha ma bicz posthanoviona myedzy themy zyemyamy yako bilo stharodawna, a o pokuczką zyemyą nye mamy y zyemya nasza nygdy wspomynacz na vyeky vyeczne, any then kthoszkolvyek bandzie po nass hospodarem w zyemy moldawskiey, any yey dobyvacz mamy, any mamy thesz zadnych nayasdow na nyą czynycz, gdyss tha zyemya pokuczka zawsze od dawnych czasow koronye polskiey wlaszna y dziedziczna bila y yesth y ma bicz na vyeky.

Kupczom thesz yesth y ma bicz volno y odphorzono y bespyecznye s panysthwa yego krolewskiey milosczi polskiego chodzicz do naszey zyemye y do Thurek, thakyesz y kupczom naszym do zyemyae yego krolewskiey milosczy stharodawnemy drogamy kupicz, przedacz kthoczo bandzie myal y mytha po stharodawnemu placzycz, a zaplaczywsze szwe prawe mytho y dobrze odpravywszy, thym yesth y bandzie zasziąwroczicz szią do szwich zyemy volno drogamy kthoremy ony zasziąchecza ze wsisthką mayanthnosczią swą czoszkolwiek ktho bandzie myal przi sobie.

Thesz na granyczach zly ludzie mayą bicz karany sz obu stron po stharodawnemu. Tho my thesz mamy s obu stron po starodawnemu, aby vysthampny karany bily, a dobrym aby thesz wolno myeskacz w naszych panysthwach.

A ludzie vyąznye s obu stron mamy zasyą wroczicz y vypusczicz, jedno kthorzi bandą rodziczy prawy, y nyewolnyczy, iako Czigany, Thatarowye zyemyae moldawskiey, thakowy ludzie nye mayą bicz przymovany nygdziey do zyemyae krolya iego milosczy, alye mayą bycz zasziąvydavany do swey zyemye, thak yako przisziagal y smovą czynil przerzeczony heythman korony polskiey.

Thakyess w zyemy y w pansthvye krolya yego milosczi polskiego po obudwu stronach rzeky Dnyestra, tham gdzieby krolia yego milosczi albo poddanych yego zyemyą bila, zaden s Volochow y s poddanych naszych pomyeskania sobye nye ma mycz, sthady, s thovaramy, any s pszczolamy, yedno s doszwolenyem stharosth albo dzierszawiecz krolia yego milosczi polskiego, albo thesz thych panow kthorych bandzie grunth albo dziedziczsthwo.

Mlynow thesz kthore w zyemy krolya yego milosczi polskiego po obu stronach Dnyestra mamy pobudowane, any my, any pothomkowye naszy voyevodowye moldawsczi uzivacz ynaczey ych nye mamy, yedno do voley yego krolewskyey milosczi y do voley pothomkow yego k.m.

A sbiegowyae na obye stronye aby nye byly przymovany, alye aby bily zasziąwydavany themze od kogo ucziekayą. Thakyess aby bylo dzierszano na obie stronye tho czo okolo czynyenya spravyedlivosczy w ynszem lysczie opyszano yesth.

Tho wsistko vyszey pyssano slubuyemy yego milosczi panu a panu Sigmunthowy krolowy polskiemu, vyelkyemu xyandzu lythewskiemu, ruskiemu, pruskiemu, masoveczskiemu y daley y synovy yego milosczi krolowy mlodemu y pothomkom yego krolom polskiem y radzie yego duchowney y swieczskiey y wsisthkiem poddanym w pansthwie yego krolewskiey milosczi dzierszecz y vypelnycz vedlug thego zapyszu naszego na vyeky vyeczne vedlug thsczy y chrzesczyanskiey vyary vaszzey [2] ze wsisthkiemy pany radamy naszemy yako duchowemy thako y swyeczkiemy y s boyary poddanemy naszemy y ze wsisthką zyemyą naszą moldaską. Przithem byly panowie rada nasza duchowna y swyeczka. A na thym yesth vyara y dusza nasza y vyara y duscha dzieczy naszych y vyara y dusza boyarow naszych moldawskich vyelkich y malich. A na vyanthszą mocznoscz y poczwyerdzenye themu wsisthkyemu vyssey pyssanemu naszą pyeczancz vyathszą y pyeczanczy boyar naszych radnych kaszalyszmy zawyeszicz k themu naszemu lysthu. Dan w stol Chrliowski liatha syedmy thysyanczi cztherdziesthego syodmego myeszyancza aprilla oszmegonasthego dnya.

AGW—LL, 6, f. 158—160. Copie. ASB—MP, r. 8, c. 88—93.

Scrisoare de pace veşnică a magnificului Ştefan, voievodul Moldovei [3], *tradusă din limba ruteană în limba populară polonă, dată în aprilie, anul domnului* 1537 [4].

Din mila lui Dumnezeu, eu Ştefan voievod şi domn al ţării Moldovei înştiinţăm şi facem cunoscut cu această carte a noastră, cine se va uita la dînsa sau o va auzi citindu-se, celor de astăzi sau viitori, cui îi va fi de trebuinţă să vadă şi să audă limpede. Panii sfetnici ai noştri duhovnici şi mireni şi boierii jurăm lui Dumnezeu celui drag şi maicii sale preasfinte şi tuturor sfinţilor şi făgăduim şi am făgăduit şi dăm şi am dat această carte a noastră de jurămînt preastrălucitului domn şi domn Sigismund, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiţiei etc., domn şi stăpînitor, sfetnicilor, supuşilor şi ţărilor sale, că din ziua de astăzi urmează să avem pace veşnică, sigură şi dreaptă între noi, în îndurare şi în bună prietenie, după cum a jurat şi a făcut înţelegere, din porunca m.s. regelui Poloniei, puternicul domn Ioan conte Tarnowski, castelanul Cracoviei, marele hatman al Coroanei polone [5], staroste de Sandomir, şi cu alţi domni sfetnici ai m.s. regelui Poloniei, cu sfetnicii şi cu panii, cu nobilimea şi boierii ţării noastre moldoveneşti şi cu toată ţara Moldovei [6], aşa şi noi şi ţara noastră şi nobilimea şi boierii şi toată ţara Moldovei jurăm şi făgăduim şi dorim şi am legat cu preastrălucitul domn şi domn Sigismund, rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, şi cu fiul măriei sale, cu regele cel tînăr [7], şi cu sfetnicii duhovnici şi mireni şi cu toţi supuşii m.s. regelui pace şi linişte bună şi vecinătate bună, după cum s-a scris mai sus şi după cum au fost şi înaintaşii noştri cu înaintaşii măriei sale, regii Poloniei.

De asemenea, nici un duşman al m.s. regelui Poloniei nu va avea nici un loc îşi nici o întreţinere nicăieri în pămînturile noastre, pe care le ţinem în mîinile noastre în ţara Moldovei, şi nu vom ţinea, nici adăposti un asemenea duşman împotriva m.s.regelui polon şi împotriva fiului său, regelui celui tînăr, şi împotriva urmaşilor lui, regi poloni, şi nici împotriva ţărilor sale, ci pe un asemenea om îl vom alunga din ţara noastră.

De asemenea, hotarul care este între țările regatului, între țara Poloniei și cea a Lituaniei și între țara Moldovei, acesta urmează să fie stabilit între aceste țări după cum a fost cel străvechi, iar de țara Pocuției noi și țara noastră nu avem să pomenim nicicînd în vecii vecilor, nici acela oricare va fi domn după noi în țara Moldovei, nici n-avem s-o cucerim, nici n-avem să facem vreo năvălire asupra ei, căci această țară a Pocuției a fost totdeauna din timpuri de demult și este și trebuie să fie în veci a Coroanei polone, proprie și de moștenire.

Negustorilor, de asemenea, le este și trebuie să le fie slobod și deschis și sigur să meargă din țara m.s. regelui polon în țara noastră și în Turcia, la fel și negustorilor noștri în țara măriei sale, pe drumurile străvechi ca să cumpere, să vîndă ceea ce vor avea și să plătească vama după vechiul obicei, și plătind dreapta lor vamă și isprăvind cu bine, acestora le este și le va fi slobod să se întoarcă în țările lor pe drumurile pe care vor voi, cu toată averea lor, oricîtă vor avea cu dînșii.

De asemenea, la granițe oamenii răi urmează să fie pedepsiți de ambele părți, după străvechiul obicei. Iar prizonierii de ambele părți avem să-i dăm înapoi și să le dăm drumul, dar numai cei care vor fi supuși drepți ai țării, iar robii, ca țiganii și tătarii țării Moldovei, asemenea oameni nu trebuie să fie primiți nicăieri în țara m.s. regelui, ci trebuie să fie dați înapoi în țara lor, așa după cum a jurat și a făcut înțelegere mai sus numitul hatman al Coroanei polone.

De asemenea, nimeni dintre locuitorii Moldovei și dintre supușii noștri nu va avea pe pămîntul și în țara m.s. regelui Poloniei pe ambele părți ale rîului Nistru, acolo unde va fi pămîntul m.s.regelui sau al supușilor săi, locuință, turme, mărfuri și nici albine, decît cu îngăduința staroștilor sau arendașilor m. s. regelui Poloniei sau și a acelor nobili al cărora va fi pămîntul sau moștenirea.

La fel și morile ce le avem clădite în țara m.s. regelui Poloniei pe amîndouă părțile Nistrului, nu avem să le folosim nici noi, nici urmașii noștri, voievozii Moldovei, altfel decît cu voia m.s. regelui și cu voia urmașilor măriei sale.

Iar fugarii din amîndouă părțile să nu fie primiți, ci să fie predați aceluia de la care fug. De asemenea, să fie păzit de ambele părți ceea ce este scris în cealaltă carte [8] cu privire la împărțirea dreptății.

Aceste toate mai sus scrise le făgăduim măriei sale domnului și domnului Sigismund, rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei și al altora, și fiului măriei sale, regelui celui tînăr, și urmașilor săi, regi ai Poloniei, și sfetnicilor săi duhovnici și mireni și tuturor supușilor din țara măriei sale să le păzim și să le împlinim potrivit acestei cărți a noastre în vecii vecilor, după cinstea și legea noastră creștinească, cu toți panii sfetnici ai noștri atît duhovnici cît și mireni și cu boierii supușii noștri și cu toată țara noastră a Moldovei. La care au fost față panii sfetnici ai noștri duhovnici și mireni. Și la aceasta este credința și sufletul nostru și credința și sufletul copiilor noștri și credința și sufletul boierilor noștri moldoveni mari și mici. Iar pentru mai mare tărie și întărire a toate cîte s-au scris mai sus, am poruncit să se atîrne la această carte a noastră

pecetea noastră mai mare și pecețile boierilor noștri sfetnici. S-a dat în scaunul de la Hîrlău, în anul 7047 ⟨1539⟩ luna aprilie, ziua 18.

---

[1] Corect: 1539.
[2] Corect: naszej.
[3] Ștefan Lăcustă (septembrie 1538—decembrie 1540).
[4] Corect: 1539. Exemplarul din tratat, întărit sub jurămînt de rege, la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 122—125 (text polon), și la N. Densușianu, în Hurmuzaki, *Documente*, II—4, p. 187—189 (text latin).
[5] Regatul Poloniei.
[6] Este vorba de tratatul de pace încheiat la 30 august 1538 între Petru Rareș și Ioan Tarnowski lîngă Hotin. Vezi I. Bogdan, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 118—120.
[7] Sigismund August, născut în 1520, ales în 1522 și ridicat în 1529 în scaunul marelui principat al Lituaniei; ales în 1529 și încoronat în 1530 rege al Poloniei, în timpul domniei tatălui său.
[8] Normele de judecată, la I. Bogdan, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 133—139.

12 ⟨Cracovia, 29 aprilie 1539⟩.

SIGISMUND I CĂTRE CARDINALUL PROTECTOR

Moldova, fostă odată colonie romană, a fost ocupată acum de sultan. Această vecinătate cu Turcia este o primejdie pentru Polonia. Îl roagă să intervină pe lîngă papă ca acesta să renunțe la micul impozit luat din Polonia sub numele de „dinarul Sfîntului Petru", venind astfel în ajutorul acestei țări, care nu mai poate face față cheltuielilor ei de apărare.

R⟨everendissi⟩me etc. Contigit nobis vicinus is, quem, ut quam longissime a se Deus avertat, vota faciunt omnes principes christiani, septus enim ille Turcorum tyrrannus[1] Valachiam Romanorum quondam coloniam, suam nunc fecit coloniam, ita ut in ipsis iam regni nostri faucibus versantes et habitantes Turcos videre liceat. Quae res quanto sit regni nostri cum periculo coniuncta, facile potest r⟨everendissi⟩ma p⟨ie⟩tas vestra, cum ex virium nostrarum imbecillitate, tum ex illius tyrranni immensa potencia coniecturam capere. Itaque necesse habemus undique auxilia petere. Quae quidem et a sanctissimo domino nostro[2] literis nostris non semel iam postulavimus[3], non ut ex arca sua nervos belli nobis suppeditaret, sed ut tenue vectigal, quem denarium vocant Sancti Petri, regni nostri necessitatibus sempiternis temporibus condonaret, quod quo facilius impetrari quaeat. Rogamus r⟨everendissi⟩mam p⟨ieta⟩tem vestram ut sua nos authoritate adiutos isthic velit.

BK, ms. 218, f. 225v. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 136.

---

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Papa Paul al III-lea.
[3] Scrisoarea regelui către papă din 29 aprilie 1539, la A. Theiner, *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae* ..., II, p. 527; reprodusă de N. Densușianu, în Hurmuzaki, *Documente*, II—4, p. 191—192.

13 Cracovia, 4 iunie 1539.

SIGISMUND I CĂTRE STAROȘTII DE CAMENIȚA, HALICI ȘI TREMBOWLA

Le reproșează că oameni din Polonia fac incursiuni și jafuri, cu știrea lor, în Moldova, periclitînd astfel pacea pe care a încheiat-o cu domnul acestei țări. Le cere să vegheze ca să nu se mai întîmple fapte de felul acesta și să pedepsească aspru pe cei ce le săvîrșesc.

Sigismundus I rex Poloniae, Camenecensi, Halicensi, Trebowliensi capitaneis seorsum cuique.

Dederamus in mandatis tuae f⟨idelita⟩ti ut omni cura provideret ne qua ratione pax violaretur quae nobis est cum voiewoda Valachiae [1], neve quid a nostris hominibus fierit contra pacta quae cum illo nobis intercedunt, in quibus nominatim hoc erat expraessum, ut ne nostri furta facerent in Valachia, si qui fecissent, ut id impune non ferrent criminis eius convicti. Nunc perfertur ad nos Valachos quidem sancte foedera observare, neque vel minimo detrimento quenquam subditorum nostrorum afficere. Nostros non pari esse in servandis pactis religione, sed invadere sepe in Valachiam, furtim peccora abigere, neque a consuetis suis rapinis abstinere, f⟨idelita⟩tem interim tuam et alios ad haec eorum scelera connivere, neque poenas de quoque debitas reposcere. Cum itaque memoria teneamus, scintillam inicio neglectam, ingens incendium excitasse, neque aliunde bellum extitisse, quam ex clancularиis hoc genus furtis et rapinis providere cupientes, ne propter paucorum improbitatem respublica regni nostri detrimenti aliquid capiat. Quandoquidem ipsi causas omnes cognoscere non possumus, f⟨idelita⟩ti tuae serio mandamus sub gravi indignatione nostra, ut de omnibus eiusmodi furtis, rapinis et iniuriis diligenter cognoscat, Valachis postulantibus iusticiam administret atque omni cura et diligentia provideat, ne quae deinceps furta per nostros fiant et latrocinia, quae si f⟨idelita⟩tis tuae conniventia facta esse delatum ad nos fuerit, illam praestare volumus damnum quod se per nostros homines accepisse Valachi probaverint. Caeterum si ex Volinhia quoque quod saepe facere solent quippiam homines licenter et clandestine per regnum nostrum furandi gratia Valachiam ingredi conati fuerint, volumus ut f⟨ideli⟩tas tua cum aliis capitaneis illos prohibeat et inobedientes authoritate et vi in officio contineat. Aliter non factura f⟨ideli⟩tas tua pro gratia nostra. Datum Cracoviae, die 4 iunii, anno Domini 1539⁰, regni vero nostri anno XXXIII⁰.

BK, ms. 218, f. 230ᵛ—231. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 138—139.

---

[1] Tratatul de pace dintre Sigismund I și Ștefan Lăcustă, din 20 februarie 1539, la M. Dogiel, *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae* ..., I, p. 617; reprodus de N. Densușianu, în Hurmuzaki, *Documente*, II—4, p. 187—189.

14 — Cracovia, 19 iunie 1539

SIGISMUND I CĂTRE IOAN ZÁPOLYA

Solul lui Ștefan Lăcustă îl anunță că turcii se pregătesc să atace cu o armată Persia, cu alta pe germani, iar cu a treia Ungaria; că în acest scop au făcut un pod peste Dunăre și o cetate în Țara Românească nu departe de Belgrad; că sultanul ar fi poruncit și tătarilor să invadeze Polonia. Dacă aceste știri vor fi confirmate și de solul, pe care regele polon l-a trimis la Poartă, va trebui să li se dea crezare. Regele roagă pe Zápolya ca, dacă află el mai întîi ceva, să-i dea de știre. Domnul Moldovei îl roagă prin același sol să intervină pe pîngă Zápolya ca acesta să-i restituie o cetate din Transilvania, pe care a ocupat-o, și să alunge din regatul său pe Petru Rareș, ca acesta să nu pună la cale ceva schimbări în Moldova. Ca atare, regele polon îl roagă să-i îndeplinească aceste dorinți. Într-o țidulă atașată la scrisoare, regele îl sfătuiește

însă să nu alunge pe Rareş din Transilvania, fiindcă atunci Ştefan Lăcustă, simţindu-se eliberat de această grijă, s-ar putea îndepărta de Polonia şi de Ungaria şi şi-ar căuta alte prietenii.

Sigismundus primus rex Poloniae, Ioanni [1] Hungariae, Dalmatiae, Croaciae regi.

Venit ad nos legatus voiewodae Valachiae, is terrores quosdam nobis nunciat de caesare Thurcorum, quemadmodum is tripartitum habeat exercitum, quorum uno contra Zophi [2] Persarum regem, alio contra Germanos, tercio contra m⟨aiesta⟩tem vestram uti statuerit, quodque quo facilior illi per Danubium transitus pateat ripas illius ponte iungere cogit. Castrum etiam edificit [3] in Valachia, non procul a Belgrado. Thartaris praeterea negotium dederit, ut hii in ditiones nostras incursionem faciant, quos [4] nos nostris defendendis impediti, non possimus auxilii quicquam m⟨iesta⟩ti vestrae ferre, quin etiam dederit hisdem negotium, ut Bratislaw [5] arcem nostram, quae est in finibus oppugnet quod si ea potiti sint, sibi tradant. Se enim firmaturum illam futuramque sibi magno usui. His nos, etsi non prorsus fidem detrahimus, tamen ut usquequaque vera esse omnia credamus adduci non possumus, certiora expectamus a legato nostro [6], quem ad caesarem Thurcorum misimus, quem brevi ad nos rediturum speramus. Quicquid allatum ab eo fuerit faciemus m⟨aiesta⟩tem vestram primo quoque tempore certiorem. Quod si quid illa prior acceperit, idem ab ea fieri postulamus. Cum autem haec nova satis tristia nobis legatus is nunctiasset, narrare coepit quemadmodum arcem [7] quandam m⟨aies⟩tas vestra in Transilvania occupaverit ad dominum suum pertinentem, rogavit nos ut misso nunctio nostro dominum suum Stephanum voiewodam [8] in gratia apud m⟨iesta⟩tem vestram poneremus atque ab ea peteremus ut extorrem illum Petrum [9] voievodam a se alienaret atque e regno suo exturbaret, ne quas ille novas res in Valachia moliatur. Id quod ut faciat m⟨aiesta⟩tem vestram petimus ut intelligat Stephanus voievoda nostram commendationem non vulgari sibi apud m⟨aiesta⟩tem vestram usui fuisse. Optamus m⟨aiesta⟩tem vestram diu esse salvam et incolumen. Datum Cracoviae, die XIX iunii, anno Domini 1539, regni nostri anno XXXIII.

Scheda literis ad Io⟨annem⟩regem imposita

Quae scripsimus ad m⟨aiesta⟩tem vestram, a voiewoda [8] rogati scripsimus, quem et si non esse a nobis alienum putamus et nostra magis quam caesaris Turcorum causa velle omnia, tamen cum exploratum nobis sit, quod ab illo multo sibi plus metuat, neque hiscere quicquam contra nutum voluntatemque eius audeat, nichil ei tuto credi posse arbitramur. Itaque ex utriusque nostrum usu id magis esse censemus, ut ne praecibus eius locus detur, neve ex regno m⟨aiesta⟩tis vestrae exul voievoda [9] extermineretur. Etenim quam diu terror hic Stephano obiectus fuerit, magis in utriusque nostrum officio esse cogetur quo sublato futurus fortasse esse ferocior, minus de nostra amicitia, benevolentiaque laboraret atque aliud fortasse utrique nostrum negotii exhiberet. Quare hoc eum metu contineri, nostro iuditio satius videtur esse. Si quidpiam tamen aliud

rectius m⟨aies⟩tas vestra existimaverit, id sequatur licebit. Nobis dubium non est, quin hac de re aliud constitutura non sit, nisi quod regnis utriusque nostrum maxime expedire iudicaverit.

BK, ms. 218, f. 217. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 130.

---

[1] Ioan Zápolya.
[2] Tahmasp I, regele Persiei (1524—1576), numit în Europa Sofi (Zophi).
[3] Corect: edificavit.
[4] Poate: in quos.
[5] Bracław (Brațlav).
[6] Iacob Wilamowski.
[7] Ciceiul (și Cetatea de Baltă).
[8] Ștefan Lăcustă.
[9] Petru Rareș.

15 Cracovia, 19 iunie 1539.

SIGISMUND I CĂTRE FERDINAND I

Îi comunică știrile aduse de solul lui Ștefan Lăcustă despre pregătirile turcilor de a invada Persia, Germania și Ungaria, iar ale tătarilor de a ataca Polonia. Așteaptă întoarcerea solului său din Turcia pentru confirmarea acestor știri și îl roagă ca, dacă află el mai întîi ceva în legătură cu aceasta, să-i comunice și lui.

Sigismundus primus rex Poloniae, Ferdinando regi Romanorum.

Serenissime etc. Qui missus est ad nos a voiewoda Valachiae [1] legatus, is verbis illius tristia quaedam nova nobis nunciavit de caesare Thurcorum quod is tres magnos exercitus confecerit, unum contra Zophi Persarum [2] regem, alium in Germaniam, tercium in Hungariam missurus, quodque ponte iungat ripas Danubii quo facilior sit ei transitus in Hungariam et quod non procul a Belgrado castrum extruat in terra Valachiae, ex quo multum possit incommodare Christianis. Naravit etiam Tartaris eum imperasse ut ditiones nostras ferro atque igne popularentur, utque castrum nostrum Bratislaw expugnare conentur, si, quod absit, potiti eo sint, sibi tradant, se enim id quam munitissimum reddíturum quia magnas in eo oportunitates videat, ad ea quae cogitet perficienda. Haec nos neque vana prorsus putamus, neque tamen ut eis indubiam fidem habeamus adduci possumus. Certiora, cum legatus noster [3] venerit, expectamus, qemquidem brevi redditurum confidimus. Quod allatum per eum fuerit, de ea m⟨aiesta⟩tem vestram non celabimus. Sed si quid prior illa cognoverit, ut id nobiscum communicet pro mutua nostra coniunctione proque utriusque nostrum necessitate rogamus. Datum Cracoviae, die XIX mensis iunii, anno Domini 1539°, regni nostri anno XXXIII.

BK, ms. 218, f. 218. Mapa Górski, ASB—MP, r. 26, c. 131.

---

[1] Ștefan Lăcustă.
[2] Vezi nr. 14, nota 2.
[3] Iacob Wilamowski.

16 **Cracovia, 2 iulie 1539.**

SIGISMUND I CĂTRE IOAN ZÁPOLYA

Îi spune că în privința lui Petru Rareș să ia hotărîrea pe care o va crede mai de folos pentru ambele regate. El va accepta ceea ce va face Zápolya, iar dacă Ștefan Lăcustă îi va cere un răspuns grabnic, îi va spune că și el îl așteaptă de la regele Ungariei.

... De Petro voiewoda [1] quicquid erit per m⟨aiesta⟩tem vestram constitutum id nobis gratum esse futurum. Nichil enim de eo decernet procul dubio, nisi quod ex re sui nostrique regni esse existimaverit. Quod si nos Stephanus [2] urgebit, hoc ipsum illi significabimus nos responsum per oratorem m⟨aiesta⟩tis vestrae expectare ... Datum Cracoviae 2 mensis iulii, anno Domini 1539.

BK, ms. 218, f. 232v. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 140.

---

1 Petru Rareș.
2 Ștefan Lăcustă.

17 **1539 ⟨toamna⟩.**

SIGISMUND I CĂTRE IOAN ZÁPOLYA

Nu vede ce răspuns i-ar mai putea da cu privire la Petru Rareș acum cînd Zápolya a hotărît să-l predea turcilor și, după cît bănuiește, l-a și predat. Poate că dacă i s-ar fi cerut sfatul înainte de aceasta ar fi fost de altă părere.

Responsum a Sigismundo primo rege Poloniae datum nunctio Ioannis Hungariae etc. regis.

... De Petro voievoda [1] non videt sacra m⟨aies⟩tas regia quid consilii det, quandoquidem iam id certum esse dixit do⟨minatio⟩ vestra et deliberatum ser⟨enissi⟩mo do⟨mino⟩ Hungariae regi [2], eum ad caesarem Turcarum mittere, immo iam missum esse se suspicari. De re itaque certo constituta et iam fortasse transacta, quid attinet consilium petere, quod si ante petitum fuisset, quam esset aliquid certi a ser⟨enissimo⟩ do⟨mino⟩ Hungariae rege, ea de re deliberatum, fortassis aliud esset visum sacrae m⟨aiesta⟩ti regiae. Nunc illi non videtur hac de causa mittendum esse nunctium ad caesarem Turcarum, cum praesertim ser⟨enissi⟩mus do⟨minus⟩ Hungariae rex nichil de his rebus significavit sacrae m⟨aiesta⟩ti regiae, de quibus nunctium, ex Turcia reversum, ad m⟨aiesta⟩tem eius miserat [3].

BK, ms. 218, f. 242v. Mapa Górski.

---

1 Petru Rareș.
2 Ioan Zápolya.
3 Este vorba de solul Iacob Wilamowski, întors de cîteva zile din Turcia și trimis la Zápolya la 7 iulie 1539. Vezi: „Legatio a Sigismundo primo rege Poloniae ad Ioannem regem Hungariae data Iacobo Vilamowski aulico die 7 iulii 1539" (BK,ms. 218, f. 219).

18 **Cracovia, 26 octombrie 1539.**

SIGISMUND I CĂTRE ȘTEFAN LĂCUSTĂ

Îi cere să lase trecere liberă prin Moldova unui om al său, pe care-l trimite în Turcia, după plecarea solului turc, Kierdei, și să-i asigure atît plecarea cît și întoarcerea.

Palatino Valachiae [1].

Magnifice domine amice et vicine nobis dilecte. Is presentium exhibitor homo dicionis nostre vadit post nunctium imperatoris Thurcarum, qui apud nos non ita pridem erat Kyerdey [2] cum rebus quibusdam. Quare postulamus a m⟨agnificentia⟩ vestra ut eum tam istic euntem quam etiam inde redeuntem libere, quiete et secure per diciones suas permittat et a suis permitti faciat. Factura rem et nobis gratam et mutua nostra amicitia dignam. Quam bene valere et felicem esse optamus. Datum Cracoviae XXVI octobris, anno Domini M⁰D⁰XXXIX⁰.

AGW—LL, 8, f. 145ᵛ. Copie. ASB—MP, r. 4, c 334.

---

[1] Ștefan Lăcustă.

[2] Ioan Kierdej (fiul lui Sigismund, staroste de Trembowla) luat în captivitate, copil fiind, de turci în 1498, trecut la mahomedanism sub numele de Said-bei, diplomat turc, ambasador și sol al lui Soliman I.

19 **27 noiembrie ⟨1539⟩.**

SIGISMUND I CĂTRE IOAN ZÁPOLYA

Îi răspunde că încă n-a deliberat nimic în privința lui Petru Rareș. Chestiunea fiind importantă, are nevoie de o consultare mai îndelungată. Își va exprima părerea prin solul pe care i-l va trimite.

Responsio reverendissimo domino Francisco de Frangepanibus archiepiscopo Colocensi etc. et serenissimi Joannis Hungariae regis oratori data XXVII novembris.

... De Petro vayvoda [1] nihil adhuc habet deliberati sacra m⟨aiestas⟩ regia. Res est ardua, et quae longioris consultacionis indiget, per legatum quem missura est suam ea de re sententiam explicabit ...

AGW — LL, 7, f. 27ᵛ. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 138.

---

[1] Petru Rareș.

20 **Cracovia, 22 decembrie 1539.**

INSTRUCȚIUNILE LUI TOMA SOBOCKI, SOL LA POARTĂ

Se va informa pe drum asupra situației din Moldova și va mulțumi domnului acestei țări pentru informațiile ce i le furnizează și pentru ajutorul promis contra tătarilor. Va cere apoi sultanului să retrocedeze Moldovei teritoriul luat în 1538, în schimbul unei sume de răscumpărare.

Legatio a Sigismundo I⁰ rege Poloniae ad Sulimanum caesarem Turcorum Thomae Soboczki data XXII X-bris 1539.

... O woiewodzie vałaskiem będziess się dowiadował, będac w ziemi iego, iaka iest władza y postanowienie w ziemiach iego, a iesli nie uczinil iakiego występku przeciwko czessarzowi, iako nathenczass sprawiono, thedy będziess czessarza iegomci, będzieli mogło bydz samego, prosił aby iego czessarska mc nan łaskaw bydz racził. A iesliby mogło bydz issby thy pola y ziemia ktora iest odgraniczona od Vałach, za pweny okup, iakoby on s iego czesarską mcią umowił, przîwrocic racził. A iesliby nie moglo bydz u czessarza, tedi to s bassami będziess mowył, a powies ze krol iegomc pan moi dlatego thę przyczine czini, zeby rad themu voiewodzie przyasnią swą sie zachowal, a wsakze tak czoby było z łaska a przyasnią czesarską ktorei pan moi przotkiem sanowac chcze, ani w czemby iei narusyc nie chczial...

Do vałaskiego woiewodi stąpis od nas iemu pozdrowienie i łaskę powies, panom radam iego łaskę. A powies zebysmy mu zyczyli aby mu sie na wssem sczesliwie a po woli iego wodziło.

Podziękuies mu za to iss nas o rzeczach, ktore nam rozumie bydz potrzebne ku wiedzeniu, przes posły swe sprawią, czegosmy od niego wdzieczni, a radzibismy na potem wiedzieli zeby nam o rzeczach potrzebnich przyasliwie nam wskazac tak iako nam poczal. A my to iemu łaską nassą a przyazliwem sąsiesthwem nagradzac bedziemy.

Przytem powies zesmy tobie poruczili przicine uczinic ymieniem nassem ku czessarzowi tureczkiemu, zeby nan był łaskaw, a issby mu pola odgraniczone od vałaskiei ziemie wrocił, iesli darem nie moze bydz, tedi za pieniądze, o ktoreby sie on s czessarzem zmowił, bobismy iemu radzi za tem dobrem sąsiestwem, ktore nam okazuie w kazdei rzeczi, nam moznei zachowali.

Powies tes ze nas sprawią pograniczni nassy starostowie iss pan voiewoda byl tei wolei tego lata przesłego is iesliby Tatarowie w panstwach nassych iakie skody czinic chcieli, on s ludzmi swemi chciał bydz nam przeciwko iem pomoczen. Zacz mu ti od nas podziękuies, a powies zesmy tego od niego barzo wdzieczni, maiącz tę nadzieię iss na potem w kazdei takiei potrzebie nie będzie nam pomoczy swei załował, czo my iemu zawdzy pamiętac chcemy przyazliwem sąsiestwem y zachowaniem nassem.

BK, ms. 218, f. 312—315. Mapa Górski. ASB—MP, r. 144—147.

... Despre voievodul Moldovei [1] vei cerceta, fiind în ţara lui, care este puterea şi rînduiala în ţările sale şi dacă n-a săvîrşit vreo faptă rea împotriva împăratului, după cum ni s-a adus de curînd la cunoştinţă. Deci vei ruga pe m.s. împăratul, de va fi cu putinţă chiar pe el în persoană, să binevoiască să fie îndurător cu dînsul. Şi dacă s-ar putea ca acele cîmpii şi acel pămînt, care este dezlipit de Moldova, să binevoiască să le dea înapoi, în schimbul unei sume sigure de răscumpărare, după cum s-ar înţelege el cu m.s. împăratul. Iar dacă nu va putea fi ⟨făcută această propunere⟩ împăratului, atunci vei vorbi cu paşalele şi vei spune că m.s. regele, stăpînul meu, face această intervenţie pentru că doreşte să păstreze acestui voievod prietenia sa, dar că totuşi aceasta să fie din graţia şi prietenia împărătească, pe care stăpînul meu doreşte înainte de toate s-o păzească şi nu vrea s-o atingă întru nimic ...

Vei trece pe la voievodul Moldovei, îi vei spune salutare şi graţie din partea noastră, iar boierilor săi sfetnici graţie. Şi-i vei spune că-i dorim ca să-i meargă în toate cu noroc şi după voia sa.

Îi vei mulţumi că ne informează prin solii săi despre lucrurile pe care crede că ne sînt trebuincioase să le ştim, pentru care îi sîntem recunoscători şi am fi bucuroşi şi pe viitor să ştim că ni se arată prietenos în ceea ce priveşte lucrurile trebuincioase nouă, aşa după cum a început să se arate pentru noi, Iar noi îi vom răsplăti aceasta cu graţia şi cu vecinătatea noastră prietenească.

Pe lîngă aceasta îi vei spune că ţi-am recomandat să stăruieşti, în numele nostru, la înpăratul turcesc, ca să-i fie graţios, şi dacă i-ar da înapoi cîmpiile dezlipite de ţara Moldovei, dacă nu s-ar putea ca dar, atunci pe bani, despre care lucru s-ar înţelege cu împăratul, căci noi am fi bucuroşi să ni-l păstrăm mai puternic, pentru această bună vecinătate, pe care ne-o arată în fiecare împrejurare.

Îi vei mai spune că staroştii noştri de la graniţă ne înştiinţează că domnul voievod a fost anul trecut de părere că, dacă tătarii ar vrea să facă vreo daună oarecare în statele noastre, el ar dori să ne fie de ajutor cu oamenii săi împotriva lor. Pentru aceasta îi vei mulţumi din partea noastră şi-i vei spune că-i sîntem foarte recunoscători, avînd nădejde că şi în viitor nu-i va pare rău că ne-a dat ajutorul său în orice trebuinţă asemănătoare, ceea ce noi dorim să-i amintim totdeauna prin purtarea şi vecinătatea noastră prietenească . . .

---

[1] Ştefan Lăcustă.

21 ⟨Sfîrşitul anului⟩ 1539

INSTRUCŢIUNILE LUI IACOB WILAMOWSKI, SOL LA POARTĂ

Va mulţumi sultanului că a pus în vedere noului voievod al Moldovei Ştefan Lăcustă, să păstreze pacea cu Polonia. Va stărui ca acestuia să-i fie lăsată întreaga ţară, în hotarele ei de mai înainte, pentru a se putea reface după pustiirea turco-tătară din 1538. Va cere sultanului să interzică tătarilor să atace Polonia, iar păstorilor turci să-şi pască oile pe teritoriul ei, fără autorizaţia staroştilor poloni. Regele a auzit că Teodor, fratele lui Petru Rareş, pe care l-a fost extrădat turcilor împreună cu familia şi cu tezaurul său, a fost ucis, cu toate asigurările primite că va fi lăsat în viaţă. Va cere sultanului ca turcii să nu atace oraşele din Italia ale reginei Poloniei.

Legatio a Sigismundo primo rege Poloniae ad Solimanum caesarem Thurcorum data Jacobo Vilamowski, aulico regis, anno Domini 1539°.

Przodkiem powye posseł ot nasz czessarzowi tureczkiemu pozdrowyenie y braczką y sąszieczką prziiazn.

Potim bąndzie mowył : krol jegomc, pan moy, przischłał mye na dwor waschey czessarskiey mci abich nawyedził imyeniem jego krol. mci zdrowye waschey czessarskiey mci, ktorego zdrowia y wschitkiego sczescza ziczi waschey czessarskiey mci iako bratu y przyiaczielowi swemu miłemu na długye czaschy.

Zathim dawschi list, bendzie dziękował czessarzowi jegomci isz voiewodzie vałaskiemu, oldownikowi szwemu, roskazał aby szie w mierze y w pokoiu zachowal, bo to nam sam voiewoda vałaski oznaymił, isch

to ma roskazanie od czessarza jego mci. My tesz zaszie chczemy sie przeciwko voiewodzie vałaskiemu w prziazni y w pokoiu zachować, a y theraz chcząncz mu prziiazn okazać, proszi vaschey czessarskiey mci krol jegomc, pan moy, aby go vascha czessarska mc zachować racził przi tich poliach y graniczach ziemie vałaskiej, iako ye przedni voiewodowie vałaskiey ziemie dzierzeli, aby on mogł łathwiey szluzic y dań ta ktorą powinyen waschey czessarskiey mci dawac, gdisz terasz lyatha przeschlego wiele szie ludzi rozbiezało y wielka szie skoda stała w wałaskiey zyemi przesz voyska rozmaitich ludzi a zwłascza tatharskie.

Daley powie poszeł: krol iegomc, pan moy m<iłos>ciwi, pamiętaiącz na tho isch w przimiernym liscie wascha czessarska mc napissać y przesz poszła pana mego wskazać k nyemu racził, aby jegomc pan moy s czessarzem tatharskim pokoy chował, gdisz on iest wychowaniecz y prziacziel waschey czessarskiey mci. W czim chcząncz pan moy woley waschey czessarskiey mci doszic uczinić, chował pokoy y mier dobry z czarzem tatharskim, nadziewaiącz sie tesz od nyego prziazni y pokoiu. Alie gdy pan moy naiwięczey ubespieczył szie na zachowanye pokoiu, thedi czarz tatarski słał liudzie szwe, przi ktorich y Turczy biwayą, woiować ziemye jegomci pana mego. A gdisz to iusz kilko razow skodę czinieł po uczinionim przimyerzu z waschą czesarską mcią, pan moy kazał mi to waschey czesarskiey mci powyedzieć, aby wascha czessarska mc napomionąć y wsciągnąć racził czarza tatarskiego zeby szie w prziiazni y w pokoiu zachował s krolem iegomcią, panem moim m<iłos>cziwym, prziaczielem waschey czesarskiey mci. Bo iesliby tego wasza czesarska mc nye opatrzil, tediby krol iegomc, pan moy, muszial bronić ziemie y liudzi swoich od woiowania tatarskiego.

Przitim tesz pan moy kazał vaschey czessarskiey mci powiedzieć, isz przecziwko umowye y przimierzu ludzie waschey czessar. mci Turczi stoyą z owczami swoimi y z barany y passchą ie wę ziemi krolia jegomci, pana mego. A tak pan moy kazał waszey czessar. mci ządać, iako prziaczielya swego, aby wascha czessarska mc, dla uchronienia zwadi miedzi liudzmi naschimi y takiesz tesz złodzieystwa, roskazać ludziom szwoym aby nie chodzili na ziemie krola jegomci, pana mego, z owczamy y z barany swimi, bez dozwolenya ludzi y starost pana mego.

Powye tesz poszeł: krol iegomc, pan moy m<iłos>cziwi, kazał waschey czessar. mci powiedzieć, iz gdi k niemu prziachał poszeł waszey czessarskiey mci Kierdey Zaydbek, dowiaduiącz szie o Pietrze voiewodzie vałaskim, tedi pan moy powiedzial mu tho czo była prawda, isz go w panstwye iego krol. mci nie biło. Alie Thadora, bratha Piotra voiewodi, starostę choczimskiego, y z zoną y z dzieczmi y ze wschitkim skarbem iego, tak iako był do ziemie pana mego ucziekł, wydać Kierdeiowi kazał y przezen ie waschey czesar. m. posłał s tą nadzieią swą y za obietniczę Kierdeiowa, isch im nie miało nicz bidz, a wschakosz schliszi krol iegomc, pan moy, zeby im gardla pobrano.

Aiaz baschę y insche basche pozdrowi poszel od nasz, a będzie ich ządał imieniem naschim aby sie prziczinili do czessarza o richlą y o dobrą w rzeczach naschich odprawę. A przitim tesz bendzie ządał ich, a zwłascza Aias bachę aby nam wschitko dobre u cessarza iegomci, prziacziela naschego, iednali y o to stali aby ta prziiazn miedzi czessarzem a miedzi nami s stroney czessarskiey była w całosczi zachowana, bo my tesz takiesz stroney naschey przecziwko czessarzowi jegomci chczemy ią nyporussnie zachować.

Iescze powye poszeł czessarzowi iegomci iz na żądanye nasche przesz ostatniego posła naschego, ktoregozmi u czessarza mieli, racził dać listi miastom naschim, ktore we Vlossech ma krolowa ieymc, małzonka nascha, ktorimiby szie scziczić mialy liudzem czessarskim aby ich nie woiowali, ale ich iednemu miastu na ymyę Kapurscho przepomniał poschel list wziąć, będzie nasz poszeł terasz prossił aby temu miastu list takiesz iako y innim dano czessarz rozkazać dać racził.

Będąli poschła pytać o nowiny, nie ma nicz powiadać, iedno czoby było nyeskodno.

Jesli poschla będą pitać o Thurki iesliby im owcze byli wroczony, niechay tak powye isch pan moy wschitkie owcze kazał wroczić, ktore od złodzieiow byli odbite y złodzieie pokarać, alie owiecz tich nie chczieli brać Thurczi, a tak viele ich pozdichało.

Krol jegomc, pan moy, nie chcziałby bidz w tim winyen gdy sie Thurczi nie powiadayą starostom iegomci, a dopusczenia paschey nye żądaią.

BK, ms. 218, f. 211—212. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 127—128.

Solia dată de Sigismund I, regele Poloniei, lui Iacob Wilamowski, curteanul regelui, la Soliman [1], *împăratul turcilor, în anul Domnului 1539.*

La început solul va spune împăratului turcesc din partea noastră salutare şi prietenie frăţească şi ca de la vecin.

Apoi va spune : Măria sa regele, stăpînul meu, m-a trimis la curtea măriei voastre împărăteşti ca să cercetez, în numele măriei sale, sănătatea măriei voastre, care sănătate şi toată fericirea o doreşte măriei voastre ca unui frate şi prieten al său drag întru mulţi ani.

După aceea, dîndu-i scrisoarea, va mulţumi m.s. împăratului că a dat poruncă voievodului Moldovei [2], vasalului său, să fie în pace şi în linişte, căci însuşi voievodul Moldovei ne-a înştiinţat că are această poruncă de la m.s. împăratul. Noi de asemenea voim să fim în prietenie şi în pace cu voievodul Moldovei. Şi acum, dorind să-i arate prietenie, m.s. regele, stăpînul meu, roagă pe măria voastră să binevoiască să-l păstreze în acele cîmpii şi hotare ale ţării Moldovei, precum le-au stăpînit voievozii de mai înainte ai ţării moldovene, pentru ca el să poată mai uşor sluji şi da acel tribut, care este dator să-l dea măriei voastre, fiindcă acum, anul trecut [3], mulţi oameni s-au împrăştiat şi mare stricăciune s-a făcut în ţara Moldovei de către oştile feluriţilor oameni, dar mai ales tătăreşti.

Mai departe solul va spune : Măria sa regele, stăpînul meu milostiv, amintindu-şi că în tratat măria voastră a binevoit să-i scrie şi să-i spună, prin solul stăpînului meu, ca măria sa, stăpînul meu, să păstreze pacea cu împăratul tătarilor [4], deoarece acesta este învăţăcelul şi prietenul măriei voastre, deci voind stăpînul meu să împlinească voia măriei voastre, a păstrat pace şi linişte bună cu împăratul tătarilor, nădăjduind şi din partea lui prietenie şi pace. Dar în timp ce stăpînul meu s-a asigurat cel mai mult în vederea păstrării păcii, împăratul tătarilor şi-a trimis oamenii, cu care erau şi turci, să facă război ţărilor măriei sale, stăpînului meu. Şi fiindcă acum, după încheierea tratatului cu măria voastră, a făcut de cîteva ori pagubă, stăpînul meu mi-a poruncit să spun măriei voastre ca măria voastră să binevoiască să dojenească şi să îndatoreze pe împăratul tătarilor să fie în prietenie şi în pace cu m.s. regele, stăpînul meu milostiv, prietenul măriei voastre. Căci dacă măria voastră nu va îngriji de aceasta, atunci

m.s. regele, stăpînul meu, va trebui să apere țările și oamenii săi de războirea tătărească.

Pe lîngă aceasta, stăpînul meu mi-a poruncit să spun măriei voastre că, împotriva înțelegerii și a tratatului, oameni de-ai măriei voastre, turci, stau cu oile și cu berbecii lor și-i pasc în țara m.s. regelui, stăpînului meu. Și așa stăpînul meu mi-a poruncit să cer măriei voastre, ca unui prieten al său, ca măria voastră să poruncească oamenilor săi, pentru a se preveni certurile dintre oamenii noștri și tîlhăria, să nu meargă în țara m.s. regelui, stăpînului meu, cu oile și cu berbecii lor, fără permisia oamenilor și a staroștilor stăpînului meu.

Solul va mai zice : Măria sa regele, stăpînul meu milostiv, mi-a poruncit să spun măriei voastre că dacă a venit la el solul măriei voastre, Kierdei Said-bei [5], ca să se informeze despre Petru [6] voievodul Moldovei, stăpînul meu i-a spus ceea ce era adevărul, cum că el nu se afla în țara măriei sale. Pe Teodor însă, fratele lui Petru voievod, starostele Hotinului, cu soția și cu copiii și cu întregul său tezaur, așa cum fugise în țara stăpînului meu, a poruncit să fie predat lui Kierdei și i-a trimis prin el măriei voastre cu această nădejde a sa, și după făgăduiala lui Kierdei , că nu vor păți nimic. Cu toate acestea însă m.s. regele, stăpînul meu, aude că li s-au luat capetele.

Pe Aias pașa [7] și pe alte pașale le va saluta solul din partea noastră și le va cere, în numele nostru, să stăruie pe lîngă împărat ca să fie trimis grabnic înapoi și cu un răspuns bun în trebile noastre. Pe lîngă aceasta, le va mai cere, și mai ales lui Aias pașa, ca să obțină pentru noi tot binele de la m.s. împăratul, prietenul nostru, și să stăruie ca această prietenie dintre împărat și noi să fie păstrată în întregime din partea împăratului, căci și noi, din partea noastră, dorim s-o păstrăm neclintit față de m.s. împăratul.

Solul va mai spune m.s. împăratului că la cererea noastră prin cel din urmă sol al nostru, pe care l-am trimis la împărat, măria sa a binevoit să dea scrisori orașelor noastre, pe care m.s. regina [8], soția noastră, le are în Italia, prin care s-a fost recomandat oamenilor împăratului să nu le facă război, dar că dintre ele solul nostru a uitat să ia scrisoare pentru un oraș, pe nume Capurso. Va ruga acum solul nostru ca împăratul să binevoiască să poruncească să se dea scrisoare acestui oraș, la fel ca și celorlalte.

De vor întreba pe sol despre noutăți, n-are să spună nimic, decît ceea ce n-ar fi cu stricăciune.

Dacă vor întreba pe sol despre turci, dacă li s-au dat înapoi oile, să le spună așa : Stăpînul meu a poruncit să li se dea înapoi toate oile care au fost luate de tîlhari, iar tîlharii să fie pedepsiți, dar că aceste oi turcii n-au voit să le ia, astfel că multe din ele au pierit. Măria sa regele, stăpînul meu, n-ar dori să fie vinovat, dacă turcii nu se anunță la domnii staroști și nu le cer autorizație pentru pășunat.

---

[1] Soliman I Magnificul (1520—1566).
[2] Ștefan Lăcustă.
[3] 1538, în timpul expediției sultanului asupra lui Petru Rareș.
[4] Șahib Ghirai, hanul Crimeii (1532—1551).
[5] Vezi nr. 18, nota 2.
[6] Petru Rareș.
[7] Fost mare vizir (1536—1538).
[8] Bona Sforza, ducesă de Bari, soția lui Sigismund I.

SIGISMUND I CĂTRE IOAN ZÁPOLYA

Îi împărtăşeşte prin solul său, Petru Kmita de Wiśnicz, voievodul şi starostele Cracoviei, mareşalul regatului, gîndurile sale în legătură cu soarta lui Petru Rareş. Cunoscînd firea acestuia, crede că dacă ar fi eliberat, nu se va astîmpăra, putînd crea primejdii atît Poloniei cît şi Ungariei. Dacă însă va fi reţinut împotriva voinţei sultanului, Zápolya ar putea să şi-l facă duşman pe acesta şi să-şi expună ţara la o mare nenorocire. Va trebui ca din aceste două rele să-l aleagă pe cel mai mic. Dacă însă ambele rele i se vor părea la fel de mari, atunci va trebui găsit al treilea, cum obişnuiesc în cazuri asemănătoare principii, cînd scocotesc că siguranţa regatelor şi a popoarelor lor trebuie pusă înaintea salvării unui singur om.

Legatio a Sigismundo primo rege Pol⟨oniae⟩ ad Ioannem regem Hungariae data magnifico Petro Kmite de Visnicze palatino et capitaneo Cracoviensi, marsalco regni Poloniae, ultima X-bris 1539.

... Secretio legatio.

... De Petro voiewoda [1] qui extorris a ditione sua profugit et nunc apud m⟨aiesta⟩tem vestram exubat, ita prius erat per m⟨aiesta⟩tis vestrae legatum ser⟨enissi⟩mo domino meo renunciatum quod iam statutum habuerit cum animo suo ac deliberatum m⟨aies⟩tas vestra eum ad cesarem [2] mittere, immo sub id tempus fortasse iam miserit. Itaque supervacaneum visum est ser⟨enissi⟩mo domino meo post actam rem consilium dare. Sed cum acceperit postea integro adhuc de eo esse omnia, anceps et perdificilis ei visa est esse hec deliberatio. Nam neque quemadmodum dimitti, neque quemadmodum retineri possit sine periculo prospicit et quo magis mores hominis habet exploratos hog [3] magis distrahitur in deliberando animus eius. Icit illum vafro quodam veteratorio et malicioso esse ingenio qui si dimissus sit quieturus procul dubio non sit, sed aut m⟨aiesta⟩tis vestrae aut ser⟨enissi⟩mi domini mei regno pericula creaturus.

Si autem contra caesaris voluntatem retentus sit, futurum prospicit et eum sibi m⟨aies⟩tas vestra inimicum capiat et quibus de causis nunc ad eum legatum suum misit, hae minime optineri queant quin periculum potius sit ne ille irritatus regnum m⟨aiesta⟩tis vestrae grandi aliquo mactet infortunio.

Sed in duobus malis quum fugiendum maius sit, levius est eligendum, utrum itaque ex duobus his malis levius esse intelligit m⟨aies⟩tas vestra id eligat licet. Quod si vero aeque magnum utrumque malum est, neque satis constat utrum sit minus existimandum, tum tercium aliquid inveniri oportet quod solent in consimili casu principes quum regni et populorum incolumitatem unius alicuius saluti anteponendam esse censerit ...

BK, ms. 218, f. 331—337. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 153—158.

---

[1] Petru Rareş.
[2] Soliman I Magnificul.
[3] Corect: hoc.

23 **⟨Cracovia, 22 februarie 1540⟩.**

SIGISMUND I CĂTRE IOAN ZÁPOLYA

Ştefan Lăcustă i-a făcut cunoscut prin solul său că ar poseda nişte cetăţi în Transilvania — Ciceiul şi Cetatea de Baltă — rămase de la Petru Rareş, voievodul exilat, şi pe care Zápolya intenţionează să le ia în stăpînirea sa. Domnul Moldovei îl roagă să intervină pe lîngă acesta pentru a nu se săvîrşi această nedreptate. Ca urmare, regele polon cere lui Zápolya să chibzuiască bine înainte de a-şi însuşi nişte domenii despre care altcineva afirmă că-i aparţin.

Hungariae regi [1].

Serenissime princeps et domine fili nostri charissime. Venit ad nos a wayewoda Walachiae [2] nunctius. Is possideri quadam arces in Transilvania [3] narravit a Petro [4] wayewoda exule, quas sibi vendicare velit m. vestra. Id si Turcus faceret, aut alius quispiam a christiana fide alienus, minime sibi mirum sibi usum iri aiebat, quos solent y qui veritatis segnitionem non habent, quo jure quave iniuria aliena velle possidere. Vestram vero maiestatem christianum regem et principem minime id facere decere. Quare magnis precibus a nobis contendit ut pro jure arctissime necessitudinis que nobis cum maiestate vestra intercedit admoneremus maiestatem vestram atque ab ea peteremus, ut que scit sua non esse, sed ad Valachiam terram semper pertinuisse, ea ne velit occupare, sed ei cuius propria sunt restituat. Nos nildum ei respondimus, sed officy tamen nostri esse putavimus quandoquidem hic se nunctius offerrebat ut cerciorem de rebus hys maiestatem vestram redderemus. Que una etiam hoc secum perpendere poterit quantum robur habitura sit arcium istarum obligacio serenissime filie nostre coniugi maiestatis vestre facta cum alius ad se dominium earum pertinere affirmet. Quidquid autem ei responsi dederimus, non erit obscurum fortassis maiestati vestrae. Nunc per occasionem hec illi significanda duximus. Datum ut supra [5].

AGW — LL, 8, f. 213. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 364—365.

---

[1] Ioan Zápolya.
[2] Ştefan Lăcustă.
[3] Ciceiul şi Cetatea de Baltă.
[4] Petru Rareş.
[5] Scrisoarea de deasupra este dată de rege din Cracovia la 22 februarie 1540 (AGW— LL, 8, f. 212).

24 **⟨Constantinopol, 18 aprilie 1540⟩.**

TOMA SOBOCKI CĂTRE SIGISMUND I

Sultanul regretă prădăciunile tătarilor în Polonia; a scris hanului să despăgubească pe poloni. La indicaţia voievodului Moldovei, solul n-a vorbit despre acesta şi despre ţara sa nimic cu sultanul.

Odpowiecz kthorą Soboczski przinyosl od czeszarza tureczskiego o krolia Jana vangierkicgo thak powiedziano.

. . . O voyewodą valaskiego. Nyczem ny mowył bo myą byl proszil voyewoda valaski ysz yeslyby myą sukal w tem ymyenyem jego, jego syn Alexander y hethman yego Myhul abich mowyl, yesly zeby myą

w thym nye szukaly, abich dal pokoy. Othosz gdym bil na dworze czesarskyem thedy my nycz nye mowil, yam thesz w rzeczy yego nycz nye mowyl ...

AGW — LL, 7, f. 67—68, 100°. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 186—187, 195.

Răspunsul pe care l-a adus Sobocki de la împăratul turcesc despre regele Ioan al Ungariei [1], aşa s-a spus.

... Despre voievodul Moldovei [2].

N-am spus nimic, căci voievodul Moldovei m-a fost rugat să spun numai dacă m-ar căuta, în numele său, fiul său Alexandru şi hatmanul său Mihul, iar dacă nu m-ar căuta, să le dau pace. Deci, cînd am fost la curtea împărătească, nu mi-a spus nimic, iar eu n-am vorbit nimic în privinţa lui ...

---

[1] Vezi nr. 9, nota 2.
[2] Ştefan Lăcustă.

25 **Cameniţa, 27 noiembrie 1540.**

IACOB WILAMOWSKI CĂTRE SIGISMUND I

A isprăvit toate lucrurile, cu care fusese însărcinat anterior solul Sobocki. Sultanul a numit pe Ioan Sigismund Zápolya rege al Ungariei, iar solii maghiari i-au adus mari daruri în argintării şi bani. Chestiunea păşunilor tătăreşti şi a morilor moldovene a rămas nesoluţionată. Moldovenii au luat, se pare cu ştirea voievodului Ştefan Lăcustă, 68 000 de oi de pe teritoriul dezlipit de la Moldova în 1538, cu care prilej au ucis 150 de turci şi ciobani. Voievodul i-a cerut, prin logofătul Toma, ca regele să-l susţină, în care scop a trimis şi la Tarnowski pe Petru Vartic.

Copia lysthu od pana Vylamowskiego chtorym wypyssuye odpowyezy na posselsthwo do cessarza tureczkiego.

... Na thy rzeczy chtore byl pan Soboczki przynyosl thak my Luthphi basza odpowyedzyal ysz dlyathego na thy polya ny wyssylano abowyem sye thymy czassy sandziaczy odmyenyaly, y chcziely sse mnu poslaczy yusz ex nunc abych w they rzeczy konyecz wczynyel, alyem ya powyedzial ysz od waszey c.m. w they rzeczy zadney naukj nye mam. A thack na thym sthanelo, y sandziakowy y cadeiowi byalogroczkiemu roskazano kyedy v.c.m. bandzie przyslacz raczel o thy polya y o owcze, aby konyecz wczinyely.

A wszakosz the v.c.m. osnaymuye ysz Kierdey sylne altercacye s baszamy myal o thy polya. Abowyem iako slische dalyeko sye w polya wpyerayą, mowyancz ysz tho polya byly wszithky tatarskie, a drugye walaszkie, alleguyąncz ysz tham ssą groby tatarszkie murowane s pysmem y thesz mlyny valaszkie nyzey Soroki. Gdzie sslische Kyerdey barzo ziczliwye thego spyeral y dosthal wyelkyey nyelaszky od basz, j odpowyedziely mu: mussysz thy bycz kaur, a nye bussurman. A thak sye nye nadziewam aby kyedy do v.c.m. w posselsthwye przyachaczy myal.

Racz v.c.m. wyedzieczy ysz thy mlyny ssu nyzey Soroki po they stronye Nyestra na rzecze Morachwa na zyemy v.c.m. biskupsthwa camyenyeczkiego, chtorych na Soroke wziwayą, chtore yako sslische

czestogrocz przetym palyono, a thak pothym prozbą u w.c.m. albo przodkow v.c.m. y thesz sa wpomynkj biskupowy camyenyeczkiemu thych mlynow ym dopusczano. A thack wedlye mego malego baczenya, vydzyaloby my sye dobrze aby v.c.m. thak okolo thych mlynow wczynycz raczel yakoby potym nye przischla prescriptya.

Ve czwarthek przeszly przislal sa mnu voyewoda valaszky pana Thome lugopheta yako v.c.m. nyzey wypysche. S thymem thesz mowyel o thy mlyny, chtory my thak powyedzial, isz moy wuy byl burkalabem soroczkym, a yam byl przy nym pacholiecziem, a thak wyem ysz thych mlynow wziwano do Soroki, za wproszenym w c.j.m. y thesz biskupa camyenyeczkiemu ...

Tho thesz v.c.m. oznanymuye isz Volochowye w they czesczy zyemye chtorą byly odgranyczely cessarzowi ku Byalogrodu wsyely owyecz szesczdiesyąnth y osmy thyszieczy, a Turkow y czubanow zbyly o poltora stha, thack slawe pusczayą y zeby tho czy lyudzie wczynyely czo ssu odgranyczeny ku Byalogrodu. Alyem sye ya dowyedzial pewnye ysz tho s wolyą voyewodziną y wszithkiey zyemye tho sye sthalo. A thak kadeiowye y emyrowye alias urzandnyczy s Kiliyey, s Byalogrodu, s Thehinyey iachaly do cessarza skarzycz sye na woyewode, a yezly nye bandzie myal cessarz na thych zamkow pyancz albo sszescz thysyeczy, thedy na wrzandziech nye chcza byczy. A thack wyesz tho pan Bog czo sye bandzie s thu zyemyu dzyalo.

Logopheth kiedy do mnye przyezdziel ve czwartheck od woyewody prosyel mye za tho abych ymyenym woyewodzynym y wsytkych panow v.c.m. prosyel yzeby ych v.c.m. radą y pomoczu opusczacz nye raczeł y poslaly Piothra Warthika w they rzeczi do pana cracowskiego ... Datum in Camyenyecz sabbatho post festum s. Catherine, anno Domini millesimo quingentessimo quadragesimo. V.c.m. nanysszi ssluzebnyk, Jacub Vylamowszkj.

AGW–LL, 9, f. 49ᵛ–54. Copie. ASB–MP, r. 4, c. 414–424

Copia scrisorii domnului Wilamowski, în care redă răspunsul la solia sa la împăratul turcesc.

... La acele lucruri, pe care le-a fost adus domnul Sobocki, Lutfi paşa mi-a răspuns că de aceea nu s-a trimis în aceste cîmpii, pentru că în aecea vreme s-au schimbat sangeacii, şi au vrut să trimită cu mine *chiar acum*, ca să pun capăt acestei pricini, dar eu am spus că în această afacere n-am nici o învăţătură de la măria voastră. Şi aşa s-a hotărît şi s-a dat poruncă sangeacului şi cadiului Cetăţii Albe ca atunci, cînd măria voastră va binevoi să trimită în privinţa acestor cîmpii şi în cea a oilor, să pună capăt acestei pricini.

Totuşi fac cunoscut măriei voastre că Kierdei [1] a avut tari altercaţii cu paşalele pentru aceste cîmpii. Căci, după cum aud, paşalele se bagă departe în cîmpii, spunînd că aceste cîmpii au fost toate tătăreşti, iar altele moldoveneşti, pretextînd că acolo sînt morminte tătăreşti zidite de piatră, cu inscripţii, precum şi mori moldoveneşti mai jos de Soroca. Aud că Kierdei a susţinut aceasta în mod foarte binevoitor şi că s-a ales cu mare urgie din partea paşalelor, care i-au răspuns: „Tu trebuie să fii ghiaur, iar nu musulman". Şi astfel nu mă aştept să mai vină cîndva în solie la măria voastră.

Binevoieşte măria voastră să ştii că aceste mori sînt mai jos de Soroca pe partea aceasta a Nistrului, pe pîrîul Morachwa, pe pămîntul măriei

voastre al episcopiei Cameniţei, mori pe care le cer moldovenii pentru Soroca, care după cum aud le-au ars deseori mai înainte, şi aşa au venit cu cererea după aceea la măria voastră sau la înaintaşii măriei voastre şi din scăparea din vedere a episcopului Cameniţei li s-au dat aceste mori. Şi astfel, după modesta mea părere, mi s-ar părea că ar fi bine ca măria voastră să binevoiască să procedeze în legătură cu aceste mori în aşa fel, ca apoi să nu vină prescripţia.

Voievodul Moldovei [2] a trimis la mine joia trecută pe domnul Toma logofătul, după cum scriu mai jos măriei voastre. Şi cu acesta am vorbit despre aceste mori. Care mi-a spus aşa că : „Unchiul meu după mamă a fost pîrcălab al Sorocei, iar eu eram copilandru pe lîngă dînsul, şi aşa ştiu că aceste mori ţineau de Soroca, prin îngăduinţa obţinută de la măria voastră şi de la episcopul Cameniţei ...".

Mai aduc la cunoştinţa măriei voastre că moldovenii au luat din acea parte a ţării, pe care au despărţit-o împăratului, spre Cetatea Albă, 68 000 de oi şi au ucis la 150 de turci şi ciobani, aşa se răspîndeşte zvonul, şi că aceasta ar fi făcut-o acei oameni, care sînt despărţiţi spre Cetatea Albă. Dar eu am aflat sigur că aceasta s-a întîmplat cu voia voievodului şi a întregii ţări. Şi aşa cadiii şi emirii, adică dregătorii din Chilia, din Cetatea Albă, din Tighina, s-au dus la împărat să se plîngă împotriva voievodului, iar dacă împăratul nu va avea în aceste cetăţi cinci sau şase mii de ostaşi, atunci nu voiesc să stea în dregătorii. Şi aşa domnul Dumnezeu ştie ce se va întîmpla cu această ţară.

Logofătul , cînd a venit la mine joi de la voievod, m-a rugat în numele voievodului şi al tuturor boierilor să rog pe măria voastră că măria voastră să nu binevoiască a-i părăsi cu sfatul şi cu ajutorul, şi au trimis în această privinţă pe Petru Vartic la domnul castelan al Cracoviei[3] .... *S-a dat în Cameniţa, sîmbătă după sărbătoarea sf, Ecaterina* [4], *anul Domnului 1540.* Al măriei voastre preaplecat servitor, Iacob Wilamowski.

---

[1] Vezi nr. 18, nota 2.
[2] Ştefan Lăcustă.
[3] Ioan Tarnowski.
[4] 27 noiembrie.

26 **Cameniţa ⟨după 27 noiembrie 1540⟩.**

IACOB WILAMOWSKI CĂTRE IOAN TARNOWSKI

Sultanul a pus rege în Ungaria pe Ioan Sigismund, fiul lui Ioan Zápolya, în calitate de vasal. Ştefan Mailath promite sultanului castele şi bani numai să rămînă voievod al Transilvaniei. Românii au luat de la turci din partea dezlipită în 1538 de Moldova 68 000 de oi. Sangeacii de Chilia, Cetatea Albă şi Tighina cer sultanului un efectiv de 5 000—6 000 de ostaşi. Ştefan Lăcustă, presimţind primejdia, trimite la Tarnowski pe hatmanul Petru Vartic. Apoi boierii au alungat pe turci din ţară, au ucis pe Ştefan Lăcustă, care fusese destituit de sultan, şi şi-au ales alt domn.

Copia literae ab domino Wilamowski ad magnificum dominum castellanum Cracoviensem [1] ex Cameneca.

... Valachi apud Byalogrodum et Tehinam interimerunt sexaginta millia et octo [2] Turcorum, quamobrem turcae capitanei ex Kilia, Bialgrodo et Thethinia ad imperatorem sunt profecti enumerantes eam cladem et hoc aperte proferentes nisi ille in his partibus intertenuerit in diem quinque aut sex millia militum sese in is officiis amplius nec velle nec posse manere. Mittit ad m⟨agnificentiam⟩suam eius provinciae capitaneus Petrum Vaska [3] ex quo m⟨agnificentia⟩ sua omnem eorum intentionem intelliget quamquam sibi ipsis praesagiunt aliquid mali.

Magnifice domine capitanee, sere.m.suam voto Valachos ex dominiis suis Turcos omnes expulsisse ac interfecto waywoda [4] a Turca destituto, filium eius waywodae a quo antea misere necati et tyrannorum more trucidati sunt, in principem elegisse [5].

AGW—LL, 10, f. 53—654. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 573—574.

---

[1] Ioan Tarnowski.
[2] Corect: sexaginta millia et octo ovium.
[3] Corect: Vartic.
[4] Ștefan Lăcustă.
[5] Este vorba de Alexandru Cornea (decembrie 1540 — februarie 1541), fiul lui Bogdan cel Chior.

27 — Vilna, 20 aprilie 1541.

SIGISMUND I CĂTRE SOLIMAN I

Declară că de vreme ce sultanul a găsit de cuviință să așeze din nou în scaunul Moldovei pe Petru Rareș, el va păstra cu acesta raporturi de bună vecinătate, dorind să mențină și să dezvolte relații de prietenie cu Poarta. Îl roagă să poruncească și lui Rareș să se comporte ca un vecin bun și pașnic , de care, dacă va fi atacat, va fi silit să se apere. Îi cere să-și trimită delegații promiși pentru a aplana o controversă referitoare la hotare. Îl anunță că delegatul său va aștepta pe cel al sultanului la hotarele Poloniei și Lituaniei. Cere ca acastă chestiune să fie rezolvată în spirit prietenesc.

Cesari Turcarum [1].

Serenissime etc. Quando ita visum est m⟨aiesta⟩ti vestre ut offensas condonaret magnifico Petro vaywode Walachiae [2] vicino nostro charissimo, et eum in graciam receptum terre Moldaviae restitueret, et eius dominium designaret, nobis factum, id m⟨aiesta⟩tis vestre non improbatur, ac quod postulat, ut jura bone vicinitatis conservemus et animo erga eum simus benivolo. Id in m⟨aiesta⟩tis vestre graciam libenter faciemus. Ji enim sumus qui eam que iam inde ab annis aliquot inita nobis est cum m⟨aiesta⟩te vestra benevolenciam et amicitiam, non modo retentam omni studio verumetiam auctam velimus. Cuius contemplacione erga ipsum eciam do⟨minum⟩ Petrum vaywodam ita nos geremus ut nullum sit in nobis boni vicini et amici officium desiideraturus. Hoc modo prestare m⟨aies⟩tas vestra dignetur ut ne ipse do⟨ominus⟩ Petrus jus bone vicinitatis et amicitiae aliqua ex parte violare audeat. Nam si quid ipse quod tamen non speramus parum amice contra nos conaretur nobis aliud facere

non liceret quam iniuriam propulsare. Nos id m⟨aiesta⟩ti vestre pollicemur, quod ipsi violande amiciciae nullam ei sumus occasionem daturi, tum propterea quod pacem amamus et ab iniuria sumus alieni, tum quod illum scimus m⟨aiesta⟩tis vestre esse subditum.

Ceterum reddidit nobis literas m⟨aiesta⟩tis vestre interpres noster, qui cum nunctio nostro ad illam proximo superiore autumno missus a nobis fuit, quibus significat m⟨aies⟩tas vestra se diebus iis missuram munctium suum qui una cum sandziacis fines de quibus nonnil est controversiae inspiciat, nos quoque ut nostrum ad eosdem fines regundos mittamus hortatur. Nos iam eandem rem aulicum nostrum quendam designavimus, qui expectabit in finibus regni et Magni Ducatus nostri Litvaniae nunctium m⟨aiesta⟩tis vestre. Quem si nondum misit, rogamus ut absque ulla mora mittere velit, ac hominibus suis mandet, qui erunt ad fines terminandos profecti, ut citra tumultum amice rem transigant, nos quoque nostris idem sumus mandaturi. Porro si qua de re convenire non poterunt eam utriusque nostrum hoc est et m⟨aiesta⟩tis vestre, et nostro judicio disceptandam reservabunt. Datum Vilne XX^{0} aprilis anno Domini M^{0}D^{0}XLI^{0}

AGW—LL, 9, f. 116. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 448—449.

---

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Petru Rareș.

28 **Adrianopol, ⟨începutul anului 1541⟩.**

SOLIMAN I CĂTRE SIGISMUND I

A dat lui Petru Rareș din nou domnia Moldovei, în vechile ei frontiere.

Literae a caesare Turcarum.

Z bozey moczi czessarz tureczkii y ynich wielkich panstw zakonu bessurmenskiego przyaczielowy naschemu kroliowy polskiemu y ynich panstw zakonu chrzesczyanskiego Sigmuntowy. Przyasn nasche wam oznaymuyemi przes then nasz listh y zdrowie wasche nawiedzami. Przithim wam przyaczielowy naschemu dawami znacz ysch tych czassow woyedowa walasky umarl ktori przedtim bil Stephan, a thak przischedl do nas y do naschego sczesliwego a wielkiego panowania y pokore przed namy, panem swim, dzialal Pyotr woyewoda. A mi obacziwschi yego pokore dalismi mu z naschey ossoblywey a wissokey lasky woyewodztwo ziemie walaskiey ze wschem yako bilo za oycza yego i za dziada yego w ktorich granyczach czy przodkowie yego trzimaly. A mi z lasky naschey po temusz podlug przodkow yego, yako pyerwey belo w tichze granycach to woyewodztwo yemusmi miecz dopusczyly y poslalysmi yego na to woyewodztwo, abisczie wi o thim, przyacziel nasch, wiedziely a temu naschemu lystu wierzily. Dan z Andrnopolia.

AGW—LL, 10, f. 65. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 594.

Scrisoare de la împăratul turcilor [1].

Din mila lui Dumnezeu, împăratul Turciei și al altor mari state de lege musulmană, prietenului nostru, regelui Poloniei și al altor state de lege creștină, lui Sigismund. Vă facem cunoscută prin această carte a noastră prietenia noastră și cercetăm sănătatea voastră. Cu acest prilej dăm de

ştire vouă, prietenului nostru, că în această vreme a murit Ştefan voievodul Moldovei [2], care a fost mai înainte, şi aşa a venit la noi şi la fericita şi marea noastră stăpînire Petru voievod [3] şi s-a umilit în faţa noastră, a stăpînului său. Iar noi, văzîndu-i umilinţa, i-am dat din a noastră deosebită şi înaltă îndurare voievodatul ţării Moldovei, cu toate, precum a fost în timpul tatălui său şi al bunicului său, în care hotare l-au ţinut acei înaintaşi ai săi. Iar noi i-am îngăduit, din mila noastră, să aibă acest voievodat în aceleaşi hotare şi în acelaşi fel ca şi înaintaşii săi, cum a fost la început, şi l-am trimis în acest voievodat, ca voi, prietenul nostru, să ştiţi despre aceasta şi să daţi crezare acestei cărţi a noastre. S-a dat din Adrianopol.

---

[1] Soliman I.
[2] Ştefan Lăcustă (ucis în decembrie 1540).
[3] Petru Rareş, a doua domnie (1541—1546).

29 **⟨Suceava, după 10 martie 1541⟩.**

COMISUL HUSEIN CĂTRE SIGISMUND I

A sosit cu Petru Rareş la 10 martie la Suceava şi l-a instalat în scaun. Sultanul arată voievodului o cinste neobişnuit de mare şi se angajează să-l apere de orice daună din partea vecinilor. Recomandă regelui să-i arate prietenie şi să trăiască în pace cu el.

Literae a praefecto stabuli caes⟨aris⟩ Tur⟨carum⟩.

Jego krolewskiey m. koroni polskiey y ynich wielkych panstw chrzescyzanskich. Ja slugą bedącz przyacziela v.k.m. czessarza tureczkiego dawam znacz v.k.m. przes then moy lysth o woyewodztwie walaskim yako sye teras thoczi. Ktori bil woyewodą przedtim na ymye Stephan, ten umarl, a tak teras do przyaczielia v.k.m. a do pana mego czessarza tureczkiego przissedl y pokorę przed nym udzialal Pyotr woyewoda. Ktorą yego obacziwschi pan moy czessarz tureczkii a przyacziel v.k.m. wszitkie yego zle uczinky yemu odpusczyl a dal mu zassye woyewodztwo walaskie y dopusczyl mu sye sprawowacz na tim woyewodztwie yako siie sprawowal y dziad y oczyecz yego na tim to woyewodztwie walaskym y w ktorich graniczach ony to woyewodztwo miely. Teras takze yego czes.m. raczil mu roskazacz abi takiesz wedlie przodkow swich to woyewodztwo trzimal w graniczach tich y roskazal yego cesz.m. mnie sludze swemu abich yachal s dworem niektorim yego m.cz. a Pyotra woyewodę do ziemie walaskiey odprowadzyl a yego na tim woyewodztwie possadzyl.

A thak mi za roskazanym czes. przyechaly s niektorimy s dworu czessarkiego a s Piotrem woyewodą X dnia marcza do zamku walaskiego Soczawy y wedlie woliey yego czes.m. wszitkosmi wipelnyly, a wszitkiey walaskiey ziemy Pyotrasmi woyewoda ostawyly. A o thim przyacziel wachey k.m. pan moy czes. tureczkii przes lyst y posla swego dal znacz v.k.m. a tak jus v.k.m. o thim wiedziecz racziz.

Przitim tesz v.k.m. dawam znacz o thim Pietrze woyewodzie y on od tich czassow ma bicz prawdzywim a wiernim slugą yego cz.m.,a yego cz.m. thesz yemy poczczywoscz barzo wielka udzialal ysz tesz od dawnich czassow takowa poczczywoscz zadnemu nie bila od yego cz. m. wirządzona. A tak tesz v.k.m. yesth panu memu cz. tur. dobrim przyaczielem, w ktorey sye pan moy przyaszny v.k.m. kocha, gdzie ysz v.k.m. maczie panstwa swe

z woyewodztwem walaskym w samsiecztwie, godzy one abisczie tes v.k.m. s nym tak mieszkaly yako na zgodne a dobre sąssiadi zalezi. Jeslybi sye thesz traphila miedzi poddanimy waschimy na pogranyczu yaka krziwda, moze v.k.m. krom zadnego zawodzenia s obu stron sprawiedlywoscz udzialacz, yakos sye tho czesto przigadza kto w sąssiecztwie mieszka, ysz s malich wielkie rzeczi powstawayą. Przethobi dobrze abi v.k.m. s thim woyewodą walaskim dobrze sye zachowacz y yemu przyaczielem bicz raczil, czobismi mi sluzebnyky yego cz.m. bedacz, radzy wydziely na obye stronie. Przetim yescze v.k.m. dawam znacz umisl pana mego czes. tureczkiego y on ma w lascze wielkiey tego Piotra woyewodę a ktemu sye tego yego cz.m. podyal ze go on ma ode wszech krziwd yego bronicz, yeslizebi mu ktori yego sassyad chczial yaką krziwdę w czim uczinicz. Abowiembi to nie krziwda woiewodzie P. bila, ale obrazenie dlia yego cz.m. pana mego. Czo przetko pysche abis v.k.m. o tim wiedziecz raczil, a ktorego posla pan moy do v.k.m. poslal Sman bega, ja waszey k.m. za nym prosche abis go v.k.m. nye raczil dlugo zatrzimacz u syebye, bo nauke ma od yego cz.m.abi nie mieszkal.

Powolni v.k.m. a sluga przyaczziela v.k.m. konyuschi Fussein v.k.m. sye klania pokornie.

AGW—LL, 10, f. 65—66. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 594—596.

Scrisoare de la comisul împăratului turcilor [1].

Măriei sale regelui Coroanei polone [2] şi al altor state mari creştine. Eu, fiind sluga împăratului turcesc, prietenul măriei tale, dau de ştire măriei tale prin această carte a mea despre voievodatul Moldovei, cum merge acum. Cel ce a fost mai înainte voievod, pe nume Ştefan [3], acesta a murit, şi aşa acum a venit la prietenul măriei tale şi la stăpînul meu, împăratul turcesc, Petru voievod [4] şi s-a umilit în faţa lui. Împăratul turcesc, stăpînul meu şi prietenul măriei tale, i-a iertat toate faptele sale rele şi i-a dat voievodatul Moldovei şi i-a îngăduit să se poarte în această domnie cum s-a purtat şi bunicul şi tatăl său în acest voievodat al Moldovei şi în graniţele în care au avut ei acest voievodat. Şi acum m.s. împăratul a binevoit să-i poruncească să ţină ca şi înaintaşii săi acest voievodat în graniţele acestea şi mi-a poruncit m.s. împăratul mie, slugii sale, să merg cu ceva curteni ai măriei sale şi să conduc pe Petru voievod în ţara Moldovei şi să-l aşez în acest voievodat.

Şi aşa noi am ajuns, din porunca împărătească, cu cîţiva de la curtea împărătească şi cu Petru voievod în ziua de 10 martie la cetatea moldovenească, Suceava, şi am împlinit totul după voia m.s. împăratului şi am pus pe Petru voievod peste toată ţara Moldovei. Iar despre aceasta prietenul măriei tale, împăratul turcesc, stăpînul meu, a dat de ştire măriei tale prin scrisoare şi prin solul său, şi aşa măria ta binevoieşti să ştii acum despre aceasta.

Pe lîngă aceasta dau de ştire măriei tale despre acest Petru voievod, că el din acest moment are să fie dreaptă şi credincioasă slugă a m.s. împăratului, că şi m.s. împăratul i-a arătat tare mare cinste, încît de demult n-a fost arătată de către m.s. împăratul nimănuia asemenea cinste. Şi măria ta eşti prieten bun al stăpînului meu, împăratul turcesc, iar stăpînul meu ţine la prietenia măriei tale, şi pentru că măria ta ai ţara în vecinătate cu voievodatul Moldovei, se cuvine ca şi măria ta să trăieşti cu el după cum se cuvine unor vecini buni, care trăiesc în înţelegere. Şi dacă

s-ar întîmpla vreo daună între supușii voștri de pe hotar, măria ta poți împărți dreptatea, fără nici o greșeală, de ambele părți, căci după cum se întîmplă atît de des, cine trăiește în vecinătate, că din pricini mici se nasc pricini mari. De aceea ar fi bine ca măria ta să se poarte bine cu acest voievod al Moldovei și să binevoiască să-i fie prieten, lucru ce noi, servitorii m.s. împăratului, l-am vedea bucuroși de amîndouă părțile. Pe lîngă aceasta mai fac cunoscut măriei tale gîndul stăpînului meu, împăratul turcesc. Și el îl are în mare grație pe acest Petru voievod și afară de aceasta m.s. împăratul s-a prins să-l apere de toate pagubele, dacă cineva dintre vecinii săi ar vrea să-i facă vreo daună în ceva. Căci aceasta n-ar fi o daună pentru voievodul Petru, ci o jignire pentru m.s. împăratul, stăpînul meu. Ceea ce scriu în grabă, pentru ca măria ta să știi aceasta, iar solul pe care stăpînul meu l-a trimis la măria ta, Sman beg [5]-, eu rog pe măria ta pentru el ca să binevoiești să nu-l ții mult la măria ta, căci are învățătură de la m.s. împăratul să nu întîrzie.

Binevoitorul măriei tale și sluga prietenului măriei tale, comisul Husein, se închină cu plecăciune măriei tale.

---

[1] Soliman I.
[2] Regatul Poloniei.
[3] Ștefan Lăcustă.
[4] Petru Rareș.
[5] Poate: Sinan beg.

30 **⟨1541⟩.**

COMISUL HUSEIN CĂTRE SIGISMUND I

Cînd a murit Ștefan Lăcustă, unii moldoveni au luat cîteva turme de oi de la turci și le-au mînat în Polonia. Cere înapoierea lor.

Item aliae literae eiusdem ad regiam m.

Jego k.m. koroni polskiey y ynnich wielkich panstw chrzesczyanskich ya sluga przyaczíela v.k.m. a pana mego czess. tur. będacz, dawam v.k.m. znacz gdi umarl Stephan woyewoda wtenczas niektorzi lotrowie zebrawszi sye y wtargnely w panstwo yego czes. mczi y zayęly kylka stad owiecz, s ktorich niektore pognane są w panstwo v. k.m., takesmi o thim slichely. A yesly tak yest, yesly v.k.m. yest dobrim przyaczielem yego czes. m. a panu memu, v.k.m. racz sye dostatecznie o tich owczach dowiyedziecz yeslybi bili wegnane w panstwo v.k.m. abi bili na yedno myescze sgromadzone a potim odeslane do panstwa yego cz.m., bo yego czes. m. thesz sye chcze tich owiecz dopitowacz od kogo sye ym szkoda stala. Na czo racz v.k.m. odpyssacz przes tego posla yeslyzebi the owcze w panstwie v.k.m. bili abo nye.

Powolni v.k.m. a sluga przíyaczyela waschego konyuszi Fusseim v.k.m. sye pokornie klania.

AGW—LL, 10, f. 66ᵛ. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 597.

De asemenea, altă scrisoare a aceluiași [1] către m.s. regele.

Măriei sale regelui Coroanei polone și al altor state mari creștine. Eu, fiind sluga împăratului turcesc, stăpînul meu și prietenul măriei tale,

dau de ştire măriei tale că dacă a murit Ştefan voievod [2], adunîndu-se unii lotri au năvălit în ţara m.s. împăratului şi au luat cîteva turme de oi, dintre care unele au fost mînate în ţara măriei tale, aşa am auzit. Iar dacă este aşa, dacă măria ta eşti prieten bun al m.s. împăratului, stăpînul meu, binevoieşte măria ta să afli în chip îndestulător despre aceste oi, şi dacă au fost mînate în ţara măriei tale să fie strînse la un loc şi apoi trimise în ţara m.s. împăratului, căci şi m.s. împăratul doreşte să afle din partea cui i s-a pricinuit paguba. La care binevoieşte măria ta să răspunzi prin acest sol, dacă aceste oi au fost sau nu în ţara măriei tale.

Al măriei tale binevoitor, sluga prietenului vostru, comisul Husein se închină cu plecăciune măriei tale.

---

[1] Husein comis.
[2] Ştefan Lăcustă.

31 ⟨1541⟩

PETRU RAREŞ CĂTRE SIGISMUND I

A fost în război cu Polonia pînă în 1538, cînd a încheiat pacea cu Tarnowski la Hotin. Atunci a fost alungat de sultan din ţară şi a stat în Transilvania. Acum a primit din nou domnia. Doreşte să păzească tratatul de pace cu polonii. Cere să-i dăruiască, sau, în caz de refuz, să-i împrumute 10 000 de zloţi roşii. Cere libera trecere pentru solul său la Moscova, după ajutor. Cere extrădarea „Niculovicilor", care i-au prădat sate şi i-au pricinuit mari pagube. Cere restituirea tezaurului luat în 1538 de Sienko şi dus în Polonia. Sultanul i-a poruncit să apere de duşmani pe Ioan Sigismund Zápolya din Transilvania. Îi cere să intervină pe lîngă acesta ca să dea drumul doamnei şi fiilor săi să vină acasă.

Literae palatini Moldaviae per nunctium eius missae.

Nayasnieyschi kroliu Sigmunczie.Dayemi wam znacz y waschemu krolestwu, rozumieli y wyedzielisczie a wydzieli v.k.m. dobrze yakom bil pyerwey dobrze osyadli na pansthwie moym oyczisthim na moldawskiey zyemy woyewodą kielko lyath y traffylo sye nam bilo s pansthwem waschim walczicz y bil miedzi namy nyepokoy przes czas niemali asch do thich czassow poky bil prziczignął hethman wasch koroni polskiey pod nasch zamek Choczym s wielkimy moczamy panstwa waschego, y hethman wasch naonczas za roskazanym waschim z namy przimyerze wzial y zapys na tho dal, a mi thakyesch zapys swoy dalismi, abi myedzi namy bil wyeczny pokoy z obu stron, tak yako sye w ynszich ziemiach krzesczya⟨n⟩skich zachowuye, yako bilo przedtim y myedzi namy.

Wthenczas karanie boze a gnaiew czessarza tureczkiego na mie przislo y miecz yego bil nad glową moyą y nad wschem pansthwem mim chrzesczyanskym. Prziczignal sam s swą glową y s moczami, a ze wszitkymy zyemyamy swimy y wipedzil mye s panstwa mego, gdziem od onego czassu mussyl mieszkacz w zyemy syedmigrodzkiey pod slyubem nayasnieyschego krolya wangierskiego Januscha. Dzisz zasye przislal do mnie czessarz tureczky pod prziesyega abich do niego przyachal. Ya yako sluga przyachalem do yego czes. m. y przinioslem glowę swoye pod nogy yego. Gdzie yego cz.m. usrzawschi pokorę moyę, gniew swoy cessarsky mnye

odpusczil, a mnie k sobye laskawye przyacz raczil, a glowę moyę zachowal, a yako na czessarza przessluscha mnie dobrze udzialal j darowal mye sasye panstwem moym zyemyą moldawską, gdziem doschedl snowu oyczisni swey, a panowie wsisczi zyemi moldawskyey ku mnye sye są sklonyly, za czo bacz czescz a chwala Bogu mylemu yzem zasye osthal panem zyemy they ktoreyem y przedthim panowal.

Przetho was za tho ządam yako pana y sąsyada mego bliskyego a starschego abisczie themu radzy bily ysz mye zasye pan Bog y yego czes. m. darowacz thim pansthwem moym raczil, a mi chczemi na panstwye naschim będącz v.k.m. y panstwu waszemu przyaczielem bicz wedlie przissiegy naszey ktorąsmi czinyli s hetmanem waschim pod Choczymyem zamkiem nachim, ktorey przissiegy ya rad sie chcze trzimacz przes zadniey slosczy i chitrosczy.

A drugie v.k.m. prosche yako przyacziela naszego dobrego y sąsyada bliskiego y starschego abis mye pomylowal a darowal dziesyaczią thisyaczi slothich czerwonich, bom nathenczas barso upadl po thich ssye czudzich stronach wlocząc, czomkolwyek myal thom wsithko utraczil. A my thego v.k.m. naschemu dobrodzieyowy wyecznim czassem przepamiethacz nie chczemi. Jesli ze wyecz nie bedzie lasky v.k.m. y zebisczie sye nade mną zlithowacz mieli, a mnie thich slothich darowacz nie chczieli, thedi za tho prosche abisczie my ych do thego czassu pozisczily abich ssye w panstwye mim zassye zamoge, gdzye ya y za tho v.k.m. bedę dzyekowal.

Thesz m. krolyu sam wm vyedziecz raczisz ys pan Bog nas samich y nasze zyemye pokaral wszi⟨t⟩kymy zlimy obiczaymy yako glodem thak thes woyną y podatkamy tureczkiego czessarza. A wszakosz pan Bog wielie moze, themu v.k.m. racz wyerzicz gdzie za tho v.k.m. proschę abisczie raczili nam dlia proszbi naschey dobrze dzialacz y dlia naschey czieskosczy abisczie raczili naschego goncza przepusczicz do xyecza moskyewskiego abi nasch possel od nyego thesch smylowanya prosyl, ktori wznawschi nasch upad, ktorismi theras podyely owa nas moze wspomocz y rathowacz. Przestho prosche abis tho v.k.m. raczil dlya naschey prosbi uczinycz.

Drugie osnaymuyemy v.k.m. ysz niektorzi sial naszich scharpyczowye, po ymyenyu Nikulowyczi, yako ony przes then czas bily w zyemy pansthva v.k.m., czo v.k.m. sam wyesch, yako sye wyelye slego w zyemy naszey sthalo y yakowe skodi, a tho wsitho ny przes kogo, yeno prze nye. Abowyem tho ony wszithko samy sprawyly y nas o wielkye skodi prziwyedly, yako w skarbyech thak thes y w pyenyadzoch naszich. Przestho v.k.m. pokornie prosche abi ych nam v.k.m. raczil ze wschem widacz, bo v.k.m. zadnego dobrodzieystwa od nych myecz nye bedziesch, a szkodi thes zadney v.k.m. uczinicz nie moze. A thak ya za tho v.k.m. prosche abi ony any myescza zadnego any lasky v.k.m. nye miely.

Jescze prosym v.k.m. dgzie z urzedu yednemu memu okupyonemu czlowieku na ymye Syenkowy, ktori od nas ucziekl s wielkym skarbem naschim do panstwa v.k.m. y yescze y dzis yest w pansthwie v.k.m., przestho v.k.m. pokornie prosche abi v.k.m. roskazal zebi my od thego Syenka wsithko wroczono bilo.

Drugie dawamy v.k.m. znacz czo my yego czessarska m. przikazal abich bil za yednoscz s sinem krolia Janowim, abich mu pomagal yeslibi mial yaky gwalth od nieprzyacziela swego s ynszich stron, abich mu bil ku pomoczi, a yzbich mu thesz bel przyaczielyem dobrim y panstwu yego. Ostatecznie prosche v.k.m. abisczie poslaly swe listhi do krolia Janowego

sina abi on dal dobrowolną droge zenye y sinom naszim abi bili przepusczeny w czaloscy do nas, a thobi v.m. raczil udzialacz dlia prosbi naschey.

AGW—LL, 10., f. 61v—63. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 587—591.

Scrisoarea voievodului Moldovei [1] *trimisă prin solul său*

Preastrălucite rege Sigismund. Vă dăm de ştire vouă şi regatului vostru. Aţi înţeles şi aţi ştiut şi aţi văzut măria voastră bine cum m-am fost aşezat la început bine voievod în stăpînirea mea părintească, în ţara Moldovei, mulţi ani, şi ni s-a fost întîmplat să luptăm cu ţara voastră şi n-a fost între noi pace multă vreme, pînă cînd hatmanul vostru al Coroanei polone [2] a venit la cetatea noastră, la Hotin, cu mari puteri ale statului vostru, şi hatmanul vostru a făcut atunci, la porunca voastră, tratat de pace cu noi şi a dat carte pentru aceasta, iar noi de asemenea am dat carte ca între noi să fie pace veşnică de amîndouă părţile [3].

Atunci a venit asupra mea pedeapsa lui Dumnezeu şi mînia împăratului turcesc şi sabia lui a fost asupra capului meu şi asupra întregii mele ţări creştine. A venit el însuşi cu capul său şi cu puterile şi cu toate ţările sale şi m-a alungat din ţara mea. De atunci a trebuit să şed în ţara Transilvaniei, sub jurămîntul regelui Ungariei, Ianuş [4]. Astăzi însă a trimis la mine împăratul turcesc sub jurămînt ca să vin la el. Eu, ca slugă a sa, am venit la măria sa împăratul şi mi-am adus capul sub picioarele lui. Cînd m.s. împăratul, cătînd la umilinţa mea, m-a iertat de supărarea sa împărătească şi a binevoit să mă primească la el cu îndurare, cruţîndu-mi capul, şi ca pe un ascultător al împăratului m-a împărtăşit bine şi mi-a dăruit stăpînirea mea, ţara Moldovei, unde am ajuns din nou în patria mea, iar toţi boierii ţării Moldovei mi s-au închinat, pentru care lucru fie cinste şi slavă Domnului celui drag că am ajuns domn al acestei ţări, în care am domnit şi mai înainte [5].

De aceea, vă cer, ca unui domn şi vecin al meu apropiat şi mai mare, să fiţi bucuros că domnul Dumnezeu şi m.s. împăratul a binevoit să-mi dăruiască această ţară a mea, iar noi voim, fiind în ţara noastră, să fim prieten măriei voastre şi ţării voastre, după jurămîntul nostru pe care l-am făcut cu hatmanul vostru lîngă cetatea noastră a Hotinului, pe care jurămînt eu vreau să-l ţin bucuros, fără nici o răutate şi viclenie.

Alta, rog pe măria voastră, ca pe un prieten al nostru bun şi ca pe un vecin apropiat şi mai mare, să te înduri de mine şi să-mi dăruieşti 10 000 de zloţi roşii, căci între timp tare am căzut, cutreierînd prin ţări străine, orice am avut, totul am pierdut, iar noi nu vom uita aceasta în vecii vecilor măriei voastre, binefăcătorului nostru. Iar dacă nu va fi îndurarea măriei voastre şi nu te vei îndura de mine şi nu vei voi să-mi dăruieşti aceşti zloţi, atunci te rog să mi-i împrumuţi pînă cînd voi prinde putere, cînd eu şi pentru aceasta voi mulţumi măriei voastre.

De asemenea, milostive rege, măria voastră însuşi binevoieşti să ştii că domnul Dumnezeu ne-a pedepsit pe noi şi ţara noastră cu toate relele, cu foametea, războiul şi birurile împăratului turcesc. Şi deşi domnul Dumnezeu multe poate, măria voastră binevoieşte să crezi aceasta, cînd rog pe măria voastră să binevoieşti să faci bine la cererea noastră şi pentru greutatea noastră, să binevoieşti să laşi pe trimisul nostru să treacă la cneazul Moscovei [6], ca solul nostru să ceară şi de la el ajutor, care, cunoscînd căderea noastră în care am ajuns acum, poate să ne ajute şi să ne dea ajutor. De aceea rog ca măria voastră să binevoiască să facă aceasta la rugămintea noastră.

Alta, facem cunoscut măriei voastre că unii prădători ai satelor noastre, pe nume Niculovicii [7], că ei au fost în vremea aceasta în ţara măriei voastre şi măria voastră însuşi ştie cum s-a întîmplat mult rău în ţara noastră şi ce fel de daune, iar toate acestea nu de către alt cineva, ci numai de către ei. Căci toate acestea ei singuri le-au făcut şi ne-au adus pe noi la mari pagube, atît în tezaur, cît şi în banii noştri. De aceea rog plecat pe măria voastră ca să binevoiască să ni-i predea cu toate ale lor, căci măria voastră nu vei avea nici o binefacere de la dînşii şi la fel nici o pagubă nu pot face ei măriei voastre. Şi aşa eu rog pe măria voastră ca ei să nu aibă nici un loc şi nici o îndurare la măria voastră.

Mai rog pe măria voastră pentru un om al meu, care a stors bani din slujbă, pe nume Sienko, care a fugit de la noi cu un mare tezaur al nostru în ţara măriei voastre şi se află încă şi astăzi în ţara măriei voastre; prin urmare rog plecat pe măria voastră să poruncească să mi se dea înapoi toate de la acest Sienko.

Alta, dăm de ştire măriei voastre ce mi-a poruncit m.s. împăratul, ca să fiu în unire cu fiul [8] regelui Ioan [9], ca să-i ajut dacă ar fi atacat de duşmanul său [10] sau din alte părţi, ca să-i fiu de ajutor şi să-i fiu prieten bun lui şi ţării sale. În sfîrşit, rog pe măria voastră să trimiteţi scrisorile voastre fiului regelui Ioan, ca să dea drum liber soţiei şi fiilor noştri, ca să fie lăsaţi să treacă nevătămaţi la noi, şi aceasta să binevoiască s-o facă măria voastră la rugămintea noastră.

---

[1] Petru Rareş.
[2] Ioan Tarnowski.
[3] Pacea de lîngă Hotin din 30 august 1538.
[4] Ioan Zápolya.
[5] 1527—1538.
[6] Ivan al IV-lea cel Groaznic, mare cneaz al Moscovei (1533—1547), ţar al Rusiei (1547—1584); în 1541 era copil de 11 ani, sub tutela mamei sale, Elena Glinska, văduva lui Vasile al III-lea.
[7] Poate: Nicul (Nicula) cu ai săi.
[8] Ioan Sigismund Zápolya, rege cu numele al Ungariei (1540—1551, 1556—1571), stăpînind efectiv doar Transilvania, ca vasal al sultanului.
[9] Ioan Zápolya.
[10] Ferdinand I de Habsburg, rege al Ungariei şi Boemiei (din 1531), împărat al Germaniei (din 1558), mort în 1564.

32 ⟨1541⟩.

SIGISMUND I CĂTRE PETRU RAREŞ

Ia act de numirea sa din nou în domnie. Va respecta tratatul de pace încheiat cu el în 1538. N-are bani ca să-i dăruiască, nici să-i împrumute. Permite solului său să treacă la Moscova. N-are cunoştinţă că „Niculovicii" şi Sienko se află în Polonia, dar dispune să fie căutaţi. Intervine pe lîngă fiica sa Isabella, regina Ungariei, să permită doamnei şi fiilor săi să se întoarcă acasă. Îngăduie moldovenilor să cumpere secară din Polonia.

Responsum nunctio palatini Moldaviae.

Krol yego m. czosz od pana swego Piotra woyevodi powiedzial yz za zadanym a prosbą yego czessarz yego m. tureczky yemu tha zyemye,

bes ktorey czas niemali bil, zasye wroczil y one yemu dal ze wszitkim yako przedthim dzierzal, rad tho wydzi y sliszi a temu sye raduye. Abowiem yako yego k.m. wyelie sasyadowie a przyaczielie yego zicza, tak tesz on swim przyacziolom wszego dobra rad sprzyaye y ziczi.

Czo sye doticze przimierza, ktore yest miedzi krolem yego m. a panem twim wiecznie uczinione przissyegą y zapyssi potwierdzone, ysz pan twoy wskazal ze ono tak yako przissiagl y obyeczal trzimacz y chowacz mocznie chcze, tho k. yego m. rad slischi a thesz one yako pan chrzesczyansky chowacz chcze y bedzie.

O pyeniadze o ktore pan thwoy woyewoda valasky yego k.m. prosyl, thobi rad yego k.m. uczinil, kyedibi takowe pyeniadze mial, ale ysch wyelkye y przedtem nysz czessarz tureczky ego m. do zyemie bil walaskiey przicziagal za przyczina pana thwego niepotrzebną widal, tedi thego udzalacz nie moze, a thesch za czorkamy swimy ktore nie barso dawno wipossazil pyeniadze wielkye widal, y na the rzeczi y potrzebi ktore krol yego m. ma przed sobą widacz muszy. Radbi tho krol yego m. dla pana twego uczinyl kyedibi mogl, alie prze the prziczini uczinicz thego nie moze, bo pyeniadze wszistkye widal ktorebi bil myal, moglbi bil theras krol yego m. y swim y pana thwego potrzebam bicz pomoczen.

O goncza czo twoy pan do Moskwi przeslacz, krol yego m. acz tego na przimierzu niemasch opyssano abi bily poslowie do Moskwi pana thwego przepusczony, a wschakosch dlia prozbi a ządania pana twego to ucziny, ysz kiedi czas bedzie, tedi go przepusczicz kaze, a na ktori tes czas pan twoy ma tho uczinicz krol yego m. lysthem swim panu twemu oznayomicz bedzie raczil.

Czo ssye doticze scharpyczow na ymie Nikulowiczi y Syenka, o thick krol yego m., any o skarbyech zadnich nycz nie wie, alie ma krol yego m. za tho yz tech liudzy any skarbow w panstwach krola yego m. niemasch, bo raczil yego k.m. roskazacz swem wschem poddanim abi ony zadnego czlewieka przichodnia any Walaschina any Turczina w zyemy a w panstwach yego k.m. przechowiwacz any ym zadney pomoczi any zachowania dawacz nie smiely nad opyssanie przimierza ktore krol yego m. ma s panem woyewodą walaskym, y ma za to krol yego m.ysch sye starostowie y poddany yego m. tak yako yest krolia yego m. roskazanie y wolia zachowuya. Alie yesli ze thak bedzie ysz ktori s poddanich pana twego w panstwach yego k.m. bedzie, tedi krol yego m. przimierzu w thim dossicz chcze czinicz y poddanim swim czinicz roskaze, a do starosth pogranicznich lysthi dal, abi ony po tich liudziech ssye pitaly y daly znacz prawde krolowy yego. m. yako sye thi rzeczi mayą.

O zonie y o sini zebi bily wolno przepusczony do pana woyewodi, krol yego m. pyssal lysth do krolowey yey m. wangierskiey, ktori panu woyewodzie szlie, ma za tho krol yego m. ysch to krolowa yey m. węgierska bedzie uczinycz raczila.

O zitho, abi bilo nie przedawano do Walach any yndziey s pansthw kro. yego m. dliathego ze bil urodzay niedobri, krol yego m. bil zakazal, alie gdi theras pan twoy Pyotr woyewoda yest pan zyemy walaskiey, s ktorim przimierza wiecznie ma, tedi sasye listhi swemy starostham pogranycznim roskazal abi tego wieczey nie bronyly, alie abi wolnie zitho pana thwego poddanim kupowacz w panstwach yego k.m. dopusczyly.

AGW—LL, 10, f. 63v—65. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 591—594.

Răspunsul dat solului voievodului Moldovei [1]

Ceea ce ai spus din partea stăpînului tău, Petru voievod, că la cererea şi la rugămintea sa m.s. împăratul turcesc i-a dat înapoi această ţară, de care a fost lipsit o vreme îndelungată, şi că i-a dat-o cu toate, după cum a stăpînit-o mai înainte, m.s. regele vede şi aude aceasta cu plăcere şi se bucură de acest fapt. Căci după cum mulţi vecini şi prieteni ai săi doresc m.s. regelui binele, şi el le vrea şi le doreşte prietenilor săi tot binele.

În ceea ce priveşte tratatul, care este între m.s. regele şi stăpînul tău, făcut pe vecie sub jurămînt şi întărit prin cărţi, că stăpînul tău a arătat că voieşte să-l ţină şi să-l păstreze cu tărie, aşa după cum a jurat şi a făgăduit, m.s. regele aude aceasta cu plăcere şi ca un domn creştin doreşte şi el să-l păstreze şi-l va păstra.

În privinţa banilor, pentru care stăpînul tău, voievodul Moldovei, a rugat pe m.s. regele, regele ar face aceasta bucuros, dacă ar avea asemenea bani, dar fiindcă a cheltuit mulţi înainte de a fi venit m.s. împăratul turcesc în ţară [2] din pricina nefolositoare a stăpînului tău, nu poate face aceasta; a mai cheltuit apoi mulţi bani cu fiicele sale, pe care le-a înzestrat nu de mult şi trebuie să cheltuiască şi cu afacerile şi trebuinţele pe care măria sa le are în faţa sa. M.s. regele ar face acest lucru bucuros pentru stăpînul tău, dacă ar putea, dar din aceste pricini nu-l poate face, căci a cheltuit toţi banii pe care i-a fost avut, ca să mai poată fi de ajutor acum şi nevoilor sale şi celor ale stăpînului tău.

Despre solul pe care stăpînul tău voieşte să-l trimită la Moscova, deşi în tratatul de pace nu-i scris ca solii stăpînului tău să fie lăsaţi să treacă la Moscova, totuşi, la rugămintea şi la cererea stăpînului tău, m.s. regele va face aceasta, aşa că atunci cînd va veni vremea, va da poruncă să fie lăsat să treacă, iar la ce vreme urmează să facă aceasta stăpînul tău, m.s. regele va binevoi să înştiinţeze pe stăpînul tău prin scrisoarea sa.

Privitor la jefuitorii, pe nume Niculovicii şi Sienko, m.s. regele nu ştie nimic despre aceştia şi nici despre vreun tezaur. Măria sa crede însă că nici aceşti oameni şi nici tezaure nu se află în statele măriei sale, căci a binevoit să dea poruncă tuturor supuşilor săi să nu adăpostească pe nici un om, nici moldovean, nici turc, în ţările şi în statele măriei sale, nici să îndrăznească să-i dea ajutor, nici adăpost, împotriva tratatului de pace pe care măria sa îl are cu domnul voievod al Moldovei, şi măria sa este convins că staroştii şi supuşii săi se vor purta după cum este porunca măriei sale. Iar dacă ar fi şi aşa, ca cineva dintre supuşii stăpînului tău să se afle în statele măriei sale, atunci măria sa voieşte să împlinească în această privinţă tratatul şi va porunci şi supuşilor săi să facă aceasta, iar staroştilor de la hotare le-a trimis scrisori ca să întrebe de aceşti oameni şi să arate măriei sale adevărul, cum stau aceste lucruri.

Despre soţia şi fiii săi, ca să le dea voie să treacă la domnul voievod, m.s. regele a scris o carte m.s. reginei Ungariei [3], pe care o va trimite domnului voievod. M.s. regele este convins că m.s. regina Ungariei va binevoi să facă aceasta.

Despre secară, m.s. regele de aceea a fost interzis vînzarea ei din statele măriei sale în Moldova sau aiurea pentru că recolta n-a fost bună. Deoarece însă acum stăpînul tău, Petru voievod, este domn al ţării Moldovei, cu care m.s. regele are pace veşnică, măria sa a poruncit prin scri-

sorile sale staroştilor de la hotare să nu oprească mai mult aceasta, ci să îngăduie supuşilor stăpînului tău să cumpere în voie secară din statele măriei sale.

---

[1] Petru Rareş.
[2] Moldova.
[3] Isabella, fiica lui Sigismund I, văduva lui Ioan Zápolya, mama lui Ioan Sigismund.

33 — Suceava ⟨1541⟩.

PETRU RAREŞ CĂTRE ALBERT STARZECHOWSKI ŞI STANISLAV PODŁODOWSKI

Trimite la ei pe Burlă pisarul în chestiuni personale.

Ab eodem ad d. Al. Starzechowsky et Sta. Podlodowsky.

Od Piotra woyewodj s bozey m. hospodara ziemie moldawskiej. Pyschem g wam wyelmoznym y cznie urodzonim panom a panom Starzechowskiemu starosczie drohobiczkiemu y panu Podlodowskiemu dworzanynu crolewskiemu marschalku xyedza byskupa ploczkiego, przyaczielem naschim dobrim y sąsiadom blyznim. A potim dayem znacz v.m. zesmi poslaly slugę naschego Burle pyssarza do v.m. z naschimy rzeczamy. A tak v.m. czo bedzie on slowem mowyl pan Burla daczie yemu wyare, yz są nasche rzeczi prawe. Bedzieczie v.m. sdrowy. Pyssan w Soczawye.

AGW—LL, 11, f. 26. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 816.

De la acelaşi [1] *către d. Al. Starzechowski şi Stan. Podłodowski.*

De la Petru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scriem către voi puternicilor şi cinstiţilor nobili, domnilor şi domnilor Starzechowski, staroste de Drohobycz, şi domnului Podłodowski, curtean regesc, mareşalul părintelui episcop de Płock, prietenilor noştri buni şi vecinilor apropiaţi. Dăm apoi de ştire domniilor voastre că am trimis pe sluga noastră, Burlă pisarul, la domniile voastre în trebile noastre. Şi aşa domniile voastre, ceea ce va spune domnul Burlă din gură, să-i daţi crezare, fiindcă sînt trebile noastre adevărate. Să fiţi domniile voastre sănătoşi. S-a scris în Suceava.

---

[1] Petru Rareş.

34 — Cameniţa, 17 mai 1541.

GHEORGHE JAZŁOWIECKI CĂTRE PÎRCĂLABUL ŞI PÎRGARII LIOVULUI

Adevereşte că Iskrzycki a luat de la Sienko odoarele luate de la Petru Rareş.

Famatis dominis preconsuli et consulibus civitatis Leopoliensis, amicis charissimis et honorandissimis. Georgius Jazlowieczki de Buczacz Camenecensis et Czernovensis [1] terrarum Podoliae generalis. Famati domini et amici michi charissimi et honorandissimi salutem cum omni favore v⟨estris⟩ d⟨ominationibus⟩ opto et faveo.

W.m. oznaymuye yz Syneko, ktori z Walach wyechal, przislal do mnie Adama gdzie mie proszil abim za nym swyadecztwo widal rzeczi yego sprawiedlywey, a slawscza o ti skarbi ktore bil winyosl s

Walacn, ktore mu pobral nieboszczik pan Jskrziczky starosta camienieczki, abowiem to sam pan Jskrziczkj nyeboszczik powyadal yz u tego Sienka wszitky rzeczi pobral sz czim bil z Walach przyechal, y ynschi ktorzi s tim Syenkiem Volochowye bily. Nadto tes sluzebnyczi natenczas ktorzi bily u nyeboszczika pana Jskrziczkiego, czy wszitczi tego swyadomy ze nyeboszczik bil wszitkj rzeczi odebral od tego Syenka, a nie wroczyl my yeno dwa konia a schati yego, a aspr o dwa tisyacza. Ktorzi sluzebnyczi moy są tak godni viari yako ya sam.

Tandem optime valeant d⟨ominationes⟩ v⟨estrae⟩. Datum in castro Camenecense feria tercia post festum divae Sophii [2] proxima, anno Domini M⁰D⁰XL⁰primo.

AGW—LL, 11, f. 67—70. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 777—782.

Vestiților domni, pîrcălabului și pîrgarilor orașului Liov, prietenilor mei foarte dragi și foarte cinstiți. Gheorghe Jazłowiecki de Buczacz, general de Camenița, de Czerwień și al ținuturilor Podoliei. Vestiților domni și prieteni ai mei foarte dragi și foarte cinstiți, doresc și urez domniilor voastre sănătate cu toată dorința de bine.

Aduc la cunoștința domniilor voastre că Sienko [3], care a plecat din Moldova, a trimis la mine pe Adam, prin care m-a rugat să-i dau o adeverință pentru el în pricina sa dreaptă și mai ales despre acele odoare pe care le-a fost adus din Moldova, pe care i le-a luat răposatul domn Iskrzycki [4], starostele Cameniței. Aceasta, pentru că însuși răposatul domn Iskrzycki a spus că a luat de la acest Sienko toate lucrurile cu care a fost venit din Moldova, după cum au spus-o și alți moldoveni care au fost cu acest Sienko. Afară de aceasta, și servitorii care au fost atunci la răposatul domn Iskrzycki, aceștia toți sînt martori că răposatul a fost luat toate lucrurile de la acest Sienko și nu i-a dat înapoi decît doi cai și hainele sale și vreo două mii de aspri. Care servitori ai mei sînt tot atît de demni de crezare ca și mine.

În sfîrșit, să fiți domniile voastre tare sănătoși. S-a dat în cetatea Cameniței, în ziua a treia după cea mai apropiată sărbătoare a sfintei Sofii [5], anul Domnului 1541 [6].

---

[1] Corect: Czerveniensis.
[2] 17 mai.
[3] Sienko Popovici, rutean, cămăraș al lui Petru Rareș.
[4] Nicolae Iskrzycki, șambelanul, apoi starostele Cameniței.
[5] 17 mai.
[6] Judecata dintre Petru Rareș, reprezentat prin Nicolae Burlă, și Sienko pentru odoarele luate de la domn în 1538 și duse în Polonia, la N. Iorga, în *Studii și documente*, XXIII, p. 336—338, cu data însă greșită de „23 noiembrie" 1541. În realitate, procesul a avut loc la 18 iulie 1541, după cum rezultă din titlul procesului-verbal: „Acta sunt in pretorio Leopolense coram famati preconsuli et consulibus civitatis Leopoliensis feria quarta post festum Divisionis Apostolorum proxima M⁰D⁰XL primo" (AGW—LL, 11, f. 67).

35 **⟨1541⟩.**

PETRU RAREȘ CĂTRE SIGISMUND I

Îi cere din nou ajutor bănesc pentru a-și răscumpăra țara de jos de la turci. A mai rămas să răscumpere Tighina. Să îndemne pe regele Ferdinand I să recucerească Buda, pe care s-o distrugă. Să nu se încreadă în turci, căci intenția lor este să cucerească Moravia, iar de

acolo să pornească asupra Vienei și Poloniei. Și-a trimis fiul ostatec la Poartă; l-ar sacrifica și ar trece de partea creștinilor, dacă aceștia s-ar uni împotriva turcilor. Are nevoie de 20 000 de zloți unguresti ca să se răscumpere de la turci. Tătarii se pregătesc să atace Polonia; să nu le restituie uneltele luate de Pretwicz, starostele de Bar, cînd a năvălit în ținuturile turcești de la Marea Neagră. Să nu aștepte hotărîrea dietei viitoare pentru a se ridica împotriva turcilor. Să permită solilor săi trecerea la Moscova. Să intervină pe lîngă fiica sa, Isabella, regina Ungariei, ca să-i restituie Ciceiul și Cetatea de Baltă. Să nu stea mereu la Vilna și la Cracovia, ci să-și păzească hotarele. Cere din nou restituirea odoarelor duse în 1538 de Sienko în Polonia și eliberarea prizonierilor de la Obertyn. Să nu dea crezare lui Gh. Jazłowiecki, starostele Cameniței, că el s-ar pregăti să atace Polonia. Staroștii de la hotar să nu adăpostească răufăcători, care, în lipsa sa, să-i jefuiască țara.

A palatino Valachiae.

Nayasnieyssy m. hospodaru. Dayem vyedzenie v.k.m. yz wielką trudnoscz mam od Turkow yz nas obczyazaya y chczą od nas zlotich barso wiele za the bogata zyemie dolna czo yą bil wzial czessarz thur. y wroczyl ya nam, a thak nie mam skadbich mial wzyacz abich ye dal tilko mam nadzyeye w Bodze m. y w v.k.m. yako w panie chrzesczyanskym. Smyluyczie sye nad namy y nad wschemy chrzesczyani.

Drugie dayem znacz v.k.m. yako bily pyrwszego czassu wziely Thurczi zyemie nadolną mayą polowycze zyemie y yak braly tak braly wsgore k Niestru. Jeslibi daley tego czassu dzierzely tedibi wziely y Choczym, tedibi ssye prziblyzily ku Camienczu, a tak baczczie v.k.m. s kym mayą Thurczi granicze, yz chczą wszitko roserzicz na wsche stroni, a chrzesczyanom abi bila krziwda. Dlaczego ony o chrzesczyani nicz nie dbaią bi o sobaky. A ya mam granycze s Turky a tak zawsdj mam krziwdi od nych.

Ale m. kroliu modlylysmi sye Bogu abi my dal zywoth azbich wsitke zyemie spossobyl od Thurkow od poganow y pomogl nam Bog zesmy yą uprossyly u Thurkow wszitke, z boza pomoczą, tilosmi Thehinye nie uprossyly, ale mami nadzieye w lascze bozey y za laską v.k.m., m. krolu, yz my yą wroczą Turci.

Drugie dayem wiedzenie v.k.m. abisczie daly nauki Ferdinandowy kro. abi sye wssylowal za chrzesczyani abi dobil Budzina od Thurkow, a yesly go dobedzie yzbi wszitek rozbil y wmyotal w Dunay zeby sye tam Turczi nie mocznyly, bocz to nycz nye pomaga chrzesczyanom yz sye tam Turczi ossadzayą, ale wszitko szkodi czinya chrzesczyanom. A yesly Bog pomoze ussyascz chrzes. u. niego, tedi ony ynschim czassem sbuduya zamek.

Jescze dayem wiedzenie v.k.m. yz mayą Turczi the wolą wziacz morawską zyemię ze wszitkym yzbi yą ossadzyly tam y poszly ku Wyednyu na zyemie nyemieczką. Jak tey stroni dostana yako mayą wolą czego ym Boze nie pomagay, m. kroliu, tedi ssie rozdziela na dwoye, jedny sostaną na Budzinyu, a drudzi pociagną na was. Tak yest abisczie to wyedzieli v.k.m. o czim nie wiem yesly wieczie abo nie yz Turczi te gadke mayą, a o myr s wamy y za jeden pienyadz nie dbaya, ale vi nye znaczie tego nycz y ze wszitkymy chrzesczyani.

Jesczebich wiele nauky dal v.k.m. m. kroliu, od tey stroni od Turkow, ale nye smiem ysz nam nie wierziczie a boyczie sye sdradi. A mi sie

boymi was abisczie nas ni e omilily, ale tak v.k.m. powiadam yako naszemu przyacielowy y sassiadowy bliskyemu abisczie ssie ostrzegly od tich lotrow poganow Turkow, bo ony nie zicza chrzesczyanom zadnego dobra, ale zebi ye sdradzyly zebi ych dostaly.

Dayemi wiedzenie v.k.m. yzesmi poslaly swoyego sina do Turkow za wszitkj chrzescyani, ale y o sinabich ya nycz nie dbal abich usliszal yzbi chrzesczyanie sye na yedno sgodzyly y syednaly wszisczi pospolu na Turkj na nieprzyacziele chrzesczyanskye. Jabich bil pospolu s chrzesczyani, a ten nasz sin czo yest u Turkow nyechbi umarl za nas y za wssitkich chrzesczyan yako ynschy pomarly, lepyey s chrzesczyani w pokoyu zicz nyz s pogani.

Jescze tesz dayem wyedziecz v.k.m. yako naschemu przyaczielowy dobremu y sąsyadowy blisssemu yzbich poslal po wszech panow chrzesczyanskich na wsze stroni abi mie wspomogly upadlego pana chrzesczyanskiego, yakom ya teras upadli czlowiek nie mam skad wzyacz abich sye oplacyzyl od Thurkow barso teras prziczyskayą, m. kroliu, chczą zlotich wyelye barso za the zyemie dolną, ktorą bily wziely Thurci od nas, a drugie kazaly sye gotowacz na woyne abich poyechal, yeno nie wyem czo pyerwey poczacz, bo nie mam skad wzyacz gdi sye nie smyluyeczie v.m., m. kroliu, panowie chrzesczyansczy abisczie sye smylowaly 20 tyssyacz vegierschich zlotich abich sye odkupyl Turkom poganom.

Jescze dayem wyedzenie v.k.m. o Tatarech yz sye nagotowaly 30 tissiacz Tatarow y ma s nymy bicz sin czarow woyowacz zyemie v.k.m. A yest wszitko z nauką czessarza thureczkiego, ynaczey nie yesth, m. kroliu.

Thez dayem wyedzenie v.k.m. o thi Thatari czo ye pobyl Pretssicz y zabral ym zoni y ze ffszitkymy statkj ktorimyskolwieck, a tak mayą ych proszycz od was, ale nie vidawayczye zadnego, bo gdi widaczie choczia yednego, wszitkich mussyczie dacz, ynak nie bedzie.

Jescze dawamy znacz v.k.m. o Thurkoch yz nie chodzą teras s Thelembassą, yak chodziwaly do tego czassu, ale teras Thelembassa pilny spyze y są gotowy na kazdi czas. Jescze tesz dayem v.k.m. znacz abisczie nie zdaly do Trzech Krolow z wesselym y z rosmyrem yz yest daleko do Trzech Krolow, a tak mayą wyele uczinicz zlego Thurczi chrzesczyanom do tego czassu. Thez m. kroliu proszym y zadami v.k.m. barso yako pana chrz. abi v.k.m. raczil uczinicz dla naschey voley y prozbi abi v.k.m. raczil przepusczycz przes zyemye y panstwa v.m. posli do wielkyego knaza moskiewskiego yzbi ssye smylowal y yle mu Bog natchnie zalozil. M. kroliu, barso wyele od nas chczą Thurczi za te dolną zyemie czo yą mam odkupycz, a nye mam gdzie wsziacz. Gdi v.m. panowye chrzesczya⟨n⟩sczy nie bedzyeczie wspomagacz, tedi nye wiemi gdzie sye podzyem. M. kroliu wszak ya sobye nie prosze na pozitek, ale prosche dla chrzesczyan, abich ych odplaczyl od Turkow od poganskiego yezika.

Jescze tesz prosche, m. kroliu, abisczie raczily uczinicz yako pan chrzesczyansky, yako nasz przyaczie1 y sassiad dla naschey wielkiey prozbi, abisczie poslaly swoye lysti do krolowey vegierskiey y do mnycha abi nam vroczono nasche zamky czosmi miely w Wegrzech, Cziczew y Balthu, abi ye raczil wroczycz dla woley v.k.m.

Dayem wiedziecz v.k.m. abi nie raczil wsiko mieszkacz w Wylnie abo w Cracowie, ale abi ostrzegal okolo swoyey zyemie progranyczney, abi was nie sdradzyly Thurczi yako nas, m. kroliu, tak wiszedlem bil s swoyey zyemie, a takem bil po czudzich stronach, alesmi proszily Boga

y pomogl nam przicz do swoyey oyczysni, do ziemie moldawskiej, bom bil czlowiek barso . . . [1] y Bogasmi barso proszyly abi my dal bicz w chrzesczyanstwie.

Jescze dayem znacz v.k.m. yz nas postawyly Thurczi abich ya wyllaem miedzi chrzesczyani abich tesz dzierzal s nymy, ale yabich nie dzierzal ze woly s nymy, any bede dzierzal, ale s chrzesczyani bede dzierzal.

Drugie, tesz poslalysmi do v.k.m. ządayacz y prossacz v.m. abi my v.m. uczinyl the sprawyedlywoscz s Syenkyem a Odom j Jordanem zyeczyem Jskrziczkiego o skarb nasz czo yest u nych y pozywayą go y teras. J pyerwey possilalem do v.k.m. abisczie my uczinyly sprawiedlywoscz, abi my sye wroczyl skarb moy czo yest u Syenka z Jordanem zyecziem Jskrziczkiego, a dotad my sye yescze nycz nie wroczylo od nych, m kroliu. Jescze tes prosze y zadam v.k. yako sassyada y przyacziela yusz, m. kroliu, abi my sye stala sprawiedlywoscz abi my wroczyly on skarb, abi daley odkladu y przewleczenia nie bilo, m. kroliu, o tho prosche,y zadam v.k.m. abi koniecz bil, m. kroliu, o tho dawno v.m. proszym o sprawiedlywoscz.

Drugie tesz v.m. prosche, m. kroliu, abi v.m. raczil uczinicz yako pan chrzesczyansky, yako nas przyacziel y sassyad blyskj, abis uczinil dla naschej prozbi y woley, abisz wipusczyl owa wyeznie czo są w obertinska bytwe poymany na waszim zamku Olsthowiecz powyssey Cracova na ymye Drahasche Skoricz y drugy dworanyn. Zatho prossymy v.m. abisczie raczily uczinycz yako pan chrzesczyanskj, aby dzierzal przissyegy zapyssi yakosmi przysyegaly s hethmanem v.m. pospolo pod Choczymiem, abi bili wypusczeny wszitczi wyeznie y od was y od nas.

Jescze thesz dayem zncz v.k.m. yako naschemu przyaczielowy y sasyadowy blyskiemu abi v.m. nye raczil sye sprzeczywacz a sluchacz pana Jazlowieczkiego staroste camienieczkiego czo on mowy na nas yzbich sye ya gotowal przicz na wasche ziemi z woyną. A ya, m. krolu, tey gadkj nie mam nygdi, any radi abich ya gothowal woyne na wasche zyemie, ale, m. krolu, gdzie nam rockaze czessarz thur. yechacz na woyne, ya musche tam yechacz nie po swey woly, ale po niewoly, choczabich nierad yechal, tedj musche yechacz, gdj nas widaly chrzesczyanie poganom.

Jescze prossym v.k.m., m. krolu, yako swego przyacziela y sassyada blyskiego abisz roskazal swoym starostham y zyemianom pogranycznim abi nie chowaly zlich ludzy czo kradną y rosbyayą nasche zyemie, gdi mnie nyemasz w zyemy my, ale są wiele z tich liudzy w tey pokuczkiey ziemy, m. kroliu.

AGW—LL, 11, f. 44—48^v. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 737—746.

De la voievodul Moldovei [2].

Preastrălucite milostive domnitorule. Dăm de ştire măriei voastre regeşti că mare greutate am de la turci, că ne încarcă şi vreau de la noi tare mulţi zloţi pentru această bogată ţară de jos, pe care a fost luat-o împăratul turcesc şi pe care ne-a dat-o înapoi, şi aşa n-am de unde să-i iau ca să-i dau, am numai nădejde în Dumnezeu şi în măria voastră, ca într-un domn creştin. Miluiţi-vă şi de noi de toţi creştinii.

Alta, dăm de ştire măriei voastre cum au fost luat la început turcii ţara de jos, jumătate de ţară, şi cum au luat-o aşa au luat-o în sus spre Nistru. Dacă ar fi ţinut-o aşa mai departe, pînă acum ar fi luat şi Hotinul

şi atunci s-ar fi apropiat de Cameniţa, şi aşa băgaţi de seamă măria voastră cu cine au turcii graniţele, că ei voiesc să întindă totul în toate părţile, iar creştinilor să le fie pagubă. De aceea lor nu le pasă de creştini, ca de cîini. Iar eu am graniţele cu turcii şi aşa am totdeauna pagube de la ei.

Dar, milostive rege, ne-am rugat lui Dumnezeu ca să-mi dea viaţă să scot toată ţara de la turci şi de la păgîni şi Dumnezeu ne-a ajutat că am obţinut-o toată de la turci, cu ajutorul Domnului, numai Tighina n-am căpătat-o, dar am nădejde în mila Domnului şi în îndurarea măriei voastre, milostive rege, că turcii mi-or da-o înapoi.

Alta, facem cunoscut măriei voastre ca să-i daţi învăţătură regelui Ferdinand să se străduiască pentru creştini să ia Buda [3] de la turci, şi dacă va cuceri-o s-o sfarme şi să măture totul în Dunăre, ca turcii să nu se întărească acolo, căci nu ajută nimic creştinilor că turcii se aşază acolo, ci strică totul creştinilor. Iar dacă va ajuta Domnul să se aşeze creştinii în ea, atunci aceştia vor clădi cetatea altă dată.

Mai facem cunoscut măriei voastre că turcii voiesc să ia ţara Moraviei cu totul, ca să se aşeze acolo şi să pornească spre Viena în Ţara Nemţească. Cînd vor cuceri această parte, după cum voiesc, ceea ce nu le ajuta Doamne, se vor împărţi, milostive rege, în două: unii vor rămîne la Buda, iar ceilalţi vor porni asupra voastră. Aşa este, ca să ştiţi măria voastră, ceea ce nu ştiu dacă ştiţi sau nu că turcii au acest gînd, iar de pacea cu voi nu le pasă nici de un ban, dar voi nu ştiţi nimic de aceasta şi cu toţi creştinii.

Aş da mai multe ştiri măriei voastre, milostive rege, din această parte despre turci, dar nu îndrăznesc, căci voi nu ne credeţi, ci vă temeţi de trădare, iar noi ne temem de voi să nu ne înşelaţi. Dar aşa vă spun, ca unui prieten şi vecin apropiat al nostru, ca să vă feriţi de aceşti lotri păgîni, de turci, căci ei nu doresc nici un bine creştinilor, ci numai să-i trădeze şi să pună mîna pe ei.

Facem cunoscut măriei voastre că am trimis pe fiul nostru [4] la turci, pentru toţi creştinii, dar nici de fiul meu nu mi-ar păsa de loc, dacă aş auzi că creştinii s-au înţeles între ei şi s-au unit toţi laolaltă împotriva turcilor, împotriva duşmanilor creştinilor. Eu aş fi la un loc cu creştinii, iar acest fiu al nostru, care este la turci, să moară pentru noi şi pentru toţi creştinii, cum au murit alţii. Mai bine este a trăi cu creştinii în pace decît cu păgînii.

Mai dăm de ştire măriei voastre, ca unui prieten al nostru bun şi vecin apropiat, că aş fi trimis la toţi domnii creştini, în toate părţile, ca să-mi ajute, ca unui domn creştin, precum sînt eu acum un om căzut la pămînt, n-am de unde să iau pentru a mă plăti de turci, care mă apasă acum foarte, milostive rege, vrînd tare mulţi zloţi pentru această ţară de jos, pe care au fost luat-o turcii de la noi, şi mi-au poruncit să-i pregătesc alţi ⟨bani⟩ şi să plec la război, numai că nu ştiu de ce să mă apuc mai întîi, căci n-am de unde să-i iau, dacă nu vă veţi îndura domniile voastre, milostive rege, domnii creştini, ca să vă înduraţi cu 20 000 de zloţi ungureşti, ca să mă răscumpăr de turcii păgîni.

Mai înştiinţez pe măria voastră despre tătari, că s-au pregătit 30 000 de tătari, şi s-ar afla cu ei fiul hanului, ca să bată cu război ţara măriei voastre. Şi totul este cu învăţătura împăratului turcesc, altfel nu este, milostive rege.

Mai aduc la cunoştinţa măriei voastre despre acei tătari, pe care i-a bătut Pretwicz [5] şi le-a luat soţiile, cu toate uneltele, şi aşa vor să le ceară

de la voi, dar să nu le daţi nici una, căci dacă le veţi da măcar una, apoi va trebui să le daţi pe toate, altfel nu va fi.

Mai dăm de ştire măriei voastre despre turci, că nu merg acum cu Telem paşa, după cum au mers pînă acum, iar acum pe Telem paşa l-au înlăturat şi sînt gata pentru orice clipă.

Şi aceasta mai dăm de ştire măriei voastre, ca să nu amînaţi cu nunta şi cu discordia pînă la cei Trei regi [6], căci pînă la cei Trei regi este mult, astfel că turcii pot face pînă atunci mult rău creştinilor.

De asemenea, milostive rege, rugăm şi cerem tare măriei voastre, ca unui domn creştin, ca măria voastră să binevoiască să lase să treacă, la voia şi rugămintea noastră, prin ţara şi statele măriei voastre solii mei la marele cneaz al Moscovei [7], ca să se îndure şi să ne dea cît îl va îndemna Dumnezeu.

Milostive rege, turcii voiesc tare mult de la noi pentru această ţară de jos, pe care eu trebuie s-o răscumpăr, şi n-am de unde lua. Dacă domniile voastre, domnii creştini, nu mă veţi ajuta, atunci nu ştiu unde să mă îndrept. Milostive rege, dar eu nu cer bani pentru folosul meu, ci-i cer pentru creştini, ca să mă plătesc cu ei de turci, de limba păgînă.

Încă mai rog, milostive rege, ca să binevoiţi s-o faceţi, ca un domn creştin, ca prietenul şi vecinul nostru, la marea nostră rugăminte, ca să trimiteţi scrisorile voastre reginei Ungariei [8] şi călugărului [9], ca să ne dea înapoi cetăţile noastre, pe care le-am avut în Ungaria [10], Ciceiul şi Cetatea de Baltă, ca să binevoiască să ni le dea înapoi, la voia măriei voastre.

Facem cunoscut măriei voastre ca măria voastră să nu binevoiască să stea tot timpul la Vilna sau la Cracovia, ci să-şi păzească pămîntul de la hotar, ca să nu vă trădeze turcii, ca pe noi. Milostive rege, aşa am fost ieşit din ţara mea şi aşa am fost prin ţări străine, dar m-am rugat lui Dumnezeu şi ne-a ajutat să venim în moşia noastră, în ţara Moldovei, căci am fost un foarte ...[11] şi ne-am rugat tare lui Dumnezeu ca să ne dea să fim în creştinătate.

Mai facem cunoscut măriei voastre că turcii ne-au pus ca eu să fiu vilaem [12] între creştini şi să ţin cu ei ⟨cu turcii⟩, dar eu n-am ţinut de bună voie cu ei şi nici nu voi ţine, ci cu creştinii voi ţine.

Alta, am trimis la măria voastră, cerîndu-vă şi rugîndu-vă ca domnia voastră să-mi facă dreptate cu Sienko, Adam şi Iordan, ginerele lui Iskrzycki [13], în legătură cu tezaurul nostru, care este la ei şi pe care-l folosesc ei şi acum. Şi mai înainte am trimis la măria voastră [14] ca să-mi faceţi dreptate, ca să mi se dea înapoi tezaurul meu, care este la Sienko şi la Iordan, ginerele lui Iskrzycki, dar pînă acum nu mi s-a dat încă nimic înapoi de către ei, milostive rege. Rog şi cer din nou măriei voastre, ca unui vecin şi prieten, milostive rege, ca să mi se facă dreptate, ca să-mi dea înapoi tezaurul, ca mai departe să nu fie amînare şi întîrziere, milostive rege, vă rog şi vă cer ca aceasta să ia sfîrşit, milostive rege, vă rog de multă vreme să-mi faceţi dreptate.

Alta, vă mai rog, milostive rege, să binevoiţi s-o faceţi, ca un domn creştin, ca prietenul şi vecinul nostru apropiat, s-o faceţi la rugămintea şi voia noastră, să daţi drumul la acei prizonieri care au fost prinşi în lupta de la Obertyn şi care sînt în cetatea voastră, Olsztowiec [15], mai sus de Cracovia, pe nume Dragoş Scorici, iar al doilea un curtean. Vă rugăm deci să binevoiţi să faceţi aceasta ca un domn creştin, ca să păziţi jurămîntul de pe cartea pe care am întărit-o cu jurămînt împreună cu hatmanul [16]

măriei voastre lîngă Hotin [17], ca să fie eliberaţi toţi prizonierii şi de voi şi de noi.

Mai facem cunoscut măriei voastre, ca unui prieten şi vecin al nostru apropiat, ca să nu binevoiţi să vă potriviţi şi să ascultaţi pe domnul Iazłowiecki, starostele Cameniţei, ceea ce vorbeşte el împotriva noastră, cum că eu m-aş pregăti să viu cu război împotriva ţării voastre. Iar eu, milostive rege, n-am nicicînd această vorbă şi nici sfat ca să pregătesc războiul împotriva ţării voastre, ci, milostive rege, unde împăratul turcesc ne va porunci să mergem la război, eu acolo trebuie să merg, nu de voie, ci de nevoie, şi cu toate că nu m-aş duce bucuros, totuşi trebuie să mă duc, căci pe noi ne-au dat creştinii păgînilor.

Mai rugăm pe măria voastră, milostive rege, ca pe prietenul şi vecinul nostru apropiat, ca să porunceşti staroştilor voştri şi stăpînilor de pămînt de pe granţiţă să nu adăpostească oameni răi, care pradă şi jefuiesc ţara noastră, cînd eu nu sînt în ţara mea [18], căci sînt mulţi oameni de aceştia în această ţară a Pocuţiei, milostive rege.

---

[1] Loc gol pentru un cuvînt.
[2] Petru Rareş.
[3] Ocupată de Soliman Magnificul la 21 august 1541.
[4] Iliaş.
[5] Bernard Pretwicz, staroste de Bar, care a năvălit în posesiunile turceşti de la Marea Neagră.
[6] 6 ianuarie.
[7] Ivan al IV-lea cel Groaznic.
[8] Isabella.
[9] Gheorghe Martinuzzi, episcop de Oradea şi vistier al Transilvaniei.
[10] Citeşte: Transilvania.
[11] Loc gol pentru un cuvînt.
[12] Poate: „valiuz" guvernator, sau poate: „veled" = fiul lui.
[13] Nicolae Iskrzycki, şambelan al Cameniţei, staroste de Sniatin şi de Cameniţa.
[14] Vezi nr. 31.
[15] Corect: Olsztyn.
[16] Ioan Tarnowski.
[17] În 1538.
[18] Aluzie la absenţa sa din ţară din vara anului 1541, cînd a întreprins, la ordinul sultanului, o expediţie în Transilvania împotriva lui Ştefan Mailath.

36 ⟨1541⟩.

SIGISMUND I CĂTRE PETRU RAREŞ

I-a dat mai înainte, încă din Vilna, răspuns la cererea de ajutor bănesc pentru răscumpărarea teritoriilor luate în 1538 de turci. Acum îşi amînă răspunsul pînă după dietă. A intervenit şi va interveni şi acum să i se restituie cetăţile din Transilvania. Permite trecerea solilor moldoveni la Moscova. Lucrurile luate de Sienko se găsesc la Iordan, care urmează să fie cercetat; pentru aceste lucruri domnul a avut anterior judecată. Va da din nou ordin staroştilor să oprească tîlhăriile la hotar şi să despăgubească pe supuşii domnului, cu condiţia însă ca şi acesta să procedeze la fel cu supuşii regelui.

Responsum nuncio Petri voywodae.

Czosz powyedzial od pana swego y czosz na pysmye dal, temu krol yego m. dobrze wirozumial. Naprzod czo sye doticze pyeniedzi ku wspomozeniu pana voyewodj na okupyenye zyem tich ktore mu bili pobrane,

krol yego m., acz bil w tey rzeczi w Wylnie odpowiedzecz raczil to czo przisluschalo sprawiedlywie ku przyaczielskiey odpowiedzy, a wszakos gdj pan voyewoda po drugie te prozbe y ządanie ku krolowy yego m. przes czie cziny, krol yego m. odpowyedziecz natenczas w tey rzeczi panu woyewodzie nie raczi, ale na syem pyerwszi coronni ktori bedzie mial z radamy swimy odkladacz te rzecz raczi, a tam gdi sye s pani a radamy swimy poradzy przes lysth swoy abo przes posla panu voyewodzie odpowiedziecz dacz bedzie raczil.

Yz pan twoy zada panom chrzesczyanskym y sprzyaye wszego dobrego, a przodkiem miedzi yniemy krolowy yego m. yako smierzonemu y sąsyadowy swemu blyskiemu, tho krol yego m. chwaly y wsdziecznie od pana woyewodj przymuye, bo to yest prawi chrzesczyanskiego pana umisl w pokoyu a w przyazny sye z blyznimy swimy zachowiwacz y nie watpy krol yego m. yz pan woyewoda wtim umislie stale trwacz bedzie.

Nowini o Tatarzech y o ynschich rzeczach ktore pan voyewoda krolowy yego m. wskazuye, ti są yego k.m. wsdzyeczne s tey przyczini yz w tim ostrzeganiu a obwyeszczanyu takowich rzeczi krol yego m. zna checz y przichilnoscz przeczywko sobye pana voyewodj valas., ktori yesly w tim bedzie trwal, a rzeczi portzebne krolowy yego m. obiczayem przyaczielskym znacz bedzie dawal, tedi tesz bedzie zawsdj laskawą przyasnią y dobre sassiecztwo znal.

Czo sye doticze przyczini do crolowey Wegier y do pana kinstatha [1] okolo zamkow wroczenia, acz to pyerwey krol yego m. na ządanie pana voywodzyne czinyl, wszakze y teras tam posla poslacz bedzie raczil, ktoremu te rzecz sprawowacz poruczi o ktorą pan voyewoda przes czie ząda.

Czo sye doticze poslania do Moskwj, krol yego m. dopuscza panu voyewodzie abi swiebodnie do Moskwj y do ynsich panow chrzescyanskich posli swe poslal y sprawowal czo yemu yesth potrzeba, bo krol yego m. przes zyemie swe swiebodnie ye przepusczycz bedzie raczil.

O Syenka krol yego m. zawsdj czinicz sprawiedlywoscz raczil y dzierzecz go wyezyenju przes kylka lath raczil. Dopyero go teras vipusczicz kazal, kiedj poslim bil pop u yego k.m. Bo pop ymieniem pana voyewodzynim powiedzial yz pan voyewoda nie zada Syenkowey dusche y yego skazi, yeno yzbi sye te rzeczi ktorebi przi nym bili natenczas wroczyli. Krol yego m. dowiedziawschi sye yz przi Syenku nyemasz nycz, bo ti rzeczi ktorich bil malo z sobą przyniosl, Jskrziczky mu bil odebral y potim umarl . Po ktoremu, gdj wszethl w dziedzyctwo Jan Jordan, krol yego m. z Jordanem sprawyedlywoscz chcze uczinycz y kaze sye pylnie pytacz wiele czego bilo y gdzie sye czo podzialo, ale pan woye. sprawiedlywoscz o te rzeczi czassu swego mial.

Pogranicznim starostam krol yego m. zawzdj roskazuye y yescze po drugie roskaze abi na graniczach zlodzieystwa bronyly a sprawiedl y woscz czinyly, y ma tho krol yego m. yz sye zachowayą wedlie roskazania krola yego m., yesly tesz tam s tey stroni od pana voyewodj sprawiedlywoscz bedą czynycz poddanim krola yego m.

Czosz tesz powiadal od pana voyewodj yzbi yescze niektorzi Valachowie nie bili vipusczeny yzbi na Olstinie bicz miely, krol yego m. tam komornyka swego slacz raczil, ktori krola yego m. sprawyl ze tam zadnego niemasz. Yeslyzebi gdzieyndzie bily, niech sye dowyaduye pan voyewoda, krol yego m. yeslyze gdzie bedą wipusczycz ye roskaze.

AGW—LL, 11, f. 48v—50. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 746—749.

Răspunsul dat solului lui Petru voievod.

Ceea ce ai spus din partea stăpînului tău şi ce ai dat în scrisoare, măria sa regele a înţeles bine. Mai întîi, în ceea ce priveşte banii pentru ajutorarea domnului voievod pentru a-şi răscumpăra pămînturile care i-au fost luate, m.s. regele, deşi a binevoit să răspundă din Vilna ceea ce a crezut a fi un răspuns prietenesc în această privinţă, totuşi , deoarece domnul voievod face a doua oară această rugăminte şi cerere măriei sale prin tine, măria sa nu binevoieşte să răspundă de această dată domnului voievod, ci binevoieşte să amîne acest lucru pentru viitoarea dietă a Coroanei [2], pe care o va ţine cu senatorii săi, iar acolo, cînd se va sfătui cu magnaţii şi senatorii săi, va binevoi să dea răspuns domnului voievod prin scrisoare sau prin solul său.

Fiindcă stăpînul tău doreşte şi urează domnilor creştini tot binele, iar mai întîi, între alţii, m.s. regelui, ca unui aliat şi vecin al său apropiat, măria sa laudă şi primeşte cu recunoştinţă aceasta de la domnul voievod, căci aceasta este un gînd drept al unui domn creştin să trăiască în pace şi în prietenie cu apropiaţii săi, iar m.s. regele nu se îndoieşte că domnul voievod va stărui mereu în acest gînd.

Ştirile despre tătari şi despre alte lucruri, pe care domnul voievod le dă m.s. regelui, sînt bine venite măriei sale, pentru că în această atragere a atenţiei şi aducere la cunoştinţă a unor asemenea lucruri măria sa cunoaşte bunăvoinţa şi gîndul bun al domnului voievod al Moldovei faţă de el, care, dacă va stărui într-aceasta şi va face cunoscute în chip prietenesc măriei sale lucrurile folositoare, va cunoaşte totdeauna graţioasă prietenie şi bună vecinătate.

În ceea ce priveşte intervenţia pe lîngă regina Ungariei şi pe lîngă domnul vistier [3] în legătură cu restituirea cetăţilor, deşi m.s. regele a făcut aceasta mai înainte la cererea domnului voievod, totuşi şi acum va binevoi să trimită acolo un sol, căruia-i va recomanda să facă acest lucru, pe care domnul voievod îl cere prin tine.

Cît priveşte trimiterea la Moscova, m.s. regele îngăduie domnului voievod să-şi trimită solii la Moscova şi la alţi domni creştini şi să isprăvească ceea ce are nevoie, căci m.s. regele va binevoi să-i lase să treacă în voie prin ţările sale.

În privinţa lui Sienko, m.s. regele a binevoit totdeauna să facă dreptate şi a binevoit să-l ţină în închisoare timp de cîţiva ani. Abia acum a poruncit să i se dea drumul, cînd la m.s.regele a fost în solie un popă. Căci popa a spus, în numele domnului voievod, că domnul voievod nu cere viaţa lui Sienko, nici osîndirea lui, ci numai să i se dea înapoi acele lucruri care au fost atunci la el. M.s. regele a aflat că la Sienko nu se găseşte nimic, căci acele lucruri, pe care le-a adus, puţine, cu dînsul, i le-a fost luat Iskrzycki, care a murit apoi. Pe urma căruia, dacă a intrat în moştenire Ioan Iordan, m.s. regele voieşte să-l judece pe Iordan şi va porunci să se cerceteze cu stăruinţă cît de multe lucruri au fost şi unde s-a împărţit ceva, iar domnul voievod a avut la timpul său judecată pentru aceste lucruri.

M.s. regele porunceşte totdeauna staroştilor de la hotare şi le va porunci din nou să oprească tîlhăriile de la graniţe şi să facă dreptate, şi măria sa este convins că ei se vor purta după porunca măriei sale, dacă şi din cealaltă parte, de la domnul voievod, se va face dreptate supuşilor măriei sale.

Ceea ce ai mai spus din partea domnului voievod că unii moldoveni n-au fost încă eliberaţi şi că s-ar găsi în Olsztyn, m.s. regele a binevoit să

trimită acolo curteanul său, care a raportat măriei sale că acolo nu-i nimeni. Dacă s-ar găsi în altă parte, domnul voievod să afle, iar m.s. regele, dacă vor fi undeva, va porunci să li se dea drumul.

---

[1] Corect: kincstár, cuvînt maghiar care înseamnă tezaurier, vistier.
[2] Regatul Poloniei.
[3] Gheorghe Martinuzzi.

37 **Vilna, 3 iulie 1541.**

SIGISMUND I CĂTRE SOLIMAN I

Sultanul i-a scris că oameni din Polonia au participat la uciderea lui Ștefan Lăcustă și că au răpit oi și alte vite din ținuturile turcești, omorînd chiar și oameni. Regele îi răspunde că a făcut cercetări, dar că nu a aflat ca cineva din regatul său să fi săvîrșit astfel de fapte, iar dacă cineva va fi dovedit, va fi pedepsit, ca unul ce periclitează prietenia dintre cele două țări. Dacă i se vor da numele făptașilor și aceștia vor fi găsiți vinovați, nu vor scăpa de pedeapsă. Cere din nou să i se dea înapoi oamenii ce se găsesc sub stăpînirea turcească și despre care sultanul spune că a dat ordin să fie restituiți, dar ordinul n-a fost executat. La rîndul său va face orice pentru a respecta tratatul și prietenia cu turcii. Îl roagă ca să fie păstrate viața și bunurile fiicei sale, Isabella, regina Ungariei, și ale fiului ei, Ioan Sigismund.

Imperatori Thurcarum soltano Suleimano shach.

Serenissime et potentissime princeps et domine vicine et amice charrissime. Redditae sunt nobis literae m⟨aiesta⟩tis vestrae, quibus de nostris quibusdam hominibus queritur, quod ii et conscii fuerint, et adiutores necis Stephani palatini Valachiae [1] et impetu facto in ditionem m⟨aiesta⟩tis vestrae, oves atque alia armenta abegerint, ac nonnullos etiam ex hominibus m⟨aiesta⟩tis vestrae trucidarint. Nos ante adventum nuncii m⟨aisesta⟩tis vestrae nihil eiusmodi de nostris accepimus. Nam si quid perlatum ad nos fuisset, credat m⟨aies⟩tas vestra adeo nos esse pactorum et foederum retinentes, ut non expectatis etiam literis aut nuncio m⟨aiesta⟩tis vestrae, grave de iis supplicium sumpturi fuerimus, qui contra edictum nostrum, cum alienis socia arma iungere et praedas in ditione m⟨aiesta⟩tis vestrae agere, atque rescindendae inter nos amicitiae mutuae occasionem dare ausi essent. Versantur hic passim in terris nostris, praecipue vero in finibus non pauci Turciae mercatores m⟨aiesta⟩tis vestrae subditi. Nihil ad nos eiusmodi detulerunt, quos ultra citroque comeantes latere non potuit, si qui nostri homines cum Valachis se coniunxissent. Itaque ne nunc quidem scimus vel unum aliquem, qui in Valachia fuisset, quo tempore vaiwoda ille erat interfectus. Inquiri tamen fecimus diligenter. Si quem comperiverimus ausum esse tantum facinus aggredi, quicumque is fuerit, certo sibi persuadeat m⟨aies⟩tas vestra, quid debitas poenas non evolabit. Sed hoc tamen ab ea petimus, ut ne temere cuiusvis delationibus credat, sed si falso quid ad se delatum intellexerit, delatores castigat. Nos officium nostrum faciemus. Ipsa quoque m⟨aies⟩tas vestra exploret diligenter qui fuerint ex regno nostro illo tempore in Valachia talia patrantes, quorum si nomina praescripserit et ita rem habere certo cognoverimus, poenitebit eos procul dubio transgressi mandati nostri.

Caeterum quod scribit m⟨aies⟩tas vestra, iussu illius restituros esse nobis homines nostros omnes qui sunt in ditione m⟨aiestatis⟩ vestrae, id sciat in hunc usque diem factum non esse. Decima enim pars eorum nobis restituta non est. De amore in nos m⟨aiesta⟩tis vestrae nihil dubitamus, quin ea serio mandaverit, ut traderentur nobis nostri homines, sed qui fiat nescimus, quod adhuc mandato m⟨aiesta⟩tis vestrae paritum non est. Quam iterum atque iterum rogamus, ut citra moram ullam et tergiversationem restitui nobis nostros iubeat. Nos vicissim quaecumque iusta aequa et nostra digna amicitia postulaverit m⟨aies⟩tas vestra alacri animo facturi semper sumus, atque ita nos geremus in foederibus et amicitia cum m⟨aiesta⟩te vestra conservanda, ut nullum sit in nobis amici principis officium desyderatura, neque unquam committemus ut quae ex foederibus sumus facere obligati ea negligamus, persuadentes nobis quod haec eadem ratione nobis a m⟨aiesta⟩te vestra serenissima vicissim refferrunt.

Caeterum cum nunc serenissima filia nostra [2] Hungariae regina sit in magna angustia et bellorum periculs constituta, a m⟨aiesta⟩te vestra postulamus tanquam ab amico et vicino nostro charissimo, ut illius et serenissimi filii eius [3] eam rationem habere velit quo et vita illorum incolumis et res ac dominia salva conservari possint, non parvam siquidem spem serenissima filia nostra collocat in ea quae est nobiscum amicitia cum m⟨aie-iesta⟩te vestra constituta. Optamus m⟨aiesta⟩tem v⟨estram⟩ diu esse incolumen et foelicem. Datum Vilnae, III^{a} julii, anno Domini M^{o}D^{o}XLI°.

AGW—LL, 9, f. 133—134. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 450—453.

---

[1] Ștefan Lăcustă.
[2] Isabella, văduva lui Ioan Zápolya.
[3] Ioan Sigismund.

38 **Vilna, 3 iulie 1541.**

SIGISMUND I CĂTRE PETRU RAREȘ

Își exprimă satisfacția pentru faptul că solul turc, care i-a adus scrisoarea sultanului, a ajuns cu bine la el datorită grijii domnului român, care i-a dat și un însoțitor. Îi face cunoscut cuprinsul scrisorii sultanului, și anume că oameni din Polonia au participat la uciderea lui Ștefan Lăcustă și că ar fi făcut jafuri pe teritoriul turcesc, precum și răspunsul dat lui, ca de la prieten la prieten, că n-a descoperit pe nimeni care să fi săvîrșit astfel de fapte. Despre boierii fugiți în Polonia, despre care îi scrie domnul, sultanul nu i-a amintit nimic în scrisoare. A dat ordine să nu li se ofere adăpost. A intervenit în Transilvania pentru lăsarea doamnei să se întoarcă în țară.

Petro palatino Valachiae [1].

Magnifice do⟨mine⟩ vicine sincere nobis dilecte. Perlatae sunt ad nos literae m⟨agnificientiae⟩ vestrae quibus nobis significat quo studio fuerit in conducendo ad nos nuncio serenissimi et potentissimi Turcarum imperatoris [2], cui et conductorem qui eum ad nos usque comitaretur addidit. Id nobis perquam gratum a m⟨agnificentia⟩ vestra accidit, nam is nuncius opera illius adiutus, ad nos incolumis caesareae m-tis literas pertulit, quibus illa inter caetera scribit, delatum esse ad se, esse quosdam homines

nostros, qui preterquam quam in dominia sua incursiones fecerint, agros devastarint, praedas abegerint, verum et caedis praefecti olim Moldaviae Stephani [3] ad Valachiae gubernacula a se collocati, et in fide sua constituti, authores fuerint. Nos m⟨aiesta⟩ti illius hac de re satis, ut arbitramur, officiose respondimus, ita ut amico amicum respondisse oportuit. Quoniam autem in dominiis nostris neminem esse qui se hoc tanto scelere obstringere auderet, rogavimus per literas sa⟨cram⟩ m⟨aiesta⟩tem, ut nobis delatorem hunc, qui in confederata amicitia nostra causas simultatum exsuscitatas esse cupit, prodere et commonstrare vellet, quo facilius vanitas illius coargui queat.

Caeterum de iis hominibus quos a se mag⟨nificentia⟩ tua ad nos profugisse scribit, nullam omnino caesarea maies⟩tas in iis literis, quas ad nos dedit, mentionem facit. Verum nihilominus nos dedimus ad capitaneos nostros litteras, ne hominibus istius modi qui possent foedus et amicitiam nostram inferre, istam usque paterentur esse rogantur morandi in dominiis nostris facultatem, tutum receptaculum et profugium, sed ut a nostris arceantur, et alia querrere rogantur latibula, secundum tenorem foederum et inscriptiones factas, quae quid perscribant probe meminimus. De honesticulo dilingenter inquiri ubi esse fecimus, securisque praecepimus, ne omnino a quoquam hominum nostrorum asservaretur. Quod si qui comperti fuerint complures honesticuli istius in laedendo et perturbando potentissimo isto imperatore, in hos ita animadversione utemur, ut et multis exemplo sint, et voluntatis nostrae erga illum imperatorem testimonium probent. Quod autem subinde innuit m⟨agnificentia⟩ vestra se studiosam esse retinendi fodederis ex amicitae nostrae, vicissim nos eundem esse studio sciat, ut qui christianum principem nos esse profitemur, fidem semel datam integram et illabatam tueamur et asservemus.

Significat etiam m⟨agnificentiam⟩ v⟨est⟩ram mandato imperatore Turcarum potentissimi expeditionem se in Hungariam ad auxilium sacrae m⟨aiesta⟩tis filiae nostrae [4] ferendum parare, non possumus improbare qua pro ea ac debere authoritati illius paro. Dedimus nos etiam ad capitaneos nostros litteras, ne absente m⟨agnificentia⟩ v⟨est⟩ra homines nostri in ditione illius quicquam mali inferre audeant, quam ab illis ita providebitur ut secura m⟨agnificentia⟩ v⟨est⟩ra ab hoc metu esse queat. Hoc idem ut etiam suis mandet m⟨agnificentia⟩ v⟨est⟩ra illam hortamur, ne interim illi in nostros quoque quicquam liberius sibi arbitrentur, eosque terebrare.

Quod queritur m⟨agnificentia⟩ v⟨est⟩ra de non reddita sibi consorte a serenissima filia nostra, audivimus iam certorum hominum sermonibus ferri, id in Hungaria agi, ut eam cum omnibus m⟨agnificentiae⟩ v⟨est⟩rae restituatur. Quod si nondum est restituta, dedimus ad serenissimam filiam nostram litteras, ut id diligenter, quemadmodum antea iam bis hoc idem ab illa postulavimus iuberet. Non debere recte mirari m⟨agnificentia⟩ v⟨est⟩ra, qui illa variis curis et anxietatibus illam circumvalantibus, hoc tempore, in hac obsidione, districta, nequivit m⟨agnificentia⟩ v⟨est⟩ra morem gerere. Alioqui quo studio hoc illi immiximus, seriis et procul dubio id quod et nos ab illa et bona vicintitas cum m⟨agnificentia⟩ v⟨est⟩ra postulat. Et quod m⟨agnificentia⟩ v⟨est⟩ra optat ut levem iniuriam ad illius m⟨aiesta⟩tem ea de re mitteremus, id fecissemus libenter, verum ad illam hac obsidione cinctam nullus internunciis nostris nuncupatur aditus, nam et litterae nostrae et quid tabellarii sunt illic intercepti, necdum cubicularius quem illuc miseramus ad nos rediit. Si tamen m⟨agnificen-

tia⟩ v⟨est⟩ra aliquam poterit invenire has ad illam litteras mittendi viam, ea utatur, credimus enim serenissimam filiam nostram illarum ut et priorum habituram esse rationem, modo ex iis angustiis evadere poterit. Cupimus m⟨agnificentiam⟩ v⟨est⟩ram bene valere. Datum Vilnae 3 julii an Domini 1541.

AGW—LL, 9, f. 134^{v}—135^{v}. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 453.

---

[1] Petru Rareș.
[2] Soliman I Magnificul.
[3] Ștefan Lăcustă.
[4] Isabella.

39 **⟨Înainte de 3 decembrie⟩ 1541.**

PETRU RAREȘ CĂTRE SIGISMUND I

Vede că regele nu-l ajută cu bani și că refuză să-i predea boierii refugiați. Îi cere din nou să oblige pe Sienko și Iordan să-i restituie odoarele; să acorde liberă trecere solilor săi la Moscova; să elibereze prizonierii; să i se restituie odoarele, banii și lucrurile furate de un cămăraș al său în primăvara anului 1541 și duse în Polonia; să-i predea țiganii fugiți de foamete în Polonia; să-i dea un ajutor bănesc pentru a plăti tributul turcesc; să extrădeze boierii pribegi, așa cum l-a predat turcilor în 1538 pe fratele său, Teodor.

Legatio palatini Walachiae quam eius nuncius Vilnam III decembris 1541 attulit.

Dalysmy znacz v.m. ze gdj bilo przed thimy czassi a yam yest poslal do v.m. abj v.m. raczil uczinycz yako pan chrzesczyansky abicz mye pomylowal ylebi dal v.m. pyenyadzmy abich sye wspomogl odkupycz od thureczkiego dany, a v.m. ny raczil pomylowacz ny zadnimj pyenyadzmy, a zatho ny dzywye v.m. yzescze v.m. nye miely pyenyedzi.

Thesch dawami znacz v.m. gdi bilo przed timy czassi czesczie y czarza⟨!⟩thureczkyego⟨!⟩poslal lysthi swoye do v.m. y z naschimy lysti takiezem thesz poslal abi v.m. raczil uczinycz dla woley czessarza thureczkiego y tesch dla naschey woley abi v.m. mye dal yedne zdraycze moye Wolochi, a v.m. thich nye raczil dacz, ale slischim yz chcą yechacz do czessarza thur. Zato tesch nye bedzie y v.m. ny yedna czescz tam u czessarza thur. za the robothe.

Drugie thesch possilalem do v.m. żądayacz y proschacz v.m. abi my v.m. uczinyl sprawyedlywoscz s yednim comornykiem ymienyem Syenko, kthorj my wzyal nyemalo skarbu y pokupyl sobye moym skarbem domj kamyenne we Lwowye, ale nye sluszna yesth rzecz abi Syenko czudzym skarbem panowal.

Dawami tesch znacz v.m. yzesmi poslaly do v.m. proschacz v.m. abi my v.m. uczinicz raczil sprawyedlywoscz z yednim Jskrziczkym ymynyem Jordan, ktori y then wyelmy mnogo skarbow my wzyal, a v.m. y s thim my sprawiedlywosczy uczinycz nye chczial, ale y dothichmyasth

sprawiedlywosczy moym skarbom nyemasch. Przetho proszym y pokorniie zadami v.m. abi v.m. raczil uczinicz yako pan chrzesczyansky dla naschey prozbi abi v.m. my uczinyl sprawiedlywoscz y s thym Syenkiem y s thim Jskrziczkym Jordanem abi my wroczyly moy wschitek skarb.

Thesch m. kroliu proszym y zadami v.m. wyelmy yako pana chrzesczyanskiego abi v.m. raczil uczinycz dla naschey woley y prozbi abi v.m. raczil przepusczycz przes zyemye y przes panstwo v.m. nasche posle do wyelkiego xyedza moskiewskiego azabi mye pomylowal thim czobi mu Bog na serczu polozil. M. kroliu, wyelmy mnoho mye Turczi mnye przidaly dawacz thureczkiey dany y nye mami skad wzyacz gdi v.m. nye bedzyeczie panowie chrzesczyansky wspomagacz, a mi nye wiem gdzie sye podzieyem.

Tesch proszym y zadami v.m. abi v.m. uczinyl yako pan chrzesczyansky abisczie wipusczyly dwu wyeszny czo sa w oberthinskiey bytwye poymany a na washim zamku Olstynye powischey Crakowa trzidziesczy myl, ktorim ymye yesth Druhoth Skorycz, a drugy dwozanjn. A thak prosze v.m., m. kroliu, abisz raczil uczinycz yako pan chrzescyansky abisczie dzyerzely przissyegy y zapyssi yakosmi prziessyegaly y z hetmanem v.m. pod Choczymiem, abi bily wsitczi wyasnye nasche od was wipusczeny, a wasche takyesch od nas, mylosczywj kroliu, abisczie lysth daly abi ye wipusczono.

Thesch prosche v.m., m. kroliu, abi v.m. raczil uczinycz yako nasch przyacziel dobrj a sąsyad blysky y starschi abisz rozkazal napyssacz swoy lysth do pana Chorazicza starosthi haliczkiego abi my raczil widacz moye Czigani wszitkie, ktorzi przisly do zyemie panstwa v.m. dla glodu, a ony ych teras nye chcą wipusczycz, v.m. pokornie prosche o then lysth.

Jescze dayemi znacz v.m., m. kroliu, yz nam ucziekl yeden komornyk skarby po Wielkieynoczi tego roku do ziemie panstwa v.m. do yednego ziemyanyna y wzial od nas mnoho skarbow y pyeniedzi gothowich y zlotich schesz seth y schati y ynsche rzeczi, y zabil yego ten zyemyanyn we wloszczy haliczkiey w dzierzawye pana starosti haliczkiego. Mylosczywi krolyu, yesth swyadomo temu komornyku y uczyekl od nas s thim skarbem y panu Chorąziczowy y zabyl yego then ziemyanyn. Przetho proschym y ządami v.m. abis raczil uczinycz yako pan chrzesczyansky dla naschey woley y prozbi abis roskazal napyssacz swoy lysth do pana starosti haliczkiego abi my raczil uczinycz sprawiedlywoscz s tim zyemyanynem abi my wroczyl wszitek skarb nasch czo wzyal od naschego komornyka, albo abi my nalasl komornyka ten zyemianyn, tylko zadamy od v.m., m. kroliu.

Thesch dayem znacz v.m., m. kroliu, za the bogathą częscz zyemye, ktora bil wzyal czessarz thureczky od nas y zassye yą nam wroczyl ze wszistkiem pozitkiem, yeno nam nye wroczyl Thehinyey, yedno my sye tesch ku fortunye yesth yz yedne wyesz w ktoreyem sye ya kochal y mam nadzieye w mylosczywim Bodze y w thureczkym czarzu yz yą nam wroczy przeszedschi s tey drogy. Ale, m. kroliu, barzo wyele prziczinyl na nas dany thureczkyey za the zyemye. A thak was prosymy y zadami yako panow chrzesczyan⟨s⟩kych y przyaczielow naszich dobrich y sąsyad blyznich y starschich abisczie nas wspomogly czim bedzie laska v.m., m. krolu, abismi sye mogly wiplaczicz chrzesczyanye od tich poganow Thurkow, abi sye okazalo mylossyerdzie v.k.m. za chrzesczyani y czo na mẏ thesch.

Thesch osnaymuyem v.k.m. za timy lothri, za scharpyczy y za ynimy lotri, ktori są w zyemy panstwa v.k.m., yz uznaly bily yednego lotra, yakosmi na hospodarstwo ustapyli. Czy lotrowye w pole usly y s tim lotrom czy sdraycze naschi. J Bog nam pomogl thosmy tego lotra, ktori sye hospodarem nasiwal, dostaly, yednego od scharpyczow, a drudzi uczyekly w zyemye panstwa v.k.m. y thimy czassi są w panstwie v.k.m. Proszym pokornye y ządamy v.k.m. abi v.k.m. raczil uczinycz yako nasch przyacziel dobry, sąssyad blyzni, dla naschey woley y prozbi abi v.m. raczily vidacz thy sdraycze nasche y ynsche lotri, abi nye czinyli slosczy w zyemy waschej y naschey wyeczej, abi nye mnyemaly gospodari yak mnyemaly do tego czassu, abi ynschech ny sdradzaly. M. kroliu, jakosczie v.m. vidaly bratha hospodarowy Theodora burkulaba choczymskiego, nye bel tayen, tak yako czy lotrowye y zdraycze ktorich nye chczeczye widacz proszym v.m., m. kroliu, abi v.m. ukazaly laske swa na nas.

AGW—LI, 10 f. 122^{v}—125^{v}. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 645—651.

Solia voievodului Moldovei [1] *pe care a adus-o solul său la Vilna, la 3 decembrie 1541.*

Am dat de ştire măriei voastre că atunci cînd a fost mai înainte de această vreme şi eu am fost trimis la măria voastră ca ea să binevoiască să facă, ca un domn creştin, să mă ajute şi să-mi dea ceva bani ca să mă ajut să mă răscumpăr de dări faţă de împăratul turcesc, iar măria voastră n-a binevoit să mă ajute cu nici un ban, iar de aceasta nu mă mir, că măria voastră n-aţi avut bani.

Mai dau de ştire măriei voastre, cînd a fost mai înainte de această vreme împăratul turcesc a trimis măriei voastre scrisorile sale, cu scrisorile noastre, şi eu de asemenea am trimis, ca măria voastră să binevoiască să facă, la voia împăratului turcesc şi la voia mea, să-mi predea pe unii trădători de-ai mei, moldoveni, iar măria voastră n-a binevoit să mi-i dea, ci aud că aceştia voiesc să meargă la împăratul turcesc. Pentru aceasta nu va fi cinste şi măria voastră nu va dobîndi cinste acolo, la împăratul turcesc, pentru această treabă.

Alta, am trimis la măria voastră cerînd şi rugînd ca măria voastră să-mi facă dreptate cu un cămăraş al meu pe nume Sienko, care mi-a luat un tezaur mare şi şi-a cumpărat cu tezaurul meu case de piatră în Liov, dar nu-i lucru drept ca Sienko să stăpînească cu un tezaur străin.

Mai facem cunoscut măriei voastre că am trimis la măria voastră rugînd-o să binevoiască să-mi facă dreptate cu un Iskrzycki, pe nume Iordan, care şi acesta mi-a luat foarte multe odoare, iar măria voastră nici cu acesta n-a vrut să-mi facă dreptate, ci nici pînă acum nu este dreptate pentru odoarele mele. De aceea, rugăm şi cerem plecat măriei voastre să binevoiască să facă, ca un domn creştin, la rugămintea noastră, să-mi facă dreptate şi cu acest Sienko şi cu acest Iordan Iskrzycki, ca să-mi dea înapoi tot tezaurul meu.

Milostive rege, mai rugăm şi cerem mult măriei voastre, ca unui domn creştin, ca măria voastră să binevoiască să facă, la voia şi rugămintea noastră, să binevoiască să lase să treacă prin ţara şi prin statul măriei voastre solii noştri la marele cneaz al Moscovei, ca să mă ajute cu ceea ce Domnul i-ar îndemna inima. Milostive rege, turcii mă apasă tare mult ca să dau tributul turcesc şi nu avem de unde lua, dacă măria voastră şi domnii creştini nu mă veţi ajuta, iar noi nu ştim încotro s-o luăm.

De asemenea, rugăm și cerem măriei voastre ca măria voastră să facă, ca un domn creştin, să eliberaţi doi prizonieri ce au fost prinşi în lupta de la Obertyn şi care se află în cetatea voastră Olsztyn, treizeci de mile mai sus de Cracovia, al căror nume este Dragoş Scorîci, iar altu-i un curtean. Și așa rog pe măria voastră, milostive rege, să binevoiască să facă, ca un domn creştin, ca să păziţi jurămintele şi cărţile pe care le-am jurat și cu hatmanul [2] măriei voastre lîngă Hotin [3], ca toţi prizonierii noștri să fie eliberaţi de voi, iar ai voştri de aici de către noi, milostive rege, să daţi scrisoare ca să fie eliberaţi.

Milostive rege, mai rog pe măria voastră să binevoiască să facă, ca un prieten al nostru bun şi ca un vecin al nostru apropiat şi mai mare, ca să dai poruncă să se scrie cartea voastră domnului Chorążyc, starostele Haliciului, ca să binevoiască să-mi predea toţi ţiganii mei, care au venit din pricina foametei pe pămîntul ţării măriei voastre, iar ei acum nu voiesc să le dea drumul, rog plecat pe măria voastră să daţi această carte.

Milostive rege, mai dăm ştire măriei voastre că nouă ne-a fugit anul acesta, după Paşte, un cămăraş al tezaurului pe pămîntul ţării măriei voastre, la un nobil de ţară, şi a luat de la noi multe odoare şi bani ghiaţă şi 600 de zloţi şi haine şi alte lucruri, şi l-a ucis acel nobil pe domeniul Haliciului, care este ţinut în arendă de domnul staroste de Halici. Milostive rege, şi domnului Chorążyc îi este cunoscut acest cămăraş, că a fugit de la noi cu acest tezaur şi că l-a ucis acel nobil de ţară. Prin urmare, rugăm şi cerem măriei voastre să binevoiască să facă, ca un domn creştin, la voia şi rugămintea noastră, să porunceşti să se scrie cartea voastră către starostele Haliciului, să binevoiască să-mi facă dreptate cu acest nobil, ca să-mi dea înapoi tot tezaurul nostru, pe care l-a luat de la cămăraşul nostru, sau ca acest nobil să-mi găsească cămăraşul, numai aceasta cerem de la măria voastră, milostive rege.

Milostive rege, mai dăm de ştire măriei voastre pentru această bogată parte a ţării noastre, pe care a fost luat-o împăratul turcesc de la noi şi pe care ne-a dat-o înapoi cu tot folosul. Nu ne-a dat însă înapoi Tighina, dar am noroc de un sat, care mi-i drag mie, şi am nădejde în milostivul Dumnezeu şi în împăratul turcesc că ni-l va da înapoi, trecînd din acel drum. Dar, milostive rege, tare mult a sporit asupra noastră tributul turcesc pentru această ţară. Şi aşa vă rugăm şi vă cerem, ca unor domni creştini şi prieteni ai noştri buni şi vecini apropiaţi şi mai mari, ca să ne ajutaţi cu ce vă va fi îndurarea, milostive rege, ca să ne putem răscumpăra, noi creştinii, de aceşti păgîni de turci, ca să se arate îndurarea măriei voastre pentru creştini şi pentru noi.

Mai fac cunoscut măriei voastre pentru aceşti lotri, pentru jefuitori şi pentru alţi lotri, care se află pe pămîntul ţării măriei voastre, că au fost recunoscut, cînd ne-am retras din domnie, pe un lotru ca domn. Aceşti lotri au fugit în cîmpie şi, cu aceşti lotri, aceşti trădători ai noştri. Şi ne-a ajutat Dumnezeu că pe acel lotru, care se numea domn [4], l-am prins, ca şi pe unul dintre jefuitori, iar ceilalţi au fugit pe pămîntul ţării măriei voastre şi în această vreme se află în ţara măriei voastre. Rugăm plecat şi cerem măriei voastre ca să binevoiască să facă, ca un prieten al nostru bun şi ca un vecin apropiat, la voia şi rugămintea noastră, să binevoiască să ne predea aceşti trădători ai noştri şi alţi lotri, ca să nu facă mai mult răutăţi în ţara voastră şi într-a noastră, ca să nu se pretindă domni, după cum s-au pretins pînă acum, ca să nu trădeze pe alţii. Milostive rege, după cum măria voastră aţi predat pe Teodor, pîrcălabul Hotinului, fratele domniei

mele, care n-a fost tăinuit, tot aşa să predaţi şi pe aceşti lotri şi trădători, pe care nu \ oiţi să-i extrădaţi. Milostive rege, rugăm pe măria voastră să vă arătaţi mila asupra noastră.

---

[1] Petru Rareș.
[2] Ioan Tarnowski.
[3] În 1538.
[4] Vezi nr. 26, nota 5.

40 **⟨1541⟩.**

SIGISMUND I CĂTRE PETRU RAREŞ

Este mulţumit că nu s-a supărat că nu-i dăruieşte şi nu-i împrumută bani. Nu ştie de nici un boier refugiat; a dat ordin să nu fie adăpostit nici unul în Polonia. Sienko declară că odoarele i-au fost luate de Iskrzycki şi că după moartea acestuia au trecut asupra lui Iordan. Pricina va fi judecată în dieta următoare la 6 ianuarie 1542. Nu permite solilor domnului să treacă la Moscova. Dispune eliberarea prizonierilor moldoveni (dacă s-ar afla la Olsztyn sau în altă parte), predarea ţiganilor şi restituirea lucrurilor furate de la domn în primăvara anului 1541. Refuză din nou orice ajutor bănesc pentru domn. Va da din nou ordin să nu fie adăpostiţi refugiaţii moldoveni. Îi cere să despăgubească pe poloni de daunele suferite la hotar. Să nu-şi trimită solii direct la el, fără însoţitori de la staroştii poloni de la hotar.

Responsum ad legationem palatini Valachiae.

Na posselstwo pana woyewodzyna czoz thi powyedzial y na pyssmye podal, krol yego m. thak odpowyedziecz roskazal.

Przodkyem krol yego m. ma za dobre panu woyewodzie ysz wdzięcznye przyął od krola yego m. obmowe okolo danya abo poziczanya pyenyedzi gdisch krol yego m. sluschne prziczini powyedzycz raczil przecz panu woyewodzie w thim dossicz uczinycz nye mogl.

Na drugą rzecz okolo nyewidanya niektorich zdradziecz pana woeywodznynich krol yego m. roskazal powyedziecz yz o zadnich wynowathich any zdrayczach pana woyewodzynich nycz nye wye, a storostam swoym wszitkym roskzacz raczil abi zadni nye przymowal any chowal ktorzibi w czim bily podeyrzany a przeczywko panu woyewodzie wistepny, y ma za tho krol yego m. yz w thim dossicz cziny przimyerzu y sąsyecztwu dobremu gdi nie dopuscza abi taczi bily przymowany i chowany s ktorichbi myal trudnoscz yaką myecz y przeczywyenstwo pana woyewodj walaskyego. Bo krol yego m. zadnemu tego s swey zyemye czinycz nie dopusczy, a yeslybi ktori starostha bil ktoribi abo chowal abo przymowal zdraycze pana woyewodzyne, tedi karacz takowe ssrodze raczi.

O Syenka y o Jordana pothomka Jskrziczkiego krol yego m. tak odpowyedziecz roskazal, yz gdi Syenko przes ten wszitek czas yako syedzy dla obwyanyanya pana woyewodzynego nye sna sye k tak wyele rzeczam, yako mu wyni dawa pan woyweoda, ale sye thilko zna ku malim rzeczam ktore powyada ysz Jaskrziczky starosta nasz kamienieczky, ktori umarl, od nyego ye odebral. Krol yego m. nie kaze Syenka vipusczicz s wyezyenia az thich rzeczi y od nyego y od Jordana, potomka

Jskrziczkiego, dowye sye. A yzbi ysta a richla sprawyedliwoscz bila panu woyewodzie, roskaze krol yego m. na thim seymye, ktori bedzie w Koronye polskyey na Trzi Krolye, abi panowie radj obiczay naleszly yakobi ssye sprawyedlywoscz panu woyewodzie stala wedle prawa Koroni polskyey. Ale krol yego m. upomyna pana woyewode abi czy ktori possila o sprawyedlywoscz nye czinyly trudnosczy w przymowanyu tego czo bedzie skazano wedle prawa, bo yako krol yego m. panu woyewodzie zadney szkody ziczicz nye chcze, tak thesch poddanemu swemu krzidwj uczinycz nye raczi w thim zebi mu czo wyeczey wraczacz roskazal nyzlybi on wzyal abo on myal od pana woyewodj, a pothim czo w they rzeczi sye stanye na seymye tho krol yego m. panu woyewodzie przes posla swego albo przes lysth oznaymycz bedzye raczil.

Czo sye doticze poslanya poslow do Moskwj krol yego m. nathenczas dopusczycz thego nye raczy prze sluszne a wielkye prziczini na ktore yego k.m. baczenye miecz muszy.

Czo sye dothicze o wyeznye ktore pan woyewoda powyada bicz yescze na Olsthinye, aczkolwyek nycz nye wye o nych krol yego m. a wschakosch do starosthi bedzie raczil pyssacz abo yesly bedzyesch thi chczial lysth wzyacz tedjcz y krol yego m. roskaze dacz abi bili widanj. Tho krol yego m. chcze przimyerze y obyethnycze swoych w tich y w ynich rzeczach zachowacz.

Do pana Chorązicza przes czye teras lysth dawa ktorim roskazye abi on widal wszitky Czigani ktorzi bily pana woyewodzyny, liudzie nyewolny. Thesch na thim lysczye napyssano okolo thego zyemyanyna o ktorim powyadasch zebi komornyka zabyl y skarbi od nyego pobral. A yesly tak bedzye yako thi od pana woyewodj powyadasch nalyezyono przes staroste halyczkiego, tedj krol yego m. s thim zyemyanjnem sprawyedlywoscz bedzie raczil wedle prawa polskyego uczinicz.

Czo sye doticze o pomocz na dany czessarską, krol yego m. yako pyerwey odpowyedzyecz raczil tak y teras yz takowey rzeczy czinycz nye swikl any tesch ma czobi dawacz myal ku pomoczi panu woyewodzye.

Czo sye doticze scharpyczow tich, krol yego m. nye kazal nygdzyey chowacz w panstwye swoym y yescze po drugye roskaze abi nygdzyey w Coronye nye bily przechowany, a tego moze bicz yth pan woyewoda yz zadney trudnosczy s Koronj polskyey nye bedzie myal, bo ych krol yego m. chowacz nye dopusczy.

Thesch krol yego m. oznaymuye panu woyewodzie yz starosta camjenyeczky y ynschi starostowye pogranyczny do krola yego. m. pyschą czestho ysch pan woyewoda zadney sprawyedlywosczy poddanim k. yego m. czinycz nye chcze, takiesch y starostowye yego pogranyczny. A thak przes czyę napomyna krol yego m. pana woyewodę abi sye zachowal w sprawyedlywosczy y w dobrim sąsyecztwye przeczywko poddanim k. yego m.

Napomyeniesch tesch pana woyewodę abi poslowye yego nye chodzyly do krola yego m. yeno z wyadomosczyą starosth pogranycznich camyenyeczkiego abo halyczkyego, boby krol yego m. nye rad wydzial abi sye ktoremu poslowy yaka krziwda abo szkoda stala gdjbi przi nym wydz ktori starosczyn nye bel.

AGW—LL., 11, f. 120^{v}—122^{v}. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 641—645.

Răspuns la solia voievodului Moldovei [1]

La solia domnului voievod, la ceea ce tu ai spus şi ai dat în scrisoare, m.s. regele a poruncit să se răspundă aşa.

Mai întîi m.s. regele ia de bună domnului voievod că a primit cu voie bună refuzul din partea măriei sale în legătură cu dăruirea sau împrumutarea banilor, căci măria sa a binevoit să arate domnului voievod pricinile adevărate pentru care n-a putut să-i îndeplinească cererea.

La al doilea punct în legătură cu nepredarea unor trădători ai domnului voievod, m.s. regele a poruncit să se răspundă că nu ştie nimic de nici un vinovat sau trădător al domnului voievod, şi că a binevoit să dea poruncă tuturor staroştilor săi ca nici unul să nu primească, nici să adăpostească pe cei ce ar fi bănuiţi de ceva şi ar fi vinovaţi de crimă faţă de domnul voievod, şi măria sa este convins că împlineşte tratatul şi buna vecinătate, că nu îngăduie ca unii ca aceştia să fie primiţi şi adăpostiţi, din pricina cărora ar avea vreo greutate şi duşmănie din partea domnului voievod al Moldovei. Căci m.s. regele nu va îngădui nimănui din ţara sa să facă aceasta, iar dacă s-ar găsi vreun staroste care să fi adăpostit sau primit vreun trădător al domnului voievod, atunci pe unul ca acesta va binevoi să-l pedepsească aspru.

Despre Sienko şi despre Iordan, urmaşul lui Iskrzycki, m.s. regele a poruncit să se răspundă aşa, că Sienko în toată această vreme, de cînd şade în închisoare la învinuirea domnului voievod, nu recunoaşte că i-a luat atît de multe lucruri, după cum dă vina pe el domnul voievod, ci recunoaşte numai pentru mai puţine lucruri, care, spune el, le-a luat de la dînsul Iskrzycki, starostele nostru al Cameniţei, care a murit. M.s. regele nu va da poruncă să fie slobozit Sienko din închisoare pînă cînd nu va afla despre aceste lucruri şi de la dînsul şi de la Iordan, urmaşul lui Iskrzycki. Şi pentru ca să se facă domnului voievod dreptate adevărată şi grabnică, m.s. regele va porunci la dieta, care va avea loc în regatul Poloniei în ziua de Trei regi [2], ca domnii senatori să găsească un chip, ca să se facă dreptate domnului voievod după dreptul Coroanei polone [3]. Dar m.s. regele aminteşte domnului voievod ca acei pe care-i trimite după dreptate să nu facă greutăţi la primirea a ceea ce va fi hotărît după drept, căci după cum m.s. regele nu vrea să dorească domnului voievod nici o pagubă, tot aşa nu binevoieşte să pricinuiască daună supusului său, adică să-i poruncească să-i dea înapoi ceva mai mult decît a luat sau a avut de la domnul voievod, iar apoi ce se va întîmpla la dietă în această privinţă m.s. regele va binevoi să înştiinţeze pe domnul voievod prin solul sau prin scrisoarea sa.

În ceea ce priveşte trimiterea solilor la Moscova, m.s. regele nu binevoieşte să îngăduie deocamdată aceasta, din pricini drepte şi însemnate, de care măria sa trebuie să ţină seamă.

Privitor la prizonierii, care domnul voievod zice că sînt încă în Olsztyn, deşi m.s. regele nu ştie nimic despre ei, totuşi va binevoi să scrie starostelui de acolo, sau dacă tu vei voi să iei scrisoarea, atunci şi regele îţi va porunci să i-o dai, ca să fie predaţi. M.s. regele doreşte să păzească tratatul şi făgăduielile sale în această privinţă, ca şi în alte chestiuni.

Dă acum scrisoare prin tine către domnul Chorążyc, prin care-i porunceşte să predea toţi ţiganii care au fost ai domnului voievod, robi. Tot în această scrisoare s-a scris în privinţa acelui nobil de ţară despre care spui că ar fi ucis un cămăraş şi ar fi luat odoarele de la el. Iar dacă va fi găsit de către starostele Haliciului aşa, după cum spui tu din partea domnului voievod, atunci m.s. regele va binevoi să facă dreptate cu acest nobil, după dreptul polon.

Cît priveşte ajutorul pentru dările către împărat, m.s. regele, după cum a binevoit să spună de prima dată, aşa spune şi acum, că n-a obişnuit să facă asemenea lucru şi nici că ar avea de dat ceva întru ajutor domnului voievod.

Cît despre acei jefuitori, m.s. regele n-a poruncit nicicînd să fie adăpostiţi în ţara sa şi va da şi pentru a doua oară poruncă să nu fie adăpostiţi nicăieri în regat, şi domnul voievod poate fi sigur că din partea regatului polon nu va avea nici o greutate, căci m.s. regele nu va îngădui să fie adăpostiţi.

De asemenea, m.s. regele face cunoscut domnului voievod că starostele Cameniţei [4] şi alţi staroşti de la hotare scriu deseori măriei sale că domnul voievod nu vrea să facă nici o dreptate supuşilor măriei sale, la fel nici staroştii săi de la graniţă. Şi aşa m.s. regele atrage prin tine luarea aminte a domnului voievod ca să se poarte cu dreptate şi în bună vecinătate faţă de supuşii măriei sale.

Să-i mai atragi domnului voievod luarea aminte ca solii săi să nu meargă la m.s. regele decît cu ştirea staroştilor de la hotar, a celui de Cameniţa sau a celui de Halici, căci măria sa n-ar vedea bucuros să se facă vreunuia dintre soli vreo stricăciune sau vreo pagubă, cînd n-ar fi cu el un însoţitor al starostelui.

---

[1] Petru Rareş.
[2] 6 ianuarie.
[3] Regatul Poloniei.
[4] Gheorghe Jazłowiecki.

41 ⟨22 ianuarie 1542⟩.

NICOLAE SIENIAWSKI VOIEVOD DE BEŁZ CĂTRE SIGISMUND I

Îi aduce la cunoştinţă răspunsul ce l-a dat lui Avram din Bănila, starostele Cernăuţilor, solul lui Petru Rareş. A mulţumit acestuia pentru ştirile ce i le dă despre tătari. I-a arătat că acuză pe nedrept pe rege că nu-l ajută cu bani, că-i dispreţuieşte prietenia şi că n-a trimis pînă acum la el nici un sol. Cauza este că regele a aflat de planurile sale duşmănoase faţă de el. În Polonia nu se află boieri refugiaţi. Sienko, ca un supus polon, nu poate fi extrădat, ci judecat şi pedepsit în Polonia. Teodor, fratele domnului, n-a fost predat lui Ştefan Lăcustă, ci trimisului sultanului, la cererea acestuia; regele nu e vinovat dacă el a fost ucis de moldoveni. Regele nu-l poate ajuta cu bani, pentru că a cheltuit anterior mult cu războiul dintre ei, iar acum cu recrutarea de mercenari pentru a face faţă eventualului său atac. Tătarilor le dă bani de bună voie, ca unor angajaţi ai săi. Domnul să nu ameninţe pe rege cu trecerea ce o are la sultan. Starostele Cameniţei n-a făcut altceva decît a raportat regelui ceea ce a auzit la hotar.

N.mylosczywi kroliu. Abram possel woyewodj woloskiego, gdj tho posselstwo powiedzial, chczial miecz ode mnie na kazdj articul odpowiedz. Ja, m. kroliu, znykalem tego abich siie s nym nie wdawal w takowe rzeczi y w odpowiedzy ktorebi mnye tak dalecze nye nalezali, ale vaschey k.m., y chczialem go s tim odprawycz zebich to posselstwo v.k. m. poslal a wedlug naukii a roskazania v.k.m. odpowiedz dal.

Abram my powiedzial zem ja nie yesth poslan ku k. yego m., panu thwemu, od mego hospodara, ale k tobie, a tak ya od cziebie odprwawi czekam y ządam, a nie od kogo ynschego. Na koniecz powiedzial gdisz panu memu na yegó posselstwo nie odpowiadasz, tedj moy pan na thwe gdj siie przitraffy tobie nie bedzie odpowiadal.

Jam wyęcz przestrzegayacz tego ab⟨i⟩ ze mnie zadna prziczina nie bila y namnieyscha, tudziesz tesch abi poslom v.k.m. yaka trudnoscz pothim prze mye nie bila, yakom mogl takom odprwawyl.

Przodkiem yego m. dziekuyacz ze yego m. nie raczi mye posli swoymy y lysthi przepomynacz, a nowyni thi wskazowacz okolo nieprzyacziela ktore sye dzieyą.

Thak yako yego m. pan woyewoda do mnie wskazacz raczil, czyazacz sobiie yakobi on przes posli swe nie mogl nycz otrimacz u k. yego m. w potrzebach swich, mayacz za thobi yego k.m. gardzyl przyaznią a sąsiecztwem dobrim s panem woyewodą, ja ackzkowiekem daleko yesth od pana swego a nie czestho yego k.m. wydam, ale tho wyem za pewne ze krol yego m . rad uziwa dobrego sąsyetstwa y przyasny s panem woyewodą, gdjbi ssiie sam pan thwoy ziczlywie a sprzyazlywie k temu myecz chczial.

A yz tesz pan woyewoda cziązi sobie yz yego k.m. nye nawyedzyl go przes posli swe, pan woyewoda nye ma przecz cziązicz na pana mego o thy rzeczi, abowiem za thimy sluchi yakie dochodzą pana mego okolo nieprzyazny przeczywko panu memu ktore pan thwoy mialbi czinycz przeczywko yego k.m., tedj yego k.m. z radamy swoymy wyeczey o thim mislil abi panstwo swoye w obronie zachowal przeczywko nieprzyaczielowy swemu, a nie dal sobie lekkosczy czinycz y szkodj w panstwach swich. Ale pan twoy gdj bedzie chcial przyazlywye a sąssyeczkie s krolem yego m. zycz , nie omily sye na przyazny a na lascze pana mego. Jego k. mcz yesth panem mylosczywim a chrzesczyanskim s kazdim swim sąsyadem, thedj yego k.m. laskawye a chrzesczyanskie sye zachowacz raczi, a wszakosz tho tes pewnie wyem ze yego k.m. pana Wlodka dworzanyna swego myal bil w posselstwo poslacz do pana woyewodj, yedno nie wiem czim sye tho rozwlieklo.

Czo siie doticze panow woloskich, to ya wyem zapewne yz ych thu w zyemy k. yego m. niemasch, abowiem yego k.m. raczil nam wszitkim starostham pyssacz abichmi ym z zyemie przecz kazaly y uczinylismi tak wedle roskazania yego k.m.

Czo siie Syenka doticze, to yest dziedzicz a poddani yego k.m., gdzie yego k.m. nye swikl takowich rzeczi any chcze sządzycz bez rad swich. A tak yeslyze Syenko zasluzil yaką kazn przeczywko panu woyewodzie, tedj mam za tho ze bedzie karan w zyemy c.y.m. za tho, tak yako tes yego m. pan woyewoda karze takie, ktorzi ucziekayą do ziemie yego od nas abo od ynszjch sąsyad, w zyemy swey, a nie widawa ych nykomu nazad.

Czo siie doticze o Thodora, yego k.m. nie widal go Sthepanowy woyewodzie, ale go poslal czessarzowy thur. za zadanym czessarskym przes posla yego, gdzie possel czessarza thur. Kyerdey przirzekal krolowy yego m. ze mial ziwotha bespyeczen bicz, ze tesz yego k.m. zawzdj bil tey nadzyeye ze tam mial yego m. pan woyewoda pyothe u czessarza a wiswobodzicz y czessarza[1] y sam syebie, gdzie y.m. hospodar thwoy

yusz skaral gardlo ti wsziczky ktorzi czinily gwalth Kierdeyowy a Thodora gardlo prziprawyly, a zwlascza M⟨i⟩chula a Tholtruszana.

Czo sye doticze o wspomozenie a o poziczenie pyeniedzi, w tey rzeczi possel twego pana na tho posselstwo mam za tho ze mial dostateczną odpowiedz a odprawe w Wylnye od k.y.m. pana mego m., a wszakze ti sam wyesz, panie Abramie, ze yego k.m. pan nasz prze prziczine pana twego wyelka summe pyeniedzi wilozicz raczil na liudzy sluzebne walczacz a panem twoim, gdzie y teras k. yego m., slischacz o nieprzyasny pana twego, wielgie skarbi daye riczerstwu swemu abi bily gotowy gdjbi ych krol yego m. obeslacz raczil.

A czo sye doticze Thatarow dawa crol yego m. ym yako slugam swim bo ydą woyowacz nieprziyacziela yego cro. m. gdzie ym yedno każe, a tak te rzeczi za laską chodzą, a nye za uporem.

Czo siie doticze thureczkiego czessarza, yako do mnye pan twoy to wskazacz raczil, ze go ma za syna, a nie za sluge, y pana tesz moyego czessarz ma za oycza, a tak powynowatschi syn dla oycza uczinycz, a nysz oczyecz dla syna. A tak tim pan twoy niechay nie grozy abo wye pan moy yako thureczkii czessarz odprawyl posli pana twego w kazdey rzeczi w ktorey pan twoy szlye do czessarza.

Czo sye doticze o pana mego, a tesz pan moy zna bicz dobrim a stalim przyaczielem czessarza thureczkiego y przimierze tho ktore ma s yego m. dobrze chowa y dzierzi y dzierzecz chcze, ynaczey podobno a nys twoy pan s moym panem.

Czo siie dothicze o pana staroste camienieczkiego, tedj on w tim pyssanym nycz nie wynien. Jesly czo pyssal, tedj pyssal tak yako go sprawuya, yako y ya y kazdj z nas czo slischim s granycze, tedjsmi to wynny krolowy yego oznaymycz. A tak yeslyze czy czo nas sprawuyą ynaczey powyadayą, tedj czy wynny a nye mi. A wszakosz tesz yego m. pan woyewoda ma slugy swe ktorzi tesz yego sprawuya, a gdziebi czo wyedziely a nie oznaymyly yego m., yakobi tesz to od nych wzdziecznie przyął?

Czo yego m. do mnie wskazal ze yego m. chcze a obyeczuye wszitky wyesczy dawacz znacz o nieprzyaczieliu, ya yego m. s tego dziekuye, a czo my yego m. oznaymycz bedzie raczil, tedj ya yego k.m. nie oeszkam dacz znacz, a mam za tho ze tho wsdziecznie yego k.m. bedzie przymowal od pana woyewodj. Tho poselstwo ktorem od yego m. przes czie wirozumial tom wszitko yego k.m. oznaymyl y s tim bes omyeszkania poslię.

AGW—LL, 10, f. 153—155^v. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 690—694.

Milostive rege. Avram [2], solul voievodului Moldovei [3], cînd şi-a prezentat această solie, voia să aibă răspuns de la mine pentru fiecare articol. Eu, milostive rege, m-am ferit să intru cu el în asemenea lucruri şi în răspunsuri care nu mi-ar fi aparţinut mie, ci măriei voastre, şi voiam să-l expediez spunîndu-i că voi trimite cele cerute în solie la măria voastră şi-i voi da răspuns după învăţătura şi porunca măriei voastre.

Avram mi-a spus că : „Eu nu sînt trimis de stăpînul meu la m.s. regele, stăpînul tău, ci la tine, şi aşa eu de la tine aştept şi cer răspuns, iar nu de la altcineva". La urmă a spus : „Dacă nu răspunzi stăpînului meu la solia sa, atunci nici stăpînul meu nu va răspunde la a ta, cînd se va întîmpla".

Eu, așadar, păzind ca din partea mea să nu fie nici o pricină, nici cea mai mică, și ca să nu fie apoi vreo greutate din partea mea solilor măriei voastre, după cum am putut, așa i-am răspuns.

Mai întîi am mulțumit milostivirii sale că nu binevoiește să mă uite cu solii și scrisorile sale și că îmi dă aceste știri despre ceea ce se întîmplă în legătură cu dușmanul [4].

Așa după cum milostivirea sa domnul voievod a binevoit să-mi arate, plîngîndu-se cum că n-a putut obține nimic prin solii săi de la m.s. regele în trebuințele sale, fiind de părere că măria sa a disprețuit prietenia și buna vecinătate cu domnul voievod, eu, deși sînt departe de stăpînul meu și nu văd des pe m.s. regele, totuși știu cu siguranță că măria sa păstrează bucuros buna vecinătate și prietenie cu domnul voievod, dacă și stăpînul tău ar voi să fie binevoitor și prietenos în această privință.

Iar fiindcă domnul voievod se plînge că m.s. regele nu l-a vizitat prin solii săi, domnul voievod n-are de ce să se plîngă de stăpînul meu pentru aceste lucruri, căci în urma acestor știri ce le primește stăpînul meu în legătură cu actele dușmănoase față de stăpînul meu pe care stăpînul tău le-ar face împotriva măriei sale, măria sa s-a gîndit, împreună cu senatorii săi, să mențină statul său în apărare împotriva dușmanului său și să nu-i dea prilejul să facă imprudențe și daune în țările sale. Iar stăpînul tău, dacă va voi să trăiască în prietenie și în bună vecinătate cu măria sa, nu se va înșela în prietenia și în grația stăpînului meu. M.s. regele este un domn milostiv și creștin cu fiecare vecin al său, așadar măria sa binevoiește să se poarte grațios și creștinește, și deși mai știu cu siguranță că măria sa avea să trimită în solie la domnul voievod pe domnul Włodek, curteanul său, nu știu totuși de ce s-a amînat aceasta.

În privința boierilor moldoveni, eu știu cu siguranță că ei nu se află aici, în țara m.s. regelui, căci măria sa a binevoit să ne scrie nouă tuturor staroștilor ca să dăm poruncă să fie alungați din țară și noi am făcut așa, după porunca măriei sale.

Privitor la Sienko, acesta este cetățean [5] și supus al m.s. regelui, iar măria sa n-a obișnuit și nici nu voiește să judece asemenea pricini fără senatorii săi. Și așa, dacă Sienko ar merita vreo pedeapsă oarecare față de domnul voievod, atunci sînt convins că va fi pedepsit pentru aceasta în țara m.s. regelui, așa după cum și milostivirea sa domnul voievod va pedepsi în țara sa pe unii ca aceia, care fug în țara lui de la noi sau de la alți vecini, și nu-i va da nimănui înapoi.

În privința lui Teodor, m.s. regele nu l-a dat lui Ștefan voievod, ci l-a trimis împăratului turcesc, la cererea împăratului prin solul său, cînd solul împăratului turcesc, Kierdei [6], a făgăduit m.s. regelui că-i va fi viața în siguranță; și că m.s. regele a avut totdeauna nădejde că milostivirea sa domnul voievod va avea acolo la împărat trecere și că-și va elibera și fratele și pe sine însuși; milostivirea sa domnul tău a pedepsit deja cu capul pe toți acei ce l-au atacat pe Kierdei și au luat viața lui Teodor, mai ales pe Mihul și pe Trotușan.

În ceea ce privește ajutorarea sau împrumutarea de bani, în această privință cred că solul stăpînului tău a avut un răspuns îndestulător la această solie la Vilna de la m.s. regele, și doar tu singur știi, domnule Avram, că m.s. regele, stăpînul nostru, a binevoit, din pricina stăpînului tău, să cheltuiască o sumă mare de bani cu mercenarii pentru a lupta cu stăpînul tău, cînd și acum m.s. regele, auzind de dușmănia stă-

pînului tău, dă oștenilor săi mulți bani ca să fie gata cînd măria sa va binevoi să-i trimită.

Iar cît despre tătari, m.s. regele le dă bani ca unor slugi ale sale, căci merg să lupte împotriva dușmanului măriei sale, unde numai li se poruncește, astfel că aceste lucruri merg din îndurare, iar nu din obligație.

Privitor la împăratul turcesc, după cum a binevoit stăpînul tău să-mi arate că îl are ca pe un fiu, iar nu ca pe o slugă, și pe stăpînul meu împăratul îl are ca pe un tată, astfel că un fiu recunoscător trebuie să facă totul pentru tatăl său, iar nu tatăl pentru fiu. Și așa să nu amenințe cu aceasta stăpînul tău, căci stăpînul meu știe cum împăratul turcesc a expediat pe solii stăpînului tău în fiecare pricină în care stăpînul tău îi trimite la împărat.

În ceea ce privește pe stăpînul meu, și stăpînul meu știe să fie un prieten bun și statornic al împăratului turcesc și păstrează și păzește și dorește să păzească bine tratatul pe care îl are cu măria sa împăratul, desigur altfel decît stăpînul tău cu stăpînul meu.

În privința domnului staroste al Cameniței [7], el nu este vinovat cu nimic de acea scrisoare.Dacă a scris ceva, a scris așa după cum i s-a făcut cunoscut, după cum și eu și oricare dintre noi sîntem datori să facem cunoscut m.s. regelui ceea ce auzim de la hotare. Și astfel dacă cei ce ne înștiințează spun altfel, atunci aceia sînt de vină, iar nu noi. Și deși și milostivirea sa domnul voievod își are slugile sale, care și ele îi dau vești, mă întreb : dacă acestea ar ști ceva și nu l-ar înștiința pe milostivirea sa, cum ar primi oare el aceasta cu recunoștință de la ele?

Ceea ce mi-a arătat milostivirea sa că voiește și făgăduiește să ne aducă la cunoștință toate știrile despre dușman, eu mulțumesc milostivirii sale pentru aceasta, și ceea ce milostivirea sa va binevoi să-mi facă cunoscut, eu nu voi întîrzia să aduc la cunoștința m.s. regelui și sînt convins că măria sa va primi aceasta cu recunoștință de la domnul voievod. Această solie din partea milostivirii sale, de care am luat cunoștință prin tine, am făcut-o toată cunoscută m.s. regelui [8]; și cu aceasta voi trimite fără întîrziere ⟨la rege⟩.

---

[1] Corect: brata.
[2] Starostele Cernăuților.
[3] Petru Rareș.
[4] Tătarii.
[5] Stăpîn de pămînt; moștenitor.
[6] Vezi nr. 18, nota 2.
[7] Gheorghe Jazłowiecki.
[8] „Solia din partea voievodului Moldovei prin Avram, starostele Cernăuților, după scrisoare de acreditare, a doua zi după sf. Sebastian" < 22 ianuarie, 1542 > (AGW—LL, 10, f. 151). Textul scrisorii lui N. Sieniawski către rege despre această solie, la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II. vol. I, p. 156—159 (cu greșeli de lectură și de adresă).

42 ⟨1542⟩.

PETRU RAREȘ CĂTRE SIGISMUND I

Prin solul său Avram din Bănila, starostele Cernăuților. Mai înainte Ungaria, Polonia și Moldova au fost unite împotriva turcilor. Acum creștinătatea a început să slăbească, iar turcii să se întărească și să se extindă. Principii creștini l-au lăsat fără ajutor în fața turcilor, care au intrat „ca la nuntă" în Moldova, „poarta și cheia Ungariei și a

Poloniei" și „culmea pentru toate țările creștine". Au luat apoi Buda, iar acum se gîndesc să ocupe Transilvania, Cehia și Polonia și să „înghită" toată creștinătatea. Regele să ia în mînă apărarea creștinătății și să înceapă războiul cu turcii. Domnul nu poate începe acum nimic, căci este foarte slăbit și „scărmănat ca oaia de lup". A fost la turci și știe cum se trăiește cu ei „ca oaia cu lupul". Dacă ar fi liber, nimeni n-ar aduce servicii mai mari creștinătății ca el. Să nu trimită delegat la fixarea frontierei cu turcii și să nu le dea nici un petec de pămînt, căci ei intenționează să ridice cetăți la hotarul cu polonii și pe Nistru, pentru a se întinde apoi asupra Camenițel și Brațlavului, și astfel „mă tem să nu piară țara Moldovei și țara Poloniei".

A palatino Valachiae.

Opowyadami y wspomynami vaschey vielkiey k.m. yz teras czassow tich miedzi pani chrzesczyanskymy y miedzi pospolytimy chrzesczyani, tak z nami yzesz v. vyelka c.m. wyelky pan y rozumnieyschi miedzi wszitkymy pani chrzesczyanskymy y tak sye nam wydzy yz w ktorich naschich rzeczach bedziem naschi posli slacz do v.k.m. y vascha k.m. nasche rzeczi porosumiawschi bedzie v.k.m. naschim rzeczam vyerzicz yak yest teras y na czim tez bilo pyerwey, zwlascza tim to trzem zyemiam panstw chrz., yak zyemy vegierskiey, tak y ziemy panstwa v.k.m. koronj polskiey, tak y ziemy naschey moldawskiey.

Gdi bilo pyerwey yz zyemia vegierska y c. polska y ziemia nascha moldawska bili miedzi sobą w dobrim pokoyu y w przimierzu y w yednaniu, bili ti zyemie wissey pyssane yak yedna tak druga y miely takowe rzeczi y yednanie miedzi sobą, jeslybi ym s tich zyem na ktorą bil yaky gwalth a ony panowie tich zyem miely sye od tich swoych nieprzyacziol spolem bronycz sye y miely yeden drugiemu pomagacz. J teras wydzym yz poczelo sye ...[1] chrzesczyanstwo a pogany Turczi pomnozily sye yz yuz malo nye wszitek swiath podgarnely pod rethe swe. A ta nascha zyemia moldawska bila tim ziemiam vengierskiey y polskiey wrota y kilucz y nie tlko tim dwiem ziemiam, ale y ynschim ziemiam chrzesczyanskym ... [1] a bila ziemia czala a od Boga obroniona.

Potim rada polska y rada vengierska y rada moldawska nie wyem czo za radesczie uradzyly y yakosczie uyednaly a takesczi straczyly dobro tim trzem zyemiam chrzesczyanskim y ynschim pusczylysczie pogani pyervej w moldawska zyemie y rosruschily vrota y zlomyly klucz wschem ziemian chrzesczyanskym, a za nia pomoczi od chrzescyanow nie bylo nycz, ale y mnie samemu przidalo ycz s swey dziedzyni od strachu poganow, ale nye dlaczego ynschego tak my sye prziadalo, ale za moy grzech skarał mie yesth Bog, abowiem zembil przed nym przeschil swimy grzechi, tilko Bogu a ynemu nykomu na tym swieczie. A to bilo tak. Te rayczе vegierskie y moldawskie, ony polozily swoye glowe y teras ych niemasz na swieczie, yeno tilko v.m. zostalysczie. A pogany nas wydziely byezacz od ych strachu pomoczi nye mayacz od chrzesczyan. Ony po swoyey woly s wielkym vesselym chodzyly y rosruschily klatke y zlomyly klucz moldawsky y szczith wschem chrzesczyanskym zyemiam. Tak chodzyly po swoyey woly jakobi bily przisly na wesselie. Voyowaly y barso sye temu radowaly y podnieszly sye barso poniewasz poddeptaly pod swoye nogy klucz chrzesczyansky. J po malim czassie nie bilo ym dossicz na moldawskiej

ziemy, ale sye miely y wziely Budzin zamek y ynsche zamky y tam ony nie myely czyeszkosczy nycz, ale wszitko bilo po ych woly. A potim ony mislyą wziacz syedmygrodzką zyemie y Sybyn y ynsche zamki y ziemie. A vascha m. nye mislyczie yzbi nie bilo tak, ale ych dzierziczie na rekach yako yablko, a ynaczey nye iesth. A teras ym yesth volia wziacz y daley, a w tim Boze ym nie pomagay, y na czeska zyemie y ynsche ziemie chrzesczyanskie postronne y tesz yest ym yescze wola, czego Boze nie day, chczą sye pokuszycz na zyemie v.k.m. Coroni polskiey. A maya podzielicz swoye woyska, abowiem yz chczą wszitko chrzesczyanstwo polknacz abi nie bilo znacz nycz chrzesczyanstwa. Ale yescze yest pan Bog mylosyerdzia pelni, a v.k.m. mądri y rozumni pan mozez poznacz yz yest tak.

Przeto prosym y zadami v.k.m. yako naschego przyacziela wietszego y starszego opatrzczie dobrze y poradzczie sye dobrze y poyednayczie abi bilo chrzesczyanstwu dobrze, abowiem yz na v.m. stoy rząd y wszitka mocz y wszitkye radi wiari chrzesczyanskiey. A ya yeslybich czo chczial uczinicz, tedi yescze nie moge bom yest barzo upadli y udawyoni yako yedna owcza od yednego wylka. Ale y tak ya nie chcze sye rozdzielycz od chrzesczyanstwa do moyego ziwota, bo my yest barzo zal ostacz chrzesczyanstwa, poniewaz yz po bozim skaraniu ktore bil zeslal Bog za moye grzechi chodzylem y w Turczech y wydzialem y poznalem yz nie yest dobrze zicz s nymy yakobi owcza z wylkiem. Ale gdibich ya bil swobodzien, wietschich sluzb nie uczinilbi zaden yakobich ya uczinyl posluge chrzesczyanstwu sa bozim dozwolenym.

A tak yesly maczie mocz teras yaka patrzczie y radzczie sye bo yest teras czas y pogoda do wyosni azeybi sye moglo czo urwacz awa da Bog yz bedzie po woly chrzesczyanom. A yesly nie bedzieczie patrzacz do wyosni do Wielkiey Noczi vaschey a naschey, tedj potim Bog wye yak sye stanie y yak czo na czim stanie, bo Turczi maya dossicz chitrosczy y sa ony barso moczny.

Thezbich powiedzial o te granycze czo maya przicz Turczi ku Braczlawyu granyczicz, abiscie v.m. nie slaly nykogo teras granyczicz, abi nie bilo tak yako bila granycza moldawska s Turky, poniewaz yz yako bily uczinily moldawsczi rayczi, ktorzi bili pierwey y chodzyly granycz czinycz, a tak nie bilo dobrze, ale polozily tam glowi, a ynaczey sye nie moglo odmienycz dokad dal Bog zem dostal swey prawey oyczisni tą bogatą zaplatą y bede yą placzycz yak bedzie moya moznoscz, po niewoly pok⟨o⟩y bedzie yako bila pyerwey. A takem do tego czassu zaplaczyl dziessiecz tissiacz vegierskich slotich a yescze mam placzicz dwadziesczia[2] zlotich czerwonich. A tak v.m. patrczie y na posladek yesly sye Turczi nie pokuschą daley nad te granycze wzyacz y Camieniecz, y tak kiedj wesma Camieniecz, Boze ym nie pomagay, a tedj Choczym czyy budziecz? Tedi v.m. yako sye bedzie wydziecz czi nie bedzie moldawska zyemia pelna Turkow, tedi bedzie gorzey. Teras yesth ym wolya uczinycz zamek yeden Oslamkiermen, a na Niestrze chczą patrzicz yednego myescza zamkowy abo przeczіw Orhyowy abo przeczyw Sorocze y gdzie ssye ym spodobą miescze tam uczinya zamek. A tak gdj uczina zamek, tedj nyk ynni nie bedzie mogl zborzicz yedno Bog. A tak yesli tam ony pobuduya zamky dwa a w.m. mozeczie poznacz yz wesma y daley Braczlawya y Camiencza. A tak nykogo nie szliczie na ti granyczie. Mialbich yescze wieczey z v.m. mowycz, alesmi poruczily przes Abrama do v.m.

AGW—LL, 11, f. 54^{v}—58. Copie. ASB—MP., r. 4, c. 751—758.

De la voievodul Moldovei [3].

Prin cele spuse și amintite de înalta voastră mărie regească ⟨vedem⟩ acum, în aceste vremi, că dintre domnii creștini și dintre creștinii de obște măria voastră este dintre toți domnii creștini un domn mare și înțelegător cu noi și așa ni se pare că vom trimite la măria voastră solii noștri în unele trebi de-ale noastre, iar măria voastră, înțelegînd trebile noastre, va da crezare trebilor noastre, cum este acum și cum a fost mai înainte, mai ales cu aceste trei țări creștine, țara Ungariei, țara măriei voastre a Coroanei polone [4] și țara mea a Moldovei.

Cînd a fost mai înainte, cînd țara Ungariei și Coroana polonă și țara noastră a Moldovei erau între ele în bună pace și în înțelegere și în unire, erau aceste țări mai sus scrise ca una singură și aveau asemenea trebi și unire între ele, încît dacă asupra uneia din aceste țări s-ar fi săvîrșit vreun act de violență, stăpînii acestor țări urmau să se apere împreună de acei dușmani ai lor și trebuiau să ajute unul pe celălalt. Acum vedem însă că creștinătatea a început să ⟨slăbească⟩, iar păgînii turci să se întărească, încît aproape că n-au cuprins acum toată lumea în mîinile lor. Iar această țară a noastră a Moldovei a fost poarta și cheia acestor țări a Ungariei și a Poloniei, și nu numai a acestor două țări, ci și a altor țări creștine, și a fost țara întreagă și de Dumnezeu păzită.

Apoi sfetnicii poloni și sfetnicii unguri și sfetnicii moldoveni, nu știu ce sfat ați făcut și cum v-ați unit că ați pierdut binele pentru aceste trei țări creștine și pentru altele și ați lăsat păgînii mai întîi în țara Moldovei și au răsturnat porțile și au rupt cheia pentru toate țările creștine, în schimb însă din partea creștinilor n-a fost nici un ajutor, ci și mie însumi mi s-a întîmplat să plec din moșia mea de frica păgînilor, dar nu mi s-a întîmplat așa din altă pricină, ci pentru păcatul meu, căci am greșit în fața lui Dumnezeu cu păcatele mele, în fața lui Dumnezeu și a nimănuia altuia din această lume.

Și aceasta a fost așa. Acei sfetnici unguri și moldoveni și-au dat viața și astăzi nu mai sînt pe lume, ci numai măria voastră ați rămas. Iar păgînii ne-au văzut fugind de frica lor [5], neavînd ajutor de la creștini. Ei au mers după voia lor cu mare veselie și au răsturnat poarta, au rupt cheia Moldovei și culmea pentru toate țările creștine. Așa au mers după voia lor, ca și cum ar fi venit la nuntă. Au făcut război și s-au bucurat mult și s-au ridicat tare, pentru că au călcat în picioarele lor cheia creștinătății. Și după puțină vreme, nu le-a fost de ajuns cu țara Moldovei, ci s-au pornit și au luat și Buda cetatea [6] și alte cetăți și n-au avut acolo nici o greutate, ci totul a fost pe voia lor. Apoi ei se gîndesc să ia țara Transilvaniei și Sibiul și alte cetăți și țări. Iar măria voastră să nu vă gîndiți că nu va fi așa, că îi țineți în mîini ca pe un măr, iar altfel nu este. Și acum le este voia să ia și mai departe, nu le ajuta Doamne, și le mai este voia și asupra țării Cehiei și asupra altor țări vecine creștine, nu da Doamne, voind să se ispitească și asupra țării măriei voastre, asupra Coroanei polone. Și au să-și împartă oștile, căci voiesc să înghită toată creștinătatea, ca să nu mai fie nimic din creștinătate. Dar mai este Domnul Dumnezeu plin de îndurare, iar măria voastră, ca un domn cuminte și cu judecată, poți recunoaște că așa este.

Prin urmare, rugăm și cerem măriei voastre, ca unui prieten al nostru mai mare și mai bătrîn, rînduiți bine și sfătuiți-vă bine și uniți-vă, ca să-i fie bine creștinătății, căci în mîna măriei voastre stă cîrma și toată puterea și toți sfetnicii de legea creștinească. Iar eu, dacă aș vrea să fac ceva, încă nu pot, căci sînt foarte slăbit și scărmănat, ca oaia de lup. Dar

şi aşa eu nu vreau să mă despart de creştinătate pînă la moarte, căci îmi pare tare rău să părăsesc creştinătatea, deoarece, după pedeapsa dumnezeiască, pe care Dumnezeu mi-a fost trimis-o pentru păcatele mele, am mers şi în Turcia şi am văzut şi am cunoscut că nu-i bine să trăieşti cu ei, ca oaia cu lupul. Dar dacă eu aş fi liber, nimeni n-ar aduce servicii mai mari de cum le-aş aduce eu, cu voia Domnului, creştinătății.

Şi aşa, dacă aveţi acum vreo putere, rînduiţi şi sfătuiţi-vă, căci acum este timpul şi vremea bună pînă la primăvară, ca să se poată smulge ceva, va da Dumnezeu, ca să fie pe voia creştinilor. Iar dacă nu veţi rîndui pînă la primăvară, pînă la Paştele vostru şi al nostru, apoi Dumnezeu ştie cum va fi şi cum va sta ce pe ce, căci turcii au destulă şiretenie şi sînt tare puternici.

Aş mai spune despre acele graniţe, la care urmează să vină turcii și să le hotărnicească spre Braţlav, ca măria voastră să nu trimiteţi pe nimeni acum să le hotărnicească, ca să nu fie aşa cum a fost cu granița Moldovei cu turcii, deoarece cum au fost făcut sfetnicii moldoveni, care au fost mai înainte şi care au mers să facă graniţele, n-a fost bine, ci şi-au lăsat acolo capetele, şi altfel nu s-a putut schimba pînă ce a dat Dumnezeu că am primit moşia mea dreaptă în schimbul acelei mari sume de răscumpărare, şi o voi plăti după cum va fi putinţa mea; după robie va fi pace, cum a fost mai întîi. Şi aşa pînă acum am plătit 10 000 de zloţi ungurești şi mai am de plătit 20 [7] de zloţi roşii. Şi aşa măria voastră să priviţi și îndărăt, dacă turcii nu se ispitesc mai departe peste aceste graniţe să ia şi Cameniţa, şi aşa cînd vor lua Cameniţa, nu le ajuta Doamne, atunci Hotinul al cui va fi? Atunci cum se va simţi măria voastră dacă ţara Moldovei va fi plină de turci? Atunci va fi mai rău. Acum le este voia să facă o cetate, Islamkerman, iar pe Nistru voiesc să aleagă un loc pentru cetate, ori în faţa Orheiului, ori în faţa Sorocei, și unde le va place locul, acolo vor face cetatea. Şi aşa, dacă vor face cetatea, nimeni altul nu va putea s-o dărîme decît numai Dumnezeu. Şi aşa, dacă ei vor ridica acolo două cetăţi, măria voastră puteţi recunoaşte că vor cuprinde şi mai departe de Braţlav şi de Cameniţa. Deci să nu trimiteţi pe nimeni la acea graniţă. Aș avea încă de vorbit mai multe cu măria voastră, dar le-am încredinţat măriei voastre prin Avram.

---

[1] Loc gol.
[2] Corect: dwadzieścia tysięcy.
[3] Petru Rareș.
[4] Regatul Poloniei.
[5] În 1538.
[6] La 21 august 1541.
[7] Poate: 20 000.

43 ⟨1542⟩.

INSTRUCŢIUNILE LUI AVRAM DIN BĂNILA, STAROSTELE CERNĂUŢILOR, SOL ÎN POLONIA

Să ceară regelui să nu dea turcilor pămînt la frontieră; să nu le divulge cele spuse de el; să nu se încreadă în ei; să intervină în Transilvania pentru a i se restitui Ciceiul și Cetatea de Baltă; să-și aducă fiica, pe Isabella, din Transilvania acasă, ca să nu cadă pe mîna sultanului;

să permită trecerea solilor săi la Moscova; să fie despăgubit de Sienko și Iordan; să ordone starostelui Cameniței să păzească hotarul de hoți, care trec și fac jafuri în Moldova; să dispună extrădarea boierilor fugari; să trimită sol la el pentru a-i comunica lucruri în legătură cu necesitatea alianței creștinilor împotriva turcilor. Sultanul se pregătește de război. Mulțumește pentru condamnarea negustorului evreu, care-i datorează bani. Cere înapoierea țiganilor și a bucătarilor săi, fugiți peste hotar. Cere din nou ajutor bănesc. Să nu lase pe solul turc să se întoarcă prin Brațlav, căci acesta este trimis să vadă locurile pentru cetăți.

Thoz Abramie abisczie mowily krolowy yego m. yz czo chcze prossycz od krolia yego m. za te bogatą zyemie ten Turczin, a tak abi yego m. zadnim obiczayem nie dal any obyeczowal, bo gdi yą dadza Turkom, a Turczi chcą w niey uczinicz zamky y boye sye abi nie sgynela moldawska zyemya y polska. J powyaday ym o tim yzbi zadnym obiczayem nye daly bo yey mnye nye potrzeba, bo ya mam swoye prawdzywą dziedzyne y oyczizne od was tho chcze pozywacz czo my pan Bog darowal. J powiaday yego vyelkiey k.m. abi temu Turczinu nie wierzil bo niemasz gorschego nademna yako on, tilko abi wyerzil czo yesth napyssano na czessarskym lysczie. J yescze tak powyez yego m. krolowy abi nas nie widal w tich to nassich rzeczach y abi ssye nye winyosli nasche rzeczi ktore pan nasch yego m. krolowy przes swoye posli daye znacz, abi tego zadnim obiczayem Turczi nie uznaly, bo gdi beda wiedziecz Turczi tedi bedzie czieszko panu naschemu, a Turczi beda tich poslow ziwich prossycz y beda ych lupycz. A yesly tesz pan nasz budecz znati yz ony uczinyly ti rzeczi a to syse wyawylo, tedi pan nasch wyeczej nie bedzie slal do krola yego m. s takowimy rzeczamy y tego pan nasch nie bedzie wyerzen od Turkow, a mi poslawie nie bedziem miecz glow y bedzieczie sye v.m. tego kayacz czo bedzieczie sprawowacz, bo barso rozumno ya daye znacz v. m. A ti, Abramie, czo bedziesz nasich rzeczi ugrzessacz, tedi ti sgubysch swoye glowe y swoych blyznich przyacziol y swoych dzieczy. A ten Turczin yest barso wyelky spyeg.

Tez pan nasch dal prossicz yego m. kro. o te dwa zamky ktore sa w vegierskiey zyemy, ktore zamky pobral zdradnie Janusch krol, abi v. vyelka k.m. abi raczil uczinycz dla prozbi y zadania pana naschego, abi v.k.m. raczil swoye panskie lysti pyssacz do tego byskupa ktori wladuie timy zamky, abi ten byskup dla prozbi y zadania v.k.m. te zamky panu naschemu wroczyl, abi pan nasch na te zamky swoyego woyska nie podimal, abowiem yz pan nasch nie chczialbi yuz woysk swoych podimacz na chrzesczyani.

Y tez pan nasch y.m. daye wyedziecz wassey wyelkiey k.m. o dziewcze v.k.m. ktora bila za krolem Januschem yz bila w rekach czessarza tureczkiego y tego teras tak barzo zaluye czessarz yz yą wipusczyl. A tak abi wascha wyelka k.m. raczil swoye dziewke od tey zyemie wiwyescz y przinieszcz do swoyey zyemie, abowyem yz czessarz thur. barso sye na to nassadzyl abi yey mogl yako dostacz y do swoyey zyemie powyescz. Abi v.m. nie opusczyl swoyego dzieczieczia wlasnego w poganska reke. J o tim wascha jasnoscz racz wiedziecz tak yz yest to tak za pewne.

Yescze pan nasch yego m. dal prossycz v. jasnosczy o lysti glyeytowe abi pan nasch poslal posli swoye do Moskwi tez o wspomozenie, bo niegdi biwaly laskawy knyazowie moskiewsczi na hospodari moldaw-

skie. Za to prossy yego m. wassey jasnosczy abi wolno y swobodno bilo poslom pana naschego przes zyemye vaschey wielkjey k.m. ksyestwa wyelkiego litewskiego.

A o Syenka czo v. jasnoscz raczil przes Burla wskazacz do pana naschego yz v.k.m. raczil uczinicz temu Syenku sprawiedlywoscz s panem Jordanem, abi pan nasch na tim nie sszkodowal.

Yescze pan nasch skarzi przed v. jasnosczia na staroste camienieczkiego yz poddanim pana naschego nydi zadney sprawiedlywosczy nie cziny nykomu, s ⟨s⟩tarostamy pogranycznimy yak y s choczymskym tak y s czarnowskymy na tey ukraynie nydi sye nye syedzaia abi ... [1] ti dwie granycze, abi za ich sprawamy zly liudzie karany bily, a dobrzi liudzie abi sye radowaly y za wasche jasnoscz y za naschego pana, Boga prossyly yz maya pokoy dobri przi v. jasnosczy lyecziech. A tak wyelokrocz pysche pan nasch lysti do niego yak do swoyego sina dawayacz yemu w tim znacz yzbi sye powsczIagnal tego pyczia a sprawiedlywoscz z obudwu stron abi bila czinyona, abi tez trzeswi bil na tey granyczi. A on odpyssal do naschego pana lyst powyedayacz yzes sam ti gorschi pyyanycza nyzly ya. A tam na tim zamku na Camienczu trzeba bicz starosczie zawsdj trzeswiemu. Pan nasch yego m. na przyasn yemu posila lysti, a on tak takyemu panu odpyssuye.

Y tez barzo wiele zlodzieyow Czermiensky y wyele slego poczinyly w zyemy pana naschego. Y ten Czermiensky nie boy sye ny starosti a nykogo tez nie slucha.

Thez sluga pana starosti Dambrowsky, y ma syolo popyelnyky na Czeremuschi y wszitko ma w swim syelie. Zlodzieye y raytari tez wiele uczinią zlego w zyemy pana naschego.

Y tez pan nasch prossy v.m.k. o ti przibyegy ktorzi odbyegly od zyemie pana naschego y zlego wiele poczinyly y teras sa yedny u pana Pretwycza, a ynschi sa u starosti wlodimyrskiego u kniazia Phiedora y yndzie po zyemy v. jasnosczy. A tak vascha jasnoscz raczczie ych vidacz, bo pan Thoder bil brath panu naschemu y bil lyepschi nyzly ony a vascha jasnoscz yego raczil widacz, a to sa liudzie lekszy.

Y tez yest wola panu naschemu abi v. jasnoscz raczil posla swoyego poslacz do yego m. pana naschego, bo pan nasch ma yescze wiele rzeczi ustnie mowycz ku poslu v. jasnosczy okolo chrzesczyanstwa, ktorich rzeczi yest barso potrzeba myedzi waschą jasnosczia pani chrzes., y o potwierdzenyu przisyegy.

A o czessarzu thureczkym daye znacz pan nasch v. jasnosczy yz yest w Constantinopoliu y pysche lysti po wsym swym zyemiam y po za morzu y do Multan y do Tatarow y do naschego pana abi bily pogotowyu na woyne od tego czassu za ... [1] myessyeczi.

Y tez dal proszycz v. jasnosczy pan nasch o ten dlug ktori ma pan nasch u tego zida, ktorego v. jasnoscz wskazal do kazniey na zamku vylenskym possadzicz, a tak v. jasnoscz dal lysti abi zaplata bila abo zida samego w tey zaplaczie bilo widane. A tak pan nasch v. jasnosczy za to dziekuye, ale dal v. jas. prossycz abi v. jas. raczil przikazacz tego zida prziwyescz do Lwowa swoymy liudzmy, bo ten zid ma wiele przyacziol y bratow, abi nye poprawyly zabycz kogo poszle pan nasch, a pan nasch tesz na roskazanie v.k.m. barzo rad ucziny.

O Czigani ktorzi sye rozeszly z zyemie pana naschego y tez y o kucharzi czo pouczIekaly od pana naschego.

Y tez pan nasch dal proszycz vaschey wielkiey k.m. o wspomozenie abi v. jas. raczil laske swoye uczinycz y naschego pana wspomocz czo laska y wola bedzie v. jas., bo yest teras pan nasch barso upadli od poganskich rąk y od nyeprzyacziol chrzes. A pan nasch yego m. za te laske chcze vaschey jas. odsluzith wsym dobrim y teras y na potim.

Y tez nie pusczay v. jas. tego posla thur. przes Braczlaw yachacz nazad, ale niechbi yachal ktoredy przyachal, bo yest ten Turczin poslan ogledowacz miescza na zamky.

AGW—LL, 11, f. 59—62. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 759—766.

Avrame, să spuneți m.s. regelui că ceea ce vrea să ceară acest turc [2] de la măria sa, adică acel pămînt bogat, măria sa să nu i-l dea și să nu i-l făgăduiască în nici un chip, căci dacă îl va da turcilor, iar turcii voiesc să facă în el cetăți, atunci mă tem să nu piară țara Moldovei și țara Poloniei. Să-i spui să nu-l dea în nici un chip, că mie nu-mi trebuie, căci eu am a mea dreaptă moștenire și moșie de la voi [3] și vreau să mă bucur de ceea ce mi-a dăruit Dumnezeu. Și spune-i înaltei sale mării regești să n-aibă încredere în acest turc, căci nu este cineva mai rău asupra mea decît el, să creadă numai ce este scris în scrisoarea împărătească. Și să-i mai spui așa măriei sale să nu ne dea de gol în aceste lucruri ale noastre și să nu se descopere lucrurile noastre, „pe care stăpînul nostru le aduce la cunoștința m.s. regelui, ca să nu le afle în nici un chip turcii, căci dacă le vor cunoaște turcii, atunci va fi greu pentru stăpînul nostru, iar turcii vor cere pe acești soli vii și-i vor jupui. Și dacă stăpînul nostru va ști că ei au aflat aceste lucruri, și aceasta se va da pe față, atunci stăpînul nostru nu va mai trimite la m.s. regele cu asemenea lucruri, și stăpînul nostru nu va fi crezut de turci, iar noi, solii, nu vom avea capetele și măria voastră vă veți căi că ați făcut aceasta, căci eu fac cunoscut aceasta măriei voastre cu mare băgare de seamă". Iar tu, Avrame, dacă vei băga lucrurile noastre în glod, atunci tu îți vei pierde capul tău și al prietenilor tăi apropiați și al copiilor tăi. Iar acest turc este tare mare spion.

„Stăpînul meu mi-a mai poruncit să rog pe m.s. regele pentru acele două cetăți [4] ce sînt în țara Ungariei [5], pe care cetăți i le-a luat în chip trădător regele Ianuș [6], ca înalta sa mărie regească să binevoiască să facă, la rugămintea și la cererea stăpînului nostru, ca m.s. regele să binevoiască să scrie cărțile sale domnești către acel episcop [7], care stăpînește aceste cetăți, ca acel episcop să dea înapoi, la rugămintea și cererea măriei voastre, aceste cetăți stăpînului nostru, ca stăpînul nostru să nu-și trimită oastea asupra acestor cetăți, căci stăpînul nostru n-ar vrea să-și trimită oștile asupra creștinilor".

„Și mai face stăpînul nostru cunoscut înaltei voastre mării regești despre copila măriei voastre [8], care a fost măritată cu regele Ianuș, că a fost în mîinile împăratului turcesc, iar acum împăratului îi pare tare rău că i-a dat drumul. Și așa, înalta voastră mărie regească să binevoiască s-o ridice din acea țară și s-o aducă în țara sa, căci împăratul turcesc tare s-a străduit să pună mîna pe ea și s-o ducă în țara sa. Ca măria voastră să nu lase propriul său copil în mînă păgînă. Și despre acest lucru binevoiește strălucirea voastră să știi așa, că așa este cu adevărat".

„Stăpînul nostru mi-a mai poruncit să rog pe strălucirea voastră pentru cărți de slobodă trecere, ca stăpînul nostru să-și trimită solii la Moscova, tot pentru ajutor, căci odinioară cnejii moscoviți au fost îndurători cu domnii moldoveni. Măria sa roagă pe strălucirea voastră să fie

îngăduit și slobod solilor stăpînului nostru să treacă prin țara înaltei voastre mării regești, prin marele principat al Lituaniei".

„Iar despre Sienko, strălucirea voastră a binevoit să arate stăpînului meu, prin Burlă [9], cum că măria voastră a binevoit să judece pe Sienko cu domnul Iordan, ca stăpînul nostru să nu fie păgubit în această privință".

„De asemenea, stăpînul nostru se plînge strălucirii voastre împotriva starostelui Camenițel [10] că nu face niciodată nici o dreptate supușilor stăpînului nostru nici unuia, și niciodată nu se întrunește în acest ținut de margine cu staroștii moldoveni de la hotar, nici cu cel al Hotinului și nici cu cel al Cernăuților, ca ... [1] aceste două granițe, ca oamenii răi să fie pedepsiți pentru faptele lor, iar ca oamenii buni să se bucure atît de strălucirea voastră, cît și de stăpînul nostru și să mulțumească lui Dumnezeu că au pace bună în zilele strălucirii voastre. Și așa stăpînul nostru scrie de multe ori cărți către dînsul, ca unui fiu al său, făcîndu-i cunoscut să se oprească de la acea băutură și să fie făcută dreptatea de amîndouă părțile și ca să fie treaz la această graniță. Iar el a trimis stăpînului nostru scrisoare, spunînd că « Tu ești un bețiv mai rău decît mine ». Iar acolo, în această cetate, în Camenița, trebuie ca starostele să fie totdeauna treaz. Măria sa stăpînul nostru îi trimite scrisori de prietenie, iar el răspunde în felul acesta unui asemenea domn".

„De asemenea, ⟨sînt⟩ foarte mulți hoți de-ai lui Czermieński și au făcut multe rele în țara stăpînului nostru. Și acest Czermieński nu se teme nici de staroste și nu ascultă de nimeni".

„La fel Dąbrowski, sluga domnului staroste, și are un sat pe Ceremuș în care se face potasă și are totul în satul său. De asemenea, hoții și raiterii fac mult rău în țara stăpînului meu".

„Stăpînul nostru mai roagă pe măria voastră pentru acei pribegi, care au fugit din țara stăpînului nostru și au făcut mult rău, iar acum sînt, unii la domnul Pretwicz [11], iar alții la starostele de Włodzimierz, la cneazul Fiedor [12], și aiurea prin țara strălucirii voastre. Și așa să binevoiască strălucirea voastră să-i extrădați, căci domnul Teodor a fost frate al stăpînului nostru și a fost mai bun ca dînșii, și totuși strălucirea voastră a binevoit să-l extrădeze, iar aceștia sînt oameni mai puțin însemnați".

„Și mai este voia stăpînului nostru ca strălucirea voastră să binevoiască să trimită solul său la măria sa stăpînul nostru, căci stăpînul nostru mai are încă multe lucruri de spus din gură solului strălucirii voastre în legătură cu creștinătatea, care lucruri sînt tare de trebuință între strălucirea voastră și domnii creștini, precum și în legătură cu întărirea jurămîntului".

„Iar despre împăratul turcesc, stăpînul nostru face cunoscut strălucirii voastre că el se află la Constantinopol și scrie cărți prin toate țările sale și prin cele de peste mare și la munteni și la tătari și la stăpînul nostru, ca să fie gata de război, din acest moment peste ... [1] luni".

„Și a mai poruncit stăpînul nostru ca să rugăm pe strălucirea voastră pentru acea datorie, pe care stăpînul nostru o are de primit de la acel evreu, care strălucirea voastră a poruncit să fie băgat la închisoare în cetatea din Vilna, și așa strălucirea voastră a dat scrisori ca, ori ca datoria să fie achitată, ori ca acel evreu să fie predat pentru această plată. Și astfel, stăpînul nostru mulțumește pentru aceasta strălucirii voastre, dar ne-a poruncit să rugăm pe strălucirea voastră ca să binevoiască a porunci ca acel evreu să fie adus la Liov cu oamenii săi, căci acest evreu are mulți frați și prieteni, ca să nu încerce să ucidă pe cel ce-l va trimite stăpînul

nostru, iar stăpînul nostru de asemenea va face foarte bucuros la porunca măriei voastre".

„Despre ţiganii care s-au împrăştiat din ţara stăpînului nostru, precum şi despre bucătarii care au fugit de la stăpînul nostru".

„Stăpînul nostru ne-a mai dat poruncă să rugăm pe înalta voastră mărie regească pentru ajutor, ca strălucirea voastră să binevoiască să se îndure şi să ajute pe stăpînul nostru cu ce va fi mila şi voia strălucirii voastre, căci stăpînul nostru este acum tare slăbit de mîinile păgîne şi de duşmanii creştinătăţii. Iar măria sa stăpînul nostru voieşte pentru această îndurare să răsplătească strălucirii voastre cu tot binele şi acum şi în viitor".

„De asemenea, să nu laşi, strălucirea voastră, pe acel sol turcesc să plece înapoi prin Braţlav, ci să meargă pe unde a venit, căci acest turc este trimis ca să vadă locurile pentru cetăţi".

---

[1] Loc gol.
[2] Solul lui Soliman I.
[3] Moldovenii.
[4] Ciceiul şi Cetatea de Baltă.
[5] Transilvania.
[6] Ioan Zápolya, în 1538.
[7] Gheorghe Martinuzzi.
[8] Isabella.
[9] Delegatul domnului la proces.
[10] Gheorghe Jazłowiecki.
[11] Staroste de Bar.
[12] Sanguszko.

44 〈1542〉.

SIGISMUND I CĂTRE PETRU RAREŞ

Răspuns la solia lui Avram din Bănila, starostele Cernăuţilor. Mulţumeşte domnului că i-a atras atenţia asupra intenţiei turcilor. Va fi precaut la fixarea graniţei cu ei. Nu va divulga cele destăinuite de domn. A intervenit pentru a i se restitui cetăţile din Transilvania. Mulţumeşte pentru sfatul în legătură cu Isabella. A dat mai înainte lui Burlă carte de liberă trecere pentru solii domnului la Moscova. Judecata lui Sienko şi Iordan se va face după dreptul polon. A pus în vedere staroştilor de la hotar să despăgubească pe moldoveni de daunele suferite din partea polonilor şi se aşteaptă la măsuri similare din partea domnului. Va trimite delegaţi la comisia mixtă de la hotar. Va da ordin starostelui de Bar şi celui de Włodzimierz să nu dea adăpost răufăcătorilor moldoveni. Va trimite sol la domn. Îi vor fi predaţi negustorul evreu închis la Vilna, ţiganii şi bucătarii.

Na posselstwo pana woyewodj valaskiego krol yego m. tak odpowiedziecz roskazal.

Przotkiem czo pan voyewoda sasyeczkie y chrzesczyanskye cziny napomynanie ku krolowy yego m. yest tego yego k.m. wsdzieczen y chwaly yego k.m. ten umisl chrzesczyanskj w panu voyewodzie, a sasye tesz s laskawey y dobrej wolej przeczywko nyemu napomynacz go yego k.m. raczi abi w swim dobrim umislye trwal, a nigdj go na ynschą stronę nie odmienyal. Krol yego m. bedzie sye tesz raczil tak zachowacz yako na dobrego pana y chrzesczyanskiego krola przilezecz bedzie.

Czo sye doticze granycz s czessarzem yego m. thur. wirosumial krol yego m. radę pana voyewodzynę y tile yle sye bedzie chodzilo yego k.m. a ylye tesz s pozitikiem bedzie zyem y poddanich yego k.m. bedzie yey uziwacz raczil, y ma nadzieye yz czessarz thur. nie bedzie chczial w zadnej rzeczi krziwdj kro. yego m. uczinycz, abowiem czo sye dzieye okolo tich granicz to sye dzieye za zobopolną przyaczielską zmową. A wschakosch yednak za napomienyenym pana voyewodzynim bedzie sye mial krol yego m.w ostroznosczy. A tego tez czo pan woyewoda do krola yego m. wskazuye nykomu krol yego m. nie oznaymy, ale to bedzie chowal w tayemnosczy, chcząc sobie tim pana voyewodę na potim zachowacz abi krolowy yego m. w rzeczach potrzebnich znacz dawal yako dobri a sprzyazliwj sąssyad yego m.

Czo sye ticze zamkow w Wegrzech pana voyewodzynich aczkolwiek krol yego m. kylko krocz pyssal do k. yey m. y do ynschich panow prziczinyayącz sye za panem voyewodą a o ti zamky, a wszakoz y teras dawa lysti do xyedza biskupa kynstata ziemie vegierskiey, ktore pan voyewoda kiedj bedzie raczil niech do niego przeslie.

Czo sye doticze krolowey yey m. vegierskiey wsdziecznie tez to krol yego m. przymuye yz pan voyewoda tak sprziyazlywie o niey krola yego m. ostrzega, y ząda yeslibi czo takiego yescze rozumial y wiedzial yzebi krolowy yego m. znacz dal. A sam pan voyewoda yzebi ssye o yey m. dobre prziczinial, bo czokolwiek prze nie ucziny pan voyewoda przyaczekiego, tho krol yego m. bedzie przymowal yakobi to yego m. samemu bilo ucziny ono.

Lysti glieytowe poslom pana voyewodzinim o ktore pan voyewoda proszy poslom do Moskwj przes zyemie k. yego m., te aczkolwiek są Burly dane, a wszakosz yeslyze bedzie potrzeba nowich, te krol yego m. dacz kaze.

O Syenka, yako obieczal krol yego m. s panem Jordanem sprawiedlywoscz uczinycz, the uczinycz bedzie raczil wedle prawa Coroni polskiej, a kiedj sye tho stanie tedj panu voyewodzye dano bedzie znacz wespolek z rzeczamy ynschimu czassu slusznego, ale yesly pan woyewoda chcze poslacz posla swego kiedj bedą comissarze czinicz krola yego m. okolo thego sprawiedlywoscz, tedj to bedzie yemu wolno. Bo czy comissarze ktorzi tam te sprawyedlywoscz czinycz będa czas panu woyewodzie y dzien oznaymyą.

Czo sye ticze o sprawiedlywoscz na granyczach, abi czinyona bila poddanim pana voyewodzynim, tho zawsdj k. yego m. starostam swoym roskazowacz raczi y teras tez snowu do nych pyssacz raczi abi sye wedlye przimierza zachowaly a sprawiedlywoscz na granyczach czinyly. Tilko tez pan voyewoda niech kaze czinicz sprawiedlywoscz poddanim krola yego m., bo starostowie pysza krolowy yego m. yz sye sprawiedlywoscz zadna ym nie dzieye w zyemy valaskiej. To tez kazal krol yego m. powiedziecz yz na seymi vedle przimierza starostam kaze yesdzycz, tak yako scherzey poslowy pana voyewodzynemu Abramowy yest powiedziano. O sbiegle liudzy do ziemie krola yego m. kazal krol yego m. powiedziecz yz da lyst y do Pretwycza y do xyedza Chwiedora vlodzymyerkiego starosti abi ony zbieglich poddanich pana voyewodzynich ktorzibi szkodny bily abo wynny panu voyewodzie nie chowaly, any ych tez potim przymowaly, bo taka yest zmowa w przimierzu yz krol yego m. takowich w ziemy swoyey chowacz nie ma, ale o widaniu ych tam nycz nie stoy, a tez to krolowy yego m. nie przislusche abi yego m. mial kazacz ymacz y wida-

wacz czudze szkodnykj y sloczincze. Bo y Tadora krol yego m. zadnym obiczayem bi bil s swej zyemie nie widal, ymo yz czessarsky possel slyubyl krolowy yego m. yz zadnej szkodi miecz nie mial Tador, a iz mial przicz ku lascze czessarskiej y ku rzeczam swoym.

O posla do pana voyewodj czo sye doticze krol yego m. kazal powiedziecz yz gdj sye wroczą starostowie s gruncz tich tureczkich, tedj tam krol yego m. posla swego poslye, s ktorim to pan voyewoda bedzie mogl mowycz czo bedzie yemu potrzeba.

O Zida ktori syedzy na zamku vylenskym kazal krol yego m. powiedziecz yz na tim stoy czo przes Burle roskazal, yz go yego k.m. kaze widacz gdi tam po ny pan voyewoda poslye, a Burly są dane lysti abi mogl poslacz pan voyewoda po ny bespiecznie.

O Czigani y o kucharze krol yego m. tak odpowiedziecz kazal kiedj bedzie oznaczone miescze, kiedi a u kogo są, tedi krol yego m. w tim bedzie sye raczil zachowacz wedlie przimierza.

Czo sye ticze tego abi krol yego m. wspomozenie yakie uczinyl panu voyewodzie, w tim krol y.m. nycz pewnego powiedzicz nie moze natenczas, ale kiedi sye krol yego m. na seymie s pani radamy swimy okolo tego rosmowy, tedi potim przes lysth swoy panu voyewodzye odpowiedziecz y oznaymycz bedzie raczil.

AGW — LL, 11, f. 70—73. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 782—788.

La solia [1] domnului voievod al Moldovei [2], măria sa regele a poruncit să se răspundă așa.

Mai întîi, pentru că domnul voievod atrage, ca un vecin și ca un creștin, atenția m.s. regelui, măria sa îi este recunoscător și laudă acest gînd creștinesc al domnului voievod și binevoiește să-i atragă, la rîndul său, din milostiva și din buna sa voință față de el, luarea aminte ca să dureze în gîndul său bun și să nu-l întoarcă în altă parte. M.s. regele va binevoi și el să se poarte așa după cum se va cuveni unui domn bun și unui rege creștin.

În ceea ce privește granițele cu m.s. împăratul turcesc, m.s. regele a înțeles sfatul domnului voievod și va binevoi să-l urmeze atît cît va socoti că va fi de folos țărilor și supușilor măriei sale, și are nădejde că împăratul turcesc nu va voi să-i facă măriei sale daune în nici o privință, căci ceea ce se petrece în legătură cu aceste granițe, se petrece în urma înțelegerii prietenești dintre ei. Cu toate acestea însă, m.s. regele, în urma avertizării primite din partea domnului voievod, se va pune în gardă. Iar cele ce domnul voievod le arată m.s. regelui, măria sa nu le va spune nimănui, ci le va păstra în taină, voind prin aceasta să-l păstreze pe domnul voievod și pentru mai tîrziu, ca să-i dea știre în lucrurile sale trebuincioase, ca un vecin bun și prietenos al măriei sale.

Privitor la cetățile domnului voievod din Ungaria [3], deși m.s. regele a scris de cîteva ori m.s. reginei [4] și altor domni, stăruind în favoarea domnului voievod pentru aceste cetăți, totuși și acum dă scrisori către părintele episcop vistier al țării Ungariei [3], scrisori pe care domnul voievod, cînd va binevoi, le va trimite acestuia.

În privința m.s. reginei Ungariei [4], m.s. regele primește cu recunoștință că domnul voievod îi atrage atît de prietenos atenția asupra ei, și-i cere ca, dacă va mai afla și va mai ști ceva asemănător despre ea, să dea pe știre măriei sale, și mulțumește domnului voievod pentru că a inter-

venit bine pentru măria sa regina Ungariei [5], căci orice face în chip prietenesc domnul voievod pentru ea, m.s. regele va primi ca pe ceva ce i-a fost făcut lui însuşi.

Scrisorile de liberă trecere prin ţara m.s. regelui pentru solii domnului voievod, pe care domnul voievod le cere pentru solii săi la Moscova, acestea, deşi au fost date lui Burlă, totuşi, dacă va fi nevoie de altele noi, măria sa va porunci să i se dea.

Despre Sienko, m.s. regele, după cum a făgăduit să-l judece cu domnul Iordan, va binevoi s-o facă după dreptul Coroanei polone, iar cînd se va întîmpla aceasta se va da de ştire la timpul potrivit domnului voievod, împreună cu alte lucruri. Dacă însă domnul voievod doreşte să-şi trimită solul său cînd comisarii m.s. regelui vor judeca această pricină, va fi liber s-o facă. Căci acei comisari, care vor face acolo această judecată, vor anunţa domnului voievod data şi ziua.

Referitor la dreptatea de la graniţă, ca să fie făcută supuşilor domnului voievod, m.s. regele binevoieşte să poruncească mereu staroştilor săi, şi acum din nou binevoieşte să le scrie ca să se poarte după tratat şi să facă dreptate la hotare. Numai că şi domnul voievod să poruncească să se facă dreptate supuşilor m.s. regelui, căci staroştii scriu măriei sale că nu li se face nici o dreptate în ţara Moldovei.

M.s. regele a mai poruncit să i se spună că va da poruncă staroştilor să meargă la adunările mixte de la hotar, potrivit tratatului, după cum i s-a spus mai pe larg lui Avram, solul domnului voievod.

Despre oamenii fugiţi în ţara m.s. regelui, măria sa a poruncit să i se spună că va da scrisoare şi către Pretwicz [6] şi către cneazul Fiedor, staroste de Włodzimierz, ca să nu adăpostească pe cei ce ar fi făcut daune sau care ar fi vinovaţi faţă de domnul voievod, şi nici să-i primească după aceea căci aşa este înţelegerea în tratat ca m.s. regele să nu adăpostească pe unii ca aceştia în ţara sa, dar despre extrădarea lor, acolo nu stă scris nimic, şi nu este în folosul m.s. regelui să dea poruncă să fie prinşi şi extrădaţi dăunătorii şi răufăcătorii străini. Căci şi pe Teodor [7] măria sa nu l-ar fi dat în nici un chip din ţara sa, dacă solul împărătesc [8] nu i-ar fi făgăduit că Teodor nu va avea nici o daună, ci că merge spre îndurarea împărătească şi spre trebile sale.

În privinţa solului la domnul voievod, m.s. regele a poruncit să i se răspundă că atunci cînd staroştii săi se vor întoarce din acele ţinuturi turceşti, măria sa va trimite acolo un sol al său, cu care domnul voievod va putea vorbi despre ceea ce-i va fi de trebuinţă.

Despre evreul care şade închis în cetatea de la Vilna, m.s. regele a poruncit să i se spună că rămîne la ceea ce i-a spus prin Burlă, că m.s. regele va da poruncă să-i fie predat cînd domnul voievod va trimite după dînsul acolo, iar lui Burlă îi sînt date scrisori ca domnul voievod să poată trimite în siguranţă după el.

Despre ţigani şi despre bucătari, m.s. regele a poruncit să se răspundă aşa : cînd va fi arătat locul, data şi la cine sînt, măria sa va proceda în această privinţă potrivit tratatului.

În ceea ce priveşte rugămintea ca m.s. regele să dea un ajutor oarecare domnului voievod, la aceasta măria sa nu poate spune deocamdată nimic, dar cînd va discuta în dietă cu domnii senatori ai săi în această

privință, va binevoi să răspundă și să aducă la cunoștința domnului voievod prin scrisoarea sa.

[1] Prin Avram.
[2] Petru Rareș.
[3] Transilvania.
[4] Isabella.
[5] Aluzie la expediția lui Petru Rareș din vara anului 1541 în Transilvania împotriva lui Ștefan Mailath.
[6] Staroste de Bar.
[7] Fratele lui Petru Rareș după mamă.
[8] Kierdei (Said-bei); vezi nr. 18, nota 2.

45 **Hîrlău, 2 aprilie 1542.**

PETRU RAREȘ CĂTRE SIGISMUND I

I-a primit scrisoarea și știrile trimise prin Matei Włodek, stegarul Cameniței, și i-a trimis răspunsul prin același sol, rugîndu-l să dea crezare celor relatate de acesta în numele său.

Serenissime princeps et domine d⟨omine⟩ nobis maior tum vicine gratiosissime. Petrus Dei gratia vayvoda dominus et haeres verus terrae Moldaviae. Literas tum etiam nunciata medio generosi Matiae Vlodek vexilliferi Camenecensis eiusdem dilecte s⟨erenissi⟩me m⟨aiestatis⟩ vestre optime caepimus. Cuius medio rursum per eundem generosum Mathiam Vlodek vexilliferum s⟨erenissi⟩me m⟨aiestatis⟩ vestre relationem redimus, cuius relatibus quecumque nomine nostro vestram eadem m⟨aiestatem⟩ protulerit eidem fidem creditinam adhibere dignetur. Quod in reliquo felicissime diu valere optamus. Datum Bahloniae die dominica Ramis palmarum [1], anno Domini M^{o}D^{o}XLII°.

AGW—LL, 11, f. 9. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 718.

[1] 2 aprilie.

46 **Buciumi ⟨?⟩, 7 aprilie 1542.**

MATEI WŁODEK CĂTRE SIGISMUND I

Îi trimite un raport scris asupra soliei sale la Petru Rareș, împreună cu scrisoarea acestuia. Interpretul regelui, trimis la Poartă, a fost reținut mai întîi de el, ca răspuns la refuzul de a permite trecerea solilor săi la Moscova, pe urmă însă a fost lăsat să plece. Domnul a dispus satisfacerea cererii de despăgubire a supușilor poloni.

Literae A. G. d. Mathia Vlodek.

Nayassnieyschi a m-vj kroliu panie mnie zawsze m.

Tak yako v.k.m. raczil my roskazacz przes lysti v.k.m. abich tho roskazanie a posselstwo do voevodj voloskyego wedle nauky v.k.m. sprawyl, czom wyernie y wedle dochczypu rozumu mego rad uczinyl y sprawyl, gdziem tam bil wzdziecznim od v.k.m. poslem, ktorey sprawi a snacz y odpowiedzy na przeczyw posselstwu v.k.m. tak y tich rzeczy ktorem mial s nym w rozmowach za thayemnego na spiskach vespolek y lysti yego v.k.m. possilam ya, aczbich bil rad s tim sam ku v.k.m. przyachal, yeno sam nas strascha barzo y Tatarowye, o czim ya nye smiem v.k.m. taiesch-

noczi<?>pyssacz. A tak mam za tho yz v.k.m. mnie sluzebnykowy y poddaninu swemu za zli miecz nie raczisz. Abowiem bilalybi yaka potrzeba zalbi my tego opusczycz, poniewaz zem dawno zwik <!> bicz na poslugach v.k.m. y rzeczipospolytey, czego teras przed wrothamy czekamy. Lecz to wszitko nycz. Bedziely roskazanie v. k.m., tedi ya opusczywszi wszitko na roskazanie v.k.m. bilalybi potrzeba tego przijechacz musche.

Thesz m.m.k., vaschey k.m. oznaymuye ze Mykolay tlumacz v.k.m., ktori do Turek yedzie, bil przi mnie u hospodara zadayacz go od v. k.m. abi bil przepusczon przes zyemie yego. On powiedzial ze czie nie przepuscze, bowiem twoy pan nie chczial poslow mich przepusczycz przes ziemye swą do Moskwj, ktorem ya chczial poslacz dla rzeczi rosmatich yako dla soboly byelek, a to dlatego abich lzejschą dany mogl myecz, ktorą teras daye czess. tur. Gdziem mu na tho m.k. odpowiedzial, yz naonczas krol yego m. pan moy m. nye mial przimyerza s xyestwem moskiewskym, lecz teras yesth myr z yego k.m., a przetho kiedj tobie bedzie potrzeb, poniewasz gdj myr yesth, the nadzieye mam o nim, m. panye, ze tobie posli twe przepusczacz będą. A tak yesth przepusczon.

Thesz m.a m. kroliu, sprawiedlywoscz wszitkim v.k.m. poddanim czinycz roskazal y poczal tak y thi dluznyky yako y o yne reczi. A thak ynego nycz pyssacz daley nie umiem, aczkolwiek nie umieyetnie pysse do v.k.m. Alie v.k.m. raczisz przyacz laskawie yako od poddanego swego. A w tim sye v.k.m. lascze poleczam, s ktorej Boze abich opusczon za dawnosczyamy poslug nich nye bil. Datum w Bucznyowey w pyatek vyelkanoczni anno M^{0}D^{0}XLII^{0}. V.k.m. sluzebnyk y poddanj, Macziey Wlodek.

AGW—LL, 11, f. 9—10^{v}. Copie. ASB—MP, r. 4 c. 718—721.

Scrisoarea domnului Matei Włodek.

Preastrălucite şi milostive rege, domnul meu totdeauna milostiv.

După cum măria voastră regească a binevoit să-mi poruncească prin scrisorile măriei voastre să îndeplinesc această poruncă şi solie la voievodul Moldovei [1], după învăţătura măriei voastre [2], aşa am făcut şi am îndeplinit, cînd am fost acolo sol recunoscător din partea măriei voastre. Al cărei rezultat şi bineînţeles şi răspuns la solia măriei voastre, precum şi acele lucruri ce le-am socotit tainice în convorbirile cu el, eu le trimit măriei voastre în scris, împreună cu scrisorile lui, deşi aş fi fost bucuros să vin eu însumi cu ele la măria voastră, numai că el singur ne sperie tare, ca şi tătarii, despre care lucru eu nu îndrăznesc să scriu măriei voastre în taină. Şi aşa socot că măria voastră nu vei binevoi să mă ai de rău, pe mine, servitorul şi supusul său. Căci de-ar fi vreo trebuinţă, mi-ar părea rău să o părăresc , căci eu demult obişnuiesc să fiu în slujbele măriei voastre şi ale Republicii [3], lucru ce-l facem acum în faţa porţilor. Dar aceasta nu-i nimic. De va fi porunca măriei voastre, eu, la prorunca măriei voastre, voi lăsa totul de va fi nevoie să vin.

De asemenea, milostive rege al meu, înştiinţez măriei voastre că Nicolae tălmaciul măriei voastre, care merge în Turcia, a fost cu mine la domn, cerîndu-i din partea măriei voastre să fie lăsat să treacă prin ţara sa. El i-a spus că : „Pe tine nu te las, pentru că stăpînul tău n-a voit să lase să treacă prin ţara sa la Moscova solii mei, pe care eu am voit să-i trimit pentru blănuri, ca piei albe de zibelină, şi aceasta pentru a putea avea un tribut mai uşor, pe care îl dau acum împăratului turcesc". Cînd, milostive rege, i-am răspuns la aceasta că : „Atunci m.s. regele, stăpînul meu milostiv, n-a avut pace cu cneazul Moscovei, dar că acum este pace

cu m.s. regele [4], deci cînd vei avea nevoie, fiindcă este pace, am nădejde, milostive doamne, că solii tăi vor fi lăsaţi să treacă". Şi aşa Nicolae a fost lăsat să treacă.

De asemenea, milostive şi milostive rege, a dat poruncă să se facă dreptate tuturor supuşilor măriei voastre şi a început atît cu acei datornici, cît şi cu alte lucruri. Şi aşa altceva nu mai ştiu să scriu nimic, şi deşi nu scriu cuminte măriei voastre, dar măria voastră binevoieşte să primeşti aceasta cu îndurare, ca de la un supus al său. Iar cu aceasta mă recomand graţiei măriei voastre, din care, Doamne, să nu fiu lepădat, pentru îndelungatele mele slujbe. *S-a dat* în Buciumi ⟨?,⟩ vineri înainte de Paşti [5], *anul* 1542. Al măriei voastre servitor şi supus, Matei Włodek.

---

[1] Petru Rareş.
[2] Instrucţiunile date de rege la 1 februarie 1542, la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 159—161.
[3] Statul polono-lituanian.
[4] Este vorba de prelungirea, în 1542, a armistiţiului cu Moscova pe şapte ani.
[5] 7 aprilie.

47 **⟨1542⟩.**

PETRU RAREŞ CĂTRE SIGISMUND I

Răspuns la solia lui Matei Włodek. Morile de pe teritoriul polon le-a folosit cu aprobarea sa. Să ia de la moldovenii care folosesc pămînt de-al său dări după obicei şi învoieli. A dispus despăgubirea polonilor de daunele pricinuite de moldoveni. Nu i s-au restituit odoarele aflate la Iordan şi Sienko, care nu i-a fost extrădat. Îi cere din nou extrădarea boierilor fugari şi eliberarea prizonierilor de la Obertyn. Îşi va trimite fiul la Poartă ostatec şi se va prezenta şi el acolo într-al treilea an de domnie. Şi-ar sacrifica însă fiul, dacă creştinii s-ar uni şi ar porni, împreună cu el, împotriva turcilor. Aceştia se pregătesc să repare cetatea Budei. Creştinii ar face însă mai bine s-o distrugă cu totul. Altfel şi pe regii creştini îi aşteaptă aceeaşi soartă, care l-a lovit şi pe el, adică fuga din ţară. Isabella nu trebuie lăsată în mîna sultanului. Cei ce spun că intenţionează să ia Cameniţa şi s-o dea turcilor sînt nişte proşti. Se miră că nu-l ajută cu bani, în timp ce tătarilor le dă leafă permanentă.

Odpowiedz voyewodi voloskiego na posselstwo v.k.m.

Naprzod powiedzial voyewoda voloskj ze dziekuyemy yego k.m. s tey wissokiey lasky a ziczlywosczy thudziesz y s posyadzienia panowania swego y s tego nawiedzenia przes czie posla yego k.m., ktoremusmi wsdzieczny, gdzie tego domniemania yuzesmi bily yakobismy byly opusczony od panow chrzesczyanskich, a zwlascza od k. yego m. Wszakosz s tey przyczini yzesmi dlugo w swim panstwie nie bily, gdisz krol yego m. z ossobney lasky swey wiwiedziawschi sye na nasche sczeslywe z wengierskiego panstwa wroczenie raczil cziebie posla swego poslacz nas nawiedzycz na sczeslywim panowaniu ktorego nam raczil pan Bog wszechmogaczi s lasky swey dacz y thudziesz z rak czes. thur., za czo wissocze dziekuyem yego k.m.

Pothim powiedzial: czo ysye doticze mlinow na ziemy yego k.m. themu sye znam zem tego uziwal za laską yego k.m. y za prozbamy, takze

gdzie temu rozumiem ze yego k.m. pozitku malo ma, abowiem snacz ya wyetschą szkode tam mam anyzly pozitek. Przetho prziczinie yz liudzie zyemye mey wyele krocz Tatarowie pobyeraya tich ktorzi tam yezdzą. Przetho yeslyze bedzie yego k.m. laska abich tego przetsye uziwal dla liudzy tich ktorzi tam nye daleko ziwą.

Thesz powiedzial o thi ynsche polia ktorich Voloschi uziwayą. mowiac, czo sye ticze tich ynschich pol albo zyemie yego k.m. y poddanich yego k.m., tho wolno yego k.m. albo thim komu przilezecz bedzie gdzie kogo zastaną abo bil pobran, albo wedle zachowania aumowi s nymy starodawna y wedle obiczayu braly, abowiem niechbi tego nie uziwaly krom voley starosth pogranicznich yego k.m., wszakze kto uziwacz bedzie krom woley tich niechbi bily pobyerany, lecz roskaze pyssacz do burkulabow swich abi ym to oznaymyly. Powyedzial ya yego k.m. poddanim wszelaką sprawiedlywoscz y nieodwloczną czynych chcze y bede y do swich burkulabow roskazalem abi ją kazdemu yego k.m. poddanemu czinyly. Przethobi tesz dobrze abi yego k.m. takowasch mnie czinycz roskazal, ktora snacz daleko yesth. Abowiem wyelye dobra mego w Koronie, owo kubek zlothi u pana Jordana ktorego dzysz uziwa. Druga komornyk moy, ktori dzys yesth w zyemy k. yego m., ktori wyelie dobra mego pobral, nie chczą my go widacz, o ktorim slal do k. yego m.

Pothim, m. kroliu, na tho takem mu odpowyedzial. Hospodaru, krol yego m., pan moy m., wszeliaka sprawiedlywoscz thobye uczinycz roskaze wedle zachowania praw y obiczayow y przes potwierdzenie prziśsiag. Abowiem yako thi nie widayesz wynowayczi s zyemye swey thakze pan moy poddanich swoich. Aczkolwiek on bil natenczas slugą thwim, alie yednak bil poddanim y dzysz yesth yego k.m. Przetho bedziely wolia thwoya, hospodaru, poszly do pana mego krolia yego m., tam tobye sprawiedlywoscz nieodwloczna bedzie. Wszak skoro za zalobą posla twego, ktoregosz slal, natichmiasth k. yego m., pan moy m., roskazal starosczie abi go w wyezyenie wzyal yeslyzebi nye mial czim tey summi ktora hos. twoy possel powiedzial odlozicz albo zaplaczycz.

Thesz powiedzial: k.y.m. wydal bratha mego, Thadora, Thurkom wszakosz tho przemyncto, przetobi dobrze abi y.k.m. raczil widacz poddane moye, swlascza takowe ktorzi uczyekly z zyemie mey abowiem ze tu mami myedzi sobą poddani swe yeden drugiemu widawacz wedle zachowania praw y przisyag potwyerdzenia. Przeto czie prosze abi proszyl yego k.m. zebi my bily widany czy o ktorem yusch slal, ktorich na pamiecz, m. a m. kroliu, lystek swoy yusz na wsyadanyu przes logophetha swego poslal my ktori tesz w.k.m. slye.

Thesz prosyl, m. kroliu, o thi ktore yescze u Obertina wzyetho, ktorzi są powiada w Olstinye, na ymye Dragatha Skoyricz, Lopuszinskj vathaga y s towarzischem.

Rozmowi ktorem mial s nym w rzeczi za thayemne.

Naprzod my powiedzial yz slye sina swego do czessarza tur. po dnyu s. Jerzego przislego, a sam mam miecz wydzenie roku trzeciego. Lecz gdibi chcziala bycz boska wolia tak y zgoda panow chrzesczyanskich y o sin abi mnie nycz, owabich ya yescze mogl bicz w czim pomoczen panom chrzesczyanskym.

Potim powiedzial o zyemie wherską yz czessarz thur. poslal dwu baschu ku Budzinyu a s nimy roslycznich rzemiesnykow budownykow dla budowania kostownego zamku budzinskyego.

Na tho powiedzial wydzenie swoye, powiedayacz ze my sye tak zdalo yz yeslybi chrzesczyansczi panowie Budzinya oprawycz a ossadzycz dobrze , nie mogly tedibi lepiey abi go samysz sburzily rosmiotaly w Dunay, bowiem yesly ossyedzye Thurek Budzin barzo czyeszko wschem panom chrzesczyanskym bedzie. Przetho dobrze abi przed czassem wszitczi sobie spolem dopomagaly, yedno yz snacz panowie chrzesczyansczi nie chcza wyerzicz acz czego Boze uchoway bedą byegacz s panstw swich, czo yusz na mie bilo prziszlo.

Thesz powiedzial o krolową wengierską czorke w.k.m., mowiacz nie wiem czo sye dzieye yz krol pan twoy bedacz yey oyczem o nye nicz nie dba, a snaczbi mye za tho zadal y abich ya przes swą ziemie przegleytowal y przeprawyl, y czo azaly nye wie ze ona tam yesth w wielkym niedostatku y w nieprzespyecznosczy. Abowiem bedziely tamtedi ya maya wsyacz do Czarzigroda, lecz yusz s zamku Lyppi zyechala.

Powiedzial tesz ze powiedayą o mnie abich ya mial Kamieniecz wsyacz a Turkowy poddacz. Tocz yest glupie rozum, abowiem bilabi tho wyelka gluposcz moya y uczysk abich ya mial ze wscheh stron sobye nieprzyazny schukacz a snacz Turkowy sye prawie w nyewolią wdawacz a prawie yako yeden wyezyen bicz.

Pothim powiedzial yakobi zaloslywye yz nye wiem czo sye myli Boze dzyeye yz yego k.m., baczacz dzyscheyschi upadek moy y tos czo sye dzys temu poganjnu okupuye, nye raczi mye nyczim wspomocz, a tho sna yednak za mim ubogym plothem szyedzą czo mogą obaczicz y znalybich tesz nie mogl bicz godzien yako thi sobaky Tatarowie, ktorim yednak twoy pan yurgielth daye, gdziebich ya tesch mogl bicz godzien yego k.m. takies y wschem panom chrzesczyanskym owa yescze natchnie Bog sercza ych gdzie obaczą da Bog godnosczy poslug mich tam gdzie tego potrzeb bedzie.

Tesch powiedzial zową mye kozopassem a chlopem, a wschakobich ya yednak yako y drugy stworzenym bozym owa tesz yescze mnye Bog nie opusczy na dyne, ze moge bicz godnim panom chrzesczyanskym y k.y.m.

AGW—LL, 11, f. 10ᵛ—14. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 721—728.

Răspunsul voievodului Moldovei [1] la solia m.s. regelui [2].

Mai întîi voievodul Moldovei a spus că : „Mulțumim m.s. regelui pentru această înaltă grație și bunăvoință, precum și pentru felicitarea cu prilejul așezării mele în domnie și pentru vizita ce mi-o face prin tine, sol al măriei sale, căruia-i sîntem recunoscători, căci am fost ajuns acum să credem că am fost părăsiți de domnii creștini și mai ales de măria sa. Pentru că vreme îndelungată nu m-am aflat în țara mea, m.s. regele, din deosebita sa grație aflînd despre norocoasa noastră întoarcere din Țara Ungurească [3], a binevoit să te trimită pe tine, solul său, să ne vizitezi în fericita noastră domnie, pe care atotputernicul Dumnezeu s-a îndurat să ne-o dea nouă din mila sa și din mîinile împăratului turcesc, pentru care mulțumim mult m.s. regelui".

Apoi a spus : „În ceea ce privește morile de pe pămîntul m.s. regelui, recunosc că le-am folosit din bunăvoința măriei sale și în urma rugăminților mele. De asemenea, înțeleg că măria sa are un folos mic din ele, dar și eu am poate acolo mai multă pierdere decît cîștig. Mai adaug că de multe ori tătarii iau oameni din țara mea, pe cei ce se duc acolo. Deci dacă se va

îndura măra sa, ca eu să le folosesc pentru acei oameni care trăiesc acolo nu departe".

A vorbit, de asemenea, de celelalte cîmpii pe care le folosesc moldovenii :, spunînd : „În privința celorlalte cîmpii sau pămînturi ale m.s. regelui şi ale supuşilor săi, măria sa, sau cel ce va fi pus de el acolo, este liber să ia de la cei ce vor fi găsiţi acolo, fie după străvechea datină, fie după învoiala făcută cu ei şi după obicei, ca ei să nu folosească acest pămînt fără voia staroştilor măriei sale de la hotar, iar care îl va folosi fără voia lor, aceluia să-i fie luat, iar eu voi porunci să se scrie pîrcălabilor mei ca să le aducă aceasta la cunoştinţă".

A spus : „Eu vreau să fac şi voi face dreptate întreagă şi neîntîrziată supuşilor m.s. regelui şi am poruncit pîrcălabilor mei ca s-o facă fiecărui supus al măriei sale. Deci ar fi bine ca şi măria sa să poruncească să mi se facă şi mie o asemenea dreptate, care este însă bineînțeles departe. Căci multe odoare de-ale mele sînt în regat, ca un pahar de aur fără picior la domnul Iordan, pe care îl foloseşte şi astăzi. Alta, cămăraşul meu [4] care este astăzi în ţara măriei sale, a luat multe din averea mea, şi măria sa refuză să mi-l predea, despre care am trimis la măria sa".

Apoi, milostive rege, i-am răspuns la aceasta : „Domnitorule, m.s. regele, stăpînul meu, va da poruncă să ţi se facă toată dreptatea, după legi şi obiceiuri şi după jurăminte. Dar după cum tu nu dai din ţara ta pe vinovaţi, nici stăpînul meu nu extrădează pe supuşii săi. Deşi el [4] a fost atunci sluga ta, dar a fost şi este şi astăzi supusul m.s. regelui. Prin urmare, de va fi voia ta, domnitorule, vei trimite la stăpînul meu, m.s. regele, şi acolo ţi se va face neîntîrziată dreptate, cu toate că numai la jalba solului tău, pe care l-ai trimis, m.s. regele, stăpînul meu, a şi poruncit îndată starostelui ca să-l bage la închisoare, dacă n-are cu ce plăti acea sumă, pe care, domnitorule, solul tău a spus s-o prelungească sau s-o achite".

A mai spus : „M.s. regele a predat pe fratele meu, Teodor, turcilor, cu toate că aceasta este un act de violenţă, deci ar fi bine ca măria sa să binevoiască să-mi predea supuşii mei, mai ales pe unii ca aceia care au fugit din ţara mea, căci aici avem înţelegere între noi ca să predăm unul altuia supuşii noştri, după legi şi jurăminte. Prin urmare, te rog să ceri m.s. regelui să-mi fie predaţi aceia despre care i-am trimis deja ⟨scrisoare⟩". A căror listă, milostive şi milostive rege, mi-a trimis-o, pentru ţinere de minte, acum la plecarea mea prin logofătul său, pe care de asemenea o trimit măriei voastre.

A mai cerut, milostive rege, pe cei ce au fost luaţi încă la Obertyn, care spune că sînt în Olsztyn, pe nume Dragotă Scorici, Lopuşinschi vătaful şi cu tovarăşii.

Convorbirile pe care le-am avut cu el în princini tainice.

Mai întîi mi-a spus că : „Voi trimite pe fiul meu [5] la împăratul turcesc după ziua Sf. Gheorghe ce vine, iar eu însumi trebuie să am vedere ⟨cu împăratul⟩ în al treilea an de domnie. Dar dacă ar vrea să fie voia Domnului şi înţelegerea domnilor creştini, nu mi-ar păsa nici de fiu, numai ca eu să mai pot fi de ajutor cu ceva domnilor creştini".

Apoi a vorbit despre ţara Ungariei, că împăratul turcesc a trimis două paşale spre Buda, iar cu ele numeroşi meşteşugari constructori pentru clădirea costisitoarei cetăţi a Budei. La aceasta şi-a expus vederile sale, spunînd că : „Mie mi se pare că dacă domnii creştini ar încercui şi ar fereca bine Buda, n-ar fi oare atunci mai bine ca ei înşişi s-o dărîme şi s-o mature în Dunăre? Căci dacă turcul se va aşeza în Buda, tare greu le

va fi atunci tuturor domnilor creştini. Aşadar bine ar fi ca toţi să se ajute cît mai curînd între ei, numai că se poate ca domnii creştini să nu voiască să creadă pînă ce, Doamne fereşte, nu vor fugi din ţările lor, aşa cum mi s-a întîmplat mie".

A mai spus despre regina Ungariei [6], fiica măriei voastre, zicînd: „Nu ştiu ce se întîmplă că regele, stăpînul tău, tatăl ei, nu se îngrijeşte de loc de ea, şi poate mi-ar cere ca eu să-i dau paşaport şi s-o trec prin ţara mea, şi nu ştie oare că ea este acolo în mare lipsă şi primejdie. Vor ridica-o oare de acolo la Ţarigrad? A plecat însă din cetatea Lipovei".

A mai zis că: „Se spune despre mine că eu aş avea să iau Cameniţa şi s-o dau turcului. Aceasta-i judecată de om prost, căci ar fi o mare prostie şi împilare a mea ca eu să-mi caut din toate părţile duşmănie şi să mă dau turcului aproape ca în robie şi să fiu aproape ca un prizonier".

Apoi a spus parcă tînguitor că: „Nu ştiu ce se întîmplă, Doamne scumpe, că m.s. regele, văzînd căderea mea de astăzi, precum şi ceea ce se dă acestui păgîn pentru răscumpărare, nu binevoieşte să mă ajute cu nimic, dar ştie totuşi că după gardul meu sărac şed cei ce pot vedea şi afla că n-am putut fi demn ca şi aceşti cîini de tătari, cărora însă stăpînul tău le dă leafă permanentă, cînd şi eu aş putea fi demn de măria sa, ca şi de toţi domnii creştini. Dar Dumnezeu le va mai da curaj, cînd vor vedea, va da Dumnezeu, demnitatea serviciilor mele acolo unde va fi nevoie".

A mai spus: „Îmi zic păscător de capre şi ţăran [7], dar şi eu, ca şi altul, sînt făptura Domnului şi Dumnezeu nu mă va lăsa încă la fund, că pot fi demn de domnii creştini şi de m.s. regele".

---

[1] Petru Rareş.
[2] Prin Matei Włodek, stegarul Cameniţei.
[3] Transilvania.
[4] Sienko.
[5] Iliaş.
[6] Isabella.
[7] Cuvinte ce-şi găsesc oarecum explicaţia în adversitatea cu care era privit Petru Rareş de unii nobili poloni de la hotar, în frunte cu Gheorghe Jazłowiecki, care suferiseră pagube in urma repetatelor sale incursiuni în Polonia din prima sa domnie şi care nu vedeau cu ochi buni revenirea sa în scaun.

48 **Constantinopol ⟨1542⟩.**

SOLIMAN I CĂTRE SIGISMUND I

Îi cere să predea lui Petru Rareş boierii refugiaţi în Polonia. În acest scop trimite un sol ca, împreună cu solul domnului Moldovei, să-i ia în primire.

Z bozej mczi czessarz thureczky y ynnich wiele panstw przyacziełowy memu krolowy polskiemu Sigmunthu oznaymuyemy y dayemy wam znacz przez ten nasch lyst o voyewodzie valaskym Pyetrze, yz on przissilal do nas opowyadaiacz nam o tim, yz niektorzi poddany yego, ktore on trzima od nas, yescze kiedy bil w valaskyey zyemy miedzi sobą miely niesgody. Wtenczas niektorzi poddany yego ucziekly do panstwa waszego Coroni polskiey y teras tam myeszkaya y kiedykolwyek przyaczieła naszego possila zadayacz was o tho zebi czy poddany iego bily widany y wi przyiacziel nasz nie chczeczie ych widawacz y o thim nam dał znacz. A tak wy, przyacziel moy, racz baczicz y rozumiecz temu iz ta valaska

zyemia yesth moya, a tak potrzebuyemy w tim was, przyacziela naschego, ktoregom poslal do was nynieyschego poslancza naszego w niektorich sprawach naschich. Voyewoda valaski tez ma poslacz posla swego wespolek s tim poslanczem naschim, a gdisz u was, przyacziela naschego, będą y wibi, przyacziel nasz, tich poddanich iego, yesly bedą ktorzi, widacz tim liudziem iego, ktorzi od niego do was, przyacziela naschego, przyada kazal. A tobisczie udzialaly dla tey przyazny ktora yesth miedzi namy. Dan v Constantinopoliu.

⟨Pe dosul scrisorii;⟩ List od cesarza jegomci tureckiego do krola jegomci Zygmunta o wydanie pewnych osob zbieglych z Wołocz od hospodara Piotra. 1542.

AGW—LL, 11, f. 67ᵛ—68. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 775—776. AGW—AZ, 3 037, p 7—9. Copie.

Din mila lui Dumnezeu împăratul Turciei [1] şi al altor state. Prietenului meu, regelui Poloniei, Sigismund. Înştiinţăm şi vă dăm de ştire prin această scrisoare a noastră despre voievodul Moldovei, Petru [2], că el a trimis la noi, spunîndu-ne că unii supuşi ai săi, pe care el îi ţine de la noi, încă pe cînd se afla în ţara Moldovei au avut neînţelegeri între ei. Atunci unii supuşi ai săi au fugit în statul vostru, în Coroana polonă [3], şi acum şed acolo şi ori de cîte ori trimite la voi, prietenul nostru, cerîndu-vă să-i fie predaţi aceşti supuşi ai săi, voi, prietenul nostru, nu voiţi să-i predaţi; şi despre aceasta ne-a dat de ştire. Şi aşa voi, prietenul meu, binevoieşte să ţii seama şi să înţelegi că această ţară a Moldovei este a mea. Şi aşa avem treabă cu voi, prietenul nostru, şi am trimis la voi solul nostru de faţă în unele treburi ale noastre. Voievodul Moldovei are să-şi trimită şi el solul său împreună cu acest trimis al nostru. Iar cînd vor fi la voi, prietenul nostru, şi voi, prietenul nostru, să porunceşti să fie predaţi acei supuşi ai săi, dacă se vor afla unii, acestor oameni ai săi, care vor veni de la el la voi, prietenul nostru. Şi s-o faceţi pentru această prietenie care este între noi. S-a dat în Constantinopol etc.

⟨Pe dosul scrisorii:⟩ Scrisoare de la m.s. împăratul turcesc către m.s. regele Sigismund, despre predarea anumitor persoane fugite din Moldova de la domnul Petru. 1542.

---

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Petru Rareş.
[3] Regatul Poloniei.

49 — Cracovia, 18 august 1542

SIGISMUND I CĂTRE PETRU RAREŞ

Îl roagă să facă dreptate unor supuşi ai săi din Sniatin, care pleacă la el să se plîngă împotriva unor nedreptăţi suferite din partea unor moldoveni. Nici el nu va îngădui supuşilor săi să facă daune moldovenilor.

Palatino Valachiae.

Magnifice domine vicine syn⟨cere⟩ nobis dilecte. Subditi nostri Snyatinenses cives proficiscuntur ad s⟨inceritatem⟩ vestram questum de quibusdam illius hominibus, a quibus se iniuria affectos dicunt, quibus ut iustitiam administrare s⟨inceritas⟩ vestra velit rogamus. Vicissim nos non patiemur inultam ullam iniuriam esse si qua ab hominibus nostris

subditis s⟨inceritatis⟩ vestrae illata fuerit. Valeat bene s⟨inceritas⟩ vestra. Cracoviae XVIII-a augusti, 1542.

AGW—LL, 9, f. 238. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 487.

50 **Cracovia, 1 noiembrie 1542.**

SIGISMUND I CĂTRE SOLIMAN I

Şi-a trimis delegaţii la frontiera cu tătarii pentru a se întîlni cu sangeacul de Silistra şi a judeca pricinile de acolo în legătură cu incursiunea şi jafurile comise de cazaci anul trecut la Oceakov. Dar sangeacul n-a venit. Cercetînd cauza, delegaţii au aflat că el a fost înspăimîntat de Petru Rareş că dacă se va duce acolo va fi luat prizonier de poloni. Îl roagă să nu dea crezare pîrilor domnului moldovean, care nu vede cu ochi buni prietenia turco-polonă şi care a făcut şi către rege multe denunţuri, pe care acesta însă nu obişnuieşte să le creadă, cunoscînd firea acelui om.

... Sed sandziacus nulla ratione venire noluisse, quod cum nostri vehementer essent mirati et causam diligenter exquirerent, aliam indagare non potuerunt, quam quod a wayvoda Valachiae [1] terror illi fuerit iniectus si venisset fore ut a nostris caperetur. Quod illis ut facerent in mentem venit nunquam. Nos enim foedus cum m⟨aiesta⟩te vestra sancte retinemus, neque in minima re violatum id cupimus. Quare a m⟨aiesta⟩te vestra petimus ut delationibus istius hominis, qui ferre non potest, tantam esse inter m⟨aiesta⟩tem vestram et nos animorum coniunctionem, aures suas ne prebeat, neque fidem habeat, qui et ad nos ciusdem generis multa deferre consuevit, quae nos tamen, qui hominis ingenium probe novimus, nequaqam credere solemus. Cracoviae prima novembris, 1542.

AGW—LL, 9, f. 262^{v}. Copie. ASB—MP, r. 4, c.515.

---

[1] Petru Rareş.

51 **Suceava, 31 decembrie ⟨1542⟩.**

PETRU RAREŞ CĂTRE GHEORGHE JAZŁOWIECKI

Acceptă termenul propus de el pentru convocarea comisiei mixte la hotar, la care îşi va trimite delegaţii.

Ad generosum Georgium Jazlowieczki capit⟨aneum⟩ Camenecen⟨sem⟩, a Petro etc.

Petrus Die gratia vaywoda, dominus et heres verus terrae Moldaviae. Magnifice d⟨omi⟩ne amice syn⟨cere⟩ nobis dilecte salut⟨em⟩. L⟨ite⟩ras eiusdem d⟨ominationis⟩ tu⟨ae⟩ optime intelleximus vicissim de assignato die synodj quam eadem optat fierj ad diem Letare [1] proximae venturu⟨m⟩ ex animo lubet ut sit dies iste Dominica Letare super quam missuri sumus homines et potiores nostros idoneos ad diem istum utinam sic omnia tractentur illic ut ad bonam omnia nostram confirmationem

essent. In reliquo eandem bene valere optamus. Datum Soschaviae die Silvestri papae [2].

AGW—LL, 11, f. 95ᵛ—96. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 815—816.

---

[1] 4 martie.
[2] 31 decembrie.

52 **⟨6 ianuarie 1545⟩.**

INSTRUCŢIUNILE DELEGAŢILOR POLONI LA COMISIA MIXTĂ DE LA HOTAR

În şedinţa comisiei, convocate pe ziua de 6 ianuarie 1545, delegaţii vor cere ca mai întîi supuşii poloni să fie despăgubiţi de daunele suferite din partea moldovenilor. Vor declara apoi că regele este gata să despăgubească pe supuşii moldoveni pentru daunele pricinuite de poloni. Regele a dispus confiscarea averii lui Iordan pentru plata odoarelor lui Petru Rareş luate de Iskrzycki de la Sienko şi rămase apoi în posesia sa. Iordan va fi citat în faţa comisiei pentru a răspunde de toate aceste lucruri. La fel va fi citat şi negustorul lituanian Borzoboati pentru banii datoraţi domnului Moldovei pe nişte boi.

Instructia na seim pograniczni voloski commissarzom krolia yego mczi, ktori bill poloszon na Swziethi Ian liatha 1545, na ktory ssam mianowany comisszarze urodzony Andrzei s Techina lubeszki y sniathinski, Voicziech Stharzechowszki belszki i drohobiczki, Mikolay grabia chelmszki kastellani y lubowielszki, Mikolai Bogusch voischi lubelszki i starosta crasnostawski.

Prziyachawshi na Camyenyecz commissarze nasshi naprzod poslya na Choczim do commissarow pana voyewodi valasskyego, wiwyaduyancz szia o myescze na ktorimbi ssia s nymy zyachacz myely. W czim commissarze naschi nyechai sporny nye benda bandzieli ym myescze wyedlye zwiczayu y zachowanya oznaymyono. Na ktorebi bespiecznye ze czcziam nascham yachacz mogly nyechay na thim przestawaya czo przi ich baczenyu nyechay bandzye. Pod thim czassem kyedi poslya na Choczym, maya ssia wiwyedzyecz comissarze od starosth pogranycznych y od ynssich poddanych nassich wshistkych krziwd ktorebi ssia z Walach dzyali. O thim ssia thessch pitayancz czo za krziwdi woyewodzie voloszkyemu od nassich poddanych dzyeya ssia y poddanym yego, a wzyawsshi dostatecznam spwrawae wedlye zwiczaya ⟨!⟩ y zachowanya dawnego o wshistkych, dopiro poyada ku comissarzom woyewodi voloskyego.

Szgiechawshi szya s komissarzmy, naprzod krziwdi poddanich nasich przełoza y obczyaza, thak yako banda rozumyecz wedlye potrzebi rzeczi.

Jessly banda przekladacz krziwdi commissarze pana voyewodi voloszkyego, ktorebi szya poddanym yego od poddanich nasich dzyali, powyedza commissarze naszi, ysz mi wyedzancz czo za przimyerze mami s panem voywodam valaskym y zyemyam yego, zakazuyemi poddanym sswoym abi zadnych krziwd panu voyewodzye y poddanym yego nye czinyli, y starosthom nashim kthorzi na granyczach ssą pilnye thego strzecz roszkazuyemy. Ieslybi wyancz ssia czo dzyalo nad wolya y nad roskazanye nasche, mi gothowy prawo panu voyewodzye prawem koronem yakoszmi powynny sprawyedliwoscz czinycz thak yako ya zawszdi czi-

nymi kyedi yey od nass zada, y therass dlyathegosmi commissarze nasche poslaly abi krziwdi yeslybi ktore myal pan voyewoda abo poddany yego od poddanych nassich nagrodzoni bili.

Jeslyzh powyedza commissarze pana voyewodzyny yszh pan voyewoda czastho sslall do nass prosshancz abissmi sz Szyenkyem a sz Iordanem sprawyedlywoscz uczinyly a dothichmyasth dossicz mu szya nye stalo, powyedza na tho commissarze nashi ysz tha wyna przi nasz nye yesth. Abowyem pan voyewoda skarzill na Szyenka yszbi z rzeczamy yego do zyemye nasshey zyechacz myall, nathichmyasteszmi go w wyazyenye we Lwowye wssyancz kaszaly y nad zwyczay y prawo coronne dlugoszmy go w tim wyaszynyu dzyerzely y bilbi bill dzyerzan przedszyąbi bill pan voyewoda nam przesz popu sswego nye oznaymyll ysz o tho nye stall abi w wyazyenyu dzyerzan bycz myall.

A kyedy ssia pan voyewoda przesz possli sswoye upomynall abi mu rzeczi thi ktore Syenko zabrall wroczone albo zaplaczone bili, mi wsshistko czokolwyek wedly prawa coronnego Szyenko przissyagallssi wiznall ysz bill wyzal yadancz od pana voywodi, a bilo mu wzyatho przesz Jszkrziczkyego w Camienczu, wrocziczyessmi panu voyewodzye kazaly, yako worek aspr, szablya y ynsche rzeczi, kthore Szyenko wiznall, czosmi Jordanowy, yako potomkowy Jskrziczkyego, placzicz kazaly, j roskazalysmi starosczye naschemu camyenyeczkyemu abi mu ymyenye wszyal, a sz nyego panu voyewodzye placzill tho zachbi thi rzeczi ossaczowall.

Jessly banda kubek zlothi wspomynacz, thedi nasschi comissarze powyedza yszh kyedi ssia pan voyewoda rzeczi sswich upomynall ny bila nykomy ynnemu dana vyna przessz lysth y possli pana voyewodziny, yedno Szyenkowi, ktori gdi wedlug prawa koronnego przisziagam sswoyam odwyodll szyą ysz nycz wyaczey nye wszyall bill rzeczi pana voyewodzinich, yedno tho czo wiznall, nye mogliszmi wyenczei kazacz wroczicz albo placzicz panu woyewodzye, yedno tho czo on zeznal. A wsshakosz pan voyewoda komu ynschemu da wyne o then kubek, thedi mi ss nym sprawyedlywoscz wedlye prawa coronnego uczinymi.

Jsz pan voyewoda myenyll przesz posla sswego abi then kubek u Jordana myall bicz y ss nyego lanczuch zenye yego bicz uczinyon, rosskazalissmy Jordanowy przed wamy sthawacz, abisczye yussh w they rzeczi y w ynnich wsshistkich ktore ma s panem voyewodą konyecz uczinycz, yako okolo thich rzeczi ktore Syenko wszyall ysz mu bili wzyanthe przessz Jsskrziczkyego.

Jssz ssia thessz skarzill pan voyewoda volosski na poddane krolya yego m. mlodego, ssina nasshego, Borzoboathe s Krassnegosthawu yakobi mu myely bycz wynny pewne pyenyadze za woli, roskazall kroll yego mcz poddanym sswoym stanacz przed wamy abisczye wi tha rzecz postanowyly a tho czobi ssia sprawyedlywego wydzyalo skazaly, a yesly nye bendzyeczye mogly konicza w they rzeczi uczinycz, thedi ya do nassch odesslyczye.

W ynsich rzeczach y krziwdach thedi wedlye stharego zwiczayu y zachowanya postanowyacz bendzyeczye, o tho ssia prziczinyayancz abi pan voyewoda skarzicz ssya prziczim nye myall, a thakyessz abi poddanim nassim krziwdi nagrodzone bili, w thim wsshistkim wyerze y povynowaczsthwo sswemu dosycz czinyacz.

AGW—LL, 11, f. 131v—133, Copie. ASB—MP, r. 4, c. 818—821.
AGW—TN, 7, f. 18—19, Copie. ASB—MP, r. 33, c. 360—362.

Instrucţiunile date comisarilor m.s. regelui pentru adunarea de la hotar în Moldova, care a fost convocată pentru ziua de Sf. Ioan, anul 1545, la care au fost numiţi comisari nobilii Andrei de Tenczyn castelan de Lublin şi staroste de Sniatin, Adalbert Starzechowski castelan de Bełz şi staroste de Drohobycz, Nicolae conte şi castelan de Chełm şi staroste de Luboml, Nicolae Bogusz tribun [1] al ţinutului Lublin şi staroste de Krasnystaw.

Comisarii noştri, sosind la Cameniţa, vor trimite mai întîi la Hotin, la comisarii domnului voievod al Moldovei [2], informîndu-se despre locul unde urmează să se întîlnească cu ei. În care privinţă, comisarii noştri să nu facă greutăţi cînd li se va face cunoscut locul, după obicei şi datină, la care să poată merge în siguranţă şi cu cinste pentru noi şi să rămînă la ceea ce vor avea în seama lor. În timpul, cînd vor trimite la Hotin, comisarii se vor informa de la staroştii de la graniţă şi de la alţi supuşi ai noştri despre toate daunele care s-ar fi făcut din Moldova. Aflînd de asemenea ce pagube se fac voievodului Moldovei şi supuşilor săi de către supuşii noştri şi luînd ştiinţă îndestulătoare despre toate acestea, după vechea datină şi obicei, după aceea numai vor merge la comisarii voievodului moldovean.

Întrunindu-se cu aceşti comisari, mai întîi vor înfăţişa şi vor cere despăgubiri pentru daunele suferite de supuşii noştri, aşa după cum vor socoti că este nevoie. În cazul cînd comisarii domnului voievod al Moldovei vor înfăţişa daunele ce s-au făcut supuşilor săi de către supuşii noştri, comisarii noştri vor spune că noi, ştiind ce tratat avem cu domnul voievod al Moldovei şi cu ţările sale, interzicem supuşilor noştri să facă vreo pagubă domnului voievod şi supuşilor săi şi poruncim staroştilor noştri care sînt la graniţă să păzească aceasta cu stăruinţă. Dacă deci s-a făcut ceva peste voia şi porunca noastră, noi sîntem gata să facem dreptate domnului voievod după cum sîntem obligaţi, după dreptul Coroanei [3], aşa precum o facem totdeauna cînd el o cere de la noi, şi acum de aceea am trimis comisarii noştri, ca să fie despăgubite daunele ce le-ar fi suferit domnul voievod sau supuşii săi din partea supuşilor noştri.

În cazul cînd comisarii domnului voievod vor spune că domnul voievod a trimis deseori la noi, cerînd să-i facem dreptate cu Sienko şi cu Iordan, dar că pînă acum nu i s-a făcut, comisarii noştri vor răspunde că nu-i vina noastră. Căci după ce domnul voievod s-a plîns împotriva lui Sienko, că ar fi venit cu lucrurile sale în ţara noastră, noi am poruncit îndată să fie băgat la închisoare în Liov şi l-am fi ţinut, peste obiceiul şi dreptul Coroanei, în această închisoare şi ar fi fost ţinut multă vreme, dacă domnul voievod nu ne-ar fi înştiinţat, printr-un popă al său, că nu insistă să fie ţinut în închisoare.

Iar cînd domnul voievod a cerut, prin solii săi, să-i fie date înapoi sau plătite acele lucruri pe care le-a luat Sienko, noi am poruncit să fie dat înapoi domnului voievod totul ce a recunoscut Sienko, supus la jurămînt, după dreptul Coroanei, că i-a fost luat cînd a plecat de la domnul voievod, dar că i s-a luat în Cameniţa de Iskrzycki ca : o pungă cu aspri, o sabie şi alte lucruri, pe care le-a recunoscut Sienko şi pe care am poruncit lui Iordan, ca unui urmaş al lui Iskrzycki, să i le plătească, şi am dat poruncă starostelui Cameniţei să-i confişte averea şi să achite cu ea domnului voievod ceea ce ar fi făcut acele lucruri.

Dacă vor aminti de paharul de aur fără picior, comisarii noştri să spună că atunci, cînd domnul voievod a cerut lucrurile sale, n-a fost dată, prin scrisoare şi prin solii domnului voievod, pe nimeni altul vina, decît pe Sienko, care, cînd s-a dezvinovăţit prin jurămîntul său, după dreptul

Coroanei, că n-a fost luat din lucrurile domnului voievod nimic mai mult decît ceea ce a recunoscut, n-am putut să-i poruncim să restituie sau să plătească domnului voievod mai mult decît a recunoscut el. Iar dacă domnul voievod va da vina pe altcineva pentru acest pahar, noi îl vom judeca pe acela, după dreptul Coroanei.

Deoarece domnul voievod a spus, prin solul său, că acest pahar ar fi la Iordan şi că acesta ar fi făcut din el un lanţ soţiei sale, am poruncit lui Iordan să se înfăţişeze înaintea voastră, ca să puneţi capăt acestei pricini şi tuturor celorlalte pe care le are cu domnul voievod, ca şi pricinii privind acele lucruri pe care le-a luat Sienko, dar care i-au fost luate de Iskrzycki.

Fiindcă domnul voievod al Moldovei s-a mai plîns împotriva lui Borzoboati din Krasnystaw, supus al m.s. regelui celui tînăr [4], fiului nostru, cum că i-ar fi dator nişte bani pe boi, m.s. regele a poruncit supusului său să se înfăţişeze înaintea voastră, ca să judecaţi voi această pricină, ca să hotărîţi ce vi se va părea drept, iar dacă nu veţi putea pune capăt acestei pricini, s-o trimiteţi la noi.

În privinţa altor pricini şi daune veţi hotărî după vechiul obicei şi după datină şi să vă străduiţi ca domnul voievod să nu se plîngă mai mult, de asemenea ca daunele pricinuite supuşilor noştri să fie despăgubite, îndeplinindu-vă în toate acestea credinţa şi datoria voastră.

---

[1] Ofiţer însărcinat cu siguranţa unui ţinut cînd şleahta pornea la mobilizarea generală.
[2] Petru Rareş.
[3] Regatul Poloniei.
[4] Sigismund August.

53 **1545.**

SIGISMUND I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

A dat ordin staroştilor de la graniţă să nu permită incursiuni în Moldova şi în posesiunile turco-tătare. A constatat că aceste incursiuni sînt făcute la îndemnul cneazului Fiedor Sanguszko. Cere să ia măsuri în vederea opririi acestor năvăliri şi provocări.

Instructia do krolya yego mczi mlodego urodzonemu Ianowi se Treslianey burgraby cracowskiemu y podstolyemu sandomierskiemu, liata 1545.[1]

. . . Czinyacz thedi themu dossicz, roskazowall yego kro. mcz ssrodze starostam pogranycznym naonczassz oboyego pansthwa, a therassz Coroni polskyey, abi ony czycho y spokoynye ssya zachowaly przecziwko walaskym, tatarskim y czessarza tureczkyego lyudzyem, a za granycze do szadney zyemye nyeprziyaczelszkyey any yedzycz any sslacz nye szmyely, rozumyeyancz temu ysch czobikolwyek od yeho kro mczi poddanich krziwdi za graniczam lyudzy nyeprzyiyaczyelsczy myely, thobi zassye sowyczye s lyudzy y s poddanych yeho k. mczi odebracz chczyely y obawyacz szye yescze kthemu abi za yakyemy krziwdamy y zlodzyey-

sthwy nyeprziyaczyell s woyszkyem do panisthw yeho krolyewszkyey mczi nyeodpowyednye y besz wyesczy ssya nye wrzuczill ku wyelkyey skodzye y skazye poddanich yeho krolyewszkyey mczi, a lyudzyesch thessh przestrzegayancz abi thich skod ktorebi bili uczinyoni yeho k. mczi skarbu sswego, yakossch szya tho yusz pyerwey dzyalo, nyeprziyaczyelskyem lyudzyem sz wyelkam skodam sswoyam placzicz nye mussyall.

Thy wsshistky rzeczi wyedzancz krolyowa yey mcz, nascha mylosczywa pany, matka wasshey krolyewskyey mczi, abi ssya w dzyerzawye sswoyey granyczney barszkyey wedlye volyey yeho kro. mczi y pospolythey potrzebi zachowala czosszkolwyek o Protwyczu [1] s cziych powyesczy abo pyssanya usslischala abi thego besz karanya nye opusczyla w czimbi bill wynyen nalyezyon, dowyadowacz ssya, zawssdi raczila statecznye y pylnye yakobi ktorą powyescz w prawdzye szye nalyescz mogla. A gdi yey m. Prothwiczowy thi rzeczi, ktore namy bili powyadani, osnaymyacz y thego go hamowacz raczila, kthemu przisslo za yego prosbam yssz yey m. sz dworu sswego Pawla comornyka do Baru na granycze posslacz raczila abi sszye dowyedzyall yesly s Przothwycza abo sz kogo ynnego thi nayaszdi do zyem nyeprziyaczelskich pochodza. Kthori gdi tham bil yawnye thego dossedl y okyem sswem wydzyal ysz Kozaczi s panystwa wyelkyego kxyasthwa lithewskyego na slyak Prothwyczow zaymuyancz o kylkonasczye myl Koroni polszkyey ku wlosczy barskyey chodza bradzi dobithky do Walach y do wloszow abo czabanow tureczkich, dlyathego tho czynyacz abi Prothwycza y ynne pogranyczne lyudzy Corony polszkyey wyedly ku domnymanyu ssamszyath y nyeprziyaczyol yego k. mczi a yszbi za thi krziwdi, ktorebi ony uczinyly Corona a nye kxyasthwo trudnosczy y nyebespyeczensthwo myala.

Przíwyodl tham do krolya yego mczi y do krolyowey yey mczi thenze Pawel yednego Kozaka na ymye Jwaszczka, kthorego gdi drudzi uczyekly poymal sz kylko dzyessyanth kony voloskich, kthorego gdi panowye ych mczi radi krolya yeho mczi w Cracowye pitaly o thim chodzenyu y cradzyeschi kthora przi nych bila nalyezyona powyedzyall ysz za wolyam y roskazanym kxyądza Phyedora stharosthi wlodimyerszkyego y ony therassz chodzyly do Walach, y ynny ynnich czassav thesz za roskazanym thegosz pana stharosthi czestho chodziwaya ku Theyny y ku Oczakowu, a ysz ym roskazuye wsshiskym zebi slyak panysthwa lithewszkyego traczyly, a ku Baru y na yne myescza Koroni polszkyey korziscz kazdam pedzyly, zebi y Walachowye y Turczi y Tatarowye na Prothwycza szye o thi rzeczi domislyaly y skarzily. W ktorey rzeczi scherscha sprawa wasschey k. mczi s thego przepyssu lysthu Prothwyczowego y thakyesz s powyesczi Pawla comornyka przed wascham k. mczam sthawye yego kro mylcz.

W they rzeczi, nayasznyeyschi m. krolyu, poslacz mye raczil, ządayancz za tho waschey k. mczi oczyecz w. k. mczi s pani radamy sswymy thae rzecz wirozumyawshi raczill thak y kazacz y opatrzycz abi na pothim thakye rzeczi nyeprzisthoyne na granyczi ssye nye dzyali, s kthorichbi trudnoscz, skoda y walka przeciwko pansthwam yego krolyewszkyey mczi y thudzyesz w. k. mczi uroscz mogli, w czym nycz nye wàthpy yego krolyewska mscz yesly ządanyu yego krolewskyey mczi y thakyesch potrzebye pospolythey w. kro. mcz bandzyesz uczinycz dosicz raczill...

AGW—LL, 11, f. 133—135. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 821—825.

Instrucţiunile date nobilului Ioan de Trestiana, burgravul Cracoviei şi stolnicul Sandomirului, către m.s. regele cel tînăr [2], din anul 1545.

... Îndeplinind deci aceasta, m.s.regele [3] a dat aspră poruncă staroştilor de la graniţă, atunci din ambele state [4], iar acum din Corcana polonă [5], să se poarte paşnic şi liniştit cu moldovenii, cu tătarii şi cu oamenii împăratului turcesc şi să nu îndrăznească să meargă sau să trimită peste graniţă în nici o ţară duşmană, înţelegînd că orice pagubă ar avea-o dincolo de hotar din partea supuşilor m.s. regelui oamenii duşmanului, aceştia vor vrea să ia înapoi din plin de la oamenii şi supuşii măriei sale, pe lîngă aceasta este de temut ca, din pricina unor daune şi hoţii oarecare, duşmanul să nu se arunce cu oastea asupra statelor măriei sale la vreme nepotrivită şi fără de veste, spre marea pagubă şi pată a supuşilor măriei sale, şi să atragă atenţia oamenilor asupra acestui lucru, ca măria sa să nu fie nevoit să plătească oamenilor duşmanului acele daune pe care supuşii săi le-ar face, cu mare pagubă pentru el şi cu banii săi, după cum s-a întîmplat mai înainte.

Toate aceste lucruri aflîndu-le m.s. regina [6], milostiva noastră doamnă, mama măriei voastre [2], pentru a se purta la Bar, domeniul ei de la hotar, după voia m.s. regelui şi după trebuinţa Republicii, orice a auzit din cele ce i s-au spus sau din scrisoare despre Pretwicz [7], pentru a nu-l lăsa fără pedeapsă în ceea ce ar fi fost găsit vinovat, a binevoit totdeauna în chip temeinic şi stăruitor să afle adevărul din cele spuse ei. Iar dacă m.s. regina a adus la cunoştinţa lui Pretwicz aceste lucruri, care ne-au fost spuse nouă, a binevoit să-l împiedice de la aceasta. Pe lîngă aceasta, s-a ajuns, la cererea lui, ca m.s. regina să binevoiască să trimită la Bar, la graniţă, pe şambelanul Pavel de la curtea sa ca să afle dacă aceste năvăliri în ţările duşmanilor vin de la Pretwicz sau de la altcineva. Care, cînd a fost acolo, a aflat limpede şi a văzut cu ochii săi cum cazacii din statul marelui principat al Lituaniei, luînd şleaul lui Pretwicz vreo 15 mile în regatul Poloniei către domeniul Barului, se duc în Moldova şi la ciobanii turci, făcînd aceasta în scopul ca vecinii şi duşmanii m.s. regelui să dea vina pe Pretwicz şi pe alţi oameni de la graniţă din regatul Poloniei, şi ca pentru acele daune pe care ei le-ar face, regatul, iar nu principatul să aibă greutăţi şi primejdie.

Acelaşi Pavel a adus acolo, la m.s. regele şi la m.s. regina, un cazac, pe nume Ivaşko, care a fost prins, cu cîţiva zeci de cai moldoveni, pe cînd ceilalţi au fugit, şi care, cînd l-au întrebat la Cracovia dumnealor domnii senatori ai m.s. regelui despre această năvălire şi despre lucrurile furate ce s-au găsit la ei, a spus că la voia şi porunca cneazului Fiedor [8], starostele de Włodzimierz, au mers şi ei în Moldova acuma, iar alţii altădată, tot la porunca aceluiaşi domn staroste, s-au dus deseori spre Tighina şi spre Oceakov, şi că acesta le porunceşte mereu să nu se ducă pe şleaul care trece prin statul lituanian, ci să mîne prada spre Bar şi în alte locuri din regatul Poloniei, pentru ca atît moldovenii, cît şi turcii şi tătarii să bănuiască şi să învinuiască pe Pretwicz de aceste lucruri. În care privinţă voi prezenta măriei voastre un raport mai amplu, după copia scrisorii lui Pretwicz şi după cele spuse de curteanul Pavel.

În această pricină, preastrălucite şi milostive rege, a binevoit să mă trimită tatăl măriei voastre, cu domnii senatori ai săi, rugîndu-vă ca, aflînd aceste lucruri, să binevoiţi a pedepsi şi a rîndui să nu se mai întîmple la graniţe asemenea lucruri necuviincioase, din care s-ar putea naşte

greutăţi şi daune şi lupte împotriva statelor m.s. regelui şi ale măriei voastre, şi m.s. regele nu se îndoieşte nicidecum că măria voastră va binevoi să împlinească cererea m.s. regelui şi trebuinţa publică ...

---

[1] Corect : Pretwiczu.
[2] Sigismund August.
[3] Sigismund I.
[4] Din regatul Poloniei și din marele principat al Lituaniei.
[5] Regatul Poloniei.
[6] Bona Sforza.
[7] Starostele de Bar.
[8] Sanguszko.

54 **Cracovia ⟨16 ianuarie⟩ 1546.**

SIGISMUND I CĂTRE PETRU RAREȘ

Răspuns la solia lui Ghenghea și Burlă la dietă. Negustorul Vasko Borzoboati din Krasnystaw a fost judecat de comisari, apoi de senatori în dietă pentru banii reclamați de domn pentru niște boi. S-a dovedit însă că acei boi n-au fost cumpărați de el, ci de niște negustori evrei. Pe aceștia i-a condamnat să plătească boii, iar în caz contrar, să fie predați domnului. A dispus ca Iordan să restituie sau să plătească domnului odoarele rămase lui de la Iskrzycki. A mai hotărît ca Iordan să fie judecat și pentru paharul său de aur fără picior. Va constrînge pe soția negustorului evreu, care-i datorează bani, dar care a fost ucis în Germania, să-i achite datoria. Boierii fugiți în Polonia, unii vor fi extrădați, iar alții nu vor fi adăpostiți acolo. A dispus pedepsirea celor ce au ucis niște negustori turci. A permis unui negustor evreu din Moldova să vină în Polonia pentru a-și scoate datoriile și a se achita față de domn. Negustorii poloni se plîng că n-au siguranța și libertatea cuvenită în Moldova și că multora dintre ei li s-au luat acolo mărfurile, iar alții au fost uciși. Însuși Sniatinul, proprietatea regelui, a avut de suferit în 1545,. Cu toate că a cerut de repetate ori reparații, n-a fost despăgubit nici pînă acum. Solii domnului îi spun că nu va fi bine, dar el nu se teme de amenințările lui. Va ști și în viitor să se apere. Cere despăgubiri atît pentru el, cît și pentru supușii săi, în caz contrar va interzice negustorilor poloni să meargă în Moldova sau va recurge la mijloace de apărare a supușilor săi. La cererea domnului, și-a trimis, la data stabilită, delegați la comisia mixtă de la frontieră, dar comisarii moldoveni nu s-au prezentat.

Odpowiedz ktora dano panu Giendzie y Burli poslom pana voiewodi voloskiego na seimie. Cracoviae M°D°XLVI°.

Jego krolewska miloscz, nasz mieloscziwi pan, pozdrowienie ktoresczie od pana voiewodi ku iego kroliewskiei m. uczinili y zalieczenie powolnosczi pana woiedowzinei wdziecznie prziiancz raczil, iako od samsiada swego, za ktore krol iego m. iemu prziiazn swą i laske krolewska ukazowacz przesz wasz raczi.

Wskazal przesz wasz ku iego k.m. pan woiewoda, proszacz iego kroliewskiei m. abi s Waskiem poddanim swoim s Krasnegostawu sprawie-

dliwoscz panu woiewodzie uczinicz raczil a iego ktemu prziczisnal abi woli ktore od pana voiewodi kupyel panu woiewodzie zaplaczil. Iego kroliewska miloscz, iako zawzdi zwikl czinicz panu woiewodzie s poddanimi swimi sprawiedliwoscz, tak i therasz staracz sie pilnie o to raczil, abi ządosczi i prosbie pana woiewodzinei w tim doszicz uczinie y raczil to bel wespolek s iego kroliewska mczia mlodim, s sinem swoim, pewnim commiszarzom polieczіecz abi oni naliawszi bicz winnim Borzobatego panu woiewodzie, s nim sprawiewdliwoscz uczinieli. Przed ktorimi Borzobati to wywodziel, iz on tich wolow o ktore sie pan woiewoda skarzi nie kupowal, alie Szidzi, okaszuiancz to i swiadecztwi i zeznanim tich, iz czla Zid od wolow placzil i im ie przedawal. Tak iz commiszarze iego kroliewskiei mczi znalieszli go bidz niewinnim. Gdi wiecz ta rzecz przed iego k.mcz przisla samisczie tego dobrimi swiathki, czo sza pilnoscz y staranie krol iego mcz w niei czinicz raczil, radi swoie przednieisze na to wiszadzicz raczil i im to polieczicz, abi oni dostateczna sprawe wzieli i tego ssie pilnie wiwiedzieli ieslibi Borzoboati panu woiewodzie bil winien. I byl dlugi spor przed radami iego k. mczi miedzi Borzoboatim a timi Zidi okolo tich wolow i okazowal to Borzoboati dostatecznimi wiwodi iz Zidzi u pana woiewodi ti woli kupieli, Zidzi ie z Walach wignali, Zidzi ie przesz Korone gnali, Zidzi od nich miczieli i przedawali ie. Czego wszitkim swiadecztwem i wiznanim mitnikow i insich wielie liudzi wiwodzil i na ostatek to okazal iz natenczas kiedi chirograph, ktorisczie okazowali, piszan bil, w Sokaliu po swich sprawach bil. A iz przed radami iego kroliewskiei mczi Zidzi opowiadali, iz natenczas Borzoboati w Valaszech bil, mieniacz izbi go s Kamiencza Ormianie tam widziecz mieli, i powiadaią i na to gdziebi thego Ormianie nie zeznali, abi na wsithki maietnosczi swe i na gardlo karani bili. Na czo i gdi sie i Borzoboati poddal, raczil iego k. mcz do Camiencza slacz komornika swego abi sie rzeczi pewnei wiwiedziecz mogl, i prziniesziono iest igo k. mczi wiznanie ormianskie, ktore uczyniwsi pierwei przisiege wedlie ich zakonu w kosczielie, wiznali iz ani o thim wiedzieli abi Iwasko Borzoboati woli ti u voiewodi kupowal, ani go w Valaszech widzieli. Czo iego k.m. baczacz iz Borzoboati iasniei iescze niz przed commisarzmi niewinnoscz swoie wiwiodl, ani sie okaszacz moglo abi panu woiewodzie winien bicz czo mial, nie mogl iego kroliewska miloscz insego naliescz wedlie prawa koronnego, ktorim powinien panu woiedowzie s poddanimi swoim sprawiedliwoscz czinicz wedlie prziimierza, iedno to czo i commiszarze iego k. mczi przedtim beli naliezli, abi Borzoboati samotrzecz przysiągl, iako od pana woiewodi wolow nie kupowal sam przesz sie albo przesz ti Zidi, ani w Valaszech natenczasz bil kiedi ti woli s Woloch wignano. Alie iz sie okazalo iz ti woli Zidzi s Woloch wignali, iego k. mcz nie sziczacz skodi panu woiewodzie, rad sprawiedliwoscz s nimi uczini, iesli będa miecz sta⟨wacz⟩ maietnosczi, roskaze im ti woli placzicz, a gdziebi ich maietnosczi nie stawalo, tedi one sami panu woiewodzie vida, gdiz tez iednak ti sprawi iego k. mcz miecz raczi, iz czi Zidowie dlugow niemalo i w Voloszech i indziei maia, tak iz gdi ie bendzie pan woiewoda mial, latwie ktemu przydzie iz zaplate za swoie woly miecz bendzie, kczemu iego k. mcz panu woiewodzie bedzie pomagacz i staracz sie raczil, abi mu sie to nagrodzicz moglo.

Czo sie ticze pana Iordana iego kroliewska mieloscz raczil dekreth uczinicz, abi Iordan te wszitki rzeczi, ktore za wiznanim Sienkowim dobrei pamieczi przi panu Iskrziczkim bili zostali, panu woiewodzie wroczil alba szaplaczil. A iz po tim decrecie krol iego mcz ma te sprawe iz kubek zloti

zostal tez bil przi panu Iskrziczkim, s ktorego lanczuch tu robiono w Krakowie, roskazacz raczi krol iego m. panom niektorim o pana Iordana i o tego zlotnika dostatecznei rzeczi sie wiwiedziecz, a themu koniecz uczinicz.

Dluk ten ktori bel Izaczko Zid panu woiewodzie winien, poniewasz w Niemczech zabit iest, zenye iego placzicz krol iego mcz roskasze i da listhi swoie abi ku placzi tego dlugu przicizisniona bela.

Czo prosilisczie iminiem pana woiewodi abi krol iego mcz sbiegle liudzie s ziemie woloskiei panu woiewodzie s panstw swoich widawacz raczil roskazacz, w tim sie iego k. mcz wedlie opissania przimierza bendzie raczil roskazacz, a ti ktorzi benda mieli bidz widani, widacz bendzie raczil roskazacz, y drugich w panstwach swoich nie bendzie raczil chowacz.

Bendzie tez raczil iego kroliewska m. do pana starosti haliczkiego pissacz, abi sie pilnie wiwiadowal ktorzibi ti kupcze tureczkie rozbili, a wiwiedziawsi się, abi oni wedlie prawa koronnego karal.

Zidowi za ktorim sie pan woiewoda przicziniа, roskazal krol iego mcz glieitowni list dacz, za ktorimbi dlugi swoie wiciągnącz a panu woiewodzie zaplaczicz mogl. Aczkolwiek iego kroliewska m. tego nie rad czini takowim liudziem, ktorzi zawodza liudzie, rozvinieiancz iz to przesz skaszi poddanich iego k.m. bicz nie moze, a wszakosz wietse baczenie iego k. mcz s panem woiewoda ma, o to sie stara abi panu woiewodzie s poddanimi swimi sprawiedliwoscz uczinil w tei rzeczi na prziiazn pana woiewodzine miecz raczi nizli na pozitek poddanich swoich.

Gdisz iego kroliewska miloscz zachowiwaiancz sie wedlie przimierza ktore iego k.m. s panem woiewoda ma, o to sie stara abi panu woiewodzie s poddanimi swimi sprawiedliwoscz cziniel, a zadnei s siebie prziczini sruszenia przimierza nie dal, radbi tez to iego k.m. widzial, abi sie pan woiewoda timze sposobem przeciwko iego k.m. y poddanim iego k.m., iz tak czeste skargi od poddanich swich na pana woiewode sliszecz muszi. Abowiem skarza sie kupczi iego k.m. iz nie maia tego bespieczenstwa i swobodi do Woloch i do Turek s kupiami swimi iezdzicz, ktorebi wedlie przimierza miecz mieli, gdisz po ti czaszi wielie ich ku szubozeniu przesz prziczine pana woiewodzine prziscz muszialo. Zabrane są niktorim kupie, niktorich s nich, im kupi wziawszi, potraczono, rzeczi y statek ich wziawszi i dotichmiast przi panu woiewodzie iest. A nie tilko sie poddanim to iego k. mczi dzieie, alie i imienie iego k.m. Snyathin od gwaltow i od naiazdow sz Walach wolne bidz nie moglo. Abowiem roku przeslego gwaltownie ie z Woloch naieszdzano i skodi wielkie tam sie stali, o czo czestokrocz iego k. m. ku panu woiewodzie i piszal i wskazowal, a wszakosz to iego k. mczi dotichmiasth nie iest nagrodzono. Iesli pan woiewoda bierze przedsie skodi, ktore mieni iz mu sie stali od poddanich iego k.m., ktore iednak pieniadzmi bicz nagrodzone mogą, nie mniey iego k.m., a u wielkich panow pieniczna skoda iest namnieiza, slusnie iego k. mcz nie ma przecz przijmowacz wdziecznie tich gwaltow ktore sie na imieniu iego k. mczi stali s Woloch ktore ku zachowaniu dobrei przijazni a ssamsieсztwa nicz nie pomagaia.

Dalisczie sie tu sliszecz powiadaiancz izbi niemialo bidz dobrze. Iego k.m. tak roszumie, iz iesli bendzie niedobrze, tedi bendzie nikomu insemu iedno temu ktorego to przedtim potikalo. Nie zwikl iego k. mcz nikomu groszicz, ani iego k.m. dawa nigdi prziczini nieprzijazni nikomu, alie sie to iusz okazalo iz iego k.m. i swich krziwd i poddanich swoich insich od krziwdi bronicz sie umie.

Napomina iego krolieswska m. przesz wasz pana woiewode abi i ti krziwdi ktore sie stali iego k. mczi i poddanim iego k.m. nagrodziel i na potim iego k. mczi i poddanim iego k.m. tak sie zachowiwal, iakobi sie tho rzeczą okaszowacz moglo, iz prziiasn i przimierze sz iego k. mczia zachowiwacz chcze. Bo gdziebi to nie bilo, muszialbi iego k.m. albo poddanim swim iezdziecz do Woloch zakazacz, abo tich obiczaiow szukacz iakobi poddani swoie w pokoiu zachowal.

Nie rozumial iego k.m. abi czo belo potrzebnieiszego ku prziiazni i przimierzu zachowaniu, iako seymi pograniczne. I dliatego gdi pan woiewoda ządal iego k. mczi abi sziem na graniczach bil, wedlie starego dawnego zachowania, uczinien, na ktorimbi commisarze iego k.m. y pana woiewodzini sziechawszi sie szobopolne krziwdi srownacz mogli, raczil bil iego k.m. pozwolicz tego i raczil bil iego k. mcz radi swoie na czasz, na ktori bil s panem woiewoda do Kamiencza smowil, poslacz, ktorzi kost wielki uczinîwsi prozno do Kamiencza iedzdzieli. Abowiem pan woiewoda zadnego commiszarza swego bil nie poslal. A tak bil prziczina tego iz ten ssiem, ktori za szadanim iego bil postawion, nie doszedl, ku skodzie nie malei tim ktore iego k.m. nań bil poslacz raczil. Czego iego kroliewska miloscz od pana woiewodi wdziecznie przimowacz nie moze i ne chczialbi abi sie to iego kroliewskiei milosczi na potim od pana woiewodi dziacz mialo, abi to czo iego kroliewska mcz ku zachowaniu prziiazni i przijmierza czinicz raczi na skode poddanim iego k. mczi obraczacz sie mialo.

BK, ms. 221, p. 85—90. Mapa Górski. AGW—LL, 11, f. 137—140. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 829—835. AGW—TN, 7, f. 284—286, 296—299, 308—311. Copii. ASB—MP, r. 33, c. 437—442, 460—466, 482—488.

Răspunsul care s-a dat domnului Ghenghea [1] şi Burlă [2], solii domnului voievod al Moldovei [3] la dietă, Cracovia, 1546.

Măria sa regele [4], domnul nostru milostiv, a binevoit să primească cu recunoştinţă urarea de sănătate ce i-aţi făcut-o în numele domnului voievod şi asigurarea bunăvoinţei domnului voievod, ca de la un vecin al său, căruia măria sa binevoieşte să-i arate prin voi prietenia şi graţia sa regească.

Domnul voievod a spus prin voi m.s. regelui şi l-a rugat să binevoiască să-i facă dreptate cu Vasko [5], supusul măriei sale din Krasnystaw, şi să-l strîngă ca să-i plătească boii pe care i-a cumpărat de la el. M.s. regele, după cum totdeauna a obişnuit să facă dreptate domnului voievod cu supuşii săi, tot aşa şi acum a binevoit să stăruie cu sîrguinţă ca să împlinească cererea şi rugămintea domnului voievod şi a fost binevoit, împreună cu m.s. regele cel tînăr [6], fiul său, să recomande unor comisari, ca aceştia, găsind că Borzoboati este dator domnului voievod, să facă dreptate cu el. În faţa cărora Borzoboati a mărturisit că nu el a cumpărat acei boi de care se plînge domnul voievod, ci evreii, arătînd atît prin mărturii cît şi prin declaraţii că un evreu a plătit vama pe boi şi i-a vîndut. Ca urmare, comisarii măriei sale nu l-au găsit dator. Cînd deci această pricină a ajuns înaintea măriei sale, singuri voi aţi fost martori buni, ce strădanie şi ce stăruinţă a binevoit să depună măria sa în ea. A binevoit să pună pentru aceasta senatori de-ai săi mai de frunte şi să le recomande ca să ia ştiinţă îndestulătoare şi să cerceteze cu stăruinţă dacă Borzoboati este dator domnului voievod. Şi a fost ceartă lungă înaintea senatorilor măriei sale între Borzoboati şi aceşti evrei în legătură cu acei boi, şi a arătat Borzoboati dovezi îndestulătoare că evreii au cumpărat de la domnul voievod

aceşti boi, evreii i-au scos din Moldova, evreii i-au mînat prin regat, evreii au plătit vamă pentru ei şi i-au vîndut. Ceea ce a dovedit prin toate mărturiile şi declaraţiile vameşilor şi ale altor oameni mulţi, iar la sfîrşit a arătat că atunci cînd a fost scris zapisul, pe care voi l-aţi arătat, el s-a aflat la Sokal după trebile sale. Dar fiindcă evreii au spus înaintea senatorilor măriei sale că atunci Borzoboati s-a aflat în Moldova, zicînd că l-ar fi văzut acolo armenii din Cameniţa, şi mai spun că, dacă armenii n-ar recunoaşte aceasta, să fie evreii pedepsiţi, luîndu-li-se toate averile lor şi viaţa. La care, cînd s-a învoit şi Borzoboati, m.s. regele a binevoit să trimită curteanul său la Cameniţa, ca să se poată cunoaşte lucrul mai sigur şi s-a adus măriei sale mărturia armenilor, care, făcînd mai întîi jurămînt după legea lor în biserică, au mărturisit că nici n-au ştiut că Ivasko Borzoboati a cumpărat aceşti boi de la voievod, nici nu l-au văzut în Moldova. Ceea ce m.s. regele, luînd în considerare că Borzoboati şi-a dovedit nevinovăţia mai limpede încă decît înaintea comisarilor şi că nici nu s-a putut dovedi că ar fi dator cu ceva domnului voievod, n-a putut găsi altceva, potrivit dreptului Coroanei [7], după care este dator să facă dreptate domnului voievod cu supuşii săi, potrivit tratatului, decît ceea ce au fost aflat mai înainte şi comisarii măriei sale, ca Borzoboati să jure în persoană, el şi cu încă doi, că n-a cumpărat boi de la domnul voievod, el singur sau prin aceşti evrei şi nici n-a fost în Moldova atunci cînd aceşti boi au fost mînaţi din Moldova. Dar fiindcă s-a dovedit că evreii au fost aceia care au mînat aceşti boi din Moldova, m.s. regele nedorind paguba domnului voievod, va face bucuros dreptate cu ei şi dacă vor avea averile lor le va porunci să plătească aceşti boi,iar dacă averile lor nu vor ajunge, atunci îi va preda pe ei în persoană domnului voievod, cînd totuşi măria sa binevoieşte să fie informat dacă aceşti evrei au datorii mari atît în Moldova cît şi aiurea, aşa că atunci, cînd îi va avea domnul voievod, să-i vină uşor să-şi primească plata pentru boii săi, în care scop măria sa va binevoi să ajute domnului voievod şi să stăruiască pentru a putea fi despăgubit.

Privitor la domnul Iordan, m.s. regele a binevoit să dea un decret ca Iordan să dea înapoi sau să plătească domnului voievod toate acele lucruri, care, după mărturia lui Sienko, au fost rămas la răposatul domn Iskrzycki. Şi fiindcă după ce a dat acel decret măria sa are ştiinţă că paharul de aur fără picior a fost rămas tot la domnul Iskrzycki, din care a fost făcut un lanţ aici în Cracovia, măria sa binevoieşte să poruncească unor senatori să cerceteze cu îndestulare pricina în legătură cu domnul Iordan şi cu acel aurar, şi să-i pună capăt.

Această datorie, cu care era dator domnului voievod evreul Izaciko, dat fiind că acesta a fost ucis în Germania, m.s. regele va porunci soţiei lui să i-o plătească şi va da scrisorile sale ca aceasta să fie strînsă pentru plata acestei datorii.

Ceea ce aţi cerut, în numele domnului voievod, ca m.s. regele să binevoiască a porunci să fie predaţi din statele sale domnului voievod oamenii fugiţi din ţara Moldovei, în această privinţă măria sa va binevoi să dea poruncă, potrivit tratatului, iar acei ce vor urma să fie predaţi, va binevoi să poruncească să-i fie predaţi, iar pe ceilalţi nu va binevoi să-i adăpostească în statele sale.

De asemenea, m.s. regele va binevoi să scrie domnului staroste de Halici să se informeze stăruitor: care au fost aceia, care au distrus pe acei negustori turci, şi aflînd, să-i pedepsească după dreptul regatului.

M.s. regele a poruncit să se dea evreului, pentru care intervine domnul voievod, o carte de liberă trecere în Polonia, cu care să-şi poată scoate datoriile şi să se achite faţă de domnul voievod. Deşi m.s. regele nu face aceasta cu plăcere unor asemenea indivizi, care înşeală oamenii, arătînd că aceasta nu se poate face prin pătarea supuşilor măriei sale, totuşi măria sa are o grijă mai mare pentru domnul voievod şi caută să facă domnului voievod dreptate cu supuşii săi în această privinţă, binevoind să aibă în vedere mai mult prietenia domnului voievod decît folosul supuşilor săi.

Deoarece m.s. regele, purtîndu-se potrivit tratatului ce-l are cu domnul voievod, se străduieşte să facă dreptate domnului voievod cu supuşii săi, iar din partea sa n-a dat nici o pricină pentru lepădarea tratatului, ar vedea bucuros ca şi domnul voievod să se poarte în acelaşi fel faţă de măria sa şi faţă de supuşii săi, totuşi măria sa este nevoit să asculte atît de dese plîngeri din partea supuşilor săi împotriva domnului voievod. Căci negustorii se plîng măriei sale că n-au acea siguranţă şi libertate ca să meargă cu mărfurile lor în Moldova şi în Turcia pe care ar trebui s-o aibă, după tratat, astfel că mulţi din ei au trebuit să ajungă în această vreme la sărăcie din pricina domnului voievod. Unora li s-au luat mărfurile; unii din ei, pe lîngă că li s-au luat mărfurile, au fost ucişi, li s-au luat lucrurile şi uneltele lor şi pînă acum se află la domnul voievod. Iar aceasta se întîmplă nu numai supuşilor m.s. regelui, ci şi proprietatea măriei sale, Sniatinul, n-a putut fi scutită de violenţe şi de năvăliri din Moldova. Căci anul trecut a fost atacată cu furie din Moldova şi s-au făcut acolo stricăciuni mari, despre care lucru m.s. regele a scris şi a arătat de multe ori domnului voievod, dar cu toate acestea măria sa nu este despăgubit pînă acum. Dacă domnul voievod face demersuri pentru daunele care zice că i s-au pricinuit de către supuşii m.s.regelui, care totuşi pot fi despăgubite prin bani, nu mai puţin m.s. regele — şi la domnii cei mari dauna despăgubită prin bani este lucrul cel mai puţin însemnat — este în drept să nu accepte cu amabilitate aceste acte de violenţă care s-au săvîrşit din Moldova asupra proprietăţii măriei sale şi care nu ajută cu nimic la păstrarea bunei prietenii şi vecinătăţi.

Aţi dat aici să se audă, spunînd că n-are să fie bine. M.s. regele socoate aşa, că dacă va fi rău, atunci nimănui altcuiva nu-i va fi decît aceluia, pe care răul l-a întîlnit mai înainte. M.s. regele nu obişnuieşte să ameninţe pe nimeni îşi nu dă nicicînd pricină de duşmănie nimănui, dar s-a văzut deja că măria sa ştie să se apere de daunele îndreptate atît împotriva sa cît şi a celorlalţi supuşi ai săi.

M.s. regele cere prin voi domnului voievod să despăgubească daunele care s-au făcut atît măriei sale, cît şi supuşilor săi, şi apoi să se poarte cu măria sa şi cu supuşii săi în aşa fel, încît să se poată vedea că doreşte să păstreze prietenia şi tratatul cu măria sa. Căci dacă nu va fi aşa, m.s. regele va fi nevoit, fie să interzică supuşilor săi să meargă în Moldova, fie să caute acele mijloace prin care să-şi păstreze supuşii în pace.

M.s. regele n-a socotit a fi altceva mai trebuincios pentru păzirea prieteniei şi tratatului decît adunările de la hotar . Şi de aceea, cînd domnul voievod a cerut măriei sale să se convoace adunarea de la hotar, după străvechiul obicei, la care, întrunindu-se comisarii măriei sale şi cei ai domnului voievod, să poată aplana litigiile reciproce, m.s. regele a binevoit să îngăduie aceasta şi a binevoit să-şi trimită la data, la care s-a înţeles cu domnul voievod, la Cameniţa, senatorii, care, făcînd mari cheltuieli, au mers

degeaba la Camenița, căci domnul voievod nu şi-a trimis nici un comisar. Şi aşa el a fost pricina că această adunare, care a fost hotărîtă la cererea sa, nu s-a ţinut, spre marea pagubă a acelora, pe care m.s. regele a binevoit să-i trimită la ea. Lucru pe care măria sa nu-l poate primi cu plăcere din partea domnului voievod şi n-ar vrea să i se întîmple în viitor din partea domnului voievod ca ceea ce m.s. regele doreşte să facă spre păstrarea prieteniei şi a tratatului să se întoarcă în dauna supuşilor măriei sale.

---

[1] Cozma Ghenghea, fiul lui Şeptilici, jitnicer de Suceava.
[2] Nicolae Burlă, staroste de Şepeniţ.
[3] Petru Rareş.
[4] Sigismund I.
[5] Borzoboati.
[6] Sigismund August.
[7] Regatul Poloniei.

55 — Cracovia ⟨primăvara⟩ 1546.

INSTRUCŢIUNILE LUI IACOB WILAMOWSKI, SOL LA PETRU RAREŞ

Regele se miră că domnul Moldovei nu-i răspunde la soliile şi scrisorile sale, prin care-i cere să despăgubească pe poloni de daunele suferite din partea moldovenilor. Pentru convocarea comisiei mixte la hotar, domnul pune condiţia ca mai întîi să fie despăgubit de negustorul Borzoboati şi de Iordan. Această atitudine jigneşte pe rege, deoarece domnul trebuie mai întîi să despăgubească pe poloni şi numai după aceea regele pe moldoveni. A obligat pe Iordan să-i plătească despăgubiri pentru odoarele moştenite de la Iskrzycki, care le-a fost luat de la Sienko. Şi pe Borzoboati l-a judecat, dar nu l-a găsit vinovat. În cazul cînd comisia mixtă l-ar dovedi dator, va fi constrîns să despăgubească pe domn. Cum însă acesta refuză să-şi dea consimţămîntul pentru convocarea ei, înseamnă că nu voieşte să despăgubească pe poloni. Anul trecut moldovenii au atacat curtea regelui din Sniatin. La repetatele sale cereri de despăgubire, domnul n-a dat nici un răspuns. Negustorilor poloni li se iau mărfurile în Moldova, iar unora şi viaţa. Cere să admită convocarea comisiei pe data de 24 august. Nu vede cu plăcere înfiinţarea în Moldova, la graniţă, de oboare pentru vînzarea boilor. Cere să fie respectată pentru poloni libertatea de a face comerţ în toată Moldova.

Legatio a Sigismundo primo rege Poloniae ad Petrum Ion voiewodam Valachorum, data Iacobo Vilamowski capitaneo boleslaviensi, 1546.

Przyiachawszi do pana woiewodi valaskiego poszel nasz przodkiem powie pozdrowienie y laskę naszę sąmsiadowi bliskiemu naszemu, bedali tez ktorzi panowie przi nim, tedi im laske nasze powie, a od rad naszich panu voiewodzie powie pozdrowienie braczkie, a iego radom sąmsieczka przyiazn. Potim list odda, a gdi bendzie ććion, bendzie mowil czo na dolie est napisano.

Milosczivi panie. Krol iego m. pan moi dziwuie sie temu iz na posli ktore slią starostowie do w.m. i na listi ktore krol iego m. czestokrocz slie, nie moze miecz od w.m. odpowiedzi koniecznei okolo uczinienia spra-

wiedliwosczi liudziem i poddanim swim. Terasz ten ostatni poszel starosti kamienieczkiego, ktori tu bil s sloszeniu seimu na spolna sprawiedliwoscz liudzi pogranicznich z oboiei stroni, nicz nie przziniosl pewnego i potrzebnego ku postanowieniu rzeczi spolnich, ktore krol iego miloscz p.m. sobie i poddanim swim wedlie przimierza iestesczie powinni, iedno to powiedzial iz w.m. pierwei chcze miecz o Borzoboatego y o Jordana sprawiedliwoscz i zaplate, toz potim krol iego m. i poddani iego mczi mibi sie nadziewali seimu. Ktora rzecz krolia jego m. barzo obrazila s tei prziczini iz w.m. przodek chczesz miecz przed kroliem iego mczią nad wszitki prszistoinosczi, nad zapiszki, nad przimierze i nad staradawni obiczai, wedlie ktorego powinnisczie w.m. i przodkowie w.m. bili powinnowaci pierwei kroliowi iego mczi i poddanim iego m. sprawiedliwoscz czinic, a potim sie tez swei sprawiedliwosczi napominacz. Tak krol iego mcz rozumie iz to sniskądinąd nie pochodzi, iedno s dobroczi i s laski tei sąmsieczkiei, ktorą iego kroliewska mcz przeciwko oszobie w.m. i poddanim zachowiwacz raczi, iz nie patrzaiancz na ten przodek ktoriz w.m. powienien w uczinieniu sprawiedliwosczi, kasze ią w.m. czinicz bez odwloki, kiedi w.m. ku iego k.m. posla posliesz albo list przisliesz. I tegobi iego kroliewskiei mczi nie bilo zal, biz to w.m. znal a wdziecznie prziimowal. Alye s tego pisania wm ktore ku iego k. mczi wm uczinil i wskazania tez przesz sluge starosti kamienieczkiego, rozumie iego k. mcz ze tego wm wdziecznie nie prziimuiesz. A nie tilko izbi iego k. mczi albo poddanim iego k.m. sprawiedliwoscz wm czinicz mial, alie izbi sgiem wedlie swego zwiczaiu i opiszanego prziimierza na graniczach bicz mial, pozwolicz nie chcze. Gdisz iednak od iego k. mczi wm taką sprawiedliwoscz, iaka wedlie przimierza powinnie ma bidz cziniona, dzieie sie za ti rzeczi ktore u Sienka zabral bil Iskrziczki, a ktore Sienko pod przisziegą swa przisznal, za roskazanim iego k. mczi Iordan pieniadze poslom wm, ktorzi teraz u iego k. mczi bili, oddal. S Borzoboatimi tez gotow bil iego kroliewska m. sprawiedliwoscz uczinicz, bi byli mogli bicz wedlie prawa koronnego pokonani. Alie iz nie tilko nie bili pokonani, alie iasnimi dostatecznimi wiwodi niewinnoscz swa okazowali, nie mogl iego k. mc wedlie zachowania y prawa pospolitego koronnego nicz insego uczinic, iedno ie s tego o czo obwinioni przesz posli wm bili, wipusczicz. A wszakosz szostawil to nad zwiczai prawa koronnego wm iz gdziebi na seymie pogranicznim spolnim okaszacz sie winnoscz Borzoboatich mogla iesnei [1], iego k.m. raczilbi ie ktemu prziczinacz abi wmczi doszicz uczinieli. Alie iz wm tego seimu nie chcze miecz, nie moze prziczini insei iego k. mc baczicz, iedno iz wm tich krziwd y ublizenia ktore sie oszobie iego kroliewskiei mczi i poddanim iego k. mczi od wm i od burkulabow pogranicznich y innich poddanich wm dzieia, nagrodzicz bi iego k. mczi i poddanim iego k.m. nie chczial.

Ktorich nagrodzenia przesz posli i przesz listi swoie iego k. m. napominac raczi i barzo iego k. mczi czieskie. Stal sie przed rokiem naiazd na dwor iego k. mczi sniatinski, ktora rzecz tak barzo iego k.m. obrazila, iz obszaczowana zadniemi pieniadzmi byc nie moze. Abowiem dwori iego k. mczi sa tak uprziwilieiowane, iz przesz obrazenia iego kroliewskiei mczi oszobi, gwalt sie im zadni dziacz nie moze. I slal iego k.m. ku wm zadainacz abi ten gwalt, ktori sie dworowi iego k. mczi z ziemie wm stal, bil iego kro. mczi nagrodzon, a czi gwaltowniczi bili karani, iednak do tego czaszu nicz sie nie stalo.

Poddanim tez iego k. mczi wielkie krziwdi sie dzieią, czla niezwiczaine na nie ustawiono, wielie ich maietnosczi, nyektorim tez i gardla

zabrano, a tim rzecząm nie tilko izbi koniecz bil, alie im dalei tim wieczei sie mnoza, ktorim iakobi zabiezecz latwie y mial iego k. mc obiczaiem, iedno ich iako zwikl na zadna sie rzecz nie ukwapaiacz wziwacz iz iescze nie chcze, raczeibi to widzial, abi ti krziwdi i roznicze za sąmsieczka dobra prziiaznią beli porownane. I dliatego wm przesz mie upomina, abi wedlie starodawnego zachowania y opiszania przimierza siem zobopolni na graniczach bil uczinion. A iz czasz zniescz nie moze abi przed swiatkami bicz mial, zda sie iego k. mczi abi na swieti Bartolomiei bil polozon, iedno abi odmienion nie bil.

Piszal tez iego k.m. isz skladi ku kupowaniu wolow na graniczach postawil. O czim iego k.m. natenczas nicz na zadna stronę wskazowacz nie raczil, polieczi to im commiszarzom, ktore na sgiem wislacz bendzie raczil, iednobi tego nie rad widzial abi poddani iego kroliewskiei miloszczi nie mieli miecz tei wolnosczi w ziemi wm, ktorą poddani iego m. czeszarza tureczkiego y wm w ziemi iego k.m. maia, iz im po panstwiech iego k. mczi ieszdzicz wolno, ktorzi gdibi nie mieli wolno ieszdzicz po ziemi wm, obraszielobi sie tim przimierze, ktore iego kroliewska milosez s czeszarzem iego milosczia tureczkim i s wasza mczia ma, czego iego kroliewska miloscz nie rabdi widzial i muszialbi tich drok < !>usziwacz, za ktorimibi to czo s przimierza iego k. mczi i poddanym iego k. mczi powinnie ma bicz chowano.

BK, ms. 221, f. 92—95. Mapa Górski. AGW—LL, 11, f. 151—163. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 857—862. AGW—TN, 7, f. 288—290, 300—302, 304—305ᵛ. Copii. ASB —MP, r. 33, c. 445—449, 467—471, 474—477. Editat, după o copie mai nouă, cu unele deosebiri de lectură, fără traducerea românească, de Gh. Duzinchevici, *Din legăturile lui Petru Rareş cu Polonia*, în „Revista istorică", XXIII/1937, p. 261—263.

Solia de la Sigismund I, regele Poloniei, la Petru Ion [2], *voievodul moldovenilor, dată lui Iacob Wilamowski, staroste de Boleslaw, 1546.*

Sosind la domnul voievod al Moldovei, solul nostru va saluta mai întîi pe vecinul nostru apropiat şi-l va asigura de graţia noastră, iar de vor fi pe lîngă el şi sfetnici de-ai lui, îi va asigura de graţia noastră, iar din partea senatorilor noştri va transmite domnului voievod salutare frăţească, iar sfetnicilor lui prietenie, ca de la vecini. După aceea va da scrisoarea, iar cînd va fi cinstit, va spune ceea ce-i scris mai jos.

Milostive doamne. Măria sa regele, stăpînul meu, se miră de faptul că nu poate avea de la milostivirea ta răspunsul trebuincios la solii pe care-i trimit staroştii la milostivirea ta şi la scrisorile pe care măria sa le trimite deseori în legătură cu împărţirea dreptăţii pentru oamenii şi supuşii săi. Acum, acest din urmă sol al starostelui Cameniţei, care a venit aici pentru convocarea adunării în vederea împărţirii dreptăţii oamenilor de la hotar din amîndouă părţile, n-a adus nimic sigur şi folositor pentru rînduirea pricinilor comune, rînduire pe care sînteţi datori stăpînului meu, m.s. regelui, lui însuşi şi supuşilor săi, potrivit tratatului, ci a spus numai că milostivirea ta doreşte să aibă mai întîi dreptate şi despăgubire în legătură cu Borzoboati şi cu Iordan, şi numai după aceea m.s. regele şi supuşii săi să se aştepte la adunarea de la hotar. Care lucru l-a jignit tare pe m.s. regele din pricină că milostivirea ta doreşti să ai mai întîi dreptate înaintea m.s. regelui, în pofida totalei demnităţi, a cărţilor, a tratatului şi a obiceiului străvechi, după care eşti dator milostivitrea ta şi au fost datori înaintaşii milostivirii tale să facă dreptate mai întîi m.s. regelui şi supuşilor săi şi numai după aceea să cereţi dreptate pentru voi. M.s. regele socoate un lucru care nu provine din nimic altceva decît din bunătatea şi din această graţie a sa de vecin, pe care măria sa binevoieşte s-o păstreze faţă de per-

soana şi de supuşii milostivirii tale, dacă, neţinînd seama de această întîietate, pe care milostivirea ta eşti dator s-o ai în vedere la împărţirea dreptăţii, va porunci să se facă milostivirii tale dreptate fără amînare, cînd milostivirea ta vei trimite sol sau scrisoare măriei sale. Şi de acest lucru nu i-ar fi părut rău măriei sale, dacă milostivirea ta l-ar fi recunoscut şi l-ar fi primit cu recunoştinţă. Dar din această scrisoare a milostivirii tale, pe care milostivirea ta ai trimis-o măriei sale şi din cele spuse prin sluga starostelui Cameniţei, m.s. regele înţelege că milostivirea ta nu-l primeşti cu recunoştinţă. Şi nu numai că milostivirea ta nu faci dreptate m.s. regelui sau supuşilor săi, ci nici nu voieşti să îngădui să aibă loc adunarea la hotar, potrivit obiceiului ei şi tratatului scris. Căci totuşi din partea m.s. regelui se face milostivirii tale asemenea dreptate, care urmează să fie făcută, potrivit tratatului, pentru acele lucruri ce le-a fost luat Iskrzycki de la Sienko şi pe care Sienko le-a recunoscut prin jurămîntul său, astfel că Iordan a dat, la porunca m.s. regelui, bani solilor milostivirii tale, care au fost acum la m.s. regele. Cu oamenii lui Borzoboati de asemenea m.s. regele a fost gata să facă dreptate, numai să fi putut fi găsiţi vinovaţi după dreptul Coroanei [3]. Dar deoarece nu numai că n-au fost găsiţi vinovaţi, ci şi-au arătat şi nevinovăţia prin dovezi limpezi, îndestulătoare, m.s. regele n-a putut, după obicei şi după dreptul public al Coroanei, să facă nimic altceva, decît să-i sloboadă de sub învinuirea de care au fost învinovăţiţi de solii milostivirii tale. Cu toate acestea a lăsat milostivirii tale, în pofida obiceiului şi a dreptului Coroanei, că dacă la adunarea comună de la hotar s-ar putea arăta mai limpede vinovăţia oamenilor lui Borzoboati, m.s. regele ar binevoi să-i strîngă că să îndestuleze pe milostivirea ta. Dar fiindcă milostivirea ta nu voieşte să aibă această adunare, m.s. regele nu poate vedea altă pricină a acestui lucru decît că milostivira ta n-a voit să despăgubească pe măria sa şi pe supuşii măriei sale de acele daune şi de jignirea care se face persoanei măriei sale şi supuşilor măriei sale din partea milostivirii tale şi a pîrcălabilor de la graniţă şi a altor supuşi ai milostivirii tale.

A căror despăgubire m.s. regele binevoieşte s-o ceară prin solii şi prin scrisorile sale [4] şi îi este tare supărătoare măriei sale. Înainte cu un an a avut loc o năvălire asupra curţii din Sniatin a m.s. regelui, lucru care a jignit pe măria sa atît de mult încît nu poate fi preţuit cu nici un ban. Căci curţile m.s. regelui au asemenea privilegii, încît nu li se poate face nici un act de violenţă, fără jignirea persoanei măriei sale. Şi a trimis măria sa la milostivirea ta, cerînd ca acel act de violenţă, care s-a săvîrşit din ţara milostivirii tale asupra curţii măriei sale, să fie reparat în favoarea măriei sale, iar făptaşii lui să fie pedepsiţi, dar pînă acum nu s-a făcut nimic.

Şi supuşilor m.s. regelui li se fac mari daune; s-au pus taxe vamale grele asupra lor, multora li s-a luat averea, altora şi viaţa, iar acestor lucruri nu numai că nu li se pune capăt, dar cu cît trece timpul cu atît ele se înmulţesc, pentru prevenirea cărora măria sa ar găsi uşor mijloace, dar, după cum obişnuieşte să nu se grăbească în nici o pricină, nu voieşte încă să le folosească; mai degrabă ar vedea ca aceste daune şi neînţelegeri să fie aplanate prin bună prietenie, ca între vecini. De aceea cere milostivirii tale prin mine ca să se ţină, după străvechiul obicei şi după textul tratatului, adunarea comună la hotar. Dar fiindcă vremea nu poate îngădui ca aceasta să aibă loc înainte de Rusalii [5], măria sa socoate ca ea să fie convocată la sf. Bartholomei [6], numai ca această dată să nu fie schimbată.

A mai scris milostivirea ta m.s. regelui că a înfiinţat oboare la hotare pentru cumpărarea boilor. Despre care lucru m.s. regele n-a binevoit deocamdată să indice nici un loc; va recomanda aceasta comisarilor pe care va binevoi să-i trimită la adunarea de la hotar, numai că n-ar vedea bucuros ca supuşii măriei sale să n-aibă acea libertate în ţara milostivirii tale pe care o au supuşii m.s. împăratului turcesc şi cei ai milostivirii tale în ţara măriei sale, că sînt slobozi să călătorească prin ţările măriei sale. Care, dacă n-ar avea libertatea de a călători prin ţara milostivirii tale, prin aceasta s-ar călca tratatul pe care m.s. regele îl are cu m.s. împăratul turcesc şi cu milostivirea ta, lucru ce măria sa nu l-ar vedea cu plăcere şi ar fi nevoit să folosească acele căi, prin care să se păzească pentru măria sa şi pentru supuşii măriei sale ceea ce obligă tratatul.

---

[1] Corect: iaśniei.
[2] Io Petru.
[3] Regatul Poloniei.
[4] Scrisoarea regelui către Petru Rareş din 16 ianuarie 1546, la J. Chr. Engel, *Geschichte der Moldau und Walahey*, II, Halle, 1804, p. 187.
[5] 13 iunie 1546.
[6] 24 august.

56 — 1546.

PETRU RAREŞ CĂTRE SIGISMUND I

Îşi dă consimţămîntul pentru convocarea comisiei mixte la hotar. A trimis,cu cărţi de liberă trecere de la rege şi de la fiul său, soli la Moscova după ajutoare şi după blănuri de samur pentru sultan. La întoarcere, ei au fost reţinuţi două săptămîni la Vilna, unde au fost primiţi rău şi unde senatorii l-au acuzat că i-a trimis ca să îndemne pe ruşi la război împotriva Lituaniei. Iar cînd treceau prin Volinia au fost atacaţi de oamenii cnejilor Teodor şi Dimitrie Wiśniowiecki. Principalul sol a fost ucis, iar ceilalţi doi răniţi de moarte. Li s-au luat pieile şi blănurile de samur şi de nevăstuică, doi ereţi şi alte lucruri. Toate acestea au fost înregistrate la oficiul din Krzemieniec, iar dovada starostelui de acolo, F. Herczyk, o trimite regelui. Pentru aceasta reţine pe I. Wilamowski pînă cînd nu va fi despăgubit de această daună şi pînă cînd nu va primi de la Borzoboati banii pe boi. A reţinut şi pe negustorii poloni ce se întorceau din Turcia pentru vorbele „mîrşave" spuse acolo de ei.

Petrus Ion voievoda Valachiae Sigismundo primo rege Poloniae. Excusat se de detento a se Iacobo Wilanowski nunctio regio, 1546.

Naiasnieiszi milosczіwi kroliu. W. k.m. oznaimuie czo sie tknie o sięm, izeszmi mi gotowi na kasdi czasz kiedi bendzie wolia waszei k. mczi sięm zloszicz i kiedi prziiada commiszarze waszei k.m., tedi naszi benda szawsze gotowi na ktorei dzien w.k.m. kasze. Bo sziemia nasza iest mala, moy richlo gotowi bendą, ale iusz trzi liata zawsdi siem wasza k.m. sklada, a do tich czaszow nigdi go niemasz, a michmi zawsdi gotowi kiedi bendzie wolia waszei k.m. mi themu radzi.

Drugie tez oznaimuię w.k.m. iz tak rok poslalizmi goncza naszego do waszei k.m., proszacz o list dobrowolni, i od mlodego krolia, waszei k.m. sina, naszim poslom, ktorezmi mieli poslacz do Moskwi, nie dlia insei rzeczi, iedno dlia soboli, popielicz, a dlia bialozorow i dlia insich potrzeb, ktore mami dawacz Turkowi, abich sie mogl odplaczicz od czessarza. Iedno wasza k.m. y ssyn waszei k.m., krol mlodi, uczinielisczie iako panowie krzesczianscz, dalisczie w.k.m. list naszim poslom dobrowolni, abi dobrowolnie przeiechali przesz sziemie waszei k.m. i tam i sam. A mi nadziewaiancz sie na list w.c.m., poslalizmi posli nasze do Moskwi. Tam iadaz przesz panstwa waszei k.m., hamowania nigdziei nie mieli, alie przesli spokoinie do xiedza moskiewskiego, za czo dziekuiem w.c.m., iako panom krzesczianskim, a mnie barzo mielim przyaczolom a sąmsiadom bliskim. Gdi prziiechali do xiaszeczia moskiewskiego, on nam obieczal zalowania sila na wspomozenie i na odkupenie czeszarza tureczkiego i chcial wielkie posli poslacz s tim zalowanim do wasz [1], a w.c.m. nie chczieli moskiewskich poslow pusczicz przesz panstwa waszich k.m. A moskiewski xiadz to obaczíwsi, nie chczial tego nam wszitkiego poslacz przesz nasze posli, alie dal nieczo malo naszim poslom w recze tego wspomozenia, a drugie kupili sza swe pieniadze sobolie, popielicze, szubi i byalozori,y odpuscziel ie do nas xiadz moskiewski przesz ziemie v.c.m., nadziewaiancz sie na list waszich k.m., ktori oni mieli dobrowolni, bo oni nie chodzili w zadnich zlich rzeczach, czobi sie nie godzilo, a w.c.m. domniemaiacz. Kazali panowie w Vilnie, izbi naszi poslowie chodzili tam do Moskwi, iakobi ch ia prziwodzil xiedza moskiewskiego zebi walczel na panstwo v.c.m. To mowili w oczi poslom naszim panowie w Wilnie. Alie, milosczíwi kroliu, racz wm ktemu wierzicz, iz to nie iest w umislie naszim, ani bilo nigdi na mą dusze i na mą krzesczianską viarę, Boze tego nie dai, abi to bilo przi naszim ziwoczie. Temu w.k.m. nie racz wierzicz. Bo, milosczíwi kroliu, ia mam przijaczelstwa i sąsiecztwa i przisiege s wasa k. mczia. A tez naszi poslowie, gdi prziiachali s Moskwi do Wilna, a nigdziei nie mieli ni od kogo zadnei sztuki chleba, alie sza nasze pieniadze sie wszedi strawowali. I zalowal tego krol mlodi s pani iz ich pusczíel do Moskwi i zahamowano ich belo dwie niedzieli w Vilnie, a nie mieli przistawa ani zadniei staciiei od krolia iego mczi mlodego, ani kazal im na odiesdzaniu abi mu rękę czalowali, iako tego obiczai miedzi nami, pani krzesczianskimi. I poiechali z Vilna przistawa im zadnego nie dano. Iechali niebozeta kędi znali. Kiedi prziiachali na Wolin ku Klodnu knehiney Hiliyney miasta, prziiachali urzedniczi kheczia Fiedora Michaielowicza, a kxiedza Dimitra Iwanowicza, xiazath Wisniowskich, na imie Siemion Witopski on wie s kim i ugonil posli nase na ziemi klodzinskiei, pobil y porąbal iako zboicza, y ktori bel poszel nasz wietsi, tego do smierczi zabil tam na mieisczu i z listem wasz ei k. mczi, a drugiego urabali tam na smiercz lieszy, a trzecziego zbito, skloto. I na tim rozboiu wzieli wosz s trzema konmi, a w thim wozie wzieli sescz a trzidziesczi sorokow soboli i trzidziesczi soboli poiedinkowich, trzidziesczi i szescz futer, abo szub popieliczizh i dwu bialozoru, iednego zabito na mieisczu, a drugie wzieli, i insze rzeczy pobrali przi zabitim poslie, ktore są zapisane w urzedzie krzemienieczkim, czo pani Sczesni Herczik dal zesnanie, ktore w. k.m. slię.

Tez, milossczíwi kroliu, nie racz w.k.m. sie na nasz gniewacz, izesmo posla waszei k.m. przi sobie zadzierzeli, czobichmi sie dowiedzieli od kogi sie nam ta skoda tak wielka i lekkoscz, i poki sie nam nie zaplacza ti skod wielkie, i ten wlasni dluk ⟨!⟩ nasz od kupcza Iwaska Borzoboatego, ktori sam

wzial woli u nasz nasze w ziemi naszei, i dzisz nie mami zadnei zaplati ani sprawiedliwosczi od waszei k.m. s nim. Tez ci kupcze ktorzi iechali beli do Turek przesz sziemie nasze i wielie tam o nasz sromotnich rzeczi mowili, iako waszei k.m. powie sluzebnik pana starosti kamienieczkiego czo mu ia roskazal zebi serzei ustnie powiedzial, dliaczegom ich zahamowal. A mi sie waszei k.m. mlodim, milosczıwi kroliu, iako naszemu dobremu a milemu przijaczieliowi, abi sie wasza k.m. nie gniewal na nasz o to, czosmi pana Wilamowskiego sam zadzierzeli przi sobie do tich czaszow, asz sie nam sprawiedliwoscz stanie, albo iako nasz poszel, przijachawsi od waszei kroliewskiei mczi, sprawi. Bo, milosczıwi kroliu, naszi poslowie prawdziwie chodzili proszac o wspomozenie do Moskwi, abismi sie od Turkow odkupili, iakozmi u waszei kroliewskiei milosczi tez pirwei proszili y wasza k.m. raczil nasz pozalowacz i wspomocz. A mi dziekuiem wisocze waszei k.m. a y dzisz drugich krzesczianskich panow proszimi o wspomozenie, ktorzi nasz wspomagaia.

Thesz, milosczıwi kroliu, temi czaszi iechal w poselstwie tlumacz ze Lwowa od waszei k.m. ⟨do⟩ Turek przesz ziemie nasze, a listu zadnego nie mial od waszei k.m., a miz niego dobrowolnie przepusczili. Stacziia kazdemu poslowi daiemi, ktorzi iezdza do Turek przesz sziemie nasze i przewodniki do samego Dunaia, abi spokoinie iechali, iako sie miedzi krzesczıani godzi. A o posla wasza k.m. nie racz sie na nasz gniewacz, bo mi go bendziemi dobrze dzierzecz wielkiei podcziwosczi, iako sie godzi od wielkiego pana posla, poki uijrzimi od waszei k.m. czo sie nam sprawiedliwoscz stanie od waszei k.m. Niechbi nam skoda nie bila, bozmi krzesczıani. I tez czo bendzie krziwda poddanim waszei k. mczi chczemi czinicz sprawiedliwoscz slusna a nieodwloczna. I tez czo sie tknie o pana Iordana, bo mi syla u niego ostalo. A tak waszei kroliewskiei mczi proszim niechbi sie nam szaplaczilo.

BK, ms. 221, f 95—99. Mapa Górski. AGW—LL, 11, f. 163v—166. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 857—862. Editat, cu deosebiri de lectură, fără traducere în limba română, de Gh. Duzinchevici, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 264—265.

Petru Ion [2], *voievodul Moldovei, lui Sigismund I, regele Poloniei. Se dezvinovățește de reținerea de către el a lui Iacob Wilamowski, solul regelui, 1546.*

Preastrălucite milostive rege. Înştiinţez măriei voastre regeşti în privința adunării de la graniță, că noi sîntem gata în fiecare clipă, cînd va fi voia măriei voastre, să convocăm adunarea şi cînd vor sosi comisarii măriei voastre, ai noştri vor fi totdeauna gata pentru ziua pe care ne va spune-o măria voastră. Căci ţara noastră este mică, ai mei vor fi repede gata, dar de trei ani acum măria voastră convoacă mereu adunarea, iar pînă acum nu s-a întrunit, iar noi totdeauna sîntem gata bucuroşi la aceasta, cînd va fi voia măriei voastre.

Alta. Mai fac cunoscut măriei voastre că înainte de un an am trimis curierul nostru la măria voastră, cerînd carte de liberă trecere, şi de la regele cel tînăr [3], fiul măriei voastre, pentru solii noştri, pe care aveam să-i trimit la Moscova, nu pentru altceva, ci pentru piei de samur, de nevăstuică, pentru ereţi şi pentru alte trebuinţe, pe care avem să le dăm turcului [4], ca să ne putem plăti faţă de împărat. Ceea ce măria voastră şi fiul măriei voastre, regele cel tînăr, aţi făcut ca nişte domni creştini şi aţi dat carte de slobodă trecere solilor noştri [5], ca să treacă în voie prin ţara măriei voastre, încolo şi înapoi. Iar noi, bizuindu-ne pe scrisoarea

măriilor voastre, am trimis solii noştri la Moscova. Mergînd acolo prin statele măriilor voastre, n-au avut nicăieri piedică, ci au trecut în linişte la cneazul Moscovei [6], pentru care fapt mulţumesc măriilor voastre ca unor domni creştini şi mie foarte dragi, prieteni şi vecini apropiaţi. Dacă au ajuns la cneazul Moscovei, el ne-a făgăduit multă milă pentru ajutorarea şi pentru achitarea noastră faţă de împăratul turcesc şi a voit să trimită soli mari la noi cu această milă, dar măriile voastre n-aţi voit să-i lăsaţi pe solii moscoviţi să treacă prin statele măriilor voastre. Şi văzînd aceasta cneazul Moscovei n-a vrut să ne trimită toate acestea prin solii noştri, ci a dat ceva puţin în mînă solilor noştri din această ajutorare, iar celelalte ei le-au cumpărat pe banii lor : pieile de samur, de nevăstuică, şubele şi ereţii. Şi cneazul Moscovei i-a trimis înapoi la noi prin ţara măriilor voastre, bizuindu-se pe cartea măriilor voastre de liberă trecere, pe care o aveau ei, căci ei n-au mers în nici o treabă rea, care nu s-ar fi cuvenit sau care ar fi dat de bănuit măriilor voastre. Spuneau senatorii la Vilna că solii noştri s-ar fi dus acolo, la Moscova, ca eu să conving pe cneazul moscovit să lupte împotriva statului măriei voastre. Dar, milostive rege, binevoieşte măria voastră să mă crezi că aceasta nu este în gîndul nostru şi n-a fost nicicînd, pe sufletul meu şi pe legea mea creştinească, Doamne fereşte să fie aceasta în viaţa noastră. Măria voastră să nu binevoieşti să crezi aceasta, căci, milostive rege, eu am prietenie şi vecinătate şi jurămînt cu măria voastră. Iar solii noştri, cînd au sosit de la Moscova la Vilna, n-au avut niciodată de la nimeni nici o bucată de pîine, ci s-au hrănit pretutindeni pe banii noştri. Şi i-a părut rău regelui celui tînăr şi senatorilor că i-a lăsat să plece la Moscova, şi i-a fost reţinut două săptămîni la Vilna şi n-au avut însoţitor şi nici o gazdă de la m.s. regele cel tînăr şi nici nu le-a spus la plecare să-i sărute mîna, după cum e obiceiul între noi, domnii creştini. Şi au plecat din Vilna şi nu li s-a dat nici o călăuză. Au mers sărmanii încotro au ştiut. Cînd treceau prin Volinia spre Kłodno, oraşul cneaghinei Ilina, au venit slujbaşii cneazului Fiedor Mihailovici şi ai cneazului Dimitrie Ivanovici, principi Wiśniowiecki, pe nume Simeon Witopski, el ştie cu cine, şi a luat la goană pe soli prin ţinutul Kłodno-ului, i-a bătut şi i-a tăiat ca un tîlhar, şi care a fost solul nostru mai mare, l-a ucis acolo pe loc, cu toată cartea măriei voastre, iar pe al doilea l-au tăiat şi zace acolo pe moarte şi pe al treilea l-au sfărîmat şi l-au pocnit. Şi în acest jaf au luat o căruţă cu trei cai, iar din acea căruţă au luat treizeci şi şase de legături a cîte 40 de piei de samur şi treizeci de piei de samur separate, treizeci şi şase de blănuri sau şube de nevăstuică şi doi ereţi, unul l-au omorît pe loc, iar pe celălalt l-au luat, şi au luat de la solul ucis şi alte lucruri, care sînt înregistrate la oficiul din Krzemieniec, pentru care domnul Felix Herczyk a dat o declaraţie, pe care o trimit măriei voastre.

De asemenea, milostive rege, nu binevoi măria ta să te superi pe noi că am oprit la mine pe solul măriei voastre ca să dovedim de către cine ni s-a făcut această daună şi jignire aşa de mare şi pînă cînd nu ni se vor despăgubi aceste daune mari şi acea proprie datorie a noastră de la negustorul Ivaşko Borzoboati, care a luat el singur boii noştri de la noi, în ţara noastră, şi astăzi n-avem nici o despăgubire şi nici o dreptate de la măria voastră cu el, precum şi pe acei negustori, care au fost plecat în Turcia prin ţara noastră şi care au spus acolo multe lucruri mîrşave despre noi, după cum vă va spune sluga domnului staroste al Cameniţei, căruia i-am poruncit să vă spună verbal mai pe larg de ce i-am reţinut.

Iar noi rugăm, milostive rege, pe măria voastră, rege tînăr, ca pe un prieten al nostru bun şi drag, ca măria voastră nu se supere pe noi pentru că am reţinut la noi pe domnul Wilamowski pînă cînd ni se va face dreptate, sau după cum ne va face cunoscut solul nostru, după ce va sosi de la măria voastră. Căci, milostive rege, solii noştri au mers cu dreptate la Moscova ca să ceară ajutor ca să ne plătim faţă de turci, după cum am cerut mai întîi şi de la măria voastră, şi măria voastră a binevoit să se îndure de noi şi să ne ajute. Şi noi mulţumim mult măriei voastre şi mai rugăm şi astăzi pe alţi domni creştini să ne ajute, care ne ajută.

De asemenea, milostive rege, în acest timp a plecat din Liov, de la măria voastră, un tălmaci în solie în Turcia prin ţara noastră şi n-a avut nici o scrisoare de la măria voastră, iar noi l-am lăsat să treacă în voie. Dăm gazde fiecărui sol care pleacă în Turcia prin ţara noastră şi călăuze pînă la Dunăre, ca să meargă în linişte, după cum se cuvinte între creştini. Iar despre solul vostru, nu binevoi măria ta să te superi pe noi, căci noi îl vom ţine cu mare cinste, după cum se cuvine unui sol de la un mare domn, pînă ce vom vedea din partea măriei voastre ce dreptate ni se va face de la măria voastră. Să nu ne fie pagubă nouă, căci sîntem creştini. De asemenea,ce va fi paguba supuşilor măriei voastre, noi dorim să facem dreptate adevărată şi grabnică. La fel şi în aceea ce priveşte pe domnul Iordan, căci mi-au rămas foarte multe la el. Deci ne rugăm măriei voastre să ni se plătească.

---

[1] Corect: nasz.
[2] Io Petru.
[3] Sigismund August. Răspunsul dat de acesta în august 1545 solilor moldoveni, la B. P. Haşdeu, în „Archiva istorică a României", an. I, nr. 5, p. 33—34; şi la A. Jabłonowski, în *Źródła dziejowe*, X, Varşovia, 1878, p. 134—137.
[4] Sultanului Soliman I.
[5] Cartea de liberă trecere dată de Sigismund August din Vilna, la 15 august 1545, la Haşdeu, *loc. cit.*, p. 34—35, şi la Jabłonowski, *loc. cit.*, p. 137—138.
[6] Ivan cel Groaznic.

57 **Krzemieniec, iunie 1546.**

DOVADA LUI FELIX HERCZYK, STAROSTE DE KRZEMIENIEC

Certifică atacul săvîrşit de cnejii Fiedor şi Dimitrie Wiśniowiecki asupra solilor lui Petru Rareş la întoarcerea lor de la Moscova prin Volinia, cu specificarea lucrurilor luate de la ei.

Testimonium contra Volhinen⟨ses⟩ pro Valachis. Recognicio[1].

Ia Sczesni Herczik starosta krzemienieczki wiznawam ze ssam przisilal do zamku hospodarskiego poszel Piotra woiewodi ziemie moldawskiei, Iwan Kiczara, zaluiancz sie i opowiadaiancz na urzedniki xiedza Fiedora Michalowicza i na xiedza Mitreia Iwanowicza Visniewieczkich na imie Siemiena litewsiego a Woitka o to iz oni sami s pomoczniki swoimi dogoniwszi nasz na ziemi kołodzienskiei pobili o poranili iako raitarzi. Iakosz gnano za nimi do mostu k samemu zamku kolodzienskiemu, a kiedibi nie urzednik kołodzienski pan Bieniasz Wolski i s boiari i s poddanimi xieszni iei mczi ratowal, tedibi nasz wsitki na smierć pobito. Iakosz na tem poboiu

pierwszego Iwana Kiczarza samego posla sbito, na ktorim ran modrich iest sbitich pietnasczie, a na towarzisu moim Iwanu Siemianowiczu ran dziewiecz, i od tich ran umarl. A Mikulie piszarzowi hospodara voiewodi woloskiego, iegosz towarziszowi sszigią sczęto, iedno sie iei trocha dzierzalo na gardlie, a ran, klotich i bitich sila. A drugiego sluzebnika Bohdana skloto wlocznia miedzi plieczi, a ran, bitich na nim sila. Trzeciego sluzebnika Drahossa w obie recze raniono y wlocznia skloto, a ran na nim bitich czternasczie. A Iwanowego slugę, towarzisza iego, na imie Hawrila, skloto miedzi plieczi, a ran, bitich na nim sila.

Wtenczasz na tim rozboiu wzięto im wosz s trzema konimi, a w tim wozie wzieto dwadziesczia y sescz sorokow soboli. W drugim woszie wzieto pieczdziesiath soboli odinczow, czteridziesczi y szescz szub siwietkowich, dwa krzeczoti, iednego wzieli, a drugiego ubili.

Tegosz czaszu na thowarziszu moim Iwanie wzięli szablię ze srebrem pozloczista, lanczuch srzebrni pozloczisti, czingaturę, za pięcz kop groszi, lianke blektina, lunską ze dwadziesczia i sze cztermi knafliow srzebrnich, kolnierz sza trzi kopi groszi. A na Mikulie piszarzu, towarziszu moim, wzięto liankę s knafliami dwadziesczia i czteri knaflie srebrnich y saydak i sablą.

Iakozem ia na zadanie tego posla slalem tam na ogliadanie tich rannich dworzanina hospodarskiego powiatu krzemienieczkiego, pana Iwana Velzeczkiego, a widzem sluzebnika naszego Strzelkowskiego, gdzie dworzanin hospodarski iz widz nasz, iz widzieli tich Wolochow poranionich i pobitich, iako on w thim lisczie mianowal ich imienie. I przi nasz ieden Woloszin, towarzisz ich, Iwan Scziemieniowicz, s tego boiu y ran umarl. Ktorich oni pobitich namianowali od urzednikow Visniewieczkich xiązath, ktore to są wiszei opisane w tim lisczie. I michmi opowiedanie iego i wiznanie dworzanina hospodarskiego y widza naszego dlia pamieczi w xiegi zamku krzemienieczkiego zapiszacz kazali i wipisz s xiąg panu Iwanu Kyczeru kazali dacz. Piszano w Krzemienczu.

Ten wipisz dan s ksiąg zamku krzemienieczkiego s kazania iegomczi pana starosti krzemienieczkiego pana Sczesnego Herczika pod wlasna moia pieczeczia dworzanina hospodarskiego pana Iwana Velzeczkiego wedlug iego zeznania i widza naszego zamkowego Strzelkowskiego.

BK, ms. 221, f. 100—101. Mapa Górski, AGW—LL, 11, f. 156—157ᵛ. Copie. ASB—MI, r. 4, c. 867—870.

Certificat împotriva volinienilor şi în favoarea moldovenilor. Constatare[2].

Eu Felix Herczyk, staroste de Krzemieniec, declar că Ioan Chiceră, solul lui Petru, voievodul ţării Moldovei, a trimis la cetatea cnezială, plîngîndu-se şi spunînd împotriva slujbaşilor cneazului Fiedor Mihalovici Wiśniowiecki şi ai cneazului Mitrei Ivanovici Wiśniowiecki, pe nume Simeon litvanul şi Wojtek că: „Aceştia, cu ajutoarele lor, gonindu-ne prin ţinutul Kłodno-ului, ne-au bătut şi ne-au rănit, ca raiterii”.

Într-adevăr au alergat după ei pînă la pod spre cetatea Kłodno, și dacă nu i-ar fi scăpat d. Beniasz Wolski, slujbașul din Kłodno, și cu boierii și cu supușii milostivirii sale cneaghinei, „atunci ne-ar fi ucis pe toți". Într-adevăr în această luptă cel dintîi a fost lovit însuși solul, Ioan Chiceră, pe care sînt cincisprezece vînătăi. „Iar la tovarășul meu, Ioan al lui Simeon, răni nouă, și de aceste răni a murit". Iar lui Micul, pisarul domnului, al voievodului Moldovei, tovarășul aceluiași, i-au tăiat gîtul, încît se ținea numai puțin, iar răni făcute prin străpungere și lovire o mulțime. Iar pe a doua slugă, pe Bogdan, l-au străpuns cu sulița între umeri, iar răni făcute prin străpungere și lovire o mulțime. Pe a treia slugă, pe Dragoș, l-au rănit la amîndouă mîinile și l-au străpuns cu sulița, iar vînătăi pe el patrusprezece. Iar pe sluga lui Ioan[3], tovarășul său, pe nume Gavril, l-au străpuns în spate, iar vînătăi pe el o mulțime.

Atunci, la această tîlhărie la drumul mare li s-a luat o căruță cu trei cai, iar din acea căruță au fost luate douăzeci și șase de legături a cîte 40 de piei de samur. Din altă căruță au fost luate cincizeci de piei de samur separate, patruzeci și șase de șube sure, doi ereți, pe unul l-au luat, iar pe celălalt l-au ucis.

„În același timp, de la tovarășul meu[4], Ioan[3], au luat o sabie din argint aurit, un lanț de argint aurit, o cingătoare, o pafta, ca de cinci ori cîte 60 de groși, o liancă azurie, o manta de postav de Flandra cu douăzeci și patru de nasturi de argint, un guler de 180 de groși. Iar de la Micul pisarul, tovarășul meu , au luat o liancă cu nasturi, douăzeci și patru de nasturi de argint și o tolbă cu săgeți și o sabie".

Într-adevăr, la cererea acestui sol, eu am trimis acolo ca să vadă pe acei răniți pe curteanul cnezial al districtului Krzemieniec, pe domnul Ivan Welzecki, cu martorul ocular, sluga noastră Strzelkowski, unde curteanul cnezial și martorul nostru ocular au văzut pe acei moldoveni răniți și uciși, așa cum el le-a trecut numele în această scrisoare. Iar la noi a murit un moldovean, Ioan al lui Simeon, tovarăș al lor, rănit în această luptă. Ei au dat numele celor uciși de slujbașii cnezilor Wiśniowiecki, care nume sînt trecute mai sus în această scrisoare. Și noi am poruncit să se scrie pentru ținere de minte spusele lui și declarația curteanului cnezial și a martorului nostru ocular în registrul cetății Krzemieniec și am dat poruncă să se dea domnului Ioan Chiceră un extras din registru. S-a scris în Krzemieniec.

Acest extras din registrele cetății Krzemieniec s-a dat din ordinul milostivirii sale domnului staroste de Krzemieniec, domnul Felix Herczyk, sub propria mea pecete și sub cea a curteanului cnezial, domnul Ivan Welzecki, după declarația sa și a martorului nostru ocular din cetate, Strzelkowski.

---

[1] Wipysz s ksyak zamku krzemyenyeczkiego pod lyathem Narodzenia Bozego myeziącza yunya 1546 (AGW—LL, 11, f. 156).

[2] „Extras din registrele cetății Krzemieniec sub anul de la Nașterea Domnului 1546, luna iunie" (AGW—LL, 11, f. 156).

[3] *Ioan al lui Simeon.*

[4] Adică al lui Ioan Chiceră.

SIGISMUND I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Se arată foarte supărat de faptul că Petru Rareș deține pe solul său, Iacob Wilamowski, dar recunoaște că motivul a fost oferit de poloni prin uciderea și jefuirea solului român în Lituania. Din cauza acestei întîmplări și a jafului de la Oceakov se teme de izbucnirea unui război cu moldovenii și cu turcii, pentru care nu este pregătit. Îi cere ca cele răpite de la solul român să fie găsite și trimise la Camenița pentru a fi restituite domnului Moldovei, ca acesta să elibereze astfel pe solul polon, care nu este deținut fără motiv. Îi mai cere (în țidula inclusă în scrisoare) să rețină în Camenița pe cei acuzați de Rareș de uciderea solilor săi, precum și pe negustorul Borzoboati, pentru ca pricinile lor să fie cunoscute de comisarii delegați la adunarea mixtă de la hotar.

Sigismundo Augusto regi iuniori, Sigismundus I rex Poloniae.

Serenissime etc. Mittimus maiestati vestrae descriptam legationem nuncii Valachi[1], ex ea, qua de re missus sit, intelliget. Videmur enim magna esse a Valacho ignominia et iniuria affecti, per quem nuncius noster generosus Iacobus Vilamowski contra ius gentium detinetur. Nam guod a Turcarum caesare metuebamus, post allatum nuncium de direpcione Oczakowiensi, id multo a leviore nobis accidit, qui magis est preceps et temerarius, quam Turcarum caesar, apud quem et ingenii et civilitatis plus esse videtur. Sed quid agamus nescimus, cum a nostris causam esse huic malo datam videamus. Octisus est enim in Lithvania prius legatus valachus, res eius omnes direpte sunt, cum et a nobis et a maiestate vestra salvum conductum habuerit, priores ut nostri, sed preter voluntatem nostram tamen ius gentium violasse videantur. Itaque videt maiestas vestra quod unde Oczakoviensis direptio, inde et haec indignitas nostra profecta est, ex octiso prius legato valacho ex capto postea nostro a Valacho. Quid sibi ista volunt divinare nescimus nisi quod istic hoc agi videmus, ut quod habemus foedus cum Turcis et Valachis id rumpatur et bellum confletur. Ad quod hoc tempore valde sumus imparati cum precipue si quid contra Valachos moliti simus, non cum solis illis sed cum Turcis multo potencioribus rem nobis fore videamus. Quamobrem a maiestate vestra postulamus ut diligenter ea faciat inquiri et recuperari, quae sunt legato valacho ablata et in arcem nostram Camenecensem primo quoque tempore transmittat, ut ad Valachum perferenda curemus atque etratione legatum nostrum, qui non sine causa detinetur liberemus. Cracoviae die XIX iuly M°D° XLVI °.

Scheda literis inclusa.

Vellemus autem ut maiestas vestra tum eos quos caedis legatorum insimulat Valachus tum Borsoboati sistere se in arce nostra Camenecensi iuberet, ut causa eorum a commissariis ibi nostris cognoscetur. Nam cognitam iterum iri causam Borsoboati Valacho promisimus, quemadmodum ex responso nuncio illius dato maiestas vestra intelliget.

BK, ms. 221, f. 102. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 12.

---

[1] Petru Rareș.

SIGISMUND I CĂTRE SFETNICII REGATULUI

Le face cunoscut că Iacob Wilamowski, trimis în solie în Moldova ca să discute cu Petru Rareş despre convocarea comisiei mixte la hotar, a fost reţinut de acesta, ca urmare a uciderii şi jefuirii solilor români în Lituania, la întoarcerea lor de la Moscova. Le cere să-i trimită în scris ce cred ei că este de făcut în asemenea situaţie şi ce răspuns să se trimită domnului Moldovei. Să o facă fără întîrziere ca nu cumva acesta să primească vreo indicaţie de la sultan, care să îngreuneze eliberarea lui Wilamowski. Să chibzuiască de unde ar putea fi achitate lucrurile jefuite de la solii români, dacă nu vor putea fi găsite toate.

Consiliariis regni, Sigismundus I rex Poloniae.

Magnifice sincere nobis dilecte. Cum ex decreto comiciorum generosum Iacobum Wilamowski secretarium nostrum et capitaneum Boleslaviensem in Valachiam legatum misissemus, ut de tempore cum waiwoda conveniret, quo conventus habendus esset in finibus, evenit interea ut nuncii Valachi[1] fide nostra et serenissimi filii nostri[2] in Moschoviam profecti, in Litwania cum essent in reditu octiderentur et quae ferebant secum omnia deriperentur. Quare commotus waiwoda[1], nostrum legatum detinuit et suum ad nos nuncium misit cum legatione, cuius exemplum s⟨inceritati⟩ tue mittimus, quem nos absolvimus e vestigio celebraturos nos in finibus conventum promisimus, caesos esse nuncios eius in Lithvania dolere nos scripsimus, curaturos simul esse recepimus ut quae illis erepta fuere restituantur omnia, nostrum dimitti postulavimus. Quoniam vero cum nuncio Valachi venit una servitor generosi Iacobi Vilamowski, eum retinendum duximus, donec a s⟨inceritate⟩ tua si quid preterea faciendum aut scribendum voivode putaret, consilium cepissemus. Quod ut nobis ocius imperciat hortamur. Illum autem Valachum, ideo celeriter absolvimus cum bona spe ut nostrum nuncium tanto cicius liberare possemus. Periculum enim in mora esse videbatur ne si cunctati essemus alliquam ille informationem a caesare Turcarum nactus esset, qua durior ad nostrum liberandum redderetur. Quare quid sibi videatur primo quoque tempore s⟨inceritas⟩ tua perscribet. Illa imprimis expendat, in conventu qui habebitur in finibus, num sit aliquid agendum de ista indignitate, qua sumus affecti per Valachum cui nostri causam dedisse videntur. Deiude si forte non omnia reperiri possint quae sunt legatis erepta, unde que desiderabuntur sarciri oporteat, factura pro officio suo et gratia nostra. Cracoviae XIX iulÿ M°D°XLVI°.

BK, ms. 221, f. 103, Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 13.

---

[1] Petru Rareş.
[2] Sigismund August.

INSTRUCȚIUNILE DELEGAȚILOR POLONI LA COMISIA MIXTĂ DE LA HOTAR

Regele a respectat tratatul din 1538. Pe Sienko l-a închis și era gata să-l extrădeze, dar solii Moldovei, care au participat la judecată, n-au fost de acord. A condamnat pe Iordan să plătească odoarele moștenite de la Iskrzycki, iar banii au fost înmînați solilor. A dispus extrădarea boierilor fugari. Borzoboati a fost găsit nevinovat. Comisarii vor cere despăgubiri pentru daunele suferite de negustorii poloni în Moldova, precum și pentru cele provenite din incursiunile de pradă pe teritoriul polon și din arderea curții din Sniatin a regelui. Wilamowski, solul regelui, a fost reținut de Petru Rareș, ca răspuns la atacul săvîrșit în Lituania asupra solilor acestuia. Regele este gata să despăgubească pe domn, nu însă sub presiune. Comisarii nu vor începe nimic pînă nu va fi eliberat solul. Borzoboati se va prezenta în fața comisiei. Dacă domnul a murit între timp, comisarii vor cere sfetnicilor săi să trimită delegați la comisie.

Instructio a rege Sigismundo primo data commissariis missis ad dietam cum commissariis woievode Volochorum agendam in causa iniuriarum finitimorum populorum 1546.

Prziiechawsi kommiszarze naszi na Kamieniecz, postanowia przesz posli woiewodi wołoskiego i o mieisczu na ktorimbi sie syechac mieli, na ktore gdi wedlie starego szachowania postanowią a syadą szie wespolek, naszi commisarze powiedzą iz mi zawzdi sie o to starali abi miedzi naszimi a ziemią woloską pokoy bil zachowan i nigdzizmi sziebie rozmirowi i nieprziiazni prziczini nic dawali, iedno gdi pan woiewoda walaski czo przeciwko prziiazni naszei i zachowaniu samsieczkiemu poczacz chcial, tedizmi mu tego za pomocza Boga bronili, a krziwd poddanich naszich sie msczili.

A iz przed kilkiem liat pan woiewoda przimierze i s ziemia swą od nasz prziiął, na ktore on i panowie radi ziemie woloskiey przisiegali, wedlie ktorego powinnichmi bili sobie i poddanim swim kazdi prawem swim sprawiedliwoscz czinicz, a powsczjągacz poddanich swoich sprawiedliwie spolnie, abi krziwdi sie miedzi nimi nie dziali, czemuz mi zawzdi ilie z nasz bilo dosicz czinili. Abowiem starostom naszim pogranicznim roskazalismi tego pilnie strzedz, abi od poddanich s naszich skodi sie w ziemi walaskiei nie dziali, a gdi sie czo takiego przitrafilo czobi bil pan woiewoda za krziwde mial, tedichmi zawzdi za zadaniu iego sprawiedliwoscz wietsą nizlizmi bili powinni czinieli.

Przesz ten czasz wszitek nawietsze skargi bili od pana woiewodi o Sienką, a o Iordaną, o sbiegle poddane pana woiewodzine.

Tesz tego swiesza pamiecz liudzka iz gdi pan woiewoda przesz poszli swoie skarzil sie nam isz Sienko zabrawszi skarbi pana woiewodzini w panstwach sie naszich przechowiwal, aczkowiek nie belizmi wieczei winni s przimierza iedno prawa s nim uziwac panu woiewodzie dopusczicz, a wsakze roskazalizmi go poimacz, bil dlugo wiezieniu dzierzan i chczielizmi go panu woiewodzie widacz, czego gdi poslowie pana woiewodzini prziacz nie chczieli, ponicwaszesmi tego dosli isz te rzeczi ktore Sienko z Voloch viniosl bili mu przesz Jskrziczkiego staroste naszego kamienieczkiego zabrane, roskazalizmi abi to wsitko czo bil Sienko pod przissiega zeznal ysz Iskrziczki wzial od niego, potomkowie Jskrziczkiego panu woiewodzie

placzili, ktorzi to s maietnosczi swei wlasnei uczinicz musieli y wzieli od Jordana pieniadze poslowie pan'a woieowdzini, czi ktorzi u nas roku przeslego bili.

O liudzie zbiegle w przimierzu iest opissano iz ich w panstwach naszich przechowacz nie mami, nad czo wieczei bismi nie powinni. A wszakze gdi nasz pan woiewoda przesz posla swego ządal, roskazalizmi list dacz do starost naszich, abi poddani pana woiewodzini gdziebikolwiek beli naliezeni poslom pana woiewodzinim beli widani.

Borzoboatemu dal winę pan woiewoda iakobi mu za tisziacz volow vinien bicz mial. Bili dani commissarze na te rzecz przesz krolia iego m. mlodego, sina naszego, ktorego są Borzoboaczi, ktorzi pilnie i poslow pana woiewodzinich y Borzoboatego visluchawsi, nie widzacz zadnich dowodow dostatecznich, skazali abi sie Borzoboati odwodzil prziszego swoią y dwu sobie rownich. Na czim gdi pana woiewodzini poslowie przestacz nie chczieli, a ta rzecz przisla do nasz na siem koronni, wisadzilizmi przednieise radi nasze abi tey rzeczi znowu przesluchali. Przed ktorimi poslowie pana woiewodzini chirograph ukazali ktori myenieli bicz Borzoboatego, na ktorim ani ręky iego, ani pieczeczi nie bilo, a iescze ktemu voloskim iezikiem bil napisan, ktorim czirographem dowodzicz chczieli, izbi Borzoboati za tisziacz volow panu woiewodzie mial bicz winien, mieniacz to iz ti woli sam mial u pana woiewodi targowacz. Z stroni szasie Borzoboatego okaszowano to swiadecztwi i wiwodi iz ti woli Zidzi z Woloch wignali, i Zidzi ich w Polscze kupczom ynsim y samim Borzoboatim poprzedali. Na koniecz na to sie Borzoboati poddawal, iz gdibi tego poslowie pana woiewodzini dowiedli izbi kiedi bel widzian od kogo w Voloszech, nie tilko tę sumą, o ktorą go pan voiewoda winowal, traczicz chczial, alie maietnosczi swoie y gardlo pod karanie nasze poddawal. Czego, gdi pana woiewodzini poslowie dowiescz nie mogli, nie chczacz praw pospolitich koronnich lamacz, vedlie ktorich powinnismi panu woiewodzie sprawiedliwoscz czinicz, muszielizmi skasn komiszarska decretem naszim poczwierdzicz. A wszakoszmi iednak nad wszitko powinowastwo zostawili ze to panu woiewodzie, gdziebi to okazacz mogl slusznimi dowodi, iz mu Borzoboati winien iest, prziczisnelibizmi go do tego izbi muszial panu woiewodzie doszicz uczinicz.

Benda mowicz kommisarze wolosczi jesli czo do nasz pan woiewoda wskazowal iz panowie krzescziansczi slowom swoim wierza, a pan woiewoda tegobi nie mieniel na Borzoboatego bi tak nie bilo, powiedzą commisarze naszi iz mi daiemi wiare panu woiewodzie we wszitkim, iedno iz sie to w szadnim prawie nie zachowa abi kto w szwei wlasnei rzeczi swiatkiem bicz mial, a prawa pospolitego dla iednei oszobi lamacz sie nie godzi.

Te rzeczi powiedziawszi przipomina potim naszi commiszarze czo sie nam i poddanim naszim za liekkosczi i za skoda od samego pana woiewodi i od poddanich iego dzieyą.

Naprzod iz w przimierzu, ktoreszmi panu woiewodzie dali, iest to opiszano iz wolno kupczi naszi chodzicz maią, czo tez przimierzem ktore s czeszarzem tureczkim mami, iest opatrzono tak iz kupczi naszi ktorzi do Turek s kupią idą, nie maia bidz nigdziei hamowani, czemu sie doszicz nie dzieie przesz pana woieowdę. Abowiem uczinil nowi sklad, ktorego minacz dopusczicz nie chcze, a iesli dopusczi, tedi trudnosczi czini tim ktorzi nazad ida do panstw naszich, kupie im bierze, w wiezienie sadza i niektore s nich potraczicz dal, ktorimi rzeczami nie iedno to przimierze, ktore od nasz ma pan woiewoda, iest obrazono, alie i to ktore s czesza-

rzem tureczkim mami. Nayduye pan woiewoda prziczini, ktorimi to czo poczinil poddanim naszim barwiecz chcze, alie latwie kazdemu panu w ziemi swei naliescz prziczine na czlowieka obczego.

Iesli powiedzą, iz tez woloskim kupczom nie wolno iezdzicz, iedno po Lwow, powiedza kommiszarze naszi iz lwowski sklad iest starodawni, a po nim iuz przimierze panu woieowdzie iestezmi dali, a skladi pana woiewodzini sa nowe po przimierzu uczinione, a tak nie mialibi poddanim naszim skodzicz.

Przitim s ziemie woloskiei zlodzieistwa y iawne naiazdi wielkie się dzieią, wibieraia i wipalaia wsi poddanim naszim, a na koniecz y dwor nasz sniatinski iest niedawno wipalion, ktora rzecz tim nam iest obczieszliwa, iz sie to oszobi naszei doticze. Abowiem dwori nasze są tak ubespieczone, iz nie inaczei są, iedno iakobizmi sami w nich beli, tak iz kto sie na nie targnie nie inaczei biwa karan godno iako ten ktori osobą naszą obrasza.

Przitim wiwiedziawszi sie mianowicze skod poddanich nasich u starost pogranicznich i u samich poddanich, wsitki przipomina.

Powiedzą potim iz mi baczac to zaiatrzenie poddanich dlia krziwd, ktore sie im od pana woiewodi i od poddanich iego dzieią, dobrei prziiazni mnozicz miedzi nami nie mogli. Staralizmi sie o to pilnie u pana woiewody przesz listi nasze abi siem pograniczni slozon bil, na ktorimbi zobopolne krziwdi nagrodzone bili, ktori gdizmi tak rok za zwolienim pana woiewodzinim bili slozili y nan radi nasze od granicz odliegle poslali, od pana woiewodi na czasz slozoni nikt nie prziiachal, w czim niemale sie nam ublizenie od pana woiewodi stalo, abowiem radi nasze opuscziwszi potrzebne sprawi koronne sz wielkim kostem naszim do granicz iachacz muszieli.

Zaczim aczbizmi iusz bili mogli tego seimu zaniechacz a szukacz obiczaiow tich ktorimibi ublizenie nasze i skodi poddanich nasich nagrodzone bili, a wsakosz nie chczacz sie w tim nad zwiczai nasz skwapiacz, zdalo sie nam iescze w tim posla naszego poslacz do pana woiewodi, iakoszeszmi Wilamowskiego poslali. S ktorego naszego poslania, gdzieszmi sie nadziewali zastanawienia i nagrodzenia wszitkich tich rzeczi ktoreszmi wyszei omienieli, to ku wielkiei zdziwosczi naszei poszel nasz iest przesz pana woiewode zahamowan s prziczin liekkich. Aczkolwiek zadna prziczina nie moze bicz tak wielka, prze ktorabi prawo wszech narodow lamano bic mialo, albowiem poslowie u wsech liudzi nie tilko krzesczianskich alie i poganskich te swiebodę maią, iz zadni sie na nie targnacz nie smie, roszumieiancz temu iz gdibi tego bespieczenstwa poslowie nie mieli, prziiazn i zachowanie ustaczbi miedzi liudzmi muszialo, a zadenbi sie sziemie swei wichilicz nie mogl.

A wszakosz i prziczina tego tak wielka nie iest, abowiem iz poslowie w panstwie litewskim pana woiewodzini są pobiczi i rzeczi im zabrane, to sie nie stalo za wolia nasza, i owszem tegoszmi zalowali i piszalismi ku kroliu iego mczi mlodim, sinowi naszemu, abi roskazal pilnoscz uczinicz zebi czi lotrowie ktorzi sie tego wazili poimani bicz mogli i iesteszmi gotowi s tego panu woiewodzie sprawiedliwoscz uczinicz, iako i z insich rzeczi s ktorich mieni sobie miecz krziwdę, iedno iz roszumiemi izbi ta rzecz niosla nam zelziwoscz, gdibi pan woiewoda, tim obiczaiem dosziskacz na nasz, sprawiedliwosczi mial. Ktora radzi z dobra wolia uczinimi, i dliategosmi sgiem slozili abi bela z obudwu stron sprawiedliwoscz uczinione, iedno iz w zadne namowi wstepowacz wameszmi nie roskazali, alizbi Wilamowski do wasz swobodnie prziyachal, s ktorim wespolek o nagrodzenie skod pana

woiewodzinich postepowacz bedzieczie. A wszakosz tak iakobi y ti liekkosczi nasze y skodi poddanich naszich bili oprawione, ktore wedlie potrzebi obczieszacz bedzieczie.

Piszalizmi do krolia jego m. mlodego, sina naszego, abi ti rzeczi ktore przi posliech pana woiewodzinich zabrano, na Kamieniecz poslacz roskazal, ktore kiedi Wilamowski do wasz przieedzie wroczicie, a iesliby czego za slusnim dowodem nie dostawalo, tedi to szaczowacz bedzieczie.

Ieslibi sie tez wam zdalo inaczei okolo wiswobodzenia Wilamowskiego i w tich inszich rzeczach postepowacz, poniewasz sa miedzi wami s przednieisich rad naszich, to bendzie przi baczeniu waszim i wierze ktorasczie nam powinni, wedlie ktorei wszitki rzeczi tak stanowicz czassom folgowacz bedzieczie, iakobi ze tczą naszą dokonane bili. A gdibi czo takowego wam sie zdalo trudnego, nam besz omieszkania oznaimiczie a nauki naszei czekaiczie.

Roskazalizmi tez Borzoboatemu tam bicz, ktori aczkolwiek ma dekret nasz za soba, ktorim uczinilizmi go wolnego od tego w czim go pan woiewoda bil obwinil, a wszakosz mimo decret nasz, iesli pan woiewoda ynse dowodi nad ti ktore przed nami okazowali poslowie iego uziwacz bendzie chcial, bedzieczie mogli w tei rzeczi skazacz to czo sie wam bendzie zdalo sprawiedliwego.

Ieslibi tez na ten czasz na ktori siem iest slozon commiszarze pana woiewodzini nie przihachali, tedi posla commiszarze naszi do niego, opowiedaiancz mu iz od nasz iestesczie poslani wedlie smowi s panem woiewodą na siem pograniczni y napominieczie go abi on tesz iako s przimierza powinien iest swoie commiszarze poslacz.

Tosz ucziniczie ieslizbi umarl pan woiewoda do rad do iego, ktorzi tez nam i koronie naszei przisziegą ych przimierze chowacz sa obwiaszani.

BK, ms. 221, f,. 104—110. Mapa Górski. AGW—LL, 11, f. 157v—162. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 870—879.

Instrucțiunile date de regele Sigismund I comisarilor trimiși la adunare cu comisarii voievodului Moldovei[1] *pentru a judeca nedreptățile populației de la hotar, 1546.*

Comisarii noştri, sosind la Cameniţa, vor stabili cu solii voievodului Moldovei locul în care urmează să se întrunească, iar după ce îl vor hotărî după vechiul obicei şi se vor întruni, comisarii noştri vor spune că noi am căutat mereu ca între statele noastre şi ţara Moldovei să fie păstrată pacea şi nicicînd n-am dat pricină pentru discordie şi duşmănie, şi numai cînd domnul voievod al Moldovei a vrut să înceapă ceva împotriva prieteniei noastre şi a obiceiului vecinătăţii, i-am interzis-o, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi ne-am răzbunat de daunele făcute supuşilor noştri.

Şi fiindcă înainte de cîţiva ani domnul voievod şi cu ţara sa a primit de la noi un tratat de pace[2], pe care el și boierii sfetnici ai ţării Moldovei au jurat, după care am fost datori să facem dreptate nouă şi supuşilor noştri, fiecare după dreptul său, şi să înfrînăm în comun pe supuşii noştri cu dreptate, ca să nu se facă daune între ei, lucru ce noi l-am împlinit totdeauna, cît a fost din partea noastră. Căci am poruncit staroştilor noştri de la graniţă să păzească stăruitor ca să nu se facă stricăciuni de către supuşii noştri în ţara Moldovei, iar cînd s-a întîmplat ceva ce domnul voievod ar fi socotit drept daună, totdeauna am făcut, la cererea lui, o dreptate mai mare decît am fost datori.

În tot acest timp cele mai mari plîngeri din partea domnului voievod au fost în legătură cu Sienko, cu Iordan şi cu supuşii fugari ai domnului voievod.

Şi despre aceasta e proaspăt în amintirea oamenilor, că atunci cînd domnul voievod ni s-a plîns prin solii săi că Sienko, luînd odoarele domnului voievod, s-a adăpostit în ţările noastre, deşi nu mai eram dator, după tratat, decît să încuviinţăm domnului voievod să folosească legea cu el, totuşi am poruncit să fie prins, a fost ţinut mult timp în închisoare şi am voit să-l predăm domnului voievod, dar solii domnului voievod n-au voit să primească. Deoarece am aflat că acele lucruri ce le-a adus Sienko din Moldova i-au fost luate de Iskrzycki, starostele nostru al Cameniţei, am poruncit ca totul ce Sienko a fost declarat sub jurămînt că Iskrzycki a luat de la el să fie plătit domnului voievod de urmaşii lui Iskrzycki, care au fost nevoiţi să facă aceasta din propria lor avere şi solii domnului voievod, cei ce au fost la noi anul trecut, au luat de la Iordan banii.

În privinţa oamenilor fugiţi, în tratat este scris că n-avem să-i adăpostim în statele noastre, peste care lucru n-avem să mai fim îndatoraţi cu nimic. Şi cu toate acestea, cînd domnul voievod ne-a cerut, prin solul său, am poruncit să se dea scrisoare la staroştii noştri ca supuşii domnului voievod, oriunde vor fi găsiţi, să fie predaţi domnului voievod.

Pe Borzoboati l-a învinuit domnul voievod cum că i-ar fi dator pentru o mie de boi. Au fost daţi în această pricină de m.s. regele cel tînăr[3], fiul nostru, ai cărui supuşi sînt cei ce răspund la numele de Borzoboati, comisari, care, ascultînd cu stăruinţă şi pe solii domnului voievod şi pe Borzoboati şi nevăzînd nici o dovadă îndestulătoare, au hotărît ca Barzoboati să se dezvinovăţească prin jurămîntul său şi al altor doi egali cu el. La care, cînd solii domnului voievod n-au voit să se oprească, iar această pricină a ajuns la noi, la dieta Coroanei[4], am pus senatori de-ai noştri mai de seamă ca s-o cerceteze din nou. În faţa cărora solii domnului voievod au arătat un zapis, pe care l-au dat ca fiind al lui Borzoboati, pe care nu era nici iscălitura, nici pecetea acestuia, iar pe deasupra mai era scris în limba românească, prin care zapis au voit să dovedească, că Borzoboati ar fi dator pentru o mie de boi domnului voievod, zicînd că aceşti boi i-ar fi tîrguit el însuşi la domnul voievod. Din partea lui Borzoboati însă s-au arătat dovezi şi mărturii că evreii au mînat acei boi din Moldova, şi că evreii i-au vîndut în Polonia altor negustori şi lui Borzoboati însuşi. La urmă Borzoboati s-a prins că, dacă solii domnului voievod vor dovedi că a fost văzut cîndva de cineva în Moldova, voieşte să piardă nu numai această sumă, de care-l face dator domnul voievod, ci îşi pune şi averile sale şi capul sub pedeapsa noastră. Care lucru, dacă solii domnului voievod nu l-au putut dovedi, noi, nevoind să călcăm dreptul public al Coroanei, după care sîntem datori să facem dreptate domnului voievod, a trebuit să întărim prin decretul nostru hotărîrea comisarilor, cu toate acestea însă, peste orice obligaţie a noastră, am lăsat de la noi domnului voievod ca, dacă ar putea arăta cu dovezi drepte că Borzoboati îi este dator, să strîngem pe aceasta să facă îndestulare domnului voievod.

De vor zice comisarii moldoveni, ceea ce domnul voievod ne-a spus-o deja, că domnii creştini dau crezare vorbelor lui, iar că domnul voievod n-ar fi pornit acţiunea împotriva lui Borzoboati dacă n-ar fi fost aşa, comisarii noştri vor spune că noi dăm crezare domnului voievod în toate,

numai că în nici o lege nu stă ca cineva să fie martor în propria sa pricină, şi că nu se cade să se calce dreptul public pentru o persoană.

Spunînd aceste lucruri, comisarii noştri vor aminti apoi ce jignire şi ce daune ni se fac nouă şi supuşilor noştri din partea domnului voievod însuşi şi a supuşilor săi.

Mai întîi, deoarece în tratatul ce l-am dat domnului voievod este scris că negustorii noştri au să meargă în voie, lucru ce este prevăzut şi în tratatul pe care-l avem cu împăratul turcesc, că negustorii noştri care merg în Turcia cu mărfuri n-au să fie opriţi nicăieri, fapt căruia nu i se face îndestulare de către domnul voievod. Căci a făcut un nou antrepozit, care nu voieşte să îngăduie să fie ocolit, iar dacă îngăduie, atunci face greutăţi acelora care se întorc în statele noastre, le ia mărfurile, îi bagă la închisoare, iar pe unii dintre ei i-a dat morţii, prin care fapte este călcat nu numai acest tratat, pe care domnul voievod îl are de la noi, ci şi acela ce-l avem cu împăratul turcesc. Găseşte domnul voievod pricini, prin care voieşte să acopere ceea ce a făcut supuşilor noştri, dar lesne îi este oricărui stăpîn în ţara sa să găsească pricină împotriva unui om străin.

Dacă vor zice că şi negustorilor moldoveni nu le este îngăduit să meargă decît prin Liov, comisarii noştri vor spune că antrepozitul din Liov este străvechi şi că după el am dat domnului voievod tratatul, iar că antrepozitele domnului voievod sînt noi, făcute în urma tratatului, astfel că n-ar trebui să pricinuiască pagube supuşilor noştri.

Pe lîngă aceasta, se fac din ţara Moldovei furtişaguri şi năvăliri mari pe faţă, se iau şi se ard supuşilor noştri sate şi în sfîrşit nu demult şi curtea noastră din Sniatin a fost arsă, care lucru ne este cu atît mai supărător, cu cît el priveşte persoana noastră. Căci curţile noastre sînt în aşa fel asigurate, încît nu sînt altceva decît cum am fi noi înşine în ele, aşa că cine năvăleşte asupra lor nu este pedepsit altfel decît ca unul ce jigneşte persoana noastră.

Afară de aceasta, luînd informaţii pe nume despre pagubele supuşilor noştri de la staroştii de la graniţă şi de la supuşii ca atare, le vor aminti pe toate.

Vor spune apoi că noi, ţinînd seama de această înveninare a supuşilor noştri din pricina daunelor ce li se fac de către domnul voievod şi de către supuşii săi, n-am putut spori buna prietenie dintre noi. Am stăruit mult prin scrisorile noastre pe lîngă domnul voievod ca să fie convocată adunarea la hotar, în care să fie despăgubite daunele reciproce, pe care, dacă am fost convocat-o în urmă cu un an, cu voia domnului voievod, şi am fost trimis la ea senatori de-ai noştri de la hotare îndepărtate, din partea domnului voievod n-a venit nimeni la data hotărîtă, din care pricină ni s-a adus o mare jignire din partea domnului voievod, căci senatorii noştri, părăsind trebile trebuincioase ale Coroanei, au trebuit să meargă, cu marea noastră cheltuială, la graniţă.

Ca urmare, deşi am fi putut să lăsăm la o parte această adunare şi să căutăm acele obiceiuri, prin care să fie reparate umilirea noastră şi daunele supuşilor noştri, totuşi nevoind să ne grăbim într-aceasta peste obiceiul nostru, am găsit de cuviinţă să trimitem încă solul nostru la

domnul voievod, după cum l-am şi trimis pe Wilamowski. De la care solie a noastră, cînd ne aşteptam la stabilirea şi la despăgubirea tuturor acestor daune, pe care le-am numit mai sus, spre marea noastră mirare solul nostru a fost reţinut de domnul voievod din pricini neînsemnate. Deşi nici o pricină nu poate fi atît de gravă, ca prin ea să se aibă a se călca dreptul tuturor popoarelor, căci solii la toţi oamenii, nu numai la creştini, ci şi la păgîni, au această libertate, că nimeni nu îndrăzneşte să se arunce asupra lor, înţelegînd că, dacă solii n-ar avea această siguranţă, prietenia şi conduita dintre oameni ar trebui să înceteze şi nimeni n-ar putea ieşi din ţara sa.

Şi totuşi nici aceasta nu este o pricină atît de gravă, căci dacă solii domnului voievod au fost ucişi şi lucrurile le-au fost luate în statul Lituaniei, aceasta nu s-a întîmplat din voia noastră, ci, dimpotrivă, am regretat aceasta şi am scris m.s. regelui celui tînăr[3], fiului nostru, să dea poruncă să se depună stăruinţă ca să poată fi prinşi acei tîlhari care au îndrăznit aceasta şi sîntem gata să facem dreptate domnului voievod pentru aceasta, precum şi pentru alte lucruri, pentru care zice că are pagubă, numai că noi socotim că dacă s-ar face dreptate domnului voievod, care face în felul acesta presiuni asupra noastră, ni s-ar aduce umilire. Lucru pe care îl facem bucuroşi de bunăvoie şi de aceea am convocat adunarea ca să fie făcută dreptate de amîndouă părţile, numai că nu v-am poruncit să intraţi în nici un sfat, pînă ce Wilamowski nu va sosi slobod la voi, cu care împreună veţi hotărî asupra despăgubirii daunelor domnului voievod. Şi totuşi în aşa fel încît să fie despăgubite atît daunele provenite din aceste uşurătăţi ale noastre, cît şi cele ale supuşilor noştri, pe care le veţi pieptăna după trebuinţă.

Am scris m.s.a regelui celui tînăr, fiului nostru, să dea poruncă ca acele lucruri care au fost luate de la solii domnului voievod să fie trimise la Cameniţa, pe care le veţi da înapoi, cînd Wilamowski va sosi la voi, iar dacă nu va ajunge ceva, veţi preţui aceasta printr-o dovadă dreaptă.

Dacă veţi crede de cuviinţă să urmaţi altfel în privinţa eliberării lui Wilamowski şi în celelalte pricini, fiindcă între voi sînt senatori de-ai noştri dintre cei mai de seamă, veţi rîndui cu grijă şi cu credinţa voastră pe care ne-o datoraţi şi, potrivit acesteia, toate aceste lucruri în aşa fel, cedînd în faţa momentului, încît să fie făcute spre cinstea noastră. Iar dacă vi s-ar părea ceva greu, să ne înştiinţaţi fără întîrziere şi să aşteptaţi învăţătura noastră.

Am poruncit şi lui Borzoboati să fie acolo, care, deşi are cu el decretul nostru, prin care l-am declarat nevinovat de ceea ce l-a fost învinuit domnul voievod, totuşi, cu tot decretul nostru, dacă domnul voievod va voi să producă alte dovezi peste cele pe care le-au arătat solii săi înaintea noastră, veţi putea hotărî în această pricină ceea ce vi se va părea drept.

Dacă nici la acea dată, la care este convocată adunarea, nu vor veni comisarii domnului voievod, atunci comisarii noştri vor trimite la el, spunîndu-i că sînteţi trimişi de noi, după înţelegerea cu domnul voievod, la adunarea de la hotar, şi-i veţi cere ca să-şi trimită şi el comisarii săi, după cum este dator prin tratat.

Același lucru îl veți face, dacă domnul voievod ar fi murit, către sfetnicii săi[5], care la fel sînt îndatorați, prin jurămîntul lor față de noi și de Coroana noastră, să păzească tratatul.

---

[1] Petru Rareș.
[2] În 1538, la Hotin.
[3] Sigismund August.
[4] Regatul Poloniei.
[5] Scrisoarea regelui către sfetnicii moldoveni din 12 septembrie 1546, la J. Chr. Engel, *op. cit.*, II, p. 188.

61 **⟨După 3 septembrie⟩ 1546.**

INSTRUCȚIUNILE LUI CAZAN, SOL ÎN POLONIA

Să anunțe moartea lui Petru Rareș și urcarea în scaun a lui Iliaș. Acesta dorește și promite să respecte pacea, pentru ca negustorii să poată merge în voie dintr-o țară în alta. Cere ca stăpînii de sate de la hotar să nu permită țăranilor să prade în Moldova. A luat măsuri similare în țară. Și-a trimis delegații la Hotin, la comisia mixtă. A eliberat pe Iacob Wilamowski, solul reținut de tatăl său.

Legatio ab Elia vaywoda Valachorum missa ad Sigismundum primum regem Poloniae. Kozan hanc dixit. 1546.

Tich przeslich czaszow bel Piotr woiewoda, oczíecz Iliaszow, panem bel, a therasz on umarl, alie szasie na mieiscze iego stal iest sin iego starsi hospodarem ziemie moldawskiei zeznania czeszarza tureczkiego. Tedi iego mcz Iliasz woiewoda poslal nasz ku wm zebi go wm prziial abi bel wm prziiaczieliem i samsiadem bliskim, iako bil i oczíecz hospodara mego, tak tez Iliasz pan moi chcze wm bidz prziiaczieliem dobrim i samsiadem bliskim i proszi wm, iako prziiaczielia swego starszego i samsiada bliskiego, abi belo spokoinie iako bilo po staradawna, iako miedzi dwiema sziemioma krzescziańskimi, abi chodzili liudzie Podolianie po ziemi hospodara mego dobrowolnie przesz zadnego hamowania, targuiącz, a naszi liudzie takiesz abi chodzili dobrowolnie w ziemi wm, targuiącz przesz szadnego hamowania.

Drugie takiesz hospodar moi Iliasz woiewoda kazal mi mowicz wm, ku swemu dobremu i laskawemu i starsemu prziiaczieliowi, abi poslal wm iednego ktorego swego pana postarostę wm i ku ziemianom ktorzi maia wsi y imienia na graniczach, abi przikazali abo zebi wdzierziwali ich abi nie kradli w ziemi hospodara mego.

To tesz hospodar moi Iliasz woiewoda poslal na granicze listhi swoie do starost swich abi zadni pan nie dozwalial i wscziagal poddane swe abi nie chodzili krascz w ziemie w.k.m., ze hospodar moi chcze s waszą miloscziа dobri pokoi i prziiaczielstwo, takiesz i s kroliem mlodim iakosz i s wasza mscia.

Drugie tesz kazal mi wm mowicz dlia seimu, ze hospodar moi poslal swoie pani na granicze pod Choczimem zebi seimowali, bo hospodar moi dzierzi rzecz czo wm mial s oiczem iego Piotrem woiewoda, to mi kazal mowicz wm, milosczíwi kroliu.

Drugie mi kazal mowicz wm abi nie raczil dziwicz o posla wm ktori bil do oicza iego Piotra woiewodi przijechal, ze Piotr woiewoda oczíecz iego dlatego go bil zadzierzal za swe posli, ktore są pobiczi, ktori bel nailiepsi tam na smiercz ubit, a drugich porabali, sluzebniki im wszitki pok-

loli, porabali. To Piotr woiewoda wszitko bil opusczil y chczial go odprawicz, boliescz go uderzila, powaliel sie, umarl, a hospodar moi Iliasz woiewoda iego odprawil i pusczíel, dlia wm nie ma zadnei skodi.

BK, ms. 221, f. 145—146. Mapa Górski. AGW—LL, 11. f. 162—163. Copie. ASB—MP. r. 4, c. 879—881.

Solia de la Iliaș, voievodul moldovenilor, la Sigismund I, regele Poloniei. Pe aceasta a înfățișat-o Cazan[1]. *1546.*

În aceste trecute vremi a fost domn Petru voievod[2], tatăl lui Iliaş, iar acum el a murit[3], iar în locul său a ajuns domn al ţării Moldovei fiul său mai mare[4], fiind recunoscut de împăratul turcesc[5]. Deci măria sa Iliaş voievod ne-a trimis la măria voastră ca măria voastră să-l primească ca să fie prieten şi vecin apropiat al măriei voastre. Precum a fost şi tatăl domnului meu, aşa şi Iliaş, domnul meu, voieşte să fie prieten bun şi vecin apropiat al măriei voastre şi roagă pe măria voastră, ca pe un prieten a său mai mare şi ca pe un vecin apropiat, ca să fie pace, cum a fost din vechime, ca între două ţări creştine, ca să umble în voie oamenii din Podolia prin ţara domnului meu fără nici o piedică şi să tîrguiască, la fel şi oamenii noștri să umble în voie în ţara măriei voastre, tîrguind fără nici o oprelişte.

Alta. Domnul meu, Iliaş voievod, mi-a poruncit de asemenea să spun măriei voastre, prietenului său bun şi milostiv şi mai mare, ca măria voastră să trimită pe un domn substaroste oarecare al măriei voastre la stăpînii de pămînt, care au sate şi avuturi la graniţă, ca să le poruncească sau să-i oprească să nu fure în ţara domnului meu.

Şi domnul meu, Iliaş voievod, a trimis la graniţe cărţile sale staroştilor săi, ca nici un stăpîn de pămînt să nu îngăduie și să nu lase pe supuşii săi să meargă şi să fure în ţara măriei voastre, căci domnul meu doreşte bună pace și prietenie cu măria voastră, la fel și cu regele cel tînăr[6], ca şi cu măria voastră.

Alta. Mi-a mai poruncit să spun măriei voastre pentru adunarea de la hotar, că domnul meu a trimis boierii săi la hotar, sub Hotin, ca să ia parte la adunare, căci domnul meu păzeşte cele hotărîte de măria voastră cu tatăl său, Petru voievod. Aceasta mi-a poruncit să spun măriei voastre, milostive rege.

Alta. Mi-a dat poruncă să spun măriri voastre ca măria voastră să nu binevoiască să se mire în privinţa solului măriei voastre[7], care a fost venit la tatăl său, Petru voievod, că Petru voievod, tatăl său, l-a fost reţinut pentru solii săi, care au fost ucişi, dintre care cel mai bun a fost bătut acolo de moarte, iar pe ceilalţi i-au tăiat, iar pe slugile lui toate le-au străpuns şi le-au tăiat. Toate acestea Petru voievod le iertase şi voise să-l trimită înapoi, dar l-a lovit boala, s-a prăbuşit şi a murit, iar domnul meu, Iliaș voievod, l-a trimis înapoi şi i-a dat drumul, iar pentru măria voastră nu este nici o pagubă.

---

[1] În 1544, pîrcălab de Soroca.
[2] Petru Rareș.
[3] La 3 septembrie 1546.
[4] Iliaș (septembrie 1546—iunie 1551).
[5] Soliman I Magnificul.
[6] Sigismund August.
[7] Iacob Wilamowski.

SIGISMUND I CĂTRE ILIAȘ

Răspuns la solia lui Cazan. Regele își exprimă condoleanțe pentru moartea lui Petru Rareș, tatăl domnului. Îl felicită pentru urcarea sa în scaun. Se bucură de promisiunea dată de domn că-i va fi prieten și vecin bun. Să păzească să nu se facă incursiuni de pradă în Polonia, ca pe timpul tatălui său. Și din partea polonă se va căuta să nu se pricinuiască daune moldovenilor. Consimte să se convoace comisia mixtă la hotar pentru aplanarea litigiilor de ambele părți. A dispus ca staroștii de la graniță să stabilească, împreună cu domnul, data convocării comisiei.

Responsum regis ad precedentem legationem palatini Valachiae.

Jego kroliewska miloscz nasz milosciwi pan na poszelstwo ktoresz przed iego kroliewska milosczia imieniem pana woiewodi woloskiego nowego powiedzial, ktore tesz w lisczie pana woiewodzinim opiszane bilo, tak czi odpowiedziecz raczil roskazacz.

Isz powiedzialesz smiercz Piotra woiewodi oicza pana twego, krol iego miloscz zalowacz tego raczi, poniewasz bil panem krzescziańskim, a s iego k-ą m-cią w przimierzu bliskim a dobrim samsiadem, poddanimi iego kro. mczi a panem woiewoda ktorimi sie przimierze obrazalo, a wszakosz iego kroliewska miloscz tak rozumie izbi sie to wszitko bilo poddanim iego k.m. wedlie przimierza przesz pana woiewode nagrodzilo, a izbi sie bil przeciwko iego k.m. i poddanim iego hroliewskiei mczi zachowal. Alie iz to iest rzecz powinna kazdemu umrzecz, iego kroliewska miloscz tim sie cziesziecz raczi, iz pan Iliasz woiewoda na mieisczu oicza swego godnie przesz poddane iest podnieszion i ziczi mu tego abi mu sczesliwie sie wszitko na tim panstwie nowim wodzilo i iest wdzieczen iego kroliewska miloscz tego wskazania i piszania pana woiewodzinego iz chcze bidz przìiaczieliem i dobrim samsiadem iego kroliewskiei mczi. W czim iesli pan woiewoda uprzeimie sie a statecznie zachowacz bendzie, nie moze s tego nicz insego urosez iedno dobre y iego samego i poddanich iego, iednobi tego niechai strzegl abi ti naiazdi i zlodzieistwa w panstwa iego kroliewskiei miloszi, a skodi poddanim iego k. mczi s Woloch sie nie dziali, ktore ssie przesz ten czasz za oicza iego dziali.

Iego kroliewska miloscz bendzie tez roskazacz raczil starostom pogranicznim abi tego pilnie strzegli abi od poddanich iego kroliewskiei mczi nicz takiego sie nie dzialo czobi belo przeciw przimierzu ktore iest miedzi ziemiami iego kroliewskiei mczi a ziemia pana woiewodzina.

A izbi wszitki przìczini nieprziiazni miedzi iego kroliewska mczia poddanimi a pana woiewodzinimi ustali, zda sie iego kroliewskiei mczi za rzecz potrzebna abi sziem spolni wedlie przimierza bil dzierzan, na ktorimbi wszithkich skod i krziwd nagrodzenie i porownanie bilo. I wdzieczen iest tego iego kroliewska miloscz iz pan woiewoda oń napominacz iego kroliewska miloscz raczi. Alie iz czesto seimi takowe za oicza pana woiewodzinego skladani bili, a nigdi skutku nie brali, a iego kroliewska miloscz na nie radi swe od granicze odliegle slacz, kost wielki czinicz raczil, nie radbi tego iego kroliewska miloscz widzial, abi za pana woiewodi ktemu przìscz mialo. Izbi prętszi w tim postepek bil, raczil te rzecz iego k.m. starostom swom pogranicznim polieczicz abi oni spolnie s panem woiewoda czasz seimowi slozili, a iego kroliewskiei miloszi oznaimili, za ktorim oznaimienim iego kroliewska miloscz commiszarze swoie pos-

lacz bendzie raczil ku skonczeniu tich rzeczi, ktore miedzi poddanimi iego kroliewskiei milosczi i pana woiewodzinimi nieprziiazni mnoza.

BK, ms. 221, f. 146—148. Mapa Górski. AGW—LL, 11, f. 163—164. Copie. ASB—MP, r, 4, c. 879—883.

Răspunsul regelui la solia precedentă a voievodului Moldovei[1]

Măria sa regele, stăpînul nostru milostiv, a binevoit să poruncească să ţi se răspundă aşa la solia pe care ai înfăţişat-o înaintea măriei sale, în numele domnului voievod al Moldovei cel nou[1], solie care a fost trecută şi în scrisoarea domnului voievod.

Fiindcă ai anunţat moartea lui Petru voievod[2], tatăl stăpînului tău, m.s. regele binevoieşte să-i pară rău de aceasta, deoarece a fost un domn creştin, iar cu m.s. regele a fost în alianţă şi un apropiat şi bun vecin. Între domnul voievod şi supuşii m.s. regelui tratatul a fost însă călcat în dauna acestora din urmă, totuşi, măria sa înţelege că toate acestea aveau să fie despăgubite supuşilor măriei sale de către domnul voievod, potrivit tratatului, iar că el urma să se poarte bine faţă de măria sa şi faţă de supuşii măriei sale. Dar fiindcă fiecare este dator să moară, m.s. regele binevoieşte să se bucure că domnul Iliaş voievod este ridicat cu demnitate de către supuşii săi în locul tatălui său şi îi doreşte să-i meargă totul în chip fericit în această domnie nouă, iar măria sa este recunoscător pentru această mărturisire şi scrisoare a domnului voievod, că voieşte să-i fie măriei sale prieten şi bun vecin. Întru care, dacă domnul voievod se va arăta binevoitor şi statornic, din aceasta nu poate ieşi nimic altceva decît binele şi al lui şi al supuşilor săi, numai să păzească să nu se facă asemenea năvăliri şi furtişaguri din Moldova în ţara m.s. regelui şi asemenea daune supuşilor măriei sale, care s-au făcut în vremea tatălui său.

M.s. regele va binevoi, de asemenea, să poruncească staroştilor săi de la graniţă ca să păzească stăruitor să nu se facă din partea supuşilori măriei sale nimic asemănător, ce ar fi împotriva tratatului care este între ţările măriei sale şi ţara domnului voievod.

Şi fiindcă au încetat toate pricinile de duşmănie dintre supuşi măriei sale şi cei ai domnului voievod, m.s. regele socoate drept lucru trebuincios să fie ţinută adunarea comună de la hotar, după tratat, la care să fie aplanate şi despăgubite toate stricăciunile şi daunele. Şi măria sa este recunoscător pentru că domnul voievod binevoieşte să-l roage pentru această adunare. Dar fiindcă în timpul părintelui domnului voievod asemenea adunări au fost convocate de multe ori, dar niciodată n-au ajuns să aibă loc, iar măria sa regele a binevoit să-şi trimită la ele senatorii de la hotare îndepărtate şi să facă mari cheltuieli, n-ar vedea măria sa bucuros acum, ca în timpul domnului voievod să se ajungă la acelaşi lucru. Pentru ca să se facă într-aceasta un progres mai grabnic, măria sa a binevoit să recomande staroştilor săi de la graniţă să hotărască, împreună cu domnul voievod, data adunării şi să înştiinţeze pe măria sa, în urma cărei înştiinţări măria sa va binevoi să trimită comisarii săi pentru a se pune capăt acestor pricini, care sporesc duşmănia între supuşii măriei sale şi cei ai domnului voievod.

---

[1] Iliaş.
[2] Petru Rareş.

SIGISMUND I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Este mulțumit de rezultatul soliei trimise de fiul său la hanul Crimeii, care n-a mai permis tătarilor să facă incursiuni în Polonia. Va trimite pe Stanislav Broniewski sol la Poartă ca să ceară despăgubiri pentru daunele pricinuite de tătari. Îl anunță că Petru Rareș a murit și că fiul acestuia, Iliaș, îi vestește alegerea sa ca domn al Moldovei și îl asigură de devotamentul și prietenia sa. Ca dovadă, a eliberat pe Iacob Wilamowski și a promis că va lua parte, prin delegați, la comisia mixtă de la hotar, a cărei întrunire a fost pusă la cale de tatăl său cu regele.

Sigismundus primus rex Poloniae eidem Sigismundo Augusto filio.

Serenissime etc. Quod maiestas vestra tanta est cura et sollicitudine de valetudine nostra agnoscimus in eo pietatem illius erga nos singularem Deo sit gratia cujus beneficio reiterati jam ex morbo nostro et prorsus esse confirmati videmus, vestrae quoque maiestati diuturnam incolumitatem rerumque omnium prosperitatem ab eodem fonte cunctorum bonorum quaeramus. Quae egerit muntius maiestatis vestrae apud caesarem Praecopiensem[1] quaeque ibi cognoverit, ex scripto per maiestatem vestram ad nos misso intelleximus fuitque nobis gratum ea intellexisse. Etsi pro veteri more quo fecisse caesarem illum videmus tamen quod suos in officio continuit neque excurrere in fines regni nostri passus est valde nobis in gratiam accidit. Jam enim pro certo nobis fuerat renuntiatum aut in regni nostri aut in magni ducatus fines impetum essent facturi. Ad quem propulsandum a maiestate vestra suos in procinctu esse jusserit, vigilantiam hanc illius laudamus ac ut deinceps quoque pari cura provideat ne quid magnus ducatus iste detrimenti capiat hortamur. Quod sua sponte ea factura esse minime dubitamus. Quoniam vero probat maiestati vestrae consilium nostrum de legato in Turciam mittendo qui sarciri damna postulet quae sunt hominibus nostris per Tartaros illata vellemus ut primo quoque tempore conscripta ista mitterent. Designamus iam nuntium eo aulicum nostrum generosum Stanislaum Broniewski qui pensari damna omnia et nostro et si ita visum fuerit maiestati vestrae illius quoque nomine postulabit.

Petro voievodae[2] proximae defuncto successor sit filius[3] qui suos ad nos misit legatos[4] per quos nobis renuntiari fecit se de consensu omnium ordinum Valachiae, accedente etiam caesaris Turcarum[5] voluntate in patris locum esse suffectum, studium suum nobis defert et constantem amicitiam. In cujus signum generosum Jacobum Vilamowski nuntium nostrum liberem demisit seque conventum istum de quo pater ejus nobiscum egerat esse celebraturum promisit. Haec maiestatem vestram non latere volumus. Datt Cracoviae ultima mensis septembris anno Domini MDXLVI°.

BK, ms. 240, f. 21. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 161.

---

[1] Șahib Ghirai (1532—1551).
[2] Petru Rareș.
[3] Iliaș (septembrie 1546—iunie 1551).
[4] Vezi nr. 61.
[5] Soliman I Magnificul.

SIGISMUND I CĂTRE ISABELLA

Trimite în solie la Poartă pe Stanislav Broniewski, care va merge prin Moldova, unde acum este domn Iliaș, fiul răposatului Petru Rareș, și care l-a asigurat de devotamentul său, astfel că are convingerea că va asigura trecerea solului. Dacă regina are vreo misiune către sultan, poate să o încredințeze solului, căruia i-a dat ordin să o servească.

Sigismundus primus rex Poloniae, Isabellae reginae Hungariae.

Serenissima etc. Mittimus nuntium nostrum generosum Stanislaum Broniewski aulicum nostrum ad caesarem Turcarum[1] per Valachiam, quandoquidem defuncto Petro[2] successit filius[3], qui studium suum nobis defert et conservare nobiscum amicitiam cupit, saucium illi iter fore et expeditum per eam provinciam persuasum habemus. Quamobrem si quid curatum per eum volet vestra maiestas apud Turcarum caesarem mandata ad eum sua debit. Habet enim a nobis in mandatis ut iussa maiestatis vestrae exequatur. Cupimus maiestatem vestram diu feliciter valere. Datum Cracoviae XVI mensis octobris anno M.D.XLVI⁰.

BK, ms. 240. f. 21ᵛ. Copie. ASB—MP, r. 26. c. 162.

---

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Petru Rareș.
[3] Iliaș.

65 Iași, 9 decembrie 1546.

ILIAȘ CĂTRE SIGISMUND I

Prin pisarul Avram din Bănila. Nu demult în Podolia un individ, dîndu-se drept fiu de domn, a strîns peste 200 de călăreți și a năvălit în Moldova, distrugînd și prădînd șase sate. A cerut în zadar staroștilor poloni de la hotar despăgubiri. Nu știe dacă incursiunea s-a făcut la ordinul regelui. Cere extrădarea pretendentului și despăgubiri. În caz contrar, va apela la sultan.

Sigismundo primo regi Poloniae. Elias woiewoda Valachiae[1].

Naiasnieisemu Sigmuntowi z bozei laski kroliowi polskiemu, wielkiemu kxiedzu litewskiemu, roskazuiaczemu pruskiemu, szmuczkiemu, mazowieczkiemu i innich od Iwana Iliasza woiewodi z bozei milosczi hospodara wsitkiei ziemie moldawskiei powolnie czolem bitze abi wasza kroliewska milosez raczil wdziecznie prziiancz od powolnego przyaczielia waszei kroliewskiei milosczi.

Przitim, naiasnieiszi kroliu, wasza k. mcz o timbi raczil wiedziecz ze nie mozem tego wirozumiecz ieslizbi to moglo bicz s rozkazania waszei k.m. prziiaczielia naszego laskawego, abowiem, naiasnieiszi kroliu, tich czaszow nie bardzo dawnich w ziemi waszei k. mczi podolskiei nie wiemi czo sza sprawcza mianuie sie bicz sinem hospodarskim, zebrawszi sie s sluzebniki pogranicznich panow i s pospolitimi liudzmi ziemie waszei kroliewskiei milosczi, przijaczielia naszego laskawego, tak ich belo wielie

iakobi wieczei nizli o dwiesczie koni, i prziiachawszi w naszę moldawską ziemię na samei graniczi, i wielkie niepospolite skodi czinili, szescz wszi na glowe zwoiowali, chiba iedno domi poostawiali. I mi to widzacz takowe niepodobne rzeczi kazalizmi do starost sprawcz waszei kroliewskiei mielosczi pogranicznich piszacz i o tim poslalizmi, zadali y napominali abi ich milosczto opatrzeli i roskazali tim to i s tim ktorzi tam bili abi ti skodi wroczone bili. Ich milosczpanowie pograniczni o to nicz nie dbali. A tak, naiasnieiszi kroliu, waszei kroliewskiei milosczi o to zadami, iako naszego prziiaczielia laskawego, izbi wasza kroliewska milosczraczil roskazacz do starost pogranicznich piszacz izbi ich mcz tego doirzeli i tego to i s tego ktori sie mieni bicz hospodarskim sinem, izbi on bil widan nam i ti wszitki skodi ktore w naszei ziemi podzialane są abi wroczone bili. O to waszei kroliewskiei milosczi, prziiaczielia naszego, zadami, a mi takiesz wedlie starodawnego prziiczielstwa i mieru s wasza kroliewska milosczia i s ziemia waszei kroliewskiei milosczi chczemi szie zachowacz i mieskacz. Bo, naiasnieiszi kroliu, ziemia moldawska iest czeszarska i wedlie dziadow i przedziadow naszich y oiczow naszich poddana iest w naszich reku abichmi tego wszitkiego dopatrzili.

A tak iesli ze laski i prziiaczielstwa waszei kroliewskiei milosczi nie usrzimi izbi to wiszei piszanie w naszich reku nie bilo i wszitki skodi wroczono nie bili, tedibi wasza k.m., nasz prziiacziel laskawi, raczil wiedziecz iz mi wieczei takowich krziwd czierpiecz nie mozem i w tim do czeszarza iego mczi poslimi, tedi ktore roskazanie od iego czeszarskiei milosczi bendziemi miecz tego sie bendziem trzimacz, to bi wasza kroliewska milosczwiedzial.

Przitim tez wszitko czo slowem ku waszei kroliewskiei milosczi od nasz sluga Abraam Balynowski[2] pisarz bendzie mowil, abi wasza kroliewska milosczraczil iemu we wszitkim wierzicz, abowiem są nasze istne a potrzebne rzeczi. Przitim sie polieczam w laske waszei kroliewskiei milosczi. Pisan w Iaskim miesczie grudnia dziewiati dzien.

BK, ms. 221, f. 149—150. Mapa Górski. AGW—LL, 11, f. 164^v—165^v. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 884—886.

Iliaş, voievodul Moldovei, lui Sigismund I, regele Poloniei[3].

Preastrălucitului Sigismund, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, domn poruncitor al Prusiei, Samogitiei, Mazoviei şi al altora, de la Ion Iliaş voievod, din mila lui Dumnezeu domn a toată ţara Moldovei, cu adîncă plecăciune să binevoiască măria voastră a primi aceasta cu bunăvoinţă de la prietenul binevoitor al măriei voastre.

Pe lîngă aceasta, preastrălucite rege, măria voastră regească să binevoiască să ştie că nu putem înţelege dacă aceasta poate fi din porunca măriei voastre, prietenul nostru milostiv, căci, preastrălucite rege, în aceste vremi nu tare demult în ţara măriei voastre, a Podoliei, nu ştiu ce fel de uneltitor se dă drept fiu de domn, adunîndu-se cu slugi de-ale nobililor de la hotar şi cu oameni de jos din ţara măriei voastre, domnul nostru milostiv, încît au fost mulţi, mai mult de două sute de călăreţi, şi venind în ţara noastră a Moldovei, la graniţă, au făcut mari şi nemaipomenite stricăciuni, au distrus şase sate, din care au rămas numai casele. Şi noi, văzînd asemenea lucruri fără de asemănare, am dat poruncă să se scrie staroştilor măriei voastre de la graniţă şi am trimis, am cerut şi am stăruit ca milostivirile lor să îngrijească şi să poruncească acestora şi celor ce au fost cu ei acolo să despăgubească aceste daune. Milostivirile lor,

nobilii de pe graniță, nu s-au îngrijit însă de loc de aceasta. Și așa, prea-strălucite rege, cerem măriei voastre, ca unui prieten al nostru milostiv, ca măria voastră să binevoiască a porunci să se scrie staroștilor de la hotar, ca milostivirile lor să se ocupe și de acela, care se dă drept fiu de domn, ca să ne fie predat, și toate aceste daune, care sînt făcute în țara noastră, să fie despăgubite. Aceasta cerem măriei voastre, prietenului nostru, iar noi de asemenea voim să ne purtăm și să trăim cu măria voastră și cu țara măriei voastre după străvechea prietenie și pace. Căci, prea strălucite rege, țara Moldovei este împărătească și după moșii și strămoșii noștri și după părinții noștri ea este dată în mîinile noastre, ca să veghem asupra tuturor acestor lucruri.

Și așa, dacă din bunăvoința și prietenia măriei voastre nu vom vedea că cei mai sus scriși sînt dați în mîinile noastre și sînt despăgubite toate daunele, măria voastră, prietenul nostru milostiv, să binevoiască a ști că noi nu putem suferi mai mult asemenea pagube și că vom trimite într-aceasta la m.s. împăratul, și atunci ce poruncă vom avea de la m.s. împăratul, de aceea ne vom ține, aceasta s-o știe măria voastră.

Pe lîngă aceasta, totul ce sluga noastră, pisarul Avram din Bănila, va spune din gură măriei voastre din partea noastră, măria voastră să binevoiască să-l creadă întru totul, căci sînt lucrurile noastre adevărate și trebuincioase.

Cu aceasta mă recomand grației măriei voastre. S-a scris în orașul Iași, în decembrie, ziua a noua.

---

[1] „Lysth pana Ilyasza voyewodi woloskiego do krolya yego msti przez Banilowskiego lyata 1546" (AGW—LL, 11, f. 164^v).

[2] Corect: Banilowski.

[3] „Scrisoarea domnului Iliaș, voievodul Moldovei, către m.s. regele, prin Avram din Bănila, anul 1546" (AGW—LL, 11, f. 164^v).

66 **⟨Iași, 9 decembrie⟩ 1546.**

INSTRUCȚIUNILE PISARULUI AVRAM DIN BĂNILA, SOL ÎN POLONIA

Iliaș anunță regelui urcarea sa în scaun; nu-i bucuros că a fost pus domn de sultan; îi cere deci să-l scape din mîna turcilor. Cere extrădarea domnișorului, care a năvălit în țară și a prădat șase sate, iar la întoarcere i-a luat hatmanul și vameșul. Promite, în schimb, să păstreze prietenia cu regele și cu fiul său. Se plînge de starostele Cameniței că nu păzește granița de acel pretendent, precum și de substarostele Liovului că-i reține cu zilele solii trimiși la rege.

Legatio ab Elia palatino Valachiae ad Sigismundum primum regem Poloniae. Hanc obivit Abraam Balinowski[1]. 1546.

Roskazanie hospodara moiego Iliasza woiewodi sina Piotra woiewodi niebosczika naprzod ku iego k.m. wielkiemu hospodaru chrzescziyanskiemu.

Naiasnieisi kroliu, hospodar moi Iliasz woiewoda przislal mie do waszei kroliewskiei mielosczi zdrowie t.m. nawiedzicz przüaczielia swego starsego a milego, y potim mowicz twoiei kroliewskiei m. iz przeslich czaszow, milosczíwi kroliu, stala sie smiercz oicza hospodara moiego Iliasza woiewodi, Piotra woiewodi niebosczika, i na mieisczu iego stal hospodar

Iliasz woiewoda ziemie moldawskiei z wolia czeszarza tureczkiego. Hospodar moi temuby nie rad, alie to, naiasnieiszi kroliu, grzechi hospodarow naszich w tim ssie dzieie i czo bila wolia boza to sie nad nami stalo y napelnielo sie nad hospodarami naszimi i nad nami i nad naszą ziemią, tu inze nie mami czo czinicz poki sie nie umielosczIwi Bog odiącz nasz od poganskiei reki, albo nieiaki hospodar krzesczianski, iakobi twoia kroliewska miloscz, nasz mogl sbawicz od poganiskiei reki, tako abi beli recze i szablie naprzeciw poganskiei glowie i poganskiei recze, bi beli hospodarowie krzescziansczi wespolek. Tego moi hospodar zada i wszitczi iego panowie wielczi i mali i wszitka iego ziemia.

A tak, naiasnieiszi kroliu, hospodar moi Iliasz woiewoda o tim daie wiedziecz twei kroliewskiei milosci, iako prziiaczieliowi swemu starszemu, milemu a milosczIwemu a samsiadowi bliskiemu, iz iako stal hospodar moi Iliasz woiewoda na hospodarstwie ziemie moldawskiei z wolia czeszarza tureczkiego y przislal czeszarz swoiego iednego baszę nade wlasnego capiezi baszą y choragiew przinios1 y s kofiią przislal hospodaru moiemu. Themubi hospodar moi nie rad, alie nasze grzechi nasz karaia. I ono wsedl niktori woiewoda s ziemie twoiei k.m. w ziemie hospodara moiego Iliasza woiewodi, zebrawszi takowich lotrow, iako i ssam iest, o kilka set koni i wsedl w ziemie hospodara moiego y usrzal iz iego ziemia nie bierze takowego lotra hospodarem ssobie, a on poszedl i hospodara mego ziemie woiowal Iliasza woiewodi, sescz wsi woiowal y wsitko im pobral i konia i kobili, swinie, owcze i wszitki ich ssati. Takowi gvalt uczinil na hospodara mego ziemi, naiasnieisi kroliu, ten woiewoda, ktori sie czini woiewoda, czo iest w ziemi twoiei kroliewskiei mczi. A on bil w ziemi hospodara mego mlinarz, czo cziniawal mlin, i inne s sobą wzial y hetmana i mitnika i no, naiasnieisi kroliu, tego mitnika poimal i na pal go kazano wbicz. Ieno za to prossi hospodar moi twoiei krolewskiei milosczi, iako prziiaciela swego laskawego i starsego, abi ten nieprziiacziel,ktori sie naziwa ssinem hospodarskim y mieska w ziemi twoiei k.m. i stoi hospodarowi moiemu na gardlo s ginssemi lotry, iako i ssam, abi bel widan s ziemie twoiei kroliewskiei milosczi.

Naiasnieisi kroliu, hospodar moi Iliasz woiewoda i panowie rada iego hospodarskiei milosczi temu sie bardzo dziwuia s cziym roskazanim takowe rzeczi sie poczinaią i stroią sie. Iako do tich czaszow nie wichodziel nigdi woiewoda s ziemie twoiei k.m. i nie wstawal s ziemie krolewskiei, abi uial woiewoda w moldawskiei ziemi, a therasz nie wiem czo ma bicz, bo hospodar moi Iliasz woiewoda chcze dzierszecz myer s twoią k.m., dliatego sie nie strzeze hospodar moi od ziemie twoiei kroliewskiei milosczi i twoia kroliewska miloscz i przodki hospodara mego Iliasza woiewodi. A therasz po temusz chcze sie zachowacz woiewoda twoiei kroliewskiei milosczi i kroliowi mlodemu, chcze miecz ssobie za prziiaczielia starsego milego a samsiada blisnego.

Za to, naiasnieisi kroliu, hospodar moi Iliasz woiewoda prosi twoiei kroliewskiei milosczi, abi tego lotra ktori sie oziwa sinem hospodarskim abi belo iego widano hospodarowi moiemu i ti lotri ktorzi u niego są, hetman y ginsi lotrowie bi beli widani, czo sa s nim y chodza po graniczi y wchodza w ziemie hospodara moiego i czinią y stroią wielkie rzeczi i zbitek czinią nad hospodarem moim i nad ziemia hospodara moiego. Za to hospodar moi Iliasz woiewoda pokornie proszi twoiei kroliewskiei milosczi abi byli widani a podalibi ich temu ktoremu twoia kroliewska miloscz roskaszesz. Bo, milosczIwi kroliu, hospodar moi Iliasz woiewoda chcze

sie zachowacz s twoią kroliewską milosczią i chcze dzierszecz mocno przisiegę iako y twoia kroliewska miloscz dzierzal i przodkowie hospodara mego. Potemusz chcze hospodar moi azbi sie umielosczíwiel Bog i twoia krolieswka miloscz, albo krol mlodi, sin twoiei kroliewskiei milosczi, abi nasz wiyąl s poganskich rak. Za to hospodar moi proszi waszei kroliewskiei milosczi wielmi pokornie abi twoia kroliewska miloscz raczil poslacz swoich dworzan abo komu twoia k.m. roskazesz poiscz na te granicze tich lotrow sukacz i poimacz i podacz ych komu twoia k.m. roskazesz, abi tego woiewodą czo sie mieni i z iego druziną bilibi widani hospodarowi moiemu. Za to hospodar moi pokornie proszi twoiei kroliewskiei milosczi abi ta smiya nie chowala sie w ziemi twoiei k.m., a iesli ta zmya czo stoi hospodarowi moiemu na gardlo sie nie wida i tak bendzie stroicz takowe gvalti i rozboie na hospodara mego i nad iego ziemią hospodara, to po niewoli, czlowiek i smiercz musi przeczierpiecz, kiedi insze takowe grzechi nasze ku takowei biedzie prziniosli. Muszi sie temu hospodar moi skarzicz na tego lotra, czo iest w ziemi twoiei k.m. w cziich rekach iestezmi i kto nasz dzierzi w swei moczi. Tako mi roskazal mowicz ku twoiei mielosczi hospodar moi. Ani do tich czaszow hospodar moi komu sie nie skarzil tilko twei k.m., chacz sie zachowacz twoiei k.m. iako przíiaczieliowi swoiemu starszemu, a wielkiemu hospodarowi krzesczianskiemu a swoiemu milemu i laskawemu a bliznemu samsiadowi.

A za drugie hospodar moi dawa wiedziecz twoiei kroliewskiei milosczi o pana Wlodka staroste kamienieczkiego iz zadnei sprawiedliwosczi nie czini poddanim hospodara moiego iako insi starostowie mieskawali wszitko na zamku, a ten starosta wszitko iezdi po swoich dworzech, a na swoim mieisczu szostawia podstarosczíego, takowego zlodzieia iako i czi lotrowie czo sie naziwaia woiewoda tamze sie chowa i insi wszitczi zlodzieie tamze sie tez chowaią, pokornie proszi hospodar moi twoiei k.m. o sprawiedliwoscz.

Za drugie prosze twei k. mczi o podstarosczíego lwowskiego,, iz, milosciwi kroliu, tam nasz trzima po czteri po piaczi i po sesczi dni i nie pusczi nasz richlo i nie daie nam stacznei y przewodnikow kiedi ydzim do waszei krolieswkiei milosczi.

BK, ms. 221, f. 151—154. Mapa Górski. AGW—LL, 11. f. 165 —169. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 886—891. AGW—TN, 7, f. 291—292 . Copie. ASB—MP, r. 33, c. 451—454.

Solia de la Ilie, voievodul Moldovei, la Sigismund I, regele Poloniei. Pe aceasta a prezentat-o Avram din Bănila, 1546.

Porunca domnului meu Iliaş voievod, fiul răposatului Petru voievod[2], mai întîi către măria sa regele, marele domnitor creştin.

Preastrălucite rege. Domnul meu Iliaş voievod m-a trimis la măria voastră regească ca să urez sănătate măriei voastre, prietenului său mai mare şi drag, şi apoi să spun măriei tale că în vremea trecută, milostive rege, s-a întîmplat moartea tatălui domnului meu Iliaş voievod, a răposatului Petru voievod, şi în locul lui a ajuns domn al ţării Moldovei Iliaş voievod din voia împăratului turcesc[3]. Domnul meu nu-i bucuros de aceasta, dar, preastrălucite rege, aceasta se întîmplă din păcatele domnilor noştri şi ceea ce a fost voia Domnului, aceea s-a întîmplat asupra noastră şi s-a împlinit asupra domnilor noştri şi asupra noastră şi asupra ţării noastre. Aici nu mai avem ce face pînă ce nu se va milostivi Domnul să ne scoată pe noi din mîna păgînilor, sau un oarecare domnitor creştin, ca măria ta regească, să ne poată scăpa din mîna păgînă, aşa ca să le fie

miinile şi săbiile împotriva capului păgîn şi a mîinii păgîne, ca să fie domnitorii creştini una. Aceasta cere domnul meu şi toţi boierii săi mari şi mici şi toată ţara sa.

Şi aşa, preastrălucite rege, domnul meu Iliaş voievod dă de ştire măriei tale, ca unui prieten al său mai mare şi ca unui vecin apropiat, drag şi milostiv, că îndată ce a ajuns domnul meu Iliaş voievod în domnia ţării Moldovei din voia împăratului turcesc, a trimis împăratul pe un paşă al său, un capigibaşă, şi i-a adus steag şi i-a trimis domnului meu cucă. De aceasta domnul meu n-a fost bucuros, dar păcatele noastre ne pedepsesc. Şi iată că a intrat un oarecare voievod din ţara măriei tale în ţara domnului meu Iliaş voievod, strîngînd astfel de tîlhari, după cum şi el singur este, la cîteva sute şi a intrat în ţara domnului meu şi a văzut că ţara lui nu-şi va lua un asemenea lotru ca domn, iar el a mers şi a bătut cu război ţara domnului meu Iliaş voievod, şase sate a bătut şi a luat totul din ele şi cai şi iepe, porci, oi şi toate hainele lor. Asemenea violenţă a săvîrşit-o asupra ţării domnului meu, preastrălucite rege, acest voievod, care se face voievod şi care se află în ţara măriei tale. Iar el a fost în ţara domnului meu morar, care făcea mori. Şi altele a luat cu dînsul, şi pe hatman şi pe vameş şi, preamărite rege, pe acel vameş l-a prins şi a poruncit să fie tras în ţeapă. Numai aceasta roagă domnul meu pe măria ta, ca pe prietenul său milostiv şi mai mare, ca acest duşman, care-şi zice fiu de domn şi şade în ţara măriei tale şi care stă domnului meu în gît, cu alţi lotri, cum este şi el, să fie extrădat din ţara măriei tale.

Preastrălucite rege, domnul meu Iliaş voievod şi boierii sfetnici ai măriei sale domnului se miră mult: cu ce poruncă se încep şi se gătesc asemenea lucruri? Pînă acum n-a ieşit niciodată un voievod din ţara măriei tale şi nu s-a sculat din ţara regească ca să ajungă voievod în ţara Moldovei, iar acum nu ştiu ce are să fie, căci domnul meu Iliaş voievod voieşte să ţină pacea cu măria ta. De aceea domnul meu nu se păzeşte de către ţara măriei tale, aşa cum şi măria ta nu s-a păzit de către înaintaşii domnului meu, Iliaş voievod. Şi acum tot aşa vrea să se poarte voievodul faţă de măria ta şi faţă de regele cel tînăr[4] şi voieşte să te aibă pe măria ta de prieten mai mare şi drag şi de vecin apropiat.

De aceea, preastrălucite rege, domnul meu Iliaş voievod roagă pe măria ta ca acest lotru, care se dă drept fiu de domn, să fie predat domnului meu şi să-i fie predaţi şi acei tîlhari care sînt cu el, hatmanul şi ceilalţi lotri, care sînt cu dînsul şi care umblă pe graniţă şi intră în ţara domnului meu şi fac şi gătesc lucruri mari şi săvîrşesc violenţe asupra domnului meu şi asupra ţării domnului meu. De aceea domnul meu Iliaş voievod roagă plecat pe măria ta să fie extrădaţi şi daţi aceluia, căruia măria ta îi vei porunci. Căci, milostive rege, domnul meu Iliaş voievod voieşte să se poarte bine cu măria ta regală şi vrea să păzească tare jurămîntul, după cum l-a păzit şi măria ta şi înaintaşii domnului meu. Tot aşa voieşte domnul meu sa să se milostivească Domnul şi măria ta, sau regele cel tînăr, fiul măriei tale, să ne scoată pe noi din mîinile păgînilor. Pentru aceasta domnul meu roagă cu mare umilinţă pe măria ta să binevoiască să trimită curtenii săi, sau cui îi va porunci măria ta, să meargă la această graniţă ca să caute şi să prindă pe acei lotri şi să-i dea cui vei porunci măria ta şi cu însoţitorii săi să fie predaţi domnului meu. Pentru aceasta domnul meu roagă supus pe măria ta ca acest şarpe să nu fie ţinut în ţara măriei tale, iar dacă acest şarpe, care stă domnului meu în gît, nu va fi predat şi astfel va urzi asemenea violenţe şi tîlhării împotriva dom-

nului meu și împotriva țării sale, a domnului meu, atunci după robie, omul trebuie să sufere și moarte, dacă alte asemenea păcate ale noastre ne-au adus la asemenea nevoie. Împotriva acestui lotru, care este în țara măriei tale, domnul meu trebuie să se plîngă aceluia, în ale cărui mîini sîntem și care ne ține în puterea sa[5].

Așa mi-a poruncit domnul meu să spun măriei tale. Pînă acum domnul meu nu s-a plîns nimănui, ci numai măriei tale, dorind să se poarte față de măria ta ca față de prietenul său mai mare și ca față de un mare domnitor creștin și un vecin al său drag și milostiv și apropiat.

Iar, în al doilea rînd, domnul meu dă de știre măriei tale despre domnul Włodek[6], starostele Cameniței, că nu face nici o dreptate supușilor domnului meu. Cum alți staroști locuiesc mereu în cetate, acest staroste călătorește mereu pe la curțile sale, iar în locul său îl lasă pe substaroste, și pe un astfel de tîlhar ce-și zice voievod, ca și acei lotri ce se ascund tot acolo și toți ceilalți tîlhari se ascund tot acolo, domnul meu roagă plecat pe măria ta să-i faci dreptate.

Mai roagă apoi pe măria ta în privința substarostelui Liovului, că ne ține, milostive rege, acolo cîte patru, cîte cinci și cîte șase zile și nu ne dă drumul în grabă și nu ne dă gazdă, nici călăuze, cînd mergem la măria voastră.

---

1 Corect: Banilowski.
2 Petru Rareș.
3 Soliman I Magnificul.
4 Sigismund August.
5 Aluzie la sultan.
6 Matei Włodek.

67 **⟨Cracovia, 31 decembrie 1546⟩.**

RĂSPUNS LA SOLIA PISARULUI AVRAM DIN BĂNILA

Sigismund I felicită pe Iliaș pentru urcarea sa în scaun. Nu știe de prezența în Polonia a vreunui pretendent; regretă daunele făcute de acesta în Moldova; dispune cercetare la hotar; va da poruncă să nu i se dea adăpost și ajutor; nu-l va extrăda, ci doar nu-l va adăposti. Va păzi tratatul atîta timp cît îl va respecta și el. Îi cere să-l întărească prin jurămînt, în care scop îi va trimite un sol. Consideră o jignire și o presiune făcută asupra sa faptul că l-a amenințat că va apela la sultan. Nu crede că starostele Cameniței nu-și face datoria; se va informa totuși despre cele ce se petrec la hotar și va porunci substarostelui de Liov să nu facă greutăți solilor moldoveni.

Responsum regis ad precedentem legacionem valachicam [1].

Jego kroliewska miloscz nasz milosciwi pan wdziecznie prziiancz raczil poklon i powolnosc ktorą przesz czie posla swego ku iego kroliewskiei miloscziei pan woiewoda wskazal. Iego kroliewska milosc zasie iemu laskawa prziiazn swą samsieczką przes czie wskazowacz raczi y wienczuie mu tego abi w tim panstwie na ktore po oicza swego, pana Piotra woiewodi, smierczi wzięt iest, spokoinie dlugo zil.

Trudnosczi pana woiewodzinich i obczieszliwosczi o ktorichesz powiedzial iego kroliewskiei milosczi zalowacz raczi, ktore iz za dopusczenim boskim idą, nie lzą iedno y od pana Boga wdziecznie przijmowacz.

O tim ktori się mieni bidz sinem woiewodi woloskiego y woiewocztwo ziemie woloskiei sobie przîwlascza, iego kroliewska m. wiedziecz nicz nie raczi, ani dotichmiast o tim sprawi zadnei ma, abi sie w panstwach iego k.m. przechowiwacz mial i raczi tego iego k.m. zalowacz, iz takowe skodi iakie powiedasz w ziemi pana woiewodzinei od niego dzieia ssie. Gdisz iego kro. mcz za tą powolnosczią i okazanim prziiaczielskim, iakie za nowotku panstwa pana woiewodzinego poznawa i za tim przimierzim ktore przodkowie pana woiewodzini i occiecz i ziemia woloska od iego k.m. mieli, strzecz tego pilnie raczii, abi zadna prziczina sruszenia tei prziiaszni i przimierza s panstw iego kroliewskiei milosczi dana nie bila i gdziebi sie czo takiego dzialo czobi skode a nieprzespieczenstwo panu woiewodzie i ziemye iego wazili, karacz bendzie raczil. A izbi to iego kroliewska milosczi skutkiem ukazal, raczi s dworu swego czlowieka statecznego na granicze terasz poslacz, abi sie tich rzeczi o ktore pan woiewoda skarzi wiwiedzial, i bendzie raczil iego kroliewska miloscz srodze wszitkim swoim poddanim zakazacz abi tego, ktori sie mieny bidz woiewodziczem woloskim zadni przechowiwacz nie smial, ani iemu tich naiazdow i skod pana woiewodzinei ziemi s panstw iego kroliewskiei milosczi czinicz pomagal. A gdziebi o to mianowiczie ktorego poddanego iego k. mczi czinicz pomagal pan woiewoda wimienicz chczial, iego k. mcz s nim wedlie przimierza czinicz bendzie raczil.

Isz iego kroliewskiei milosczi iminiem pana woiewodzinim prosielesz, abi ten ktori sie mieni sinem hospodarskim i czi ktorzi przi nim są panu woiewodzie widani bili, iego k.mc za to miecz raczi iz pan woiewoda za ten krotki czasz , iako iest wziet na woiewocztwo, nie wiwiedzial sie tego czo iest iego kroliewska mcz iemu i ziemij iego wedlie przimierza powinien, ktorim to iest iasnie opisano iz takowich skodnikow zobopolnie widawacz nie maia bicz s sebie powinni, iedno tilko tego bronicz a nie dopusczacz abi sie w panstwach chowacz mieli. Czemu iego k.m. cziniacz dosczicz, zakazacz bendzie raczil, abi go nikt w panstwie iego k. mczi przechowiwacz nie smial, ani skodzicz i naiezdzacz ziemie pana woiewodzinei nie pomagal. A w tim iego k. mcz dosicz przimierzu uczini, ktorego tak pilnie iako przedtim czinil strzedz bendzie raczil, dokądbi prziczina iemu przesz pana woiewode dana nie bila. Czego iego kroliewska mcz nadziewacz sie po panu woiedowzie nie raczi, poniewasz tak powolnie na poczatku panstwa swego przecziw iego k. mczi zachowiwal sie, w czim iesli nieodmiennie trwacz bendzie, nie moze to nicz insego iemu i ziemi iego iedno wszitko dobre prziniescz.

Isz sie pan woiewoda i radi iego, iakosz powiedzial, dziwuią skadbi to bilo izbi mial woiewoda s ziem iego kroliewskiei milosczi wichodzicz, gdiz to przedtim nigdi nie biwalo abi s ziemie iego kroliewskiei milosczi pan woiewoda walaski biwacz mial, nie do koncza sie to zgadza s tim czosz na przodku imieniem pana woiewodzinim powiedzial, y aczkolwiek ten ktori sie mieni bicz woiewoda, krom woliei i wiedzenia iego k.m. to czini, ani mu tego w panstwie swim iego kroliewska mcz dopusczicz bendzie raczil. A wszakosz gdi na czaszi dawnieisze, ktore iego k.m. pamietacz raczi, pan woiewoda y radi iego wspomnia, nie benda sie czemu miecz dziwowacz, a snacz sami obacza iz onich czaszow niemasz przecz ganicz.

Izesz tez imieniem pana woiewodzinim przipominal iz pan woiewoda w tim przimierzu, ktore occiecz iego y ziemia woloska s przodkow od iego

k.m. i od przodkow iego k.m. statecznie sie i prziiaczielskie przeciw iego k. mczi i panstwam iego k.m. zachowacz chcze, wdziecznie to iego k. mcz od pana woiewodi przimowacz raczi i timze tez sposobem przeciwko iemu i ziemi iego zachowiwacz sie bendzie raczil, czo abi pewniei uczwierdzono bilo, zda sie iego k. mczi za rzecz potrzebną, abi pan woiewoda przimierze to, tak iako przodkowie iego i oczíecz iego czinieli, przisziegą swą uczwierdzil, k czemu iego k.m. bendzie raczil posla swego poslacz, gdi pan woiewoda wolią swoię i czasz, na ktoribi to bidz mialo, iego k. mczi przesz list albo przesz posla swego oznaimi.

Czo wskazal pan woiewoda iz gdziebi iego k.m. skod tich ktorebi sie miali dziacz s panstw iego k. mczi hamowacz nie raczil, musialbi sie ku czeszarzowi iego mczi tureczkiemu uczíecz, to iego k. mcz nie rad sliszal i zda sie to iego k. mczi bicz niepotrzebne i nieprzistoine wskazanie. Abowiem iego k. mcz kazdemu samsiadowi swemu tilie ilie s przimierza iest powinien sprawiedliwoscz sam s siebie czinicz raczi i strzesze tego pilnie abi zadnemu prziczini nie dal, izbi sie na iego k. mcz slusnie skarzicz mial, a iako tego strzeze, to zasie nad powinowastwo wicziskacz na sobie nicz nie dopusczi nikomu.

S czeszarzem iego mczia tureczkim takową prziiasn iego k.m. miecz raczi, iz nie lieda iakie powiesczi srusicz ię mogą, o ktorim to iego k.m. rozumie, iz iako ssam s siebie prziczini obrazenia prziiazni i przimierza nikomu nie dawa, tak nie wnet za cziyą powiesczia ku sruczeniu iei sie skwapi. Iego k. mcz z chuczi sewy ktorą ma przeciw panu woiewodzie za iego powolienstwem, ktore przeciw iego k. mczi ukaszuie, rad to uczinicz bendzie raczil kolo tich skodnikow pana woiewodzinich, czo nie obieczal, iedno tego pan woiewoda wdzieczen od iego k. mczi niechai bendzie, a o to sie stara abi s ziemie iego w panstwiech iego k. mczi sie nie dziali, iakosz iego k. mczi sprawuią izbi nie male naiazdi i skodi w panstwach iego k. mczi dziacz sie miali, a iako skod nagrodzenia od iego k. mczi zada, tak abi sam ie tez nagradzal.

Starosta kamienieczki acz za wolia iego kroliewskiei milosczi s zamku sgiesszdza w potrzebach iego k. mczi i iego thesz wlasnich, a wszakosz ma to roskazanie od iego k. mczi abi ludzie stateczne, a ktorzibi pospolitego pokoiu a dobrego samsiestwa strzecz mieli, na swim mieisczu zostawial. Iesli inaczey czini, iakosz to pan woiewoda przesz czie wskazal, tedibi tego iego k. mcz wdziecznie od niego prziimowacz nie raczil y bendzie raczil iego k. mcz temu ktorego z dworu swego poslie na pogranicze rozkazacz, abi sie tego wszitkiego wiwiedzial a iego k. mczi sprawę dal, za ktorą iego k. mcz bendzie wiedzial iako to hamowacz i karacz bedzie mial.

Podstarosczíemu lwowskiemu roskazacz bendzie raczil iego k. mcz abi p. poslow pana woiewodzinich nie hamowal, a izbi im wdzięcznoscz iako poslom prziiaczielskim okaszowal.

BK, ms. 221, f. 155—159. Mapa Górski. AGW—LL, 11. f. 169—172. Copie. ASB—MP, r. 4, c. 891—897. AGW—TN, 7, f. 293—295. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 451—459.

Răspunsul regelui la solia precedentă moldovenească. [2]

Măria sa regele, stăpînul nostru milostiv, a binevoit să primească cu grație închinăciunea și bunăvoința pe care domnul voievod [3] le-a arătat măriei sale prin tine, solul său. Măria sa regele, la rîndul său, binevoiește să-i arate prin tine binevoitoarea sa prietenie de vecin și îi urează să trăiască multă vreme în această domnie, în care este pus după moartea tatălui său, a domnului Petru voievod [4].

Greutățile și sarcinile domnului voievod, despre care ai vorbit măriei sale regelui, măria sa binevoiește să le regrete, care, fiindcă merg din voia Domnului, trebuie primite nu altfel, decît și cu recunoștință, ca unele ce vin de la Domnul Dumnezeu.

Despre acela, care zice că este fiu de domn moldovean și care își asumă domnia țării Moldovei, măria sa regele nu binevoiește să știe nimic și nici pînă acum n-are nici o știre că s-ar afla în statele măriei sale și măria sa binevoiește să-i pară rău că se fac de către ei asemenea stricăciuni, după cum spui, în țara domnului voievod. Pentru că măria sa regele binevoiește — pentru această supunere și prietenie arătate, pe care le cunoaște acum, la începutul domniei domnului voievod, și pentru acest tratat ce l-au avut înaintașii domnului voievod și tatăl său și țara Moldovei de la măria sa — să păzească să nu fie dată nici o pricină de atingere a acestei prietenii și a acestui tratat din statele măriei sale, iar dacă s-ar întîmpla ceva ce ar aduce daună și primejdie domnului voievod și țării sale, va binevoi să dea pedeapsă. Și ca măria sa regele să ducă aceasta la bun sfîrșit, binevoiește să trimită acum de la curtea sa un om serios la graniță, ca să afle acele pricini de care se plînge domnul voievod, și măria sa va binevoi să poruncească aspru tuturor supușilor săi ca nimeni să nu îndrăznească să adăpostească pe acela care se dă drept fiu de domn moldovean, nici să-i ajute să facă aceste năvăliri și pagube țării domnului voievod din statele măriei sale. Iar dacă domnul voievod ar voi să arate pe nume pe careva dintre supușii m.s. regelui, care i-a ajutat să le facă, măria sa va binevoi să procedeze cu acesta potrivit tratatului.

Fiindcă ai rugat în numele domnului voievod pe măria sa regele ca să fie predat domnului voievod acela ce se dă drept fiu de domn, precum și cei ce sînt cu el, măria sa binevoiește să fie de părere că domnul voievod, din pricina scurtului timp de cînd este așezat în domnie, n-a aflat ce-i este dator măria sa regele lui și țării sale, după tratat, în care este scris limpede că asemenea persoane care fac daune nu urmează să fie extrădate reciproc ci numai să le fie oprit și să nu li se îngăduie să se adăpostească în statele sale. Pe care lucru împlinindu-l, m.s. regele va binevoi să ordone ca nimeni să nu îndrăznească să-l adăpostească în țara măriei sale, nici să-i ajute să facă pagube și să năvălească în țara domnului voievod. Și în acest caz m.s. regele va satisface litera tratatului, pe care va binevoi să-l păzească tot atît de stăruitor, cum a făcut-o și mai înainte, atîta timp cît nu-i va fi dat de către domnul voievod vreun motiv pentru călcarea lui. Lucru la care m.s. regele nu binevoiește să se aștepte din partea domnului voievod, deoarece acesta s-a arătat atît de binevoitor acum, la începutul domniei sale, față de măria sa, iar dacă va continua să se poarte așa neschimbat, aceasta nu-i poate aduce lui și țării sale nimic altceva decît tot binele.

Fiindcă domnul voievod și sfetnicii săi se miră, după cum ai spus, cu ce drept ar urma să iasă un voievod din țările măriei sale regelui, deoarece niciodată mai înainte n-a fost ca domnul voievod al Moldovei să fie din țara măriei sale, aceasta nu se potrivește pînă la capăt cu ceea ce ai spus la început în numele domnului voievod, și cu toate că acela, care se dă drept voievod, o face fără voia și știința măriei sale, măria sa nu va binevoi să-l îngăduie în țara sa. Și totuși dacă domnul voievod și sfetnicii săi își vor aduce aminte de vremurile de mai demult, de care m.s. regele își amintește, nu vor avea de ce să se mire, ci poate singuri vor vedea că acele vremi nu le poți osîndi.

Deoarece ai mai amintit în numele domnului voievod că domnul voievod voieşte să păzească statornic şi prieteneşte faţă de m.s. regele şi de statele măriei sale acest tratat, pe care tatăl său şi ţara Moldovei îl au din timpul înaintaşilor săi de la m.s. regele şi de la înaintaşii măriei sale, măria sa binevoieşte să primească aceasta cu recunoştinţă de la domnul voievod şi va binevoi să se poarte în acelaşi chip faţă de el şi de ţara lui. Şi spre o mai mare siguranţă, m.s. regele socoate de trebuinţă ca domnul voievod să întărească acest tratat prin jurămîntul său, aşa cum au făcut înaintaşii şi părintele său, în care scop măria sa va binevoi să trimită solul său, cînd domnul voievod îi va aduce măriei sale la cunoştinţă, prin scrisoare sau prin solul său, voia sa şi data la care ar urma să se facă aceasta.

Ceea ce a arătat domnul voievod că, dacă m.s. regele nu va binevoi să oprească acele daune, care s-ar face din ţările măriei sale, va fi nevoit să apeleze la m.s. împăratul turcesc, măria sa regele n-a ascultat-o bucuros şi măriei sale i se pare că această arătare este netrebuincioasă şi necuviincioasă. Căci măria sa binevoieşte să facă singur de la sine dreptate atîti cît este dator, după tratat, şi păzeşte cu stăruinţă ca să nu dea nimănui pricină să se plîngă pe drept împotriva măriei sale. Şi aşa cum va păz, aceasta, tot astfel nu va îngădui nimic nimănui să facă presiuni asupră-i peste îndatorirea sa.

Cu m.s. împăratul turcesc măria sa regele binevoieşte să aibă o astfel de prietenie, că n-o pot clătina nişte poveşti oarecare fără însemnătate. Măria sa socoate că după cum singur de la sine nu dă nimănui pricină de vătămare a prieteniei şi a tratatului, tot aşa nu se grăbeşte să lepede îndată ⟨prietenia şi tratatul⟩ de dragul spuselor cuiva. Măria sa regele, din bunăvoinţa pe care o are faţă de domnul voievod pentru amabilitatea ce acesta o arată faţă de măria sa, va binevoi să facă ordine în legătură cu acei oameni care fac daune domnului voievod, lucru ce nu i l-a făgăduit, ci domnul voievod să fie recunoscător măriei sale şi să caute să nu se facă din ţara sa în statele măriei sale regelui, după cum i se aduce măriei sale la cunoştinţă că s-ar face mari năvăliri şi daune în statele măriei sale, şi după cum domnul voievod cere despăgubiri de la măria sa pentru daune, tot aşa să despăgubească şi el daunele reclamate de măria sa.

Starostele Cameniţei, deşi cu voia m.s.regelui pleacă din cetate în trebuinţele măriei sale şi în ale lui proprii, totuşi are această poruncă de la măria sa ca să lase în locul său oameni serioşi, care trebuie să păzească pacea obştească şi buna vecinătate. Dacă face altfel, după cum a arătat domnul voievod prin tine, atunci m.s. regele nu va binevoi să primească aceasta graţios din partea lui şi va binevoi să dea poruncă să trimită pe careva de la curtea sa în ţinutul de la graniţă ca să afle toate acestea şi să dea ştiinţă măriei sale, după care măria sa va vedea cum să împiedice şi cum să pedepsească aceasta.

Măria sa regele va binevoi să poruncească substarostelui Liovului să nu împiedice pe d. soli ai domnului voievod, ci să le arate bunăvoinţă, ca unor soli prieteni [5].

---

[1] „Odpowyecz na poselstwo pana Iliascha woyewodi voloskiego przesz Abrama Banylowskiego" (AGW—LL, 11, f. 169).

[2] „Răspuns la solia domnului Iliaş, voievodul Moldovei, prin Avram din Bănila" (AGW—LL, 11, f. 169).

[3] Iliaş.

[4] Petru Rareş.

[5] Scrisoarea regelui, dată din Cracovia la 31 decembrie 1546, rezumînd cele de mai sus, la A. Veress, *Documente*..., I, p. 37—39.

ILIAŞ CĂTRE SIGISMUND I

Îi cere, prin Petru Cîrcă pîrcălab şi Nicolae Burlă, să confirme prin jurămînt tratatul încheiat de tatăl său în 1538. Promite că va depune şi el jurămînt pe acest tratat. Îi trimite textul după care urmează să jure. Solicită convocarea comisiei mixte. Sultanul a cerut tătarilor să se pregătească de război împotriva Poloniei. Şi domnul se aşteaptă să primească ordin în acest sens. Deocamdată i s-a cerut să trimită oameni ca să repare Oceakovul şi să ridice o cetate la Balaklei. Cere ca starostele de Żydaczów să restituie odoarele furate de nişte hoţi de la un tîrgoveţ din Suceava şi ajunse în mîna lui.

Legatio ab Elia vojevoda Valachiae ad Sigismundum primum regem Poloniae 1547.

Nayasnieyszy miłosciwy krolu. Poselstw i rzeczy cos powiedział przez nasze posły do naszego hospodara Eliasza woiewody my wszytko porzędu powiedali i jms wdzięcznie wysłuchał i przyimować raczył i dziękował w.k. mci iako swoiemu przyiacielowi starszemu i sąsiadowi blizszemu za przyjazń i za łaskawą odpowiedz i za poselstwo coś powiedział przez nasze posły.

Iz miłościwy krolu mysmy posłali do w.k. mci abys nas nie wypuscił z łaski swoiey k. mci, abys nam przysiągł i zapis dał po starodawnemu obyczaiu, iakos przedtym przysiągał przodkowi i rodzicielowi naszemu nieboyszczykowi Piotrowi woiewodzie. M.k., hospodar nasz Eliasz wioewoda takze was prosi abyscie raczyli iemu przysiądz po starodawnemu obyczaiu, a hospodar Eliasz takze chce przysiądz w.k. mci iako rodziciel jego nieboyszczyk Piotr woiewoda przysięgał pod Chocimiem z panem krakowskim hetmanem wielkim koruny polsieky i iako będzie ządanie w.k. mci iakoby byc pozyteczno wołoskiey ziemi tez ziemi koruny polskiey z obudwi stron. Tak iest wola hospodara naszego, aby iedna ziemia była jako druga, aby mieszkali w dobrym pokoju a w mierze, bosmy wszyscy chrzescianie, aby byli zli ludzie karani i dobrzy aby siedzieli w pokoju z obu stron.

Też, miłościwy krolu, posłałem do w.k. mci spiski zapisow iako wasza k. mość masz nam przysiądz i poddanym naszym i ziemi naszey, a my takoz mamy przysiądz w.k. mci i poddanym waszym i ziemi waszei, aby był koniec tym zapisom i przysiędze. Aby seym postanowił na granicy po starodawnemu obyczaiu przez posły w.k. mci i przez nas iuz, aby tu więcey nieizdzie aby koniec temu było.

A co się dotycze o nowiny od cesarza tureckiego, on nie ma nigdzie poiechac, ale się ma wrocic do Czarnigroda ⟨!⟩ iz ma trudność od Zofiego słychac, az iemu poczynił wielkie szkody.

Drugie tez dawamy wiedziec w.k.m. iz car turecki posłał czauszai do cesarza tureckiego[1] i do wszystkich ord tatarskich aby się przygotował przyść na waszę ziemię krolewską szkody czynic, Boze im tego nie pomoz.

Też, miłosciwy krolu, iz ten czarz[2] ma byc u hospodara aby iemu rozkazał gotować się na woynę, iedno miłosciwy krolu ten czaus nie przyjechał był do hospodara pokim ia był wyechał do w.k. mci. Iesli przyiedzie czaus do hospodara i z iakim rozkazaniem, hospodar obiecał dać znać w. k. mci i o nowinach iego będzie z tego kraju.

Tez, miłosciwy krolu, daiemy wiedziec w.k. mci iz roskazał hospodarowi cesarz turecki i przysłał czausa, aby posłał hospodar cztery powiaty: soroczki powiat, orcheyski, lipoznieyski, kirzecki powiaty, aby poprawiwszy Oczakow budowali zamek na Balakleju. M.k., barzo nam iest ciężko uczynic i posłał hospodar wymawiaiąc się do cesarza tureckiego aby nie szli budować zamkow, ieno nie wiemy iesli nas opusci, albo iesli roskaze budowac zamki.

Tez m.k. hospodar nasz roskazał skarzyc się na Malchiorana żydaczowskiego starostę. M.k., iego urzędnik z Tyszmieniec poymał iednych złodzieiow co uciekali z Wołoch rozbiwszy kamienice iednemu mieszczaninowi soczawskiemu po ym [3] Kolczu i pobrali byli skarbow siła, srebra, złota, kleynotow, perel. I no ten urzędnik tyszmienski poymał złodzieia a odebrał skarb od złodziejow i dał złodziejowi kupę na strawę i puscił go, a skarb dał urzędnik panu swemu, panu Malchiarowi staroscie zydaczowskiemu. Miłosciwy krolu, ieno kiedy są dopiero one skarby u Malchiora i nie chce ich wrocic, ani dać, powiada iz to iest na moiey woli, iesli chce on ich da, a iesli nie chce ich dać on ich nie da, ieno m.k. iezdził z listem w.k. mci do pana Melchiora aby iemu wrocił skarby.

AGW—TN, 7, f. 335—336. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 497—499.

Solia de la Ilie voievodul Moldovei la Sigismund I regele Poloniei, 1547.

Preastrălucite milostive rege. Soliile şi lucrurile pe care le-ai înfăţişat prin solii noştri domnului nostru, Iliaş voievod, noi toate i le-am spus cum se cade şi măria sa le-a ascultat cu recunoştinţă şi a binevoit să le primească şi să mulţumească măriei voastre, ca unui prieten al său mai mare şi ca unui vecin mai apropiat, pentru prietenia şi răspunsul graţios şi pentru solia ce i-ai înfăţişat-o prin solii noştri.

„Că noi, milostive rege, am trimis la măria voastră, ca să nu ne lepezi din graţia măriei voastre, ca să ne juri şi să ne dai carte după străvechiul obicei, precum ai jurat mai înainte înaintaşului şi părintelui nostru, răposatului Petru voievod" [4]. Milostive rege, domnul nostru, Iliaş voievod, vă mai roagă să binevoiţi să-i juraţi după străvechiul obicei, iar domnul nostru, Iliaş, voieşte şi el să jure măriei voastre, precum a jurat şi părintele său, răposatul Petru voievod, lîngă Hotin, cu domnul ⟨castelan⟩ de Cracovia, marele hatman al Coroanei polone [5], şi precum va fi dorinţa măriei voastre, ca să fie de folos ţării Moldovei şi Coroanei polone [6] din amîndouă părţile. Aşa este voia domnului nostru ca o ţară şi cealaltă să fie una, ca să trăiască în bună pace şi înţelegere, căci toţi sîntem creştini, ca oamenii răi să fie pedepsiţi, iar cei buni să locuiască în pace de amîndouă părţile.

„De asemenea, milostive rege, am trimis măriei voastre izvoadele cărţilor, cum măria voastră trebuie să ne juri nouă şi supuşilor noştri şi ţării noastre, iar noi la fel avem să jurăm măriei voastre şi supuşilor voştri şi ţării voastre, ca să se săvîrşească aceste scrisori şi jurămînt. Ca să fie hotărîtă adunarea la hotar, după străvechiul obicei, de solii măriei voastre şi de noi, ca să nu mai fie aici năvăliri, ca să se pună capăt lor".

„Iar în ceea ce priveşte ştirile de la împăratul turcesc, acesta n-are să plece nicăieri, ci are să se întoarcă la Ţarigrad, că se aude că are greutăţi din partea lui Sofi [7], căci i-a făcut mari daune".

„Alta. Mai facem cunoscut măriei voastre că împăratul turcesc a trimis un ceauş la hanul tătarilor [8] şi la toate hoardele tătăreşti ca să se

pregătească să meargă asupra ţării voastre şi să facă stricăciuni, Doamne nu le ajuta la aceasta".

De asemenea, milostive rege, vă înştiinţăm că acest ceauş urmează să vină la domn ca să-i poruncească să se pregătească de război, dar că, milostive rege, el n-a fost sosit încă la domn pînă a pleca eu la măria voastră. Dacă va veni la domn ceauşul şi cu ce poruncă, domnul a făgăduit să facă măriei voastre cunoscut aceasta, precum şi ştirile ce le va primi din acea ţară.

Milostive rege, mai aducem la cunoştinţa măriei voastre că împăratul turcesc a dat poruncă domnului şi a trimis un ceauş, ca domnul să trimită patru ţinuturi : ţinutul Sorocei, ţinuturile Orheiului, Lăpuşnei şi Tigheciului, ca să repare Oceakovul şi să clădească o cetate la Balaklei [9]. Milostive rege, nouă ne este tare greu să facem aceasta şi domnul a trimis, scuzîndu-se la împăratul turcesc, ca să nu meargă să clădească cetăţi, dar nu ştim dacă ne va lăsa în pace sau dacă ne va porunci să clădim cetăţi.

De asemenea, domnul nostru ne-a poruncit să ne plîngem împotriva lui Melhior, staroste de Żydaczów. Milostive rege, slujbaşul său din Tyśmienica a prins nişte hoţi, care au fugit din Moldova, după ce au dărîmat casa de zid a unui tîrgoveţ din Suceava, pe nume Colciu, şi i-au luat multe odoare, argint, aur, bijuterii, perle. Deci acel slujbaş din Tyśmienica a prins hoţul şi a luat odoarele de la hoţ şi a dat hoţului o grămadă din ele pentru întreţinere şi i-a dat drumul, iar odoarele le-a dat slujbaşul stăpînului său, domnului Melhior, staroste de Żydaczów. Milostive rege, acele odoare se află la Melhior şi nu vrea să le restituie nici să le dea ; spune că : „aceasta-i la voia mea", dacă vrea, le va da, iar dacă nu vrea să le dea, nu le va da. Milostive rege, să plece dar cu scrisoarea măriei voastre la domnul Melhior, ca să-i dea înapoi odoarele.

---

[1] Corect : tatarskiego.
[2] Corect : czausz.
[3] În text, degradat : Poymkolczu.
[4] Petru Rareş.
[5] Ioan Tarnowski, în 1538.
[6] Regatul Poloniei.
[7] Sofi = Tahmasp I, regele Persiei (1524—1576).
[8] Şahib Ghirai (1532—1551).
[9] În limba polonă : Balaklej, cetate situată la vărsarea pîrîului Sucha în Ciapciaklei, afluent al Bugului, pe teritoriul polon. în Cîmpiile Sălbatice.

69 **27 iulie — 18 octombrie 1547.**

CHELTUIALA ÎNTREŢINERII LUI PETRU CÎRCĂ ŞI NICOLAE BURLĂ, SOLII LUI ILIAŞ LA SIGISMUND I

Solii, cu o suită de 40 de persoane, cu 57 de cai, au sosit la 27 iulie 1547 la Liov, unde au rămas o zi şi o noapte, avînd ca interpret pe P. Czayka. Au ajuns, cu acelaşi însoţitor, la Piotrków, la rege, în 12 august, cu o suită de 36 de persoane şi cu 53 de cai, şi au stat acolo, apoi la Wolbórz şi Rozprza pînă la 18 octombrie. S-au cheltuit pentru întreţinerea lor 160 de florini şi 3/4 groşi.

Regestrum pro munctys Moldaviae waywodae Valachorum anni 1547, feria quarta ante festum sancti Petri ad Vincula XXVII july.

Nuncty Valachorum nomine Kyrkus [1] burkulab [2], Burlia venerunt a Moldavia Leopolim profiiscentes ad sacram regiam maiestatem in Pyotrkoviam et manserunt pro die et nocte Leopoli. Quibus necessaria per eorum interpretem Petru Czayka de mandato domini vicecapitanei Leopolensis emta sunt.

⟨Se dau alimentele şi preţul lor în groşi⟩.

Itaque in toto erant personae 40 equi vero 57. Anno Domini MDXLVII.

⟨Se înşiră pe două coloane merindele şi preţul lor pentru prînz şi cină în fiecare zi, începînd de vineri 12 august şi pînă marţi 18 octombrie 1547. În total 160 de florini şi 3/4 groşi.

Se trec apoi banii daţi solilor pentru cumpărarea de alimente cît au stat în Piotrków, Wolbórz şi Rozprza⟩.

Nunctiorum Valachiae Petru Hierh et Nicolai Burla anno 1547.

Distributa pecuniarum in provisionem Petru Kierk et Nicolai Burla nunciorum magnifici domini Helie pallatini Vallachiae ad s.r.m. in legatione venientium qui die Veneris XII mensis augusti Piotrkowiam venerunt comitati XXXVI personis equis autem 53, cum quibus Petrus domini capitanei Leopolensis servitor venit, habens 2 equos, et manserunt Piotrkowiae, Volborte et Roszprza a die praedicta usque ad diem XVIII mensis octobris hoc est per sexaquinta septem cum medio integros dies.

AGW—AZ, 3 033, p. 109, 114—138. ASB—MP, r. 8, c. 92—116, 118.

---

[1] Adică : Cîrcă. În alt loc mai jos i se spune : Guiczar.
[2] Pîrcălabul.

70 **Cetatea Neamţului, 30 noiembrie 1547.**

JURĂMÎNTUL LUI ILIAŞ CĂTRE SIGISMUND I

Jură regelui şi fiului său pace veşnică, după litera tratatului din 1538. Regele să-i asigure adăpost în caz de primejdie şi să-i dea ajutor pentru a-şi redobîndi domnia. În schimb, va da ajutor regelui împotriva duşmanilor; nu va adăposti nici un duşman al său. Nu va ridica pretenţii asupra Pocuţiei. Asigură negustorilor poloni liberul acces în ţară pe drumurile străvechi, cu plata vămii după obicei. La hotar se vor pedepsi răufăcătorii şi se va întruni comisia mixtă. Se vor elibera prizonierii de război. Vor fi predaţi robii ţigani şi tătari, fugiţi în Polonia. Pămînturile regelui şi ale nobililor de pe ambele maluri ale Nistrului, precum şi morile regelui de acolo nu vor fi folosite de moldoveni, respectiv de domn, fără autorizaţie. Ţăranii fugari vor fi restituiţi de ambele părţi.

Helias palatinus Moldaviae cum consiliarys et fratribus suis Stephano et Constantino sub juramento approbat foedus cum Sigismundo rege et Sigismundo Augusto filio regis et regno Poloniae per Joannem comitem de Tarnov castellanum Cracoviensem factum et juramento confirmatum.

My Jlliasz woiewoda z bozeju miłostiju hospodar ziemli mołdawskoy. Czynim znaminito sim naszym listom wsiem kto na nieho popatrit, albo cztuczy jeho usłyszit y komu budiet potreba toho wiedati y iasnie usłyszyti iz my y panowie nasza rada duchowna y swiecka, bojare y wsia ziemla

mołdawskaja przysiahaiem miłostiwomu Bohu y preczystoy ieho materi y wsiem swiatym slubuiemy iz bratieju naszeju Stefanom y Konstantynom y slubilijesmy y dali y dawaliesmy tot list nasz prysiązny nayasnieyszomu kniozati panu a panu Zyhmontowi z bozei laski korolewi polskomu, naywyzszomu kniaziu litowskomu, ruskomu, pruskomu, zemoytskomu, mazowieckomu y jnych panu y diediczu y synowi ieho miłosti korolewi molodomu y wielikomu kniaziu litowskomu nayiasnieyszomu Zyhmuntowi Auhustu y radi, szlachti y poddanym ieho miłosti ziemli koruny polskoy, na tym iże od disieyszoho dnia maiemo mieti wieczy y pewny y prawy mir mieży soboju y pokoy wieczny w dobroy przyiazni pod tym obyczajem iako przysiehał y zmowu czynił wielmozny Jan z Tarnowa hrabie, kasztelan krakowski, hetman nawyższe koruny naszey polskoy, starosta sandomirski, i z jnszymi pany radnymi koruny polskoy z roskazanija korola ieho miłosti Zyhmonta z radami, szlachtoju, z bojare y zo wsieju ziemloju mołdawskoju. Tymże obyczajem my y panowie rada nasza duchowna y swiecka, szlachta y bojare, wsia ziemla mołdawskaja prysiehajem y slubujem, bierem y wzialiiesmy z nayasnieyszem panom Zyhmontem korolem polskim y z synom jeho miłosti y zo wsiemi pany jeho radnymi duchownymi y swieckimi, szlachtoju y wsiemi poddanymi koruni jeho miłosti polskoje dobri mir a pokoy y dobroie susiedzstwo y zachowanije, iakoteż byli predkowie nasi wojewodie mołdawskij z predki ieho krulewskij miłosti z korolmi polskimi wodle starodawnych spiskow y prywilejew. To iest hdieby z dopuszczenije bożeje na nas y na bratiu naszu y na zeimlu naszu mołdawskuju moc takowaja od kotoroho kolwiek niepryiatiela pryszła, kotoryibyiesmi wydzierati nie mohli, tohdy maiem mieti wolnoje wystuplenije z bratieju naszeju y z kniehiniami naszemi, radoju naszeju z boiare y poddanymi naszymi z zonami y z dziecmi jch y z skarby, z maietnostieju y z dobytki jch wszystkimi do ziemli krole jeho miłosti koruny polskoje. A korol jeho miłost y syn jeho maiut dopustiti nam dobrowolnie y słobodnie mieszkati w ziemlach swoich koruny polskoy, ani nas nie majut wydawati niepryiatielem naszym. A koli budiem chotieti zasia wrotitisia do ziemli naszoy mołdawskoy, tohdy nas nie maiet jeho korolewskaja miłost y syn jeho miłosti hamowati, ali nas dobrowolnie y słobodnie z bratiu naszu, z kniehiniemi naszymi, z radoju, z bojare y z poddanymi naszymi, z zonami y z dziecmi jch, z skarby y maietnostieju jch, z dobytki jch, sowsiemi naszymi radi y poddanych naszych maiet pustiti, y pomahati nam maiet korol jeho miłost Zyhmont y syn jeho miłost ku dobytiu ziemle naszoy moldawskoy tyle, ile mohczy budiet. A hdieby niepryiatiel do ziemli y panstwa korola jeho miłłosti polskoho Zyhmonta za nami tiahnut, tohdy my Jlliasz wojewoda y z bratieju naszoju z Stefanom y Konstantynom, z radoju, z boiary y z sowsiemi naszymi poddanymi ziemle mołdawskoy majemosie z wsieju moceju swoieju protiw jemu zastawiti, a jeho do ziemle y panstwa korola jeho miłosti koruny polskoje nie majem pustiti. A korol jeho miłost Zyhmont y syn jeho miłosti, rada, szlachta y poddanyi jeho krolewskij miłosti koruny polskoy maiut nam protiw takowemu niepryiatielu pomohati wodłuh potreby y moznosti swoiey. A toie szczo korol jeho miłost, rada y poddani jeho miłosti nam w ziemle swoiey koruni polskoy pozwolili, toie też my Jlliasz woiewoda mołdawski y bratia nasza, rada, bojare y poddani naszy ziemli mołdawskoy tymże obyczaiem korolu jeho miłosti polskomu Zyhmontowi y synowi jeho miłosti, radi, szlachti y poddanym jeho miłosti koruni polskoy budiem powinni dzierzati y wypołniti. W ziemle naszoy mołdawskoy też zadnyi

niepryiatiele korola jeho miłosti polskoho nie maiut mieti żadnyi miestca ani pożywlenja nihdie w naszych ziemlech kotoryi imamo pod swoimi rukami y nie imajem takowoho niepryiatiela dierzati, ani chowati protiwko korolu jeho miłosti polskomu y synowi jeho milosti y protiw potomkom jch miłosti korolem polskim y protiw ziemlem koruny polskoy, ali maiem takowoho czełowika iz ziemli naszoy procz wyhnati. Hranica też mieży ziemlami polskoju y litowskoju a mieży ziemli naszoy mołdawskoy taja maiet byti po staromu mieży tiemi ziemlami jako byla starodawna. A o pokutskoju ziemlu my, Jlla wojeoda y bratia nasza y potomki naszy y wsia ziemla mołdawskaja nie mamosie nikoli upominati na wieki wiecznya, ani tot chto budiet po nas hospodarem ziemli mołdawskoy, nie imaiem jey dobywati, ani też naiazdow żadnych na niey nie maiem czyniti, hdyż taja zemla pokutskaja zawzdy z dawnych czasow była y iest wlasnaja y diedicznа polskoy koruny y maiet byti na wieki wiecznyia. Kupcom też imaiet byti wolno y otworeno y bespiecznie z koruny polskoy choditi do ziemli naszey mołdawskoy y do Turok takiż hostincem wielikim po starodawnomu zakonu y obyczaju, y kupcom też naszym do ziemli krula jeho miłosti koruni polskoy starodawnymi dorohami kupczyti y prodawati chto szczo budiet mieti y myta po starodawnomu płatiti, a zapłatiwszy wsie prawoie myto, tym iest y imaiet byti wolno y otworeno dorohami kotorymi oni pochotiat nazad wiernutisia z swosieju maietnostioju swojeiu szczo chto pry sobie budiet mieti. Tież na hranicach zli ludzi maiut byti karani z obuch storon, a soymy tez majemo czyniti s obu storon po staromu zakonu. Druhoie też, aby wystupni karani byli, a dobrym aby wolno było mieszkati w naszych ziemlach. A ludzi więzni maiem z obuch storon majemo wiernuti y wypustiti. Odno kotoryi budut prawy rodycyi niewolnicy, iako Cyhanie a Tatarowie ziemli mołdawskoy, takowi ludzi nie imaiut byti nihdie pryimowani do ziemli polskoy, ali maiut byti opiat wydawani do ziemli naszoy mołdawskoy, tak iako prysiehał y zmowu uczynił prereczennyi hetman koruny polskoy. Też w zemli y panstwa korola jeho miłosti koruny polskoie po obuch storonach reki Dniestra, tam hdieby korola jeho miłosti abo poddanych jeho miłosti koruny polskiey ziemla była, zaden z Wołochow y poddanych ziemli mołdawskoy pomieszkanija sobie nie maiut mieti z stadom, z towary, ani wolami, odno za dozwoleniem starostiem, albo dzierżawiec krola jeho miłosti polskoho, abo też tych panow kotorych budiet grunt y dziedziczstwo. Też młyny kotoryi w ziemle krula jeho miłosti koruny polskoy po obioch storonach Dniestra majemo podudowany, tych młynow ani my, Jlla woiewoda, ani potomkowie naszy woiewodie mołdawskij inaczey nie maiemo używati, odno do woli krola jeho miłosti a łaski jeho krolewskoy miłosti polskoho Zyhmonta y do woli potomkow jeho miłosti korolew polskich. A zbihowie na obuch storonach, aby nie byli prymowani, ali iżby byli wydawani tym chto od kogo utiekajut. Takiż aby było dzierżano około czynenija sprawiedliwosti jako w jnszych listiech iest opisano.

Tyi wsie rzeczy opisanyi my, Jliasz woiewoda mołdawski y z bratieju naszoju Stefanom y Konstatynom, z radoju, z bojare y z wsiemi poddanymi naszymi slubujemu dzierzati y wypołniati korolewi jeho miłosti polskomu Zyhmuntowi y synowi jeho miłosti, radi, szlachtom y wsiem poddanym korola jeho miłosti koruny polskoy według tego zapisu naszeho na wieki wiecznyja według czti y wiery naszey chrystianskoy z sowsiemi pany radnymi naszymi. J na to iest dusza nasza y brati naszych Stefana y Konstantyna y panow rad y bojar naszych. A prytom byli panowie rada nasza duchowna y swieckaja : wielebnyi w Bozia y bohomolcy naszy Hry-

horja metropolit suczawski, naywyższy wsiech bohomolcow y episkopow ziemli naszoy mołdawskoy, y xiądz Makarje episkop romanski y nowohradski y wsiey ziemli dolisznoy, ksiądz Fieodosie episkup radowski y putenski y czernowecki y wsiey ziemli horysznoy, wielmożnyi nasza rada panowie swieckij Matiasz wieliki kancler, Petr Wartykowicz starosta soczawskoho hrada, naywyższy hetman wsieho naszoho dworu y wsiey ziemli naszey mołdawskoy, Mikolaje Borżewicz wieliki marszałek wsiey ziemli naszey dolisznęy, Ion Zturzia Ureklewicz z Szomuza, Jon Mochiłowicz z Chudiniec starostowie chotynskij, Daniil Churowicz z Oltienoch, Mirin Budowicz z Hoczmancy starostowie niemieckij y kamienieckij, Jwan Jackowicz z Platonca, Kuzma Hijanka z Kowurluja Szeptyliczewicz starostowie romanskij y nowohradzkij, Daniil Mokowicz wieliki podskarbi, Jury Hrumazowicz wieliki miecznik, Strabor z Tiekucza wieliki podkomory, Petraszko wieliki podczaszy, Jwan Niehułowicz wieliki stolnik, Pantieley Plazowicz wieliki kominar, Hawryił Drahołowicz starosta czernowecki, Jwan Kostiewicz s Maskuryniec, a Tador Bołoszewicz z Roszeniec kanclerje naszych y innych naszych bojarow y sekretarew y uradnikow wielikich y małych. A dan iest tot list czerez ruki wierchu pisannoho Maciasza wielikoho kanclera ziemli naszoy mołdawskoy. Iakоże na twierdost y lepszoju krepost tych wsiech reczey wysze pisannych kazalijesmo pieczat naszu prywiesiti k siemu listu naszemu y też pieczati panow naszych radnych wierchu pisannych sut prywieszeny k siemu listu naszemu. Pisan w Niemieckom Hradzie w leto 7055 miesieca noembrije tridiesiati dien.

Ta kopia wypisana iest z originału pergaminowego roku 1785 m<iesią>ca septembra dnia 21, przy ktorym znayduie się pieczęci na sznurkach jedwabnych trzynascie.

AGW—TN, 7, f. 341—345. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 500—508. Fotocopia originalului slav, în *Album paleografic moldovenesc. Documente din secolele al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea*, adunate de Ioan Bogdan și publicate cu o întroducere și rezumate de N. Iorga, București, 1926, nr. LXXVII.

Iliaș voievodul Moldovei, cu sfetnicii și frații săi, Ștefan și Constantin, recunoaște sub jurămînt de bun tratatul cu regele Sigismund și cu Sigismund August, fiul regelui, și cu regatul Poloniei, făcut și întărit prin jurămînt de Ioan conte de Tarnów [1], castelanul Cracoviei.

Noi Iliaş voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră fiecăruia care o va privi sau o va auzi citindu-se și cui îi va fi de trebuință să știe și să audă limpede că noi şi panii noştri sfetnici duhovnici şi mireni, boierii şi toată ţara Moldovei jurăm milostivului Dumnezeu şi preacuratei maicii sale şi tuturor sfinţilor și făgăduim și am făgăduit, cu fraţii noştri Ştefan şi Constantin, și dăm şi am dat această carte a noastră de jurămînt preastrălucitului principe, domnului și domnului Sigismund, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, cel mai mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Samogiţiei, Mazoviei şi al altora domn şi moştenitor, şi fiului măriei sale, regelui celui tînăr și marelui principe al Lituaniei, preastrălucitului Sigismund August, și sfetnicilor, nobilimii şi supuşilor măriei sale din ţara Coroanei polone [2], că din această zi urmează să avem pace veşnică şi sigură şi dreaptă între noi și înţelegere veşnică şi bună prietenie, în felul cum a jurat şi a făcut înţelegere puternicul Ioan conte de Tarnów, castelanul Cracoviei, mare hatman al Coroanei polone, staroste de Sandomir, și cu ceilalți domni ai Coroanei polone, din porunca m.s. regelui Sigismund, cu sfetnicii, nobilimea, cu boierii și cu toată țara Moldovei.

În același fel noi și panii sfetnici ai noștri duhovnici și mireni, nobilimea și boierii, toată țara Moldovei jurăm și făgăduim, legăm și am legat cu preastrălucitul domn Sigismund regele Poloniei și cu fiul măriei sale și cu toți domnii lui sfetnici, duhovnici și mireni, cu nobilimea și cu toți supușii Coroanei polone a măriei sale pace și înțelegere bună și vecinătate și prietenie bună, așa precum au fost înaintașii noștri, voievozii Moldovei, cu înaintașii măriei sale regelui, regii Poloniei,după străvechile cărți și privilegii. Adică dacă, din îngăduința lui Dumnezeu, ar veni asupra noastră și a fraților noștri și asupra țării noastre a Moldovei din partea oricărui dușman o astfel de putere, căreia nu i-am putea face față, atunci să avem slobodă trecere în țara măriei sale a Coroanei polone, cu frații noștri și cu cneaghinele noastre, cu sfetnicii noștri, cu boierii și supușii noștri, cu soțiile și cu copiii lor și cu odoarele, cu averile și cu toate vitele lor. Iar m.s. regele și fiul său au să ne îngăduie să locuim în voie și slobod în țările lor ale Coroanei polone și n-au să ne predea dușmanului nostru. Iar cînd vom voi să ne întoarcem în țara noastră a Moldovei, atunci m.s. regele și fiul măriei sale n-au să ne oprească, ci au să ne lase în voie și slobod cu frații noștri, cu cneaghinele noastre, cu sfetnicii, cu boierii și cu supușii noștri, cu soțiile și cu copiii lor, cu odoarele și averile lor, cu vitele lor, cu toți sfetnicii și supușii noștri, și m.s. regele Sigismund și fiul măriei sale au să ne ajute să dobîndim țara noastră a Moldovei atîta, cît vor putea. Iar cînd dușmanul ar merge în țara și în statul m.s. regelui Sigismund, atunci noi, Iliaș voievod, și cu frații noștri cu Ștefan și Constantin, cu sfetnicii, cu boierii și cu toți supușii noștri ai țării Moldovei avem să stăm cu toată puterea noastră împotriva lui și nu avem să-l lăsăm în țara și statul m.s. regelui al Coroanei polone. Iar m.s. regele Sigismund și fiul măriei sale, sfetnicii, nobilimea și supușii măriei sale ai Coroanei polone au să ne ajute împotriva unui asemenea dușman, după trebuința și putința lor. Iar ceea ce m.s. regele, sfetnicii și supușii măriei sale ne-au îngăduit în țara lor a Coroanei polone, aceea și noi, Iliaș, voievodul Moldovei, și frații noștri, sfetnicii, boierii și supușii noștri ai țării Moldovei sîntem datori să păzim și să împlinim în același fel m.s. regelui Poloniei, Sigismund, și fiului măriei sale, sfetnicilor, nobilimii și supușilor măriei sale ai Coroanei polone. În țara noastră a Moldovei de asemenea nici un dușman al m.s. regelui Poloniei n-are să aibă nici un loc, nici o întreținere nicăieri în pămînturile noastre, pe care le avem în mîna noastră, și să nu avem să ținem și să adăpostim un astfel de dușman împotriva m.s. regelui Poloniei și a fiului măriei sale, și împotriva urmașilor m.s. regilor Poloniei și împotriva țărilor Coroanei polone, ci pe un asemenea om avem să-l izgonim din țara noastră. Hotarul dintre țările Poloniei și Lituaniei și dintre țara noastră a Moldovei are să fie cel din vechime dintre aceste țări, cum a fost cel străvechi. Iar despre țara Pocuției, noi, Iliaș voievod, și frații noștri și urmașii noștri și toată țara Moldovei n-avem să amintim nicicînd în vecii vecilor și nici cine va fi după noi domn al țării Moldovei, n-avem s-o cucerim, nici n-avem să facem vreo năvălire asupra ei, pentru că această țară a Pocuției totdeauna din timpurile vechi a fost și este proprie și de moștenire a Coroanei polone și are să fie în vecii vecilor. De asemenea, negustorilor are să le fie slobod și deschis și în siguranță să meargă din regatul Poloniei în țara noastră a Moldovei și în Turcia pe același drum mare după dreptul și obiceiul

străvechi, ca şi negustorilor noştri în ţara m.s. regelui a Coroanei polone pe străvechile drumuri, ca să cumpere şi să vîndă ceea ce vor avea şi să plătească vămile după obiceiul străvechi, şi plătind toată vama dreaptă, le este şi are să le fie slobod şi deschis să se întoarcă înapoi pe drumurile pe care au venit, cu toată averea lor ce vor avea-o asupra lor. De asemenea, la granițe oamenii răi au să fie pedepsiţi de amîndouă părţile şi adunările la hotar avem să le facem de amîndouă părţile, după vechiul drept, ca cei răi să fie pedepsiţi, iar celor buni să le fie slobod să locuiască în ţările noastre. Iar prizonierii avem să-i dăm înapoi şi să-i eliberăm de ambele părţi. Numai cei ce vor fi robi drepţi de moştenire, ca ţiganii şi tătarii ţării Moldovei, asemenea oameni n-au să fie primiţi nicăieri în ţara Poloniei, ci au să fie predaţi îndată în ţara noastră a Moldovei, aşa precum a jurat şi a făcut înţelegere mai susnumitul hatman al Coroanei polone. De asemenea, în ţara şi în statul m.s. regelui al Coroanei polone, pe amîndouă maluri ale rîului Nistru, acolo unde ar fi pămînt al m.s. regelui sau al supuşilor măriei sale ai Coroanei polone, nici unul dintre moldovenii şi supuşii ţării Moldovei n-are să aibă odăi cu turme, cu mărfuri şi nici cu boi, decît numai cu îngăduinţa staroştilor sau a arendaşilor m.s. regelui Poloniei sau a acelor nobili, al cărora va fi pămîntul sau moştenirea. La fel şi morile ce le avem clădite în ţara m.s. regelui a Coroanei polone pe amîndouă părţile Nistrului, aceste mori nici noi, Iliaş voievod, nici urmaşii noştri, voievozi ai Moldovei, n-avem să le folosim altfel decît cu voia m.s. regelui şi din îndurarea m.s. regelui Poloniei, Sigismund, şi cu voia urmaşilor măriilor lor regilor poloni. Iar fugarii din ambele părţi să nu fie primiţi, ci să fie daţi înapoi acelora de la care au fugit. La fel să fie păzit ceea ce se atinge de împărţirea dreptăţii, după cum este scris în alte cărţi.

Toate aceste lucruri scrise noi, Iliaş voievodul Moldovei, şi cu fraţii noştri Ştefan şi Constantin, cu sfetnicii, cu boierii şi cu toţi supuşii noştri făgăduim să le păzim şi să le împlinim m.s. regelui Poloniei, Sigismund, şi fiului măriei sale, sfetnicilor, nobililor şi tuturor supuşilor m.s. regelui Coroanei polone, după această carte a noastră în vecii vecilor, pe cinstea şi credinţa noastră creştinească, cu toţi panii sfetnici ai noştri. Şi pentru aceasta este sufletul nostru şi al fraţilor noştri, Ştefan şi Constantin, şi al panilor sfetnici şi al boierilor noştri. Iar la aceasta au fost panii sfetnici ai noştri duhovnici şi mireni: preasfinţitul în Domnul şi de Dumnezeu rugătorul nostru Grigore mitropolitul Sucevei, cel mai înalt dintre toţi rugătorii de Dumnezeu şi dintre episcopii ţării noastre a Moldovei, şi părintele Macarie episcopul Romanului şi al Cetăţii-Noi şi al întregii ţări de jos, părintele Teodosie episcopul Rădăuţilor şi al Putnei şi al Cernăuţilor şi al întregii ţări de sus, puternicii sfetnici ai noştri panii mireni Mateiaş mare logofăt, Petru Vartic starostele cetăţii Sucevei, mare hatman al întregii noastre curţi şi al întregii noastre ţări a Moldovei, Nicolae Borcea mare vornic al întregii noastre ţări de jos, Ioan Sturza al lui Ureche din Şomuz, Ioan Movilă din Hudinţi, staroştii Hotinului, Danciul Huru din Olteneşti, Miron Buda din Coţmani staroştii Neamţului şi ai Cetăţii, Ioan Iaţcu din Plotoniţa, Cozma Ghenghea din Covurlui, fiul lui Şeptilici, staroştii Romanului şi Cetăţii-Noi, Dan Mocu mare vistier, Gheorghe Grumeza mare spătar, Hîrbor din Tecuci mare postelnic, Pătraşcu mare paharnic, Ioan Neagul mare stolnic, Pintilei Plaxa mare căminar, Gavril Dragu starostele Cernăuţilor, Ioan Costea din Măscurei şi Teodor Baloş din Roşeni logofeţii noştri şi alţi boieri ai noştri şi secretari şi ureadnici mari şi mici. Şi s-a dat această carte prin mîna mai sus numitului Mateiaş

marele logofăt al țării noastre moldovenești. Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor acestor lucruri mai sus scrise, am dat poruncă să se atîrne pecetea noastră la această carte a noastră, precum și pecețile panilor noștri sfetnici mai sus scriși să fie atîrnate la această carte a noastră. S-a scris în Cetatea Neamțului în anul 7055 ⟨1547⟩, luna noiembrie ziua 30.

Această copie este făcută în anul 1785, luna septembrie, ziua 21, după originalul pe pergament, pe care se află 13 peceți pe sforicele de mătase.

---

[1] Ioan Tarnowski.
[2] Regatul Poloniei.

71 **Piotrków, 3 februarie 1548.**

SIGISMUND I CĂTRE ILIAȘ

A luat cunoștință atît el cît și fiul său de cele cerute de domn prin solii săi și i-a trimis răspuns. Ceea ce părea că lipsește din tratat a fost adăugat și întărit prin jurămînt de fiul și de sfetnicii săi.

Sigismundus primus rex Poloniae magnifico domino Aeliae voiewode Valachiae

Magnifice domine vicine sincere nobis dielcte. Quae nobis et serenissimo domnino Sigismundo Augusto filio nostro charissimo nuncii s⟨inceritatis⟩ vestrae retulerunt, queque illis a nobis responsa sunt, ex illis s⟨inceritas⟩ vestra cognoscet. Quod videbatur deese federibus [1] hoc adiectum est. Nam et serenissimus filius noster in illud iuravit et consiliarii nostri iure iurando suo comprobaverunt, id quod uberius. Nuncii s⟨inceritatis⟩ vestrae illi referent, quos benigne a nobis habitos, incolumes ad s⟨inceritatem⟩ vestram remittimus, quam bene valere cupimus. Datum Piotrcoviae III-a februarii M°D°XL°VIII°.

BK, ms. 221, p. 304—305. Mapa Górski. ASB—MP, r. 26, c. 26—27.

---

[1] Vezi nr. 70.

72 **⟨1550⟩.**

ILIAȘ CĂTRE SOLIMAN I

Jafurile de lîngă Oceakov și din cîmpiile de acolo nu sînt săvîrșite din ordinul regelui polon, ci de Pretwicz, starostele de Bar, și de nobilii de la hotar.

List do czesarza thureczkiego od Iliascha voiewodi valaskiego.

Ku iego czesarskiey mczi memu m. panu. Jako tich czasow racził v.c.m. do mnie slugi swego czausza y z listem swoym poslacz na ymyą Dziafera, gdziesz ia opyszaniu v.c.m. wszitkiemu dostatecznie wirozumial, w ktorim lyszczie v.c.m. raczil pyszacz, ysz nyektorzi panowie s koruni polskiey zakonu krzezczianskiego przisziągnąwszi pod zamek Oczakow niektorich lyudzi do szmyerczi pozabyali y insze w nyewolą pobrali, konye, woly, owcze braly woyenim obyczayem y ynne wielkie szkodi podzialaly. Gdziesz v.c.m. roskazal, abich ia ktorego czlowieka poslal tam do crola polskiego dowiaduiąncz szią iezli to z wolą iego uczinyono, abo czi pa-

nowie swowolnye the zloczinstwa podzialali. Myalem roskazanie od v.c.m. gdziesz y pierwey raczil tho roskazacz mnye sludze swemu v.c.m. pylnie szią tego dowiadowacz, iakosz ia y na pierwe roskazanie v.c.m. slalem dowiaduiąncz szią okolo tego zlocznistwa do crola polskiego iezlibi to z woly iego bilo abo panowie swowolnie tho sziebie udzialali. Nizli ten poszel nasz ktori tam iest od nas poslany prziachal y gdi prziedzie do nas, ia wirozumyawszi s powyeszczi tego tho posla swego, przesz myaszkania o wszitkich rzeczach v.c.m. memu m. panu wiedziecz dam. Nizli ia s tego tak rozumiem ze crolewskiey woly na to nye bilo, any iest, iedno swowolnie to ten Pretficz czini z zymiemi pogranicznemi pany, ktorzi iemu zloczinstwa tego pomagaią, iakosz ia nanyszi sluzebnik v.c.m. y przodkiem o tim dawalem znacz sinowi v.c.m. y o ych zlich uczinkach, ktore ony na polach podzialali y do nychem pyszal, abi tego ponyechali y temu dali pokoy. Iedno ze ony nye chczieli mnye w tim sluchacz, zawsze swę wolą popelnyaly iako ich rozum w tim zawodzil. A wszakosz abi v.c.m. moy mocziwy pan bil zdrow szczeszczien na dlugi czas. To wszitko iest na woly v.c.m.

AGW—AKW, dz. tur., k. 68, t. 134, nr. 256—7. Copie. ASB—MP, r. 36, c. 544—546.

Scrisoarea lui Iliaş, voievodul Moldovei, către împăratul turcesc [1].

Către măria sa împăratul, domnul meu milostiv. Cum măria voastră împărătească a binevoit să trimită în acest timp la mine, cu cartea sa, pe sluga sa ceauşul, pe nume Diafer, eu am şi înţeles cu îndestulare cartea toată, în care carte măria voastră împărătească a binevoit să scrie că unii nobili din coroana [2] Poloniei, de lege creştină, venind sub cetatea Oceakovului, au ucis pe unii oameni, iar pe alţii i-au luat în robie, au luat în chip războinic cai, boi, oi şi au făcut alte mari daune. În care ⟨carte⟩ măria voastră împărătească a poruncit ca eu să trimit un om oarecare acolo, la regele Poloniei, ca să aflu dacă aceasta s-a făcut cu voia sa, sau dacă acei nobili au săvîrşit aceste tîlhării de capul lor. Am avut poruncă de la măria voastră împărătească, cînd şi mai înainte măria voastră împărătească a binevoit să-mi poruncească mie, slugii sale, ca să cercetez cu stăruinţă, după cum eu şi la cea dintîi poruncă a măriei voastre împărăteşti am trimis la regele Poloniei în legătură cu această faptă rea, ca să aflu dacă aceasta a fost cu voia sa, sau dacă nobilii au săvîrşit aceasta de capul lor. Decî' că acest sol al nostru, care a fost trimis de noi acolo, n-a sosit încă, şi cînd va sosi la noi, eu, aflînd din spusele acestui sol al meu, voi da de ştire măriei voastre împărăteşti, domnului meu milostiv, despre toate lucrurile. Decît că eu socot aşa, că n-a fost şi nici nu este voia regelui pentru aceasta, ci numai acest Pretwicz [3] face aceasta de capul său şi cu alţi nobili de la graniţă, care îi ajută la această faptă rea, după cum eu, umila slugă a măriei voastre împărăteşti, am dat şi mai înainte de ştire despre aceasta fiului [4] măriei voastre împărăteşti, precum şi despre relele lor fapte, pe care le săvîrşesc ei în cîmpii, şi le-am scris şi lor să se lase de aceasta şi să dea ⟨oamenilor⟩ pace. Numai că ei n-au voit să mă asculte şi şi-au împlinit totdeauna voia, cum i-a dus capul. Şi totuşi să fie măria voastră împărătească, domnul meu milostiv, sănătos şi fericit întru mulţi ani. Acestea toate sînt la voia măriei voastre împărăteşti.

---

[1] Soliman I Magnificul (1520—1566).
[2] Regatul.
[3] Bernard Pretwicz, staroste de Bar.
[4] Selim, viitorul sultan.

73 **Cracovia, 3—19 noiembrie 1550.**

CHELTUIALA ÎNTREŢINERII LUI NICOLAE BURLĂ, SOL ÎN POLONIA

Solul a sosit la Cracovia la 3 noiembrie, cu o suită de 12 persoane, cu 17 cai. A stat acolo pînă la 19 noiembrie.

R. 1550. Reyster szaffowania pieniędzi na posla voievodi woloskiego Mikolaia Burle, ktori miał s sobą ossob dwanascie a koni siedmnascie, przez mię Sebestyana Bruzinskiego, a bilem szamo w lezi. Przyechał do Krakowa die terczia Novembris a mieskal w Cracovie az do dnia deczima nona tegoz miessiącza anno Domini 1550.

Anul 1550. Registru de banii cheltuiţi cu Nicolae Burlă, solul voievodului Moldovei, care a avut cu el 12 persoane şi 17 cai, întocmit de mine, Sebastian Brużyński, şi am fost singur în cvartir. A sosit la Cracovia în ziua de 3 noiembrie şi a stat în Cracovia pînă în ziua de 19 ale aceleiaşi luni, anul Domnului 1550 [1].

⟨Se dă lista alimentelor pentru prînz şi cină şi preţul lor, începînd de luni, 3 noiembrie, şi pînă miercuri 19 noiembrie 1550. În total (cu 5 zloţi şi 5 groşi pentru fîn şi paie pentru cai) s-au cheltuit 106 zloţi şi 16 groşi⟩.

AGW—AZ, 3 033, p. 20, 41, 53—54, 56, 73. ASB—MP, r. 8, c. 57—59, 72—75, 87, 90.

---

[1] În august acelaşi an, alt sol venise la rege ca să scuze atacul moldovenilor asupra Barului din Podolia, ca fiind ordonat de sultan (vezi scrisoarea episcopului S. Maciejowski, cancelarul regatului, din Cracovia, 25 august 1550, către Stanislav Hozyusz, episcop de Warmja, în *Acta historica res gestas Poloniae illustrantia*, IV, Cracovia, 1879, p. 397—399).

74 **Cracovia, 15 noiembrie — 16 decembrie 1550.**

CHELTUIALA ÎNTREŢINERII LUI PETRU CÎRCĂ ŞI „PROCZUKA" ⟨ ! ⟩, SOLI ÎN POLONIA

Solii „Kirc" şi „Proczuka" [1] au sosit la Cracovia, la rege, în ziua de 15 noiemrie, cu o suită de 48 de persoane, cu 74 de cai, şi au stat pînă la 16 decembrie.

⟨Se arată ce s-a cheltuit cu ei⟩.

AGW—AZ, 3 033, p. 72. ASB—MP, r. 8, c. 79.

---

[1] Poate: Porosecca sau Procelnicu.

75 **Cracovia 2—10 decembrie 1550.**

CHELTUIALA ÎNTREŢINERII LUI AVRAM, POPĂ DIN HOTIN, SOL ÎN POLONIA

Solul „Abraham" a sosit la rege, la Cracovia, la 2 decembrie, cu 6 persoane şi cu 6 cai, şi a rămas pînă la 10 decembrie.

Percepta pecuniarum ex tesauro majestatis regiae in provisione nunciorum Valachiae per me Martinem Skothnyczky servitorem magnifici domini regni tesaurary.

⟨În total s-au cheltuit 30 de florini⟩).

AGW—AZ, 3 033, p. 33, 81—82. ASB—MP, r. 8, c. 55—56, 86.

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ILIAŞ

Răspuns la solia lui Ghenghea Şeptilici pîrcălabul Hotinului şi a lui Avram popa din Hotin. A refuzat să primească pînă acum solii pentru că domnul a călcat tratatul şi şi-a trimis oamenii să atace Polonia. A numit o comisie pentru a cerceta daunele provenite din această incursiune şi numai după ce acestea vor fi despăgubite va proceda cu cei doi boieri moldoveni refugiaţi în Polonia după cum prevede tratatul. Regretă atacul săvîrşit asupra lui Avram cu prilejul soliei sale la el la sfîrşitul anului 1550. Va fi despăgubit pentru rănile primite şi pentru lucrurile luate atunci de la el, dar numai după ce domnul va repara daunele pricinuite în Polonia.

Odprawa posla walskiego dana ymyenyem krolya iego mlczy poslom pana woyewody woloskyego Gyenga Szepteliczowy przykulabowy choczymskyemu y Abramowy popowy choczymskyemu XI may.

Za sluschną przyczyne ma tho yego k.m. w syebye ysz do thych czasow poslow pana woyewody voloskiego przed oczy swoye przipusczycz nye raczyl. Abowyem gdysch on nad przymyerze, przysyege z obu stron uczynione czassu spokoynego, gdy sye yego k.m. nicz thakowego nye spodziewal, lyud swoy zeslal a w zemye yego k. mlczy wthargnal, wyelye skod poczynyl, myeczem y ognyem czo mogl woyowal, sluschną yego k. mlczy przyczyne dal pan woyewoda nye yedno ku themu, aby ku oblyczności yego k. mlczy nye bely przypusczeny poslowye yego, alye thesch zeby sye thak przeczyw yemu y poslom yego zachowal yako themu ktorzy przymyerze pospolythe zlamaly y zgwalcziely.

A wschakze yego k.m. z dobrothliwosczy szwoyey panyskiey y za ustawyczną prozbą panow rad szwoich mayancz tesz na pamyeczy powynowacztwa pana krzesczyanskyego przeczyw krwy krzesczyanskyey, szwoy umysl kthemu sklonycz raczil, aby nye baczacz na wystepek pana woyewody, any thesz sposobne zdrowye prze zaloscz ktora s smyerczy yey kroliewskiei mylosczy zaschla, wasz, posly pana woyewody przed wyechanym theraznyeyschim waschym przed oczy swoye przypusczicz raczyl.

Czo pan woyewoda wskazuye o zbyegy s ktorychby jeden skarby, a drugy zeby sye z wiezienya wyswiebodzil, do ziemye yego kro. mlczy ucziecz myal, iego kro. m. radby tho wydzial zeby poddany ony ziemye thak bely zachowany zeby ku zadnemu gynschemu postronnemu panu z garlem ucziekacz o nym nye belo potrzeba. A wschakze yeslyby kto, zywoth szwoy chaczancz zachowacz, pod obrone yego kro. mlczy sye udal, wye yego k.m. czo w takiey rzeczy yego kro. mlczy yako kroliowy krzescziankyemu czynycz nalyezy. Nye ząda ye. k.m. czudzich skarbow. Na thym raczy przesztawacz czo pan Bog yego k.m. uzyczyl.

Alye ysch pan woyewoda lasky yego kro. mlczy schukayancz, offyarowal sye skody wschythkj nagradzacz, raczyl yego kro. m. radom nyektorym szwoym poruczicz, aby sie prawdziwie skod ktore sie staly wywyedziely, ktore ony yego k. mlczi pod pieczeczamy szwymy poslyą, a pothym bedą do pana woyewody przeslane, ktore gdy bendą nagrodzone a ku thakyemu przymyerzu yako belo przedthym przidzie, yego k.m. będzie wyedziecz raczil yako sye przeczyw zbyegom zachowacz bendzie myal wedlye przymyerza.

Nye rad thesch schlyschy yego k.m. czo sye tobye, Abramye, gdysz od pana woyewody do yego k.m. poslan bel, od Dluznyewskiego stalo, abowyem yako rad yego k.m. wydzy ze poslowye iego k.m. w panystwach gynschich spokoyny przeyazd myely, thakieschby rad wydzial aby y po yego k.m. zyemy ynschym poslom belo. Aczkolwyek za szwiethy pamyeczy sluzebnyk iego k.m. Jendrzey Osyeczki, do thureczkiego czesarza poslem bedącz, od pana woyewody bel zadzyerzan y ku nyemaly skodzie przyschedl, y wyelye sye nayazdow, morderstw y lupyestwa yego k.m. poddanym często dzieye, wschakze yego k.m. poruczicz raczy radom szwoym, ktorzy na onych myeysczach są, aby sye o the rzeczy grundthownye dowyedziely, a pothem sprawyedlywoscz sye stanye y z ran ktore Abramowy y slugom yego sa zadane y rzeczy pobranych.

AGW—LL, 14, f. 40—41. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 51—53.

Răspunsul dat la 11 mai, în numele m.s. regelui, solilor domnului voievod al Moldovei, Ghenghea Şeptilici pîrcălabul Hotinului şi Avram popă din Hotin [1].

M.s. regele are motive temeinice că n-a binevoit să îngăduie pînă acum în faţa ochilor săi pe solii domnului voievod al Moldovei. Căci acesta, împotriva tratatului şi a jurămîntului făcut de ambele părţi, în timp de pace, cînd m.s. regele nu se aştepta la aşa ceva, a trimis oamenii săi şi au năvălit în ţara măriei sale şi au făcut mari pagube, trecînd prin foc şi sabie ceea ce au putut [2]. Domnul voievod a dat m.s. regelui un motiv temeinic nu numai de a nu primi în faţa sa pe solii săi, ci şi de a se comporta faţă de el şi de solii săi ca faţă de aceia care au călcat şi au violat tratatul comun.

Totuşi m.s. regele, din bunăvoinţa sa domnească şi în urma neîncetatelor rugăminţi ale domnilor senatori ai săi, luînd aminte şi de afinitatea ce o are un domn creştin pentru sîngele creştin, a binevoit să-şi încline gîndul, ca, neluînd în seamă fapta rea a domnului voievod şi nici durerea pricinuită de moartea m.s. reginei [3], să binevoiască a vă primi pe voi, solii domnului voievod, în faţa ochilor săi înainte de plecarea voastră de astăzi.

Ceea ce domnul voievod arată despre fugari, dintre care unul a fugit în ţara m.s. regelui cu tezaure, iar altul ar fi fugit din închisoare, m.s. regele ar vedea bucuros ca supuşii acelei ţări să fie trataţi în aşa fel, încît să nu fie nevoiţi să fugă cu capul la nici un domn vecin. Şi totuşi, dacă cineva voind să-şi salveze viaţa, s-a pus sub protecţia măriei sale regelui, măria sa ştie ce i se cuvine, ca unui domn creştin, să facă în această privinţă. Măria sa nu doreşte tezaure străine. Măria sa binevoieşte să se mulţumească cu ceea ce i-a lăsat domnul Dumnezeu.

Deoarece însă domnul voievod, căutînd îndurarea măriei sale, s-a prins să despăgubească toate daunele, măria sa a binevoit să recomande unor senatori ai săi să cerceteze cu adevărat daunele care au fost făcute, pe care ei le vor face cunoscute măriei sale, sub peceţile lor, şi apoi vor fi aduse la cunoştinţa domnului voievod, care daune, cînd vor fi despăgubite şi cînd se va ajunge la înţelegerea, după cum a fost mai înainte, m.s. regele va binevoi să ştie cum să procedeze cu fugarii, potrivit tratatului.

De asemenea, m.s. regele nu aude bucuros ceea ce ţi s-a întîmplat ţie, Avrame, din partea lui Dlużniewski, cînd ai fost trimis de domnul voievod la măria sa [4], căci după cum m.s. regele vede bucuros că solii măriei sale au avut trecere liniştită în alte ţări, tot aşa ar vedea bucuros ca şi alţi soli să se bucure de o asemenea trecere şi în ţara măriei sale. Deşi răposatul Andrei Osiecki, sluga m.s. regelui, fiind sol la

împăratul turcesc, a fost reţinut de domnul voievod şi a ajuns la mare pagubă, şi deşi se fac deseori multe năvăliri, crime şi jafuri supuşilor m.s. regelui, totuşi măria sa binevoieşte să recomande senatorilor săi, care se află în acele locuri, să cerceteze temeinic aceste lucruri, şi apoi se va face dreptate atît pentru rănile ce au fost făcute lui Avram şi slugilor lui, cît şi pentru lucrurile luate de la ei.

---

[1] Solii au sosit la rege, la Cracovia, în ziua de 21 aprilie 1551, cu o suită de 20 de oameni şi cu 28 de cai, şi au rămas acolo pînă la 15 mai acelaşi an. De întreţinerea lor s-a îngrijit Petru Sobyszowski, omul vistierului Poloniei (AGW—AZ, 3 033, p. 91. ASB—MP, r. 8, c. 50).

[2] Este vorba de atacul din 13 februarie 1550 al moldovenilor asupra Barului.

[3] Barbara Radziwiłł, soţia lui Sigismund August, cu care s-a căsătorit în 1547.

[4] La 2 decembrie 1550; vezi nr. 75.

77 **Cracovia, 15 mai 1551.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE SFETNICII MAI MARI

A aflat că Iliaş a îmbrăţişat credinţa turcească şi a hotărît să plece la Poartă spre a fi circumcis, iar cînd se va întoarce are de gînd să ducă în Turcia pe cei ce n-au vrut să primească legea păgînă şi să umple Moldova cu turci; de aceea moldovenii au hotărît să se pună sub protecţia regelui şi să accepte domnul pe care-l va desemna acesta. Le cere să-i trimită de urgenţă şi în secret părerea lor în această privinţă, ţinînd seama de gravitatea situaţiei, căci dacă cererea boierilor nu va fi luată în seamă, ţara lor va fi ocupată şi umplută cu turci, vecini foarte primejdioşi pentru Polonia, iar dacă va fi acceptată, războiul cu turcii va fi inevitabil.

Ad consiliarios maiores de Valachis, Sigismundus Augustus.

Magnifice s⟨incere⟩ nobis dilecte. Et ex literis quorundam ex Vachia et ex ys qui inde ad nos veniunt certa fide intelleximus palatinum Valachiae [1] thurcicum errorem complexum esse, proficiscique ad caesarem Thurcarum [2] instituisse, ut ibi circumcidatur, ubi autem redierit eos quidem Valachos qui prophanos ritus suscipere noluerint in Thurciam traducturum ac Valachiam Thurcis repleturum esse. Qua re omnes Valachos consternatos deliberasse in fidem et potestatem nostram concedere ac palatinum quem nos designaverimus suscipere, eique in finibus venienti praesto adfuturos, quod plerique ex ys scriptis ad nos et quosdam consiliarios literis pecierunt. Quoniam vero si neglecti vel reiecti a nobis fuerint a Thurcarum caesare occupatam atque Thurcis refertam iri Valachiam certum est, ex quorum vicinia magno semper in discrimine regnum nostrum versabitur. Contra vero si eos suscipimus bellum cum tam potenti hoste effugere non poterimus. Noluimus itaque inconsultis consiliarys nostris de re tanta statuere aliquid. Quamobrem hortamur s⟨inceritatem⟩ tuam, atque eam requirimus ut quod ei salutare consilium ea in re videbitur, illud nobis primo quoque tempore prescribat, idque manu sua aut certe eius quem habet fidissimum, nam eam rem celatam esse volumus cubicularium autem hunc nostrum sine ulla mora ad nos remittat, celeritate enim ea in re opus est. Id etiam latere s⟨inceritatem⟩ tuam noluimus quod omnes qui niboscum sunt consiliary honestam occasionem reique publicae utilem nobis oblatam neque praetermittendam censent. Inscys tamen

reliquis consiliarys aliquid concludere visum non est. Quae bene valeat. Cracoviae XV may, anno Domini 1551.

AGW—LL, 14, f. 41. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 53—54.

---

[1] Iliaş.
[2] Soliman I Magnificul.

78 **Cracovia, 21 mai 1551.**

CHELTUIALA ÎNTREŢINERII LUI NICOLAE BURLĂ, SOL ÎN POLONIA

Solul a sosit la 21 mai la Cracovia, la rege, avînd cu el 15 persoane, cu 19 cai, şi a stat acolo pînă la 25 mai.

Roku boszego thisiącznego pieczsetnego pieczdzisiathnego y pierwssego dnia dwudziesthego y pierwssego maia gdy przyiechal posel voyevody voloskiego do Krakowa na ymye Borlo, ktory miall sobą osob pyetnasczie, ssapharz ssamothrzech i kucharz czwarty, yego pomocznik piąthy, kony dzievyecznasczie. Gdzie myę Valyczkiego yego myloscz pan potskarby uczynyl nad thym poslem przystawny, y vydalem thaką sumę na tho pyenyedzy, tho yest na potrzeby thy.

AGW—AZ, 3 033, p. 2—7, ASB—MP, r. 8, c. 43—48.

Anul Domnului 1551, ziua 21 mai, cînd a sosit la Cracovia solul voievodului Moldovei, pe nume Burlă, care a avut cu el 15 persoane, un casier cu încă doi, bucătarul al patrulea şi ajutorul său al cincilea, 19 cai. Cînd milostivirea sa domnul vistier m-a făcut pe mine, Walycki, peste acest sol pristav, şi am cheltuit această sumă, adică pentru aceste trebuinţi.

⟨Se dă o listă pe zile de merindele pentru prînz şi cină, de joi, 21 mai, pînă luni, 25 mai ; suma cheltuită : 26 florini, 23 groşi şi 3 denari. Hrana cailor : 10 florini, 8 groşi şi 12 denari. În total : 37 florini, 1 groş şi 15 denari⟩.

79 **Vilna, 11 august 1551.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE SFETNICII MAI MARI

După trecerea lui Iliaş la mahomedanism, o parte din sfetnicii Moldovei au fugit la rege, cerîndu-i protecţie şi un nou domn. Ţinînd seama şi de părerea senatorilor, regele le-a promis să-şi aleagă domn din vechea familie domnească şi să plece cu el în ţară. A scris voievozilor de Rutenia şi de Belz, precum şi starostelui Cameniţei să le stea în ajutor cu sfatul. Înainte însă de a ajunge ei la Nistru, a fost numit domn Ştefan, fratele lui Iliaş. Boierii refugiaţi au intrat totuşi în Moldova, însoţiţi de o ceată de voluntari polonezi, fără ştirea regelui, dar s-au întors curînd înapoi. În urma acestor fapte, Ştefan a venit cu armata la Nistru, dar n-a întreprins nimic împotriva Poloniei. S-a produs însă altă tulburare mai mare. Sangeacul n-a mai voit să se întîlnească cu comisarii poloni şi a pus în lanţuri pe Osiecki, care fusese trimis la el cu o scrisoare din partea lor, vrînd să-l expedieze sultanului. Cauza tuturor acestor lucruri este că polonii au intrat în Moldova fără voia şi porunca regelui. Pentru a ieşi din această situaţie grea, regele cere senatorilor părerea în scris.

Ad eosdem [1]. Sigismundus Augustus.
Magnifice s⟨incere⟩ nobis dilecte. Cum profugissent ad nos consiliary

quidam palatinatus Valahiae atque supplicassent nobis omnium Valachorum nomine, et eos in fidem et protectionem nostram susciperemus ac quem vellemus palatinum Valachiae designaremus, Heliam enim posteaquam Machometanas abominationes amplexus est pro palatino agnoscere eos nolle : visum nobis non est de re tanta senatoribus nostris inconsultis aliquid statuere. Itaque scribi iussimus ad omnes literas, ut consilium suum nobis de ea re suppeditarent. Quod dum expectamus, coacti sunt consiliarii Valachiae in Brzesczie usque nos sequi. Quo cum ab omnibus senatoribus nostris allatae iam essent literae, collatis illis sentencysque earum examinatis, accersivimus Valachos, qui hoc unum a nobis petebant, ut quem secum haberent ex veteri palatinorum Valachiae familia, cum bona nostra gratia palatinum constituere possent neque sibi ullis auxiliis nostris minime opus esse, quandoquidem omnes Valachi ultro ad eos concursuri essent, ut primum ex regno nostro in alteram Tyrae seu Niestri rippam traiecerint. Quamobrem cum animadverteremus magnae parti senatorum nostrorum viderj, Valachos reiiciendos non esse, sequti eorum sententiam permissimus ipsis, ut irent bono omine ac fortunam, posteaquam ita statuerint, tentarent, nostrum illis favorem non defuturum. Scripsimus etiam magnificis Podoliae [2] ac Belzen⟨si⟩ [3] palatinis et capitaneo nostro Camenecensi [4], id enim a nobis Valachi pecierunt, ut eis consilio adessent. Qua in re magnifici palatini egregie se gesserunt, neque ultra praescriptum nostrum progressi sunt. Prius autem, quam ad Tyram Valachi pervenissent, Stepahanus [5], Heliae frater, palatinus designatus est, itaque omnis ratio rei gerendae mutata videbatur. Sed ea re nihil territi sunt Valachi. Nam coacta parva manu hominum nostrorum, qui eos voluntarie, praeter mandatum et voluntatem nostram sequti sunt, in Valachiam profecti sunt, sperantes se motum aliquem excitaturos atque homines ad se esse pertracturos. Verum cum nemo metu Stephani se commoveret, redierunt in regnum nostrum. Quae res in Valachia vulgata suspitionem iniecit Stephano alienati nostri a se animi. Itaque coacto exercitu in ripa Tyrae consedit, quo consilio, explorati adhuc nihil habemus, neque enim hostile quicquam ab eo in ditionibus nostris factum est. Sed ea res maiorem aliam turbam excitavit. Sendiacus enim cum commissarys nostris convenire noluit, quin Osieczkj, qui missus ad eum a comimissarys nostris cum literis est, in vnincula coniecit, missurusque eum ad caesarem Thurcarum dicitur, coactique sunt commissary nostri rebus infectis redire. Quae omnia inde orta esse animadvertimus, qudod homines nostri Valachicos fines ingredi ausi sunt praeter voluntatem et mandatum nostrum. Ex ys difficultatibus paucorum hominum temeritate excitatis quo pacto regnum nostrum explicare quaeamus, sententiam suam nobis s⟨inceritas⟩ tua ut perscribat hortamur et requirimus. Datum Vilnae XI augusti, anno Domini 1551, regni 22 [6].

AGW—LL, 14, f. 41^v—42. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 54—55,

---

[1] Consiliarios maiores.
[2] Ioan Mielecki.
[3] Nicolae Sieniawski, hatman de cîmp al regatului.
[4] Matei Włodek.
[5] Ştefan Rareş (11 iunie 1551—1 septembrie 1552).
[6] Vezi şi scrisoarea regelui din aceeaşi zi, în acelaşi sens, către cardinalul Stanislav Hozyusz, episcop de Warmja, în *Acta historica res gestas Poloniae illustrantia*, IX, Cracovia, 1886, p. 62. Publicată recent ca „inedită" de C. Rezachevici, *Prima încercare a lui Ioan vodă cel Viteaz de a ocupa domnia Moldovei, ca urmare a „turcirii" lui Iliaş Rareş (iunie 1551) după un izvor polon inedit*, în „Revista arhivelor", an. LII, vol. XXXVII, nr. 4, p. 390.

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ŞTEFAN

Răspuns la solia lui Ioan Sturza hatman şi Petru Cîrcă, staroste de Neamţ. Nu este împotriva restabilirii păcii între ei, dar mai întîi trebuie să afle precis ce daune s-au pricinuit supuşilor săi în Moldova. Apoi, după ce va constata prin solul său că supuşii săi au fost despăgubiţi, va reînnoi pacea cu el. Să fie restabilită libertatea de trecere dintr-o ţară în alta. Pe pretendentul Ioan nu-l adăposteşte în scopuri duşmănoase domnului. Va acorda azil domnului în caz de primejdie numai după restabilirea păcii.

Odpowiedz krolia jego m. polskiego etc. panom Iwanowi Sturzie hetmanowi nawischemu ziemie moldawskiei i Piotrowi Kerkowi starosczie niemienczkiemu na poselstwo ktore imieniem wielmoznego pana Stephana woiewodi walaskiego czinily ku jego kroliewskiey milosczy.

Thak yakosczie powiedzieli imyeniem pana Stephana woiewodi walaskiego, esz brath jego Ilias woiewoda zostawschi hosporarem poslal bil szwoich poslow do oicza jego k. mczi ządayąncz pokoyu y przisięgę uczinyl, i pothem po szmyerczi oicza iego k.m. poslal thesch bil poslow szwich do jego k.m. pana naschego dziszieischego o myr, o pokuy, a pothem przisięgę y pokuy zlamal y poslal szwoie liudzi na Bar, nye sluchayąncz panow rad szwoich, ysz nie bil prawem szerczem ku hospodarom chrzesczanskiem y ku wschemu chrzesczyansthwu. A przeto pan Stephan woiewoda poslal theras posly szwe wielkie na ymyę pana Jwana Sturzę, hetmana wszitkiey moldawskiey ziemye, y pana Abraama Banilowskiego, tlumacza y pyszarza, prosząncz abi jego k.m. raczil przyąncz pana woiewodę wielkie przyaczielsthwo y wszitki biskupi y wszitky radne pany y wszitką moldawską ziemyą, przichiliayąncz szie yusz y ziemię szwoyę ku jego k. mczi y ku korunnye polskiey i ku korunnem radom, krom zadnego falszi y chitrosczy, gdisz moldawska ziemya bila wielky mur koroni polskiey, ktori gdibi szie obalil, nie liekkobi bilo korunye polskiey.

Jego kro. m. pan nasch mylosczywi nigdi nye pragnąl przelianya krwie chrzesczyanskiey, y owszem zawzdi szie o tho stara, abi chrzesczyanstwo bilo w milosczy, w myrze y w pokoyu, nie dal tego prziczini nygdi Heliaszowi, ktori bil woiewodą, alie on wye czo czinyl y iako wiarę y przisziegę szwą zdzierzal. Therras thesz jego k.m. nye iesth od tego, abi nye myal zdzierzecz myru y pokoyu s panem woiewodą walaskim, iesth wdzięczen przychilyenya iego k szobie y ziemye iego ku korunye polskiey. Nie odmawia thesz myloszczy y szanszieczstwa dobrego panu woiewodzie y ziemy iego. Jedno esz w thim czaszie pod ktorem stara szie pan woiewoda o pokoy, o myr, wielie skod stalo szie poddanyem jego k.m.y niektorich więzienyu dzierzą, a nyektorich thesz yusz posczinacz dano. Ktora rzecz nye czini przyazni, ani pokoyu, y owszem iesth wielki znak nyeprzyasny, ieslibi tak bilo. A przetho dowiedziawszi szie liepiey krol jego m. thich wszitkich rzeczy, poszlie poszla szwego w richlie do pana waschego, a uyrzili ysz pan woiewoda bąndzie chczial tak szie zachowacz przeciwko jego c.m.y przeciwko poddanim jego k.m. yako przistogi na wiernego przyaczielia y powolnego sząsziada y skodi ktorebi szie stali poddanim jego k.m. nagrodzicz, thedi krol jego m.myr y pokoy dostateczni sz nim udziela y w przyazniey szwey pana woiewodę chowacz bandzie.

Wschakosz do tego czaszu wolno bąndzie iezdzicz w dobrich rzeczach poslom y liudziom wszitkyem z ziemie moldawskiey do koruni polskiey, tak iako iezdzaly wedlie dawnego myru y pokoyu, thakowemze obiczaiem abi wolno bilo wszitkiem poddanem jego k.m. do ziemye moldawskiey bezpieczni wedlie dawnego myru y pokoyu.

Czo szie thycze Jwona y thich panow ktorzi wyechali do koruni k. jego m., nye chowa ich jego k.m. na skodi p. woiewodi, any ziemye moldawskiey, y owschem dliatego ye u sziebie zadzierzal, abi szie gdzieyndzyey nie obroczili, skądbi mogli czinycz skodi panu woiewodzie y ziemy moldawskiey.

Jako thesz p. woiewoda proszy, jeslibi czego Boze uchoway, przigoda nani od nyeprzyaczielia przisla abi mogl beszpiecznye ze wszitkiemy liudzmy szwemy myescze myecz w ziemy jego k. mczi, jego k. mcz, gdi yusz myr y przayzn postanowiona bąndzie myedzi kroliem jego m. a panem woiewodą, thedi y tho y yne wszitkie rzeczy dzierzecz bąndzie y wipelniacz wedlie tego iako yesth napiszano w dawnich liscziech myru y pokoyu myędzi kroliem jego m a myędzi p. woiewodami. Piotrcoviae XX— a februarii, anno Domini MDLII.

AGW—LL, 14, f. 72v—74. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 56—60.

Răspunsul m.s. regelui Poloniei etc. dat solilor Ioan Sturza mare hatman al ţării Moldovei şi lui Petru Cîrcă [1] staroste de Neamţ, la solia care au înfăţişat-o m.s. regelui în numele puternicului domn Ştefan voievodul Moldovei [2].

Aşa după cum aţi spus în numele domnului Ştefan, voievodul Moldovei, că fratele său, Iliaş voievod, ajungînd domn, a fost trimis solii săi la tatăl [3] m.s. regelui, cerînd pace şi făcînd jurămînt, şi apoi după moartea tatălui m.s. regelui a mai fost trimis solii săi la m.s. regele, stăpînul nostru de astăzi, pentru înţelegere, pentru pace, dar că pe urmă şi-a călcat jurămîntul şi pacea şi a trimis oamenii săi asupra Barului [4], fără să asculte de domnii sfetnici ai săi, deoarece n-a fost cu inimă curată faţă de domnitorii creştini şi faţă de întreaga creştinătate. Deci domnul Ştefan voievod a trimis acum solii săi mari, pe nume domnul Ioan Sturza, hatman a toată ţara Moldovei, şi domnul Avram din Bănila, tălmaci şi pisar, rugînd ca m.s. regele să binevoiască să primească pe domnul voievod în marea sa prietenie şi toţi episcopii şi cu toţi panii sfetnici şi cu toată ţara Moldovei, înclinîndu-se acum el şi ţara sa către m.s. regele şi către Coroana polonă[5] şi către senatorii Coroanei, fără nici un fals şi şiretenie, pentru că ţara Moldovei a fost marele zid al Coroanei polone, care dacă s-ar nărui, n-ar fi uşor Coroanei polone.

M.s. regele, stăpînul nostru milostiv, n-a dorit nicicînd vărsarea sîngelui creştin, ci dimpotrivă se străduieşte totdeauna ca creştinătatea să fie în dragoste, în înţelegere şi în pace; n-a dat nicicînd pricină lui Iliaş, care a fost voievod, ci el ştie ce a făcut şi cum şi-a păzit credinţa şi jurămîntul. Şi acum m.s. regele nu este împotrivă ca să păzească înţelegerea şi pacea cu domnul voievod al Moldovei şi este recunoscător pentru înclinarea lui către el şi a ţării sale către Coroana polonă. Nu refuză nici dragostea şi buna vecinătate domnului voievod şi ţării sale. Numai că în această vreme, în care domnul voievod stăruie pentru pace, pentru înţelegere, s-au făcut multe pagube supuşilor m.s. regelui şi pe unii îi ţine în închisoare, iar pe alţii i-a dat acum să-i taie. Care lucru nu naşte priete-

nie, nici pace, ci dimpotrivă este un mare semn de duşmănie, dacă ar fi aşa. Prin urmare, după ce m.s. regele va afla mai bine de toate aceste lucruri, va trimite în grabă solul său la stăpînul vostru şi dacă va vedea că domnul voievod va voi să se poarte faţă de măria sa şi faţă de supuşii măriei sale aşa după cum se şade unui prieten credincios şi unui vecin binevoitor şi va despăgubi daunele care s-au făcut supuşilor măriei sale, atunci măria sa va face cu dînsul înţelegere şi pace îndestulătoare şi va păstra în prietenia sa pe domnul voievod. Precum pînă acum a fost slobod pentru soli şi pentru toţi oamenii să meargă în afaceri bune din ţara Moldovei în regatul Poloniei, după cum au mers mai demult, pînă a fost înţelegere şi pace, tot aşa să fie slobod şi acum tuturor supuşilor m.s. regelui să meargă în ţara Moldovei în siguranţă, ca şi mai înainte cînd a fost înţelegere şi pace.

În ceea ce priveşte pe Ioan şi pe acei boieri care au venit în regatul m.s. regelui, măria sa nu-i adăposteşte în dauna domnului voievod şi nici în cea a ţării Moldovei, ci, dimpotrivă, de aceea i-a ţinut la el, ca să nu meargă aiurea, de unde să poată face pagube domnului voievod şi ţării Moldovei.

Cum domnul voievod mai roagă ca dacă, Doamne fereşte, ar veni asupra lui o întîmplare din partea duşmanului, să poată găsi în siguranţă loc, cu toţi oamenii săi, în ţara m.s. regelui, măria sa va rîndui, cînd pacea şi prietenia vor fi stabilite între măria sa şi domnul voievod, şi aceasta şi toate celelalte lucruri şi le va îndeplini, după cum este scris în vechile cărţi de înţelegere şi de pace între măriile lor regii şi domnii voievozi. *Piotrków, 20 februarie, anul Domnului 1552* [6].

---

[1] În text, mai jos, este vorba de Avram din Bănila, tîlmaci şi pisar.
[2] Iunie 1551 — septembrie 1552.
[3] Sigismund I cel Bătrîn.
[4] La 13 februarie 1550.
[5] Regatul Poloniei.
[6] Vezi şi răspunsul dat în 1551 din Vilna, de la dieta generală lituaniană, de Sigismund August, în calitate de mare principe al Lituaniei, solilor I. Sturza şi P. Cîrcă, prin pisarul H. I. Hornostai, precum şi tratatul de pace veşnică, încheiat tot acolo, la 15 decembrie 1551 între el şi Ştefan Rareş, la Al. Jabłonowski, *loc. cit.*, p. 140—149.

81 **Vilna, 16 octombrie 1552.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE SOLIMAN I

Trimite la el în solie pe Osiecki şi se plînge de Ştefan Rareş, care, pe lîngă alte daune pricinuite polonilor de la hotar, de curînd n-a permis trecerea prin ţara sa a solului trimis de rege la Poartă pentru reînnoirea tratatului. Fiind apoi Ştefan ucis de către ai săi şi în Moldova producîndu-se tulburări, n-a putut trimite solia. Îl asigură că doreşte să păstreze cu sfinţenie prietenia cu el, pe care o are ca o moştenire de la tatăl său.

Sigismundi Augusti literae quas tulit Osiecki ad Solimanum caesarem Turcarum ex Vilna anno 1552 die 16 octobris.

Ut primum rediit nuncius noster generosus Stanislaus Broniowskj quem obtinendi salvi conductus causa maiori nostro ad m⟨aiesta⟩tem vestram legato miseramus, designatus est a nobis orator, qui apud m⟨aiesta⟩tem vestram de foederibus inter nos regnaque et dominia nostra renovandis ageret, atque ea quae ad stabiliendam veteram inter nos amicitiam pertinere viderentur perficeret. Qui cum ad fines regni nostri pervenisset, misit ad palatinum Valachiae Stephanum, atque pro veteri more ab eo petiit ut per ditionem suam transire illum pateretur, quod ipsum nos etiam per literas ab eo postulabamus, neque dubitabamus, habiturum eum esse et veterum pactorum inter Valachiam et dominia nostra et nostrae cum m⟨aiesta⟩te vestra amicitiae rationem. Verum is praeter multas et frecventes iniurias quas subditis nostris Valachiae finitimis inferre nunquam desiit, hoc etiam addere non dubitavit, quod oratori nostro liberum transitum negavit, qui antea semper legatis nostris ad m⟨aiesta⟩tem vestram proficiscentibus patuit. Itaque coactus est legatus noster eo usque immorari, quoad ad nos, qui tum longius alia dominia nostra lustrantes aberamus, de ea re retulisset. Dum autem responsum nostrum expectat, novi motus in Valachia orti sunt cum Stephanus a suis cesus esset et pestis quae in oris regni nostri finitimis grassari incepit, ad comitatum quoque dicti oratoris nostri pervenit, ita quod ex itinere aeger ipse reverti coactus est. Quod cum dolendum nobis accidisset, nihil enim optabamus magis, quam fidem nostram apud m⟨aiesta⟩tem vestram liberare, atque ita ut nos facturos receperamus cum m⟨aiesta⟩te vestra certam et firmam amicitiam constabilire, alium legatun nostrum adeo propere ad m⟨aiesta⟩tem vestram ablegare non possemus, ea omnia ita ut acciderunt, significanda ei probavimus, ne quid secus de nostro animo et voluntate existimet. Nos enim ita in animo constitutum habemus, amicitiam cum m⟨aiesta⟩te vestra, quam a domino parente nostru veluti haereditariam relictam habemus, sancte et inviolabiliter observare. Ad quam confirmandam missuri sumus oratorem nostrum, cum id tuto fieri poterit. Petimus itaque ut m⟨aiest⟩as vestra quam celerrime fieri poterit nuncium hunc nostrum expediri mandet. Optamus m⟨aiesta⟩tem vestram diut et faeliciter valere. Datum Vilnae 16 octobris anno 1552.

AGW—TN, 8, f. 129. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 607—608. LL, 14, f. 108—108 (cu data de 21 octombrie 1552). Copie. ASB—MP, r. 5, c. 70—72.

82 **Vilna ⟨1552⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

Răspuns la solia prin care i-a fost făcut cunoscută urcarea în scaun. Îl felicită şi-şi exprimă speranţa că se va strădui să-şi cîştige încrederea boierilor. A eliberat paşaport pentru solii săi mai mari pe care intenţionează să-i trimită la el. Îi mulţumeşte pentru ştirile trimise. Îi va da scrisori către regele Ferdinand, cînd îi vor spune solii despre ce este vorba. Îşi va trimite delegaţii săi la comisia mixtă de la hotar. A eliberat toţi prizonierii moldoveni. A reţinut pe Tăutul, cînd fusese în solie la el, pentru a nu fi ucis de fostul domn Ştefan.

Responsum nuncio Valachorum nomine maiestatis regiae, Vilnae.

Jego kroliewska myloscz laskawie przymowacz raczy to pozdrowienye y offiarowanye sluzb, ktore pan Alexander woiewoda walaskj przes czię do jego k.m. wskazal, zalieczayącz jego kroliewskiei mczi wlaskę szam sziebie pani radą szwą y wzitką ziemyę, y ziczi tego jego kroliewska mcz panu woiewodzie, abi szie iemu na wszitkiem dobrze wodzilo, takiesch panom radom i ziemy yego.

S poszelstwa ktorego myal do jego kroliewskiey mczy od pana Alexandra woiewodj walaskiego pana thwego wyrozumyal jego kroliewska myloscz ysz za iednostaynem zezwolienyem panow rad y ziemye moldawskiey wzięth yesth na panstwo, po zabyczyu Sthephancza, ktorego ziemya prze yego zloscy daliey czierpiecz nya mogla. Jako to rad slyszy jego kroliewska mcz ysz pan Alexander na woiewocztwie poszadzon, tak nye mnyey thesch to rad sliszy, ysz szie panu woiewodzie nye podobayą postępki szinow Piotra woyewodj, mayącz thę nadzieyę ysz pan Alexander woiewoda nye bąndzie szie sprawowal ynaczey, iedno yako czlowyek chrzesczyansky, j owszem rad to jego k. mcz slyszecz bąndzie, abi pan Alexander woiewoda zadzialal szobie jescze wyętszą wdzięcznoscz y myloscz u rad y poddanich szwych, iakosz w them nye wątpy, ysz szie o to pan woyewoda staracz bąndzie.

Dzywuye szie themu jego kroliewska mcz, ysz pan woiewoda proszil o glyeyth poslom szwoym wyelkym, gdisz tego pan woiewoda doszwiatczil ysz on szam y yny panowie walaskiey ziemye, nie mayącz zadnego glieythu, nye thilko myeli beszpieczenistwo w ziemy jego k. mczi, alie y dobrodzieystwo wielkie znaly. Bo jego k. mcz y poganom wiarę chowacz raczy, y wolno do sziebie przipusczacz ktokolwiek do jego k. mczy przyachacz potrzebuye. J aczkolwiek nye zdalo szie jego k. mczy potrzeba yakiego glieythu, wszakosch gdi pan woiewoda on proszy, jego k. mcz raczil i roskazal dacz.

Wdzięcznie tesz przymuye krol jego mcz thy nowiny, ktore jego k. mczy przesz czyę wskazal. J na pothem gdi pan woiewoda baczi czo bilo potrzebnego wyedziecz jego k. mczi a nye omyeska tego oznaymycz, thedi tho wdzięcznie od nyego przymowal krol jego mcz.

Jakosch thesch proszil o prziczynne listy do jego mczi krolia rzymskiego, gdi naonczasz poslowie wielczy przyadą, nyechay pan woiewoda przesz nye wskaze czo bandzie volial, yeslize lysth prziczynny, albo yzbi krol jego mcz roskazal poslowy szwemu, ktorego terasz do krolia rzymskiego poslal, yzbi thą rzecz tam sprawowal.

Proszilesz tesz abi sprawiedliwoscz na granyczach bila. Zakazuye krol iego mcz srogo szwem lyudziem abi skod any krziwd na granyczach poddanym pana woiewodzinem nye czinili, a gdi pan woiewoda bąndzie takze szkodze szwem zakazowal, nye bąndzie podobno potrzeba spolnich zyazdow komissarskich dlia sprawiedliwosczy. Wszakosz yednak abi szie nycz nye zakrilo, ieslibi kto czo czinyl nad zakazanye krolia jego mczi, thedi gdi czasz themu przydzie, roskaze to jego kroliewska mcz uczinycz czo wyedlia starego zwyczayu y wedlia pyszma zwyklo bywacz.

Na prozbę pana woiewodi y chcząncz tho jego kroliewska mcz okazacz ysz nye pragnie rozlianya krwye chrzesczyanskiey, a chcząncz tesz oka-

zacz laskę szwą przecziwko ziemy moldawskiey, roskazal wszitky wyęznye ziemye valaskiey wolno pusczicz ktorzibi kolwyek w koronye jego k. mczi bili, bandacz tego pewien isz ieslibi ktori s poddanich jego k. mczi bil wyezieniu w ziemy moldawskiey kaze tesz kazdego pan woiewoda wolnye pusczicz.

Thewthula ny kazal krol jego mcz poymacz dlia szwey prziczyny, bo nycz nye wystąpyl przeczyw krolowy jego mczi, alie dopusczyl go jego k. mcz zadzierzicz dliatego abi przesz Sthephancza them wyęnthsze rozlianie krwie ny bilo, o czem dostatecznyey powyedzicz mogą czy panowie ktorzy bily w ziemy krolia jego mczy natenczasz gdi Thewthul poslem bil.

AGW—LL, 14, f. 92—93. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 60—63.

Răspunsul dat, în numele m.s. regelui, din Vilna, solului moldovenilor.

M.s. regele binevoieşte să primească graţios această urare de sănătate şi încredinţare a serviciilor, pe care domnul Alexandru, voievodul Moldovei[1], le-a arătat prin tine măriei sale, cînd s-a recomandat pe sine, cu domnii sfetnici ai săi şi cu toată ţara sa graţiei măriei sale, şi măria sa doreşte domnului voievod să-i meargă bine în toate, ca şi domnilor sfetnici şi ţării sale.

Din solia pe care ai avut-o la m.s. regele din partea domnului Alexandru, voievodul Moldovei, stăpînul tău, măria sa a înţeles că el a fost primit în domnie cu îngăduinţa unanimă a domnilor sfetnici şi a ţării Moldovei, după uciderea lui Ştefan[2], pe care ţara nu l-a mai putut suferi din cauza răutăţii sale. După cum m.s. regele aude bucuros că domnul Alexandru a fost aşezat în domnie, tot aşa nu mai puţin bucuros aude că domnului voievod nu-i plac faptele rele ale fiilor[3] lui Petru voievod[4], avînd această nădejde că domnul Alexandru voievod nu se va purta altfel decît ca un creştin, şi desigur că m.s. regele va auzi cu plăcere cînd domnul Alexandru voievod îşi va cîştiga o recunoştinţă şi o dragoste şi mai mare din partea sfetnicilor şi a supuşilor săi, după cum nu se îndoieşte că domnul voievod se va strădui pentru aceasta.

M.s. regele se miră că domnul voievod a cerut paşaport pentru solii săi mari, căci domnul voievod ştie din experienţă că el însuşi şi alţi boieri ai ţării Moldovei, fără a avea vreun paşaport, nu numai că au avut siguranţă în ţara măriei sale, ci au cunoscut şi mari binefaceri. Căci m.s. regele binevoieşte să păstreze credinţa şi păgînilor şi să lase la el pe oricine, care are nevoie să vină la măria sa. Şi deşi măria sa nu crede că este nevoie de un paşaport oarecare, totuşi dacă domnul voievod îl cere măria sa a binevoit şi a poruncit să i-l dea.

M.s. regele primeşte, de asemenea, cu recunoştinţă acele ştiri pe care i le-a trimis prin tine. Şi pe viitor, cînd domnul voievod va vedea ceea ce ar fi de trebuinţă măriei sale ca să ştie şi nu va întîrzia să-i aducă la cunoştinţă, măria sa va primi aceasta cu recunoştinţă din partea sa.

Fiindcă a mai cerut scrisori de intervenţie către m.s. regele romanilor[5], cînd vor sosi solii săi mari, să arate domnul voievod prin ei ce va voi, ori scrisoare de intervenţie, ori ca m.s. regele să dea poruncă solului său, pe care l-a trimis acum la regele romanilor, ca să se ocupe acolo de această treabă.

Ai mai rugat să fie dreptate la graniță. M.s. regele va interzice aspru oamenilor săi să facă stricăciuni sau daune la hotar supușilor domnului voievod, iar cînd domnul voievod va interzice la fel oamenilor săi să facă pagube, nu va fi desigur nevoie de adunările mixte de comisari pentru împărțirea dreptății. Totuși, pentru a nu se ascunde nimic cînd cineva ar face ceva peste porunca m.s. regelui, măria sa va porunci, cînd va sosi timpul pentru aceasta, să se facă ceea ce se face obișnuit, după vechiul obicei și după scrisori.

La rugămintea domnului voievod m.s. regele, pe de o parte voind să arate că nu dorește vărsarea sîngelui creștin, iar pe de alta dorind să-și arate îndurarea sa față de țara Moldovei, a poruncit să fie sloboziți toți prizonierii țării Moldovei, oricare ar fi în regatul măriei sale, fiind sigur că dacă cineva dintre supușii măriei sale ar fi în închisoare în țara Moldovei, domnul voievod va da la fel poruncă să se sloboadă fiecare.

Pe Tăutul m.s. regele n-a poruncit să-l rețină pentru propria sa pricină, căci nu s-a arătat cu nimic împotriva măriei sale, ci a îngăduit să-l rețină pentru a nu se face o vărsare și mai mare de sînge de către Ștefan[2], despre care lucru pot spune în chip mai îndestulător acei boieri care s-au aflat în țara măriei sale atunci cînd Tăutul a fost sol.

---

[1] Alexandru Lăpușneanu.

[2] Ștefan, fiul lui Petru Rareș.

[3] Iliaș și Ștefan.

[4] Petru Rareș.

[5] Ferdinand I.

83 **11 aprilie ⟨1553⟩.**

INSTRUCȚIUNILE LUI TĘCZYŃSKI ȘI BORATYŃSKI, SOLI ÎN MOLDOVA

Regele îi trimite să ia, în numele său, jurămîntul lui Alexandru Lăpușneanu pe noul tratat. După ce va primi tratatul, îl va întări și el prin jurămînt. A dispus ca nimeni să nu facă incursiuni de pradă în Moldova. De va fi nevoie, se va convoca la hotar comisia mixtă. Va acorda domnului azil, în cazul unei năvăliri turcești, și îl ia sub protecția sa.

Instructia do woiewodi woloskiego dana wielmoznemu Stanislawowi grabi z Tenczina, castellanowi lwoskiemu, lubelskiemu i belskiemu starosczie, i urodzonemu Piotrowy Boratinskiemu, burgrabi i podstaroscziemu crakowskiemu expedita feria 2—a post octavam Paschae.

Poslowye p. woiewodzyny będancz przed nyedawnym czassem u krolya iego mczi szą opowiedziely dziąkowanye od p. woiewody za tho ysz krol iego mcz onego z wieliem ynich panow woloskych do ziem sswich byl przyiął wthenczasz gdy z gardlem y z mayęthnossczia swą byl z ziemye woloskiey wyiechal, a isch mu dopusczil krol iego mcz zeby y chlieba uzywacz za opatrywaniem od krolya iego mczi.

A szą tho tesz poslowie owdzie opowiedziely ysz woiewoda, będącz wssadzon na woiewocztwo walaskie samą laską y pomocą boską y crolia iego mczi, poniza ssie za tho asz do kolian crolya iego mczi. Krol

iego mcz yako naonczasz od poslow p. woievody rad schlissal thą wdzięcznoscz y wyznawanye dobrodzieystwa, thak y terasz z laską od p. woiewody prziymowacz raczy ysch pamietha na dobrodzieystwa, ktore od krolia iego mczi y od corony prziymowal y ktorego uziwa.

Item jsch szię tesz woiewoda poniza asch do kolian krolia iego mczi, nicz w thim krol iego mcz y z radamy coronnymy nie wąthpy isch p. woiewoda za tak prawdziwim wyznawanyem dobrodzieistwa od iego croliewskiy mczi y od corony polskiey prziyąthego, iakosz więtssche dobrodzieistwo nie moze bicz ny od kogo uczinionо, iedno gdy kto kogo nie tilko od zaginienia zachowa, alie yessczе nakarmiwschy, wichowawschi gdzie kto kogo swim koschtem y swym niebeszpieczenstwem na pansthwo slawne wszadzi, ysch szie p. woiewoda tak zachowa na przisle czassy ze wschitką ziemią woloską przeciwko croliowy iego mczi y na przeczziwko wschem ziemyam crolieswskiem yakoby takowe dobrodziestwo y obiethnicza p. woiewodzina nigdy z pamięczy ym nye wisla wschem dobrem zachowaniem przecziwko croliowy iego mczi y wschem ziemiam iego c. mczi.

Item czo tesz poslowie opowiedziely isch wedlia starich xziąg przissięznich woiewoda chcze bicz powolien croliowy iego mczi y coronie yako ssin crolia iego mczi, takze tesz powiedziecz ysth crol iego mcz z radamy coronnymy wedlie starodawnego obyczayu y xziąg przissięznich przyiącz the raczy. Abowiem tha przissięga, ktora p. woiewoda we wssi Bakothy czinil tham, ieschcze wschitka ziemya thego nie wiedziala, poniewasz bilo gneth na nowoczy. J tesz w tey tham przissiędze y postanowienyu okolo kupieczkich y tesz okolo pogranicznej sprawiedliwossczy nie iesth nicz obwarowano, czo zawsdy z inymy woiewodamy yakosth y yusth niedawno z Jliaschem bywalo postanowiono, a tesz takowe stanowienie ma bicz iusth w umocznionym panstwie, yaką yusth terasz ie ma p. woiewoda y z przizwolieniem wschech rad woloskiey ziemie.

Jakosch o tho crol iego mcz posly possila do woiewody radę swą wielmoznego Stanislawa grabie z Thenczina, castellana lwowskiego, starosthę lubelskiego y belskiego, y urodzonego Pyotra Borathinskiego, burgrabię y podstaroscziego crakowskiego, takowe starodawne obiczaie opowiedziecz przissiąga wedlia starodawnych kziąg przyiącz od p. woiewody y od panow rad a burkulabow ziemie walaskiey. Abowiem tak sie Alexander obowiązal w przissiędze swey u Bakoty czinyoney ysch gdy na panstwie iusch bendzie utwierdzon ysth ma poprawicz czegoby bila potrzeba stroney corony polsky y tho czoby ssie za potrzebną zdalo croliowy iego mczi y radam iego.

Dopiero wiencz gdy woiewoda przed posly crolia iego mczi wisschey namienyonymy wedlie xziąg dawnich przissięznich ucziny, yusch teraz bendącz panem doskonalym wolosky ziemie, y dostatecznie wypelny wolia crolia iego mczi, a poslowie croliewsczy gdy tho na pissmie przinyossą wedlie dawnich obiczaiow, będzie tho raczil crol iego mcz przyiącz potwierdzicz y na przisle czassy woyewodzie walaskiemu dzierzecz mocznie y ziemie walaskiey ze wssitkimy ziemiamy ku koronie nalieząсczimy.

Item czo tesz poslowie woieowdziny opowiedaly ysz sie dzieyą wielkie skody na graniczach z zobudwu ziem tich tak z panstw crolia iego mczi, yako y z ziemie woloskiey, dal crol iego mczi mandathy do starosth pogranycznich zeby daly wywolacz aby zadny s poddanich iego c. mczi

nie szmyal nayassdy any skody czinicz, a s tich ktorziby obwynieny byly sprawiedliwoscz czinyly. Jeslyby tesz byly niektorzy ze sliachty, trzeba aby czasz zmowicz miedzy obodwu stron ziemyamy y panstwy, ktore tho aby comissarze ziechawssi ssie wsem sprawiedliwosscz czinyly.

Item czo tesz poslowie prossyly p. woiewodziny aby gdzieby za przethkym wtargnieniem Turkow do ziemye walaskiey, z zonamy y z dzieczmy ussly do panstw crolia iego mczi, aby tho bilo wolno p. woiewodzie , crol iego mcz tego woiewodzie Alexandrowy y ziemy walaskiey tak pozwala yako w kzięgach przissięznich miedzi panstwy crolia iego mczi a miedzi ziemyą walaską zdawna iesth postanowyono.

Jako testh p. woiewoda przesz swe posly thaiemnie prossil iego k. mczi onego y ziemię iego w swą obronę przyął, chcząncz wzaiemnye woyskiem swem y gardlem swem przeciwko kasdemu nieprziaczielyowy iego c. mczi y coronnemu gothow bicz, wdzięcznye tho iego croliewska mcz przyymowacz raczy od p. woiewody y nie wąthpy ysz w them wedlia obiethnicze y wedlia przissięgy u Bakothey uczinyoney mocznie stacz y tuffalie tho dzierzecz bendzie. A gdy p. woiewoda uwarzy u ssiebye yakoby naliepyey rozumyal pogodzicz rzeczum 〈!〉 swem y ziem swoich y oznaymy przesz posly thy yakoby pomocz yemu potrzebna strony iego mczi c. bycz mogla, thedy c. iego mcz niczego slusznego ku dobremu pana woiewodzinemu y ziem iego odmawiacz nie będzie raczil.

Czokolwiek w tich rzeczach nagrunthownieyssego y napewnieyssego będą rozumiely poslowie nasschy od woyewody y rad iego, the nam niech Borathinsky odniessie, a my z roszmyslem a radą dobrą bendziem wiedziecz yako the rzecz daliey stanowicz y opatrzicz.

AGW—LL, 14, f. 164—166. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 78—83.

Instrucţiunile date puternicului Stanislav conte de Tenczyn, castelan de Liov, staroste de Lublin şi Bełz, şi nobilului Petru Boratyński, burgrav şi substaroste al Cracoviei, soli la voievodul Moldovei[1], *expediate în ziua a doua după octavele Paştilor*[2].

Solii[3] domnului voievod, fiind nu de mult la m.s. regele, i-au adus mulţumiri din partea domnului voievod pentru faptul că măria sa l-a fost primit pe el, cu mulţi alţi boieri din Moldova, în ţările sale atunci cînd a fost plecat cu capul său şi cu averea sa din ţara Moldovei, şi pentru faptul că măria sa i-a îngăduit să aibă şi pîine, prin grija măriei sale.

Solii au mai spus atunci că voievodul, fiind aşezat în domnia Moldovei din mila şi ajutorul lui Dumnezeu şi al m.s. regelui, se închină pentru aceasta pînă la genunchii măriei sale. După cum m.s. regele a ascultat atunci bucuros de la solii domnului voievod aceste cuvinte de recunoştinţă şi de recunoaştere a binefacerii, tot aşa şi acum binevoieşte să primească graţios din partea domnului voievod că acesta îşi aminteşte de binefacerea, pe care a cunoscut-o de la măria sa şi de la Coroană[4] şi de care se bucură acum.

De asemenea, că voievodul se închină pînă la genunchii m.s. regelui, măria sa şi cu senatorii Coroanei nu se îndoiesc, că domnul voievod, în urma unei atît de adevărate recunoaşteri a binefacerii cunoscute din partea măriei sale şi a Coroanei polone— cum o mai mare binefacere nu poate fi făcută de nimeni altul decît de acela care nu numai că-l scapă de la

pierzare, ci îl și hrănește, îl întreține pe cheltuiala sa și îl așază, cu primejdia sa, într-o domnie vestită — se va purta în așa fel în viitor, cu toată țara Moldovei, față de măria sa și față de toate țările regelui, încît asemenea binefacere și asemenea făgăduială a domnului voievod să nu se șteargă nicicînd din amintirea lor, prin arătarea a tot binele față de măria sa și față de toate țările măriei sale.

De asemenea, după cum au mai spus solii că voievodul dorește să fie, potrivit vechilor cărți de jurămînt, binevoitor m.s. regelui și Coroanei, ca un fiu al măriei sale, tot așa să li se spună că măria sa, cu senatorii Coroanei, binevoiește să primească aceasta, după străvechiul obicei și după cărțile de jurămînt. Căci acel jurămînt, pe care domnul voievod l-a făcut în satul Bakota, acolo nu l-a cunoscut încă toată țara, deoarece a fost îndată la început. Și de asemenea, în acel jurămînt și în acea hotărîre nu este stabilit nimic în legătură cu negustorii și cu împărțirea dreptății la hotar, lucru care totdeauna a fost hotărît cu alți voievozi, iar acum nu demult cu Iliaș[5], iar asemenea hotărîre trebuie să se afle într-o domnie acum întărită, așa cum o are acum domnul voievod, și cu îngăduința tuturor sfetnicilor țării Moldovei.

Pentru care pricină m.s. regele trimite la domnul voievod soli pe senatorul său, puternicul Stanislav conte de Tenczyn, castelanul Cracoviei, staroste de Lublin și de Bełz, și pe nobilul Petru Baratyński, burgravul și substarostele Cracoviei, ca să împlinească asemenea obiceiuri străvechi și să primească, după străvechile cărți, jurămîntul din partea domnului voievod și din partea domnilor sfetnici și din partea pîrcălabilor țării Moldovei. Căci așa s-a îndatorat Alexandru prin jurămîntul său făcut la Bakota, că atunci cînd se va fi întărit în domnie va îmbunătăți ceea ce va fi nevoie în legătură cu Coroana polonă și cu ceea ce vor crede de trebuință m.s. regele și senatorii săi.

Deci, abia după ce voievodul va face aceasta în fața solilor mai sus numiți ai m.s. regelui, potrivit vechilor cărți de jurămînt, fiind acum domn desăvîrșit al țării Moldovei, și după ce va îndeplini cu îndestulare voia măriei sale, iar solii regelui îi vor aduce aceasta în scris, după vechile obiceiuri, m.s. regele va binevoi să primească, să întărească și să păzească în viitor strîns aceasta, cu toate țările care aparțin Coroanei, față de voievodul Moldovei și față de țara Moldovei.

De asemenea, ceea ce solii voievodului au mai spus că se fac mari daune la graniță din amîndouă aceste țări, atît din țările m.s. regelui, cît și din țara Moldovei, m.s. regele a dat porunci staroștilor de la hotar ca să strige în public ca nimeni dintre supușii măriei sale să nu îndrăznească să facă năvăliri și daune, iar cu cei, care ar fi învinuiți, să facă dreptate. Dacă ar fi învinuiți unii din nobilime, trebuie stabilită între țările și statele ambelor părți data la care să se întrunească comisarii și să facă tuturora dreptate.

De asemenea, ceea ce solii domnului voievod au mai rugat ca în cazul unei năvăliri repezi a turcilor în țara Moldovei să fugă cu soțiile și copiii în statele m.s. regelui, ca acest lucru să fie permis domnului voievod, m.s. regele îngăduie aceasta voievodului Alexandru și țării Moldovei așa după cum este hotărît de mult în cărțile de jurămînt între statele măriei sale și țara Moldovei.

De asemenea, precum domnul voievod a rugat în taină prin solii săi pe m.s. regele ca să-l primească pe el și țara lui sub protecția sa, voind, la rîndul său, să fie gata cu oastea sa și cu capul său împotriva oricărui

duşman al măriei sale şi al Coroanei, măria sa binevoieşte să primească această cu recunoştinţă din partea domnului voievod şi nu se îndoieşte că va sta într-aceasta cu putere şi va face-o cu încredere, potrivit jurămîntului făcut la Bakota. Iar dacă domnul voievod va socoti că înţelege cel mai bine să facă faţă trebilor sale şi ale ţărilor sale şi va înştiinţa prin solii săi că are nevoie de ajutor din partea m.s. regelui, atunci măria sa nu va binevoi să refuze nimic din ceea ce va fi drept spre binele domnului voievod şi al ţărilor sale.

Orice ar înţelege solii noştri cel mai temeinic şi cel mai sigur în aceste lucruri din partea voievodului şi a sfetnicilor săi, să ne dea de ştire Boratyński, iar noi vom şti cu chibzuială şi cu sfat bun cum să hotărîm şi să rînduim mai departe aceste lucruri.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.
[2] 11 aprilie.
[3] Ioan Hîra starostele Hotinului şi Dan vistiernicul.
[4] Regatul Poloniei.
[5] Vezi nr. 70.

84 Hîrlău, 22 iunie 1553.

JURĂMÎNTUL LUI ALEXANDRU LĂPUŞNEANU FAŢĂ DE SIGISMUND AUGUST

La cererea făcută prin solii săi, Ioan Hîra pîrcălabul Hotinului şi Dan vistiernicul, la dieta din Cracovia, au fost trimişi în Moldova Stan. Tęczyński şi P. Boratyński, în faţa cărora domnul depune din nou jurămînt de vasalitate regelui şi întăreşte pe cel făcut în 1552 la Bakota.

Przisziega Alexandra woiewodi voloskiego ktorą uczinil w ziemi swei przed j. mczią panem Stanislawem z Tęczina woiewodą crakowskim a panem Piotrem Borathinskim castellanem belskim.

W imie Oicza i Sina y Ducha swienthego. Amen. Mi Alexander z laski bozei voiewoda, pan i dziedzicz ziemi moldawskie i walaszkie oznaimuiemi them listom wssem i kazdemu zosobliwie ninieisim i pothem bendączim kothori thoth isth widomosth miethi budoth is my zostawuieczi przi dawnich zwiczaiuch przodkow naszich voiewod moldawskich a zwlascza thich chotiacze nasladowathy kothori wieru i przisiehu przedliwko naiasznieiszom krolom polskim mocznie a nieodmiennie wedlie zmowy i przisiehi swoiei pilnie a uprzeimie zwikli byly chowathy thez przisiehami swoimi ku chowaniu wiari, posluszensthwa, holdowania przethiwko niepriathelowi s pomoczuiu i wiecznemu pokoju chowania szami sziebie i pothomki sswye naiaszniejszim kroliom i koronie polskiej zwikli bili obwieszczowathi pierwei przysiehi poczwierdzathi. Gdys thedi zemlią moldawską za sprawom niektorich zacznich i riczerskich muzow rad naszich od kothorego panowania Jllasa i Stephana woiewodi koly my na thoth czas z mnohimi riczerskich muzof do polski koruni bili zaiechali wizwoliona iest, sami z laski bozei przes naiasnieiszego Zigmuntha Augusta krola polskiego priathela i rodithiela naszego miloscziwego na themze woiewodzthwie ziemlie moldawskiey i volosky iesth mi posthawlieni i podnieszani roku przislego i dliathego i ieschmu przisziechli bithi posluszni

obiczaiem holdownim j.k. mczi nad Niestrem w mieszczie Bokothinie i obieczaliczesmu this przisiehu poczwierdzathi w pansthwie ode wssi i odnawithi i ieslibi ieszcze theho nie dosthawalo i thobi ku wiecznemu pokoiu i wieru zachowania naliezalo obiema pansthwu priczinythy y przidathy i znowu wedlug dwoch stron radami naszemi uthwierdziti i nowu przisiechu umocznithi. I dliathego poslalismo do Crakowa na seim wielki vielmoznich i urodzonich pani radi swoie Jwana Hiru burkulaba choczinskiego, a Dana visternika naschego przes kthorich napereth denkowathi jego krolewskiey mczi is nas naonczas w kroliesthwie swoiem gdieszmi s welo i innich rad naschich koliesmi zaiachali w zemli swoy chowathi i karmethi i laszku szwoiu krolewskoiu nakazowathi raczil. I dliathego ieszmi opowiedeli szie isz szie j.k. mczi ponizamo i thesesmi proszili, abi k.j. mcz nas i ziemle nasi w obronu swoiu przimethy i ku poczwierdzeniu przes nas w Bakothinie uczinili przisiehu i ku wipelnieniu i ku priczinieniu thoi rzeczi, ktorebi rzeczi nie dosthawalo, posli swoi do nas poslathi raczil kothory rzeczi nie mnieisseyu laszku uznali iakoiesmi przedthem koli nas na pansthwo stanowit i w ziemli swoiei chowati uznaliesmo. Abowiem na prosbu nasu raczil poslathi posli swoie do nas zacznich i mondrich liudi wielmoznego pana Stanislawa grabye na Thenczinie castellana lwowskiego, lubelskiego, belskiego i urzędowskiego staroste, i urodzonego pana Piotra Barathinskiego burgrabie i podstaroszczego crakowskiego thainego szwoiego do nasz poslathi raczil y do nassy ziemli i poddanich naszich w obronu i w opieku i w laszku swoim przięthy raczil. Mi thedi wielmi wdzieczno przeth tymi posli przeklaniaiączy szie w poslusensthwu i holdowaniu dawnich holdow oswieczonemu maiestatu krola jego mczi i kroliesthwu polskiemu przisiehu dothknawsi rukami naszemi Christa swietheho i s pani radi nasemi i z boiari i ze wsoiu zemliu pospolithoiu i zoszobna ucziniliesmi i wipelnili i we wsem i zosobna kazdemi rzeczami nizei napiszanemi krepko i niczem nie szmienno wiecznemi czaszi przes nas szamich i przes nasche potomki i radu nasu, burkuliabi, slachti, boiari i wsem poddanemi nasemi ziemli moldawskiey i voloszkiey zachowati wiernie i dzierzethi. Przislubilesmo teperissnymy listhi przislubuiem iakoiesmo bolsuiu lasku uznali i insich wsiech pierwsich voiewod zachowaniu ziwotha naschego i poddanich naszich i od wielkoho stymania y wielikomu podnoseniu przislubuiem i przirekaiem za nas samich i za nasche pothomki, radi, burkulabi, boiari i wsemi poddanemi naschemy wsy rzeczy nizei napisane moczno wiecznemi czaszy schowathy i dzierzathi i we wsom wipelnienia i przisiehi dawnich przodkow nasich woiewod zemlie moldawskiei z naiasnieisemi krolmi polskiemi spelniony i zwiezany i przirzeczenoiu naschu przisiehu w miestheczku Bakothi naiasnieisemu maiestatu k.j. mczi Zigmuntha Augustha y korolesthwu ichomczi polskiemu priathelu i roditheliu nasemu mcziwemu we wssem i kazdemu z osobna poczwierdzaiem, umoczuiem teperesnimy listi nasemi.

Naperoth thedi obieczuiemi i obwiezuiem szie za nasz i za pany radi i za burkulaby, za boiari i za wsi poddanich nasich zemlie moldawskiei kothory pri nas iesth i kothorichby nie bilo i za wsich poddanich nasich i pothomsthwo naiasnieisemu kroliu j. mczi panu a panu Sigmunthu Augustu, krolestwu polskiemu, j.k. mczi pothomkom, inssego nasego krom naiasnieiszego krola polskiego miethi i uznawathi buduth any pothomkowye nassy miethy y wyznawathy buduth, czus wierni i poslusni budem i wierni priathel j.k. mczi choczem nieprzyaczieliowi j.k.

mczi nieprzyatelem budem ze wseiu naseiu zemliu i niepriatele od zemli j.k. m. nie maloíu pilnossczyą i choczom iako ocziecz nasech wlasznich zemli odpor dawathi budem i tez zdrady i niebespieczenstwa ktoreby od nieprzyaczielia na krolesthwo polskie, zdradi dowiedziawsi szie, budem j.k. mczi albo hetmanom polskim bes omieszkania dawathi znathi, a.j.k. mczi i krolestwa polskiego priatelem budem i pothomkowie nassi i poddani nassi na wieczno czasy buduth krom wschelakiei zdrady i chitrosczi i insego wimislenia. Iescze nadtho gdibi ktho nam radił abismi odstali od j.k.m., my obieczuiemy derzathy wiaru i przisiehi z radaiu i z boiari i ze wsseyu zemlíuiu naseiu i owsem ieslibichmy my sami, czego Boze uchowai, za radą dyabolskoyą odstampili albo pothomki nasi woiewodowie chotebi i choteli, rada y wsi boiarowie y wsse zemlya nassa moldawska i voloska i pod thuiu przisiehu mieszkati obieczuiem i wieru prawdziwu j.k. mczi i krolestwu polskiemu chowathy dobrei slawi i pozitki krolestwa polskieho mnozithi i promislathi i stereczi bi the w rade i namowach gdziebi czo szkodliwego j.k.m., krolestwu polskiemu bilo sprawleno i owsem ieslibi czo przislo ku wiadomosthi nasey albo poddanich nasich s thobi skodi j.k.m. i krolesthwu polskiemu przyniescz moglo, thedi zabiehati i odpor dawathi j.k. mczi, albo hethmanom, albo starostom y pogranicznym panom bes omieszkania dawathi znathi budem wynny i pothomkowie i poddani nasi buduth winny.

Thez zadnych zmow i postanowienia y przimierza i choldowania zadnemi osobami ktorehokolwiek stanu dostoienstwa krom wiadomosczi j.k. mczi i rad korony polskiey czinithi i stanowithi nie mami zemli imieu. Krom zezwolenia j.k. mczi od woiewodztwa moldawskiego i voloszkiego oddalati sie dubuth ani pothomki nasse oddalathi sie buduth, owsem iesliby stu oddalono, weddlie moznosczi nasi dostawathi budem. I kthemu wsi zmowy i stanowienia kthorebi j.k. mczi szkodzili, nywosto obernuthi y skazithi mami. Nie mami thes prethiw zadnemu walki czinicz krom dozwolenia j.k.m. i pothomkow i rad j.k.m. Naprzeciwko Tatharom i naprzeciwko kazdemu nieprzyaczielowi zadnego nie winniączi, kothoribi woiowathi myely, albo walkę naprzeciwko pansthwu j.k.m. podniescz, za obwieschzeniem i napomnieniem wlasnym, thak j.k.m. szamiho, iako hethmanow wielkieho i polnego na pomocz dati. Zawszdi w pogothowiu bithi siedm thisięczi liudzi miethi hodnych ku boiowi na przeciwko kazdemu nieprzyaczielowi j.k.m. ilie krocz budeth potrzeba budem winni poslathi. A ieslibi byla thego potrzeba mi sami holowoiu swoieiu se swemi radami i boiari i poddanemi nassemi i pothomsko nasich moldawskich y walaskich na pomocz naiasnieisemu panu krolu polskiemu ku obronie pansthwa koroni polskiei budoth potrzeba, paidemo i pomocz dami, i pothomkowie nasi dawathi buduth na czaszi dluhe i nie chotyathi zapamietati dobrodzieisthwa j.k.m. i nakładow ktorem w postanowieniu nas w woiewocztwie moldawskim j.k.m. uczinithi raczil.

Mi wsim kupczom i poslom wielkim y malym s krolesthwa polskiego do ziemlie moldawskiey dlia ktoreikolwiek rzeczy iezdzączem i chodzączem, albo czeresz zemliu nasem do Turkow albo do kthorichkolwiek zemli przechodzączim dobrowolnie przesthi i wernuthi sie sprawowathi i kupithi i predawathi, o dobrowolnie wiezdi w ziemli moldawskiey i voloskiei dobroiu wolnosth od nas dathi i prepustithy obieczujem. A iesliby kthokolwiek kriwdu ym albo kothoremu oszobno uczinil albo zabithi chotil a bilbi naliezion, thedy mi s thim ktorehobi stanu kolwiek bil albo powasnosthi bilbi winu za iego prostupki karan.

Nadtho priwileie od ktorichkolwiek voiewod voloskich prodkow naszich ktorimkolwiek mieschom, miesta, ludom i stanom i pospolithem liudziom i kazdemu zoszobna w krolesthwie polskim buduczim y mieszkajaczim w koronie polskiei k.j.m. i poddanim nadani y dane byly teperesnimi pospol z radami nassemi umocznieiem i poczwierdzaiem.

Thes nad thi ustawi wsi okolo uczinienia sprawiedliwosczi w obiech pansthwach czeres swietuiu pamiecz krolia polskiego y woyewody moldawskiego uchwalioni y w knechi zamku kamienieczkiego wiedeni i wpisani i we wsei moczi ich i z radami nasimi dzierzathi budem i theperesznimi listhi nasimi zachowuiemi i utwierdzamy, burkulabowie nassi maiaudz sie wedlug thich tho ustaw uczinienia sprawiedliwosczi poddanym oswieczonego maiestathu k.j.m. radithi i zachowathi maiucz j buduth powynny thyze burkulaby y iny wssy kthoriby bili kolwiek imieniem zwani dobr dzierzawczom za pierwsym upominaniem sprawiedliwosth czinithi ze wsiemi poddanemi naszemi, nie czekaiancz przyechania thohdi, krom wszelkiei odwloki bendą powinni.

Thez zlodeye y naiesniki lupiesthwa nie pyenieszny my kazdemu, alie wedlug ich uczinku horlom tisch burkulabi i wssi urzedniki winni buduth karathi. I zbiechlich chlopow, niewolnikow i zbihow krom wsitkiei odwloki panom swoim przes nas i przes naszu radu i przes kazdego nasego poddanego krom wselkoiu odwlokoiu maiud biti widani nie s dzieczie z ziezdu comissarskiego, ieno wedle prawa szoth czy iest czlowiek doswiadczithi mayuth stho kolik ieho.

Thes kozdego roku wedlie starego zwiczaiu i postanowienia budem dali comissari kothory ze wsich rad, boiarow, burkulabow, poddanim nasim sprawiedliwoscz czinithi z poddanimi j.k.m. weddlie prawa i wedlie Boha winni buduth cziniti, kothori thez comissarzow wsi i kozdego osobna kothoregobikolwiek stanu bil czlowiek poddani nas oni pozinathi i karathi zopolnuiu moczu miethi buduth.

Jeslibi thez ktoribi sie chotili biti korolmi polskimi albo nieprzyaczieliem i zdraiczą krolestwa polskiego, kothori wibieraiuth z domow, palith miestha i sella, abbo wsich skazano na harlo, w ziemlich nasich iawnie a pothaiemnie chowati nie maiem, ani poddani nassi ku skodi krolestwa polskiego chowathi nie maiuth, i owesm pohimawsi k.j.m., albo starosthom pogranicznim widati abo y z zemlie nassei wignathi budem winny.

Jeslibi thes niekothori wiezien z Thatar albo s Thurkow albo s ktorichkolwiek insich ukraini uthekli do koroni polskiey ceres naszeiu zemliu moldawsku i voloskoiu iawnie albo pothaiemnie, w tom krom wselkoho zadzierzenia nie tilko wolno preithi przes zemli dati maiem, alie thes nad nimi lasku swoim okazowathi budem.

A ku themu granicze wssi mezi zemliami nassemi a pansthwy kroliesthwa polskieho i wielkieho kniasthwa lithewskiego nie inaczei iako starodawnego obiczaiu i postanowienia miethi choczem, ani teze do tich panstw kroliesthwa polskiego naiazdow cziniti, albo ieho poddany naszim pusthosicz dopusthimo, ani pothonkowie naszi dopustith.

K themu zadnich siol od thego czaszu i zamkow wedlie starodawnego posthanowienia po obaiei stronie Nestra na zemli k.j.m. saditi, iazi i paszieki czinithi i thez z dobitkiem na tamthi grunthi poddanim naszim nie dopostimi, i pothomki nassi nie dopusczą.

Mlinow thez wedlie starodawnego postanowienia po obiema stronami Niestra w ziemli k.j. mczi nie dolho uziwathi mami, iedno koli budeth wolia i laska k.j.m. Gdy thes kosteli w ziemli nasei saskie i ormianskie

przes Stephanicza zlego woiewodą pokazenie naprawithi i pobudowathi budem dopustili.

Gdi thes o pokuczką ziemie nie maiem prosithi ani wspominathi ani w nie wstempowati namiei na wieki wieczne sthosz pokuczka ziemia iest prawa oczisna j.k.m. i prislusa ku koronie polskiei. Nie maiem iei dobiwaczthi ani mami na iei zadnich nayazdow czinithi nymy my, ny pothomki nasi, ani nassa rada, is ta ziemia pokuczka iesth z dawnich czaszow wlasna dziedziczna k.j.m. priatella i roditela naschego milosciwego i maieth bithi na wieki. Odno kothori budeth prawi rodziczi i niewolniczi, iako Czyganie i Thatharowie zemli moldawskoie, thakowe liudi nie mąia bycz nigdzie przyimowani do zemlye polsky, alie mayuth bythy wopiath wydawany do ziemly moldawskyey. A zbiegowie na obu stronch aby nie byly prymowany a sthobi bili widawani them ktobi od kogo ucziekl.

Takze abi bilo trimano okolo uczinienia sprawiedliwosczi iako w inszich lisczieoh opiszano iesth.

Jeslibi z dopusczenia bozego na nasz, na nasze zemliu moldawska i na pothomkow naszich jeslibi sie przygodzila iaka naiazdka i gwalth od kthorich nieprzyaczielow krzeszczianskich, poganow, a naiasnieisi Sigmunth krol polski, milostiwy nas roditel, i pothomki j.k.m.i ze wsseiu swoiu raduiu i pomoczą i ze wszemi swoiemi poddanemi maieth nam woisko dathi i w pomocz bithi przeciwko nieprzyaczielom chrzesczyanskim i poganom nas rathowathi a obronithi. A tak Boze thego nie dai, a yeslyby sie przichodzilo na nas i na naszu radu voloszku i na wsiu ziemliu moldawskuiu mocz thakowa i nathiska od ktoregokolwiek nieprzyaczela pohanczow prisla, kothorimbichmo widzierzithi nie mohli, thedi maiemi miethi wolneye wisthuplenie s knehinami naszemi, raduyu nassuyu y z boiary, z poddanymy nassimy a szonami i dzieczmi nasimi, skarbem, maiethnosczmi, z dobithki nassemi ze wssiemy do ziemli k.j.m. we wsiech mieszcziech i we wsech hrodziech i we wsech siolach j.k.m. i u radach iego mczi na wssech stronach i po wsiech stronach j.k.m. czokolwiek ssą pod j.k.m. i dana nam iesth swododną i dobrowolną i odstoroną i bespieczną powesde mieszkati i zachowathi sie. A pak ieslibi szie przihuzilo prossithy nasz nasi niepryathele pohanczi nas tyie nasich panow i tye od poddanich nasich i z ruki j.k.m., a j.k.m. nas nie maiącz widathi ani panow masich ani poddanich nassich w recze poganow, nieprzyaczieliom chrzesczyanskim. Ani pak priathel i roditel nas milosthiwy Sigmunth Augusth krol polsky majeth nas i panow nasich i poddani nasche milowati i wzietki w lascze dzierzaty i poziwienia nam dopustihi slusznie nam zdobiwathi. I thesz k.j.m., pryatel i roditel nas milosczіwy, j ma nam swoią personą i swoią moczą i swoimi radami i s poddanemi koroni polskiei nam na pomocz bithi i nassu oiczisnu zemlie moldawskiei nam dobiwathi. A iesly nam Bog pomozeth oyczisnu zemlie moldawskiey dobywathy, a od k.j.m. da iesth nam swobodno i dobrowolno, otworzono i bespieczno bes zadnich skod i chamowania wiethy od ziemli j. k.m. z naszemi knechinami i z naszemi radami i s poddanemi, dethmi i zonami nasemi i ze wsitkiem skarbem i z maiethnosczą z dobitky naszemi do naszei zemli i oiczisni moldawskiei i do naszich pansthw. A także zadnego niepriatela nasego ktoribi sie chcial ozwacz hospodarem ziemie moldawskiei, kolibi prislo do naschego priathela i rodithiela Sigmuntha Augustha k.j.m., nie maieth w ziemli j.k.m. mieszkathi, ani zachowathi, alie maieth ieho wignathi i wipedzithi precz swei ziemie.

A thakze Zigmunth August k.j.m. i pothomkowie j.k.m.i poddani k.j.m. nam Alexandrowie woiewodzie i pothomkom nasim i naszei ziemie zadnei skodi i przekazi nieprzyaznie nie maieth czinicz, ani radą, ani uczinkiem, ani iawnie ani pothaiemnie. A iesli dorozumieiath thakowe zloie od thakowich niepriateli nasich, thedi Sigmunth Augusth k.j.m. maieth nam dati znathi i powiedathi.

I thes nasim kupczom od nassei ziemli moldawskiei daiemi swobodno i dobrowolno othworono chodithi i thargowathi w ziemi k.j.m. po staremu zakonu i po staremu skladu zaplacziwsi swoie prawo mitho, thim iesth i maieth bithi wolno i otworzono drogami kthoremi oni poidą nazad wernuthi sie ze wsiemi maiethnosczami czo kto przi szobie bendzie miecz.

The wsithki rzeczi i kazda zoszobna ktorą na thim miesczu iesth opisana i ktorichkolwiek w starich xięgach przisięznich i w naszei prziszieze w Bakothi iest uczinieni napiszany, ktore w then listh wkladami ze wsitką rada i ze wsitkiemi boiari i poddanemi nasimy ziemie nassey moldawskiei i voloszkiei mocznie i nieodmiennie zachowathi i dzierzathi pod nassu i rad nassich przisiehu nas i z radami naszemi na dussu nassu i czesth nassu i poddanich nasich za nas i za pothomki nasche i za poddane nasche wsithkie ktore przi nas są obieczuiem chowacz pod przisehami nasemi. Thakowo thedi przisiehami z radami nassemi i s przizwoleniem ich dobrze ssie rozmisliwszi i u sziebie uwaziwszi dobrowolnie uczinilismi y wipelnili, i nasi panowie nizei napisani dobrowolnie uczinili y wipelnili przes nas i wszy susiedi ziemli moldawskiey i woloszkiei nathenczas buduczich i niebuduczich iesli derzemi i napelnimi iako wizei iesth napiszano.

Thak nam Boze pomoczi i swietha Troicza i szwenthi krzisz.

A thes ieslibichmi thich wsithkich rzeczi i postanowionich i wisy opisanych i namionowanich i nareczanich przes nasz obieczanich nie wipelnili, albo nie uczinili, a przeciwko przyaczieliowi i rodziczielowi nasemu j.k.m. i koronie polskiei czo thakowego przecziwnego uczinicz chczieli, albo czo uczinili, panie Boze moczni w Troiczi swietei thedi nam nie pomozi i zaby nas na duszi i na czielie.

A na tho iest wiara i dusza nasa, panow rad naszich i boiarow nasich. A przithem bili panowie rada nasza duchowna i swieczka wielebni w Bodze i bogomolczi naszi kir Hrehorie metropolith soczawsky nawissi wsech bohomodlczow i biskup ziemie naszei moldawskiei, i kir Makarie biskup romansky i nowogrodzky i wissei ziemie doliczney, i kir Gregorie biskup radowski i puthenski i czarnowieczki i wsei horizney, wielmozni nassa rada panowie swieczczi pan Mohila Chudicza wielki kanczlerz, pan Siemon Nehrilowicz burkulab soczawskiego horoda nawissi hethman wszeho nassego dworu, pan Jwan Nadabaikowicz wielki marschalek wsey ziemie dolicznei, pan Sturza Ureklewicz, pan Petr Korkowicz, pan Lukasz Popowicz, a pan Jwan Hirowicz starosthowie hoczinsczi, pan Jwan Danczulowicz, pan Waisel Prasanowicz starostowie niemiczkich y kamienieczkich, pan Joseph Wewericzowicz a pan Waskan starosthowie romanskich i nowogrodzkich, pan Jwan Iaczkowicz a pan Dziurdza starosthowie soczawskich, pan Danilo Mosowicz wielki podskarbi, pan Jwan Sendreiskylowicz wielyky miecznik, pan Woskan Mogilowicz wielky podkomory, pan Theodor Drochoiowicz podczaszy, pan Mediolan s Koworlaya wielki stolnik, pan Negoi wielki koniussy, pan Jwan Moczokowicz marschalek wszego nassego dworu a starostha iaskoy dzierzawi, pan Bernowski sta-

rostha czernowieczki, pan Drohicz Nadibaikowicz wielki medniczar, pan Anthoni wielki chliebnik, pan Drohicz Spanczakowicz wielki dwiernik, pan Hrehori Liczulowicz posthelnik, pan Jwan Mohildowicz wisternik i zupnik, pan Jwan Petrikowicz, pan Hrehori Feriowicz kanclerzi nassi y innich nasich boiar i sekretarzow i urzednikow wielkich i malich.

A dan iesth thot listh ceres ruki verhu piszanego pana Mohila Chudzicza wielkiego canclerza ziemi nassei moldaswkiey. Iakosz na twardoscz i liepsą krepkoscz tich wsithkich rzeczi wizei opiszanich kazaliszmi pieczencz nassą prziwiezithi k temu listu naszemu i pieczeci panow radnich nasich na wierzchu piszanich przewieszone ku themu listu naschemu. Pisan w Chorlowskim mieszcze w lyatho siethmy tyssiącz sessdziessianth y yeden miessiącza junya dwaczeth wtory den.

BNW—BOZ, 1293, f. 23—29^v. Copie 1831. AGW—LL, 14, f. 170—178^v. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 90—107. Fotocopia originalului în limba slavă, în *Album paleografic moldovenesc*, nr. LXXIX.

Jurămîntul lui Alexandru voievodul Moldovei pe care l-a făcut în ţara sa în faţa milostivirii sale domnului Stanislav de Tenczyn voievodul Cracoviei şi a domnului Petru Boratyński castelan de Bełz.

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului sfînt. Amin.

Noi Alexandru, din mila lui Dumnezeu domn şi moştenitor al ţării Moldovei şi Ţării Româneşti, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturora împreună şi fiecăruia îndeosebi, celor de faţă şi viitor, care veţi avea cunoştinţă de aceasta, că noi rămînem la vechile obiceiuri ale înaintaşilor noştri, voievozii Moldovei, şi voim să urmăm mai ales pe acelea, pe care ei au obişnuit să le ţină cu stăruinţă şi cu bunăvoinţă, tare şi neclintit, pentru credinţa şi jurămîntul faţă de preastrăluciţii regi ai Poloniei, după înţelegerea şi jurămîntul lor şi prin jurămintele lor pentru păstrarea credinţei, supunerii şi omagiului de vasalitate, cu ajutor împotriva duşmanului, şi pentru păstrarea păcii veşnice, şi au obişnuit să se îndatoreze, ei înşişi şi urmaşii lor, faţă de preastrăluciţii regi şi faţă de Coroana polonă[1] şi să întărească mai întîi jurămîntul. Cînd deci ţara Moldovei a fost eliberată, cu ajutorul unor oameni de seamă şi oameni de arme dintre sfetnicii noştri, de domnia lui Iliaş şi Ştefan voievozi, cînd noi în acea vreme am fost venit cu mulţi oameni de arme în regatul Poloniei, noi înşine am fost puşi şi ridicaţi anul trecut, din mila lui Dumnezeu, de către preastrălucitul Sigismund August, regele Poloniei, prietenul şi părintele nostru milostiv, în aceeaşi domnie a ţării Moldovei şi Ţării Româneşti şi de aceea i-am jurat pe Nistru, în oraşul Bakota[2], să fim supus, ca vasal, măriei sale şi i-am mai făgăduit să întărim jurămîntul în ţară de către toţi şi să-l înnoim, iar dacă şi aceasta n-ar fi de ajuns pentru pacea veşnică şi pentru păzirea credinţei, s-ar cuveni ca amîndouă statele să contribuie şi să adauge şi să-l întărească din nou, prin sfetnicii noştri de ambele părţi, şi să-l confirme din nou prin jurămînt. De aceea am trimis la Cracovia, la dieta mare, pe puternicii şi de bun neam panii sfetnici ai noştri, pe Ioan Hîra pîrcălabul Hotinului şi pe Dan vistiernicul nostru, prin care să mulţumim mai întîi m.s. regelui că a binevoit să ne ţină şi să ne hrănească pe noi în regatul său atunci cînd am venit cu mulţi şi cu alţi sfetnici ai noştri în ţara sa şi să ne arate îndurarea sa regească. De aceea ne-am declarat prin ei că ne închinăm măriei sale şi ne-am rugat ca măria sa să ne primească pe noi şi ţara noastră sub protecţia sa, şi că întărim jurămîntul făcut de noi la Bakota şi că împlinim şi adău-

găm la ceea ce n-ar fi ajuns, şi să binevoiască să trimită solii săi la noi. În care lucruri am cunoscut o îndurare nu mai mică decît ceea ce am cunoscut-o mai înainte, cînd ne-a pus în domnie şi cînd ne-a adăpostit în ţara sa. Căci, la rugămintea noastră, a binevoit să trimită la noi solii săi, oameni aleşi şi înţelepţi, pe puternicul domn Stanislav conte de Tenczyn, castelanul Liovului, staroste de Lublin, Bełz şi Urzędów, şi pe nobilul domn Petru Boratyński, burgravul şi substarostele Cracoviei, secretarul său, şi a binevoit să ne primească sub scutul şi în îndurarea sa pe noi, ţara noastră şi pe supuşii noştri. Noi deci foarte recunoscători închinîndu-ne înaintea acestor soli şi depunînd jurămînt, cu mîinile noastre pe Hristos cel sfînt, de supunere şi vasalitate, după vechile omagii, luminatei maiestăţi a m.s. regelui şi regatului Poloniei, cu panii sfetnici ai noştri şi cu boierii şi cu toată ţara îndeobşte şi fiecare în parte am făcut şi am împlinit toţi împreună şi fiecare în parte, ca să fie ţinute cu credinţă şi păzite toate lucrurile scrise mai jos, tare şi întru nimic neschimbat în vecii vecilor de către noi înşine şi de către urmaşii noştri şi de către sfetnicii noştri, de către pîrcălabi, nobilimea, boierii şi de către toţi supuşii noştri ai ţării Moldovei şi Ţării Româneşti. Am făgăduit prin aceste cărţi şi făgăduim, cum am cunoscut o îndurare mai mare decît toţi ceilalţi voievozi dintîi în păstrarea vieţii noastre şi a supuşilor noştri şi cu mare preţuire şi spre mare înălţare, jurăm şi făgăduim pentru noi înşine şi pentru urmaşii noştri, sfetnicii, pîrcălabii, boierii şi cu toţi supuşii noştri să ţinem şi să păzim tare în vecii vecilor toate lucrurile scrise mai jos şi confirmăm şi întărim toţi împreună şi fiecare în parte cu aceste cărţi ale noastre întru totul îndeplinirea în toate atît a jurămîntului înaintaşilor noştri, voievozii de mai înainte ai ţării Moldovei cu preastrăluciţii regi ai Poloniei, cît şi jurămîntul nostru împlinit şi legat şi săvîrşit în orăşelul Bakota preastrălucitei maiestăţi a m.s. regelui Sigismund August, prietenului şi părintelui nostru milostiv, ş. regatului măriei sale al Poloniei.

Mai întîi făgăduim şi ne îndatorăm, în numele nostru şi al panilor sfetnici şi al pîrcălabilor şi al boierilor şi al tuturor supuşilor noştri ai ţării Moldovei, care sînt pe lîngă noi şi care n-ar fi, şi în numele tuturor supuşilor noştri şi al urmaşilor noştri, faţă de preastrălucitul rege, domn şi domn Sigismund August, faţă de regatul Poloniei, faţă de urmaşii măriei sale, că nu vom avea şi nu vom recunoaşte şi nici urmaşii noştri nu vor avea şi nu vor recunoaşte pe un altul al nostru decît pe preastrălucitul rege al Poloniei, căruia îi vom fi credincioşi şi supuşi, şi voim să fim prieten credincios măriei sale şi vom fi duşman duşmanului măriei sale, cu toată ţara noastră, şi vom respinge cu mare grijă pe duşmani de la ţara măriei sale, şi îl vrem ca un tată al propriilor noastre ţări, şi de asemenea trădările şi primejdiile care ar fi din partea duşmanului asupra regatului Poloniei, aflînd de trădări, vom da fără întîrziere de ştire m.s. regelui sau hatmanilor poloni, şi vom fi prietenul m.s. regelui şi regatului Poloniei, şi urmaşii noştri şi supuşii noştri în vecii vecilor vor fi, fără nici o trădare şi viclenie şi altă minciună. Pe lîngă aceasta, dacă cineva ne-ar sfătui să părăsim pe m.s. regele, noi făgăduim să ţinem credinţa şi jurămîntul, cu sfetnicii şi cu boierii şi cu toată ţara noastră, şi dacă noi înşine l-am părăsi, ferească Dumnezeu, la un sfat diavolesc, sau dacă urmaşii noştri, voievozii, ar voi să-l părăsească, atunci noi, sfetnicii şi toţi boierii şi toată ţara noastră a Moldovei şi Ţării Româneşti făgăduim să stăm sub acest jurămînt şi să ţinem credinţă adevărată m.s. regelui şi regatului Poloniei, să înmulţim şi să sporim bunul renume şi folos al regatului polon şi să

ne ferim să intrăm în sfat şi în înţelegeri unde s-ar plănui ceva stricăcios m.s. regelui şi regatului polon. Ci dimpotrivă, dacă ar ajunge la cunoştinţa noastră şi a supuşilor noştri ceva, din care s-ar putea aduce daune măriei sale şi regatului polon, făgăduim să prevenim şi să oprim, şi voi fi dator să dau de ştire, fără întîrziere, măriei sale sau hatmanilor sau staroştilor şi nobililor de la graniţă, şi vor fi datori aceasta şi urmaşii şi supuşii noştri.

De asemenea, n-avem să facem şi să stabilim în numele ţării nici o înţelegere şi nici o hotărîre şi nici o alianţă şi omagiu de vasalitate cu nici o persoană de orice stare şi demnitate ar fi ea, fără ştirea m.s. regelui şi a senatorilor Coroanei polone. Nu vom fi îndepărtaţi şi nici urmaşii noştri nu vor fi îndepărtaţi din voievodatul Moldovei şi Ţării Româneşti, ci, dimpotrivă, dacă vom fi îndepărtaţi de aici, îl vom dobîndi după putinţa noastră. Pe lîngă aceasta, toate înţelegerile şi hotărîrile, care ar dăuna m.s. regelui, avem să le stricăm şi să le desfiinţăm. De asemenea, n-avem să facem război împotriva nimănui, fără permisia m.s. regelui şi a urmaşilor şi a senatorilor măriei sale. Să dăm ajutor împotriva tătarilor şi împotriva fiecărui duşman, neexceptînd pe nimeni care s-ar război sau ar ridica război împotriva statului m.s. regelui, la vestirea şi cererea proprie, atît a m.s. regelui însuşi, cît şi a marelui hatman şi a hatmanului de cîmp. Să avem totdeauna gata 7 000 de oameni buni de luptă împotriva fiecărui duşman al m.s. regelui şi ori de cîte ori va fi nevoie, vom fi datori să-i trimitem. Şi dacă va fi nevoie să mergem noi înşine cu capul nostru, cu sfetnicii noştri şi cu boierii şi cu supuşii noştri şi urmaşii noştri ai Moldovei şi Ţării Româneşti în ajutorul preastrălucitului domn, regelui Poloniei, în apărarea statului Coroanei polone, vom merge şi vom da ajutor, şi vor da şi urmaşii noştri în vecii vecilor, şi nu vor voi să uite binefacerile m.s. regelui şi cheltuielile pe care a binevoit să le facă la aşezarea noastră în domnia Moldovei.

Noi făgăduim să dăm şi să îngăduim din partea noastră intrarea liberă în ţara noastră a Moldovei în bună voie, precum şi trecere şi întoarcere în voie tuturor negustorilor şi solilor mari şi mici, care călătoresc şi merg din regatul Poloniei în Ţara Moldovei şi Ţara Românească, sau care trec prin ţara noastră la turci sau în oricare altă ţară pentru orice pricină, să se ocupe de trebile lor, să cumpere şi să vîndă. Iar dacă cineva le-ar face lor împreună sau oricui în parte daună sau ar vrea să-i ucidă şi ar fi găsit, atunci noi vom pedepsi pe vinovat de orice stare sau rang ar fi el pentru fapta sa rea.

Afară de aceasta, întărim şi confirmăm împreună cu sfetnicii noştri privilegiile care au fost acordate şi date de oricare dintre voievozii moldoveni, înaintaşii noştri, oricăror oraşe, oameni şi stări şi oamenilor împreună şi fiecăruia în parte care se află în regatul Poloniei şi care locuiesc în Coroana polonă a m.s. regelui şi supuşilor săi.

Pe lîngă aceasta, toate legile în legătură cu împărţirea dreptăţii în amîndouă statele, legi care sînt făcute de răposatul rege al Poloniei[3] şi de voievodul Moldovei şi trecute şi înscrise în registrul cetăţii Cameniţei, le vom păzi în toată puterea lor, împreună cu sfetnicii noştri, şi le păzim şi le întărim cu aceste cărţi ale noastre, iar pîrcălabii noştri au să ia sfat şi au să se ţină după aceste legi la împărţirea dreptăţii supuşilor luminatei maiestăţi a m.s. regelui, şi vor fi datori aceiaşi pîrcălabi şi alţii toţi, ori cum ar fi chemaţi pe nume, să facă dreptate la cea dintîi cerere a arendaşi-

lor domeniilor cu toţi supuşii noştri, neaşteptînd sosirea de acolo, vor fi datori, fără nici o amînare.

De asemenea, aceiaşi pîrcălabi şi toţi slujbaşii vor fi datori să pedepsească hoţii şi năvălitorii, jafurile, nu prin bani de la fiecare, ci cu capetele lor, după fapta lor. Şi ţăranii fugiţi, robii şi fugarii au să fie predaţi fără nici o amînare stăpînilor lor de către noi şi de către sfetnicii noştri şi de către fiecare supus al nostru, fără nici o amînare, nu prin hotărîrea adunării comisarilor, ci după lege, cum va fi dovedit omul, oricine ar fi.

De asemenea, vom da în fiecare an, după vechiul obicei şi hotărîre, comisari dintre toţi sfetnicii, boierii, pîrcălabii, care vor fi datori să facă dreptate supuşilor noştri cu supuşii m.s. regelui, după lege şi după Dumnezeu, care comisari toţi împreună şi fiecare în parte vor avea putere reciprocă să judece şi să pedepsească pe omul, supusul nostru, de orice stare ar fi el.

Dacă cineva ar vrea să fie duşman regilor Poloniei şi trădător al regatului polon, cei care pradă case şi ard oraşe şi sate, toţi aceştia să fie pedepsiţi cu capul; n-avem să-i adăpostim pe faţă sau în taină în ţările noastre şi nici supuşii noştri n-au să-i adăpostească în dauna regatului polon, ci, dimpotrivă, vom fi datori ca, prinzîndu-i, să-i predăm m.s. regelui sau staroştilor de la hotar, ori să-i izgonim din ţara noastră.

Dacă, de asemenea, unii prizonieri ar fugi pe faţă sau în taină de la tătari sau de la turci ori din orice altă ţară de margine în regatul polon prin ţara noastră a Moldovei şi Ţării Româneşti, unuia ca acestuia avem să-i dăm, fără nici o reţinere a sa, nu numai voia de a trece prin ţară, ci să ne arătăm şi îndurarea noastră asupra lui.

Pe lîngă aceasta, voim să avem toate graniţele între ţările noastre şi statul regatului Poloniei şi cel al marelui principat al Lituaniei nu altfel, ci după străvechiul obicei şi hotărîre, şi să nu facem năvăliri în aceste state ale regatului Poloniei, sau să îngăduim supuşilor noştri să le pustiiască, şi nici urmaşii noştri nu vor îngădui aceasta.

Pe lîngă aceasta, nu vom îngădui, după vechea hotărîre, supuşilor noştri din acest moment să înfiinţeze nici un sat şi nici o cetate, nici să facă iazuri şi prisăci pe ambele părţi ale Nistrului pe pămînturile m.s. regelui, şi nici⟨să stea⟩ cu vitele pe acele pămînturi, şi urmaşii noştri nu vor îngădui aceasta.

Nici mori n-avem să folosim mai mult, după străvechea hotărîre, pe ambele părţi ale Nistrului, pe pămîntul m.s. regelui, decît cît va fi voia şi bunăvoinţa măriei sale. De asemenea, vom îngădui să se repare şi să se clădească în ţara noastră bisericile săseşti şi armeneşti, distruse de Ştefăniţă voievodul cel rău[4].

La fel, n-avem să cerem şi nici să pomenim de ţara Pocuţiei şi nici să intrăm în ea cîtuşi de puţin în vecii vecilor, pentru că ţara Pocuţiei este dreaptă moşie a m.s. regelui şi aparţine Coroanei polone. N-avem s-o cucerim şi nici n-avem să facem nici o năvălire asupra ei nici noi, nici urmaşii, nici sfetnicii noştri, căci această ţară a Pocuţiei este din vremuri vechi proprie de moştenire a m.s. regelui, prietenul şi părintele nostru milostiv, şi are să fie în veci. Numai oamenii care vor fi drepţi de moştenire şi robi, ca ţiganii şi tătarii ţării Moldovei, asemenea oameni n-au să fie nicicînd primiţi în ţara Poloniei, ci au să fie daţi înapoi în ţara Moldovei. Şi fugarii de ambele părţi să nu fie primiţi, ci să fie predaţi fiecare aceluia de la care a fugit.

De asemenea, să fie păzită regula în privința împărțirii dreptății, după cum este scris în alte cărți.

Dacă, din vrerea Domnului, s-ar întîmpla asupra noastră, asupra țării noastre a Moldovei şi asupra urmașilor noştri vreo năvălire şi violență din partea unor duşmani creștini sau păgîni, preastrălucitul Sigismund, regele Poloniei, milostivul nostru părinte, şi urmaşii măriei sale şi cu toți sfetnicii săi şi cu ajutorul său şi cu toți supuşii săi are să ne dea oaste şi are să ne fie de ajutor împotriva duşmanilor creştini şi păgîni, să ne ajute şi să ne apere. Şi aşa, ferească Dumnezeu, dacă s-ar întîmpla să vină asupra noastră şi asupra sfetnicilor noştri moldoveni şi asupra întregii țări a Moldovei o astfel de putere şi apăsare din partea oricărui duşman păgîn, cărora nu i-am putea face față, atunci urmează să avem intrare liberă, cu cneaghinele noastre, cu sfetnicii noştri şi cu boierii, cu supuşii noştri şi cu soțiile şi cu copiii noştri, cu tezaurul, cu averile, cu vitele noastre cu toate în țara m.s. regelui, în toate oraşele şi în toate cetățile şi în toate satele măriei sale şi la sfetnicii măriei sale în toate ţinuturile şi prin toate ţinuturile măriei sale, oricare sînt sub puterea măriei sale, şi să ne fie dată putința să locuim şi să ne adăpostim slobod şi de bună voie şi la alegere şi sigur. De asemenea, dacă s-ar întîmpla ca duşmanii noştri păgîni să ne ceară pe noi şi pe boierii noştri şi pe supuşii noştri din mîna măriei sale regelui, măria sa n-are să ne dea pe noi, nici pe boierii noştri, nici pe supuşii noştri în mîinile păgînilor, duşmanii creştinilor. La fel, prietenul şi părintele nostru milostiv, Sigismund August, regele Poloniei, are să se îndure şi să ne ia şi să ne ţină pe noi şi boierii noştri şi supuşii noştri în grația sa şi să ne îngăduie hrana, ca s-o cîştigăm pe dreptate. Tot aşa m.s. regele, prietenul şi părintele nostru milostiv, are să ne fie de ajutor, cu persoana sa şi cu puterea sa şi cu sfetnicii săi şi cu supuşii Coroanei polone, nouă şi moşiei noastre, țării Moldovei, ca să ne-o dobîndească Iar dacă ne va ajuta Dumnezeu să ne dobîndim moşia, țara Moldovei, să fim lăsaţi de m.s. regele să ieşim slobod şi în voie pe față şi în siguranță, fără nici o daună şi opreliște, din țara măriei sale, cu cneaghinele şi cu sfetnicii noştri şi cu supuşii, copiii şi soțiile noastre şi cu tot tezaurul şi cu averea, cu vitele noastre în țara şi moşia noastră a Moldovei şi în statele noastre. De asemenea, nici un duşman de-al nostru, care ar voi să se dea drept domn al țării Moldovei şi care ar veni la prietenul şi părintele nostru, m.s. regele Sigismund August, n-are să şadă în țara măriei sale, nici să-l adăpostească, ci are să-l izgonească şi să-l alunge din țara sa.

Tot aşa m.s. regele Sigismund August şi urmaşii măriei sale şi supuşii măriei sale n-au să ne facă nouă, lui Alexandru voievod şi urmaşilor noştri şi țării noastre nici o pagubă şi nici o răutate în chip duşmănos, nici cu sfatul şi nici cu fapta, nici pe față şi nici în taină. Iar dacă ar cunoaşte asemenea răutăți din partea unor astfel de duşmani ai noştri, atunci m.s. regele Sigismund August are să ne dea de veste şi să ne spună.

De asemenea, dăm voie negustorilor noştri din țara noastră a Moldovei să meargă slobod şi în voie şi deschis şi să tîrguiască în țara m.s. regelui, după vechiul zacon şi după vechiul antrepozit, plătindu-şi dreapta vamă, şi cu aceasta este şi are să le fie slobod şi deschis să se întoarcă înapoi pe drumurile pe care vor pleca, cu toate averile ce le va avea fiecare la el.

Toate aceste lucruri la un loc şi fiecare în parte, care sînt scrise în acest loc şi oricîte sînt scrise în vechile cărți de jurămînt şi în jurămîntul nostru care a fost făcut la Bakota, pe care le trecem în această

carte, făgăduim cu toţi sfetnicii şi cu toţi boierii şi supuşii noştri ai ţării noastre a Moldovei şi Ţării Româneşti să le păzim şi să le ţinem tare şi neschimbat, sub jurămîntul nostru şi al sfetnicilor noştri, noi şi cu sfetnicii noştri făgăduim să le păzim sub jurămintele noastre pe sufletul nostru şi pe cinstea noastră şi a supuşilor noştri în numele nostru şi în numele urmaşilor noştri şi în numele supuşilor noştri, toate cîte atîrnă de noi. Aceste deci le-am făcut şi le-am împlinit de bună voie prin jurăminte, cu sfetnicii noştri şi cu îngăduinţa lor, gîndindu-ne bine şi chibzuind, şi panii noştri mai jos scrişi le-au făcut şi le-au împlinit de bună voie, că le vom păzi şi le vom împlini, noi şi toţi supuşii ţării Moldovei şi Ţării Româneşti care s-au aflat în acest timp şi care nu s-au aflat, după cum este scris mai sus.

Aşa să ne ajuţi Doamne şi sfînta Troiţă şi sfînta cruce.

Iar dacă n-am împlini sau n-am face toate aceste lucruri hotărîte, stabilite, făgăduite şi mai sus scrise şi promise de noi şi am voi să facem sau am făcut ceva duşmănos împotriva prietenului nostru, m.s. regele, şi împotriva Coroanei polone, atunci Doamne Dumnezeule puternice în sfîntă Troiţă unule, nu ne ajuta şi ucide-ne sufletul şi trupul.

Şi la aceasta este credinţa şi sufletul nostru, al panilor sfetnici ai noştri şi al boierilor noştri. Şi la aceasta au fost faţă panii sfetnici ai noştri duhovnici şi mireni : în Dumnezeu preasfinţitul şi de Dumnezeu rugătorul nostru kir Grigore mitropolitul Sucevei, cel mai înalt dintre toţi rugătorii de Dumnezeu şi episcopii ţării noastre a Moldovei, şi kir Macarie episcopul Romanului, al Cetăţii-Noi şi al întregii ţări de jos, şi kir Grigore episcopul Rădăuţilor, Putnei şi Cernăuţilor şi al întregii ţări de sus ; puternicii sfetnici ai noştri panii mireni : pan Movilă Hudici mare logofăt, pan Simeon Negrilă pîrcălabul cetăţii Sucevei, mare hatman al întregii noastre curţi, pan Ioan Nădăbaico mare vornic al întregii ţări de jos, pan Sturza Ureche, pan Petru Cîrcă, pan Luca Popovici şi pan Ioan Hîra staroştii Hotinului, pan Ioan Danciul, pan Veisa Prasan ⟨?⟩ staroştii Cetăţii Neamţului, pan Iosif Veveriţă şi pan Văscan staroştii Romanului şi Cetăţii-Noi, pan Ioan Iaţcu şi pan Giurgea staroştii Sucevei, pan Dănilă Mosu mare vistier, pan Ioan Şendrescul mare spătar, pan Văscan Movilă mare postelnic, pan Teodor de la Dorohoi păharnic, pan Medelean de la Covurlui mare stolnic, pan Negoi mare comis, pan Ioan Moţoc vornicul întregii noastre curţi şi starostele ţinutului Iaşilor, pan Barnovschi starostele Cernăuţilor, pan Drăghici Nădăbaico mare medelnicer, pan Anton mare pitar, pan Drăghici Spancioc mare vornic, pan Grigore Liciul postelnic, pan Ioan Mogîldea vistiernic şi cămăraş, pan Ioan al lui Petrică, pan Grigore al lui Feria logofeţii noştri şi alţi boieri ai noştri şi secretari şi dregători mari şi mici[5].

Şi s-a dat această carte prin mîna mai sus scrisului pan Movilă Hudici mare logofăt al ţării noastre a Moldovei. Iar pentru mai mare putere şi întărire a tuturor acestor lucruri scrise mai sus am poruncit să se atîrne pecetea noastră la această carte a noastră şi să se lege peceţile panilor sfetnici ai noştri mai sus scrişi la această carte a noastră. S-a scris în oraşul Hîrlău, în anul 7061 ⟨1553⟩ luna iunie, ziua 22.

---

[1] Regatul Poloniei.

[2] Textul polon al jurămîntului, depus la 5 septembrie 1552 la Bakota, localitate situată la confluenţa pîrîului Rudka cu Nistrul, în BNW—BOZ, 1293, f. 21—23. Textul latin, la M. Dogiel, *Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lituaniae*, I, p. 618—619; reprodus de N. Densuşianu, în Hurmuzaki, *Documente*, II—5, p. 32—33.

[3] Sigismund I cel Bătrîn.
[4] Fiul lui Petru Rareș.
[5] Divanul, cu unele greșeli de lectură și cu numele polonizat al boierilor, la T. Holban, *Documente externe (1552—1561)*, în „Studii", 18, 1965, nr. 3, p. 673—674.

85 **Suceava, 29 iulie 1553.**

INSTRUCȚIUNILE LUI VĂSCAN MOVILĂ, SOL ÎN POLONIA

După ce a depus jurămînt regelui în fața solilor acestuia și după ce i-a trimis cartea de jurămînt, Alexandru Lăpușneanu cere și din partea sa o asemenea carte. Îl anunță că sultanul este gata să pornească la război și că a îndemnat pe Radu Ilie, refugiat în Transilvania, să alunge pe Mircea Ciobanul din Țara Românească. Se teme de vizirul Rustem pașa, care pune la cale asemenea lucruri. Iliaș-Mehmed, fiul turcit al lui Petru Rareș, îl sapă la Poartă ca să obțină domnia pentru fratele său Constantin. Dimitrie Wiśniowiecki caută sprijin la turci împotriva Podoliei și a Moldovei. Îi cere un ajutor bănesc pentru a-și plăti tributul sporit. A stabilit un singur drum pentru negustorii moldoveni care se duc în Polonia. Îi cere carte de liberă trecere pentru solii Moscovei.

Liata bozego 7061 iuly XXIX. Posselstwo do Zigmunta Augusta krolia polskiego od Alexandra woiewodi i hospodara ziemye mołdawski, przesz Mohila wielkiego posczielnika y s Szuczaw.

Poklon uczinicz. Listh dacz. Yeden kon darowacz.

Hosopdar nasz Alexander woiewoda kazal nam mowicz wassey c. mczi ysz gdy bylo pirwssich czassow iego mcz pana moyego poslal swoye posly do wassey k. mczi, pana Chra starostę choczinskiego y pana Dana wielkiego podskarbyego, prossączy u ych mczi myru y pokoyu wieczistego y o listhy przissiężne, yako bylo myedzy przodky nassich y wassich, myedzy nassemy ziemyamy ziemyą corony polskiey y ziemią woloską, tak aby bilo y terasz myedzi namy myr y pokoy wieczny y listhy przissiężne aby uczinil wassa k. mcz dla dobra chrzesczianskiego. Y chcącz wassa k. mcz myr y pokoy wieczny aby bilo miedzy namy y myedzi zyemiamy nassemy, poslalesz wassa k. mcz do iego mczi hospodara moiego mcziwego pana Thęczinskiego Stanislawa, pana lwowskiego ý starostę lubelskiego, a pana Piotra Borathinskiego podstarosczíego crakowskiego z mnochemy rzeczamy y potrzebamy dlia dobra chrzesczianskiego, ktore iesth potrzebne kasdemu chrzesczianinowy, y ządaly u naszego hospodara listhu przissięznego aby ssie uczinilo y zapissowalo po wolyey wassey k. mczi y po nassey. Hospodar iego mcz uczinil listh przissięzny ktori iego mcz poslal do wassey k. mczi poslem wassem y slubil y przissięgę uczinil panu Bogu y wassey k. mczi swoyą ręką na swięntha ewangelią y ze wssitką sswą radą. Na tho iego mcz hospodar moy yesseze od waschey k. mczi prossy listhu przissięznego takowego y takowisz przisięgi uczinicz, klasscz rękamy sswemy na s. ewangelią y ze wssitką radą sswą takimze obiczaiem.

Hospodar iego mcz nasz mcziwy pan roskazal waschey k. mczi powiedziecz za nowynę o czessarzu thureczkym ysz ma barzo wielkie woysko pogothowiu y thego ssie miessiącza okaze gdzie bendzie chczial tho woysko obroczicz, terasz za pewne wiedziecz nie mozem gdzie ye ma obrocicz, yedny powiedaya na Krzelhasse. A thak gdy pothem okolo tego pewną wiadomoscz miecz bendziem na ony czassy wassey k. mczi znacz damy.

Tesz iego mcz kazal nam wassey k. mczi powiedziecz ysz czassow nyedawno przesslych przissedl do nasz yeden Thurczin z listhem od cze-

ssarza thureczkiego y przessedl przess nassę ziemyę do węgiersky ziemy. Y kazal tak ze go poslal czessarz thureczky do Radula thego woiewody pribyhy czo ssą s nyem czo byly powynny ony na Mirczą woiewodę aby go wygnal z panstwa iego, aby bil Radul pan multhansky zemy, y kazał ze iesth z roskazania thureczkiego czessarza. A hospodar iego mcz yz nassedl ze nie zna czessarza thureczkiego, alie tho cziny wssitko Rostam bassa aby przisly na multhanską ziemię aby ssie czessarz slissącz rozgniewal na mię, zeby ssam czessarz thureczky przissedl ssam swoiem woyskiem do multhansky ziemye, a o tho siluyącz Rostam bassa aby przissedl z woyskiem na nassę ziemyę plienicz y kazicz, az ynak nie moze nam u znaliessczwyny. Jmo hospodar iego mcz kazal nam prossicz wassę c. mcz aby wassa k. mcz nie raczil przepussczacz asz bendzie gothow na kassdy czasz.

Tesz za radą Machmetha Jliass, ktory ssie othurczil, on ssedl do czessarza thureczkiego z wielką zalobą na nasz y obieczuie ssie nam wielie zlego czinicz y ssiluye ssie na hospodarstwo moldawskie y therasz iesth tham.

Tesz nam kazal hospodar powiedziecz wassey k. mczi o kniaziu Dymythru ysz on pusczíwssy oyczissnę pobiezal do Bialogrodu y mieska tham w renku urzędnykow bialogrodskych y uczinily yemu drogę do czessarza thureczkiego aby ssie pothurczil, a ynak bicz nie moze. J tak powiedayą iego prziaczielie, ktorzi ssą dobrymy prziacziolmy yemu, ze wielie zlich a nyepodobnich rzeczi misly y mowy y chcze pokazacz zly umisl przeczywko panstwu wassey croliewsky mczi, coronye polsky, xzięstwu litewskiemu y nassey ziemy moldaswkiey. Y racz wassa k. mcz o them wiedziecz ysz on ssedl nye na dobre, alie na zle wssitko chrzesczianskye, bo ssie zziednal z Machmethem Jliassem, bo ssą obadwa od dwu ssiostr. J hospodar iego mcz possilal kylko rasz do wassey k. mczi dayącz znacz ze on chcze ucziekacz. A hospodar iego mcz possylal swego wielye lyudu na polye y hynczary, alie polya ssą dlugie, nie mogly iego dostacz y mowyc xzniasz Dymitr ze ssie mussy wssitko Podolye poddacz pod ruky Turkom.

Hospodar nasz kazal waschey k. mczi powiedziecz ysz panowye poslany bely od iego mczi do czessarza thureczkiego z danyą, ktorą dan zdawna dawa Thurkum. Czessarz napastowal y naczissnąl y mnoho iego mcz oddal czessarzu thureczkiemu, asby dal dan ziemską dwadziessczia y piecz thyssięczy czerwonich węgierskych. A thoth ssalony Stephanicza przidal trzidziesczy tissiącz zlotich wegierskich czerwonich y yessczе on zostal thak rok dluzen y no postawyly terasz dlugu na nasz na yego sessnasczie tyssiącz zlotich wegierskych y więczy y no ony prossą od iego mczi wissy rzeczeny uherskymy zaplaczicz, a iego mcz nie maiecz czym placzicz. A czo skarbu bylo w ziemy, tho wssitko yesth pobrano oth tich lotrow Machmetha y bratha iego mnieissego.

Jesscze prossy ziemye moldawsky aby bil hospodarem then lotr mnieyszy Constantin y przidaie dany ziemsky sterdziessczy tissiącz zlotich czerwonich y pięczsseth kony y dziessyęcz tyssiącz baranow na kasdy rok. J no gdy hospodar iego milosscz kazecz nye mamy czim placzicz a czessarz powieda ze then więczy przidaye. Y dzywuye ssie czim bendzie placzicz. A o tho hospodar nasz iego mcz prossy y ząda od wassey k. mczi, yako swego rządziczielia y prziaczielia, aby wassa c. mcz nie raczil przepussczicz ziemie woloskiey, przi wassey k. mczi zgniącz gothowissmy, alie racz ssie ulithowacz na nasz y wspomocz nasz z kielka zlotich czerwonich od skarbu wassey k. mczi abich my ssie odplaczily od pohanow. Y tesz prossil wassei k. mczi aby wassa k. mcz dacz raczil kielko zlotich

czerwonich zaplathu libo dziessięcz tissiącz, a iego mcz waschey k. mczi zaplaczy czim bendzie wolia wassey k. mczi, za tho pylnie prossicz kazal, bo nygdzy na zadną stronę nie ma prossicz, yedno u wassey k. mczi, a wegiersky ziemy prossilby, alie tham glowy niemasz, a krol niemieczky dalieko iesth.

Tesz hospodar iego mcz daye znacz wassey k. mczi ysz za radą pana Thenczinskiego woiewody lubelskiego ysz ktory kupczy chodzą po drogach terasz zwiczaynich na tich drogach wielie ssie skody dzieyą, thowary, ryby, konye, woly rozboynem obyczaiem, nie dbayącz na wassey k. mczi lysthy, any tesz nasse, byorą, y tho daye znacz wassey k. mczi ysz zastanawya thę drogę, aby zadny kupiecz od ziemie iego mczi pothem ktorzy mayą przichodzicz w ziemie w.m., alie dal yem wssitkym kupczom drogę na Camieniecz.

Tesz hospodar iego mcz roskazal mowicz aby wassa k. mcz dlia poslow kniazia moskiewskiego listy dobrowolny raczil roskazacz dacz a drogę othworzoną przesz panstwo wassey k. mczi przesscz.

AGW—LL, 14, f. 166v—169. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 83—89.

În anul Domnului 7061 ⟨1553⟩, iulie 29. Solie la Sigismund August regele Poloniei de la Alexandru voievodul şi domnul ţării Moldovei, prin Movilă mare postelnic, şi din Suceava.

Să facă închinăciunea. Să-i dea scrisoarea. Să-i dăruiască un cal.

Domnul nostru, Alexandru voievod, ne-a dat poruncă să spunem măriei voastre regeşti că atunci cînd a fost la început, măria sa, stăpînul meu, a trimis solii săi la măria voastră, pe domnul Hîra starostele Hotinului şi pe domnul Dan marele vistiernic, cerînd de la măria voastră înţelegere şi pace veşnică şi cărţi de jurămînt, şi precum a fost între înaintaşii noştri şi înaintaşii voştri, între ţările noastre, adică între ţara Coroanei polone[1] şi ţara Moldovei, tot aşa să fie şi acum între noi înţelegere şi pace veşnică şi măria voastră să facă scrisori de jurămînt pentru binele creştinesc. Şi măria voastră, voind ca între noi şi între ţările noastre să fie înţelegere şi pace veşnică, ai trimis la m.s. domnul meu milostiv pe domnul Stanislav Tęczyński, domn de Liov[2] şi staroste de Lublin, şi pe domnul Petru Boratyński, substaroste al Cracoviei, cu multe lucruri şi trebuinţe pentru binele creştinesc, care sînt trebuincioase fiecărui creştin, şi au cerut de la domnul nostru carte de jurămînt, ca să se facă şi să se scrie pe voia măriei voastre şi pe voia noastră. M.s. domnul a făcut carte de jurămînt, pe care măria sa a trimis-o măriei voastre prin solul vostru şi a făgăduit şi a făcut jurămînt Domnului Dumnezeu şi măriei voastre, cu mîna sa pe sfînta evanghelie şi cu toţi sfetnicii săi. Pentru aceasta, m.s. domnul meu cere şi de la măria voastră o asemenea carte de jurămînt şi să faci un astfel de jurămînt, să-ţi pui mîinile pe sf. evanghelie, şi cu toţi sfetnicii măriei voastre într-acelaşi chip.

M.s. domnul, milostivul nostru stăpîn, ne-a poruncit să spunem măriei voastre, ca ştire despre împăratul turcesc[3], că acesta are gata foarte mare oaste şi în această lună se va arăta unde va voi să-şi îndrepte această oaste, iar acum nu putem şti cu siguranţă unde are să şi-o îndrepte, unii spun că asupra Neuhäusel⟨?⟩. Şi aşa, cînd vom avea apoi ştire sigură despre aceasta, vom da de veste măriei voastre.

Măria sa ne-a mai poruncit să spunem măriei voastre că nu de mult a sosit la noi un turc, cu scrisoare de la împăratul turcesc, şi a trecut prin ţara noastră în Ţara Ungurească[4]. Şi a spus că l-a trimis împăratul

turcesc la Radu[5] și la pribegii acestui voievod, care sînt cu dînsul și care trebuiau să pornească asupra lui Mircea voievod[6] ca să-l alunge din domnie, ca să fie Radu domn al Țării Românești, și a spus că aceasta este din porunca împăratului turcesc. Iar m.s. domnul i-a răspuns că nu-l știe pe împăratul turcesc, „ci acestea toate le face Rustem pașa[7], ca Radu să vină asupra Țării Românești ca, auzind împăratul, să se supere pe mine; să vină însuși împăratul turcesc, singur cu oastea sa, în Țara Românească, iar Rustem pașa se silește să vină cu oastea împotriva țării noastre ca să prade și să ne prăpădească, pentru că altfel nu ne poate găsi vină". M.s. domnul ne-a poruncit să rugăm pe măria voastră să nu binevoiești să-l părăsești pînă va fi gata în orice clipă.

„De asemenea, la sfatul său[8], Mehmed Iliaș[9], care s-a turcit, a mers la împăratul turcesc cu mare jalbă împotriva noastră și se așteaptă să ne facă mult rău și se silește la domnia Moldovei, și acum este acolo".

Ne-a mai poruncit domnul să spunem măriei voastre despre cneazul Dimitrie[10], că părăsindu-și patria, a alergat la Cetatea Albă și șade acolo în mîna dregătorilor de la Cetatea Albă, care i-au făcut drum la împăratul turcesc ca să se turcească, iar altfel nu poate fi. Și așa povestesc prietenii lui, care-i sînt prieteni buni, că gîndește și spune multe lucruri rele și neplăcute și că vrea să-și arate gînd rău împotriva statului măriei tale, adică împotriva Coroanei polone și împotriva principatului Lituaniei, precum și împotriva țării noastre a Moldovei. Și să binevoiești măria voastră să știi că el a mers nu spre binele, ci spre tot răul creștinilor, căci s-a unit cu Mehmed Iliaș, căci amîndoi sînt de la două surori[11]. Și m.s. domnul a trimis numai o dată la măria voastră, dînd de știre că el vrea să fugă. Iar m.s. domnul a trimis mulți oameni de-ai săi în cîmpie, și hînsari, dar cîmpiile sînt lungi, n-au putut să-l prindă, și vorbește cneazul Dimitrie că se silește să dea toată Podolia în mîinile turcilor.

Domnul nostru ne-a poruncit să spunem măriei voastre că au fost trimiși de măria sa boieri la împăratul turcesc cu tributul, care tribut îl dă de demult turcilor. Împăratul l-a năpăstuit și l-a împilat și măria sa a dat mult împăratului turcesc, pînă ce a dat 25 000 de ⟨zloți⟩ roșii ungurești, birul țării, „Și nebunul de Ștefăniță[12] a adăugat 30 000 de zloți roșii ungurești, și încă a rămas acum anul dator, și iată că acum pun datoria asupra mea pentru ai săi 16 000 de zloți ungurești și mai mult". Și iată că cer de la măria sa să plătească mai sus numiții zloți ungurești, iar măria sa n-are cu ce plăti. Iar ce bani au fost în țară, toți au fost luați de acei lotri Mehmed[13] și fratele său mai mic[14].

Cere ⟨Iliaș⟩ și țara Moldovei, ca să fie domn acel lotru mai mic, Constantin, și mărește tributul țării la 40 000 de zloți roșii și 500 de cai și 10 000 de berbeci pe fiecare an. Deci cînd m.s. domnul spune: „N-avem cu ce plăti", împăratul zice că „Acesta dă mai mult". Și se miră cu ce va plăti. Și m.s. domnul nostru roagă și cere de la măria voastră ca de la un cîrmuitor și prieten al său, ca măria voastră să nu binevoiești să părăsești țara Moldovei. „Sîntem gata să pierim lîngă măria voastră, ci să binevoiești să te înduri de noi și să ne ajuți cu cîțiva zloți roșii din vistieria măriei voastre ca să ne plătim pe păgîni". Și mai roagă pe măria voastră să binevoiești să ne dai cîțiva zloți roșii pentru a plăti măcar 10 000, iar măria sa va plăti măriei voastre cu ce va fi voia măriei voastre. Aceasta ne-a poruncit să te rugăm stăruitor, căci nicăieri în altă parte n-are unde să ceară, numai la măria voastră, și ar cere în Țara Ungurească[4], dar acolo nu-i cap, iar regele german[15] este departe.

M.s. domnul mai face cunoscut măriei voastre, la sfatul domnului Tęczyński, voievodul Lublinului, că negustorilor, care merg pe drumurile acum obişnuite, li se fac pe aceste drumuri mari daune, li se iau în chip hoţesc mărfurile, peştele, caii, neţinîndu-se seama de cărţile măriei voastre, nici de cele ale noastre, şi aduce la cunoştinţa măriei voastre că hotărăşte acest drum, ca nici un negustor din ţara măriei sale, care urmează apoi să vină în ţara măriei voastre, ⟨să nu meargă pe alt drum⟩, ci le-a dat tuturor negustorilor drumul spre Cameniţa.

M.s. domnul a mai poruncit să spunem ca măria voastră să binevoiască a porunci să se dea pentru solii cneazului Moscovei[16] carte de liberă trecere şi drum deschis ca să treacă prin statul măriei voastre.

---

[1] Regatul Poloniei.

[2] Castelan de Liov.

[3] Soliman I Magnificul.

[4] Transilvania.

[5] Radu Ilie, fost domn al Țării Românești (noiembrie 1552— mai 1553), refugiat în Transilvania.

[6] Mircea Ciobanul, domn al Țării Românești (1545—1552, 1553—1554, 1557—1559).

[7] Mare vizir (1544—1553, 1555—1561).

[8] Al lui Rustem pașa.

[9] Iliaș, fostul domn al Moldovei (1546—1551), fiul turcit al lui Petru Rareș.

[10] Wiśniowiecki.

[11] În realitate, Iliaș era fiul Ecaterinei-Elenei și al lui Petru Rareș, iar D. Wiśniowiecki era fiul surorii lui Petru Rareș după mamă.

[12] Ștefan, fostul domn al Moldovei (1551—1552), fiul lui Petru Rareș.

[13] Iliaș.

[14] Constantin.

[15] Ferdinand I, regele romanilor, Ungariei și Boemiei.

[16] Ivan cel Groaznic.

86 Constantinopol, 3 august 1553.

TRATATUL TURCO-POLON

Soliman Magnificul reînnoiește, la cererea lui Sigismund August, prin solul său Stan. Tęczyński, castelanul Liovului, pacea cu Polonia. Se asigură de ambele părți liniștea la frontieră, libertatea trecerii solilor, răscumpărarea robilor, libertatea comerțului, administrarea justiției în pricinile de la hotar prin comisii mixte. Tătarii nu vor ataca Polonia cît timp vor primi daruri. Daunele ce se vor săvîrși de moldoveni polonilor, iar de poloni moldovenilor și tătarilor vor fi despăgubite. Se prevede extrădarea răufăcătorilor.

Traktat cesarza tureckiego z Zygmuntem Augustem krolem polskim zawarty.

...Także też od wołoskiego wojewody y ludzi wołoskich poddanym królewskiey jegomosci żadna szkoda nie ma być uczyniona, a iezliby się z nich tego smiał ważyć żeby nad roskazanie nasze szkodę iaką uczynił, bez wszego omieszkania takową szkodę roskażem nagrodzić. Gdzieby się też z strony królewskiey jegomosci Tatarom albo Wołochom szkoda jaka stała, tymże obyczajem z strony krol. jegomosci nagrodzony być ma. A iz niektorzy złoczynce wołoscy, poddani nasi, uciekłszy w Polsce miesz-

kaią, a potym kryiomo ubiegaiąc do ziemie tey zbor y wiele złego czynić zwykli, takowi kędyby się który trafił, na pierwsze napomnienie przez króla jegomosci maią być wydani. Takez też z strony cesarza jegomosci wydan kazdy być ma, y te złodzieje y zboyczy gdziby kogo z poddanych jego królewskiey mosci rozbili, abo okradli, przesz urząd tego mieysca gdzieby się to stało maią być schwytani y gardłem karani, a coby komu było wzięto wszystko zupełna wrócono być ma.⁚.Datum in Constantinopoli 3 die mensis augusti anno Domini 1553.

AGW—TN, 8, f. 135—138. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 623—624.

Tratatul împăratului turcesc[1] încheiat cu Sigismund August, regele Poloniei.

...De asemenea, n-are să fie făcută nici o pagubă supuşilor m.s. regelui din partea voievodului Moldovei şi a moldovenilor, iar dacă dintre ei ar îndrăzni careva să facă vreo daună împotriva poruncii noastre, vom porunci fără întîrziere ca asemenea daună să fie despăgubită. Dacă, de asemenea, s-ar face vreo daună tătarilor sau moldovenilor din partea m.s. regelui, aceasta are să fie despăgubită în acelaşi chip din partea măriei sale. Iar fiindcă unii tîlhari moldoveni, supuşi ai noştri, fugind, locuiesc în Polonia şi apoi, fugind pe ascuns în această ţară ⟨Moldova⟩, obişnuiesc să facă adunare şi mult rău, unii ca aceştia, oriunde s-ar găsi, au să fie extrădaţi de m.s. regele la cea dintîi cerere. De asemenea şi din partea m.s. împăratului are să fie extrădat oricare, precum şi acei hoţi şi tîlhari, cînd ar ucide sau ar jefui pe careva dintre supuşii m.s. regelui, au să fie prinşi şi pedepsiţi cu capul de dregătoria acelui loc unde s-ar fi întîmplat aceasta, şi orice ar fi luat cuiva, totul are să fie restituit în întregime... *S-a dat în Constantinopol, în ziua de 3 luna august anul Domnului 1553* [2].

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Exemplarul polon al tratatului, la A. Veress, *Documente* ..., I, p. 141—142.

87 **Cracovia, 19 august 1553.**

JURĂMÎNTUL LUI SIGISMUND AUGUST FAŢĂ DE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

Întăreşte, prin jurămînt, tratatul încheiat anterior cu domnul Moldovei la Bakota şi la Hîrlău. Nu va adăposti nici un duşman de-al domnului. Frontiera dintre ţări va fi cea străveche. Domnul nu va ridica pretenţii asupra Pocuţiei. Asigură libertatea comerţului Moldovei în Polonia. Va pedepsi pe răufăcătorii de la hotar. Nu va primi în ţară robii fugiţi, ţigani şi tătari, din Moldova. Pămînturile şi morile regelui şi ale nobililor de pe ambele maluri ale Nistrului nu vor putea fi folosite de moldoveni decît cu permisia stăpînilor lor. Ţăranii fugiţi vor fi predaţi stăpînilor lor. Judecarea litigiilor se va face de comisiile mixte la hotar.

Wilozenie listu przissięznego krolia jego mczi Alexandrowi woiewodzie walaskiemu danego w Krakowie w sobotę po wniebowzięciu panni Marii, 1553.

W ymię Oycza y Szyna y Ducha swiętego. Zigmunth August z bozei lasky krol Polski, wielky xiąd litewsky y ziem crakowsky, sandomirsky, szieradsky, lancziczky, cuyawsky, rusky, prusky, mazowieczky,

smudzky, culmiensky, elbinsky y pomorsky etc. pan y dziedzicz oznaymuiem y yawno czynym tem naszem listem kto nan weyzrzi, abo cztącz iego uslissi dzisieyssim y na pothem beddączem, komu bendzie potrzeba thego wiedziecz ysz my y wssitki panowie rady nasze duchowny y swieczczi przissięgamy mylemu Bogu y nasswiętssi iego matcze y wsitkim swięthim y sliubuiem y sliubiliszmy y dawamy y dalissmy then listh nasz przissięzny wielmoznemu panu Alexandrowy woiewodzie z bozey lasky panu ziemie moldawskyy y ziemy iego moldawsky na them ysz od dzissieyssego dnya mamy miecz wieczny a pewny y prawy miedzi ssobą pokoy w lasscze y w dobrey prziazny pod them obiczaiem yako zmowę uczinyl wielmozny Mikolay s Zienyawy, woiewoda belsky, Corony nassey polny hethman, haliczky y colomyysky starosta u Bakothinia y pothem wielmozny Stanislaw grabia z Tenczina, castellan lwowsky, lubelski, belsky y urzędowsky starosta y urodzony Piotr Borathinsky, burgrabia y podstarosscze krakowsky, secretarz nasz, za roskazaniem nassem z radą y s pany szliachtą y boyary ziemie moldawsky y ze wssitką ziemią moldawską. Themze obiczaiem y my y kroliestwo nasse y rada kroliestwa nassego przissięgamy y sliubuiemy y wzięlizmy wielmoznego pana Alexandra y radę iego y boyary y sliachtę iego y ziemię moldawską w dobrem myrze y w pokoyu y w dobre ssąssiecztwo y pod swiętą Coronę polską, tak yako wissey napissano, yako tesz byly przodkowie nassy s przodkamy iego pany ziemie moldawskiey.

Zaden tesz nieprziacziel Alexandra woiewody nie ma miecz zadnego mieysscza, any zadnego poziwienia nygdziesz w nassich ziemiach ktore trzimamy pod swemy rękoma pod Coroną polską. J nie mamy takowego nieprziaczielia any dzierzecz any chowacz na przecziwko Alexandrowy woiewodzie y ziemy moldawsky, alie mamy takiego czlowieka z nassich ziem przecz wypendzicz.

Granicza tesz ktora iesth miedzi ziemiamy kroliestwa nassego, miedzi ziemią polską y litewską, y miedzi moldawską ziemią, ta ma bicz po staremu miedzi themy ziemiamy yako bilo starodawna. A pokuczką ziemię nie ma ssie nigdi upominacz na wieky wieczne ktoszkolwiek bendzie panem ziemie moldawskiey, any iey dobiwacz, any zadnich nayazdow na nię czinicz, gdisz tha ziemia pokuczka zawsdy od wiecznich czassow coronie Polsky wlassna y dziedziczna byla, yesth y ma bicz na wieky.

Kupczom tesz iesth wolno y othworzono y przespieczno z moldawsky ziemie chodzicz do nassich ziem, tako ysz y nassim kupczom do ziemie moldawsky y do Turek starodawnemy drogamy kupczicz y kupowacz y przedawacz to czo kto benezie myal. J myta po starodawnemu placzicz, a zaplacziwssi swoie prawe mitho y dobrze ssie odprawiwssy, iesth y bendzie tesz yem zassie wolno wroczicz ssie do sswich ziem drogamy ktoremy ony bendą chcziecz, ze wssitką maięthnosczią ych czokolwiek kto u ssiebie miecz bendzie.

Thesz na graniczach zly lyudzie mayą bicz karany z obu stron po starodawnemu. Jsze y my mamy czinicz z obu stron takiesz po starodawnemu aby wistępny karany byly, a dobrom abi tez wolno bylo mieskacz w nassich panstwach. A ktorzi będą prawy rodzicze y niewolniczi, yako Czigany y Thatarowie ziemnie moldawskyy, takowy lyudzie nie mayą bicz przimowani nygdziesz do ziem nassich, alie mayą bicz zaszię widawany do swey ziemie, tak yako zmową uczinyli przerzeczony rady nassche.

Tesz yesliby ssie przitraffila niektora niezgoda y uczisnienie na Alexandra woiewodę y na ziemyę moldawską, czego Boze nie day, tak ysz nie będzie mogl w ziemy swey więczey wytrwacz, thedy iemu bendzie othworzono y niebronyono do naszich ziem przysscz y winicz, y do sswoyey ziemye ssie wroczicz ze wssitkym swoiem skarbem czokolwyek przi szobye bendzie miecz y z liudzmy.

Takiesz w ziemy y w panstwie nassim po obudwu stronach rzeky Dniestru, tam gdzieby nasscha abo poddanich nassich ziemya byla, zaden z Wolochow pomieskania ssobye nye ma myecz stady z bidlem, any ze pczolamy, jedno z dozwolienyem starosth abo dzierzawiech nassich, abo tesz thich panow czy gdzie bendzie grunth y dziedzina. Mlynow tesz tich ktore w ziemy nassey po obudwu stronam rzeky Dniestru Wolosky pobudowal, aby uziwal woiewoda tilko do woly nassei y do woly potomkow nassich.

A zbiegowie na obye stronie aby przimowany nie byly, alie aby byly wydawany zaszie thim od kogo ucziekayą.

Takiesz aby bylo dzierzano na obie stronie tho czo okolo czinienia sprawiedlywossczy w inssim lisscze opissano.

Tho wssitko a wissey opissano slubuiemy Alexandrowy woiewodzie y sliachczie y wssitkym iego poddanim dzierzicz y wypelnicz wedlug thego nassego zapissu na wyeky wieczne wedlug czczy y chrzesczciansky wiary nassy ze wssitkymy pany radamy naszemy yak duchownemy tak y swieczkymy.

Takiesz tesz bendzie powinowath pan Alexander woiewoda z radamy sswemy, sliachtą y boyary ziemie moldawsky y ze wssitką ziemią tho wssitko statecznie wipelnicz, na czo ssie listhem pod swoyą y ziemie woloskiey y rad sswoich pieczęcziamy zaiem opissal y obowiązal y na czo przissięge uczinil u Bakothinya. A na mocznosscz thego pieczięcz nassą y rad nassich kazalyssmy prziwiessicz ktemu nassemu kysthu. Dan w Krakowie w ssobothę po wniebowzięczya panny Maryy, roku od narodzenia panskiego MDLIII, roku naszego krolowanya XXIIII.

A przithim byly panowye rady nasschy wielebny w Bodze xyądz Mikalay Dziergowsky arczibiskup gnieznienski, xziądz Andrzey Zebrzidowsky biskup crakowski, xziądz Andrzey Czarnkowsky biskup poznanky, xziądz Jakub Uchansky biskup chelmsky, y wielmozny Piotr Cmitha grabya z Wissnicza, woiewoda crakowsky, krolestwa nassego marschalek nawyssy, krakowsky, spisky, przemislky y kolsky starosta, Piotr Czarnkowsky castellan poznansky, Stanislaw Maczieiowsky castellan woyniczky, zawichowsky y lubomlsky starosta, Erasmus z Kręthkowa castellan gnyczniensky, starosta pisdrsky, Stanislaw Ostrorog ze Lwowka miedzirzeczky castellan, Jan Thomiczky castellan rogozinsky, Mikolay Miskowski z Mirowa castellan radomsky, zatorsky, oswięczinsky y miedzirzeczky starosta, Jan Bonar z Balicz castellan chelmsky, wielky rhaicza crakowsky y calostinski starosta, Jan Lutomirski castellan brzeszinsky, nadworny nasz podskarby, burgrabia crakowsky y starosta lancziczky, Philip s Tucziany castellan rawski, Spitek Jordan ze Kliczina castellan sandeczky, podskarby coronny y camionaczky starosta, Valenti Dembiensky castellan bieczky, burgrabia crakowsky, Mikolay Lutomirsky castellan czechowsky, Jan z Ocziesсhina canczlierz coronny, pothkomorzi y burgrabia crakowsky, sandeczky y olsthynsky starosta, xziądz Jan Przerębsky podkanczlierzi coronny, proboscz crakowsky, xziądz Woycziech Arcziechowsky proboscz stobniczky, spraw poddlaskich refferendarz, xziądz Marczin

Cromer, xziądz Andrzey Przeczlawsky dziekan posnanski, xziądz Piotr Miskowsky canoniczi krakowsky y szecretarze nasschy. Dan przesz ręcze przeththim namienyonego wielmoznego Jana z Oczieschina canczlierza corony nasschey, podkomorzego y burgrabyę crakowskiego, starosty sandeczkiego y olsthinskiego wiernie nam mylego.

AGW—LL, 14, f. 179ᵛ—183. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 109—116.

Textul cărţii de jurămînt făcut de m.s. regele faţă de Alexandru, voievodul Moldovei, dată în Cracovia, sîmbătă după Adormirea fecioarei Maria [1], 1553.

În numele Tatălui şi al Fiului şi al sfîntului Duh. Sigismund August, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, domn şi moştenitor al ţărilor Cracoviei,Sandomirului, Sieradz, Łęczyca, Cuiaviei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiţiei, Culm, Elbląg şi Pomeraniei etc., înştiinţăm şi facem cunoscut cu această carte a noastră, cui o va privi sau o va auzi citindu-se, celor de astăzi şi celor ce vor fi în viitor, cui îi va fi de trebuinţă să ştie aceasta, că noi şi toţi domnii sfetnici ai noştri duhovnici şi mireni jurăm lui Dumnezeu celui drag şi preasfintei Maicii sale şi tuturor sfinţilor şi făgăduim şi am făgăduit şi dăm şi am dat această carte a noastră de jurămînt puternicului domn Alexandru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, şi ţării sale moldoveneşti că începînd din ziua de astăzi urmează să avem între noi pace veşnică şi sigură şi adevărată, în bunăvoinţă şi în bună prietenie, după chipul în care a făcut înţelegere puternicul Nicolae de Sieniawa [2], voievod de Bełz, hatmanul de cîmp al Coroanei noastre, starostele Haliciului şi al Colomeii, la Bakota, şi apoi puternicul Stanislav conte de Tenczyn [3], castelanul Liovului, staroste de Lublin, Bełz şi Urzędów, şi nobilul Petru Boratyński, burgravul şi substarostele Cracoviei, secretarul nostru [4], la porunca noastră, cu sfetnicii şi cu domnii nobili şi cu boierii ţării Moldovei şi cu toată ţara moldovenească. În acelaşi chip şi noi şi regatul nostru şi sfetnicii regatului nostru jurăm şi făgăduim şi am luat pe puternicul domn Alexandru şi pe sfetnicii săi şi pe boierii şi nobilimea lui şi ţara Moldovei în bună înţelegere şi în pace şi în bună vecinătate şi sub sfînta Coroană polonă, aşa după cum s-a scris mai sus şi aşa după cum au fost înaintaşii noştri cu înaintaşii săi, domnii ţării Moldovei.

De asemenea, nici un duşman al lui Alexandru voievod n-are să aibă nici un loc, nici o întreţinere nicăieri în ţările noastre, pe care le ţinem în mîinile noastre, sub coroana polonă. Şi pe un asemenea duşman nu avem nici să-l ţinem, nici să-l adăpostim împotriva lui Alexandru voievod şi a ţării Moldovei, şi pe un astfel de om avem să-l alungăm din ţările noastre.

De asemenea, hotarul care este între ţările regatului nostru, între ţara Poloniei şi ţara Lituaniei, pe de o parte, şi între ţara Moldovei, pe de alta, acest hotar are să fie după vechiul obicei între aceste ţări, cum a fost cel străvechi. Iar ţara Pocuţiei n-are s-o ceară nicicînd în vecii vecilor oricine va fi domn al ţării Moldovei, nici s-o cucerească, nici să facă năvăliri asupra ei, pentru că această ţară a Pocuţiei a fost totdeauna din vecii vecilor proprie şi de moştenire a Coroanei polone şi este şi are să fie în veci a ei.

De asemenea, negustorilor le este slobod și deschis și în siguranță să meargă din țara Moldovei în țările noastre, la fel și negustorilor noștri în țara Moldovei și în Turcia, pe străvechile drumuri, să facă negoț și să cumpere și să vîndă ceea ce va avea fiecare. Și vămile să le plătească după străvechiul obicei, și plătindu-și vama lor dreaptă și isprăvind cu bine, le este și le va fi slobod să se întoarcă în țările lor pe drumurile pe care vor voi ei, cu toată averea lor, oricîtă va avea fiecare la el.

De asemenea, la hotare oamenii răi au să fie pedepsiți de ambele părți, după vechiul obicei. Că și noi avem să facem același lucru de ambele părți , după vechiul obicei, ca cei răi să fie pedepsiți, iar cei buni să fie slobozi să locuiască în statele noastre. Iar cei ce vor fi drepți de moștenire și robi, ca țiganii și tătarii țării Moldovei, asemenea oameni n-au să fie primiți nicăieri în țările noastre, ci au să fie dați înapoi în țara lor, așa după cum au făcut înțelegerea sfetnicii noștri mai sus numiți.

Tot așa, dacă s-ar întîmpla, ferească Dumnezeu, vreo neînțelegere ceva și vreo apăsare asupra lui Alexandru voievod și asupra țării Moldovei, încît nu va putea rezista mai mult în țara sa, atunci îi va fi calea deschisă și neoprită ca să vină și să intre în țările noastre și ca să se întoarcă înapoi în țara sa, cu tot tezaurul său, oricît îl va avea cu el, și cu oamenii săi.

De asemenea, în țara și în statul nostru, pe ambele părți ale rîului Nistru, acolo unde ar fi pămîntul nostru sau al supușilor noștri, nici unul dintre moldoveni n-are să-și aibă locuință, nici cirezi de vite, nici prisăci de albine, decît numai cu îngăduința staroștilor sau a arendașilor noștri, sau a acelor stăpîni al cărora va fi pămîntul și moștenirea. La fel, și acele mori, pe care le-au construit moldovenii pe amîndouă părțile rîului Nistru, voievodul să le folosească numai cu voia noastră, precum și cu voia urmașilor noștri.

Iar fugarii de ambele părți să nu fie primiți, ci să fie predați acelora de la care au fugit.

De asemenea, să fie păzit de ambele părți ceea ce este scris în altă carte în legătură cu împărțirea dreptății.

Toate acestea scrise mai sus făgăduim lui Alexandru voievod și boierimii și tuturor supușilor lui să le păzim și să le îndeplinim, după această carte a noastră, în vecii vecilor, pe cinstea și pe credința noastră creștinească, cu toți domnii sfetnici ai noștri, atît duhovnici, cît și mireni.

Tot așa va fi îndatorat domnul Alexandru voievod, cu sfetnicii săi, cu nobilimea și cu boierii țării Moldovei și cu toată țara să îndeplinească cu temeinicie ceea ce a scris și la ce s-a îndatorat prin cartea sa, sub pecetea sa și a țării Moldovei și sub cele ale sfetnicilor săi, pe ce a făcut jurămînt la Bakota. Iar pentru tărie, am dat poruncă să se atîrne la cartea noastră pecetea noastră și a sfetnicilor noștri. S-a dat în Cracovia, sîmbăta după Adormirea fecioarei Maria, în anul de la nașterea Domnului 1553, în al 24-lea an al domniei noastre.

Iar la aceasta au fost față domnii sfetnici ai noștri, reverendul în Domnul părintele Nicolae Dziergowski arhiepiscop de Gniezno, părintele Andrei Zebrzydowski episcop de Cracovia, părintele Andrei Czarnkowski episcop de Poznań, părintele Iacob Uchański episcop de Culm, și puternicii Petru Kmita conte de Wiśnicz, voievod al Cracoviei, mare mareșal al regatului nostru, staroste de Cracovia, de Spiž, de Przemyśl și de Koło; Petru Czarnkowski castelan de Poznań; Stanislav Maciejowski castelan de Wojnicz, staroste de Zawichost și de Luboml; Erasm de Kretków castelan de Gniezno, staroste de Pyzdry ; Stanislav Ostroróg de Lwówek, castelan

de Międzyrzec; Ioan Tomicki castelan de Rogoźno; Nicolae Myszkowski de Mirów, castelan de Radom, staroste de Zator, de Oświęcim şi de Międzyrzecz; Ioan Bonar de Balicze castelan de Chełm, mare consilier al Cracoviei şi staroste de Kalisz; Ioan Lutomirski castelan de Brześć, burgrav al Cracoviei şi staroste de Łęczyca; Filip de Tuczyana castelan de Rawa; Spytek Jordan de Kliczyn castelan de Sącz, vistiernicul regatului şi staroste de Kamion; Valentin Dembieński castelan de Biecz, burgrav al Cracoviei; Nicolae Lutomirski castelan de Czechów; Ioan de Ocieszyn cancelarul Coroanei, şambelan şi burgrav al Cracoviei, staroste de Sącz şi de Olsztyn; părintele Ioan Przerębski vicecancelar al Coroanei, paroh al Cracoviei; părintele Wojciech Arciechowski paroh de Stopnica, referendar al trebilor Podlasiei; părintele Martin Kromer, părintele Andrei Przecławski decan de Poznań, părintele Petru Myszkowski, canonici ai Cracoviei şi secretarii noştri. S-a dat prin mîinile mai sus numitului puternic Ioan de Ocieszyn, cancelarul Coroanei noastre, şambelan şi burgrav al Cracoviei, staroste de Sącz şi Olsztyn, al nostru credincios drag.

---

[1] 19 august.
[2] Nicolae Sieniawski.
[3] Stanislav Tęczyński.
[4] Vezi nr. 84.

88 **Cracovia, 20 august 1553.**

JURĂMÎNTUL LUI SIGISMUND AUGUST FAŢĂ DE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

Va păzi pacea, după litera tratatului încheiat între ei.

Iuramentum s.m-tis r. Alexandro palatino Valachiae Cracoviae praestitum die dominico post assumptions Mariae, 1553.

My Sigmunth Augusth krol Polsky przissięgamy panu Bogu, pannie Maryy y wsschitkym swiętom, ysz then myr y pokoy miedzi namy, radamy, poddanemy y ziemiamy nasschemy coronnemy a miedzy panem Alexandrem woiewodą walaskiem, radamy, poddanemy y ziemyą yego przesz posly nassche z obu stron zmowyony y uczinyony dzierzecz chczemy y z pothomky nasschemy, jako y pan Alexander woiewoda bendzie powynien dzierzecz y z pothomky swemy wiecznie nie ynaczy iedno yako iesth w thim lissczie napissano y pieczęczią nasschą y rad nassich zapieczenthowano. Thak nam Boze pomagay y wssitzczy swięczy.

AGW—LL, 14, f. 178v—179. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 107—108.

Jurămîntul m.s. regelui făcut lui Alexandru, voievodul Moldovei, la Cracovia, în ziua de duminică după Adormirea Maicii Domnului[1], 1553.

Noi, Sigismund August, rege al Poloniei, jurăm domnului Dumnezeu, fecioarei Maria şi tuturor sfinţilor că această înţelegere şi pace dintre noi, senatorii, supuşii şi ţările noastre ale Coroanei[2] şi dintre Alexandru voievodul Moldovei, sfetnicii, supuşii şi ţara sa, pusă la cale şi făcută de amîndouă părţile prin solii noştri, voim să o ţinem, şi cu urmaşii noştri, după cum şi domnul Alexandru voievod va fi dator să o ţină, şi cu urmaşii săi, veşnic, nu altfel, ci numai cum este scris în această carte, pecetluită cu pecetea noastră şi a sfetnicilor noştri. Aşa să ne ajute Dumnezeu şi toţi sfinţii.

---

[1] 20 august.
[2] Regatul Poloniei.

89 **Cracovia, 20 august 1553.**

JURĂMÎNTUL SENATORILOR POLONI

Vor păzi tratatul încheiat între Sigismund August regele Poloniei și Alexandru Lăpușneanu voievodul Moldovei.

Iuramentum consiliariorum.

Ja N. przissięgam panu Bogu, pannye Maryy y wsschitkiem swięthim ysz tho przimierze y pokoy ktore krol iego mcz pan nasz s pothomky swemy uczinicz raczil s panem Alexandrem woiewodą walaskiem y s pothomky iego ylie na ossobę y urząd moy naliezi tho ⟨cho⟩wacz y dzierzecz benden y prziczіny radą, wiedzenyem y pomoczą ysby kiedy then pokoy y przimierze, yako iesth na lissczie thim oppyssano, myalo ssie besz prziczіny zlamacz, zkazicz y wniwecz obroczicz, alie bende wynien tho staczi y wedlie moznossczy moiey tego pomagacz, aby tho przimierze w lissczie thim opissane bylo czale od krolia iego mczi y od pothomkow iego mczi y poddanich coronnich zachowano. Tak my Boze pomagay y wssitczy swięnczy.

AGW—LL, 14, f. 179. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 108—109.

Jurămîntul sfetnicilor.

Eu N. jur domnului Dumnezeu, fecioarei Maria și tuturor sfinților că acest tratat și această pace, pe care m.s. regele, stăpînul nostru, cu urmașii săi, a binevoit s-o facă cu domnul Alexandru voievodul Moldovei și cu urmașii lui, cît atîrnă de persoana și de dregătoria mea voi păzi și voi ține voi contribui cu sfatul, cunoștința și ajutorul meu ca această pace și tratat, precum este scris în această carte, să nu se calce, să nu se păteze și să nu se strice fără pricină, ci voi fi dator să stau și să ajut după putința mea ca acest tratat, scris în această carte, să fie păzit în întregime de m.s. regele și de urmașii săi și de supușii Coroanei. Așa să-mi ajute Dumnezeu și toți sfinții.

90 **Bacău, 6 iunie 1554.**

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

A aflat de la trimișii săi la turci că sultanul a restituit domnia Transilvaniei lui Ștefan (Ioan Sigismund), fiul lui Ioan Zápolya și nepotul regelui polon. Din însărcinarea sultanului, a dat tot sprijinul pentru instalarea lui în scaun, dar n-a reușit, deoarece acesta nu s-a prezentat la data stabilită. Ca atare, cere regelui să-l trimită la el, pentru a-l așeza în scaun. Dacă nu se va face aceasta, se zice că sultanul va pune în Transilvania un turc. Tot în acest scop a plecat spre Polonia un sol turc, dragomanul Mahmud, însoțit de sluga domnului, Rogojan, căruia regele să-i dea crezare în tot ce-i va spune.

Alexander waywoda regni Moldaviae.

Serenissime domine et domine et patrone nobis gratiose. Salutem et obsequiorum nostrorum commendationem. Certiorem reddimus vestram s⟨acram⟩ r⟨egiam⟩ maiestatem, quomodo homines nostri ex castris imperator⟨iae⟩ caesareae m⟨aiesta⟩tis [1] qui a nobis missi fuerant redierunt qui pro certo illic intellexerunt de negotio sac⟨rae⟩ r⟨egiae⟩ m⟨aiesta⟩tis v⟨estrae⟩ nepote, illustrissimi vict⟨oriosi⟩ Stephani [2] regis, quod impera-

⟨toria⟩ caesarea m⟨aies⟩tas ex innata sua gratia et clementia eiusdem sac⟨rae⟩ r⟨egiae⟩ v⟨estrae⟩ m⟨aiesta⟩tis nepoti regnum Transilvaniae ob fidelitatem serenissimi Ioannis[3] Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. regis deffuncti, paerentis sui, restituisset et resignasset itaque si hactenus parens suae m⟨aiesta⟩tis supervixisset de negotio istius quae nunc intercedunt vel intercesserunt quod de fide sua paternali eductus fuit, eiusmodi ruina maiestatibus eorum minime contigisset. Cum autem caesarea m⟨aies⟩tas regnum Transilvaniae nemini cuipiam alio praeter nepotem vestrae s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ concedere vult nobisque super ea re firmissime mandavit, ut opera et auxilio nostro in collocationem regni Transylvaniae plurimum iuvaremus, proinde nosque quantum facultatis nostrae potestas aderit, summam operam et studium prima ratione impendimus adeo eum tum trinavice gentes huius regni nostri pro executione huius negoty coadiuvavimus penitus gratum et nihil proficere potuimus, sperabamus enim nepotem vestrae s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ hisce temporibus istic quo nos fore affuturum. Nam omnes potiores et regnicolae Transylvanienses illustrissimo principi Stephano[1] regi nepoti vestrae s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ libenter subdere sese promittunt nisi sua illustrissima m⟨aiest⟩as praesens adsit obstaculo tantummo⟨do⟩ fuerunt illi duo weiwodae Transylvaniae. Tamen Franciscus Kudi eo animo est, ut si sua illustrissima m⟨aies⟩tas praesens aderit adherere et fideliter sese parere permittit. Itaque vestram s⟨acram m⟨aiestatem⟩ diligenter rogamus quatenus dignetur vestra s⟨acra⟩ r⟨egia⟩ m⟨aies⟩tas nepotem eiusdem m⟨aiesta⟩tis v⟨estra⟩ s⟨acrae⟩ libere od nos dimittere, cui nos ut supra diximus divina opitulante gratia in collatione soly patris sui diligentem et solertem curam adhibebimus. Quod si autem nunc secus actiderit, proculdubio ita fertur, quod imper⟨atoria⟩ caesarea m⟨aies⟩tas alium quempiam de lege et ritu suo Machmetico principatu Transylvaniae praeficere vult et sic inclitum Transylvaniae regnum manibus alienorum perveniet. Praeterea nunc proficiscitur ad vestram s⟨acram⟩ r⟨egiam⟩ m⟨aiesta⟩tem generosus Machmut dragaman, imper⟨atoriae⟩ caesareae m⟨aiesta⟩tis muntius pro praescripta negotia prosequens et cum eo misimus ministrum nostrum propter securitatem itineris ad vestram s⟨acram⟩ m⟨aiestatem⟩. Itaque postulamus quatenus quidquid minister noster nomine Roguzan coram v⟨estram⟩ s⟨acram⟩ m⟨aiesta⟩tem protulerit fidem illi adhibere ac eundem generosum Machmut salvum et incolumen ad nos mittere dignetur. Quam Deus opt⟨imus⟩ max⟨imus⟩ incolumem conservare dignetur exoptamus. Datum Bacoviae 6 iuny 1554.

AGW—LL, 16, f. 42—43. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 375.

---

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Lui Ioan Sigismund i se zicea și Ștefan.
[3] Ioan Zápolya.

91 ⟨1554⟩.

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUȘNEANU

Răspuns la solia lui Nicolae Burlă. Nu poate permite solilor Moldovei să treacă la Moscova prin principatul Lituaniei pînă cînd domnul nu va încheia cu această țară un tratat asemănător celui făcut cu regatul polon.

Odpowiedz Burly poslowy pana woiewodi valaskiego.

Jako zawzdi iego kro. mcz, nasz milosczіwi pan, panu Alexandrowy woiewodzie walaskiemu laskę okazowacz raczi, ktorą y podzyszdzień na nym zaczna iesth, thak y teras na prozbę iego odmowyczby mu bel thego nie raczil, zebi byl przes pańssthwa swe posli iego do Moskwi przepusczil. Aczkolwiek nygdi tego bily nyezwykly czinycz przodkowie iego kro. mczi, abi po thim czassem, gdi sye nadzywaly sprawi yakie miecz s xiędzem mosskiewskim, posli yakie czudzoziemskie do niego przepusczacz myely, alie ysz iego kro. mcz za thimy dobrodzieisthwi, ktore pan woiewoda s iego kroliewskiey mczi ma powynien raczi bicz wiary iego przecziwko sobie, gdzieby przes samę koronę poslowie iego yscz mogly, s laskąbi mu thego dopusczicz raczil. Alie ysz zalieglo myedzi koroną a myedzi Moskwą xyensthwo lithewskie, ktore acz iesth thak pod roskazowanym iego kro. mczi iako y korona, wszakosz przodkowie pana woyewodzyny zwikly bily zawzdi ossobny posli do thego thu pansthwa slacz, a polya [1] y przimierze stanowicz, czego pan Alexander woiewoda przes the dwie lieczie, yako iesth wsthawion na woiewodcztwo walaskie, nye uczinyl.

A thak s they prziczniny radom xyensthwa thego lithewskiego nie zdalo szię abi nathenczas przesczia thego poslom pana woiewodzynim pozwolycz myely. Alie gdi pan woiewoda zachowa zwiczay przodkow swich w they mierze, a poszlie thu posli swe ku postanowienyu spiskow y przimierza s panstwem thim, yako uczinyl s koroną, iego kro. mczi ysz y w przepusczenyu poslow y w kazdi ynney rzeczi nye mnyeyszą askę okazowacz panu woiewodzie bendzie raczil, nyzby yą przodkowie ego od przodkow iego kro. mczi y od iego krol. mczi samego uznaly.

AGW—LL, 14, f. 214, 364ᵛ —365. Copii. ASB—MP, r. 5, c. 175—176, 358—360.

Răspunsul dat lui Burlă, solul domnului voievod al Moldovei [2].

După cum m.s. regele, milostivul nostru stăpîn, binevoieşte totdeauna să arate domnului Alexandru, voievodul Moldovei, bunăvoinţa sa, care pînă acum a fost mare faţă de el, aşa şi acum ar binevoi, la rugămintea sa, să nu-l refuze de a-i lăsa solii să treacă prin statul său la Moscova. Deşi niciodată înaintaşii m.s. regelui n-au obişnuit să facă aceasta, ca în timpul cînd se anunţau să aibă oarecare acţiuni cu cneazul Moscovei să lase să treacă la el vreun sol străin, totuşi, fiindcă m.s regele binevoieşte prin aceste binefaceri, pe care domnul voievod le are de la măria sa, să-l îndatoreze ca să-şi arate credinţa faţă de el, ar binevoi măria sa să-i îngăduie în mod graţios aceasta, dacă solii săi ar putea merge numai prin Coroană [3]. Dar fiindcă între Coroană şi Moscova se întinde principatul Lituaniei, care, deşi se află sub porunca m.s. regelui, la fel ca şi Coroana, totuşi înaintaşii domnului voievod au obişnuit totdeauna să trimită soli speciali în acest stat ca să hotărască pacea şi alianţa, lucru ce domnul Alexandru nu l-a făcut în decursul acestor doi ani de cînd a fost aşezat în domnia Moldovei, din această pricină senatorii acestui principat al Lituaniei n-au găsit cu cale să îngăduie deocamdată această trecere a solilor domnului voievod. Dar dacă domnul voievod va respecta în această privinţă obiceiul înaintaşilor săi şi va trimite aici solii săi pentru a hotărî cărţile şi alianţa cu acest stat, cum a făcut-o cu Coroana, m.s. regele va binevoi să arate domnului voievod, atît în ceea ce priveşte lăsarea solilor să treacă, cît şi

în orice alt lucru, o bunăvoinţă nu mai mică decît aceea pe care au cunoscut-o înaintaşii săi de la înaintaşii m.s. regelui şi de la măria sa însuşi [4].

[1] Corect : pokój.
[2] Alexandru Lăpuşneanu.
[3] Regatul Poloniei.
[4] Vezi tratatul de alianţă încheiat la Vilna, la 16 decembrie 1554, între Sigismund August, în calitate de mare principe al Lituaniei, şi Alexandru Lăpuşneanu, la Al. Jabłonowski, *loc. cit.*, p. 152—153.

92 **⟨1554⟩.**

INSTRUCŢIUNILE LUI NICOLAE MYSZKOWSKI, SOL LA FERDINAND I

Castelanul de Radom, staroste de Oświęcim, Zator şi Międzyrzec, solul lui Sigismund August, va spune regelui romanilor că aşa cum acesta i-a cerut, regele Poloniei tratează cu atenţie pe Alexandru Lăpuşneanu, pentru ca acesta să nu atace Ungaria. Domnul Moldovei se scuză că este nevoit să se supună ordinelor sultanului, al cărui tributar este, dar arată mai mult interes numelui de creştin decît pericolelor sale. Din devotament faţă de Ferdinand, regele polon îi dezvăluie cele comunicate în secret de domnul român şi anume că sultanul pregăteşte o mare expediţie în Ungaria. Instrucţiunile n-au fost executate.

Instructio nomine serenissimi regis Poloniae ad serenissimum regem Romanorum generoso Nicolao Mischowski castelano Radomiensi, ac Oszwienczimensi, Zathoriensi ducatuum Miedzirzecensique capitaneo data, sed non acta.

... Cum palatino Moldaviae agit maiestas eius diligenter quemadmodum postulavit maiestas vestra, ne is ditionem eiusdem m⟨aiesta⟩tis vestrae infestaret, aut a suis infestari pateretur. Sed excusat ille necessitatem parendi iussis imperatoris Turcarum. Quamvis enim sit in fide et clientela serenissimi regis nostri, tamen Turcarum imperatori tributarius est, eiusque vicinam potentiam et iram valde reformidat. Et tamen affirmat is, ita sese gerere, ut maiorem rationem ducat christiani nominis et sanguinis quam periculorum suorum. Atque id posse etiam m⟨aiesta⟩tem vestram non obscure deprehendere, vel iam fortassis deprehendisse, facturus tamen erat serenissimus rex noster pro officio christiani principis et m⟨aiesta⟩tis vestrae amantissimi atque observantissimi, ut hac ipsa de re etiam diligentius ad eum ipsum palatinum mandata daret oratoribus ipsius, qui ad m⟨aiesta⟩tem eius hisce diebus venerant.

Quanquam autem non dubitat m⟨aies⟩tas eius m⟨aiesta⟩tem vestram undique per exploratores suos certiorem fieri de omnibus non potuit tamen eius m⟨aies⟩tas pro studio et officio suo erga m⟨aiesta⟩tem vestram ex coniunctione mutua committere, quin m⟨aiesta⟩ti vestrae per nos indicaret id, quod sibi ab illo ipso palatino nuper secreto indicatum est, nimirum imperatorem Turcarum certo per hoc tempore magnis viribus expeditionem parat in Ungariam. Id seu verum est, seu falsum quod sane mallet m⟨aies⟩tas eius, non ingratum esse debebit m⟨aiesta⟩ti vestrae amanter ab amicissimo et necessario rege praemoneri, quominus eam feriant praevisa iacula. Mavult certe m⟨aies⟩tas eius plus nimio diligens, quam paulo negligentior videri in iis quae ad m⟨aiesta⟩tem v⟨estranm⟩ atinent ...

AGW—LL, 15, f. 168—169. ASB—MP, r. 5, c. 255—257.

93 **Iaşi, 10 iulie 1555.**

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îl anunță că la 1 august, potrivit însărcinării primite din partea sultanului, are de gînd să intre cu toată oastea în Transilvania pentru a o ocupa şi a o restitui lui Ioan Sigismund Zápolya, nepotul regelui. Îl roagă să ordone guvernatorilor şi tuturor demnitarilor din ținuturile limitrofe Moldovei să judece şi să pedepsească pe toți hoții şi răufăcătorii care tulbură liniştea la hotar. Îi propune convocarea, după vechiul obicei, a comisiei mixte la hotar, care să asculte pe toți păgubaşii şi împricinații de ambele părți şi să aplaneze toate diferendele dintre ei.

Alexander waywoda Moldaviae.

Sacre et serenissime princeps, domine, domine et patrone nobis clementissime. Salutem et omnem faelicitatem vestrae s⟨acrae⟩ m⟨aiesta⟩ti praecor. Voluimus vestram s⟨acram⟩ m⟨aiesta⟩tem caertiorem reddere quod nos Deo optimo max⟨imo⟩ favente iuxta commissionem potentissimi imperatoris [1] prima die mensis augusti proximi sequentis cum omnibus gentibus nostris ad occupandam Transylvaniam restituendamque ill⟨ustrissi⟩mo principi s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ v⟨estrae⟩ nepoti [2] in ipsam Transylvaniam sumus ingressuri. Quapropter vestram s⟨acram⟩ m⟨aiesta⟩tem diligenter rogamus dignetur omnibus spectabilibus et magnificis dominis et alys quibusvis dignitatis et pran ... [3] hominibus impery nostri in inferiori parte limitis gubernatoribus firmiter commitere ut ... [3] sos quolibet juris praedones et alios malfactores iuxta forum demeritas poenas debet inferrantur atque puniantur inter regnum vestrae s⟨acrae⟩ m⟨aiesta⟩tis et dicionem nostram pro malefactorum patratis malefecys controversiarum genera ... [3] interea exponantur. Nihilominus cum Deo favente peractis negotys inceptis huc revertemur velit vestra s⟨acra⟩ m⟨aies⟩tas unam particularem congregationem iuxta antiquam approbatam consuetudinem in limitibus indicare, in quam universi lesi et damnificati confluant ex utraque parte, in quam et nos certos nostros boiarones et praecipuas personas mittimus, qui universas differencias et controversias iure mediante dirimant lesos damnificosque ex utraque parte post iuridicam revisionem contentos reddant pro rei⟨publicae⟩ christianae commoditatis et utilitatis causa. In reliquo altiss⟨ima⟩m vestram s⟨acram⟩ m⟨aiesta⟩tem rectissime diutissimeque conservet exoramus. Datum in civitate nostra Jvas X die mensis iuly MDLV.

AGW—LL, 16, f. 91—92. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 393—395.

---

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Ioan Sigismund Zápolya.
[3] Un cuvînt ilizibil.

94 **Krasnystaw, 4 iulie 1558.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

Se plînge de fapta starostelui de Cernăuți care, călcînd dreptul ginților şi tratatul dintre Polonia şi Moldova, a arestat pe Stanislav Skwarski, substaroste de Sniatin, împreună cu servitorii săi, chemat la satul Ivan-

căuți pentru o judecată. Nu crede că aceasta s-a făcut cu știrea domnului. Îi cere imediata eliberare a deținuților și pedepsirea exemplară a starostelui cernăuțean.

Alexandro palatino Valachiae in negotio vicecapitanei Szniatinensis.

Magnifice syncere nobis dilecte. Nihil nobis est magis cordi, nihilque praefectis et officialibus nostris praesertim vero ys qui confinia tenent magis in mandatis damus, quam ut cum finitimis terris ac provincys omnibus et cum his maxime quae foederibus nobis devinctae sunt pacem et tranquillitatem teneantur et damnum aut iniuriam passis, absque ullis dilationibus ius dicant. Porro quod ipsi in nos ac praefectos nostros ius statuendum inde quoque subyci vicinos nostros aequum esse putamus. Ac ea de causa non possumus non graviter ferre capitanei Czarnowiecensis s<inceritatis> tuae temeritatem quod generosum Stanislaum Skwarskj vicecapitaneum Szniatinensem magnifice Andreae in Thanczin comitis, palatini Liublinensis, Rohatinensis, Sznyathinensisque capitanej ad Jwankowicze villam iuria utrinque dicendi causa evocatum, contra ius gentium et pacta inter regnum nostrum et ditiones s<inceritatis> tuae constituta, nihil tale opinante stipatus equitum manu una cum duobus servitoribus captum adduxerit et hucusque detineat Neque possumus adducj ut credamus sciente aut connivente s<inceritas> tua id esse factum, a qua longe aliam benevoli et grati animi significationem semper expectamus. Quamobrem s<inceritatem> tuam hortamur et omnino ab ea poscimus, ut non solum ipsum vicecapitaneum Sznyatinensem ac servitores eius cum rebus omnibus iubeat dimitti, verumetiam pro eo ac aequum est de Czarnowiecensi capitaneo iustitiam ministret exemplumque in illum statuat, ne deinceps ab alys eius modi quicpiam contra pacta et foedera communia comittatur ex quo inter subditos nostros utraque ex parte maiorum offensionum cause possint existere. Optamus eandem bene valere. Datum in Crasnisthaw quarta die mensis july, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo actavo, regni vero nostri XXIX.

AGW—LL, 24, f. 60ᵛ—61. Copie. ASB—MP, r. 6, c. 310—311.

95 — Krasnystaw, 19 iulie 1558.

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUȘNEANU

Se plînge de faptul că domnul Moldovei a declarat locuitorilor din Liov și altora că dorește să închidă drumurile publice spre anumite cetăți și orașe din Polonia și să interzică negoțul cu aceste localități, pricinuindu-le astfel mari daune. Îl roagă să nu ia o astfel de măsură contrară vechiului obicei și tratatelor dintre cele două țări.

Literae ad palatinum Valachiae [1] ut de mercatibus atque itineribus interdicendis nihil novi constituat.

Magnifice syncere nobis dilecte. Afferuntur ad nos literae s<inceritatis> tuae ad cives Leopolienses et alios regni nostrj incolae ab illa data, quibus se avertere velle vias publicas a quibusdam nostris civitatibus et oppidis declarat, atque etiam mercatus ex eisdem nostris civitatibus in

suas transferre, subditisque suis edixisse ne amplius vel itinera consueta ad civitates et oppida nostra faciant, vel mercatus in illis praeter eos quos ipsa in ditione sua constituit frequentent. Sane non possumus satis mirari quae causae s⟨incerita⟩tem tuam eo adduxerint, ut consuetis itineribus et commercys subditis suis cum nostris subditis faciendis interdicat, re ea velit abrogare et tollere, quae et inveteratae consuetudini hactenus observata et pactibus cum nobis ac ditionibus nostris initis derogare viderentur nostrisque civitatibus ac oppidis non mediocre praeiudicium afferent. Praesertim quod s⟨inceritas⟩ tua semper benevolentiam nostram et subditorum nostrorum erga se studium sit experta, tantum abest ut aliquod simile sit a nobis erga illam aliquando profectum. Quamobrem a s⟨inceritate⟩ tua postulamus, ut non solum pro vicinaitatis iure, verumetiam pro ea gratitudine quam semper nobis de s⟨inceritate⟩ tua pollicebamur et expectabamus s⟨inceritas⟩ tua nihil novj, vel de itineribus, vel de mercatibus velit constituere, verum ita quemadmodum usu et consuetudine fuit receptum, deinceps quoque permanere patiatur, ne inde civitatibus et oppidis nostris praeiudicium existat. Quod illam pro observantia erga nos sua facturam non dubitamus. Et bene valere cupimus. Datum in Crasnistaw XIX july, anno Domini millesimo quingentesiiomo quinquagesimo octavo, regni vero nostri XXIX.

AGW—LL, 24, f. 60. Copie. ASB—MP, r. 6, c. 311—312.

---

[1] Alexandru Lăpușneanu.

96 **Krasnystaw, 27 iulie 1558.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

Îi reproşează faptul că a abătut în altă parte drumul public spre Sniatin şi spre Cernăuţi, pricinuind astfel mari daune negustorilor poloni şi întreruperea comerţului lor. A dat ordin lui Andrei Tęczyński, starostele Sniatinului, să fie liniştit. Îi cere să revină asupra acestei hotărîri, contrară tratatului dintre cele două ţări. Îl anunţă că a convocat comisia mixtă la hotar pe ziua de 29 septembrie, la care şi-a numit delegaţii săi şi la care îi cere şi lui să-şi trimită comisarii, pentru a se pune capăt pricinilor de neînţelegere dintre supuşii lor.

Palatino Valachiae [1] de commissariis ad tollen⟨das⟩ dissidiar⟨um⟩ occasiones a re⟨gia⟩ m⟨ajesta⟩te deputatis.

Magnifice syncere nobis dilecte. Non videtur nobis aequitati consentaneum, ut si quispiam ex subditis nostris contra s⟨inceritatem⟩ tuam deliquerit, ob eam causam iter publicum super Sznyathin et Czarnowcze semper antea fieri consuetum alio diverti debere, unde hominibus nostris maxima damna ac mercatiarum interruptiones fieri necesse esset. Mandavimus nos quidem magnifico Andreae a Thanczin [2] comiti, ut se se in officio ac pace contineret. Optaremus tamen ne s⟨inceritas⟩ tua eiusmodi novationibus ac viarum publicarum commutationibus quasi contra pacta et considerationes mutuas aliquid attentare videretur. Caeterum quod commissarios a nobis designa⟨tos⟩ postulatur, id ipsum quoque supplicant ere in dies nostrj subditi qui graves ac multas iniurisas a subditis s⟨ince-

ritatis〉 tuae sustinere se oportere queruntur. Novit s〈inceritas〉 tua quo affectu eandem semper sumus prosequuti eundem quoque subditos nostros et s〈inceritas〉 tua vicissim erga se retinere vellemus, ut ergo occasiones dissidiorum tollerentur, designavimus iam nos commissarios ex senatoribus regni nostri, qui pro festa s〈ancti〉 Michaelis archangeli [3] proxime venturo ad locum solitum convenirent et iuxta commissionem nostram iustitiam his qui iniuria aliqua affectos se esse affirmant ministrarent. Idem quoque s〈inceritatem〉 vestram ut faciat atque commissarios suos ad diem praedictam in loco consueto esse iubeat postulamus, cupimus enim dissidiorum omnes occasiones inter subditos communes tolli, paceque mutua frui. Optamus s〈inceritatem〉 tuam optimo valere. Datum in Crasnisthaw XXVII mensis july, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, regni vero nostri XXIX.

AGW—LL, 24, f. 62. Copie. ASB—MP, r. 6, c. 312—313.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.
[2] Andrei Tęczyński, conte, voievod de Lublin, staroste de Rohatin şi de Sniatin.
[3] 29 septembrie.

97 — Piotrków, 28 decembrie 1558.

SOLIA LUI NICOLAE BURLĂ LA SIGISMUND AUGUST

Solul a ajuns la Piotrków la 28 decembrie, cu o suită de 8 persoane şi cu 15 cai.

1558, die 28 decembris Piotrkoviam orator Valachiensis cum personis octo, equis 15 venit.

Przystaw [1] Metercius equos habet 2. Dispensator Met. secundus Coctrix.

Summa personarum 15.

Summa equorum 17.

Nomen oratoris Borlia.

Nomen supnilensis Iacobus Pchowski.

AGW—AZ, 3033, f. 35. Copie. ASB—MP, r. 8, c. 83

---

[1] Însoţitor.

98 — Piotrków, 24 iunie 1559.

SOLUL LUI ALEXANDRU LĂPUŞNEANU LA SIGISMUND AUGUST

Întreţinerea solului moldovean.

Rok [1] 1559. Provisio munctii palatini Valachiae per Jedlienski facta. Piotrcoviae anno 1559 diebus 24 juny.

AGW—AZ. 3033, f. 34. Copie. ASB—MP, 2. 8, c. 82.

---

[1] Anul.

99 Vilna, 20 septembrie ⟨1559⟩.

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

Îi răspunde la cele două scrisori ale sale, prin care domnul român se scuzase că nu şi-a putut trimite delegaţii la comisia mixtă de la hotar, fixată pentru data de 1 septembrie 1559, şi ceruse să se stabilească un nou termen pe ziua de 1 octombrie. Regele hotărăşte data de 1 noiembrie pentru întrunirea acestei comisii şi îl roagă să-şi trimită la ea delegaţii pentru a se înlătura toate diferendele şi a se ajunge la o vecinătate paşnică.

Ad palatinum Valachiae [1].

Magnifice domine vicine syncere nobis dilecte. Binas eodem tempore literas a s⟨inceritate⟩ vestra accepimus, alteras quibus se se exusat quominus ad primum diem septembris, qui constitutus per nos conventui finitimo agendo extitit commissarios suos transmittere potuerit, simulque petit ut eundem conventum ad primum diem octobris indiceremus, alteras quibus hoc idem a nobis petit ut scilicet conventum finitimum institueremus. Ac sane nulla in re maius studium nostrum existere consuevit, quam ut inter homines nostros et finitimos cunctos tranquilla paccataque vicinitas colatur, atque nulla inter eos iniuria aut controversiae versentur quae iura et pacem vicinitatis labefactare possint, pro quo studio nostro volentes primo quoque tempore omnes controversias inter nostros et magnificenciae vestrae homines componi indixeramus illum conventum finitimum pro die primo septembris saneque cupiebamus ut ad effectum deduci potuisset. Porro cum illud tempus minus commodum s⟨inceritati⟩ vestrae visum est, facile assentimur, ut is conventus ad primum diem novembris differatur, utque ad illud tempus communes commisarii conveniant, atque de omnibus nostrorum et s⟨inceritatis⟩ vestrae hominum causis cognoscant et decidant. Fecissemus autem ut etiam ad primum diem octobris quemadmodum s⟨inceritas⟩ vestra petiit illum indixissemus, ceterum et propter brevitatem temporis et nonnullis negotiis suis impediti commissarii nostri eo tum proficisci nequiverunt. Itaque ut et eorum commoditati consuleremus et amplius spacium cunctas ad rationes conventus constituendas sumeretur, eundem ad primum diem novembris insequentis distulimus, hortamurque s⟨inceritatem⟩ vestram ut ad idem tempus commissarios suos destinet. Quod quidem eam pro suo in tranquillitate iureque vicinitatis firmando officio facturam esse non dubitamus. Tandem bene valeat s⟨inceritas⟩ vestra. Datum Vilnae, XX septembris.

AGW—LL, 17, f. 4v—5. Copie. ASB—MP, r. 5, c, 414—415.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu

100 Iaşi, 25 martie 1561.

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îi trimite în solie pe Petru Albotă al doilea logofăt, pe Gherla vornicul curţii şi pe Filip pisarul pentru a-i vorbi despre anumite lucruri importante ale sale. Îl roagă să le dea deplină crezare şi să-i trimită înapoi cu un răspuns bun.

Alexander Dei gratia voievoda verusque ⟨heres⟩ regni Moldaviae.

Salutem et felicium quorumque succesum libuit nos inquirere de incolumitate s⟨uam⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram. Missimus itaque egregios

fideles sincere nobis dilectos Petrum Albotam cancellarium nostrum secundum et Gerlam [1] iudicem curiae nostrae Philipumque scribam, quibus iniussimus nonnulla oretenus de rebus nostris arduis referenda dicendaque, quicquod itaque nomine nostro serenissimae maietsti vestrae retullerint fidem creditoriam in omnibus illis praestari clementer vellet bonaque relatione eosdem remittere diligenter petimus. Valere serenitatem vestram quam optime in multos annos voluimus. Dat⟨um⟩ ex oppido nostro Jas die 25 mensis marcy anno Domini 1561.

Ex mandato waiwode proprio, Stephanus a Dees [2].

BNW—BOZ, 1293, f. 77. Copie din 1831.

---

[1] Poate: Gîrlă sau Hîrlă.
[2] Dej.

101 **Viena, 13 septembrie 1561.**

FERDINAND I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

La cererea regelui polon de a alunga din țară și de a nu da nici un sprijin lui Iacob Eraclid Despotul, care uneltește lucruri ce ar putea periclita pacea și pricinui daune locuitorilor ambelor țări, împăratul îi răspunde că nu a aflat nici o intenție rea din partea lui Despot împotriva regelui Poloniei, iar neînțelegerile pe care le are el cu Alexandru Lăpușneanu nu-l privesc și nu se amestecă în ele. Dealtfel, domnul Moldovei nici nu merită vreun ajutor din partea sa. N-are motive să alunge din țară pe Despot, care a fost așa de mult apreciat de către Carol Cvintul pentru faptele sale de arme. Regele să nu ia în considerare toate zvonurile și să fie sigur că împăratul și supușii săi nu vor acorda lui Despot nici un sprijin în caz că ar unelti ceva contra Poloniei.

Exemplum literarum sacrae caesareae maiestatis ad s⟨erenissimum⟩ regem Poloniae in causa Despote datur.

Ferdinandus etc. Serenissimo etc.

Literas serenitatis vestrae die XV proxime elapsi mensis augusti elatas accepimus et inde intelleximus quantopere et quibus ex causis petat s⟨erenitas⟩ vestra ne Jacobum Basilicum Heraclidem Despotam res eas molientem quae tum communia pacta et foedera, tum etiam pacem ac tranquillitatem publicam convellant, et multa non minus nostris quam serenitatis v⟨estrae⟩ ditionibus pericula ferant, non modo auxilio nostro non juvemus, sed etiam subditis nostris ne illi opem suam adjugant imperemus atque illum ditionibus nostris prohibeamus, nullaque in re illi studio et auxilio nostro adesse velimus. Recordamur autem quod etiam orator noster, quem apud serenitatem v⟨estram⟩ habemus, hoc ipsum jussu serenitatis v⟨estrae⟩ ad nos ante hac scripserit, sed quia addiderat se intellexisse quod serenitas v⟨estra⟩ has de re mandata quoque datura esset ad oratorem suum in aula nostra caes⟨area⟩ residentem venerabilem nuntium Cromerum etc. responsum nostrum tam diu differendum duximus, donec mentem serenitatis v⟨estrae⟩ ex eo latius cognovissemus. Cum vero nunc visum sit serenitati v⟨estrae⟩ ad nos de eodem negicio literas dare, nos quoque vicissim literis ei animum nostrum amanter et paterne patefacere constituimus. Et imprimis nolumus inficias ire dictum Despotam a certo tempore voluntate nostra in regno nostro Hungariae libere versari,

ut aly plures externi homines in hoc et alys regnis atque provinciis audivimus eum tale quidpiam moliri quod vel serenitati v⟨estrae⟩ vel ditioni ejus quicquam incommodi aut periculi adferre possit. Qui si aliquid tale contra serenitatem v⟨estram⟩ unquam tentasset, vel saltim minimam suspicionem sinistri erga serenitatem v⟨estram⟩ animi sui praebuisset, serenitas v⟨estra⟩ de nostro candore et integritate sibi plane pollicere debet, quod id nequaquam passi fuissemus, seu pateremur, tum mutuae ardissimae conjunctionis quae nobis et serenitati v⟨estrae⟩ intercedit, respectu tum et causa pactorum et foederum quae cum serenitate v⟨estra⟩ habemus. Eorum namque syncere et firmiter observandorum maiorem curam gerimus quam ut eorum memoriam maxima quaeque propria emolumenta nostra, ne dum privati alicujus hominis studium in animo nostro extinquere queant non dubitantes serenitatem v⟨estram⟩ eodem in nos ainimo semper futuram, tantum profecto abest quod dictum Despotam in detrimentum et injuriam serenitatis v⟨estrae⟩ et incliti ejus regni fovere, tueri vel auxilio prosequi cogitavimus, vel adhuc cogitemus.

Quod si tamen idem Despota privatim exercet cum Alexandro [1] Moldaviae voivoda inimicitias aliquas id nobis vicio verti, vel in deteriorem partem rapi non debet, quia nihil ad nos pertinet, nec animus nobis est, illis controversiis aut rixis nos immiscere. Et ipse Moldavus de nobis et de regnis nostris ac dominiis non meritus est, quod pro ejus incolumitate et commodo valde sollicite esse debeamus. Sic quoque non habemus justam causam saepe dictum Despotam ditionibus nostris expellendi cum nihil contra nos peccaverit, quin imo de divo quondam imperatore Carolo Quinto augustae memoriae fratre ac domino nostro charissimo optime meritus esse dicatur, si quidem dilectissime et maiestati ejus in diversis expeditionibus bellicis strenuam et fidelem operam navasse perhibetur, quod satis liquet ex amplissimis privilegiis gratiis immunitatibus et indultis illis quibus ipsum ab eodem divo fratre nostro condecoratum esse probe novimus.

Quae cum ita se habeant, serenitatem v⟨estram⟩ benevole ac paterne hortamur ne velit aures suas praebere, aut fidem ullam tribuere illis qui forte serenitati v⟨estrae⟩ diversum persvadere conantur. Sed certo sciat hominem illum nostra voluntate et consensu et multo minus auxilio nostro nihil unquam suscepturum, quod mutuae nostrae sangvinis affinitatis, necessitudinis ac foederum conjunctioni minus conveniat nec unquam nos concessuros subditis nostris, ut ille si quid secus atque jam a nobis demonstrandum est, machinaretur, vel tectum receptum, vel quicquam subsidy et auxily praestent. Id quod serenitati vestrae ad memoratas ejus literas benevole rescribere voluimus eaque rectissime valere optamus. Datum Viennae XIII septembris 1561.

BOW, ms. II. 155, f. 374—376. Copie.

---

[1] Alexandru Lăpușneanu.

102 **Constantinopol, 10 mai 1562.**

SOLIMAN I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îi cere să nu rețină niște negustori moldoveni și să asigure libertatea comerțului în țara sa.

... Gdyż pod pieczęcią naszey cesarskiey wielmoznosci ten list oddan będzie, ktorego wasza krolewska mość wyrozumieć będziesz raczył

iż niejacy ludzie wołoscy w kupieckim obyczaiem przez ziemię waszę do niektorych innych panstw cudzych iechali y sprawiwszy tam potrzeby ich, gdy się nazad wrocili iżby byli tam z strony waszey króleskiey mci mieli bydz zadzierzani. Nas ten wybrany, uczciwy a między swymi rownymi pany wszelakiey godności y czci godny pan Iowan woyewoda nas przez sługi swe nas w tym tak sprawili. A tak wszak dobrze w.k. mc wiedziec raczysz iz wołoska ziemia y też poddani tego tam panstwa niezwyciężoną mocą mocnośmy ią pod wielmożność naszę wzięli, tak że ona ziemia y poddani są też przy nas, iako y inni tacyz nasi ludzie y poddani, y wedle przymierza y przyjazni ktorą mamy między sobą ot tak dawnych czasow nie godziłoby się aby w.k. mść poddanym onego panstwa inaczey wiedzieć im iaką przykrość alba lekkość y szkody czynić dopuszczac w.k. mść miał. A tak potrzeba iest tego wedle przymierza a przysięzney przyiazni y też sąsiedztwa, ktora panuie między nami z dawnych czasow, aby wołoskich ludzi, a poddanych też naszych, chociazby w kupiectwie albo w inszych potrzebach ich tam gdzieżkolwiek przebywali, a zwlaszcza w.k. mci albo poddanym waszym w zadney rzeczy szkody abo złości nie wyrządzali, izby się im też wszędzie przebywać nie broniono a przykrości iakiey im też aby im nie wyrządzano, a tych tez natenczas zadzierzonych nie wątpimy iż to w.k. mc własnie opatrzywszy im dobrowolnie dac a przepuscic rozkazać będziesz raczył, aby poddani nasi z obudwu stron, prosząc p. Boga za zdrowie y szczęscie nasze y też za w.k. mść, wszyscy w pokoiu dobrze zyć y bespiecznie wszędzie zyć mogli. A zatym dai p. Boze w.k. mci szczęsliwe y fortunne a długie panowanie. Datum in Constantinopoli X-ma die mensis may anno D⟨omi⟩ni 1562.

Z roskazania jego cesarskiey mci przez mnie wyłożony, Ibrahim begh naywyzszy tłomac jego cesarkiey mci cesarza tureckiego.

⟨Pe margine :⟩ De anno Mahometis 969 in principium lunae Ramazani. Litterae Solimani ad Sigismundum Augustum de mercatoribus quibusdam Valachis in Polonia retentis 1562.

AGW—AKW, dz. tur., k. 69, t. 193, nr. 372. ASB—MP, r. 23, c. 249—250. Altă variantă mai scurtă, în BNW—BOZ, 1293, f. 117.

⟨După titlul obişnuit⟩ ... Cînd vă va fi dată această scrisoare sub pecetea măriei noastre împărăteşti, măria voastră regească va binevoi să înţeleagă că unii moldoveni au mers cu negoţul lor prin ţara voastră în alte ţări străine şi isprăvindu-şi acolo trebile, cînd s-au întors înapoi, ar fi fost reţinuţi de măria voastră. Acest al nostru ales, cinstit şi între ai săi domni egali demn de toată demnitatea şi cinstea domn, Ioan voievod [1], ne-a arătat aceasta prin slugile sale. Şi aşa, deşi măria voastră binevoieşti să ştii că ţara Moldovei şi pe supuşii acestui stat i-am luat strîns prin puterea noastră nebiruită în stăpînirea noastră, aşa că această ţară şi supuşii ei sînt la noi la fel ca şi alţi asemenea oameni şi supuşi, astfel că potrivit tratatului şi prieteniei ce o avem între noi din vremuri atît de vechi nu s-ar cuveni ca măria voastră să cunoască în alt chip pe supuşii acestui stat şi să îngăduie să li se facă vreo neplăcere sau jignire şi pagubă. Aşadar este nevoie, după tratatul şi prietenia legate prin jurămînt şi după buna vecinătate care domneşte între noi din timpuri vechi, ca moldovenii, supuşii noştri, care s-ar afla oriunde acolo, fie cu negoţul, ori în alte trebuinţi ale lor, să nu facă mai ales măriei voastre sau supuşilor voştri în nici o privinţă pagube şi răutăţi, şi de asemenea să nu fie opriţi de a trece oriunde şi să

nu li se facă vreo neplăcere, iar cele făcute între timp nu ne îndoim că măria voastră, luînd în seamă aceasta, va porunci îndată să fie înlăturate şi să li se dea drumul şi să-i lase să treacă, pentru ca supuşii din amîndouă părţile, rugînd pe Domnul Dumnezeu pentru viaţa şi fericirea noastră, precum şi pentru cea a măriei voastre, să trăiască toţi în pace şi să poată petrece pretutindeni în siguranţă. Şi cu aceasta să dea Domnul Dumnezeu măriei voastre domnie fericită şi norocoasă şi îndelungată. *S-a dat în Constantinopol, în ziua de 10 ale lunii mai, anul Domnului 1562.*

S-a tradus, din porunca m.s. împăratului de mine, Ibrahim beg [2], cel mai mare tălmaci al m.s. împăratului Turciei.

⟨Pe margine, ulterior, de altă mînă :⟩ *Din anul lui Mohamed 969, la începutul lunii Ramazan. Scrisoarea lui Soliman către Sigismund August despre nişte negustori moldoveni, opriţi în Polonia, 1562.*

---

[1] Ioan al II-lea (Despot).

[2] Ioachim Strasz, polon turcit (Ibrahim beg), tălmaci şi sol al lui Soliman I; aflat şi în solda regelui polon, primind de la acesta leafă anuală şi daruri.

103 **18 iulie ⟨1562⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE SOLIMAN I

A reţinut pe negustorii români, care se întorceau de la Moscova, precum şi mărfurile lor pînă să afle pentru cine sînt aduse, deoarece în Moldova fusese alungat Alexandru Lăpuşneanu şi erau tulburări. Cînd a aflat de la Despot că mărfurile erau cumpărate de el pentru tributul sultanului, a eliberat pe negustori şi i-a trimis în Molodova. Îl asigură de prietenia şi de buna sa vecinătate.

... Ex Moschovia in magnum ducatum nostrum Lituaniae redeuntes in id tempus incidissent, quo tempore pulso Alexandro [1] palatino Valachia motibus domesticis laborabat, cum ignoraremus prorsus quid rerum expectaretur per eos ex Moschovia, aut in quos et in ciuius usus, retineri eos cum mercibus mandaveramus, dum de re tota plenius cognosceremus. Postea tamen cum ad nos literae magnifici palatini Valachiae [2] allatae essent, quibus nobis significabatur merces eas esse, quae ad persolvendum serenitati v⟨estrae⟩ debitum tributum pertinerent, dimittere eas confestim, etiam antequam literas a v⟨estra⟩ s⟨erenitate⟩ accepissemus, iussimus, nec dubitamus hactenus iam in Valachiam pervenisse. Quod cum ita sit existimamus nos et pactis communibus et postulatis s⟨erenitatis⟩ v⟨estrae⟩ hoc quidem tempore plane satisfecisse. Deinceps etiam quicquid erit in quo eiusmodi officia nostra requiri intellexerimus quae ad mutuam amicitiam et vicinitatem nostram tuendam pertinere videantur, omnis facturi sumus non minus libenter quam diligenter. Bene valere s⟨erenitatem⟩ v⟨estram⟩ cupimus. Datum 18 iulii.

BK, ms. 260, f. 3^{v} Copie. ASB—MP, r. 26, c. 208.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.

[2] Despot.

104 **18 iulie ⟨1562⟩**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE DESPOT

Îl scuză, la insistențele sale, pentru faptul că a trecut în Moldova prin Polonia, cu condiția însă ca să-și rețină oamenii de la orice acte contrare raporturilor de bună vecinătate dintre aceste două țări. A pus în libertate, la cererea sa, pe negustorii care se întorceau cu mărfuri de la Moscova, scutindu-i chiar de vamă. Nu înțelege de ce Despot nu acordă liberă trecere armeanului său.

Palatino Valachiae [1].

Magnifice domine amice et vicine, syncere nobis dilecte. Quod s⟨inceritas⟩ v⟨estra⟩ suum transitum iterum atque iterum excusare apud nos conatur, facile in eam partem accipimus, in qua cupit s⟨inceritas⟩ vestra, quemadmodum antea quoque s⟨inceritati⟩ v⟨estrae⟩ significandum duximus curet modo s⟨inceritas⟩ v⟨estra⟩ ut ab eiusmodi inceptis se suosque contineat et iura amiciciae ac vicinitatis quemadmodum pollicetur diligenter tueatur. Quod nobis quidem de s⟨inceritate⟩ v⟨estra⟩ facile persuademus. Mercatores s⟨inceritatis⟩ v⟨estrae⟩ quos exortis in Valachia motibus retineri iusseramus, statim ut ex literis s⟨inceritatis⟩ v⟨estrae⟩ genus et rationem mercium cognovissemus liberos dimisimus, existimabamusque iam pridem ad s⟨inceritatem⟩ v⟨estram⟩ pervenisse. Nunc a publicanis nostris retentos esse non solutis vectigalibus didicimus, mittimus ad publicanos et theloneorum nostrorum praefectos cubicularium nostrum, qui eos immunes a vectigalibus ac liberos dimitti auctoritate nostra iubeat. Armenum nostrum cur transitu libero minus dignum iudicet s⟨inceritas⟩ v⟨estra⟩ non intelligimus, fidem is nobis sane et studium sunt multis in rebus et a multo tempore approbavit. Si quid est tamen in quo se ab eo laesam s⟨inceritatem⟩ v⟨estram⟩ arbitretur, nos quidem s⟨inceritati⟩ v‹estrae› ius de illo dicere parati sumus. Bene valeat s⟨inceritas⟩ vestra. Datum 18 iulii.

BK, ms. 260, f. 3v—4. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 208—209.

[1] Despot.

105 **1 august ⟨1562⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE DESPOT

Despre trecerea lui anul trecut în Moldova prin Polonia i-a răspuns în altă scrisoare. Îi mulțumește pentru ajutorul militar ce i l-a oferit împotriva Moscovei, dar fiind vara pe sfîrșite renunță deocamdată la război și deci și la ajutorul său pînă la primăvară. În privința tunurilor luate lui Despot la trecerea sa prin teritoriul polon și cerute acum de el, va face cercetări pentru a le găsi și a i le restitui.

Palatino Valachiae.

Magn⟨ifice⟩ domine amice et vicine syncere n⟨obis⟩ d⟨ilecte⟩. De transitu s⟨inceritatis⟩ vestrae per regnum nostrum in istas ditiones, alias iam s⟨inceritati⟩ vestrae respondemus, siquidem studio publicae tranquillitatis lento animo ferendum existimamus. Quod autem s⟨inceri-

tas⟩ vestra eius rei memor esse et gratus esse testatur, de ferendis nobis auxilys copiarum suarum adversus Moschorum principem pergratum est nobis a s⟨inceritate⟩ v⟨estra⟩. Verum cum aestas inclinet et cum tempus succedat bello gerendo alienum, non videmur hoc quidem tempore auxilys s⟨inceritatis⟩ vestrae aut indigere aut commode uti posse. Primo vere si ys opus habuerimus non dubitabimus ea advocare, vestramque s⟨inceritatem⟩ de eo mature per literas nostras certiorem facere, quam confidimus nobis non esse defuturam. De bellicis tormentis s⟨inceritatis⟩ vestrae anno superiore in regno nostro interceptis difficile quicquam hoc tempore constituere possumus. In illo enim transitu s⟨inceritatis⟩ vestrae cum omnia per tumultum a limitaneis nostris militibus gerentur, perdifficilis est rerum ablatarum investigatio, cum alter in alterum culpam referat, omnes aut ius belli pretendant et eas consuetudines militares, quas s⟨inceritas⟩ vestra non ignorat. Nos autem de omnibus inquiri diligenter iubemus et quanto maxime poterimus s⟨inceritati⟩ vestrae gratificari studebimus. Quae bene valeat. Datum 1 augusti.

BK, ms. 260, f. 10. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 210.

106 **Constantinopol, 1562.**

SOLIMAN I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

I-a primit scrisoarea prin solul Nicolae Brzeski. Acesta i-a spus că negustori turci au făcut cumpărături pentru el în Polonia. La rugămintea boierilor, a iertat pe Despot şi i-a dat domnia Moldovei.

Traductio literarum quas scribit potentissimus ac invincissimus imperator Turcarum serenissimo regi Poloniae amico vicinoque suo dilecto etc.

... A tak co sie tycze wołoskiego woiewody iż się pierwszy nie bardzo dobrze obchodził z tamtymi poddani naszemi a ucisc im wielki czynił, a zatym się tamta ziemia y wszyscy panowie przemieniaiąc a prosząc abuysmy się zmiłowali nad niemi, a występek y grzech ktory s nimże uczynili odpuscili im, tamto panstwo temu tam woiewodzie dopuscili, przysięgaiąc y obiecuiąc się nam wiernie służyć, przez sługi y listy ich to nam bardzo wiele ofiarowali a naszego miłosierdzia rządali. Ktora rzecz y słuszna będąc, zwłaszcza iż z przodkow naszych nam przyrodzenie y zwyczay ten mamy zmiłować się nad takiemi ktorzyby koniec ich wyznawaiąc, o miłosierdzie nas ządali. Takesmy z nieprzedobitney łaski naszey cesarskiey przeciw y temu ukazać a doswiadczyć chcieli y dalismy mu tamto wołoskie panstwo, a odmienili mysł y przysięgę swą, a inakszym nizli iako się nam obieca okażyć, tedy my to zawdy opatrzyć gotowi a waszey krolewkiey mosci tez oznaymić chcemy ...

AGW—TN, 8, f. 184^{v}—185. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 717—718.

Traducerea cărţii pe care a scris-o preaputernicul şi neînvinsul împărat al turcilor preastrălucitului rege al Poloniei, prietenului său drag.

... Şi aşa în ceea ce priveşte voievodul Moldovei [1], că la început nu s-a purtat tare bine cu acei supuşi ai noştri şi le-a făcut mare apăsare, dar pentru că acea ţară şi toţi boierii, schimbîndu-şi părerea şi rugîndu-ne să ne îndurăm de ei şi să-i iertăm fapta rea şi păcatul care l-a făcut cu ei,

am dat acea domnie acelui voievod. Jurîndu-ne şi făgăduindu-ne să ne slujească cu credinţă, ne-au oferit prin slugile şi scrisorile lor foarte mult şi au cerut îndurarea noastră. Care lucru, fiind şi drept, mai ales că avem de la înaintaşii noştri acest fel al nostru şi acest obicei de a ne îndura de cei ce, recunoscîndu-şi sfîrşitul, ne-au cerut îndurare, aşa, din nemăsurata noastră milă împărătească am voit s-o arătăm şi s-o dovedim şi faţă de acesta şi i-am dat acea domnie a Moldovei. Iar dacă îşi va schimba gîndul şi jurămîntul şi se va arăta altfel decît ni se făgăduieşte, atunci noi vom fi totdeauna gata să avem grijă de aceasta şi dorim să înştiinţăm şi pe măria voastră ...

---

[1] Despot (Ioan Iacob Eraclid), domn al Moldovei (noiembrie 1561—noiembrie 1563).

107 **18 august 1562.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE SOLIMAN I

Aflînd din scrisoarea sultanului că Despot a fost instalat în scaunul Moldovei cu asentimentul său, îi răspunde că va căuta să aibă cu el raporturi de bună vecinătate. Îi cere să-i poruncească să cultive şi el asemenea relaţii cu Polonia.

Turcarum imperatori.

... Quae de Despote Valachiae palatino majestas vestra ad nos scribit, esse illi suoque maxime assensu ejus provinciae praefecturam assignatam, ea intelleximus. Quamobrem etsi hactenus amicitia illius non magnopere nobis curae fuit, donec videlicet quas partes ille sequatur ignoraverimus, nunc tamen cum illum in fide esse et patrocinio majestatis vestrae non ignoramus, dabimus operam ut cum illo bonam vicinitatem, quod quidem in nobis erit, exerceamus. Postulamus autem a majestate vestra ut illi quam maxime serio nomine suo edici jubeat, ut is quoque vicinitatis officia ex animo et diligenter sibi nobiscum colenda esse intelligat. Adfertur enim ad nos, eum privatis in sermonibus pericula subditis quibusdam nostris ministrare consuesse, qui illum quidem propter auctoritatem nostram eum per ditiones nostras in Valachiam proficiscentem, transitu prohibere conati fuerunt, quae res sane est nobis permolesta ...

⟨Rezumatul scrisorii :⟩ Cum palatino Valachiae amicitiam se servaturum promittit, eidemque in privatis sermonibus mala Polonis minanti paria injungi vicinitatis officia serio postulat. Quo ad mercatores gratis per Poloniam transmittendos et res quadam alias ad voluntatem caesaris se componit.

AGW—TN, 8, f. 187—188. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 722—724.

108 **Piotrków, 2 aprilie 1563.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE DESPOT

Îi răspunde la scrisoarea prin care-i făcuse cunoscute acţiunile duşmănoase împotriva sa şi a ţării sale ale unor supuşi poloni. Îi vorbeşte despre străduinţele sale de a păstra relaţii de bună vecinătate şi de prietenie cu el, mai cu seamă că sînt de aceeaşi religie, şi-i cere acelaşi lucru şi din partea sa. Solul ce-l trimite la Poartă îi va spune mai multe în acest sens.

Palatino Valachiae.

Magnifice domine amice ac vicine syncere nobis dilecte. Etsi antea iam s⟨inceritati⟩ vestrae de ysdem rebus responsum a nobis esse meminimus, de quibus nunc quoque per literas et nuncium suum s⟨inceritas⟩ vestra nobiscum agit, cum nos de subditorum nonnullorum nostrorum conatibus adversum se et ditiones suas institutis facit certiores. Tamen cum de eo quidem tantopere solicitam esse s⟨inceritatem⟩ vestram videamus, ut ad nos identidem mittere ac scribere non dubitat faciendum nobis quoque esse existimavimus, ut s⟨inceritati⟩ vestrae nunc etiam respondeamus. Equidem curae semper nobis fuit, iam inde ab eo tempore, quo regni nostri gubernacuła ad nos sunt delata, ut pacem cum omnibus hominibus, cum ys vero inprimis, qui nos et religione communi et vicinitatis iurae et foederum ac pactorum religiose contingunt, quam maxime coleremus nec unquam ullam cuiquam hominum causam dedisse nos arbitramur dissuendae eius amicitiae, quae esset semel nobiscum constituta.

Nuncque adeo et si arbitramur omnes eos metus, qui in regno nostro aversus s⟨inceritatis⟩ vestrae ditiones excitari videbantur, auctoritate atque mandato nostro ad postulata priora s⟨inceritatis⟩ vestrae compressos iam esse tamen si quid praeterea opus fuerit daturi operam sumus, quo ad maxime ex parte nostra praestari necesse erit, ut ne qua causa inter nostros et s⟨inceritatis⟩ vestrae populos tumultuum excitandorum oriatur, neve quid ex subditis nostris proficiscatur eiusmodi, quod publicam communis vicinitatis tranquillitatem perturbare videatur. Cuius nostrae gratiae et benevolentiae significationem ita s⟨inceritati⟩ vestrae arbitramur gratam et iucundam fore, ut memor eorum, qui ad nos saepe Vilnam de studio et observantia sua referre per nuncios et literas suas solebat, ita se componat, ut bonae vicinitatis iura tuenda sibi esse nobiscum ex animo intelligat. Missuri autem ad s⟨inceritatem⟩ vestram prope diem nuncium nostrum sumus, ex quo s⟨inceritas⟩ vestra plura de voluntate nostra ergo se cognoscat. S⟨inceritas⟩ vestra bene valeat. Datum Petricoviae secunda die aprilis, anno 1563.

BK, ms. 260, f. 80—81. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 212—213.

109 **Vilna, 3 iunie 1563.**

INSTRUCȚIUNILE LUI GH. JAZŁOWIECKI, SOL LA POARTĂ

Va cere sultanului să poruncească lui Despot, voievodul Moldovei, să respecte pacea cu Polonia și tratatul polono-turc.

Instructia poselstwa wielmoznemu Ierzemu Iazlowieczkiemu castellanowi kamienieczkiemy y starosczie czyrwonogrodskiemu od iego k.m. do cessarza iego m. tureczkiego starego.

S ktorą iz zarazem iechacz nie mozono prze woloskie zamieskania, tedi potim insza byla napisana, ktorei patrz die 28 juny anno Domini 1564.

... Nad to powie possel nasz, ze gdysz w przimierzu tym, ktore z iego cess. mczia mamy, ziemia iego cess. m. woloska y Thatarowie, iego m. poddani, mianowiczie są na pissaniu y w przimierze wlozeni, powie ze nas to nie pomalu obrazalo, isz Despoth, dzisieyszy woiewoda woloski, nad wolą y wiadomoscz cessarza j.m., iakozmy sprawe mieli,

tę ziemie woloską byl opanowal, powie ze nas to bylo barzo obrazielo y nie radzibychmy byli tego zaniedbali, lecz gdizmy się dowiedzieli ze go iego c.m. w laskę swą przyął y chorągiew iemu poslal, tedy my tesz przyazniey ces. j.m. folguiącz y themu przimierzu ktore z iego m. mamy, za prosbą y staraniem iego wszytkozmy iemu dopusczieli y w laskęzmy go naszę przyęli. Jednak aby go z czassem mysl s tego iego niespodziewanego sczesczia nie unossiela, iest tego potrzeba ku zachowaniu dobrego pokoiu y sąmsieecztwa, aby mu cessrz iego m. jako czlowiekowi sswemu roskazacz raczyl, zeby pilnie przimierza y pokoi tego, ktore s cessarzem iego m. mamy, przestrzegal, a do naruszenia iego przyczyn zadnych nie dawal. Na czobyzmy się my z stroni iego malo oglądali, bo byzmy go zawzdi za pomoczą bozą skroczicz snadnie mogli, by nam nie szło o przyasń y spolny pokoi z cessarzem iego m. y bęndzie się possel nasz domawial y Strassa w tym uzywal, aby mu to listem cessarskiem srodze roskazano było.

BK, ms. 260, f. 136v—139. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 217—220.

Instrucţiunile soliei puternicului Gheorghe Jazłowiecki, castelanul Cameniţei şi staroste de Czerwonogród, din partea m.s. regelui la m.s. împăratul turcilor cel bătrîn [1].

⟨Adaos ulterior de altă mînă :⟩ Cu care ⟨instrucţiuni⟩, pentru că nu s-a putut pleca în acelaşi timp din cauza tulburărilor din Moldova [2], s-au scris pe urmă altele, pe care vezi *ziua de 28 iunie, anul Domnului 1564* [3].

... Pe lîngă aceasta, deoarece în tratatul pe care-l avem cu m.s. împăratul este trecută atît în scrisoare cît şi în tratat ţara m.s. împăratului a Moldovei şi tătarii, supuşi ai m.s. împăratului, solul nostru va spune că pe noi ne-a supărat nu puţin faptul că Despot, actualul voievod al Moldovei, a fost pus stăpînire, după cum am aflat, pe această ţară a Moldovei împotriva voinţei şi fără ştirea m.s. împăratului şi va arăta că pe noi ne-a fost jignit tare acest lucru şi că nu i-am fi fost trecut bucuroşi cu vederea peste aceasta, dar cînd am aflat că m.s. împăratul l-a primit în graţia sa şi că i-a trimis steag, atunci noi, din consideraţie pentru prietenia m.s. împăratului şi pentru tratatul ce-l avem cu m.s. împăratul, i-am iertat toate, la rugămintea şi stăruinţa lui, şi l-am primit în graţia noastră. Dar pentru ca gîndul acestui noroc neaşteptat să nu-l înflăcăreze cu timpul, este nevoie, pentru păstrarea păcii şi a bunei vecinătăţi, ca m.s.împăratul să binevoiască săi-i dea poruncă, ca unui om al său, ca să păzească stăruitor pacea şi tratatul ce-l avem cu m.s.împăratul şi să nu dea nici o pricină pentru călcarea lui. De care călcare din partea lui pe noi puţin ne-ar păsa, căci fireşte l-am putea astîmpăra oricînd, cu ajutorul lui Dumnezeu, dacă nu ne-ar fi de prietenia şi de pacea comună cu împăratul ; şi solul nostru va cere şi va folosi în acest scop şi pe Strasz [4], ca să i se dea poruncă aspră în acest scop prin scrisoare împărătească.

---

[1] Soliman I Magnificul (1520—1566).

[2] Răscoala lui Ştefan Tomşa împotriva lui Despot din august-noiembrie 1563.

[3] S-au dat solului, pentru a se servi de ele în cursul discuţiilor, şi exemplarele tratatelor anterioare polono-turceşti, precum şi exemplarul tratatului de pace încheiat cu Petru Rareş în 1538 (BK, ms. 260, f. 136v).

[4] Vezi nr. 102, nota 2.

110 **Vilna ⟨3 iunie 1563⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE DESPOT

Îi cere să asigure trecerea şi întoarcerea prin Moldova a lui Gh. Jazlowiecki, solul său la Poartă.

Palatino Valachiae.

Magnifice domine amice ac vicine syncere nobis dilecte. Mittimus ad serenissimum et potentissimum Turcarum imperatorem [1] oratorem nostrum, magnificum Georgium Jazlowieczki etc. Postulamus autem a s⟨inceritate⟩ vestra ut ei per ditionem suam transitum, commorationem ac reditum tutum ac liberum praestari faciat, in rebusque omnibus ita cum a suis subditis tractari iubeat, uti oratorem nostrum tractari ex pactis nostris et foederibus communibus convenit. Erit id nobis a s⟨inceritate⟩ vestra vehementer gratum. Quam bene valere cupimus. Datum Vilnae ut supra [2].

BK, ms. 260, f. 141 . Copie. ASB—MP, r. 26, c. 221.

---

[1] Soliman I Magnificul.

[2] 3 iunie 1563 (vezi scrisoarea regelui către vizir. BK, ms. 260, f. 140^{v}).

111 **⟨După 3 iunie 1563⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE DESPOT

Răspuns dat în numele regelui solului domnului sosit în Polonia îndată după dietă pentru reînnoirea tratatului moldo-polon. Solii poloni, Gh. Jazłowiecki şi M. Gorecki, n-au putut pleca încă în Moldova pentru a lua jurămîntul domnului din cauza tulburărilor de acolo, provocate de Dimitrie Wiśniowiecki. Regele va pedepsi pe acesta pentru călcarea tratatului.

Responsum internuncio Despotis.

Rad to czyni jego k.m. nasz m. pan y z dobrotliwego przirodzenia swego y z przikladu swiętei pamięczi przodkow swoich, krolow polskich, ysz pokoi a zgodę miedzy sobą a wszytkimi pany chrzesczianskiemi pilnie zachowywa y strzeze jego aby z strony tego wszytko bylo wczale zachowano czo nalezy ku spolnei a zgodnei m⟨iłos⟩czi, zwlascza więcz z timi pansthwy, ktore przimierzem y sąmsiecztwem przilegly coronie y panstwąm jego k.m.

Abowiem na pokoiu, zgodzie y miloszczi widzi jego k.m. ysz kazdemu panstwu sila nalezy tak ku obronie przeciw nieprzyacziolom, iako ku stanowieniu rządu domowego a zachowaniu wolnosczi y praw pospolitych. A ysz jego k.m. pomniecz dobrze raczy ze ziemia moldawska zdawna iesth przmierna ziemia jego k.m. y koronie polskiei, przeto zadnei rzeczy na strone pusczacz nie raczy ku zatrzimaniu spolnei przijazni y dobrego sąmsiecztwa miedzy nią a coroną y panstwy swymi.

J w tym o czo teraz pan Despoth, pan thwoi, cziebie do jego k.m. poslal, aby przimierze y umowy pospolithe przimierne miedzy koroną polską a ziemią moldawską byly odnowione, czul się dobrze jego k.m. i iusz byl na

seymie nie dawno miręlym piotrkowskiem przi poslicch pana Deszpotowych, pana twego, naznaczycz jego k.m. raczyl posly swe wielkie wielmoznego Jerzego Jazlowieczkiego, castellana camienieczkiego, a czerwonogrodzkiego staroste y urodzonego Macziela Goreczkiego secretarza swego a polnego pissarza ku tey sprawie, aby byli to przimierze yminiem jego k.m. wedla obyczaiu odnowili, a przyazn miedzy jego k.m.a panem Despotem ugruntowali.

Czo ysz do tich nie doszlo czassow, daią jego k.m. tę sprawę czisz poslowie przes listhi swoie, ysz gdi iusz prawie na tę drogę wsziadali, dowiedzieli szię o iakimsi zamieszaniu wielkim w moldawskiey ziemi, prze ktore pohamowacz szię do czassu od tey drogi a doma zadzierzecz mussieli aszby to tam uczichlo.

Na czo y teraz niedawno jego k.m. odpowiedz im dacz y pilnie roskazacz raczyl, aby w tym dlugo nie mieszkali, ale skoroby poslyszeli o upokoieniu tich rozruckow y zamieszania tego ktore się tam wsczelo, aby bes mieszkania wsziadali y roskazaniu a woli jego k.m. dossycz czynili y poselstwo sprawowali.

W czym nie wątpi jego k.m. ysz się oni wedla powinowacztwa swego przeciw jego k.m. zachowaią, a skoro o pokoiu poslyszą, na tę drogę szię wyprawią y to czo im zleczono bes dlugiei zwloki sprawowacz bęndą.

Czo sie tknie Wyssniowieczkiego, poddanego jego k.m., ysz szię pan Deszpot nań skarzy iakoby on te zamieszania w ziemi iego czynil, tego jego k.m. o Wyssniowieczkim nie rad slyszy, a przeto skoro to naprzod doszlo uszu jego k.m. ysz szię tam ktemu Wyssniowieczki gotowacz mial, roskazal jego k.m. listh do niego syrowy pissacz, aby szię od tego przedszięwzięczia pohamowal, a pod laską jego k.m., aby szie w sprawy moldawskie nie wdawal, a zamieszania w oney ziemi nie czynil, ktora iesth przimierna koronie y panstwąm jego k.m. jakosz pissane y poslane są te listhi dio niego.

Na ktore ysz Wyssniowieczki tak male baczenie ma, iako slyszy jego k.m., nikt tego Wissniowieczkiemu chwalicz nie moze. Dziwowacz szię tesz temu barzo nie potrzeba, abowiem w tak dlugich y szerokich panstwach jego k.m. bycz nie moze aby ludzie nie naidowali taczy y owaczy, zwlascza więcz na pograniczu, gdzie ludzie, bęndącz daleko od oczu y ossoby krola j.m., nie mogą bycz w takiey karnosczi w iakieiby potrzeba.

Wszak szię temu sam pan Deszpot, pan twoi, dobrze przipatrzacz mogl naonczas, gdi za towarzistwem y pomoczą niektorich poddanych jego k.m. do moldawskiey ziemie przicziągnąl, ktorich poddanych jego k.m. zadna rzecz odwiescz od tego nie mogla, zeby przeciw woly y srogiemu zakazaniu jego k.m. tego towarzistwa panu Despotowi pomagacz nie mieli.

A tak y natenczas dziwowacz szię temu barzo nie treba. Ale iednak jego k.m. aby okazal ysz to od Wissniowieckiego z nielaską prziymuye czo o nim slyszy, postara szię jego k.m. ysz za to, iako poddany jego k.m., wedla obyczaiu przimierza miedzy koroną polską a ziemią moldawską, od jego k.m. karan bendzie.

BK, ms. 260, f. 201ᵛ—202ᵛ. Copie. ASB—MP, nr. 26, c. 228—229.

Răspunsul dat solului lui Despot.

Măria sa regele, stăpînul nostru milostiv, atît din natura sa blîndă, cît şi după pilda răposaţilor săi înaintaşi, regii Poloniei, face bucuros aceasta, că păstrează cu stăruinţă pacea şi înţelegerea dintre el şi toţi domnii

creştini şi păzeşte ca din partea lui să fie respectat în întregime totul ce se cuvine dragostei comune, bazate pe înţelegere, şi mai ales cu acele state, care sînt apropiate de Coroană [1] şi de statele măriei sale prin tratat şi prin vecinătate.

Căci în privinţa păcii, înţelegerii şi dragostei, m.s.regele vede că fiecare stat este interesat mult în apărarea sa împotriva duşmanilor, precum şi în stabilirea cîrmuirii interne şi în respectarea libertăţii şi drepturilor publice. Şi fiindcă m.s. regele binevoieşte să-şi amintească bine că ţara Moldovei este din vechime o ţară aliată a m.s. regelui şi a Coroanei polone, de aceea nu binevoieşte să lase la o parte nici un lucru, în scopul menţinerii prieteniei comune şi a bunei vecinătăţi între ea şi Coroană şi statele sale.

Şi în acea pricină, pentru care domnul Despot, stăpînul tău, te-a trimis acum pe tine la m.s. regele, ca să fie reînnoit tratatul şi acordurile comune de alianţă între Coroana polonă şi ţara Moldovei, m.s. regele s-a simţit bine şi a binevoit chiar la dieta nu demult trecută, de la Piotrków, să numească, în prezenţa solilor domnului Despot, stăpînul tău, solii săi mari, pe puternicul Gheorghe Jazłowiecki, castelanul Cameniţei şi staroste de Czerwonogród, şi pe nobilul Matei Gorecki, secretarul său şi pisarul de cîmp, ca să reînnoiască, după obicei, acest tratat, în numele măriei sale şi să întărească prietenia dintre măria sa şi domnul Despot.

Că nu s-a făcut aceasta pînă acum, aceiaşi soli înştiinţează aşa pe m.s. regele prin scrisorile lor, că aproape cînd încălecau acum la acest drum au aflat despre o oarecare tulburare mare în ţara Moldovei, din pricina căreia au fost nevoiţi să se oprească pentru moment de la acel drum şi să rămînă acasă, pînă ce se va linişti tulburarea de acolo.

Cărora şi acum nu de mult m.s. regele a binevoit să le dea răspuns şi să le poruncească stăruitor ca să nu întîrzie mult, ci îndată ce vor auzi de liniştirea acelei tulburări şi acelor frămîntări care s-au produs acolo, să încalece fără întîrziere şi să îndeplinească voia şi porunca măriei sale şi să-şi isprăvească solia.

De care lucru m.s. regele nu se îndoieşte că ei se vor purta potrivit îndatoririi lor faţă de măria sa, şi îndată ce vor auzi de pace, vor porni la acest drum şi vor îndeplini fără mare întîrziere ceea ce li s-a poruncit.

În ceea ce priveşte pe Wiśniowiecki, supusul m.s. regelui, fiindcă domnul Despot se plînge împotriva lui cum că el ar face aceste tulburări în ţara sa, acest lucru nu-l aude bucuros m.s. regele despre Wiśniowiecki, şi prin urmare îndată ce a ajuns mai întîi la urechile măriei sale că Wiśniowiecki s-ar pregăti acolo pentru aceasta, a poruncit să i se dea o carte aspră, ca să se oprească de la această întreprindere şi, la porunca măriei sale, să nu se amestece în treburile Moldovei şi să nu facă tulburare în acea ţară, care este aliata Coroanei şi a statului măriei sale, şi într-adevăr aceste cărţi au fost scrise şi trimise lui.

De care, pentru că Wiśniowiecki ţine atît de puţin seama, după cum aude m.s. regele, nimeni nu poate lăuda pe Wiśniowiecki pentru aceasta. De acest lucru nu trebuie să ne mirăm tare, căci în ţări atît de lungi şi de late ca acestea ale m.s. regelui nu pot să nu se găsească oameni de toate felurile, mai ales în ţinutul de la hotar, unde oamenii, fiind departe de ochii şi de persoana m.s. regelui, nu pot fi ţinuţi într-o asemenea disciplină după cum ar trebui.

Dar însuşi domnul Despot, stăpînul tău, a putut să-şi dea bine seama de aceasta atunci cînd a purces în tovărăşie şi cu ajutorul unor supuşi ai

m.s. regelui în ţara Moldovei, pe care supuşi m.s. regele n-a putut în nici un chip să i întoarcă de la aceasta, ca să nu ajute domnului Despot cu această tovărăşie împotriva voinţei şi a asprei interdicţii a m.s. regelui.

Astfel că şi acum nu trebuie să ne mirăm tare de aceasta. Totuşi, pentru a arăta că primeşte cu dizgraţie din partea lui Wiśniowiecki ceea ce aude despre el, m.s. regele se va strădui şi-l va pedepsi ca pe un supus al măriei sale, potrivit tratatului dintre Coroana polonă şi ţara Moldovei.

---

[1] Regatul Poloniei.

112 **Vilna, 19 august ⟨1563⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE STAROSTELE CAMENIŢEI

Avînd în vedere tulburările din Moldova, îi dă ordin să întărească paza cetăţii.

Capitaneo Camenecensi

Generose fidelis dilecte. To czosczie nam natenczas o rozruchu woloskim pissali, dobrzezmy wyrozumieli. A tak chocz yescze nowina ta nie prawie pewna, wszakosz yz więcz ludzie pod ten czas sobą trwozycz zwykli, roskazuiemy wam abysczie zamek swoi dobrze opatrzili y pieczą na wsze strony mieli dla przigod rozmaitich. A iesliby potrzeba sluzebnych bylo na zamek wiecey nisz wy tam miecz mozeczie, dawaiczie nam znacz, niczemu nie folguiącz. A ktemu czo sie kolwiek w Woloszech za tim ponowi, znacz takiesz dawaiczie bez omieszkania. Jnaczey nie czyniczie. Datum Vilnae XIX augusti.

BK, ms. 260, f. 163. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 223.

Starostelui Cameniţei.

Nobile, credincios şi drag. Ceea ce ne-aţi scris atunci despre tulburarea din Moldova am înţeles bine. Şi aşa, deşi această veste nu-i încă cu totul sigură, totuşi, deoarece oamenii obişnuiesc între timp să se sperie, vă poruncim să întăriţi bine cetatea voastră şi să aveţi grijă în toate părţile pentru felurite întîmplări. Iar dacă ar fi nevoie în cetate de mai mulţi mercenari decît îi puteţi avea acolo, daţi-ne de ştire, neslăbindu-vă de loc atenţia. Iar pe lîngă aceasta, orice se va mai întîmpla nou în Moldova, să ne daţi de ştire fără întîrziere. Altfel să nu faceţi. *S-a dat din Vilna, la 19 august.*

113 **24 septembrie ⟨1563⟩**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE DESPOT

La cererea sa de a se reînnoi tratatul cu Polonia îi răspunde că a numit delegaţi în acest scop pe Gh. Jazłowiecki şi pe M. Gorecki, care n-au putut pleca însă deocamdată din cauza tulburărilor ivite în Moldova, dar care vor pleca în curînd. În privinţa lui D. Wiśniowiecki, despre care Despot se plînge că prin năzuinţele şi încercările sale periclitează pacea şi liniştea, regele îi promite că va lua măsurile cuvenite împotriva lui.

Despoto.

Magnifice domine syncere nobis dilecte. Ad renovanda pacta et foedera vetera regni nostri cum terris Moldaviae, de quo nos s⟨inceritas⟩ vestra et per literas et per legatos suos Petricoviae in comitys proxime admonuit, designavimus iam pridem oratores nostros ad s⟨inceritatem⟩ vestram magnificum Georgium Jazlowieczki castellanum Camenecensem et generosum Mathiam Goreczki secretarium nostrum et campestris militiae notarium. Sed y ad nos non ita pridem perscripserunt, cum iam in procinctu eius itineris essent, motibus quibusdam istic exorientibus coactos fuisse, ut se porro domi suae continerent. Dedimus autem ad eos nunc quoque literas, ut cumprimum y motus conquieverint, legationem suam persequantur et se ad renovanda pacta ac foedera communia accingant moram ut nullam interponant, quominus ea quae nobis maxime sunt cordi cumprimum tuto et firme confici poterunt, conficiantur. Nos enim pace et tranquillitate publica nihil apud nos antiquius aut iucundius habemus quam sane colere cum omnibus hominibus, inprimis autem cum christianis principibus ysque maxime vicinis, omni studio desideramus.

Quod autem s⟨inceritas⟩ vestra de Wissniowieczki queritur, ipsius studys atque conatibus pacem hanc et tranquillitatem istic perturbari, hunc quidem, etsi subditus noster existat, tamen ea quae ad perturbandas bonae vicinitatis rationes pertinent, praeter voluntatem arbitriumque nostrum suscepisse sibi persuadeat. De quo cum primum inaudivissemus, severissima mandata nostra dari ad ipsum iussimus, ut ab ys caeptis prorsus abstineat, pacemque cum ys colat, cum quibus nos esse foedere societatis intelligit. Quibus quidem mandatis nostris si illi non parent, s⟨inceritas⟩ vestra mirari non debet, quae facile secum reputare possent, in tot ac tantis ditionibus nostris inveniri necesse esse homines, qui ingenium mutare nequeant, maxime autem id frequentes esse inter eos, qui in confinibus habitant et qui ut corporibus suis intra vicinas imperii fines non continentur, ita cupiditatibus suis ultro citroque vagantur. Quod tamen ne illi in posterum impune esse possit, providebimus et in eum pro ratione pactorum communium animadvertemus. Bene valeat s⟨inceritas⟩vestra. Datum XXIIII septembris.

BK, ms. 260, f. 202^v — 203. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 229—230.

114 **⟨1563⟩.**

JURĂMÎNTUL LUI DESPOT FAȚĂ DE SIGISMUND AUGUST

[*La cererea prezentată în dieta de la Piotrków prin solii săi Ioan Moțoc, Barnovschi și Avram din Bănila, pîrcălabul Hotinului, de a se reînnoi tratatul de pace, au fost trimiși în Moldova Gheorghe Jazłowiecki și Matei Gorecki, în fața cărora domnul depune jurămînt de vasalitate regelui, în termenii prevăzuți în jurămintele lui Alexandru Lăpușneanu din 1552 și 1553.*

Przisiega Despotha woiewodi woloskiego.

Gdis na pokoina, na przyazni uprzeimie bespieczensthwo ... [1] wsithkie pozithki zawisli a zwlascza w dobrym sąsieczthwie komu sie zdarzicz moze, mi thedi Jan Fraclicter ⟨ ! ⟩ Despoth z laski bozei woie-

woda valaszki, obaczaiancz i przegliadaioncz iako nam wielie na lascze a przyazni sąsieczkiei nayasnieiszego pana pana Sigmuntha Augusta z bozei lasky krolia polskiego etc. naliezi, nie chczielismy w thim nicz mieskacz abichmi bili j.k.m. o thim sami nie szukali i o tho j.k.m. nie proszili przodkiem abi nam przewinienie nasche na przeciwko j.k.m. ktoregoszmi sie dopusczili, gdismi przez ziemie j.k.m. nie ządawsi przepusczenia do Valach z woiskiem nassim ciągneli, odpusczicz raczil, a pothim abi przimierza zdawna zwiklego s przodki nassimi miedzi koroną a ziemią valaszką dzierzane i uthwierdzone potwierdzicz raczil. Czego dlia slalichmy posli nasze wielkie Moczuka, Varinowskiego ⟨!⟩, Abrahama Bamblowskiego ⟨!⟩ ludzie zaczne na seim walni piotrkowski do maiestathu naiasnieiszego pana pana Sigmuntha Augustha krolia polskiego i za laską j.k.m. ortzimalismi tho od j.k.m. ze i mierzączkę swą ktorą na przeciwko nam mial przepusczicz nam raczil i posli swoie do nas poslacz ku odnowieniu a sthanowieniu przimierza zwiklego miedzi koroną polską a ziemią moldawską wielmoznego pana Jerzego Jazlowieczkiego castellana kamienieczkiego i starosthi czerwonogrodzkiego y urodzonego pana Mathiasa Goreczkiego horązego poznanskiego i pisarza polnego. Czego mi od j.k.m. bendącz wdzieczni a skutkiem tho chczancz pokazacz o czosmi slowi prossili obieczuiemi szie i obieczuiemi za nas i za pani radą naszą, za boiari i za wsitkich poddanich ziemie moldawskiey ktorzi nathenczasz przy nas są i za tich ktorichbi nie bilo i za pothomsthwo nasche naiasnieyszemu panu a panu Sigmunthowi Augustowi kroliowi polskiemu etc. i krolesthu wsitkiemu polskiemu i j.k.m. pothomkom sząsiadem i przyaczielem bicz wiernim a w przyazni i w dobrim sąsieczthwie nicz nieodmiennim ze wsitką ziemię nassą, a nieprzyaczielom j.k.m. nieprzyaczielem bicz chczemi i ze wsitką pilnosczią nassą iako od wlasznei nassei ziemie odpor dawacz, zdradi i niebespieczensthwa ktorebi na kroliesthwo polskie prziscz mialo przestrzegacz i dowiedowacz sie bendziem i j.k.m albo hetmanom polskim znacz dawacz a ich w thim ostrzegacz prawdziwie chczem bendziem i pothomkowie naschi na wieczne czasi bendą krom wselkiei zdrady, chitrosczi i wymislow.

Nadtho gdibi nam ktho radzil abismi przyasn i dobre sąsieczthwo z j.k.m. odmienili, thedi mi tho obieczuiemi ze statecznie dzierzicz wiarę i przisiegę nassą z radą naschą i boiari i ze wsitką ziemią nasą i owsem ieslibismi sami, czego Boze uchowai, za radą iaką zlą a zwlascza diabelską odstampicz chczieli albo mislili, thedi przedsie pod tham przisiegą do koncza obieczuiemi zostacz i wiarę prawdziwą j.k.m. i kroliesthwu polskiemu chowacz, dobrą slawą i pozitki kroliesthwa polskiego mnozicz i omislacz i serzicz. A gdziebi thesz w radzie iakiei albo namowach iakich czo skodliwego bilo sprawiono oczimbichmi mogli miecz iaką wiadomoscz poddani nassy i ziemia nasza, albo porozumienie iakie czobi naprzeciwko j.k.m. albo kroliesthwu polskiemu bilo, czobi albo skoda albo trudnoscz prziniescz mialo, thedi themu zabiegacz i odpor dawacz bendziemi powinni i j.k.m. i hetmanom koronnin albo stharosthom pogranicznim znacz dawacz, thakze i pothomkowie naszi i poddani naszi bendą powinni. J zmow zadnich, posthanowienia przimiernego i oldownego k.j.m. i koroni polskiei przeciwnego i skodliwego zadnemi osobami kthoregokolwiek sthanu i dostoienstwa czinicz i stanowicz nie mamy, ani panowie rada nasza, ani boiarowie, ani poddani naszi czinicz nie maią.

J thez zadnei ziemie krom wiadomosczi k.j.m. od woiewodzthwa moldawskiego i od voloskiego oddalacz nie bedziemi, ani pothomkowie

nasi oddaliacz bendą. Gdis ziemia valaska zdawna koronie polskiei holdowna bila y owschem ieslibi czo oddaliono bilo wedlie moznosczi nascheĭ dosthawacz bendziemi i kthemu kazda zmowa i stanowienie thakie wniwecz obroczicz i skazicz mami.

J tez walki przeciwko zadnemu podnoszicz krom wiadomosczi j.k. m. i pothomkow i rad j.k.m. a zwlascza naprzeciwko Turkom, Thatarom i naprzeciwko kazdemu nieprzyaczielowi koronie polskiey i nam prziieglim zadnego ...[1] gdzieby do thego przisсz muszialo izbi za naszim i pansthwu naszich niesczesczim ktorego nasz, panie Boze uchowaj, musialo thesz i na korone polską niesczescie i skoda przipascz i owsem od thego czaszu za obwiesczeniem i napomnieniem wlasnem thak j. k.m. iako hethmanow wielkiego i polnego na pomocz dacz zawdi pogothowiu bicz siedm thisięczi ludzi miecz godnich ku boiowi na przeciwko kazdemu nieprzyaczielowi j.k.m. ilie krocz bendzie potrzeba bendziemi winni poslacz, a ieslibi bila thego potrzeba thedi mi sami nassą glową i radi naszi i boiarowie i poddani nasi panstw nasich moldawskich i valaszkich na pomocz naiasnieyszemu krolowi polskiemu i ku obronie koronie polskieĭ iesli thego bendzie potrzeba poidzimi i pomocz dami i pothomkowie nassi zawzdi dawacz bendą.

Kupczom wsitkim starodawnemi drogami i gosczinczi iakobichkolwiek potrzeba ukazowala i poslom wielkim i maliim kroliesthwa polskiego do ziemie moldawskiei dla ktoreikolwiek rzeczi iezdzącim i chodzącim, albo przes ziemie nasze do Thurek, albo do kthoreikolwiek ziemie przechodzącym dobrowolnie przescz i wroczicz sie sprawowacz i kupowacz i sprzedawacz dobrowolnie w ziemi moldawskiei i voloszkiei dobrą wolnoscz dacz i przepusczicz obieczuiemi, a ieslibi ktokolwiek krziwdi im albo ktorim zoszobona uczinil albo zabawicz go albo zabicz chczial, a bilbĭ thaki nalezion, thedi mi s them ktoregobikolwiek sthanu bil albo powagi, sprawiedliwoscz i karanie za iego wistempki uczinimy.

Priwilegie od ktorichkolwiek woievod voloskich przodkow nasich ktorimbikolwiek miesczom, miasthom, liudziom i sthanom thak pospolithim iako kazdemu zoszobna w krolesthwie polskiem będączim i mieszkaiączim w koronie polskiei k.j.m. poddanim, listhi dane i nadane, s teraznieiszimi pani radami nasemi wespol umaczniami i potwierdzami.

Okolo uczinienia sprawiedliwosczi w oboich panstwach ustawy wsitky przez slawną pamięcz krolia polskiego Sigmuntha ustalone i w księgi zamku kamienieczkiego wiedzione i wpissane we wsitky moczĭ ich z radami naszimi i poddanimi naszimi dzierzecz bendziemi i ninieyszimi listhi nasimi zachowiemi i utwierdzami i burkulabowie naszi maią szie podlug thich tho ustaw uczinienia sprawiedliwosczi poddanim oswieczonego maiestathu k.j.m. rządzicz i zachowacz sie maią i bendą powinni czi burkulabowie i wsisczi urzedniczi ktorembikolwiek bili imieniem zwani dzierzawczom dobr k.j.m.i poddanim k.j.m. za pirwsem napominaniem sprawiedliwoscz czinicz ze wsitkimi poddanimi nasimi, zadnego s tam nie minaiącz, nie czekaiącz przyechania insego krom wselkieĭ odwloki.

Thesz zlodzieie i naiezniki za kazde lupiesthwo nie pieniężnem karaniem kazdemu bendą nagradzacz ale gardłem wedliug ludzi wistepnich uczinkow czis burkulabi i wsisczi urzedniczi winni bęndą karacz.

Zbieglich chlopow i niewolnikow i wszelakich zbiegow krom wszelkiei odwloki panom swoim przes nas i przes nasze rade y przesz kazdego naszego poddanego krom wszelkiei odwloki maią widawacz, nie czekaiącz ziazdu wielkiego comissarskiego, iedno wedlie prawa sąsieczkiego onego doswiadcziwsi ze iesth czlowiek iego kthoribikolwiek thakom bil.

Kazdego roku według stharego zwiczaju i postanowienia bendziemi dawacz comissarze, ktorzi ze wsitkich rad, boiarow, burkulabow, poddanich nasich sprawiedliwoscz czinicz s poddanemi j.k.m. wedlie prawa i wedlie Boga winni bendą czinicz, ktorzi thesz comissarze wsitkich poddanich nasich i kazdego zoszobna ktoregobikolwiek stanu bil czlowiek poziwacz i karacz zupelną mocz miecz bendą.

Jeslibi ktho thaki chczial sie czinicz kroliem polskim albo nieprzyaczielem i zdraicza kroliesthwu polskiemu, ktorzi się więcz obieraią albo za bunthi iakiemi, albo za przysienzeniem albo za zbieraniem iakiem i porozumieniem z lidzmi swowolnimi a upornimi i ktorzi wibieraią z domow i palią miastha i siola, thedi kazdego thakiego mami skazacz na gardlo w ziemi naszei, iawnie ani pothaiemneie zadnego chowacz nie mami, ani poddani naszi ku skodzie kroliesthwa polskiego chowacz nie maią i owschem poimawszi k.j.m. albo starosthom pograniczinim widacz bendziemi winni.

Jeslibi thez iaki wiezien s Thathar albo z Thurek albo s ktorebikolwiek kraiu ucziekl do koroni polski przes nasche ziemie moldawską i woloszką iawnie albo pothaiemnie, thim krom wschelkiego zadzierzenia nie tilko wolno przesz ziemie nasze dacz mami, alie thesz nad niemi laszke swoie okazowacz bendziemi. A kthemu granicze wsitkie miedzi ziemiami nasimi a ziemiami kroliesthwa polskiego i xiesthwa wielkiego lithewskiego nie inaczi, iedno iako stharodawnego obiczaiu i postanowienia miecz chczemy, ani thesz do tich pansthw kroliesthwa polskiego naiazdow czinicz albo ich pusthoszicz poddanim nassim dopuszczimi i pothomkowie naszi nie dopusczą.

Zadnich ssiol, zamkow, wedlie stharodawnego posthanowienia po obiema stronoma Niesthru w ziemi k.j.m. szadzicz, iazow i pasziech czinicz i thesz z dobithkiem w tamte grunthi poddanim nasim nie dopusczimi i pothomkowie nassi nie dopusczą.

Mlinow wedlie stharodawnego posthanowienia po obiema stronami Niestru w ziemi k.j.m. nie dluzei uziwacz mami, iedno poki bendzie wolia k.j.m.

Koscioli zw ziemi naszei szaskie i omianskie przes Stephancza zlego woiewodę pokazone naprawicz i podbudowacz mami dopusczicz.

O pokuczka ziemie nie mami proszicz ani wspominacz, ani sie w nie wsthepowacz na wieki wiecznie, gdis pokuczka ziemia iest prawa oiczizna k.j.m. i przisluga ku koronie polskiey. Nie mamy na nie zadnich naiazdow czinicz, ani pothomkowie nasi, ani radi nasze, gdis tha pokuczka ziemia iesth z dawnich czaszow wlasna dziedziczna k.j.m. przyaczielia i oicza naszego i ma bicz na wieki. Iedno ktorzibi bili prawi rodziczi i niewolniczi, iako Czigani i Thatharzi ziemie moldawskiei, thakowi liudzie nie maią bicz nigdzie przyimowani do ziemie polskiei, alie maią bicz widani do ziemie moldawskiei, a zbiegowie na obu stronach abi nie bili przyimowani, ale abi bili widani thim od ktorichbi ucziekali, takze abi bilo dzerzano okolo sprawiedliwosczi iako w inszich liszcziech opiszano iesth.

Gdziebi z dopusczenia ⟨bozego⟩ na nasz i na naszą ziemie moldawską i na pothomkow nasich przisedl gwalth iaki od iakiegolowiek nieprzyacziela, thedi naiaszniejszi Sigmunth Augusth krol polsky i potomkowie iego ze wsitką radą swą i poddanimi swimi bendzie nam winien woisko dacz i na pomocz bicz przeciwko nieprzyaczieliom naszim a zwlasczcza poganom przeciwko kthorim ma nas wedlug moznosczi i przistoinosczi bronicz i rathowacz. A czego Boze nie day, ieslibi tho kiedy przislo na nasz i na naszą radą voloska i na wsitki ziemie moldawską mocz thakową i gwalt od ktoregokolwiek nieprzyacziela poganskiego, kthorego moczi i gwalthu widzierzecz bichmi nie mogli, thedi nami miecz wolne wstampienie ... [1] naszemi a zonami i dziecmi nasemi skarbi z maiethnosczą i z dobitiki naszemi do ziemie k.j.m. we wsech mieszczech i we wselkich vsiach j.k.m. i rad wsitkich j.k.m. i poddanich i we ⟨w⟩sitkich sronach [2] i pansthwach ktorekolwiek są pod j.k.m. i dano nam bicz po wyechaniu naszem swobdodne dobrowolne i odworzone i bespieczne mieszkanie i zachowanie. A ieslibi szie przidalo prosicz o nas nasim nieprzyaczielom poganom z rąk j.k.m., thedi j.k.m. nie ma nas widawacz ani panom [3] rad nasich ani poddanich nasich zadnich wierze pogańskie nieprzyacziol krzesczianskich i owszem j.k.m. krol Sigmunth Augusth polski ma nas i panow nasich i poddanich nasich sanowacz przyawsi i w lascze chowacz i poziwienia nam dopusczicz slusznie zdobiwacz i ma nam swoimi radami i poddanimi koroni polskiey wedlug moznosczi i przystoinosczi swei oiczizni naszei ziemi moldawskiei dobiwacz, a dobiwszi i dostawsi iei ma nam bicz dana swobodnie a dobrowolnie odeszcie i bespieczne besz wszeliakich szkod zamowania [4] wiechania z ziemie j.k.m. z nasimi knechinami, radami i s poddanimi, dzieczmi i zonamy, skarbi i z maiethnosczami i z dobitki nasemi do ziemie naszei i oiczizni ziemi moldawskiei.

A thakze zadnego nieprzyacziela naszego ktoribi sie chczial ozwacz hospodarem ziemi moldawskiei, a prisliobу tho do wiadomosczi k.j.m. Zigmuntha Augustha zebi bil w ziemi j.k.m., thedi nie ma mieszkacz w ziemi k.j.m. ani szie zachowacz, alie ma bicz wipedzon i wignan przecz ziemie koroni polskiey i sam k.j.m. Zigmunth Augusth i pothomkowie j.k.m. nam Despothowi voiwodie walaskiemu i pothomkom nasim i nasei ziemi zadnei skodi i przekazi i nieprzyazni nie ma czinicz, ani pokazowacz ani radą, ani uczinkiem, ani iawnie , ani pothaiemnie, a ieslibi czo thakowego poznal k.j.m. Sigismunth Augusth po nieprzyaczielach nasich, thedi ma nam dacz znacz i powiadacz.

Thez naszim kupczom od naszei ziemie moldawskiey daiemi i dozwaliami swobodnie i dobrowolnie chodzicz i thargowacz w ziemie k.j.m. po stharemu zakonu i po stharemu sk⟨ł⟩adye, zaplacziwszi swoie mitho prawe, thim iesth i ma bicz wolno i otworzono drogami kthoremi oni poidą nazad wroczicz sie ze wsiemi maiethnosczami czo kto przy szobie miecz bendzie.

Thich wsitkich rzeczi i kazdei zoszobna ktora thu nathenczasz iesth omieniona i opisz ana w ktorichbikolwiek starich xięgach przisiąznich czo thakowego bilo a zw lascza w Choczimia przesz pana Tharnowskiego hethmana wielkiego i w nasei pr zisiedzie w Bakothi, ucziniemi napiszanie, ktore w then listh wkladami ze wsitką radą i ze wsitkimi boiari i poddanimi nasemi ziemie naszei moldawskiei i voloszkiey mocznie a nieodmiennie zachowacz i dzierzecz pod naszą i rad naszich przisiegą na dusche nasze i czescz nasze i poddanich nasich za nas i za pothomki nasche i za poddane

nasche wsitkie ktorzi przi nasz sam obieczuimi chowacz pod przisiegami naszemy.

Thak thedy przisiegami z radami naszemi i przizwoleniem ich dobrze szie rozmisziwszi i u siebie rozwaziwszi dobrowolnie uczinilichmi y wipelnili i naszi panowie nizei napiszani dobrowolnie uczinili i wipelnili przesz nasz i wsitkie poddane nasze ziemie moldawskiei i voloszkiei natenczasz będączich azebichmy zdzierzeli i wipelnili iako wizei iest napisano. Tak nam Boze pomozi i Troicza swietha i szwiethi krzisz. A ieslibichmy tich wsitkich rzeczi posthanowionich i nizei [5] opiszanich a przesz nasz obieczanich nie wipelnili albo nie uczinili, a przeciwko panu a przyaczielowi naszemu j.k.m. i koronie polskiei czo thakowego przecziwnego uczinicz chczieli albo szie na tho radzili i zdobiwali, panie Boze moczni w Troiczy iedni nam nie pomozi i zaby nasz na duszi y na cziele. A na tho bancz wiara nascha, panow rad nasich i boiarow naszich.

A przithim bili panowie rada nascha duchowna i swieczka, wielebni w Bodze a Boha milosczi nasei. A na pewnoscz i wiecznoscz thego wsitkiego wizei opiszanego kazalichmi pieczencz nasze prziwiesicz ku themu listhowi naszemu i pieczeci panow nasich radnich wizei opiszanich takze prziwiesczcziechmi kazali. Pisan etc.

BNW—BOZ, 1293, f. 29^{v}—33^{v}. Copie din 1831.

Jurămîntul lui Despot, voievodul Moldovei.

Pentru că toate foloasele atîrnă de pace, de prietenie și de siguranță binevoitoare, mai ales cui i se poate întîmpla să fie în bună vecinătate, noi Ioan Eraclid Despot, din mila lui Dumnezeu voievod al Moldovei, văzînd și socotind cît de mult ne folosește nouă îndurarea și prietenia de vecin a preastrălucitului domn, a domnului Sigismund August, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei etc., n-am voit să întîrziem cîtuși de puțin ca să căutăm noi înșine în această privință pe m.s. regele și să rugăm pe măria sa ca mai întîi să binevoiască să ne ierte greșeala noastră pe care ne-am îngăduit-o față de măria sa, cînd am mers cu oastea noastră prin țara măriei sale în Moldova, fără a-i cere voie de a trece prin ea, apoi să binevoiască să întărească tratatul obișnuit de demult, păzit și întărit cu înaintașii noștri între Coroană[6] și țara Moldovei. De aceea am trimis solii noștri mari, pe Moțoc [7], pe Barnovschi [8], pe Avram de la Bănila [9], oameni aleși, la dieta generală de la Piotrków, la maiestatea preastrălucitului domn, a domnului Sigismund August, regele Poloniei, și din îndurarea măriei sale am obținut aceasta de la măria sa, că a binevoit, pe de o parte, să ne ierte de dezgustul său pe care l-a avut față de noi, iar pe de alta, să trimită solii săi la noi pentru înnoirea și stabilirea tratatului obișnuit între Coroana polonă și țara Moldovei, și anume pe puternicul domn Gheorghe Jazłowiecki castelanul Cameniței și staroste de Czerwonogród și pe Matei Gorecki stegar de Poznań și secretar de cîmp. Fapt pentru care noi, fiind recunoscători măriei sale și voind să arătăm prin faptă ceea ce am cerut prin cuvinte, ne prindem și făgăduim în numele nostru și al sfetnicilor noștri, în numele boierilor și al tuturor supușilor țării Moldovei, care sînt acum cu noi și în cel al celor care n-au fost și în numele urmașilor noștri, preastrălucitului domn și domn Sigismund August, rege al Poloniei etc. și întregului regat polon și urmașilor măriei sale să fiu vecin și prieten credincios și în prietenie și în bună vecinătate cu nimic neschimbată, cu toată țara noastră, iar dușmanilor măriei sale voim să le fiu dușman și să-i respingem cu toată stăruința noastră,

ca de la propria noastră ţară; vom observa şi vom cerceta trădările şi primejdiile care ar veni asupra regatului polon şi vom da de ştire m.s. regelui sau hatmanilor poloni, şi voim să atragem şi vom atrage cu adevărat atenţia asupra lor, şi urmaşii noştri vor atrage-o în vecii vecilor, fără nici o trădare, şiretenie sau minciună.

Pe lîngă aceasta, dacă ne-ar sfătui cineva să zmintim prietenia şi buna vecinătate cu m.s. regele, noi făgăduim să ţinem statornic credinţa şi jurămîntul nostru, cu sfetnicii noştri şi cu boierii şi cu toată ţara noastră, şi dacă, dimpotrivă, noi înşine am voi sau ne-am gîndi, la un sfat oarecare rău sau mai curînd drăcesc, să ne lăsăm, Doamne fereşte, de aceasta, făgăduim doar sub acest jurămînt să rămînem pînă la sfîrşit şi să păzim credinţa adevărată m.s. regelui şi regatului polon şi să sporim şi să întărim şi să lăţim bunul renume şi foloasele regatului polon. Iar dacă s-ar face ceva vătămător într-un anume sfat sau răzvrătiri, despre care lucru am putea avea oarecare ştire noi şi supuşii noştri şi ţara noastră, sau despre o oarecare înţelegere care ar fi împotriva m.s. regelui sau a regatului polon, lucru ce le-ar aduce ori pagubă, ori greutate, vom fi datori să prevenim aceasta şi să dăm ajutor şi să dăm de ştire şi m.s. regelui şi hatmanilor Coroanei sau staroştilor de la hotar; la fel vor fi datori şi urmaşii noştri şi supuşii noştri. N-avem să facem şi să stabilim nici o înţelegere, nici un tratat de pace şi de vasalitate, contrar şi dăunător m.s. regelui şi Coroanei polone, cu nici o persoană de orice stare şi rang ar fi ea, nici panii sfetnici ai noştri, nici boierii, nici supuşii noştri n-au s-o facă.

De asemenea, nu vom îndepărta nici un pămînt din voievodatul Moldovei şi Ţării Româneşti, fără ştirea m.s. regelui, nici urmaşii noştri nu vor îndepărta. Căci ţara Moldovei a fost de demult vasală Coroanei polone, şi dacă a fost îndepărtat ceva, îl vom dobîndi după putinţa noastră, iar pe lîngă aceasta avem să stricăm şi să desfiinţăm orice înţelegere şi hotărîre de acest fel.

La fel, n-avem să ridicăm război împotriva nimănui, fără ştirea m.s. regelui şi a urmaşilor săi şi a sfetnicilor măriei sale, mai ales împotriva turcilor, tătarilor şi împotriva nici unui duşman al Coroanei polone, şi vecin cu noi ...[1] cînd ar trebui să se ajungă la acesta, ca, din nenorocirea noastră şi a ţării noastre, de care Doamne Dumnezeule fereşte-ne, ar trebui să cadă nefericirea şi paguba şi asupra Coroanei polone, ci, dimpotrivă, din acest moment vom fi datori să dăm în ajutor, la vestirea şi la propria cerere atît a m.s. regelui, cît şi a hatmanilor, a celui mare şi a celui de cîmp, şi să fie gata totdeauna 7 000 de oameni buni de luptă, pe care să-i trimitem împotriva oricărui duşman al m.s. regelui ori de cîte ori va fi nevoie, iar dacă trebuinţa va cere, vom merge şi vom da ajutor noi înşine cu capul nostru, şi sfetnicii noştri şi boierii şi supuşii noştri ai ţărilor noastre a Moldovei şi Ţării Româneşti vor merge în ajutorul preastrălucitului rege al Poloniei şi în apărarea Coroanei polone dacă va fi nevoie de aceasta, şi urmaşii noştri vor da totdeauna ajutor.

Făgăduim să dăm voie tuturor negustorilor şi să-i lăsăm să intre pe străvechile drumuri şi căi, pe oricare va fi nevoie, precum şi solilor mari şi mici ai regatului polon în ţara Moldovei, care vin şi pleacă pentru orice treabă, sau care trec prin ţara noastră în Turcia şi în orice altă ţară, să treacă şi să se întoarcă în voie, să se ocupe de trebile lor şi să cumpere şi să vîndă în voie în ţara Moldovei şi Ţării Româneşti, iar dacă cineva le-ar face lor, la toţi împreună sau unuia din ei în parte, daune sau ar voi să-l reţină sau să-l omoare, şi unul ca acesta va fi găsit, noi vom face dreptate

şi vom pedepsi pe acesta, de orice stare sau rang ar fi el, pentru faptele sale rele.

Întărim şi împuternicim, împreună cu panii noştri sfetnici de acum, privilegiile, cărţile date şi hărăzite de oricare dintre voievozii Moldovei, înaintaşii noştri, oricăror oraşe, tîrguri, oameni şi stări, atît tuturora împreună, cît şi fiecăruia în parte, supuşilor m.s. regelui care se află în regatul Poloniei şi care locuiesc în Coroana polonă.

În privinţa împărţirii dreptăţii în ambele state, vom păzi cu sfetnicii noştri şi cu supuşii noştri în toată puterea lor toate legile stabilite de Sigismund de slăvită memorie rege al Poloniei [10] şi incluse şi trecute în condicile cetăţii Cameniţei şi le păzim şi le întărim prin cărţile noastre de faţă, şi pîrcălabii noştri au să se conducă şi să se poarte după aceste legi la împărţirea dreptăţii supuşilor luminatei maiestăţi a m.s. regelui, şi acei pîrcălabi şi toţi dregătorii, oricum s-ar numi ei, vor fi datori să facă dreptate, la prima cerere, arendaşilor bunurilor m.s. regelui şi supuşilor măriei sale cu toţi supuşii noştri, fără nici o amînare, nelăsînd pe nimeni de acolo la o parte, neaşteptînd sosirea altuia.

De asemenea, hoţii şi cei ce atacă la drumul mare vor fi pedepsiţi pentru orice tîlhărie, nu însă cu pedeapsă bănească, ci cu capul, şi după faptele răufăcătorilor aceiaşi pîrcălabi şi toţi dregătorii vor fi datori să pedepsească.

Ţăranii şi robii fugiţi şi orice fugar au să fie predaţi fără nici o amînare stăpînilor lor de către noi şi de către sfetnicii noştri şi de către fiecare supus al nostru, fără nici o amînare, fără a se aştepta marea adunare a comisarilor, ci numai dovedindu-l pe acela, după dreptul vecinătăţii, că este omul său, oricare ar fi el.

În fiecare an vom da comisari, după vechiul obicei şi după vechea hotărîre, din toţi sfetnicii, boierii, pîrcălabii, supuşii noştri, care vor fi datori să facă dreptate cu supuşii m.s. regelui, după lege şi după Dumnezeu, şi care comisari vor avea deplină putere să cheme şi să pedepsească pe toţi supuşii noştri la un loc şi pe fiecare în parte, de orice stare ar fi omul.

Dacă cineva ar voi să se facă rege al Poloniei sau duşman şi trădător regatului polon, care se dă de gol sau prin anumite tulburări ori prin legare sub jurămînt sau printr-o oarecare adunare şi înţelegere cu oameni fără frîu şi nesupuşi, care iau din case şi ard oraşe şi sate, pe unul ca acela avem să-l pedepsim cu capul în ţara noastră. N-avem să adăpostim pe faţă sau în taină pe nimeni şi nici supuşii noştri n-au să adăpostească pe careva în dauna regatului polon ci, dimpotrivă, prinzîndu-l, vor fi datori să-l predea m.s. regelui sau staroştilor de la hotar.

Dacă, de asemenea, vreun prizonier ⟨polon⟩ din ţara tătărească ori din Turcia sau din orice ţară ar fugi în regatul Poloniei prin ţara noastră a Moldovei şi Ţării Româneşti, pe faţă sau pe ascuns, acestora nu numai că avem să le dăm voie să treacă, fără nici o reţinere, prin ţara noastră, ci le vom arăta şi îndurarea noastră. Pe lîngă aceasta, toate hotarele dintre ţările noastre şi ţările regatului Poloniei şi cele ale marelui principat al Lituaniei voim să le avem nu altfel, ci după străvechiul obicei şi după cele hotărîte, şi nu îngăduim supuşilor noştri să facă năvăliri în aceste state ale regatului polon sau să le pustiiască, şi nici urmaşii noştri nu le vor îngădui.

Nu îngăduim şi urmaşii noştri nu vor îngădui supuşilor noştri să facă nici un sat, nici o cetate, după străvechea hotărîre, pe ambele laturi

ale Nistrului, pe pămîntul m.s. regelui, nici să facă iazuri şi prisăci şi nici să meargă cu vitele pe acele pămînturi.

Morile, după străvechea hotărîre, de pe ambele părţi ale Nistrului de pe pămîntul m.s. regelui n-avem să le folosim mai multă vreme decît pînă cînd va fi voia măriei sale.

Avem să îngăduim repararea şi reclădirea bisericilor săseşti şi armeneşti din ţara noastră pîngărite de Ştefăniţă [11] voievodul cel rău.

N-avem să cerem ţara Pocuţiei, nici să amintim de ea, nici să intrăm în ea în vecii vecilor, pentru că ţara Pocuţiei este dreaptă moşie a m.s. regelui şi aparţine Coroanei polone. N-avem să facem nici o năvălire asupra ei, nici urmaşii noştri, nici sfetnicii noştri, căci această ţară a Pocuţiei este din vechime proprie de moştenire a m.s. regelui, prietenul şi părintele nostru, şi are să fie în vecii vecilor. Numai acei ce ar fi drepţi de moştenire şi robii, ca ţiganii şi tătarii ţării Moldovei, asemenea oameni n-au să fie primiţi nicăieri în ţara Poloniei, ci au să fie predaţi ţării Moldovei, iar fugarii de ambele părţi să nu fie primiţi, ci să fie predaţi acelora de la care au fugit. De asemenea să fie păzit obiceiul în legătură cu împărţirea dreptăţii, după cum este scris în alte cărţi.

Dacă, cu voia ⟨Domnului⟩, ar veni asupra noastră şi asupra ţării noastre a Moldovei şi asupra urmaşilor noştri vreo silă din partea oricărui duşman, atunci preastrălucitul Sigismund August, regele Poloniei, şi urmaşii săi, cu toţi sfetnicii săi şi cu supuşii săi, va fi dator să ne dea oaste şi să ne fie de ajutor împotriva duşmanilor noştri şi mai ales împotriva păgînilor, de care are să ne apere şi să ne scape, după putinţa şi demnitatea sa. Iar dacă, Doamne fereşte, ar veni cîndva asupra noastră şi asupra sfetnicilor noştri moldoveni şi asupra întregii ţări a Moldovei o astfel de putere şi de silă, din partea oricărui duşman păgîn, cărei puteri şi sili nu i-am putea face faţă, atunci să avem intrare liberă ...[1] cu soţiile şi cu copiii noştri, cu tezaurele, cu averea şi cu vitele noastre în ţara m.s. regelui, în toate oraşele şi în toate satele măriei sale şi ale tuturor sfetnicilor şi ale supuşilor măriei sale şi în toate părţile şi statele, oricîte sînt sub măria sa, şi să ne fie dată după sosirea noastră locuinţă şi adăpost slobod, la alegere şi deschis şi sigur. Iar dacă le-ar veni duşmanilor noştri să ne ceară din mîinile m.s. regelui, atunci măria sa n-are să ne predea legii păgîne, duşmanilor creştinilor, pe noi, nici pe boierii sfetnici ai noştri, nici pe nici un supus al nostru, ci, dimpotrivă, m.s. regele Sigismund August al Poloniei, primindu-ne, are să ne respecte pe noi şi pe boierii noştri şi pe supuşii noştri şi are să ne ţină în graţia sa şi să ne îngăduie să ne cîştigăm cu dreptate hrana şi are să ne dobîndească, cu sfetnicii săi şi cu supuşii Coroanei polone, după putinţa şi demnitatea sa, moşia noastră, ţara Moldovei, şi, dobîndind-o şi obţinînd-o, aceasta are să ne fie dată nouă, şi are să ne îngăduie slobodă şi de bună voie ieşire sigură, fără nici o pagubă şi împiedicare din ţara m.s. regelui, cu cneaghinele noastre, cu sfetnicii şi cu supuşii noştri, cu copiii şi cu soţiile, cu tezaurele şi cu averile şi cu vitele noastre în ţara şi în moşia noastră a ţării Moldovei.

De asemenea, nici un duşman al nostru, care ar voi să se dea drept domn al ţării Moldovei, iar m.s. regele Sigismund August ar ajunge să afle că acesta s-ar afla în ţara măriei sale, n-are să şadă în ţara măriei sale şi nici să se adăpostească acolo, ci are să fie izgonit şi alungat din ţara Coroanei polone. Şi m.s. regele Sigismund August însuşi şi urmaşii măriei sale şi supuşii măriei sale n-au să ne facă şi nici să ne arate nouă, Despot, voievodului Moldovei, şi urmaşilor noştri şi ţării noastre moldoveneşti nici o

pagubă şi nici o pată şi nici o duşmănie, nici cu sfatul şi nici cu fapta, nici pe faţă şi nici în taină, iar dacă m.s. regele Sigismund ar avea cunoştinţă de aşa ceva pe la duşmanii noştri, să ne dea de ştire şi să ne spună.

La fel, dăm şi îngăduim negustorilor noştri din ţara noastră a Moldovei să meargă slobod şi în voie şi să tîrguiască în ţara m.s. regelui, după vechiul zacon şi după vechiul antrepozit, şi plătindu-şi vama lor dreaptă, acestora le este şi are să le fie slobod şi deschis să se întoarcă înapoi cu toate averile ce le va avea fiecare cu el pe drumurile pe care vor merge ei.

Toate aceste lucruri la un loc şi fiecare în parte, care au fost numite şi scrise cîndva în oricare carte veche de jurămînt ar fi ea, şi îndeosebi în cea de la Hotin [12], făcută de domnul Tarnowski mare hatman, şi în jurămîntul nostru [13] de la Bakota, le facem scrisoare, pe care o includem în această carte, şi făgăduim cu toţi sfetnicii şi cu toţi boierii şi supuşii noştri ai ţării noastre a Moldovei şi Ţării Româneşti să le ţinem şi să le păzim tare şi neschimbat sub jurămîntul nostru şi al sfetnicilor noştri, pe sufletul nostru şi pe cinstea noastră şi a supuşilor noştri, în numele nostru şi al urmaşilor noştri şi în numele tuturor supuşilor noştri care sînt pe lîngă noi, făgăduim să le păzim sub jurămintele noastre.

Aşa deci, jurăm cu sfetnicii noştri şi cu îngăduinţa lor, bine socotind şi chibzuind, am făcut şi am împlinit de bună voie, şi boierii noştri mai jos scrişi au făcut şi au împlinit de bună voie, de către noi şi de către toţi supuşii noştri ai ţării Moldovei şi Ţării Româneşti, care au fost atunci, ca să păzim şi să împlinim după cum s-a scris mai sus. Aşa să ne ajute Dumnezeu şi sfînta Troiţă şi sfînta cruce. Iar dacă n-am împlini şi n-am face toate aceste lucruri hotărîte şi scrise mai sus şi făgăduite de noi, ci am vrea să facem ceva duşmănos împotriva domnului şi prietenului nostru, m.s. regele, şi împotriva Coroanei polone, sau dacă ne-am sfătui sau am ajunge la aceasta, Doamne Dumnezeule puternic unul într-o Treime nu ne ajuta şi ucide-ne sufletul şi trupul. Şi să fie pentru aceasta credinţa noastră, a panilor sfetnici ai noştri şi a boierilor noştri.

Iar la aceasta au fost panii sfetnici ai noştri duhovnici şi mireni, în Dumnezeu preasfinţitul şi de Dumnezeu rugătorul nostru. Iar pentru siguranţa şi veşnicia tuturor acestora cîte s-au scris mai sus, am poruncit să se atîrne pecetea noastră la această carte a noastră, şi peceţile panilor noştri sfetnici mai sus scrişi de asemenea am poruncit să se atîrne. S-a scris etc.

---

[1] Loc gol.

[2] Corect: stronach.

[3] Corect: panów.

[4] Corect: zahamowania.

[5] Corect: wyżej.

[6] Regatul Poloniei.

[7] Moţoc Ioan, mare sfetnic.

[8] Portar de Suceava.

[9] Pîrcălab de Hotin.

[10] Sigismund I cel Bătrîn.

[11] Ştefan, domn al Moldovei (11 iunie 1551—1 septembrie 1552), fiul lui Petru Rareş.

[12] Este vorba de tratatul de pace din 1538.

[13] Este vorba de jurămîntul lui Alexandru Lăpuşneanu din 1552. Rezultă deci că Despot a parafrazat în actul de mai sus textul acestui jurămînt.

115 Grodno, 〈1563〉.

SIGISMUND AUGUST CĂTRE DESPOT

Îi cere să restituie lui Ştefan Hriszkowicz din Minsk mărfurile rămase de la fratele său, Paul, mort în Moldova, şi confiscate de starostele de Cotnari, ca fiind, după dreptul de moştenire, ale domnului Moldovei. Îi arată că acest lucru este contrar tuturor legilor şi tratatului dintre cele două ţări.

Palatino Valachie.

Magnifice domine s〈incere〉 nobis dilecte. Questus est apud nos providus his Stephanus Hriskowicz subditus noster ex Minsko oppido nostro Lituaniae, merces quasdam sibi per praefectum s〈inceritatis〉 vestrae Cutnaren〈sem〉 interceptas esse, per speciem, quasi eae, post mortem fratris ipsius Pauli, qui in ditione istic s〈inceritatis〉 vestrae mortuus est, iure caduco ad s〈inceritatem〉 vestram pertinerent. Quamobrem a s〈inceritate〉 vestra postulamus, ut huic subdito nostro merces eas restitui iubeat, quae non solum contra pacta communia, sed etiam contra omnes leges et omnia iura publica illi ademptae per praefectum s〈inceritatis〉 vestrae fuerunt. Nos vicissim subditis s〈inceritatis〉 vestrae, si quando usus venerit, ius libenter dicemus, libertatemque commercium communium diligenter observari iubebimus. Bene valeat s〈inceritas〉 vestra. Datum Grodnae.

BK, ms. 260, f. 129. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 215.

116 20 septembrie 〈1563〉.

INSTRUCŢIUNILE LUI PALCZOWSKI, SOL LA ŞTEFAN TOMŞA

Regele este străin de tulburările din Moldova. Cauza acestora sînt boierii care au chemat mai întîi pe Despot, iar acum pe Wiśniowiecki. Ambii au trecut în Moldova fără ştirea regelui. Solul va cere eliberarea lui Wiśniowiecki.

Instructia Palczowskiemu do Woloch XX septembris dana.

Gdi komornik krola jego m. z listem do woiewodi woloskiego doiedzie, oddawszy list, a potim czas po temu upatrziwszy, tak się z woiewodą w rzecz wdacz moze.

Slyszę miedzy Wolochy y po drodze y tu na mieysczu pospoliczie ysz się skarzą na poddane krola j.m. pana mego, iakoby oni trwogi czynili w ziemi wolosskiey, ktora iest przimierna z koroną polską, nie maiącz baczenia na te pacta, ktore korona zdawna ma z ziemią woloską abo moldawską.

Czo ia slysząncz y po częsczi znaiącz ze tak iest, wydziwicz się temu nie mogę, bo wiem isz to czynią nad wolą, nad wiadomoscz y nad roskazanie krola j.m., ktori tego pilnie zwykl przestrzegacz zawzdi, aby pokoi z pany pogranicznymi zachowal a zwlascza z chrzesczianskimi, a nawięcei z ktorimi zdawna y z przodkow swych ma iaką przyazń albo przimierze.

J to wiem pewnie ze teraz kiedy się jego k.m. dowiedzial o tich trwogach, ktore się tu okolo Deszpota wsczynali, rozeslal byl komorniki

z listi do panow pogranicznych, a mianowiczie do p. woiewodi russkiego, aby tego przestrzegali pilnie zeby się poddani jego k.m. w te wolosskie ⟨s⟩prawy nie wdawali, azeby w niczym dobre sąmsiedztwo z woloską ziemią naruszone nie bylo.

Ale ysz się tego niektorzi poddani krola j.m. wazyli nad zakaz jego k.m., snadno się tego kazdi domyslicz moze ze tego zadna insza prziczyna nie iest, iedno ysz niektorzi z ich m. panow woloskich są tego prziczyną, a to tym ysz oni sami wzywaią do siebie y do swych spraw niektore poddane jego k.m., a tak iako tesz byli wezwali Deszpota, tak tesz snadz y teraz Wissniowieczkiego wezwali, za ktorich obietniczamy y prosbami y Wissniowieczki y inszy przi nim dali się do tego prziwiescz, ze się wazyli iechac do Woloch nad zakazanie jego k.m.

A ysz się to wszytko dzieie nad wolą y roskazanie j.k.m., sami w.m. tego iasnie doznali na Deszpocie y na tich Polakach ktorzi przi nim byli, bo oni cziagnącz do Woloch przecziwko woli jego k.m. byli z roskazania krola j.m. rozgromieni od p.woiewodi russkiego y innego ricerstwa jego k.m.

Bo bacząсz jego k.m. ze to ich przyechanie do tei ziemie mialo rozruch wielki uczynicz w tim panstwie, ktore iest jego k.m. y koronie polskiey tak sąmsiedztwem iako przimierzem przilegle, przestrzegacz tego raczyl j.k.m. z strony swei, aby byly pohamowani azeby tu byli prziscz nie mogli.

Lecz Deszpot, ysz snadz mial otuche od ludzi tutecznych, na ktorą otuchę kazącz, we dnie y w nocy myslil iakoby przes panstwa j.k. m. przebycz, a tu czo narichlei przicziagnacz mogl. Przeto gdi się iusz nikt nie spodziewal, aby się drugi raz o prziiachanie kussicz mial, nie moczą, ani otworzisczie drogę sobie przes panstwa j.k.m. do Woloch przeprawil, boby mu to pewnie nie szlo bylo, ale skradaiacz się przeszedl panstwa j.k.m., ktore przeszedszy hnet tu od waszych, tak iako szię nadziewal, z wielką snadz checią y wdzięcznosczią przyęt byl y za pana obran. Na ktorim panstwie iako się zachowal, tego ia nie wiem, wszyczy tu lepiey wiedziecz mogą.

Wissniowieczki tesz teraz pewnie wiem zu tu nie prziszedl za wolą ani za wiadomosczią jego k.m., ale sam tu przicziągnal z Kozaki swemi zawiodzsy szię, albo czym inszym, albo tesz tym czo y Deszpot, ysz go tu niektorzi snadz z tutecznych ludzi do siebie wabili rozmaitemi obietniczami.

A tak nie radbym iako sluga y poddany j.k.m. pana swego tego slyszal, aby to kto jego k.m. przyczytacz mial, bo wiem pewnie ze się to wszytko dzieie nad wolą, wiadomoscz y nad roskazanie jego k.m. Jezli więcz kto winowan bycz ma, tedi moim zdaniem nikt inszy iedno czi ktorzi się w czudzoziemskie practiki wdawaią a czudzoziemcze do siebie wabią.

Ale czo się tknie Wissniowieczkiego, acz wiem ze krol j.m. o tym tu iechaniu iego nicz nie wiedzial y rozumiem temu ze tego od niego jego k.m.z. laską prziymowacz nie bendzie, wszakosz ysz go tu widzę bycz w pogimaniu, o czym iescze krol j.m. pan moi, gdim od niego odiezdzal, wiadomosczi nie mial, nicz nie wątpię ysz tego jego k.m. zalowacz bendzie ze temu czlowieku zacznemu, a riczerzowi zawolanemu do tego prziszlo, ktori nie z zadnei zlosczi, ale za podaniem ludzi tutecznych tu przyechal do tei ziemie. Gdzie więcz iesliby dlugo w więzieniu dzierzan bycz mial, albo, czego Boze uchowai, gdzieby do poganskich ręku czlowiek chrzes-

cziański podan byl, nie mogę inaczey rozumiecz, iedno zeby to wszytkie pany chrzescziańskie, a mianowiczie jego k.m. pana mego bardzo obchodzilo. Thego aby w.m. przestrzegal, ia natenczas proszę, nie wątpiącz ze to uczynisz w.m. y wedla przipoienstwa swego y ku zachowaniu dobrei przyazniey ze wszemi chrzesczianskimi pany, a tudziesz z jego k. mczią, panem moim.

BK, ms. 260, f. 197v—199. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 226—227.

Instrucțiunile date la 20 septembrie lui Palczowski la Moldova.

Cînd curteanul m.s. regelui va ajunge cu scrisoarea la voievodul Moldovei [1], dîndu-i scrisoarea şi apoi alegîndu-şi momentul favorabil, poate intra în vorbă cu voievodul astfel :

Aud printre moldoveni şi pe drum şi aici la fața locului îndeobşte că se plîng împotriva supuşilor m.s. regelui, stăpînul meu, cum că ei ar fi produs spaime în țara Moldovei, care este aliată cu Coroana polonă [2], nețiinînd seama de aceste pacte ce din vechime Coroana le are cu țara Moldovei.

Ceea ce eu auzind şi cunoscînd în parte că este aşa, nu mă pot mira de aceasta, căci ştiu că ei fac aceasta împotriva voinței, fără ştirea şi împotriva poruncii m.s. regelui, care a obişnuit să aibă totdeauna stăruitor în vedere păstrarea păcii cu domnii vecini şi mai ales cu cei creştini, dar cel mai mult cu aceia cu care de demult şi din vremea înaintaşilor săi are prietenie sau un tratat oarecare.

Şi ştiu sigur că acum, cînd m.s. regele a aflat de aceste spaime care s-au produs aici în legătură cu Despot, a fost trimis aprozi cu scrisori către magnații de la hotar, şi anume către domnul voievod al Ruteniei [3], ca să păzească stăruitor ca supuşii m.s. regelui să nu se amestece în aceste afaceri moldoveneşti, ca să nu fie tulburată întru nimic buna vecinătate cu țara Moldovei.

Iar fiindcă unii supuşi ai m.s. regelui s-au încumetat peste porunca m.s. regelui, prin care li s-a interzis acest lucru, lesne poate socoti oricine că nu este nici o altă pricină, decît că pricina sînt unii dintre bioerii moldoveni, şi aceasta pentru că ei singuri cheamă la ei şi în afacerile lor pe unii supuşi ai m.s. regelui, şi după cum au fost chemat pe Despot, tot aşa se vede că au chemat acum pe Wiśniowiecki, în urma făgăduielilor şi rugăminților cărora şi Wiśniowiecki şi alții de pe lîngă el s-au lăsat atraşi la aceasta, că au îndrăznit să meargă în Moldova, împotriva poruncii m.s. regelui prin care i-a oprit de la acest lucru.

Şi deoarece toate acestea se întîmplă împotriva voinței şi poruncii m.s. regelui, domniile voastre singuri ați văzut-o limpede în cazul lui Despot şi al acelor poloni care au fost cu el, căci mergînd ei în Moldova, împotriva voinței m.s. regelui, au fost înfrînți din porunca măriei sale de d. voievod al Ruteniei şi de alți nobili de arme ai măriei sale.

Căci văzînd m.s. regele că venirea lor în această țară avea să facă mare tulburare în acest stat, care este alăturat măriei sale şi Coroanei polone atît prin vecinătatea lui, cît şi prin tratat, măria sa a binevoit să păzească din partea sa ca să fie împiedicați, ca să nu poată veni aici.

Dar Despot, fiindcă avea desigur curaj de la oamenii de aici, de care curaj răsfățîndu-se, s-a gîndit ziua şi noaptea cum să poată străbate prin țara m.s. regelui şi să ajungă aici cît mai repede. Deci, cînd nimeni nu se aştepta să se ispitească a doua oară să vină, a trecut nu cu puterea, nici pe drum deschis prin țara m.s. regelui în Moldova, căci desigur nu i-ar fi

mers, ci, furişîndu-se, a trecut prin ţara măriei sale, pe care trecînd-o, a fost primit îndată aici de către ai voştri, aşa după cum se aştepta, evident cu mare plăcere şi bunăvoinţă şi a fost ales domn. În care domnie, cum s-a purtat, eu nu ştiu, toţi cei de aici pot şti mai bine.

Şi Wiśniowiecki ştiu acum sigur că n-a venit aici cu voia şi nici cu ştirea m.s. regelui, ci singur a sosit aici cu cazacii săi, înşelat fiind fie de altcineva, fie tot de aceia, ca şi Despot, că l-au atras aici la ei desigur unii dintre oamenii de aici prin felurite făgăduieli.

Şi aşa n-aş fi bucuros, ca slugă şi supus al m.s. regelui, să aud că cineva ar atribui aceasta m.s. regelui, căci ştiu sigur că toate acestea se întîmplă împotriva voinţei, fără ştirea şi peste porunca măriei sale. Prin urmare, dacă cineva urmează să fie vinovat, atunci, după părerea mea, nu-i nimeni altul decît aceia care se bagă în uneltiri străine şi care atrag la ei pe străini.

În ceea ce priveşte însă pe Wiśniowiecki, deşi ştiu că m.s. regele n-a ştiut nimic de plecarea lui aici şi înţeleg că măria sa nu va primi aceasta din partea lui cu graţie, totuşi, fiindcă îl văd aici că este în închisoare, despre care lucru m.s. regele, stăpînul meu, n-avea încă ştire cînd am plecat de la el, nu mă îndoiesc deloc că măriei sale îi va pare rău că s-a întîmplat aşa ceva acestui om distins şi acestui oştean renumit, care din nici o răutate, ci la cererea oamenilor de aici a venit aici, în această ţară. Unde, deci, dacă ar fi ţinut mult în închisoare, sau, Doamne fereşte, dacă ar fi predat, omul creştin, în mîinile păgînilor, nu pot socoti altfel, decît că aceasta ar afecta foarte pe toţi domnii creştini, dar mai ales pe m.s. regele, stăpînul meu. Aceasta să ai măria ta în vedere, eu te rog deocamdată, neîndoindu-mă că măria ta vei face-o şi după înţelepciunea măriei tale şi spre păstrarea bunei prietenii cu toţi domnii creştini, precum şi cu m.s. regele, stăpînul meu.

---

[1] Ştefan Tomşa (august 1563—martie 1564).
[2] Regatul Poloniei.
[3] Nicolae Sieniawski.

117 ⟨Vilna, 13 octombrie 1563⟩.

SIGISMUND AUGUST CĂTRE NICOLAE SIENIAWSKI

Ştefan Tomşa, noul domn al Moldovei, l-a înştiinţat despre asedierea lui Despot în Suceava şi despre păţania lui D. Wiśniowiecki şi i s-a plîns de A. Łaski că a pus stăpînire pe Hotin. Regele îi cere să convingă pe acesta din urmă să nu se amestece în treburile Moldovei.

Pal⟨atin⟩o Russiae.

Magnifice s⟨incere⟩ nobis dilecte. Jako to nam y panstwąm naszym bespieczno, ysz ludzie naszy zwowolni y niespokoini do tych burd wolosskich się przimieszali, baczysz w.m. mozesz, abowiem szię tego obawiacz potrzeba, aby miasto woiewodi sęndziak, a miasto chrzesczianina poganin w Woloszech possadzon nie byl, a przimierze aby miedzy nami a cessarzem tureczkiem wzruszone przes nie nie bylo. Bo acz szię tho nad wolą y wiadomoscz naszę dzieie, iednak ysz szię tego poddani naszy nad zakazanie

nasze wazą, nie moze bycz besz niemaley oslawy naszey, iakosz y Wissniowieczki, z iaką temu pocziechą uzyl, ysz nas sluchacz nie chczial, dosswiadczyl tego sam na sobie. Teraz tesz woiewoda ten woloski nowo obrany posylal do nas poslance swe, dawaiącz nam znacz o oblezeniu Deszpotowym y to czo szię iuz z Wissniowieczkim stalo, czego aczezmy nie mogli iedno zalowacz ze y sam mogącz y nam y r.p. bycz pozyteczen, tak marnie uwiązl y ludzi tak wiele przi sobie zawiodl, ale ysz wolą y zakazanie nasze przestąpil, nie lza mu podobno, iedno za tę pokutę czierpiecz ktorą go pan Bog nawiedzil.

Przes tesz poszly y pissanie swe skarzyl szie nam tenze woiewoda na urodzonego Olbrichta Łaskiego ysz y Choczim ossadziel y ludzi komuś gwoli niemalo zebral, chcząc ziemię wolosską woiowacz, przipominaiącz nam pacta y przimierze, ktore z czessarzem tureczkiem y z ziemią woloską mamy, a chcząc to wszytko, czoby mu szię y ziemi wolosskiey z panstw naszych dzialo, na cessarza thureczkiego wlozicz. A tak my rozumieiącz iakie nam stąnd y panstwąm naszym niebespieczenstwo uroscz moze, iakozmy przedtem do w.m. y do Laksiego iusz kielka krocz pissali, tak y teraz napominamy y ząndamy w.m. abys tho w.m. urodzonemu Olbrichtowi Laskiemu rozwiodl a w tim go pohamowal, aby na to czo nam y oiczyznie powinien pomniacz, sczesczia, maiętnosczi y mlodosczi swei na tak niebespieczni swadz nie ssadzil, Despotową niewdzięcznoscią y Wissniowieczkiego przigodą się karząncz, a na laskę naszę y poenas statuti przeciw tim, ktorzi guerras movent oczyznie pomniącz, w czym iako szię przecziw roskazaniu naszemu y powinnosczi swei zachowa, chcemy aby nam w.m. bes mieszkania znacz dal. S tim w.m. panu Bogu poruczamy. Datum ut supra.

BK, ms. 260, f. 206—206v. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 233.

Voievodului Ruteniei [1].

Magnifice nouă sincer drag. Domnia ta poţi să-ţi dai seama ce fel de siguranţă avem noi şi statele noastre, cînd oameni de-ai noştri fără frîu şi neastîmpăraţi s-au amestecat în aceste certuri moldoveneşti. Căci trebuie să ne temem ca în loc de voievod să nu fie pus în Moldova un sangeac, iar în loc de un creştin să nu fie pus un păgîn, şi să nu fie călcat de ei ⟨polonii neînfrînaţi⟩ tratatul dintre noi şi împăratul turcesc. Căci deşi acest lucru se întîmplă fără voia şi ştirea noastră, totuşi, pentru că supuşii noştri se încumetă la aceasta, împotriva poruncii noastre, acest lucru nu poate fi fără o mare discreditare a noastră, după cum şi Wiśniowiecki a simţit însuşi pe pielea sa [2] ce fel de bucurie a avut fiindcă n-a voit să ne asculte.

Acum şi acest nou—ales voievod al Moldovei[3] a trimis la noi solii săi, dîndu-ne de ştire despre asedierea lui Despot şi despre ceea ce s-a întîmplat deja cu Wiśniowiecki. Ceea ce, deşi noi n-am putut decît să regretăm faptul că acesta, care putea fi folositor şi nouă şi Republicii [4], a sfîrşit atît de jalnic şi a dezamăgit atît de mulţi oameni de pe lîngă el, dar fiindcă a călcat voia şi porunca noastră, alta nu mai poate fi cu el, decît să sufere pedeapsa cu care l-a încercat domnul Dumnezeu.

De asemenea, acelaşi voievod ni s-a plîns prin solii şi prin scrisoarea sa împotriva nobilului Albert Łaski, că şi Hotinul l-a ocupat şi mulţi oameni a adunat la voia fiecăruia, voind să bată cu război ţara Moldovei, amintindu-ne voievodul de pactele şi de tratatul ce-l avem cu împăratul turcesc şi cu ţara Moldovei şi voind să lase toate cîte i s-ar întîmpla lui şi ţării Moldovei din partea statelor noastre în seama împăratului turcesc.

Şi aşa, înţelegînd noi ce primejdie se poate naşte de aici pentru noi şi pentru statele noastre, după cum am mai scris de cîteva ori mai înainte domniei tale şi lui Łaski, tot aşa îţi atragem atenţia şi cerem şi acum domniei tale ca să-l abaţi de la planul său şi să-l împiedici de la aceasta, ca să se gîndească la ceea ce ne este dator nouă şi patriei, să nu-şi pună fericirea, averea şi tinereţea într-un atît de primejdios avînt, pedepsindu-se pentru nerecunoştinţa lui Despot şi pentru aventura lui Wiśniowiecki, ci să se gîndească la mila noastră şi la *pedepsele stabilite* împotriva acelora care *provoacă războaie* patriei. Şi cum se va comporta el faţă de porunca noastră şi faţă de datoria sa, dorim ca domnia ta să ne dai de ştire fără întîrziere. Cu aceasta, te încredinţăm domnului Dumnezeu. *S-a dat ca mai sus* [5].

---

[1] Nicolae Sieniawski.
[2] Aluzie la predarea sa turcilor şi la moartea sa în căngi la Constantinopol.
[3] Ştefan Tomşa.
[4] Statul polono-lituanian.
[5] Adică: „Din Vilna, 13 octombrie 1563" (BK, ms. 260, f. 206).

118 **Vilna, 14 octombrie ⟨1563⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALBERT ŁASKI

Îi cere să-şi concedieze mercenarii, să renunţe la Hotin şi să nu se amestece în treburile Moldovei.

Alt⟨erto⟩ Laski.

Urodzony wierny nasz mily. Posselal sam temi czassy do nas posly swe Stephan nowo obrany woiewoda wolosski, dawaiącz nam znacz o tey odmianie, ktora szię w Woloszech dzieye y o Wissniowieczkiego przigodzie, a ktemu tesz na w.t. szię skarzącz zes y Choczim ubiezal y woisko przecziw iemu y ziemi iego zebral, przipominaiącz nam pacta y foedera, ktore y z cessarzem tureczkiem y ziemią woloską mamy, abyzmy ich z strony naszey poddanym naszym lamacz y wzruszacz nie dopusczali. Do czego ysz się wedla prziszięgi naszey powinni bycz znamy, tak iakozmy przedtim iusz kilka krocz v.t. roskazowali, tedi y teras pod tą wiarą, ktorąz nam powinien, powtore y potrzecie y pod srogosczią statutu super moventes guerras uczynionego roskazuiemy, abys nicz takowego czymby się miedzy namy a cessarzem tureczkiem y ziemią wolosską przimierze przes nas poprzisięzone wzruszycz a pantswo nasze w niebespieczenstwo iakie przidz mialo nie poczynal y ludzie ty niepotrzebnie zebrane abys rospusczil, a niewdzięcznosczią Deszpotową y Wissniowieczkiego przigodą się karząсz, raczey sczesczie, dzielnoscz y mlodoscz swą na inny czas lepszy, a na potrzebę r.p. zachowal. Czego abys inaczei pod laską naszą y vinami w statuczie opissanymi nie czynil, napominamy y roskazuiemy. Dan z Vilna XIIII octobris.

BK, ms. 260, f. 207. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 234.

Lui Albert Łaski.

Nobile credincios al nostru drag. Ştefan, voievodul nou—ales al Moldovei [1], a trimis acum la noi solii săi, înştiinţîndu-ne despre această schim-

bare ce se petrece în Moldova și despre întîmplarea lui Wiśniowiecki, iar pe lîngă aceasta se plînge împotriva domniei tale, că și Hotinul l-ai ocupat și oaste ai strîns împotriva lui și a țării sale, amintindu-ne de *pactele* și de *tratatele* ce le avem și cu împăratul turcesc și cu țara Moldovei, ca din partea noastră să nu îngăduim supușilor noștri să le strice și să le calce. Pe lîngă aceasta, fiindcă recunoaștem că sîntem datori aceasta, potrivit jurămîntului nostru, după cum ți-am mai poruncit mai înainte de cîteva ori domniei tale, așa îți poruncim și acum a doua și a treia oară în virtutea acelei credințe cu care ne ești dator și în virtutea asprimii statutului întocmit *împotriva celor ce provoacă războaie*, să nu faci nimic asemănător, prin care s-ar călca tratatul dintre noi și împăratul turcesc și țara Moldovei, tratat întărit de noi prin jurămînt, și s-ar aduce statul nostru într-o primejdie ceva, și să concediezi pe acei oameni strînși inutil, iar pentru nerecunoștința lui Despot și pentru întîmplarea lui Wiśniowiecki să nu te pedepsești, ci să-ți păstrezi mai curînd fericirea, vitejia și tinerețea pentru altă vreme mai bună și pentru trebuința Republicii. Ceea ce îți cerem și îți poruncim ca altfel să nu faci, pentru grația noastră și pentru culpele descrise în statut. S-a dat din Vilna la *14 octombrie.*

---

[1] Ștefan Tomșa.

119 **Tighina, 1 noiembrie 1563.**

HASAN BEG, SANGEACUL TIGHINEI, CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Să-i răspundă dacă Wiśniowiecki și Łaski au intrat în Moldova cu știrea și permisia sa. Să oprească pe Łaski de a ataca această țară.

Nayasnieyssemu Sigmuntowy Augustu kroliowy polskyemu, wyelkyemu xyędzu litewskyemu, ruskyemu, pruskyemu, mazoweckyemu, zemoythskyemu, yflianskiemu y wyelu ynech etc.

Nayasnyeyssy mylosczywy kroliu. Ja yako będącz we wssem powolny wassey yasnosczy panu swemu milosciwemu oznaymuyę, yze posilam posli swoye dwa, yeden Poliak, a drugi Turczyn na ymię Feruch, ku wassey yasnosczy s czarskym lystem y tudziesz y z moym. Jsz oznaymuyę tho wa. ja. pa.s.m. jze nie wiem na.mi. kro. w ktory sposob panowie wassey ja. jezdzą woyowacz zyemye czarskyey, nyemayącz [1] zeby byla moldawska, a ono yesth czarska. A thak zaprawdę, n.m.k., nie mogę dostatecznie wyedziecz, yesly tho czynią z woliu w. ja. Tho naprzoth przijechal byl kniaz Dmitr Wysniowecky, chcząć woyowacz zyemie czarską niemayącz [1] aby to byla prawie ziemia woyewody wołoskiego, a ono to yest ziemia czara nassego. A tak, nayasnieyssy m.kr., ya yako ten będącz we wssem powolny wassey yasnosczi a przestrzegaiącz nieprziiazni czarskyey miedzi w. yas⟨nos⟩czi a miedzi nasim czarim, chcze pierwey wiedzieć oth w.j. pana m.m. yesli to yesth s przizwolienym w.j., nim ssięby to czara donoslo. Abowym ya m.n.k., będącz wassey yasnosczi we wssem przijazliwem, nie chczialem się skwapiacz tego oznaymiyacz nassemu mc. czaru o ty liudu liaczkym, aliem tak powiadzial przeth czarem yze tho był y yesth liud niemieczky y wegiersky. A tak m.n.k. pamiętay wassa yasnoscz na przysięgę swoye y na przimierze z nassym czarem. A ysz to nie yesth, a yszby to nie bylo s przizwolieniem wassey yasnosczi, thedy racz w.ya. powssczia-

gacz liud y pany swe, a zwlascza thego pana Laskiego, nim ssie iego mc nass mylosicziwy czar dowie. Wssak wassa yasnoscz yest moczni kroliem y panym nath swą ziemią, na to thesz racz wassa yasnosc pamiętać yze się z czarskyi stroni nie poczina nicz zlego, any nie rozriwaia przimyerza, yeno z wassey yasnosczi strony. To tesz wassa yasnosć rać pamiętacz na to yzem ya za dozwolieniem czara nassego mi. wypusczilem Kozakow wassey yasnosczi z turkiey ziemie sto i dwadziesczia, pokupiwssi y kawtany, y terasz gdzie się dowiem w nassey ziemi o wassey yasnosczi czlowieku, tedi go kaze za dobrą wolią wipusczać. To tesz oznaymuię w. yasnosczi m.n.k. yzeby wassa yasnoscz raczil kazać czo napręczey posla moiego othprawicz. A yzeby wassa iasnosć raczil dacz ten list was, ia do czara temu Turczinowy na ymie Feruchowi wręczę. A yzeby wasa jas. temy slowy s przestrzezenia mego raczil kazać napisać, yzem ya nigdi o tym nie wiedzial, ani chcze o tym wiedzieć yzeby ten liud ktori posel w czarską ziemię nie ssedl z moyą wolią. A o<d> thich czasow racz wassa jas. roskazać powsciągacz takowich swowolnich liudzi, ktorzi nie chcza sluchać ani Boga ani w. ya. Pysan w Bendery, pierwssego dnia miesiacza listopada liata bozego 1563.

Wassey yasnosczy swemu mylosciwemu panu we wssem powolny, Asan bey, sędziak byalogroczky, kylyisky y benderski, oczakowsky etc. Wasa iasnosć rać wiedzieć ize terasz postawil czar nasz Stefena woiewodę w ziemy moldawskiey.

AGW—AKW, dz. tur., k. 69, t. 200, nr. 384. ASB—MP, r. 1, c. 33—34.

Preastrălucitului Sigismund August, rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiției, Livoniei și al multor altora etc.

Preastrălucite milostive rege. Eu, fiindu-vă în toate binevoitor, fac cunoscut strălucirii voastre, domnului meu milostiv, că trimit la strălucirea voastră doi soli ai mei, unul polon şi altul turc, pe nume Feruh, cu scrisoare împărătească, precum şi cu scrisoarea mea. Aduc la cunoştinţa strălucirii voastre, domnului meu milostiv, că nu ştiu, milostive al nostru rege, în ce fel nobilii strălucirii voastre pleacă să facă război ţării împăratului, închipuindu-şi că aceasta este o ţară moldoveană, în timp ce ea este una împărătească. Şi aşa într-adevăr, milostive al nostru rege, nu pot şti îndeajuns dacă ei fac aceasta cu voia strălucirii voastre. La început a fost venit cneazul Dimitrie Wiśniowiecki, vrînd să bată cu război ţara împărătească, crezînd că aceasta era într-adevăr ţara voievodului Moldovei, şi cînd colo ea este ţara împăratului nostru. Şi aşa, preastrălucite milostive rege, eu, ca unul ce sînt binevoitor în toate strălucirii voastre şi previn duşmănia împărătească între strălucirea voastră şi între împăratul nostru, voiesc mai întîi să ştiu de la strălucirea voastră, domnul meu milostiv, înainte de a înştiinţa pe împăratul, dacă aceasta este cu îngăduinţa strălucirii voastre. Căci eu, milostive al nostru rege, fiind în toate cu prietenie strălucirii voastre, n-am vrut să mă grăbesc să înştiinţez pe milostivul nostru împărat despre acei leşi [2], ci am spus înaintea împăratului că aceia au fost şi sînt germani şi unguri. Și așa, milostive al nostru rege, aduceţi-vă aminte de jurămîntul vostru și de tratatul cu împăratul nostru. Iar dacă aceasta nu este şi dacă acesta n-ar fi cu îngăduinţa strălucirii voastre, atunci binevoieşte strălucirea voastră să opreşti oamenii şi nobilii voştri, şi mai ales pe acel domn Łaski, înainte ca m.s. împăratul nostru milostiv să afle aceasta. Deşi strălucirea voastră este un rege şi un stăpîn

puternic peste ţara sa, totuşi binevoieşte strălucirea voastră să-ţi aminteşti că din partea împăratului nu se începe nimic rău şi nici nu se calcă tratatul, ci numai din partea strălucirii voastre. Şi aceasta binevoieşte strălucirea voastră să-ţi aminteşti că eu, cu îngăduinţa împăratului nostru milostiv, am eliberat 120 de cazaci ai strălucirii voastre din ţara turcească, cumpărînd şi caftane, şi acum, dacă voi afla despre vreun om de-al strălucirii voastre în ţara noastră, voi porunci să fie eliberat de bună voie. Şi aceasta aduc la cunoştinţa strălucirii voastre, milostivului nostru rege, ca strălucirea voastră să binevoiască a porunci ca solul meu să fie trimis cît mai repede înapoi. Iar, dacă strălucirea voastră ar binevoi să trimită scrisoarea voastră, eu o voi înmîna acestui turc, cu numele de Feruh, ca s-o dea împăratului. Şi dacă strălucirea voastră ar binevoi, la îndemnul meu, să poruncească să se scrie aceste cuvinte, că „Eu, regele, nicicînd n-am ştiut şi nici nu vreau să ştiu de aceasta, şi că acei oameni, care au mers în ţara împărtească, n-au mers nicicînd cu voia mea". Iar din acest moment, binevoieşte strălucirea voastră să dai poruncă să fie opriţi asemenea oameni fără frîu, care nu voiesc să asculte nici de Dumnezeu nici de strălucirea voastră. S-a scris în Tighina, în prima zi a lunii noiembrie, anul Domnului 1563.

Al strălucirii voastre, domnul meu milostiv, binevoitor, Asan beg, sangeacul Cetăţii Albe, Chiliei şi Tighinei, Oceakovului etc.

Strălucirea voastră binevoieşte să ştii că acum împăratul nostru a pus pe Ştefan [3] voievod în ţara Moldovei.

⟨Semnătura în limba arabă, cu pecetea inelară, ovală, în stînga ei⟩.

---

[1] Corect: mniemaiąc.
[2] Poloni.
[3] Tomşa.

120 **Constantinopol ⟨1564⟩.**

SOLIMAN I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

A trimis împotriva lui Ştefan Tomşa ieniceri şi tătari ca să reinstaleze în scaun pe Alexandru Lăpuşneanu. Cere regelui să extrădeze pe Tomşa, dacă s-ar refugia în Polonia, iar tovarăşii lui să fie ucişi şi să li se ia averile.

Wyklad listu czeszarza tureczkiego.

Przythym dawamy wam znacz isch iakisch Stephan niesluszníe posiadschy ziemię woloską na woiewodzthwo y nieczo liudzi ku szobie zebrawschy chczial w ziemye multanską wtargnącz y skodę tham czynicz. A tak my to od niego z nielaską przymuiącz a chcząez okazacz laskę nasche przeciwko pierwschemu voiewodzie Alexandrowy, poslaliszmy pana iednego z rad naschich Perthen basche z liudem i tez dworzany nasche ktorzi szą przy drzwiach naschich i z kilkiem thysieczy genuzerów z rusznicżamy kthemu tez rumelskiego heibtmana y Haszan pasche y tez czara przekopskiego i Kozakow niemalo, ktorym roszkazaliszmy aby Alexandra w ziemie voloską na woiewodzthwo wszadzili. Jakosch iuz za

pomoczą bozą tenze liud nasch na tamtim mieisczu w krothkim czaszie bendzie. A tak iz then to Stephan baczącz woysko nasche sobye bicz nie rowne bendzieli chczial zdrowie szwe zachowacz w ziemie wasche pewnie pierzchacz muszy, tedy my ządamy was za tho y napominamy iako przyaczielia naschego abysczie maiącz wzgliąd na zobopolne przyazn nasche y pacta the ktoreszczie z namy zdawna stonwily, roskazaly aby themu tho Stephanowy zadne milosierdzie ani folgowanie w ziemy waschey okazowane nie bylo, aby owschem onego iakimzekolwiek obiczaiem pogimawschy, zywego w okowach abysczie nam poslaly, a thowarzysche iego wsitkie ktorzi sam przy nim posczynacz roszkazaly, a wschitkie im maiętnosczy y statky ich czoby ktorzy z liudzi ryczerskich waschich sobie zach‐wyczicz mogli, pobracz dopusczyli, czo yeszly na pyszanie a zadanie nasche ucziniczie, thedy my wyetschego znaku przyazni waschei prezeciwko szobie od was nie pragniemy. Alye iesliby then to Stephan do pansthwa waschego pierzchnal a wybyszczie na ządanie nasche a na przysiegą swą baczycz nie chcząoz, onego w pansthwie swym przechowaly albo go przez pansthwo swye przepusczili, a mybyszmy szie thego pothim dowiedziely, thedy szie yawna nyeprzyazn wasza przecziwko nam okazala, bobyszczie iusz y przisiegy swey naruszily i zadną prziczyną z tegobisczie sie nam wymowicz nie mogli. A thak i powtore ządamy y napominamy wasz abi sie w thim iawna przyazn wasza przecziwko nam pokazacz mogla. Czterzy miesiącze yako piszan w Constantinopoliu.

BNW—BOZ, 1293, f. 90v—91v. Copie din 1831.

Traducerea scrisorii împăratului turcesc.

Cu aceasta vă dăm de ştire că un oarecare Ştefan[1], punînd pe nedrept stăpînire pe ţara Moldovei, pe domnie, şi strîngînd la el ceva oameni, a voit să năvălească în ţara Munteniei şi să facă acolo daune. Şi aşa noi, primind aceasta cu dizgraţie de la el şi voind să ne arătăm îndurarea noastră faţă de voievodul cel dintîi, Alexandru[2], am trimis un nobil dintre sfetnicii noştri, pe Perten paşa, cu oameni, precum şi pe curtenii noştri, care sînt la porţile noastre, şi cu cîteva mii de ieniceri, cu archebuze, iar pe lîngă aceasta şi pe comandantul Rumeliei şi pe Hasan paşa, precum şi pe hanul Perekopului[3] şi mulţi cazaci, cărora le-am poruncit să aşeze pe Alexandru în ţara Moldovei, în domnie. Aşa că aceiaşi oameni ai noştri vor fi în scurt timp, cu ajutorul Domnului, în acel loc. Şi aşa, deoarece acest Ştefan, văzînd că oastea noastră este mai mare decît a sa, va voi să-şi scape viaţa şi va trebui să fugă de bună seamă în ţara voastră, noi vă rugăm şi vă cerem ca unui prieten al nostru, ca, avînd în vedere prietenia noastră reciprocă şi pactele acestea, pe care le-aţi stabilit de demult cu noi, să porunciţi ca acestui Ştefan să nu i se arate nici o îndurare şi nici o concesie în ţara noastră, ci, dimpotrivă, prinzîndu-l prin orice chip, să ni-l trimiteţi viu în lanţuri, iar pe tovarăşii lui toţi, care sînt cu el, să porunciţi să fie tăiaţi şi să îngăduiţi să li se ia averile şi uneltele lor, care cîţi dintre oamenii voştri de arme le-ar putea apuca. Ceea ce, dacă veţi face, la scrisoarea şi la cererea noastră, atunci noi nu dorim de la voi un alt semn mai mare de prietenie faţă de noi. Iar dacă acest Ştefan a fugit în ţara voastră, iar voi, nevoind să luaţi în seamă cererea noastră şi jurămîntul vostru, îl veţi adăposti în ţara voastră sau îi veţi da voie să treacă prin ţara voastră, iar noi vom afla apoi de aceasta, atunci se va arăta duşmănia curată a voastră împotriva noastră, căci vă

veţi călca jurămîntul şi nu vă veţi putea scuza sub nici un motiv. Şi aşa din nou vă cerem şi vă avertizăm, ca să se poată arăta într-aceasta prietenia curată a voastră faţă de noi. Patru luni de cînd s-a fost scris din Constantinopol [4].

---

[1] Tomşa.
[2] Lăpuşneanu.
[3] Devlet Ghirai, hanul Crimeii (1551—1577).
[4] În acelaşi sens a scris regelui şi Devlet Ghirai, hanul tătarilor, care-i anunţa că, la ordinul sultanului, a trecut Niprul, cu fiii săi şi cu toată oastea tătărească, spre Moldova, ca să ajute pe turci să pună din nou în scaun pe Alexandru Lăpuşneanu (BNW—BOZ, 1293, f. 90).

121 Constantinopol ⟨1564⟩.

SOLIMAN I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

A reinstalat pe Alexandru Lăpuşneanu în domnie. Îi cere din nou să extrădeze pe Ştefan Tomşa sau să-i trimită capul.

Wyklad wthorego lysthu czeszarza tureczkiego.

Przythim dayemy wam wiedziecz iż my chcząc w ziemie woloskę na woiewodzthwo wszadzicz Alexandra, poslaliszmy s nim kilka basch naschich z liudem do ziemie voloskiey, ktorzi tho basche za laszką bozą tegosch Alexandra na woiewodzthwo ziemie voloskiey wszadzily, a o Stephanie dano nam pewną sprawę ze do ziemi waschei ucziekl, o ktoregoszmy przedthym do wasz byly piszaly ządaiącz i napominaiącz wasz aby then tho Stephan byl pogiman i do nasz przislan. Bo gdysch on w ziemie wasche ucziekl, tedy szie godzi wam na przysięge wasche bacznoscz miecz y za nym yako za zloczinczą nye stacz, ani pomagacz. A tak y powtore was ządamy y napominamy abysczie przsziegi szwey w tey mierze przestrzegaly, a thegosch Stephana iako zdraycze yakimzekolwiek obiczayem pogimawschy onego albo glowe iego do nasz przislaly. Czo iesly na tho pyszanie nasche uczyniczie, tedy wiethschey przyazni szwey nad the przecziwko nam okazacz nie mozeczie i przestrzegamy wasz w thym aby rzecza[1] przyazn wascha przecziwko nam naruschona nye byla. Pysan w Constantinopolu daczie 4 niedzielye.

BNW—BOZ, 1293, f. 91v— 92. Copie din 1831.

Traducerea celei de-a doua scrisori a împăratului turcesc.

Cu aceasta vă aducem la cunoştinţă că noi, voind să punem în ţara Moldovei în domnie pe Alexandru, am trimis cu el cîteva paşale de-ale noastre cu oameni în ţara Moldovei, care paşale au aşezat, cu ajutorul lui Dumnezeu, pe acelaşi Alexandru în domnia ţării Moldovei[2], iar despre Ştefan[3] ni s-a dat ştire sigură că a fugit în ţara voastră, despre care noi v-am fost scris mai înainte, cerîndu-vă şi avertizîndu-vă ca acest Ştefan să fie prins şi trimis la noi. Căci, dacă el a fugit în ţara voastră, atunci se cuvine ca voi să ţineţi seama de jurămîntul vostru şi să nu staţi pentru el, nici să-l ajutaţi, că-i un răufăcător. Astfel şi a doua oară vă cerem şi vă avertizăm ca să vă păziţi jurămîntul în această privinţă şi prinzînd

prin orice chip pe acest Ştefan, ca pe un trădător, să-l trimiteţi, pe el sau capul lui, la noi. Ceea ce, dacă veţi face la scrisoarea noastră, atunci nu vă veţi putea arăta o prietenie mai mare faţă de noi decît aceasta, şi vă atragem atenţia ca prietenia voastră sinceră faţă de noi să nu fie atinsă. S-a scris în Constantinopol sînt patru săptămîni de atunci[4].

---

[1] Corect: szczera.
[2] Alexandru Lăpuşneanu, în a doua sa domnie (martie 1564 — martie 1568).
[3] Tomşa.
[4] Altă variantă a acestei scrisori, cu data de circa 15 martie 1564, la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 231—232.

122 **Iaşi, 24 martie 1564.**

HAMZA AGA CAPUGI-BAŞA CĂTRE SIGISMUND AUGUST

A reinstalat în Moldova pe Alexandru Lăpuşneanu. Ştefan Tomşa a fugit în Polonia. Sultanul cere regelui extrădarea lui. Îl sfătuieşte să-i împlinească cererea, altfel sangeacul Tighinei şi hanul tătarilor stau gata să năvălească în Polonia.

Amzat aga gapuczy bassa potentissimi imperatoris [1].

Servitiorum nostrorum in gratiam serenissimae maiestatis vestrae commendationem perpetuam precor a Deo optimo sanitatem et omne bonum imperatori potentissimo et serenissimae maiestati vestrae. Caeterum notum esse serenissimae maiestati vestrae non dubitamus quod imperator potentissimus ex gratia sua Alexandro [2] restituisset dominium pristinum et per nos cum copys Tartarorum in regnum Moldaviae transmissiset. Adhibet quinque aut sex sanczagys, olfacto itaque exercitu potentissimi imperatoris, Tomsa [3] sese recepit in regnum serenissimae maiestatis vestrae relicto regno, quod imperatorem potentissimum non latet. Nunc itaque misit imperator potentissimus ad maiestatem vestram in legatione ex parte Tomsche fugit⟨ivi⟩ unum czaus [4] potentiae suae, ex cuius legatione intelligere voluntatem et mentem imperatoris potentissimi maiestas vestra poterit, cum quo misimus et nos literas praesentes. Novit ut serenissima maiestas vestra quid sit in hac re actiturus melius quam nos, tamen nostro consilio foedus illud integrum cum imperatore a praedecessore maiestatis vestrae piae memoriae confirmatum, ob causam huius latronis non violet serenissima maiestas vestra, ut ne regnum maiestatsis vestrae tantopere devastetur, idque hoc regnum Moldaviae ob contumatiam Tomsche depopulatum est. Fusius enim s⟨erenissima⟩ maiestas vestra intelligere ex legato imperatoris potentissimi poterit, quod Turci fideles imperatoris potentissimi in marginibus sunt parati cum beglerbek Hasan basza [5], ham Tartarorum [6] autem cum ingenti copia Tartarorum. Si itaque serenissima maiestas vestra respectum literarum imperatoris potentissimi non habuerit, timemus ut pacta et foedus violetur, tamen in omnibus secundum voluntatem s⟨erenissima⟩ m⟨aiestes⟩ vestra faciat. Denique si vacat expectamus responsionem a maiestate vestra per literarum exhibi-

torem, valereque optime s⟨erenissimam⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram cupimus. Dat⟨um⟩ in oppido Moldaviae Jas, 24 marcy anno 1564.

Ex mandato principi proprio, Stephanus li⟨tte⟩ratus a Dees.

BNW—BOZ, 1293, f. 76v—77. Copie din 1831.

---

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Alexandru Lăpușneanu.
[3] Ștefan Tomșa.
[4] Soliman. Vezi scrisoarea sultanului către rege din 15—24 martie 1564, la M. Mehmet, *Documente turcești*, p. 59—60.
[5] Hasan bei, sangeacul Cetății Albe, Chiliei, Tighinei și Oceakovului. Vezi nr. 119.
[6] Devlet Ghirai.

123 — Iași, 23 aprilie 1564.

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îi mulțumește pentru sprijinul acordat la Poartă la redobîndirea domniei. Îi cere să extrădeze pe Tomșa și pe boierii refugiați în Polonia, care au adus asupra lui în prima sa domnie pe Despot și pe Wiśniowiecki. Trimite în acest scop soli, pe Crăciun mare postelnic și pe Mihai secretar.

Naiasnieyszy Zigmunth Augusth z bozei laski krol polsky, wielki kxiandz lithewski, ruski, pruski, mazowieczki, zmoiczki i innich.

Alexander voiewoda z bozei laski hospodar ziemie moldawskiey.

Day panye Boze aby w.k.m. zdrow sczesczciem bil na mnogie fortunliwe liatha. Przithem daiemy w.k.m. znacz abowiem iz w.k.m. od Porti czeszarza tureczkiego przisedl then liotr Despoth na mnie y na ziemie nasche a w.k.m. przislacz raczil list swoy do czeszarza j.m. upominiącz nasche przyaczielstwo i przicziniał szie w.k.m. wsitkim dobrym za namy do czeszarza j.m., prosząc i żądaiancz izby mnie pomilowal zasie hospodarsthwem moldawskim. A thak thego czaszu nie moglo szie stacz za prozba w.k.m. A pothem milosczіwy Bog obyawil wszithkę prawdę precię przed j.c.m. czeszarzem a wspomnial iz w.k.m. radzil s prozbą piszacz do czeszarza j.m., nie chczancz niwczem prozbi w.k.m. naruszicz i pomielowal mnie zaszie i poszadzil mie na stolicy moiem na hospodarstwie ziemie moldawskiey. A thak my za dobrodzieysthwo i za laski w.k.m. panowy y dobrodzieyowi wielkiemu i sąsiadu blizniemu nie zabede do swey smierczy i bendziemy tho w.k.m. wsithkim dobrym oddawacz czokolwiek waszei wielmoznosczi od nasz kthemu.

Tesz w.k.m. raczi wiedziecz o Tomsze, czo bil u mnie chlop prosthy, ktori nazwal się Stephan i postawil szie szwoią szilą i siadl na moim stoliczu i na hospodarsthwie, czego byl thego mieiscza nie godzen, a gdi usiadł czo my iedziemy z wielką moczą od czeszarza j.m., a on ucziekl z drugiemy pszy s takimi iako i szą i therasz są w pansthwie waszey wielmoznosczy. A tak wasche wielmoznoscz znaiancz i pamietaiancz przyaczielsthwo czo maiancz z czeszarzem tureczkim i z namy roszkazal wielmoznoscz ⟨wasza⟩ ich poimacz i do wiezienia dacz, i dliatego cz. j.m. poslal do [1] wielmoznosczi czarsthwa szwego goncza na imie Braimbecz drahomana i maiancz nadzieie na w. wielmoznoscz iz wasza wielmoznoscz maczie przimierze wieczyste i przyaczielsthwo dobre z czeszarzem tureczkim abi the liotry nie mieli glow swoich izbi w. wielmoznoscz za iedne liotri mial rozerwacz

przymierze z czeszarzem tureczkim, tego Boze nie day, a niechaiby ziemy bil pokoy. A thak i mi mamy nadzieie na w.m. poniewasz mamy przisiege listh piszany od w. wielmoznosczi, obieczuiancz szie przyaczielem moim przyacziel, a ktorim nieprzyaczielem moim nieprzyacziel, a mi thesz thimze obiczaiem przyaczielem w. wielmoznosczy bendziem przyacziel, a nieprzyaczielem nieprzyacziel. A thego sie dzierze i bendziem dzierzecz do szmierczi naschei. Za tho pokornie proszym w. wielmoznosczi pana i dobrodzieia naschego wielkiego za iedne liotri izby w. wielmoznoscz nie ostawil miru i postanowienia wieczistego s c.j.m. i z namy, poniewasz wasza wielmoznoscz dobrze znaczie dzierzalismy ich w wielkiey czczi, a oni zapomnieli czczi i milosczy naschei i przizwali the psa Despotha nieprzyacziela w. wielmoznosczi i thak nad nym uczinili, gdzie tho waszcha ⟨wielmozność⟩ o thim dobrze sliszeli, a pothim przizwali kxiędza Dimitra Wisniowieczkiego, od thego nicz nie sthalo a wsithko nie mogą ogracz hospodara po ich woli. A thak i powthore w. wielmoznosczi pokornie proszim izbi w.m. raczili uczinicz dlia naschei prosbi i thesz dlia przyaczielstwa i sąsieczthwa izbi od thego czaszu nie mieli glow szwich the liotri i raczilbi w. wielmoznoscz nam ich widacz, a my chczemy z waschą wielmoznosczą w dobrim przyaczielsthwie zachowiwacz szie liepiey nizli pierwey. A czo miedzi namy i panow pogranicznich a drugiego nie bilo zlego nicz i tho wsithko wniwecz obrazilismy [2], abowiem isz w. wielmoznoscz dlia c.j.m. i thesz przyaczielsthwa dobrego i sąsiedzthwa bliszkiego thedy mamy nadzieie iz w. wielmoznoscz woliei nie zlamiesz a thich liotrow widacz raczisz. A is poslaliszmy do w.m. panow nasich dwoch, pana Kreczona postelnika wielkiego a pana Michala sekretarza naschego i nauczilismy ich z wm ustnie mowicz i za tho wm proszim abi w. wielmoznoscz ich laskawie wysluchacz a ym we wsitkim wiarę dacz, bo iesth naszy prawdziwe rzeczy. S tim szie laskawey przyazni w. wielmoznosczi poruczam. Pyszan w Jassiech roku 1564 dnia 23 aprilis.

BNW—BOZ, ms. 1293, f. 52—53. Copie din 1831.

Preastrălucite Sigismund August, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiției și al altora.

Alexandru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei.

Dă Doamne Dumnezeule ca măria voastră regească să fie sănătos, cu fericire, ani mulți și norocoși. Pe lîngă aceasta dăm de știre măriei voastre că atunci cînd a venit asupra mea și asupra țării noastre acel lotru, Despot, de la Poartă, măria voastră, amintindu-și de prietenia noastră, a binevoit să trimită cartea sa la m.s. împăratul și a stăruit cu tot binele pentru noi la m.s. împăratul, rugîndu-l și cerîndu-i să se îndure de mine cu domnia Moldovei. Dar atunci n-a putut fi după rugămintea măriei voastre. Pe urmă însă milostivul Dumnezeu a scos la lumină tot adevărul în fața m.s. împăratului și i-a amintit că măria voastră a binevoit să scrie cu rugăminte m.s. împăratului, care, nevrînd să calce cu nimic rugămintea măriei voastre, s-a îndurat de mine și m-a așezat în scaunul meu, în domnia țării Moldovei. Și așa, noi nu vom uita pînă la moarte binefacerea și mila măriei voastre, domnul și binefăcătorul nostru mare și vecinul nostru apropiat, și vom răsplăti măriei voastre cu tot binele orice se cuvine măriei voastre pentru aceasta.

De asemenea, măria voastră binevoiește să știi despre Tomșa, care a fost la mine țăran prost, care și-a dat numele de Ștefan și s-a pus cu puterea

sa şi s-a aşezat în scaunul meu şi în domnie, de care loc n-a fost demn, iar cînd a auzit că noi mergem cu mare tărie de la m.s. împăratul, a fugit cu alţi cîini, precum şi sînt, şi astăzi se află în ţara măriei voastre. Şi aşa măria voastră, cunoscînd şi amintindu-vă de prietenia ce-o aveţi cu împăratul turcesc şi cu noi, aţi dat poruncă să fie prinşi şi băgaţi la închisoare. Şi de aceea m.s. împăratul a trimis de la puternica sa împărăţie curierul său, pe nume Ibrahim beg [3], dragomanul, avînd nădejde în măria voastră că aveţi alianţă veşnică şi prietenie bună cu împăratul turcesc, ca aceşti lotri să-şi piardă capetele, ca măria voastră să nu rupă, Doamne fereşte, alianţa cu împăratul turcesc de dragul acestor lotri, ci să fie pace în ţară. Astfel şi noi avem nădjejde în măria voastră, deoarece avem carte sub jurămînt scrisă de măria voastră, prin care măria voastră s-a legat să fie prietenul meu, iar duşman duşmanilor mei, iar noi de asemenea vom fi în acelaşi chip prietenul prietenilor şi duşmanul duşmanilor măriei voastre. Şi aceasta se păzeşte şi o vom păzi pînă la moartea noastră. Pentru aceasta rugăm cu umilinţă pe măria voastră, domnul şi binefăcătorul nostru mare, ca măria voastră să nu lepede pentru aceşti lotri pacea şi înţelegerea veşnică cu m.s. împăratul şi cu noi, căci măria voastră ştiţi bine că noi i-am ţinut în mare cinste, dar ei au uitat de cinstea şi de dragostea noastră şi au chemat pe acel cîine de Despot, duşmanul măriei voastre, şi aşa l-au făcut domn peste ei, cînd măria voastră aţi auzit bine despre aceasta. Au chemat apoi pe cneazul Dimitrie Wiśniowiecki. De la acesta nu s-a ales nimic, şi nu pot juca cu totul pe domn după voia lor. Şi aşa din nou rugăm plecat pe măria voastră să binevoiţi să faceţi acest lucru pentru rugămintea noastră şi pentru prietenia şi vecinătatea noastră, ca din această clipă să nu-şi aibă capetele aceşti lotri şi să binevoiască măria voastră să ni-i extrădeze, iar noi dorim să ne purtăm cu măria voastră în bună prietenie, mai bine ca mai înainte. Iar ceea ce n-a fost nimic rău între noi, ci nobililor de la graniţă sau altuia, şi aceasta totul am desfiinţat. Căci măria voastră, pentru m.s. împăratul, precum şi pentru buna prietenie şi vecinătatea apropiată, nu vei călca voinţa lui, ci vei preda pe aceşti lotri. Şi fiindcă am trimis la măria voastră doi boieri de-ai noştri, pe domnul Crăciun mare postelnic şi pe domnul Mihai secretarul nostru şi i-am învăţat să vorbească cu măria voastră din gură, rugăm şi aceasta pe măria voastră ca să-i asculte cu bunăvoinţă şi să le dea în toate crezare, căci sînt lucrurile noastre adevărate. Cu aceasta, mă recomand binevoitoarei măriei voastre prietenii. S-a scris în Iaşi, în anul 1564, în ziua de 23 aprilie.

---

[1] Corect: od.

[2] Corect: obróczyliśmy.

[3] „Legatio caesaris Turcarum Solimani qua functus est Ibraim Strasz, interpres illius in Bielstro Podlaschen⟨se⟩, anno 1564", la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 232–235, fără titlul de mai sus.

124 **Iaşi, 23 aprilie 1564.**

INSTRUCŢIUNILE LUI CRĂCIUN ŞI MIHAI, SOLI ÎN POLONIA

Vor spune regelui că din cauza boierilor, care au administrat rău veniturile ţării, domnul a rămas dator cu 25 000 de zloţi ungureşti pentru tribut şi că luîndu-le veniturile din mînă, ei au chemat pe Despot, care a urcat tributul la 100 000 de zloţi ungureşti. Mulţumeşte regelui pentru ajutorul acordat la redobîndirea domniei. Îi cere să ucidă boierii refugiaţi în Polonia şi să convingă pe Łaski să-i dea Hotinul.

Legatio palatini Valachiae eodem tempore per Creczonum Cassinem et postelnikum illius Michaelem secretarium.

Mcziwy naiasnieyszy krzeszcziansky kroliu. Hospodar nasz Alexander woiewoda syn i brath w.k.m. kazal nam mowicz w.k.m. izbi w.k.m. wspomnial gdismy pierwey byli przed w.k.m. w ziemi w.k.m. z wieliu panow od moldawskiey ziemy, a wthenczasz bil hospodarem ziemi moldawskiey Stephan woiewoda, a czi wsziszczi panowie ktorzi bili od ziem naschich poslani bendącz w pansthwie w.k.m. pospolu [1] listy i sprawy do w.k.m. skarząc szie przed w.k.m. iz oni maią hospodara zlego i niemi<lo>sczіwego i prosziliszmy o tho w.k.m. przed pany radami w.k.m. abi szie w.k.m. umiloszcziwil a nam hospodara Alexandra voiewodą i hospodarem dal, bo my znamy isz iest hospodar prawy i milosczіwy. A thak w.k.m. wydzancz ich placz i uskarzenie raczilesz sie umilosczіwicz i thakesz uczinił iak ony w.k.m. proszili. A nathenczasz ony y przysiegali w.k.m. i Alexandru woiewodzie isz mu prawdziwie sluchacz mieli. Ktorą sprawę i przisiegę ich w.k.m. widzancz, racziles go poslacz na psansthwo i z nim panow w.k.m. abi z j.m. do mieseza i tham bendą przipatrowali szie iako szie j.m. poklonią panowie i ziemia, roszkaziwacz panom abi j.m. postanowili na then stoliecz. Tham bendącz panowie w.k.m. wydzieli isz poklonili szie i podda jem iako panowie thak i wsitka ziemia. I wthenczasz pan Sieczigniewski i pan Tarlo sli z j.m. do stolicza i postanowili j.m. na stoliecz iako bilo roskazanie w.k.m. Od thego czaszu iako w.k.m. postanowil mie na pansthwo iam dzierzal pansthwo, a panowie dzierzyli przichod ziemsky, czegom ya im wierzil, a w.k.m. dobrze tho wiedziecz raczicz izem pod ręką czeszarza tureczkiego i daię mu wielki podatek od ziemi ucziniony, nam nie byly wierny i niesprawiedliwie sluzili i dlia they ich niesprawiedliwosczy zostalismy winny za podathek czeszarsky 25 thisieczi zlothich wegierskich nathenczasz tesz iestesmy winni u Portu czeszarskiego wisczienie pieniedzi. Od thego czaszu iakem szam począl chowacz przichodi ziemskie czego ony nie wyrzeli, a nie mogącz mi inschim obiczaiem nicz zlego uczinicz, iako inschim hospodarom czinili, poslali po thego niezboznego czlowieka Despotha z listy szwimy i sprawamy, ktori bezboznik Despoth przeschdl przesz ziemie w.k.m. przez wiadomosczi w.k.m. iako zdraicza i z zdradą panow moich wielie zlego mnie i they ziemi chrzesczianskiey uczinil poki mnie od ziemie wypędzili i poki byl then bezboznik w ziemi przywiodl dlugu na the chrzesczianską ziemie u Porthu czeszarskiego stho thisieczi zlothich wegierskich, kthore nathenczasz brzemie iesth na ziemie i na chrzescziany czo za wsitko mam placzicz. W.k.m. wydzancz thaką cieszkoscz na nasz i na the ziemie chrzesczyanską racziliscie umilosczіwicz i poslacz liudzi w.k.m. de czeszarza tureczkiego piszancz i proszancz uczcziwego czeszarza abi sie uczcziwi czeszarz nad nami zlithowawszy mnie zasz pansthwo moldawskiei ziemy dacz raczil i daiancz znacz czeszarzowi j.m. o sprawie thego Despotha isz on nie iesth szliachczicz prawy. Wschakosz wtenczas tho bicz nie moglo. Ale pothim gdi byla wolia boza pan Bog obiawil wsithkę prawdę moye i wipelnilo szie pyszanie, rzecz i pilnoscz w.k.m. isz sie zlithowawszi uczcziwi czeszarz dal mi zasz panstwo moldawskiei ziemie więczei za prziczinią i pilnosczią w.k.m., za czo ia w.k.m. pokornie dziękuie iako oyczu memu y brathu wiethszemu, bo czi ktorzy mnie i they ziemi krzesczіanskiey wielie zlego y przenagabania czinili ze wsithką ich zdradą prziwiedli Tatar w ziemie i dlia ich niesprawiedliwosczi wipleniona i popaliona ziemia i wielie chrzesczyanow poslo w recze poganskie i thak wielie zlego uczinili w thei ziemy ze sie nie moze

zebracz nidgy na wieki i czi ktorzi są w ziemi w.k.m. nie szą nam wszisczy winni są niektorzy z nich. A zathim ktorzi są nam nieprzyacziele barzo prosim w.k.m. yzbi mie w.k.m. wibawil od nych, a drudzi ktorzi nam nie są winni Boze ich przinieseh do naschei ziemi, a ia rad im wszitko odpusczicz i ich milowacz.

Thesz o Choczimu zamku prosze w.k.m., bo Laski polozyl swoy liud na zamku za czaszu Tomschinego, do ktorich gdi poszilam aby wysli z zamku w pokoiu i przesz walki, oni powiadaią isz ym Laski dal zamek do ych ręku i roskazal ym aby nie dawali thego zamku nikomu, alie iescze iz z ufalsthwem dzierzą zamek. A kto iest Laski, w.k.m. dobrze wiesz isz my wielie zlego uczinil i then Laski iesth w ziemi i pod ręką w.k.m. Za czo ia proszę w.k.m. aby mi dal zamek przesz mieszkania [2]. A iesli my go nie da, ia obieczuie szie prosicz uczcziwego czeszarza aby mnie wybawil od tych nieprzyacziol iako i od drugich mnie wybawyl, alie bicz iabyl themu barzo rad abi bylo wszitko dobrze od reku w.k.m. iako w.k.m. i wieczey dobra mnie czynil.

BNW—BOZ, 1293, f. 53—54v. Copie din 1831.

Soia voievodului Moldovei din același timp prin Crăciun Casin⟨?⟩ și postelnicul său și Mihai secretarul său.

Milostive și preastrălucite rege creștin. Domnul nostru Alexandru voievod, fiul și fratele măriei voastre, ne-a poruncit să spunem măriei voastre că măria voastră își amintește cînd am fost mai înainte în fața măriei voastre în țara măriei voastre cu mulți boieri din țara Moldovei, iar atunci era domn Ștefan voievod [2], iar toți acei boieri, care au fost trimiși din țările noastre, aflîndu-se în țara măriei voastre, au trimis cu cărți și cu treburi la măria voastră, plîngîndu-se înaintea măriei voastre că ei au un domn rău și nemilostiv, și am rugat pe măria voastră, înaintea domnilor sfetnici ai măriei voastre, ca să vă îndurați și să ne dați ca voievod și domn pe domnul Alexandru, căci noi cunoaștem că este un domn drept și milostiv. Și așa măria voastră, văzînd lacrimile și plîngerea lor, ai binevoit să te înduri și să faci așa cum te-au rugat ei. Și atunci ei au jurat măriei voastre și lui Alexandru voievod că-l vor asculta cu adevărat. Măria voastră, văzînd această pricină și jurămînt al lor, ai binevoit să-l trimiți în țară, și cu el nobili de-ai măriei voastre, ca să meargă cu măria sa în capitală, și să vadă acolo cum i se vor închina măriei sale boierii și țara, și să poruncești nobililor măriei voastre să-l așeze pe măria sa în acest scaun. Fiind acolo, nobilii măriei voastre au văzut că i s-au închinat și i s-au supus atît boierii cît și toată țara. Și atunci domnul Secygniowski și domnul Tarlo au mers cu măria sa în capitală și au așezat pe măria sa în scaun, după cum a fost porunca măriei voastre.

„Din acel timp, de cînd măria voastră m-a așezat în această domnie, eu am administrat țara, iar boierii au administrat veniturile țării, pentru care am avut încredere în ei. Iar măria voastră binevoiești să știi bine că eu sînt în mîna împăratului turcesc și-i dau bir mare, luat din țară. Boierii nu ne-au fost credincioși și nu ne-au slujit cu dreptate, iar pentru nedreptatea lor am rămas datori pentru birul împărătesc 25 000 de zloți unguresti și acum mai sîntem datori la Poarta împărătească cu bani. Din acel moment de cînd am început să administrez eu singur veniturile țării, ei n-au renunțat la aceasta, dar, neputîndu-mi face într-alt chip nici un rău, după cum au făcut altor domni, au trimis la acel om fără credință în Dum-

nezeu, Despot, cu cărţile şi cu trebile lor. Care om fără de Dumnezeu, Despot, a trecut prin ţara măriei voastre, fără ştirea măriei voastre, ca un trădător, şi prin trădarea boierilor mei mi-a făcut mult rău mie şi acestei ţări creştine, pînă cînd m-au alungat din ţară. Şi cît timp acest ateu a fost în ţară, a urcat datoria pe această ţară creştină la Poarta împărătească la 100 000 de zloţi ungureşti, care sarcină stă acum asupra ţării şi asupra creştinilor, iar eu trebuie să plătesc pentru toate".

„Măria voastră, văzînd asemenea greutate asupra noastră şi asupra acestei ţări creştine, aţi binevoit să vă înduraţi şi să trimiteţi oamenii măriei voastre la împăratul turcesc, scriind şi rugînd pe cinstitul împărat ca, îndurîndu-se de noi, să-mi dea mie domnia ţării, şi deşi m.s. împăratul a aflat despre acest Despot că nu este un nobil adevărat, totuşi atunci nu s-a putut face aceasta. Pe urmă însă cînd a fost voia Domnului, Domnul Dumnezeu a scos la lumină toată dreptatea mea şi s-a împlinit scrisoarea, lucrul şi strădania măriei voastre, că cinstitul împărat, îndurîndu-se, mi-a dat mie domnia ţării Moldovei, mai mult la intervenţia şi stăruinţa măriei voastre, pentru care eu mulţumesc plecat măriei voastre, ca unui tată şi ca unui frate al meu mai mare. Căci acei care mi-au făcut mult rău şi necaz mie şi acestei ţări creştine au adus prin toată trădarea lor pe tătari în ţară şi pentru nelegiuirea lor a fost jefuită şi arsă ţara şi mulţi creştini au mers în mîini păgîne, şi aşa de mult rău au făcut în această ţară, că nu se va putea strînge la un loc nicicînd în veci. Şi acei ce sînt în ţara măriei voastre nu ne sînt toţi vinovaţi, ci numai unii dintr-înşii. Deci, cei care ne sînt duşmani, rugăm mult pe măria voastră ca să mă scăpaţi de ei, iar cei ce nu ne sînt vinovaţi, adă-i Doamne în ţara noastră, iar eu le voi ierta bucuros toate şi-i voi milui".

„Şi despre cetatea Hotinului rog pe măria voastră, deoarece Łaski a aşezat în timpul lui Tomşa oamenii săi în cetate, la care cînd trimit ca să iasă din cetate în linişte şi fără luptă, ei spun că lor Łaski le-a dat cetatea în mînă şi că le-a poruncit să nu predea nimănui această cetate, ci ţin încă şi cu sfidare cetatea. Şi cine este Łaski, măria voastră ştii bine că el mi-a făcut mult rău, şi acest Łaski este în ţara şi în mîna măriei voastre. Eu rog deci pe măria voastră ca el să-mi dea cetatea, fără întîrziere. Iar dacă nu-mi va da-o, eu mă leg că voi ruga pe cinstitul împărat ca să mă scape de aceşti duşmani, precum m-a mîntuit şi de alţii, dar aş fi tare bucuros dacă s-ar face totul bine de mîna măriei voastre, după cum măria voastră mi-a făcut şi mai mult bine".

---

[1] Corect: posłali.
[2] Ştefan Rareş.

125 **Iaşi, 1 mai 1564.**

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU CĂTRE UN MAGNAT POLON

La cererea făcută prin solul său, Albota logofăt, regele a dispus decapitarea lui Tomşa, Moţoc şi Spancioc. Mulţumeşte regelui şi magnatului pentru aceasta.

Alexander woiewoda bozą mczią hospodar ziemie moldawskiey.

Wielmozny i czesthno urodzoni panie. Day panie Boze zdrowia i sczęsliwego panowania i pomnozenia wschego dobrego wm, thym na-

schim listhem nawiedzamy, ktorego wm wiernie miecz ziczim od milego Boga na wielie fortunnich liath.

Przethim daiem wm znacz gdyszmi poszilaly slugę naschego wiernego pana Albota lohofetha do j.k.m. pana i dobrodzieia naschego wielkiego dlia tich zradziech [1] a nieprzyacziol naschich zeby oni nam byly widany, a thak j.k.m. obacziwschy i wspomniawschy nasche yednanie i przisiegy kthore mamy z j.k.m., koroną polską y z wielkim xięstwem litewskim i s pani radami j.k.m., a j.k.m. the nasze zrade a nieprzyacziele roszkazacz raczil wedlug uczinkow ich posunacz Tomsse a Moiczuka i Spanczoku gdziesz tho sluga nasz wierny pan Albota lohofeth powiedzial nam ysz oczyma swymi wydzial j.k.m. raczil thak uczinicz. Themze obiczaiem przyaczielie j.k.m. bendziem przyaczioly a nieprzyaczieliom bendziem nieprzyaczielie, gdzie tho j.k.m. obaczicz raczy, i za the dobrodzieysthwo i laszke j.k.m. pana a dobrodzieia naschego wielkiego iako przeslą thak i theraznieiszą laskę nie zapamiełam i za tho wielcze dziekuiemy j.k.m. i wm i zna Bog izesmy themu radzi wespolek z paną naschą y z nasymy Bogdanimy synmi a s panmi i wsithką ziemią naszą. A gdi therasz od thego czaszu ziemia j.k.m. i tesz nasza mir i pokoi wieczisty bendą miecz, a nikt thego niechai nie mysli ani gada zebi szie za tho czo komu bylo. A ys oni grzech sami szobie zasluzili, a iaka ich bila sluzba thaka im sthala zaplatha. A mi od thego czaszu z j.k.m. i z wm na czom slubiliszmy iako przedthim dzierzelismy i bendziem dzierzecz do naszei szmierczy, a j.k.m. za thakowe dobrodzieisthwo i laszke. j.m. bendziem zaslugowacz wczemkolwiek j.m. roszkazacz raczy i bendziem j.k.m. oczy y uszy od wsithkich sthron stho krocz liepiey nizli pierwey. S tim sie przyazni wm policzam. Pissan w Jasiech roku 1564, miesiącza maya 1-a dnia.

BNW—BOZ, 1293, f. 54^v—55^v. Copie din 1831.

Alexandru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei.

Puternice și nobile domn. Dă Doamne sănătate și stăpînire fericită și sporire a tot binele domniei tale. Cercetăm cu această scrisoare sănătatea d-tale, pe care dorim ca d-ta să o ai de la Dumnezeu cel drag ani mulți și fericiți.

Mai întîi dăm de știre d-tale că am trimis sluga noastră, pe credinciosul domn Albotă logofăt la m.s. regele, domnul și binefăcătorul nostru mare, pentru acei trădători și dușmani ai noștri, ca să ne fie extrădați. Și așa m.s. regele, avînd în vedere și amintindu-și de înțelegerea și jurămintele pe care le avem cu măria sa, cu regatul Poloniei și cu marele principat al Lituaniei și cu domnii sfetnici ai măriei sale și cu d-ta[2], a binevoit să poruncească să fie înlăturați, pentru faptele lor, acești trădători și dușmani ai noștri, Tomșa, Moțoc și Spancioc, căci sluga noastră credincioasă, domnul Albotă logofătul, ne-a spus că a văzut cu ochii săi cum a binevoit m.s. regele să facă aceasta. În felul acesta vom fi prieteni prietenilor și dușmani dușmanilor măriei sale, unde binevoiește să rînduiască m.s. regele. Și această binefacere și îndurare a măriei sale, domnului și binefăcătorului nostru mare, nu voi uita-o nicicînd, atît trecuta cît și cea de acum îndurare, și pentru aceasta mulțumim mult m.s. regelui și d-tale și Dumnezeu știe cît de bucuroși sîntem acum de aceasta, cu doamna noastră și cu fiul nostru Bogdan și cu boierii și cu toată țara noastră. Iar acum, din această clipă, țara m.s. regelui și țara noastră vor avea liniște și pace veșnică, și nimeni să nu gîndească și nici să flecărească, că, în schimb, s-ar

întîmpla cuiva ceva. Şi fiindcă ei singuri şi-au meritat greşeala, cum le-a fost plata, aşa şi răsplata. Iar noi, din această clipă, ceea ce am jurat cu m.s. regele cu şi d-ta, precum am păzit mai înainte, aşa vom păzi pînă la moarte, iar pentru asemenea binefacere şi graţie a m.s. regelui vom sluji măriei sale ori în ce va binevoi să ne poruncească şi vom fi ochii şi urechile măriei sale din toate părţile şi de o sută de ori mai bine decît mai înainte. Cu aceasta, mă recomand prieteniei d-tale. S-a scris în Iaşi, în anul 1564, luna mai, ziua 1.

---

[1] Corect : zdradziech.
[2] Ar putea fi vorba fie de Nicolae Sieniawski, voievodul Ruteniei, fie de Stanislav Tęczyński, castelan de Liov. Unul dintr-aceşti a este nobilul căruia i-a fost adresată scrisoarea de mai sus.

126 **Iaşi, 1 mai ⟨1564⟩.**

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU CĂTRE ALT MAGNAT POLON

Îi cere să intervină pe lîngă rege pentru a i se restitui tezaurul, dus de Tomşa în Polonia.

Alexander woiewoda boza milosczią hospodar ziemie moldawskiey.

Wielmozny a czezno urodzony panye a occiecz nasch mily, schczesliwego zdrowia y panowania wm radzibichmy sliszeli na kozdi czasz.

Przithim racz wm wiedziecz gdi na nasz stala przigoda wignania z ziemie hospodarsthwa naszego moldawskiego, a thak my widzancz swoie przigodę thego czaszu i ucziekliszmy do Kieliey na iednem koniu a s panczerzem, a hosposza nasza thakiesz wielmi z malem statkiem ucziekla do Bielahoroda, a czosmy za the dziesiecz liath zebrali bili skarbu, tho szie wszithko w ziemi ostalo i wpadlo w recze themu niezboznemu czlowieku ktory szie mianowal Despothem : dwadzieszczia lerach i sthyrzy czo moze kon podziancz ten aspry, a kubkow srzebnich pozloczisthich wienczey nizli stho, mysz srzebrznich dwadzieszczia y czterzy wielkich, a schabel srzebrznich zlotem oprawionych dwadzieszczia y czterzy, krom lyzek y innich rzeczy mnogich. I nie mozem thego wsitkiego przipisacz, a s thego skarbu naschego uczinili szobie czescz Moczok, Awram y inschi panowie. A then skarb nasch od Despotha dostal szie Tomschy. A Tomsza i ze wsithkim thim usedl do ziemi j.k.m. Raczi w.k.m. themu wierzicz isch theraznieyszego czaszu nie mamy nicz. A thak wm iako oicza naschego milego barzo proszym racz wm do j.k.m. laszkawie szie prziczinicz zebi j.k.m. raczil roskazacz czo od thego srebra nam wroczicz czo bendzie wolia j.k.m. Krom thego j.k.m. moze bicz a s tich[1], a s tich dwudziesthu mysz y czterech Despoth zlamal na stuki dwanaszczie y dwanaszczie ostalo u Tomschy. A gdi kiedy wasza mcz ich obaczisz wm ich poznaczie bo iesth na nich herb i slowa nasche. I powiedzial thesz nam sługa nasz, wierny pan Albotha lohophet ysz wm iest nam dobrem a serdecznym przyaczielem y dobrodzieyem wielkim. Za tho wm wielcze dziekuiemy y chczemy tho wm wszistkim dobrym oddawacz o czokolwiek wasza mcz od nasz bendzie potrzebowal. S tym szie laskawey przyazny wm polieczam. Dan w Jassiech 1-go dnia maya.

BNW — BOZ, 1293, f. 55^v — 56. Copie din 1831.

Alexandru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei.

Puternice şi nobile domn şi părinte al nostru drag, am fi bucuroşi să auzim în orice clipă de fericita sănătate şi stăpînire a domniei tale.

Pe lîngă aceasta binevoieşte d-ta să ştii că asupra noastră a venit întîmplarea alungării noastre din ţară, din domnia noastră a Moldovei, şi aşa noi văzînd întîmplarea noastră de atunci am fugit la Chilia pe un cal şi cu armura, iar doamna noastră a fugit şi ea cu puţină avere la Cetatea Albă, şi tezaurul ce l-am fost strîns în aceşti zece ani a rămas totul în ţară şi a căzut în mîna acelui om fără credinţă în Dumnezeu, care s-a numit Despot : 24 de desagi, cît poate duce un cal, de aspri, şi mai mult de o sută de cupe de argint aurit, 24 de tăvi mari de argint şi 24 de săbii de argint ferecate în aur, afară de linguri şi alte lucruri multe. Şi nu putem scrie toate acestea. Iar din tezaurul nostru s-au cinstiti Moţoc, Avram şi alţi boieri. Iar acest tezaur al nostru a ajuns de la Despot la Tomşa. Iar Tomşa a fugit cu toate acestea în ţara m.s. regelui. Binevoiască m.s. regele să creadă că în vremea de faţă n-avem nimic. Şi aşa te rugăm mult pe d-ta, ca pe un părinte al nostru drag, binevoieşte d-ta să stărui graţios pe lîngă m.s. regele ca să binevoiască să ne dea înapoi ceva din această argintărie, cît va fi voia măriei sale. Afară de aceasta, m.s. regele poate fi...[1], iar dintre aceste 24 de tăvi Despot a rupt în bucăţi 12, iar 12 au rămas la Tomşa. Iar dacă d-ta le vei vedea cîndva, le vei recunoaşte, căci pe ele se află stema şi slovele noastre. Şi ne-a mai spus sluga noastră, credinciosul domn Albotă logofătul, că d-ta ne eşti un prieten bun şi sincer şi un mare binefăcător. Pentru aceasta mulţumim mult d-tale şi dorim să răsplătim d-tale cu tot binele, orice vei avea d-ta nevoie de la noi. Cu aceasta, mă recomand graţioasei prietenii a d-tale. S-a dat în Iaşi, în ziua de 1 mai.

---

[1] Defecţiuni în text.

127 **Iaşi, 6 mai 1564.**

HAMZA AGA CĂTRE UN ÎNALT DREGĂTOR POLON

Atît sultanul cît şi el au trimis regelui prin solul Soliman scrisori în legătură cu Ştefan Tomşa şi cu însoţitorii săi fugari, dar n-au primit nici un răspuns. Acum sultanul scrie din nou regelui prin Ibrahim beg, care duce o scrisoare şi din partea sa. Îl roagă să depună toată stăruinţa pe lîngă rege ca să soluţioneze această chestiune potrivit dorinţei sultanului, ca să nu se întîmple ceva ce ar periclita tratatul dintre cele două ţări din cauza unor oameni neînsemnaţi. Îi cere ca solul turc să nu fie aşteptat prea mult cu răspunsul.

Amzat aga kapuczy bassa imperatoris Turcarum potentissimi.

Sulutem nostrique in omnibus in graciam magnificae dominationis vestrae promptam commendationem. Caeterum elapsis quoque temporibus imperator potentissimus[1] de Tomschae et comitibus eius profugis ad regiam maiestatem[2] per legatum Solimanum czausz literas[3] dederat per quem nos quoque ad eandem maiestatem suam de eadem materia literas monitorias dederamus de quibus nec imperator invictissimus nec nos

ullam relationem habuimus. Ignoramus enim an pervenerit czausch imperatoris potentissimi ad suam maiestatem necne. Nunc iterum missit imperator invictissimus oratorem familiarem regiae maiestatis Jbrahim becz[4] cum literis[5] gratiosissimis exhibitorem praesentium ad suam maiestatem. Nos quoque proximam sequentes materiam per dicto Jbrahim bech literas suae maiestati deferrendas scripsimus velimus enim ne foedus firmum inter imperatorem potentissimum ac regiam maiestatem ob causam hominum quorumque vilium violetur et hortamur itaque et admonemus firmissime magnificam dominationenm vestram ut ita consulatis suae maiestati quo fiat exitus huius rei in bonum finem ne aliquid insperate accidat verum intendat omni studio in hoc magnifica dominatio vestra ut isto negotio secundum votum imperatoris potentissimi perfecto confirmetur amicitia mutua inter imperatorem et maiestatem regiam sicuti ab antiquis quoque temporibus, nam indoneum ⟨?⟩ et nefandum esset cum i⟨n⟩victissimo imperatore regiam maiestatem propter tam viles homines stomacari discordarique. Denique in hoc magnifica dominatio vestra intendat ut legatus imperatoris potentissimi lator praesentium ne diu commoretur verum quam citissime bona expeditione accepta a magnifica d⟨ominatione⟩vestra literis relatoris remitatur. Dat⟨um⟩ in oppido Moldaviae Jas 6 kalen⟨darii?⟩ may 1564.

Ex mandato age proprio, Stephanus a Dees.

BNW — BOZ, 1293, f. 77v. Copie din 1831.

---

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Sigismund August.
[3] Scrisoarea sultanului către rege, cu data de „1564, c. 15 martie", la I. Bogdan, in Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 231.
[4] Corect: beg; vezi nr. 102, nota 2.
[5] Scrisoarea sultanului către rege din 1 aprilie 1564, la I. Bogdan, *ibidem*, p. 232—233.

128 **⟨1564⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE SOLIMAN I

Răspuns la solia lui Ibrahim Strasz. La cererea sultanului, regele a dispus decapitarea lui Ştefan Tomşa, Moţoc şi Spancioc. Îi cere să pună în vedere lui Alexandru Lăpuşneanu, voievodul Moldovei, să respecte pacea cu Polonia. A poruncit lui Albert Łaski să restituie acestuia Hotinul.

Odpowiedz na poselstwo cessarza tureczkiego przez Imbrachimbesza tłumacza yego przinieszyone.

Is thimi czaszi cesarz tureczki j.c.m. thak przesz listhy iako przesz czausa przodkiem a pothim therasz przesz tłumacza swego nawiszego Jbraima wszkazowacz do nasz raczil abismi sie j.c.m. pomogli staracz s stroni naszei zeby themu zamieszaniu woloskiemu ius kiedi koniecz bicz mogl dlia uspokoienia kątku thamtego w ktorim liudzie niektorzi niespokoiny po the czaszi wedlie szwei miszli mieskali[1] i dlugei iescze mieszkacz chczieli, tedi powie posel ismy dawnoszmi na tho oko miely wedlia powinnosczi naszei krolewskiei abismi bili the ziemie pansthwom naschim prziległą uspokoicz mogli, iedno imiem wiadomoszcz cz.j.m. nicz szie w

thei mierze czinicz nie widzialo zwlaszcza poki thi tham turnieie po ziemi sie tilko voloszkiei kolatali a poki szie na ziemi naszei nie szcziagali.

Asz thesz i pothim gdi Thomsza na koniecz zbrawszi szie z ludem swoim w pansthwa nasche wczągnal i szkode niemalo w starosthwie sniatinskim poczinil iusz szie bili the thurnieie na pansthwa nasche wilewacz poczeli, gdzie szie Thomsza i poddanim j.cz.m. oziwal i choragiew od j.c.m. szie miecz mienil. Wsakoszmi niczeschmi nischego nathenczasz nie uczinili, iedno zeschmy listhy do urzednikow naszich pogranicznich rozeslali abi ie poimano i do nauki naschei dalsei zatrzimano.

Gdzie thesz thimisz czaszy i Alexander dziszieischi woiewoda nie omieszkal stroni szwei sztaracz szie u poddanich naszich z ktoremi dawne zachowanie mial abi mu do thego dopomogli bili iakobi Thomscha y s tim liudem swoim wieczei szie do Woloch nie wraczal, czego mu wiecz poddani naschi thim chutliwiei dopomogli is thes przesz thego Thomsche kriwdę powinowathich swoich rozdraznieny bili, ktori bil Thomsza niedawnimi czaszi w Woloszech poskaradzicz raczil.

A thak poimawszi ie i rozebrawszi, iako przi thakiei rzeczi biwa, maiethnoszczi ich, gdi listhi y mandattu naszi zasli do Lwowa ie poslali, gdzie mi czeszczią za krziwdą naszą ktorąsmi od nich mieli thak za wibranim i wiplondrowanim stharosthwa sniathinskiego iako za inszimi rzeczamy, częscią thes na zadanie j.c.m. ktoremu bismy szie radzi w kazdei mierze zachowali, kazalichmy ie pokaracz i Thomschi naprzod, a pothim dwiema przednieisim Moczugom i Spanczugomi gardla pobracz, iako ius do thego czaszu pobrane, prziczim byl czausz i then thlumacz Jbraim poslowie j.c.m.

Bo acz wielka[2] przimierza naszego ktore zdawna mamy s czeszarzem j.m. nie powinnibismi bili thich liudzi chrzesczianskich ktorzi do nasz ziechali na gardle karacz ani ich widawacz, iedno ich w ziemie naszei nie chowacz, wszakos uwazaiancz u sziebie tho czo czi przeciw nam bili wistampili, a ktemu ogliądaiancz szie na uspokoienie wołoskiei ziemie ktorabi inaczei ledwie uspokoiana bicz mogla, ktemu thez zechmy baczili zadoscz wielką cz .j.m. w thei mierze, uczinilismy tho za radą panow naschich zesmi Ersty poczinacz daly. Drugie thesz iescze ktorzi siedzą.

A thak odpowiedziawszi tho czeszarzowi posel nasz będzie ządal imieniem naszim abi thak iakomi s stroni naszei prziczinami szie o dobre pospolithe a o pokoi, zebi j.c.m. s stroni swei tho pokazowacz raczil i pokoi a dobre sąsieczthwo z namy rad widzi i miluie, a będacz wdzieczen checzi nasei abi nam thesz tho przyaznią swą nagradzal i poddanim swim, abi z namy pokoi i dobre sąsieczthwo chowacz kazal, a the ktorzibi nie chowali abi karal, a zwlaszcza abi tho roszkazal themu tho Alexandrowi woiewodzie wołoskiemu ktori iesth w lascze j.c.m. dobrą przyazn i laszki nasche pokazuiemi, iako szie tho na Despoczie i na thim samim Alexandrze doszicz okazalo. Bo Despotowy sprzodku mismy przyaczielem bicz nie mogli przesz iego wschetenczensthwo i wistempki przeciw nam poki szie bilo nie pokazalo is go czeszarz j.mcz w laske przyal i chorągiew mu poslal, alie pothim wsitkosmy mu bili odpusczili y w laske go thesz nasze przyeli. J themu Alexandrowy, poniewasz szie nam byl naonczasz na woiewodzthwie bendacz począl nieprawie dobre zachowiwacz, nie mielibismy przecz przyaczieliem bicz, iedno isz u sziebie uwazaiancz przimierze a dobre i dawne zachowania z cz.j. mczią, ktori szie nathenczasz do nasz za nim prziczinia, przetho go iusz nathenczasz w laszkę przymuiemy, bi ią iedno na pothim u siebie uwazicz, a nas sobie tak iako obieczuie zachowiwacz

umial, czo abi mu bilo od cz j.m. pilnie i srodze roskazano będzie ządal imieniem naszem posel nasz.

Czo szie tknie Choczimia o ktori thesz do nasz j.c.m. thimi czaszi wskazal, powi poschel is acz Laski osiadlosczi zadnei pod nami nie ma, alie wsitkie maiethnoscz swą w Węgrzech ma, iednak mi ilekolwiek razow dowiedzielismy thu o nim w coronie naschei gdzie biwal u powinowathich swoich nigdismy nie przestali przez listhi i posli nasche upominacz abi byl then zamek dawno pusczil albo wiecz thak sie on z woiewodą ugodzil, iakobi tho przimierzu nasemu ktore mami z wołoską ziemią i szamim czeszarzem tureczkim nie szkodzilo.

Na czo on nam thak odpowiedzial is Choczimia ani gwaltem wzial ani w nim nikogo nie podsedl, ale isz szie mu dostal ot Despotha nathenczass woiewodi woloskiego za sluzbi i utrati swoie, dokladaiancz thego is na j.c.m. tureczkiego nicz sie w thei mierze oglandacz bilo nie potrzeba poniewasz j.c.m. Despotha za woiewoda prawego woloszkiego mial i chorągiew mu bil poszlal. Az wiecz therasz gdismi z Ibrahima posla j.c.m. wirozumieli izbi tho j.c.m. obrazacz mialo, poslalismi skokiem do Laskiego, ktori nathenczasz w ziemi naschei bil, abi koniecznie pod laską naschą albo Choczim wroczil woiewodzie woloszkiemu albo z ziemi naschei wyiezdzal i wieczei thu nie posthawal a nie dawal nam zadnei prziczyny do rozerwania przimierza s j.c.m., s ktorim go mi i przodkowie nasi zawdi radzi chowaly. Zaczim on obacziwszi szie thak nam dawal znacz przesz sluzebnika szwego ze iusz na woliei a na roszkazaniu naschich przestaie i ze iusz Choczim pusczicz chcze, iakosz mamy the pewną sprawę ze go iusz woiewodzie woloszkiemu do thich czaszow pusczil.

S ktorich wsitkich rzeczi is szie iaszna nascha przyazn i zachowanie przecziw j.c.m. okazuie, bendzie posel ras i dwa j.c.m. the nasche uczinoscz przipominal, przíwodzącz go ktemu iako moze nailepiey abi szie thesz j.c.m. thakimze przeciw nam i pansthwom naschim stawicz raczil...

BNW — BOZ, 1293, f. 38v—41. Copie din 1831.

Răspuns la solia împăratului turcesc[3], adusă de Ibrahim beg, tălmaciul său[4].

Fiindcă în această vreme măria sa împăratul turcesc a binevoit să ne indice, atît prin scrisori, cît şi prin ceauş mai înainte, iar acum prin tîlmaciul său cel mai mare, Ibrahim, ca să stăruim din partea noastră să-i ajutăm ca să se poată pune odată capăt acestei tulburări din Moldova, pentru liniştirea acelui colţişor, pe care unii oameni neastîmpăraţi l-au tulburat pînă acum, după gîndul lor, şi au voit să facă şi mai departe tulburări, solul va spune deci că noi am avut de demult în vedere, după îndatorirea noastră regească, să liniştim această ţară vecină cu statele noastre, dar fără ştirea m.s. împăratului nu s-a putut face nimic în această privinţă, mai ales cîtă vreme acele turnire s-au rostogolit numai prin ţara Moldovei şi cîtă vreme nu s-au îndreptat şi asupra ţării noastre.

La fel şi după aceea, cînd Tomşa[5], hotărîndu-se în sfîrşit, a intrat cu oamenii săi în ţara noastră şi a făcut mare pagubă în stărostia Sniatinului, cînd acele turnire au început să se reverse acum asupra ţării noastre, unde Tomşa se proclama supusul m.s. împăratului şi zicea că are steag de la m.s. împăratul, noi n-am făcut atunci nimic, ci am trimis scrisori la dregătorii noştri de la hotare ca să-i prindă şi să-i reţină pînă la alte instrucţiuni ale noastre.

Cînd tot atunci și Alexandru, actualul voievod[6], n-a întîrziat să stăruie din partea sa pe lîngă supușii noștri, cu care avea o veche înțelegere, ca să-i ajute ca Tomșa și cu acei oameni ai lui să nu se mai întoarcă în Moldova, ceea ce deci supușii noștri i-au ajutat cu atît mai bucuroși, cu cît erau întărîtați de paguba suferită de rubedeniile lor de la acest Tomșa, pe care Tomșa binevoise nu de mult să-i pedepsească în Moldova.

Și așa prinzîndu-i și luîndu-le, după cum se întîmplă în asemenea lucru, averile, i-au trimis la Liov, cînd au primit scrisorile și poruncile noastre. Unde, parte pentru paguba noastră pe care am fost suferit-o de la ei, atît pentru jefuirea și prădarea stărostiei Sniatinului, cît și pentru alte lucruri, parte la cererea m.s. împăratului pe care am fost bucuroși s-o îndeplinim în orice privință, am poruncit să-i pedepsească și să le ia capetele, mai întîi lui Tomșa, apoi la doi mai de frunte, Moțoc și Spancioc, după cum au fost luate pînă acum, față fiind Ceaușul și acest tălmaci, Ibrahim, soli ai m.s. împăratului.

Căci, deși după tratatul nostru, pe care-l avem de demult cu m.s. împăratul, n-am fi fost îndatorați să pedepsim cu capul, nici să extrădăm pe acei creștini care au venit la noi, ci numai să nu-i ținem în țara noastră, totuși, avînd în vedere ceea ce aceștia au făcut împotriva noastră, și pe lîngă aceasta avînd în vedere liniștirea țării Moldovei, care altfel n-ar fi putut fi ușor liniștită, în afară de aceasta pentru că am văzut cererea mare a m.s. împăratului în această privință, am făcut aceasta, la sfatul senatorilor noștri, și am dat să fie tăiat Cîrstea. Mai sînt și alții, care stau încă la închisoare.

Și așa răspunzînd aceasta împăratului, solul nostru va cere, în numele nostru, ca după cum noi stăruim din partea noastră pentru binele comun și pentru pace, tot așa și m.s. împăratul să binevoiască să arate din partea sa și să vadă bucuros și să-i fie dragă pacea și buna vecinătate cu noi, și fiind recunoscător bunăvoinței noastre, să ne răsplătească și el aceasta, nouă și supușilor noștri, cu prietenia sa, ca să poruncească să se păzească pacea și buna vecinătate cu noi, iar pe acei, care n-ar păzi-o, să-i pedepsească, și mai ales să poruncească aceasta acestui Alexandru, voievodul Moldovei, care se află în grația m.s. împăratului, căruia-i arătăm prietenie bună și grația noastră, după cum am arătat-o destul lui Despot și aceluiași Alexandru. Căci lui Despot, din pricina destrăbălării și a faptelor sale rele împotriva noastră, n-am putut să-i fim la început prieten pînă cînd nu s-a văzut că m.s. împăratul l-a primit în grația sa și i-a trimis steag; pe urmă însă i-am fost iertat toate și l-am primit și noi în grația noastră. Și acestui Alexandru, deoarece începuse atunci, fiind în domnie, să se poarte nu tocmai bine cu noi, nu i-am fi fost prieten, dar avînd în vedere alianța și buna și vechea noastră prietenie cu m.s. împăratul, care a intervenit atunci pentru el, îl primim deocamdată în grația noastră, numai s-o respecte, apoi să știe să se poarte cu noi așa, după cum ne făgăduiește, în care scop solul nostru va cere, în numele nostru, să i se dea stăruitor și aspru poruncă de la m.s. împăratul.

În ceea ce privește Hotinul, despre care de asemenea m.s. împăratul ne-a indicat în acest timp, solul va spune că, deși Łaski n-are nici o proprietate sub autoritatea noastră, ci toate bunurile sale le are în Ungaria, noi totuși ori de cîte ori am aflat aici despre el că se află în regatul nostru, la rubedeniile sale, n-am încetat nicicînd să-i cerem, prin scrisorile și solii

noştri, să dea de mult înapoi această cetate, sau să se înţeleagă cu voievodul în aşa fel, încît acest lucru să nu fie în dauna tratatului nostru pe care-l avem cu ţara Moldovei şi cu însuşi împăratul turcesc. La care el ne-a răspuns aşa, că Hotinul nici nu l-a luat cu puterea, nici n-a cumpărat pe cineva din el, ci că i s-a dat de Despot, pe atunci voievod al Moldovei, pentru serviciile şi pierderile sale, adăugînd că nu trebuie să se ţină de loc seama în această privinţă de m.s. împăratul turcesc, deoarece m.s. împăratul îl avea atunci pe Despot ca voievod drept al Moldovei şi i-a fost trimis steag. Acum deci, cînd am înţeles de la Ibrahim, solul m.s. împăratului, că acest lucru l-ar fi supărat pe m.s. împăratul, am trimis îndată la Łaski, care în acel timp se afla în ţara noastră, ca numaidecît, la porunca noastră, ori să dea Hotinul înapoi voievodului Moldovei, ori să plece din ţara noastră şi să nu rămînă mai mult aici şi să nu ne dea nici o pricină pentru ruperea alianţei cu m.s. împăratul, pe care noi şi înaintaşii noştri am păstrat-o bucuroşi totdeauna. Ca urmare, el, socotindu-se, ne-a dat de ştire prin sluga sa că rămîne la voia şi la porunca noastră şi că voieşte să slobodă Hotinul, după cum avem ştire sigură că l-a şi dat pînă acum înapoi voievodului Moldovei.

Din care lucruri toate, pentru că se vede limpede prietenia şi purtarea noastră faţă de m.s. împăratul, solul nostru va aminti o dată şi de două ori m.s. împăratului această bunăvoinţă a noastră, aducîndu-l cît se poate mai bine la aceasta, ca şi m.s. împăratul să binevoiască să se arate cu aceeaşi bunăvoinţă faţă de noi şi de statele noastre...

⟨Urmează ultimul pasaj referitor la datoriile unui negustor din Liov către negustorul Mustafa⟩.

---

[1] Corect: mieszali.

[2] Corect: według.

[3] Soliman I Magnificul.

[4] Vezi I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente,* Supl. II, vol. I, p. 232–235.

[5] Ştefan Tomşa.

[6] Alexandru Lăpuşneanu, în a doua sa domnie.

129 **Bielsk, 23 iunie 1564.**

INSTRUCŢIUNILE LUI GHEORGHE JAZŁOWIECKI, SOL LA POARTĂ

Încă înainte cu un an regele a voit să trimită un sol cu felicitări pentru victoria lui Soliman Magnificul asupra perşilor şi pentru numirea fiului său, Selim, ca succesor, dar n-a putut din cauza tulburărilor din Moldova, provocate de Tomşa, care a făcut pagube şi în stărostia Sniatinului. După reîntoarcerea lui Alexandru Lăpuşneanu, Tomşa, care s-a refugiat în Polonia, a fost prins la ordinul regelui şi la stăruinţa voievodului Moldovei şi dus la Liov, unde a fost decapitat împreună cu Moţoc, Spancioc şi Cîrstea, la cererea sultanului şi în prezenţa solilor acestuia. Regele a convins pe Łaski să restituie Moldovei Hotinul. Solul va cere ca voievozii Moldovei să fie puşi în scaun la recomandarea regilor Poloniei.

Instructia w-u Ierzemu Jazlowieczkiemu, castellanowi camienieczkiemu a starosczie czerwonogrodzkiemu poslowi krolia j. mczi do czesarza tureczkiego z Bielska XXIII juny anno MDLXIV-go dana.

...Liecz isz burdi i zamieszania voloskie zachodzili, ktore od czaszu niemalego dlia odmian hospodarow voloskich asz do thego czaszu trwaly, nie mogliszmi nigdi prawie do thego przyscz abismi bili posla dawniei odprawili, ogliadaiancz szie na the thurnieie ktore szie w Volosech czo miesiancz a malo nie czodzien przesz then czasz ponawiali.

Theraz wiecz gdi tho za laską bozą i za staraniem j.c.m. i naszim tez uczichlo, a Alexander iusz za wolią j.c.m. na woiewoczthwo woloskie przywroczon iesth, nie chczieliszmi dluzey zwloczicz abismi szie iusz radowacz nie mieli iakosz raduiemy s tich wszitkich fortunnich j.c.m. postempkow i powodzenia...

A ysz thimi czaszy j.c.m. thak przesz listhi iako przesz czauscha przodkiem a pothim therasz przesz thlumacza swego nawischego Jbraima wskazowacz do nasz raczil abismi sie j.c.m. pomogli staracz stroni naschei zebi themu zamieszaniu woloskiemu iusz kiedi koniecz bicz mogl dlia uspokoienia kątku thamthego, w ktorim liudzie niektorzi niespokoini po the czaszy wedlie szwei misli mieszali y dluzey iescze mieszacz chczieli. Thedi powie poszel isz mi dawnoszmi na tho oko mieli wedlia powinnosczi naschei krolewskiei abismi byly the ziemie pansthwam naschim przyleglą uspokoicz mogli, iedno isz mimo wiadomoscz c.j.m. nicz szie nam w thei mierze czinicz nie widzialo, zwlascza poki the tham turnieie po sziemi szie thilko woloszkiei kolataly, a poki szie na ziemie nasche nie sczaigali.

Acz thesz i pothim gdi Tomscha na koniecz zebrawschi szye z liudem szwoim w pansthwa nasche wcziagnal y skodę niemalą w starosthwie sniatinskim poczinil, iusz szie bili the turniei wilewacz pocheli, gdzie szie Tomscha i poddanim j.c.m. ozwal i choragiew od j.c.m. szye miecz mienil, wszakoszmy miecz[1] inschego nathenczasz nie uczinili, iedno zesmy listhi do urzednikow nathenczasz naszich pogranicznich rozeslali abi ie poimano i do nauki naschei dalschei zatrzimano.

Gdzie thesz thimi czaszy i Alexander dzisieischi woiewoda nie omieszkal stroni szwei staracz szie u poddanich naschich liudzi pogranicznich, z ktorimi zachowanie dawne mial, abi mu do thego dopomogli byly iakobi Tomscha i s tim liudem swim więczei szie do Woloch nie wraczal, czego mu wiecz poddani naschi thim chutliwiey dopomogli, isz przesz thegosz Tomscha krziwda powinowathich szwich rozdraznieni bili, ktore bil Tomsza niedawnimi czaszy w Woloszech poskaradzicz kazal, a ktemu isz Aleksander dopusczil bil listhem szwym wszithko pobracz i w lup obrocicz czobikolwiek przy nich znaleziono bilo.

A thak poimawszi ie i rozebrawszi iako przi thakiei rzeczi bywa maiethnosczi ich, gdi listhi i mandati nasche zaszli, do Lwowa ie poslali. Gdzie mi czesczią za krzywdą naschą ktorąsmi od nich mieli, tak za wibraniem i wyplondrowaniem starosthwa sniatinskiego, iako za inschimi rzeczami, częsczią thesz na ządanie c.j.m., ktoremu bismi radzi w kazdei sluszniei mierze zachowali, kazalismy ie pokaracz Tomschi naprzod a pothim dwiema przednieiszim Maczugom i Spanczugami gardla pobracz, iakosz iusz do thego czaszu pobrano, przyczim bil czausz i then thlumacz Jbraim poslowie j.c.m.

Acz wedlia przimierza naschego ktore zdawna mami z c.j.m. nie powinibiszmi byly tich liudzi chrzesczianskich, ktorzi do nasz ziachali,

na gardle karacz, ani ich widawacz, iedno isz w ziemi naschei nie chowacz, wszakosz uwazaiancz u sziebie tho czo ci bili przeciwko nam wystampili, a ktemu oglandaiancz szie na uszpokoienie woloszkiei ziemi, ktorabi liedwie inaczey uspokoiona bicz mogla, ktemu thesz zesmi baczili ządoscz wielką czeszarza j.m. w thei mierze, uczinilismy tho za radą panow naschich zeszmi Hersta poscinacz dali. Drugie thesz iescze, o ktorich nam poslowie czeszarski powiedzieli, thedi w wiezieniu mami i pokaracz kazemy.

A thak opowiedziawszi tho czeszarzowi poszel nasz bendzie zadal imieniem naschim aby thak iako mi sztroni naschei prziczniami szie o dobre pospolithe a o pokoi a o dobre samsieczthwo z nami rad widzi y miluie a bendącz wdzieczen chęczi naschei abi nam thesz tho przyaznią swą nagradzal i poddanym szwym ab i z nami pokoy i dobre samsieczthwo chowacz kazal, a the ktorzibi nie chowaly abi kazal, a swlaschcza abi tho roskazal temu tho Alexandrowi woiewodzie woloszkiemu i Tatarom ktorzi są pod posluszensthwem j.c.m.

Abowiem my kazdemu woiewodzie woloszkiemu, ktori iesth w lascze j.c.m., dobrą przyazn i laszką nasche pokazuiemi, iako szie tho na Despoczie i na thim samim Alexandrze doszicz okazalo. Bo Despothowi s przodku mismy przyaczielem bicz nie mogli przesz iego wscheteczenstwa i wistempki przecziwko nam, poki sie bilo nie pokazalo isz go czeszarz j.m. w lazkę przyal i chorągiew mu poslal, alie pothim wszitkoszmi mu odpusczili i w laszke go thesz nasze przyeli. I themu Alexandrowi, poniewasz szie nam bil naonczasz na woiewodzthwie bendącz poczol nieprawie dobrze zachowacz, nie mielibismi przecz przyaczielem bycz, iedno isz u siebie uwazaiancz przimierze i dobre a dawne zachowanie z c.j.m., ktori sie nathenczasz do nasz za nim prziczinia, przeto go iusz nathenczasz w laszkę przimuiemi, bi ią iedno napothim u siebie wazicz a nasz szobie tak iako obieczuie zachowiwacz umial. Czo abi mu bilo od j.c.m. pilnie i srodze roskazano będzie ządal imieniem naschim posel nasz...

...Czo szie tknie Choczima, o ktori tesz do nasz cz.j.m. thimi czaszi wszkazal, powie poszel isz acz Laski oszíadlosczi zadnei pod nami nie ma, alie wsithtkie maientnoscz szwą w Węgrzech ma, iednak my ilekolwiek razow dowiedzieliszmi szie tu o nym w koronie naschei gdzie bywal u powinnowatich szwoich nigdiszmy nie przestali przesz listhi i posli nasche upominacz go abi bil then zamek dawno pusczil, albo więcz tak sie on z woiewodą ugodzil iakobi tho przimierzu naschemu ktore mami z woloszką ziemiam i szamim czeszarzem tureczkim nie szkodzilo. Na czo on nam thak opowiedzial isz Choczima ani gwalthem wzial ani nikogo nie podszedl, alie isz szie mu dostal od Despotha woiewodi nathenczasz voloszkiego za sluzbi i utrati swoie, dokladaiancz thego iz na cz.j.m. tureczkiego nicz szie w thei mierze ogliedacz bilo nie potrzeba poniewasz j.c.m. Despotha i za woiewode prawego woloszkiego mial i chorągiew mu bil poslal. Asz wiecz therasz gdismi z Jbraima posla j.c.m. wirozumieli izby tho j.c.m. obrazacz mialo, poslalismy skokiem do Laskiego, ktori nathenczasz w ziemi naschei bil, abi koniecznie pod laską naszą albo Choczim wroczil woiewodzie woloskiemu, albo z ziemi naschei wyezdzal i wieczei thu nie posthawal a nie dawal nam zadney prziczini ku rozerwaniu przimierza z j.c.m. z ktorim mi go i przodkowie naschi zawzdi radzi chowali. Zaczim on obaczíwschi sie thak nam dal znacz przesz sluzebnika szwego ze iusz na woli a na roszkazaniu nasim przestaie i ze iusz Choczim pusczicz chcze, iakosz mamy thi pewną sprawę ze go iusz woiewodzie woloszkiemu do thich czaszow pusczil...

...Thego thesz posel nasz czaszu iakiego slusznego nie przepomni przelozicz j.c.m. isz acz nam malo na thim naliezi kto na woiewodzthwie woloszkim napothim siedziecz ma, zwlaschcza isz thak rozumiemy isz c.j.m. kogo tham kolwiek napothim bendzie miecz raczil, kazdemu z namy dobre samsieczthwo chowacz kaze, wschakze ku spolnemu dobremu i zachowania pewnieyszego pokoiu z obudwu sthron dobrzebi i radzibichmi to widzieli aby c.j.m. voloskiego woiewodę za zalieczaniem i przimową naschą zawzdy dawacz raczil, bo mi bendącz iednei wiari chrzeszczyanskiey z woiewodami voloskimi, a bendącz przyaczielem z przodkow szwoich c.j.m. i wschisztkiemu j.c.m. domowi, ktemu bendącz tak przileglem kroliem woiewodzthwu walaszkiemu, umielibismi dobrze znacz w tho ugodzicz iakobi na woiewodzthwo woloszkie taka oszoba przesz nasz j.c.m. zalieczona bila, ktorabi thak czeszarzowi j.m. wierna, iako i nam przichilna bila, a ktorabi i przimierza a pokoiu thego ktori z j.c.m. mami przestrzegala i do naruszenia prziczin zadnich nie dawala, czobi iako mi rozumiemi bilo ku wielkiemu dobremu oboiego pansthwa...

BNW—BOZ, 1293, f. 56—61. Copie din 1831.

Instrucțiunile date din Bielsk, *la 23 iunie anul 1564* puternicului Gheorghe Jazłowiecki, castelanul Camenițel și staroste de Czerwonogród, solul m.s. regelui la împăratul turcesc.

...Dar fiindcă în Moldova s-au produs certuri şi tulburări, care au ţinut, datorită schimbării domnilor de acolo[2] mult timp, n-am putut ajunge pînă acum aproape niciodată la aceasta, ca să fi fost trimis mai de mult solul, ținînd seama de aceste turnire care au avut loc în fiecare lună, dacă nu aproape zilnic în această vreme în Moldova.

Acum deci, cînd totul s-a liniştit prin mila lui Dumnezeu şi prin stăruința m.s. împăratului și a noastră, iar Alexandru[3] a fost adus înapoi, cu voia m.s. împăratului, în domnia Moldovei, n-am voit să zăbovim mai mult de a ne arăta bucuria, după cum ne bucurăm de toate aceste progrese şi succese fericite ale m.s. împăratului...

Şi fiindcă în acea vreme m.s. împăratul a binevoit să trimită la noi, atît prin scrisori, cît și prin ceauş mai întîi, apoi acum prin tălmaciul său cel mai înalt, Ibrahim[4], ca să ajutăm măriei sale şi să stăruim din partea noastră ca să se poată pune capăt odată acestor tulburări din Moldova, pentru a se linişti colțul acela, în care unii oameni neastîmpărați au făcut după gîndul lor tulburări în acea vreme și voiau să se certe încă mult timp. Deci va spune solul că noi demult am avut în vedere, după datoria noastră de rege, să liniştim această țară vecină cu statele noastre, dar am socotit să nu facem nimic fără știrea m.s. împăratului, mai ales cîtă vreme acele turnire se desfăşurau numai prin țara Moldovei şi cîtă vreme nu s-au întins asupra țării noastre.

Cu toate că şi pe urmă, cînd Tomşa[5], în sfîrşit, adunîndu-se cu oamenii săi, a intrat în țara noastră și a făcut mare pagubă în stărostia Sniatinului, cînd aceste turnire au început deja să se reverse, cînd Tomşa se proclama că este supus al m.s. împăratului și zicea că are steag de la m.s. împăratul, noi totuși n-am făcut atunci nimic, ci am trimis numai scrisori dregătorilor noştri de atunci de la graniță ca să-i prindă și să-i rețină pînă la informarea noastră ulterioară.

Cînd în acea vreme şi Alexandru[3], actualul voievod, n-a întîrziat să stăruie din partea sa pe lîngă supuşii noştri, oameni de la graniță, cu care

avea prietenie veche, ca să-i ajute ca Tomşa şi cu aceşti oameni ai săi să nu se întoarcă mai mult în Moldova, ceea ce supuşii noştri i-au ajutat cu atît mai bucuroşi, cu cît erau întărîtaţi de paguba făcută de acelaşi Tomşa rudelor lor, pe care Tomşa poruncise nu de mult în Moldova să-i pedepsească, iar pe lîngă aceasta pentru că Alexandru le-a fost îngăduit prin scrisoarea sa să le ia totul şi să-i prade de orice s-ar găsi la ei.

Şi aşa prinzîndu-i şi luîndu-le averile, după cum se întîmplă în asemenea împrejurare, cînd au primit scrisorile şi poruncile noastre, i-au trimis la Liov. Unde noi, parte pentru paguba noastră pe care am suferit-o de la ei atît cu prădarea şi cu jefuirea stărostiei Sniatinului, cît şi cu alte lucruri, parte şi la cererea m.s. împăratului, căruia i-am împlinit-o cu plăcere în orice pricină dreaptă, am poruncit să-i pedepsească şi să le ia capetele, mai întîi lui Tomşa, apoi la doi mai de frunte, Moţoc şi Spancioc, după cum li s-a luat pînă acum, de faţă fiind ceauşul şi acest tălmaci, Ibrahim, solii m.s. împăratului.

Deşi potrivit tratatului nostru, pe care-l avem demult cu m.s. sultanul, n-am fi fost obligaţi să pedepsim cu capul pe aceşti oameni creştini, care au venit la noi, nici să-i extrădăm, totuşi socotind ceea ce aceştia au făcut împotriva noastră, pe lîngă aceasta avînd în vedere liniştirea ţării Moldovei, care cu greu ar fi putut fi liniştită altfel, afară de aceasta fiindcă am văzut marea cerere a m.s. împăratului în această privinţă, am făcut aceasta cu sfatul senatorilor noştri şi am dat să fie tăiat Cîrstea. Mai sînt şi alţii, despre care ne-au vorbit solii împăratului, pe care îi avem în închisoare şi vom da poruncă să fie pedepsiţi.

Şi aşa spunînd aceasta împăratului, solul nostru va cere, în numele nostru, ca după cum noi din partea noastră ne străduim pentru binele public, pentru pace şi pentru buna vecinătate, tot aşa şi el, fiindcă vede bucuros aceasta şi-i place cu noi, şi fiind recunoscător bunăvoinţei noastre, să ne răsplătească şi el aceasta prin prietenia sa şi să poruncească supuşilor săi ca să păstreze cu noi pacea şi buna vecinătate, iar celor ce n-ar păstra-o să le poruncească aceasta şi mai ales să poruncească aceasta lui Alexandru, voievodul Moldovei, şi tătarilor, care sînt sub ascultarea m.s. împăratului.

Aceasta, pentru că noi arătăm fiecărui voievod al Moldovei, care se află în graţia m.s. împăratului, bună vecinătate şi graţia noastră, după cum s-a întîmplat destul cu Despot şi chiar cu acest Alexandru. Căci lui Despot la început nu i-am putut fi prieten, din pricina dezmăţului şi faptelor sale rele împotriva noastră, pînă cînd nu s-a arătat că m.s. împăratul l-a primit în graţia sa şi că i-a trimis steag; după aceea însă i-am iertat totul şi l-am primit în graţia noastră. Şi acestui Alexandru, deoarece a început atunci, fiind în domnie, să se poarte nu tocmai bine, nu i-am fi fost prieten dar, luînd în considerare tratatul şi buna şi vechea prietenie cu m.s. împăratul, care a intervenit în acel timp pentru el, l-am primit chiar atunci în graţia noastră, numai ca s-o respecte apoi şi să ştie să se poarte cu noi, aşa după cum ne făgăduieşte. Lucru pe care solul nostru va cere, în numele nostru, ca să i se poruncească cu stăruinţă şi cu asprime de către m.s. împăratul...

⟨Solul urma să spună că tătarii de la Oceakov au pustiit mai înainte Braţlavul şi să ceară ca supuşii regelui să fie despăgubiţi⟩.

...În ceea ce priveşte Hotinul, despre care de asemenea m.s. împăratul a trimis la noi în acest timp, solul va spune că, deşi Łaski n-are nici o proprietate sub noi, ci toată averea sa o are în Ungaria, totuşi noi ori de

cîte ori am aflat despre el că se găsește aici, în regatul nostru, la rubedeniile sale, nicicînd n-am încetat să-l avertizăm prin scrisorile și prin solii noștri să sloboadă de multă vreme această cetate, sau să se înțeleagă în așa fel cu voievodul, ca aceasta să nu dăuneze tratatului nostru ce-l avem cu țara Moldovei și cu împăratul turcesc însuși. La care dînsul ne-a răspuns așa, că Hotinul nici cu puterea nu l-a luat, nici n-a înșelat pe nimeni, ci că l-a primit de la Despot, voievodul de atunci al Moldovei, pentru serviciile și pagubele sale, adăugînd că nu trebuie să se țină deloc cont în această privință de m.s. împăratul turcesc, pentru că m.s. împăratul l-a avut pe Despot de voievod drept al Moldovei și i-a fost trimis steag. Dar acum, cînd am înțeles de la Ibrahim, solul m.s. împăratului, că aceasta ar fi supărat pe măria sa, am trimis îndată la Łaski, care se afla atunci în țara noastră, ca sau să restituie numaidecît, la porunca noastră, Hotinul voievodului Moldovei, sau să plece din țara noastră și să nu rămînă mai mult aici și să nu ne dea nici o pricină pentru a rupe tratatul cu m.s. împăratul, pe care noi și înaintașii noștri l-am păstrat bucuroși totdeauna. Ca urmare, el, socotindu-se, ne-a dat de știre prin servitorul său că rămîne acum la voia și la porunca noastră și că vrea să sloboadă Hotinul, precum avem această știre sigură că l-a și slobozit pînă acum voievodului Moldovei...[6].

⟨Solul urma apoi să ceară eliberarea tuturor prizonierilor poloni etc.⟩.

...De asemenea, solul nostru nu va scăpa momentul potrivit pentru a spune m.s. împăratului că, deși nouă puțin ne pasă cine are să șadă pe urmă în domnia Moldovei, mai ales că înțelegem că m.s. împăratul pe oricine va binevoi să-l aibă apoi acolo, fiecărui îi va porunci să păstreze buna vecinătate cu noi, totuși, pentru binele comun și pentru păstrarea unei păci mai sigure din amîndouă părțile, ar fi bine și am vedea aceasta bucuroși ca m.s. împăratul să binevoiască să dea totdeauna voievod în Moldova la recomandarea și cu acordul nostru, căci noi, fiind de aceeași lege creștină cu voievozii Moldovei și fiind prieteni încă din timpul înaintașilor noștri ai m.s. împăratului și ai întregii case a măriei sale, pe lîngă aceasta fiind noi un rege atît de învecinat cu voievodatul Moldovei, am ști bine să împăcăm lucrurile, ca în voievodatul Moldovei să fie recomandată de noi m.s. împăratului o asemenea persoană, care să fie atît m.s. împăratului credincioasă, cît și nouă binevoitoare, și care, pe de o parte, să păzească tratatul și pacea aceasta pe care le avem cu m.s. împăratul, iar pe de alta, să nu dea nici o pricină pentru călcarea lor, ceea ce după cum înțelegem, ar fi spre marele bine al ambelor state...

⟨Solul urma să dea sultanului și pașalelor daruri din partea regelui[7]⟩.

---

[1] Corect: nic.

[2] Alexandru Lăpușneanu, Despot și Ștefan Tomșa.

[3] Lăpușneanu.

[4] Vezi nr. 102, nota 2.

[5] Ștefan Tomșa.

[6] Acest pasaj referitor la Hotin a fost reprodus după Al. Kraushar, în traducere franceză, de M. Kasterska Sergescu, *Albert Laski et ses relations avec les Roumains*, in „Revue historique du sud-est Europeen", VIII, 1931, nr. 10—12, p. 271—272.

[7] Exemplarul polon al tratatului, reînnoit de Gh. Jazłowiecki. la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 251—254. Vezi și scrisoarea sultanului de reînnoire a tratatului *ibidem*, p. 243—246.

IBRAHIM BEG CĂTRE SIGISMUND AUGUST

După ce a plecat de la rege la Liov pentru a asista la execuția celorlalți boieri ai lui Ștefan Tomșa, a constatat că numai unul dintre ei, Drăgan, a fost ciopîrțit ca o „căpățînă de varză" în piața publică, iar celorlalți li s-a dat drumul, iar Murgu a fost eliberat din cetatea de acolo. Eliberarea lor ar putea provoca dificultăți polonilor din partea sultanului. A prins un spion de-al boierilor pribegi. Fratele lui Moțoc l-a rugat să-i obțină iertarea la Alexandru Lăpușneanu. Nu crede ca hanul tătarilor să atace Polonia, ca represalii pentru adăpostirea boierilor moldoveni. Se întoarce la Constantinopol împreună cu Gh. Jazlowiecki, solul regelui la Poartă.

Nayasnieyszy i mcziwy kroliu. Sluzby swe powolne w laske w.k. mczi zalieczam iako memu m. panu i dobrodziejowi etc.

Przithim w.k.m. oznaymuye iz to po odprawye mey od w.k.m. pana mego mocziwego z wielką pilnoszcziam niemieschkaiancz w tim kaczie gdziem sye rodzil, pyątnego dnia wyechal, maiancz dobrze na pamieczi wszelaką sprawę i roskazanie w.k.m. i pana szwego, nie folguiancz nicz sam sobie iechalem do Lwowa abi szie tam tha sprawa, ktorąm w.k.m. ymieniem pana mego postanowil, wykonala. Alye tam bendąc, nie stalo szie wedlie postanowienia i odprawy mey do pana mego od w.k.m. Tilko ieden, na imie Dragan, iest skaran y tho nie wedlie woliey i umowy mey i postanowienia w.k.m., bom na tho pomnial dobrze czo byla wolia w.k.m. aby byli nie tak publice karany yako pierwschy, alyem do thego zadnym sposzobem pana podstarosczіego lwowskiego prziwiescz nie mogl, aczem go doszicz w they rzeczy napominal y upowiadal wolia w.k.m. aby sie tho bylo moglo tamze na miesczu, a nie s takim thumulthem y roslawieniem odprawicz. Aly na moich perswazyach zadnim sposzobem przestacz nie chczial a nye thilko zeby sie tho czischey dziacz mialo bylo, aliem ieschcze za Lublinem będącz kogom kolwiek podkal ze Lwowa iadącz, kazdy mi o thim yawnie powiadał czo za sprawa w tey rzeczy tham bicz miala. A thak proschę abis w.k.m. thego o mnie rozumiecz nie raczyl abym ya pomniecz nie mial na namnieische roskazanie y wolią w.k. mczi. Stala szie na thim executia Draganie na pliaczu tak marnie, is go tak rąbano yako glowe kapusty. O thich drugich, ktorzi thesz z roszkazania w.k.m. zaplate swą wziącz miely, nie stalo szie nicz s nimy wedlie roszkazania w.k.m. i odprawy mey od w.k.m. do j.c.m., abowiem sam swowolnie wypuszczeny, a nie thilko tich czo na stronye byly, alye z zamku lwowskiego na imie Murge postelnika Tomschinego wypusczono, czo iesli sie to thak dziacz mialo, to ya przipusczam milosczіwemu baczeniu w.k.m. a od poddanich w.k.m. czo sie stalo y z yaką odprawą yade do pana swego. Thu yuz nye ydzie o swowolnych poddanych w.k.m. iedno o szame wlaszną osobę w.k.m., yakobich w to ugodzicz mial, nie wiem, wschakosz abym szie pokazal zyczliwym slugam lytuiancz slawy a oszoby w.k.m. pana mego mcziwego by wzdy s pokoyem mieskali a więczey zamieschek w ziemy j.c.m. nie czynily, tedibych temu zabiezal yakobich umial nalepiey, nie lytuiancz nicz sam siebie y w niebespieczensthwo do pana mego wdacz bich sie nie zalowal, folguiancz w tim więczey o osobie y slawie w.k.m. anizeli zdrowiu szwemu. Wszakosz obawyam szie thego barzo aby to iakiego zatrudnienia w.k.m. nye przinioslo ysz czy zli liudzie s pokoiem mieszkacz nie

chczą, czoby szie kolwiek dzialo toczby wsitko nie przez iną rzecz, iedno przes swowolnoscz tych poddanich w.k.m. ktorzi szie wazili thich liudzi wypusczicz mad wolia w.k.m. J proschę abys w.k.m. raczil przilozicz zwierzchnosczi swey kroliewskiey aby czi zli liudzie więczey iakiego rozterku nye czynyly a zwlascza by s tymi poddanymy w.k.m., u ktorych sam zony, dzieczy ich, porozumienia yakiego nie mieliby, pothym dlia iednego albo ich kylka oszob w ziemi w.k.m. yaki rozruch nie byl. A tho thesz w.k.m. oznaymuye yzem dal do urzędu lwowskiego spyego ktorego czy to Volochowye ustawycznie miely, a do niego drughich dowiaduiancz sie czo sie dzieye poszilaly. S ktorich iednego czo byl natenczasz przyechal od nych, niedbalosczią sludzy urzędowy wpusczili, czo znaczy ieschcze gorsche mu y pomoczy ich liepschey, iaka mam sprawe od Ormian okrom pierwschich imieniem slug Tomschinich y teraz po wyechaniu mym ze Lwowa z zamku lwowskiego wypusczono. A w.k.m. mnie s tym byl odprawicz raczyl iz owy mieli bycz w wiezieniu a zwlaschcza do przeprawienia a snadz niektorzy i do wieka. Czemu ya wiary nie dawam aby sie thego urząd wazicz mial, aczkolwiek sie do tego znam yz Moczugow brath proschacz mye przez swagra szwego, posla ktory ze mną byl u w.k.m., abich go byl wibawicz stamtąd mial a u Alexandra mu laske ziednal, ktory ze mną yscz mial zarazem tym sposzobem dawaiancz szie przy mnie tez na laskę Alexandrowe. Czegom szie ia wazicz chczial chczancz tez pokazacz y w.k.m. chucz moye s podstarosczinem lwowskim o thym mowil (alie ea conditione) zeby bil razaz ze mną yako mi obieczowal do Woloch iechacz, a nye w Lwowie albo gdzieindziey swobodzien byl albo spiknąwschy sis s timi drugimi czego thez zlego zaszie nie zrobil, skądbich szie zaszie napothim obawaial nielaski pana szwego i w.k.m. gdzieby pothim kto swą winą na mye wlozicz chczyal w czym sie w.k.m. opowyadam gdy przy mnie go nie wypusczono i nie iedzie ze mną wedlug mey umowy s panem podstarosczym, ja o nim a o takowym wypusczeniu nicz wiedziecz nie chcze ani będę. A yz my w.k.m. y tez j.m. panu kamienieczkiemu o sprawie czara przekopskiego pilnie pysząc raczil abysmy themu iako nailepiey zabiezecz mogli, tedy za roszkazanym w.k.m. spolnie namowiwschy sie miedzi sobą ynschey a pretschey drogi do thego naliesczesmy nie mogli, tilko zechmy czo narichley z listy mymy i j.m. pana posla w.k.m. czauscha y sluge do c.j.m. wyprawyly, abyszmy wzdy tey rzeczy czo narichley uprzedzily zeby od takowego iego przesiewzieczia j.k.m. thym preczey pohamowal. Cuzczy ja w they rzeczy dalieko wątpie abi on tho szmial uczinicz nad wolią y rozkazanie pana mego, wiedząncz izby tho bylo cu szkodzie samego i przeciwko przimierzu zobudwu stron, chiba zeby szie Alexander z wielkiey boiazni ustawicznie skarzil j.c.m. s tich swowolnich liudzy w.k.m. ktorzi wypusczyli zdraycze j.c.m. y iego samego, a ktemu izby dawal znacz ze sie na ni z woyskiem zbieraią a przez ziemie w.k.m. y tez zeby to mialo bicz s porozumieniem poddanych w.k.m. Wszakzem y ia o thim powiadal w.k.m. ze Tatarom i inschim sie zgotowacz roszkazano bylo, gdzieby w.k.m. thim zlim liudziom folgowacz raczil. Alie yzem ia to bil na sobie zadzierzal y o moie tu mieschkanie i thich zlich liudzi wypusczenie nye wiem czo szie w tim dzieie, iesli zeby przetho prziczem roszkazania nie mieli, wszakosz nicz nie wątpie zeby y mnie i posla w.k.m. oczekiwacz nie miano, a zwlascza yz iuz zapewne o wschitkiey sprawie wyedzą a wschakzeszmy przedczie do j.c.m. wyprawyly tegosch czauscha ktori do w.k.m. s Tatary przyezdzal, ktory nam thesz thę sprawę dawa izby tha rzecz zadną myarą bicz nie miala, abowiem by sie thego wazicz nie smial y powiada ze tho

postanowienie i tha zmowa sam byla iz mial koniecznie przez polia w.k.m. na Moszwę czyagnącz z wielką chęczią ku pomoczý w.k.m., a ku szkodzie moskiewskiey mszcząсz szie tez i szwey skody y lekkosczy ktoram od Moskwy mial Alie ta zmowa y rada tamze wtenczasz byla i dlia gliodu i wedlie powiesczy przewodnikow iego tamze na thim mieysczu sie przeprawowacz mial, a my tez iuz dziz z jmczią panem poslem zarazem wyiezdzamy ku posludze w.k.m., starayancz sie abiszmy tam czo narichliey tez sami u j.c.m. bicz mogli. A zathim szam sziebie y sluzby me w laskę w.k.m. zalieczam, s ktorey proschę abym nie byl opusczon. Dan sz Koszidlowiecz w sobothe po Szwiethim Jakubie, liatha bozego 1564.

We wszem powolny sluga w.k.m. i tez pokorny a zyczliwy, Jmbrahim bech do w.k.m. poszel j.m. czesarza tureczkiego.

BNW—BOZ, 1 293, f. 78—80. Copie din 1831.

Preastrălucite şi milostive rege. Recomand slujbele mele plecate graţiei măriei voastre regeşti, ca unui domn şi binefăcător al meu.

Pe lîngă aceasta, înştiinţez pe măria voastră că după plecarea mea de la măria voastră, domnul meu milostiv, cu mare grabă, fără a zăbovi în acest colţ, unde m-am născut[1], am mers în a cincea zi, avînd bine tipărită în minte orice chestiune şi poruncă a măriei voastre şi a stăpînului meu, fără a-mi face vreo concesie mie însumi, m-am dus la Liov pentru a se înfăptui acolo acea treabă, pe care am hotărît-o, în numele stăpînului meu, cu măria voastră. Dar fiind acolo, lucrul nu s-a întîmplat după hotărîrea şi după răspunsul dat mie la plecarea mea de la măria voastră pentru stăpînul meu; numai unul, pe nume Drăgan, a fost pedepsit, şi aceasta nu după voinţa şi consimţămîntul meu şi după hotărîrea măriei voastre, căci îmi aduc bine aminte care a fost voia măriei voastre, ca să nu fie pedepsit *în mod* atît *de public*, ca cei dintîi, dar n-am putut în nici un chip să aduc la aceasta pe domnul substaroste al Liovului, deşi l-am avertizat în această privinţă şi i-am făcut cunoscută voia măriei voastre, ca aceasta să se facă tot acolo pe loc, iar nu cu un asemenea zgomot şi zarvă. El însă n-a vrut în nici un chip să se oprească la sfaturile mele, şi aceasta nu numai că nu s-a făcut mai pe tăcute, dar, fiind încă dincolo de Lublin am întîlnit pe cîţiva mergînd de la Liov şi fiecare mi-a povestit pe faţă ce fel de treabă s-a făcut în această privinţă acolo. Astfel rog ca măria voastră să nu creadă despre mine că eu aş fi uitat cît de puţin de porunca şi de voia măriei voastre. *Execuţia* lui Drăgan a avut loc în piaţă atît de jalnic, că l-au ciopîrţit ca pe o căpăţînă de varză. Cu ceilalţi, care de asemenea urmau să-şi ia răsplata din porunca măriei voastre, nu s-a întîmplat nimic, împotriva poruncii măriei voastre şi răspunsului dat mie de măria voastră pentru m.s. împăratul, căci aceştia au fost lăsaţi slobozi, şi nu numai cei ce au fost ţinuţi la o parte, ci şi din cetatea Liovului a fost slobozit unul, pe nume Murgu, postelnicul lui Tomşa. Care lucru, dacă s-a făcut aşa, eu îl las la milostiva judecată a măriei voastre, atît cu ceea ce s-a întîmplat din partea supuşilor măriei voastre, cît şi cu ce răspuns plec eu la stăpînul meu. Aici nu mai este vorba de nişte supuşi neînfrînaţi ai măriei voastre, ci de însăşi persoana măriei voastre. Cum voi împăca aceasta, nu ştiu. Totuşi, ca să mă arăt slugă binevoitoare, cu dragoste pentru renumele şi persoana măriei voastre, domnul meu milostiv, ca ei să trăiască în pace şi să nu facă mai mult tulburări în ţara m.s.

împăratului, voi aplana aceasta cum voi putea mai bine, neavînd milă de loc de mine însumi şi ca să nu cad în primejdie la stăpînul meu, avînd grijă mai mult de persoana şi de renumele măriei voastre decît de propria mea viaţă. Totuşi tare mă tem ca aceasta să nu aducă vreo greutate măriei voastre, pentru că acei oameni nu voiesc să trăiască în pace. Orice s-ar întîmpla, se va întîmpla nu din altă pricină, ci din cauza uşurătăţii acestor supuşi ai măriei voastre, care au îndrăznit să dea drumul acestor oameni, peste voia măriei voastre. Şi rog ca măria voastră să binevoiască să uzeze de autoritatea sa regească, ca acei oameni răi să nu facă mai mult vreo vrajbă oarecare, iar mai ales să n-aibă vreo înţelegere cu acei supuşi ai măriei voastre, la care se află soţiile şi copiii lor, ca apoi pentru una sau pentru cîteva persoane să nu fie vreo tulburare în ţara măriei voastre. Şi aceasta mai înştiinţăm măriei voastre că am predat dregătoriei Liovului spionul, pe care aceşti moldoveni l-au avut mereu şi la care au trimis pe alţii, aflînd ce se întîmplă. Dintre care, unuia, care sosise atunci de la ei, slugile dregătoriei i-au dat din nepăsare drumul, şi ceea ce-i şi mai rău, după cum am cunoştinţă de la armeni, i-au dat şi ajutor mai bun decît celor dintîi slugi ale lui Tomşa, şi acum, după plecarea mea din Liov, l-au slobozit din cetatea Liovului. Iar măria voastră a binevoit să mă expedieze cu răspunsul, că aceia aveau să fie ţinuţi în închisoare şi mai ales pînă la îndreptarea lor, iar alţii poate şi pînă la moarte. Eu nu cred ca dregătoria să fi îndrăznit aceasta, deşi recunosc că fratele lui Moţoc m-a rugat, prin cumnatul său, solul care a fost cu mine la măria voastră, ca să-l scap de acolo şi să-i obţin iertarea la Alexandru[2], şi care urma să meargă în acelaşi timp cu mine, dîndu-se la fel pe lîngă mine tot pentru iertarea la Alexandru. La care lucru eu am voit să mă încumet, vrînd să arăt şi măriei voastre bunăvoinţa mea. Am vorbit despre aceasta cu substarostele Liovului (dar cu *condiţia*) ca să meargă îndată cu mine, după cum mi-a făgăduit, în Moldova, iar nu să fie lăsat slobod în Liov sau aiurea, sau, conspirînd cu ceilalţi, să facă ceva rău, de unde să mă tem apoi de urgia stăpînului meu şi a măriei voastre, dacă pe urmă cineva ar vrea să dea vina sa pe mine că n-am spus măriei voastre că l-a eliberat în prezenţa mea şi că merge cu mine, după înţelegerea mea cu domnul substaroste. Eu despre el şi despre o asemenea eliberare nu vreau şi nu voi vrea să ştiu nimic.

Iar fiindcă măria voastră a binevoit să-mi scrie stăruitor mie, precum şi dumnealui domnului castelan de Cameniţa[3] în privinţa hanului de la Perekop[4], ca să prevenim năvălirea acestuia cît am putea mai bine, înţelegîndu-ne, la porunca măriei voastre, între noi, altă cale şi mai grabnică pentru aceasta n-am putut găsi, decît să trimitem cît mai repede la m.s. hanul, cu scrisorile mele şi ale dumnealui domnului sol al măriei voastre[3], un ceauş şi o slugă, ca să putem preveni cît mai repede aceste lucruri, ca m.s. hanul să fie cît mai grabnic oprit de la o asemenea întreprindere a sa. Deşi eu mă îndoiesc mult ca el să îndrăznească să facă aceasta peste voia şi porunca stăpînului meu, ştiind că acest lucru ar fi în dauna sa proprie şi împotriva tratatului de ambele părţi, afară doar că Alexandru, de mare frică, se plînge neîncetat m.s. împăratului de aceşti oameni neînfrînaţi ai măriei voastre, care au dat drumul trădătorilor m.s. împăratului şi ai lui însuşi, iar, pe lîngă aceasta, a dat ⟨sultanului⟩ de ştire că se strîng cu oaste împotriva sa, şi prin ţara măriei voastre, şi că aceasta ar fi cu înţelegerea supuşilor măriei voastre. Totuşi şi eu am spus măriei voastre că s-a fost dat poruncă tătarilor şi altora ca să se pregătească, dacă măria

voastră ar binevoi să facă concesii acestor oameni răi. Dar fiindcă eu am ținut în taină și șederea mea aici și eliberarea acelor oameni răi, nu știu ce se întîmplă în această privință, dacă nu vom avea poruncă pentru aceasta, deși nu mă îndoiesc deloc că nu mă va aștepta nici pe mine, nici pe solul măriei voastre, căci desigur că știu deja despre toată afacerea, și cu toate că am trimis la m.s. împăratul pe același ceauș, care a venit la măria voastră din țara tătărească, care ne dă știre că în nici un chip nu s-a întîmplat aceasta, căci n-a îndrăznit hanul să se încumete la aceasta, și spune că a fost numai o hotărîre și o înțelegere ca să meargă numaidecît prin cîmpiile măriei voastre asupra Moscovei, cu mare chef, în ajutorul măriei voastre și în dauna Moscovei, răzbunîndu-se și de paguba sa și de jignirile pe care le-a avut din partea Moscovei. Dar această înțelegere și sfat au fost atunci și din pricina foametei, iar din relatarea călăuzelor sale, are să plece tot acolo, în acel loc. Iar noi de asemenea chiar astăzi plecăm cu dumnealui domnul sol[3] pentru a sluji pe măria voastră, căutînd să fim și noi cît mai grabnic acolo, la m.s. împăratul. Cu aceasta mă recomand pe mine însumi și slujbele mele grației măriei voastre, de care grație rog să nu fiu părăsit. S-a dat din Koszyłowce[5], sîmbătă după Sfîntul Iacob[6], anul Domnului 1564.

În toate supusă slugă a măriei voastre, precum și plecat și binevoitor, Ibrahim beg, solul m.s. împăratului turcesc la măria voastră regească.

---

[1] Vezi nr. 102, nota 2.

[2] Lăpușneanu.

[3] Gheorghe Jazłowiecki.

[4] Devlet Ghirai, hanul Crimeii.

[5] Sat în districtul Zaleszczyki.

[6] 29 iulie.

131 — Constantinopol, 27 octombrie — 5 noiembrie 1564.

SOLIMAN I CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îi cere să-i predea soțiile, copiii, odoarele, vitele, mărfurile și celelalte lucruri aflate în Polonia, aparținînd boierilor moldoveni, susținători ai lui Tomșa, închiși în Edicule.

Między Jezusa chwalącemi pany nayzacnieyszemu, między Messyaszowego zakonu nasladuiącemi naywybornieyszemu, Nazarenczykow wszystkie sprawy naprawuiącemu, wszelkiey czici i sławy godnemu i wielkich zastępow panu krolestwa polskiego krolowi Zygmuntowi (ktorego etc.). Ten znak nasz cesarski gdy was doydzie, wiadomo mieycie, iż tymi czasy do progu wysokiey Porty naszey i do wielmożnosci iey wołoski woiewoda Alexander list swoy przysławszy, że mało prezdtym w tey ziemi woloskiey niektorzy rozterkow i zwad narobiwszy łotrowie, nim on od wysokiey Porty przyszedł, żony i dzieci, bydła i towary do panstwa waszego zabrawszy powywozili, a potym z strony Stefana woiewody u Porty stanowszy, to wspomnione panstwo wołoskie Alexandrowi z łaski naszey dane, komu inszemu pod tym pretextem przenieść usilowali, ktorych za to do wiezy w

Konstantinopolu wiadomey Jedy Kula nazwaney wsadziciesmy roskazali. Tych posadzonych zony i dzieci, bydla i towary, ze w panstwie waszym są wyzey wspomniany woiewoda oznaymił, dlatego ten list cesarski posyłamy. Ten gdy da Bog doszedlszy was zdrowo zostanie, wedle dawney przyiazni ktorą z tą wielmożną Portą i z gnaizdem iey trzymacie, względem przymierza zobopolnego tych u nas w więzieniu będących boiarów zony, dzieci, bydla i towary i insze z Wołoch do waszey strony wybiegle, lubo to boyarzyn albo poddany, wszystkich zony, dzieci i zbiory dla utwierdzenia przymierza aby się mu nic przeciwnego nie działo, abyscie wydali i odesłali, a wtym przyiazn i powolność swoie oswiadczyli. A gdy tych kilku wołoskich ludzi skarby, bydla i towary i insze rzeczy posłane będą imiona samych i przy nich będących rzeczy zregestrowawszy według przymiernego listu do wysokiey Porty abyscie odeslali. Pisan na schodzie miesiąca Rebiul-Ewel nazwanego 972 roku w okręgu miasta Konstantynopolu.

⟨Pe margine :⟩ Od Suleymana do Augusta o wydanie zon, dzieci i inszych rzeczy boiarow wołoskich do Jedy Kully posadzonych 1572 roku[1]. Tlomaczony na Wisniczu zamku j.w.j.m.p. woieowdy y generala krakowskiego, 27 juny 1642. Za kanclarstwa j.w.j.m.x. Piotra Gembickiego nominata krakowskiego. Otphinowski s. k.j.mci.

AGW—AKW,dz. tur., k. 70, t. 210, nr. 406, ASB—MP, r. 23, c. 287—288.

Celui mai ilustru dintre domnii care proslăvesc pe Isus, celui mai perfect dintre cei ce urmează legea lui Mesia, celui ce îndreaptă toate trebile nazaritenilor, domnului celui demn de toată cinstea şi gloria şi de mari oşti, domn al regatului Poloniei, regelui Sigismund (al cărui etc.).

Cînd acest semn al nostru împărătesc va ajunge la voi, să ştiţi că în aceste vremi Alexandru voievodul Moldovei[2] a trimis cartea sa la pragul înaltei noastre Porţi şi la măreţia ei, că puţin mai înainte unii lotri, făcînd zavistii şi certuri în această ţară a Moldovei, înainte de a sosi el de la înalta Poartă, luîndu-şi soţiile şi copiii, vitele şi mărfurile, le-au dus în ţara voastră, apoi stînd la Poartă de partea lui Ştefan voievod[3], această domnie a Moldovei fiind dată din mila noastră lui Alexandru, s-au străduit s-o treacă sub acest pretext altuia. Pe care, pentru aceasta, am poruncit să fie băgaţi în cunoscutul turn din Constantinopol, numit Edicule.Mai sus numitul voievod ne-a înştiinţat că soţiile şi copiii, vitele şi mărfurile acestora, care au fost băgaţi la închisoare, sînt în ţara voastră ; de aceea trimitem această carte a noastră. Aceasta cînd va da Dumnezeu să ajungă şi să vă găsească sănătos, să predaţi şi să trimiteţi înapoi, potrivit vechii prietenii pe care o păstraţi cu această puternică Poartă şi cu cuibul ei şi avînd în vedere alianţa comună, soţiile, copiii, vitele şi mărfurile acestor boieri, care se află la noi în închisoare, precum şi ale altor fugari, fie boier, fie ţăran, soţiile, copiii şi avuturile tuturora, pentru întărirea tratatului, ca să nu i se facă nimic împotrivă, iar prin aceasta să vă arătaţi prietenia şi bunăvoinţa voastră. Iar cînd tezaurele, vitele şi mărfurile şi alte lucruri ale acestor cîţiva moldoveni vă vor fi trimise, cu numele lor şi cu registru de lucrurile aflătoare la ei, să le expediaţi la înalta Poartă, potrivit tratatului. S-a scris la sfîrşitul lunii Rebi-Evvel, anul 972, în cuprinsul oraşului Constantinopol.

⟨Pe margine :⟩De la Soliman către August, despre predarea soţiilor, copiilor şi altor lucruri ale boierilor moldoveni închişi în Edicule, anul

1572[1]. Tradusă în castelul din Wiśnicz al preaputernicului voievod și general al Cracoviei, 27 iunie 1642, pe timpul cancelariatului reverendului părinte Petru Gembicki, episcop desemnat al Cracoviei. Otfinowski, secretarul m.s. regelui.

---

[1] Corect: 1564.
[2] Alexandru Lăpușneanu.
[3] Ștefan Tomșa.

132 **Piotrków, 6 mai 1565.**

INSTRUCȚIUNILE LUI NICOLAE BRZESKI, SOL LA POARTĂ

În ceea ce privește Moldova, solul va spune că regele nu va adăposti pribegi moldoveni, ci-i va pedepsi, după cum a pedepsit acum pe Bogdan.

Expeditio in Turciam generoso Nicolao Brzeski sacrae maistatis regiae aulico et nuncio cum literis foederum ad sultan Selimum caesarem Turcarum designatum eunti, data Petricoviae in comitiis regni VI die may 1565.

Instructia poslowi j.k.m. do czessarza j. mczi tureczkiego starssego soltana Solimana.

...Wolochow ktorzibi pokoi pospolithi wzruszaczi chczieli powiesz isz przi graniczi w pansthwach naszich przechowiwaczi nie dopusczimy, a iesliby szie ktorzi thego wazicz chczieli, kazdego thakiego skaraczi roszkazemi, iakosz therasz iednego imieniem Bohdana poimaczi i skaraczi roszkazali, a thakze i theraz w thich czasziech drugi poiman, ktori thesz karania nie uidzie...

BNW—BOZ, 1293, f. 41—43.

Solia în Turcia dată din Piotrków, de la dieta regatului, la 6 mai 1565 nobilului Nicolae Brzeski, curteanul și solul sacrei maiestăți regale, care a mers cu tratatul de pace la sultanul Selim[1], împăratul desemnat al turcilor.

Instrucțiunile date solului m.s. regelui la m.s. împăratul turcesc cel bătrîn, Soliman[2].

...Vei spune că nu vom îngădui adăpostirea la graniță, în statele noastre, a oamenilor din Moldova care ar voi să tulbure pacea publică, iar dacă cineva ar voi să încerce aceasta, pe unul ca acesta vom porunci să fie pedepsit, după cum și acum am dat poruncă să fie prins și pedepsit unul cu numele de Bogdan[3], precum și acum în această vreme a fost prins altul care de asemenea nu va scăpa de pedeapsă.

---

[1] Selim al II-lea (1566—1574).
[2] Soliman I Magnificul.
[3] Pretendentul, care anterior pornise din Ungaria spre Moldova, dar fusese oprit de imperiali.

INSTRUCȚIUNILE LUI NICOLAE BRZESKI, SOL ÎN MOLDOVA

Regele sfătuieşte pe Alexandru Lăpuşneanu să nu se poarte crud cu boierii săi. A fost prins şi pedepsit pretendentul Bogdan şi un alt pribeag. Se bucură de promisiunea făcută de domn de a restabili iarmaroacele şi căile de comerț. Va convoca, la cererea domnului, comisia mixtă la hotar. Va extrăda boierii fugari. Cere extrădarea hoțului Kirilko.

Instructia poslowi jego k.m.do woiewody woloskiego.

Przyechawszy possel nasz do pana woiewody woloszkiego laskę naszę krolewską y przyasn sąsieczką iemu opowie a thakze radami iego od nasz laskę a od rad naszich przyasn dobrą opowie.

Powie pothym iszmy powinnosczy naszey chrzesczyanskiey, iako krol chrzesczyanski, ziczilibyszmy panu woiewodzie thego abi po thich przestrachach y niebeszpieczensthwach swoich ktorich po thi liatha uzil ius thesz kiedy w czaszu y pokoiu na pansthwie swym uzicz mogl, a thego pilnosczą przestrzegal iakobi ziemie woloszkiey, na kthorei wielie chrzesczyansthwo naliezi, do koncza nie zgubyl, wczo laczno ugodzicz bendzie mogl gdi poddani swe laskawosczą i dobroczią ie więczei ani s srogoszczią wchodzancz w porządku dobrym i sprawiedliwosczi zachowiwacz bendzie, o tho szie stharaiancz aby poddani iego wieczei go milowaly anisz s z iego baly, bo pospoliczie liudzie kogo szie boią milowaczi nie mogą. Jakosz thei naszei ziczliwosczi pan woiewoda ma dobre znaky przeciw sobie bo i thego Bogdana ktori szie woiewodą woloszkym czinil poimacziesmy i skaraczi roszkazali i drugiego thesz stharostha nasz chmielniczki poimal, ktori bendziely thakze wynien, karania slusznego ne uidzie.

Powie pothim izechmy thego od pana woiewodi woloszkiego wdzieczny i iarmarky i gosczincze w siemy swey w sthari porządek wstawicz iesth nam przesz posla szwego obieczal, czo abi ku skudkami prziwiodl iesth iemu thego nie mniey iako poddanym naszim potrzeba, czego pilnosczią posel nasz napominaczi bendzie, bo zathym laski nasche i przyasn sząszieczka miecz bendzie i poddanych naszych, na ktorich przyasny i dobrym zachowaniu wielie mu naliezy sobie milosczi ziedna. Seym pograniczny o ktori nasz pan woiewoda voloski żądał radzi miewaczi roszkazemy, gdi go niemniey poddanym naszym iako i iego iesth potrzeba, bo zathym lupi i zlodzieysthwa stanancz bendą mogly i samszieczthwo dobre zathym mnozicz szie bendzie moglo i iuzechmy stroni naszei commissarze pewne na then siem naznaczily, ktorzi czaszu zwiklego na thę commissią wyechaczi bendą gothowy, tylko tesz pan woiewoda stroni szwey commissarzow swoich wislaczi gdi od naszich bendzie obwieszczon. Niechai nie zaniecha Wolochow zbieglich, o kthorich pan woiewoda proszy widawacz, sie nam kroliowy chrzesczyanskiemu nie godzi, a thesz pacta thego nie chczą abi mieli bicz wydany, tilko nie przechowywany. Tho iednak dlia pana woiewody uczinimy is im przy graniczi bicz zakazamy i owschem ie gdzie na sthrone rozlaczi roszkazemy skąndby panu woiewodzie ani skody ani trudnosczy zadnei czinicz nie mogli.

Zendaczi thesz bendziem pana woiewodi od nasz szobie o glieit i przewodnika do j.c.m. tureczkiego, iakosz tho pan woiewoda wedlie pact i spiskow przymiernich powinien.

Powie thesz posel nasz panu woiewodzie is poddani nasz, nieiaki Czierilko, czlowiek zbiegli, zdrow, wielikie skodi, rozboye i zlodzieysthwa

pod Zinkowem i okolo Grodka czyni i bendzie zadal pana woiewodi aby wedlie przimierza dlia dobrego samsieczthwa i spolnego pokoiu zachowania thego tho czlowieka poimacz i do stharosthi naszego kamienieczkiego wydacz rozkazal, a stharoszczie kamienieczkiemu imieniem naszim roszkazes abi gdim bendzie wydan prawo iego ucziniel.

BNW—BOZ, 1293, f. 48°—49°. Copie din 1831.

Instrucţiunile solului[1] m.s. regelui la voievodul Moldovei[2].

Solul nostru, sosind la domnul voievod al Moldovei, îl va asigura de graţia noastră regească şi de prietenia noastră de vecin, precum şi pe sfetnicii lui de graţie din partea noastră şi de buna prietenie din partea sfetnicilor noştri.

Apoi îi va spune că noi am dori domnului voievod, din a noastră datorie creştinească ca un rege creştin, ca după aceste spaime şi primejdii ale sale, pe care le-a cunoscut în aceşti ani, să se poată bucura acum la timp şi în pace de domnia sa şi să păzească stăruitor ca să nu piardă pînă la capăt ţara Moldovei, de care creştinătatea este mult interesată, lucru la care va putea ajunge uşor, dacă se va purta cu supuşii săi cu îndurare şi cu bunătate, în bună rînduială şi cu dreptate, şi nu-i va trata mai mult cu asprime, căutînd ca supuşii săi mai mult să-l iubească decît să se teamă de el, căci oamenii de obicei de cine se tem, pe acela nu-l pot iubi. După cum domnul voievod are dovezi bune de această bunăvoinţă a noastră faţă de el, căci noi am prins şi am poruncit să fie pedepsit şi acest Bogdan, care s-a făcut voievod al Moldovei, şi pe altul de asemenea l-a prins starostele nostru de Chmielnik[3], care, dacă va fi şi el vinovat, nu va scăpa de pedeapsa dreaptă.

Va spune apoi că primim cu recunoştinţă din partea domnului voievod al Moldovei ceea ce ne-a făgăduit prin solul său că va pune în vechea rînduială şi iarmaroacele şi drumurile mari din ţara sa, lucru pe care să-l ducă la îndeplinire, căci este folositor nu mai puţin lui, cît şi supuşilor noştri. Ceea ce solul nostru îi va cere cu stăruinţă, căci pentru aceasta va avea bunăvoinţa noastră şi prietenia noastră de vecin, precum şi a supuşilor noştri, de a căror prietenie şi bună comportare el este mult interesat pentru a se face iubit. Vom da bucuros poruncă pentru ţinerea adunării la hotar, pe care ne-a cerut-o domnul voievod al Moldovei, deoarece aceasta este de trebuinţă nu mai puţin supuşilor noştri cît şi supuşilor săi, căci prin aceasta vor putea înceta jafurile şi tîlhăriile şi se va putea spori, în schimb, buna vecinătate, şi din partea noastră am şi numit comisari siguri pentru această adunare, care vor fi gata să meargă la vremea obişnuită la acea comisie, numai ca şi domnul voievod să trimită din partea sa comisarii săi, cînd va fi înştiinţat de către ai noştri. Să nu uite de fugarii din Moldova, pe care domnul voievod cere să-i extrădăm, că nouă, ca unui rege creştin, nu ni se cuvine să-i extrădăm şi nici pactele nu prevăd aceasta, ci numai să nu-i adăpostim. Totuşi pentru domnul voievod vom face aceasta, căci le vom interzice să stea la hotar şi vom da poruncă să fie împrăştiaţi în alte părţi, de unde să nu poată face nici o pagubă şi nici o greutate domnului voievod.

De asemenea, va cere pentru el domnului voievod din partea noastră carte de liberă trecere şi călăuză la m.s. împăratul turcesc, după cum domnul voievod este dator aceasta, după pacte şi după tratatele de alianţă.

De asemenea, solul nostru va spune domnului voievod că supusul nostru, un oarecare Cirilko, om fugar, sănătos, a făcut mari daune, hoţii

şi tîlhării la Zińków şi lîngă Gródek, şi va cere domnului voievod, ca, în virtutea tratatului şi pentru păstrarea bunei vecinătăţi şi a păcii comune, să dea poruncă să fie prins acest om şi predat starostelui nostru al Cameniţei, iar starostelui Cameniţei îi vei porunci, în numele nostru, ca atunci, cînd îi va fi predat, să-i aplice legea.

---

[1] Nicolae Brzeski.
[2] Alexandru Lăpuşneanu.
[3] Oraş pe Bug, în Podolia.

134 **⟨Piotrków, 6 mai 1565⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

Trimite în solie la Soliman I şi la fiul său, Selim, sultanul desemnat, pe Nicolae Brzeski. Îl roagă să dea crezare celor ce i le va spune în numele său şi să-i asigure trecerea liberă prin Moldova, atît la dus, cît şi la întors.

Palatino Valachiae.

Magnifice domine et vicine syncere nobis dilecte. Cum mitteremus ad serenissimos et potentissimos principes dominos sultanum Solimanum caesarem Turcarum et eius serenitatis filium soltanum Selimum designatum Turcarum imperatorem nuntium et aulicum nostrum generosum Nicolaum Brzeski, mandavimus illi serenitate[1] vestra inniteri ac caerta quaedam mandata nostra nomine nostro eidem referre, hortamur itaque s⟨inceritatem⟩ vestram ut illi verba nostra referenti fidem habeant indubiam eique de salvo conductu et libero transitu ad[2] fideli conductore iuxta pacta et conventa tam in enundo quam in redeundo provideat sic quo faciet nobis serenitas[3] rem gratam, qua bene valeat. Datum etc.

BNW—BOZ, 1293, f. 48. Copie din 1831.

---

[1] Corect: sinceritate.
[2] Corect: ac.
[3] Corect: sinceritas ⟨vestra⟩.

135 **Iaşi, 25 mai 1565.**

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îi mulţumeşte pentru decapitarea lui Tomşa, Moţoc, Spancioc şi a altora. Ştie că au fost prinşi şi ucişi şi alţi pribegi, ca Pascu şi Şapici. Bogdan, care fusese proclamat domn de boierii pribegi în Ungaria, a fost închis la Hust, iar susţinătorii lui, ca Hrană, Moţocel, Dorin Bucuţă, Burlă logofătul şi alţii s-au refugiat în Polonia, în casa Dymidecki, care a fost atacată de oamenii domnului, pentru care acesta-şi cere scuze. Alţi pribegi şi-au proclamat domn în Podolia pe Gavril Hînsarul. Îi cere ca nobilii de la hotar să nu adăpostească nici un duşman al său.

Alexander Dei gracia princeps terrarum Moldaviensium.

Nayasnieyszy mcziwy kroly. Daye w.k.m. znacz izesmy sliszeli od panow pogranicznych od ziem w.k.m. wielmoznosczy yz poszilal w. mcz. listhy swoie do wszisthkich panow stharosthow y wschystkich urzednikow aby nie przymali zadnego do siebie ziemie moy mich nieprzyacziol i w swoich dworzech y w stharosthwie zadnym, aby ich nie przedzierzowali, jesliby s tych liotrow naschich ktory u ktorego pana byl, thedy tak w.k.m. przykazal izby pansthwa postradal albo glowy pozbyl. Iedno to wiem dobrze, mcziwy kroliu, iz voiewoda podolski nie dzierzy zadnego nieprzyacziela mego ziemie moi, a drudzy panowie pograniczny wschysczy dzierzą i chliebem ich swoym karmią i dobrą wolią od nich mayą. A nie wiem czemu tak czinią, a na roszkazanie w.k.m. nicz nie dbayą, abowiem w.k.m. przisiąglem y mam z w.k.m. pokoy wieczisty, akosz mamy listhy przisiezne z w.k.m. izby w.k.m. bil naschim przyaczielem, a nieprzyaczieliom moim izby w.k.m. nie byl. Takiez i ia izem bil przyaczieliem w.k.m. a nieprzyaczieliem ize bym nie byl w.k.m. J sam tho bacze iz w.k.m. przysiegę dzierzy serczem prawdziwym i stalim, a dlia dobrego przyaczielsthwa w.k.m. dal sczyacz Tomsche y Moczuka y Spanczuka i ynschich, a ya za tho w.k.m. dziekuie iako oiczu memu m. i dobrodzieyowi wielkiemu, y uczynil mi w.k.m. wielką pocziechę od nieprzyacziol moich. Pothim zaszie podyal sie bil ten liotr Pasko od domu Piaszeczkiego z iego pomoczą chczial uczinicz zwadę miedzy ziemiami. Potim pan Herborth starostha barski gdi tho usliszal, iako wierny a prawdziwy sluga w.k.m. y nie chczial prziszi egy w.k.m. zlamacz miedzy ziemiamy w.k.m. i miedzy moimi, i tego liotra Paszeczkiego pogimal i odeslal go do w.k.m. A w.k.m. kazaliszczie go straczicz. A pothim podial się bil drugi imeiniem Szapicz i then chczial walke uczinicz miedzi ziemiami i iemu pan Bog nie pomogl. J drudzi lotrowie moy przibiegli bili, ktorzi pobiegli byly z ziemie w.k.m. do niemieczkiey ziemie i tam szobie byli obrali iednego liotra imieniem Bochdana woiewody y pobiegli z woyska niemieczkiego z drugimi liotry i chcziely pucz ⟨!⟩ na nasz. J Niemczy usliszawaszy ize ony ucziekly z woyska y gonili za nymy, a kiedy ich dogonili iednich tamze na miesczu pobily, a drudzy poucziekaly. A thego imieniem Bochdana slugi krolia węgierskiego poymaly y wszadzili go do cziemnicze na zamku Chusta, a drudzy ucziekly z węgierskiei ziemie do ziemie w.k.m. na imie Hrano i Moczocziel y Doryn Bukuczka, a Burla golophet y drugich wielie i prziolу ⟨!⟩ wsitczy do domu pani Dymideczki. I nie miely nathem doszicz i drugie liotry podymali sie y uczynili walke w ziemi w.k.m. y w moi. I te liotri poszli na Podolie i tam sobie obrali hospodaryka iednego liotra imieniem Gawryla Hanczara. Pothim nasche slugi ktorzi byly na graniczy i oni usliszeli o thich liotrach w dworze pani Dymideczki besz naschego widoma i bes naschei nauki i iechali do imienia[1] pani Dymideczki, a thich liotrow nie naschli, iedno nasli iednego golopheta, abowiem czy wschisczy poucziekaly, a thego golopheta poimali i przyniesly go do mnie zywego. J tam sie natenczas nieyaka skoda stala za nieposluszeniem tich panow pogranicznych. A na roszkazanie w.k.m. nicz nie dbaią. Kiedyby oni nie przedzierzowaly zdrayczow naschich, tedyby s tego nicz nie bylo. A tak w.k.m. pokornie proschę iako oycza mego milego a dobrodzieya wielkiego izby w.k.m. za zle nam miecz nie raczyl, poniewasz nie yest to z roszkazania y z nauki moy j sam tho wiem ize sie zle stalo, a nye mam czo czinicz, iedno tho wschitko przipusczam ku lascze w.k.m. Abowiem ya z w.k.m. przysiąglem izby byl miedzi nami mir i pokoy na wieki, a ya dzierze i

bendę dzierzycz przysiege the do szwey szmierczy. Abowiem y s czeszarzem tureczkim ma w.k.m. mir, a ziemia moldawska iest czeszarza tureczkiego. J powtore prosche w. k.m. iako oycza mego milego i dobrodzieya wielkiego izby w.k.m. nye raczyl na mnie miecz gniew zadnego, azeby w.k.m. raczyl na mnie laskaw bicz. Thesz ya w.k.m. proschę o tho izby w.k.m. raczyl roszkazacz listh szwoy napisacz do panow pogranicznych abi oni zadnego nieprzyacziela mego u siebie nie przedzierzowaly, bo czy liotrowie prziechodzą na granicze y nam ymienie pustoschą dobytek stady zone a woprosto uczinily prostą granicze i nie mam z czegobym turskiego sprzątacz. A o thym w.k.m. daie znacz. S tim szie w laske w.k.m. zalieczam, o czo ya proschę izbym nie byl z w.k.m. opusczon. Dat w Jasziech dnia XXV maya roku 1565.

BNW—BOZ, 1 293, f. 82—83v. Copie din 1831.

Alexandru, din mila lui Dumnezeu domn al țărilor Moldovei.

Preastrălucite milostive rege. Dau de ştire măriei voastre regeşti că am auzit de la nobilii de la hotare din ţările măriei voastre că măria voastră a trimis scrisorile sale către toţi domnii staroşti și către toţi dregătorii ca să nu primească la ei pe nici unul dintre duşmanii mei din ţara mea şi să nu-i adăpostească la curţile lor şi în nici o stărostie, iar dacă careva dintre aceşti lotri de-ai noştri s-ar găsi la vreun domn oarecare, măria voastră a poruncit să fie alungat din ţară sau să i se ia capul. Numai că eu ştiu bine, milostive rege, că numai voievodul Podoliei nu adăposteşte nici un dușman al meu din ţara mea, iar ceilalți domni de la hotare toți îi adăpostesc și îi hrănesc cu pîinea lor și se bucură dușmanii de bunăvoință din partea lor. Și nu știu de ce fac așa și nu le pasă de loc de porunca măriei voastre, căci eu am jurat măriei voastre și am cu măria voastră pace veșnică, după cum avem cărți de jurămînt cu măria voastră, ca măria voastră să fii prietenul nostru, iar duşmanilor mei să nu le fii, tot așa și eu să fiu prietenul măriei voastre şi să nu fiu prieten duşmanilor măriei voastre. Şi eu însumi văd că măria voastră își respectă jurămîntul cu inimă adevărată și statornică, iar pentru buna prietenie măria voastră a dat să fie tăiat Tomşa și Moțoc şi Spancioc şi alţii, iar eu mulțumesc pentru aceasta măriei voastre, ca unui părinte al meu milostiv și ca unui prieten mare, şi măria voastră mi-a făcut mare bucurie cu duşmanii mei. Pe urmă însă s-a fost sculat acest lotru Pascu din casa Piasecki şi a vrut să facă, cu ajutorul acestuia, ceartă între ţări, Apoi domnul Herburt, starostele de Bar, cînd a auzit aceasta, ca o credincioasă şi adevărată slugă a măriei voastre, n-a vrut să calce jurămîntul măriei voastre dintre țările măriei voastre şi dintre ale mele şi a prins pe acest lotru Piasecki şi l-a trimis la măria voastră. Şi măria voastră aţi poruncit să fie ucis[2]. Pe urmă s-a fost sculat un altul, pe nume Şapici[3], şi acesta voia să facă război între ţări, dar nici lui nu i-a ajutat Domnul Dumnezeu. Şi alţi lotri ai mei au fost venit, care au fost alergat din țara măriei voastre în Țara Nemțească și acolo şi-au fost ales pe un lotru, cu numele de Bogdan voievod, şi au fugit din oastea nemțească, cu alţi lotri, şi au voit să meargă asupra noastră[4]. Şi nemţii, auzind că ei au fugit de la oaste, au alergat după ei, iar cînd i-au ajuns, pe unii i-au ucis acolo pe loc, iar alţii au fugit. Iar pe acel cu numele de Bogdan, sluga regelui Ungariei, l-au prins şi l-au băgat în închisoare în cetatea Hustului, iar ceilalţi au fugit din Țara Ungurească în ţara măriei voastre, pe nume Hrana și Moțocel şi Dorin Bucuța şi Burlă logofătul şi mulți alții, și au venit toți la casa doamnei Dymidecki. Şi n-au

avut destul cu aceasta. Şi alţi lotri s-au ridicat şi au făcut război în ţara măriei voastre și într-a mea. Şi aceşti lotri au mers în Podolia şi și-au ales acolo un domnișor pe un lotru cu numele de Gavril Hînsarul. Apoi oamenii noştri, care se aflau la graniță, au auzit şi ei de acei lotri de la curtea doamnei Dymidecki și au mers, fără ştirea noastră, la proprietatea doamnei Dymidecki, dar n-au găsit pe acei lotri, ci numai pe un logofăt, pentru că ceilalţi toţi au fugit, iar pe acel logofăt l-au prins şi l-au adus viu la mine. Şi atunci s-a întîmplat acolo o oarecare pagubă din pricina neascultării acestor nobili de la hotare, iar de porunca măriei voastre nu le pasă deloc. Dacă ei n-ar fi adăpostit pe trădătorii noştri, nu s-ar fi întîmplat nimic. Şi așa rog plecat pe măria voastră, ca pe un tată al meu drag şi ca pe un mare binefăcător al meu, să nu binevoiască a ne ţine de rău, căci aceasta nu este din porunca şi cu ştiinţa noastră, şi singur ştiu că s-a făcut rău, dar n-am ce face, ci toate acestea le las la îndurarea măriei voastre. Căci eu am jurat măriei voastre ca între noi să fie înțelegere şi pace în vecii vecilor, iar eu păzesc şi voi păzi acest jurămînt pînă la moarte. Căci și cu împăratul turcesc măria voastră are pace, iar ţara Moldovei este a împăratului turcesc. Şi din nou rog pe măria voastră, ca pe un părinte al meu drag și ca pe un binefăcător al meu mare, ca măria voastră să nu binevoiască să aibă vreo supărare pe mine, ci să binevoiască să fie îndurător cu mine. De asemenea, eu rog pe măria voastră ca să binevoiască să dea poruncă să se scrie cartea sa către nobilii de la graniță, ca să nu adăpostească pe nici un duşman al meu la ei, căci acei lotri vin la granițe și ne jefuiesc averile, ne iau cirezile, turmele şi soţiile, şi trec de-a dreptul peste graniță, și n-am cu ce să mă achit față de turc. Iar despre aceasta dau ştire măriei voastre. Cu această mă recomand graţiei măriei voastre și mă rog să nu fiu părăsit de măria voastră. S-a dat în Iași, în ziua de 25 mai, anul 1565.

---

[1] Corect: mienia.

[2] Se numea Pavel Pascu, avea 26 de ani și a fost executat la 15 martie 1565.

[3] „Szapir (?)" (la M. Kasterska Sergescu, *op. cit., loc. cit.*, p. 274); „Şerpega", numele de familie al mamei lui Ioan vodă cel Cumplit (identificare făcută de N. Iorga în articolul de mai sus, *loc. cit.*, p. 274, nota 2).

[4] Pînă aici, traducerea acestei scrisori în limba franceză, cu greşeli de lectură („Piatowski" în loc de „Piasecki" etc.), la M. Kasterska Sergescu, *op. cit., loc. cit.*, p. 273—274.

136 **Iași, 28 mai 1565.**

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îl roagă ca să-l ajute să găsească pentru cei doi fii ai săi soții din nobilimea polonă, pentru ca în felul acesta legăturile de bună vecinătate și prietenie dintre Moldova și Polonia să devină și mai puternice.

Alexander Dei gratia waiwoda verusque heres regni Moldaviae.

Serenissima maiestas regia, domine et vicine nobis observandissime. Salutem et foelicium quorumque prosperum successum cum obsequentissima nostri in omnibus commendatione. Certiorem serenissimam maiesta-

tem vestram tenore praesentium obsequenter dare volumus nos Dei optimi maximi benefitio esse donatos ornatosque duobus filys qui provide Deo in adolescentem aetatem incolumes iam pertinxerunt eisque statuimus ex regimine et regno florentissimo serenissimae maiestatis vestrae eiusdem clementi favore coniuges intime ⟨?⟩ accipere, itaque rogamus serenissimam maiestatem vestram firmiter tanquam dominum et me⟨ntore⟩m nobis observandissimum ut peticionibus nostris clementer acquiescere velit. Quo natis nostris praefatis ubi acquirere nanciscique in regno Poloniae rectore Deo puellas honestas secundum cor purum generosis parentibas earum vitae et ittune[1] in connubio filiorum nostrorum ex gratia serenissimae maiestatis vestrae accipere possemus et valeamus ut vinculum bonae viciniae antiquae stabilitae firmiusque teneri et coleri valeat inter nos. Valere serenissimam maiestatem vestram quam optime volumus. In cuius gratiam nos obsequenter commendamus. Dat⟨um⟩ex oppido nostro Jas XXVIII may anno MDLXV.

Ex mandato vaivodae proprio, Stephanus a Dees.

BNW—BOZ, 1 239, f. 83°—84. Copie din 1831.

---

[1] Cuvint prescurtat, iligibil.

137 **Iași, 1 iunie 1565.**

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îi mulțumește pentru că a ucis pe dușmanul său, Pascu care se dădea drept fiu de domn. Îl roagă să-l scape și de noii săi dușmani, fugiți în Polonia, care și-au ales și un domn cu numele de Gavril Sabrac și care se află adăpostiți în satul Șolopcăuți din Podolia al lui Karapczyński și se bucură de sprijinul acestuia pentru a năvăli în Moldova.

Alexander Dei gratia waiwoda verusque haeres regni Moldaviae.

Serenissima maiestas vestra, domine et vicine nobis observandissime, salutem et nostri in omnibus obsequenter commendationem. Notum est serenissimae maiestati vestrae qualiter inimicus quidam noster Pascho praeterita hyeme se se errexerat nominaveratque iniuste filium vaiwodae Moldaviensis qui ex mandato serenissimae maiestatis vestrae gratioso capite privatus est, de quo im⟨m⟩ortales habemus gratias serenissimae maiestati vestrae quoniam est amator pacis in regimine et imperio christianitatis. Ex quo pri⟨mum⟩ iuvante Deo maximo imperatoreque potentissimo in vaivodatum et dominium regni nostri Moldaviensis promoti denuo sumus serenissima maiestas vestra semper nos clementer promovit et a multis inimicis tutos reddidit. Deinde inimici nostri exules, qui in partibus Germanorum vagabantur, regressi in regnum serenissimae maiestatis vestrae ad subditam eiusdem s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae dominam Dimideczki congregati cum servis consertis suis confoederatis Hrana, Moczoczel, Bukothko et Buboczk hic sunt ut literis nostris proximis[1] significamus fusius s⟨acrae⟩ m⟨aiestati⟩ v⟨estrae⟩. Praefati autem inimici nostri exules eligerunt in vaiwodam hominem quemdam civem ⟨?⟩ Gavril Sabrac nomine qui unanimiter consentientes et coniurati transierunt in Podoliam castraque posuerunt ad villam domini Karupczinski nomine Szolopkoucz. Iste autem subditus s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae Karap-

czinski praefatos inimicos nostros favit roboratque studens in hoc ut nos et dominium nostrum conturbant. Nos itaque freti in clementi benefitio et tuto s⟨acrae⟩ maiestatis vestrae aeque sancte promovere et tenere idem s⟨acra⟩ maiestas vestra semper voluit. Nos quoque secundum nostrum ⟨juramentum⟩ posse colere studuimus strenue et rogamus s⟨acram⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram firmiter instanterque tanquam dominum vicinum fautoremque et tutorem nostrum clementissimum ut mandari dominis voievodis, starostis, barronibus et omnis generis officy et dignitatis fungentibus in limite regni Poloniae versantibus regnum nostrum Moldaviae satis tam affecte habitantibus subditis s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae clementer dignetur ne inimicos nostros teneant, allant nec illis patrocinent, verum illos abiciant et abigant quam longe, quoniam summa tristicia afficimur cum vidimus subditos s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae patrocinari inimicis nostris, unum autem inimicorum nostrorum Szapisz conatur s⟨acra⟩ m⟨aiestas⟩ vestra ut nos promoveat, alios vero emancipat inestimans quod repente insurgi sicuti modernus inimicus noster tam praenominatus qui ingenue fatemur multum nos fatigant et molestant assidue, sed etiam atque etiam rogamus s⟨acram⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram ut quemadmodum nos a proximo inimico nostro Pascho liberavit clementer sic iam a moderno liberari dignetur omnem enim spem in s⟨acram⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram collocavimus. Scimus enim s⟨acram⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram esse amicissimum potentissimi imperatoris in nosque benevolum. Cuius cultores multum donec vixerimus esse conabimur, nam in multis experti gratiam s⟨erenissimae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae observatiamque quod in praesenti quoque speramus. Valere quam optime s⟨acram⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram volumus, in cuius gratiam obsequenter nos commendamus. Dat⟨um⟩ ex oppido nostro Jas, 1 die juny, anno Domini MDLXV.

Ex mandato vaivodae proprio, Stephanus a Dees.

BNW—BOZ, 1 293, f. 84—85. Copie din 1831.

[1] Vezi nr. 135.

138 **Suceava, 18 iunie 1565.**

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Este acuzat de Gh. Jazłowiecki, hatmanul de cîmp, și de M. Herburt, starostele de Bar, că a dat ajutor tătarilor să prade Podolia. Îi cere să nu dea crezare acestor învinuiri. Pribegii moldoveni au ajutat pe tătari. Trimite sol pe Mateiaș pisarul.

Alexander z bozey lasky woiewoda ziemie moldawskiey.

Day panye Boze mcziwy kroliu zdrowye w nay.w.k. ze wschitką radą mcziwą zaczną w.k.m. tego wyernie ziczę od pana Boga w.k.m. iako dobry przyacziel j.k.m.

Przithym daye w.k.m. znacz memu wielkiemu dobrodzieyowi yz do mnie prysla thimczaszem wiesz ze Tatarowye w ziemi podolskiey wy mieniu w.k.m. kylka wszy spalyly i skodę wyelka uczynily. A za tho tedy y nam iest wielky zal ze sye tak stalo. A pothym piszaly do nasz na ymie pan Jerzy Jazlowieczky y pan Marczin Herbot starosta barsky zebysmy iem dawaly pomocz zeby ony mieli woyowacz w ziemy w.k.m. A thego panye Boze racz zachowacz, izbyszmy tak czinicz myeli zeby tym poga-

nom myeliszmy w thim dopomocz, alye nie tak abym yem myal dopomagacz, a yam y w mysly swei tego nie mial. A gdzie ya wierze y nie wąthpie w lascze w.k.m., my w tym wiarę dacz raczysch. Na moye przysiegę y na duschne zbawienye powiadam yszem thego w myszli szwey nie mial. A ktorybi myal w.k.m. o mnie tak rozumiecz a mnye chczancz do w.k.m. w nyelaszkę przyprawycz, tedy pokornye prosche w.k.m. abis takiemu powiedaczowy wyary dacz nie raczyl. Abowyem my poddanych wykupuiemy w.k.m. z rąk poganskich a dobrowolnye ich pusczamy, chcząęcz szie w tym w.k.m. zachowacz, anizelibyszmy w czim miely wystąpicz na przeciwko w.k.m. Czego nasz w thym pan Bog raczy uchowacz yzbysmy sie w czym miely uprzykrzicz w.k.m. Abowyem ia thesz maiancz twardą przysiegę z w.k.m. s panem a dobrodzieyem moym wielkym w ten obiczay izby byl pokoy miedzi namy y poddanymy naschymy, a gdyby bila do thego laska w.k.m. zeby ziemia w.k.m. i tez nascha za iedno byla i thego szie dzierzymy i synowie naschy thego szie dzierzecz będą y ze wschitką radą koroni polskiey i z wielkym xyesthwem lithewskym. A ktoryby mial mye oskarzycz do w.k.m., tedy iemu nye racz w.k.m. w tym wierzycz, abowiem rozumialbym o thym yzby bil taki kozdy[1] w.k.m. nyeprzyaczieliem y nam tez. A tak racz w.k.m. do nasz szwego wiernego przislacz izby on sie wywiadowal w ziemy naschey iesliby tho myala bycz rzecz prawdziwa yzby mial bycz ktory takowy w ziemy moyey zeby mial chodzicz na pomocz Tatarom. A yesliby naschedl choczya yednego czlowieka takiego, thedy yuz ya to ofiarowacz bendę y wynyem szie sam osądze. A yeslizby byly z nymy Wolochowie, tedy nye z ziemie moyey, iedno czy zbyegowye ktorzy uczyekly od nasz do ziemye w.k.m. y blisko ich zyemye mieszkayą. O thim racz w.k.m. pan a dobrodziey nasch micziwy wiedziecz, a ynsche rzeczy polyeczyliszmy mowicz z w.k.m. sludze naschemu, Mathyaskowy piszarzowy, y czokolwiek bendzie powyadacz z ust swoych ku w.k.m. za tho pokornie proschę izbys naia.w.k. mscz we wschitkiey powyesczy dacz raczyl yemu wiarę, abowiem iesth naszey rzeczy prawy. A s tym szie w.m. lascze kroliewskiey zalieczam. Dat z Soczawy dnia 18 czerwcza roku MDLXV.

BNW—BOZ, 1 293, f. 86—87. Copie din 1831.

Alexandru, din mila lui Dumnezeu voievod al ţării Moldovei.

Milostive rege. Să dea Dumnezeu sănătate măriei voastre regeşti, împreună cu milostivul şi nobilul sfat al măriei voastre, aceasta doresc eu cu credinţă, ca un prieten bun al măriei voastre, de la domnul Dumnezeu măriei voastre.

Pe lîngă aceasta înştiinţez pe măria voastră, ca pe un mare binefăcător al meu, că între timp mi-a sosit vestea că tătarii au ars cîteva sate în ţara Podoliei, de pe domeniul măriei voastre şi că au făcut mare pagubă. Iar pentru aceasta şi nouă ne pare tare rău că s-a întîmplat aceasta. Apoi ne-au scris numitul domn Gheorghe Jazłowiecki şi domnul Martin Herburt, starostele de Bar, cum că noi le-am fi dat ajutor să bată cu război ţara măriei voastre. Dar, Doamne Dumnezeule îndură-te şi fereşte, ca noi să fi făcut aşa ceva şi să fi ajutat pe aceşti păgîni, dar nu numai că nu le-am ajutat, ci n-am avut nici în gîndul meu aceasta. Şi, fiindcă eu cred si nu mă îndoiesc de graţia măriei voastre, măria voastră să binevoiască să-mi dea crezare într-aceasta. Spun pe jurămîntul şi pe mîntuirea sufletului meu că eu n-am avut în gîndul meu aceasta. Iar cine a făcut pe măria

voastră să creadă aşa ceva despre mine şi să vrea să mă aducă în dizgraţia măriei voastre, rog plecat pe măria voastră ca unui asemenea bîrfitor să nu binevoiască a-i da crezare. Căci noi răscumpărăm supuşi de-ai măriei voastre din mîini păgîne şi-i eliberăm, voind să ne purtăm cu prietenie faţă de măria voastră, iar nu să ne arătăm cu ceva împotriva măriei voastre. Să ne ferească Domnul Dumnezeu să nemulţumim cu ceva pe măria voastră. Căci şi eu, avînd un jurămînt tare cu măria voastră, domnul şi binefăcătorul meu mare, în acest fel, ca să fie pace între noi şi supuşii noştri, şi dacă a fost îndurarea măriei voastre ca ţara măriei voastre şi ţara noastră să fie una, noi păzim aceasta şi fiii noştri o vor păzi şi ei, atît faţă de întreg sfatul Coroanei polone[2], cît şi faţă de cel al marelui principat al Lituaniei. Iar cine m-ar fi învinuit la măria voastră, aceluia să nu binevoiască măria voastră a-i da crezare, căci am înţeles că ar fi unul dintr-aceia care este duşmanul măriei voastre şi al meu de asemenea. Şi aşa că binevoiască măria voastră să trimită la noi pe un credincios al măriei voastre ca să se informeze în ţara noastră dacă este un lucru adevărat că în ţara noastră ar fi unul ca acela care să fi mers în ajutorul tătarilor. Şi dacă ar afla fie chiar şi un singur asemenea om, atunci eu mă voi oferi pe mine şi mă voi socoti singur vinovat. Iar dacă au fost cu ei moldoveni, aceştia n-au fost din ţara noastră, ci numai acei fugari, care au fugit de la noi în ţara măriei voastre şi care şed aproape de ţara lor. Despre aceasta binevoieşte să ştii măria voastră, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, iar alte lucruri am recomandat slugii noastre, lui Mateiaş pisarul, să le discute cu măria voastră şi orice va spune din gura sa măriei voastre, rog plecat ca preastrălucita voastră mărie regească să-i dea crezare în toate cîte vi le va spune, căci este cu dreptate pentru pricina noastră. Iar cu aceasta mă recomand graţiei măriei voastre. S-a dat din Suceava, în ziua de 18 iunie, anul 1565.

---

[1] Corect: który.

[2] Regatul Poloniei.

139 **⟨Iaşi, înainte de 15 septembrie 1566⟩.**

NICOLAE BRZESKI CĂTRE CANCELARIA REGALĂ

Alexandru Lăpuşneanu bănuieşte că Albert Łaski se pregăteşte să-l atace, în înţelegere cu împăratul Maximilian al II-lea şi cu consimţămîntul regelui. Domnul cere regelui să nu lase pe Łaski şi boierii pribegi să năvălească în Moldova.

Woie⟨woda⟩ volo⟨ski⟩ wyrozumial ex parte Laskiego yz on byl poslan w yakieischy sobie nyewyadomy legatiey do czeszarza chrzesczyanskiego ktorą odprawywschy a thu szie wroczywschy, zbyera liudzy przecziwko nyemu y panu yego, porozumiawschy sye z biegamy voloskimy, ktorzi ad oppida Iampoli et Dubna vocata tez szie zbierayą.

Jsz szye tez skarzyl Laski przed krolyem j.m. yz w Woloschech wielye liudzy i skarbow straczyl i o tho iz za wolią voiewody voloskiego Tatarowye w pansthwo j.k.m. wtargnely, w czym oboyga sie obmawya. Za ktorimy skargami mial krolia j.m. Laski proszycz aby mu dozwolil

z liudem do Woloch wtargnącz. Na czo mial mu krol j.m. odpowiedziecz iz go nie dzierzy y na yego tho wolya pusczicz. A tak yz tho wie voiewoda volosky ze krol j.m. Laskiego yako poddanego szwego hamowacz moze, proshy aby tho z powynnosczi szwey uczynicz raczyl, dgyz on przysziegą swą zawzdy dzierzy y zadna krzywda k.j.m. y poddanym z iego sthrony szye nie dzieye, a strony k.j.m. y poddanych iego zawzdy utrapienye a znischczenye pansthwa swego bez prziczyny odnoschy, czo on dlya zamieschanya yakiego skromnye zawzdy czierpial.

A thak y powthore prosche aby k.j.m. Laskiego od thego hamowal, gdysz themu przedszewzieczіu k.j.m. zabyezecz moze. Bo gdzieby Lasky znowu przyachal do ziemye voloskiey, postharayą szie o tho za pomoczą bozą ze szie tak y pana szwego bronicz bendzye ze szie Lasky stąd wieczei nie kroczy.

O laskawą a predką odprawę.

BNW—BOZ, 1 293, f. 110v—111. Copie din 1831.

Voievodul Moldovei[1] a înțeles *în privința* lui Łaski, că acesta a fost trimis într-o solie oarecare, necunoscută lui, la împăratul creștin[2], pe care isprăvind-o și întorcîndu-se aici, strînge oameni împotriva sa și a stăpînului său, înțelegîndu-se cu fugarii din Moldova, care se adună și ei *la orașele numite* Jampol și Dubno.

Că și Łaski s-a plîns înaintea m.s. regelui că a pierdut mulți oameni și bani în Moldova și că tătarii au năvălit în țara m.s. regelui cu voia voievodului Moldovei, în care privință amîndoi se defaimă. În urma căror plîngeri, Łaski ar fi rugat pe m.s. regele să-i dea voie să năvălească cu oamenii săi în Moldova. La care m.s. regele i-ar fi răspuns că nu-l oprește și că îl lasă la voia sa. Și așa, pentru că voievodul Moldovei știe că m.s. regele poate să oprească pe Łaski, ca pe un supus al său, îl roagă să binevoiască să facă aceasta din a sa datorie, căci el și-a ținut totdeauna jurămîntul, și nici o daună nu se face m.s. regelui și supușilor săi din partea lui, cîtă vreme din partea m.s. regelui și a supușilor lui el se alege totdeauna, fără pricină, cu necazul și cu distrugerea țării sale, lucru ce el l-a răbdat totdeauna cu cumpătare, pentru a nu da naștere la vreo tulburare oarecare.

Și așa roagă din nou ca m.s. regele să oprească pe Łaski de la aceasta, deoarece m.s. regele poate preveni această întreprindere. Căci dacă Łaski ar veni din nou în țara Moldovei, se vor strădui, cu ajutorul Domnului, ca și pe stăpînul lor să-l apere și ca și Łaski să nu se mai întoarcă de aici.

Rog un milostiv și grabnic sfîrșit al soliei mele.

---

[1] Alexandru Lăpușneanu.
[2] Maximilian al II-lea (1564—1576).

140 **Lublin, 15 septembrie ⟨1566⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUȘNEANU

Îl asigură că nu știe nimic despre vreo pregătire a lui Łaski împotriva sa și că a dispus ca acesta să fie oprit, dacă ar intenționa să năvălească în Moldova.

Wielmozny panye przyaczieliu y szamsziedzye uprzeymie nam mily. Rzeczy the ktoreszmy z teraznieyschego posliednieyschego pyszanya

wmczi wyrozumiely, przychodzyly nam s podziwyenyem nyemalym, gdysz tha sprawa ktorą t.m. okolo nych miecz raczysch omilne, a podobno od tih liudzy ktorzy przyazny y dobrego sząsieczthwa myedzy namy a t.m. nie radzy wydzą, t.m. yest dana. Abowiem naprzod czo t. mcz pischesch yzby Lasky w yakimschy poselsthwye do czeszarza chrzesczyanskiego od nas poslan bycz myal, o thym my nicz nye wiemy, anyszmy Laskiego w zadney posludze a poszelsthwye naschym w thym czaszie nye uzywali. Alye yz on mimo wyadomoscz nasche z Corony naschey do czeszarza chrzesczyanskiego wiyachal, uczinil tho podobno z stroni poddansthwa swego, poniewasch pod czeszarzem chrzesczyanskym ma Kiezmark y inschy maięthnosczy szwey niemalo, w ktorey nathenczasz one y inscha osiadloscz szwoie ma. O thim tez czo t.m. pyschesch izby Lasky prziyachawschy z tego poszelstwa t.m. w niektorych rzeczach odniescz myal, a myanowiczye iz Voloschech łyudzy y skarbow niemalo zosthawyl i zeby Tatarowye, za wyadomosczyą y pomoczą t.m.w pansthwa nasche wtargnącz myely, nyczechmy mi od Laskiego nigdi nye slischeli, a na osthatek y o thym nye wiemy aby szye on z Niemiecz do thego czaszu do ziemye naschey wroczyl, a tez to rzecz malo podobna do prawy aby on rzeczy takowych wzawiacz y przed namy szye uskarzacz myal, ktorych on szie waszyl przedsie bral nad wolyą y srogye zakazanye nasche. Alye ymo tho, gdzieby on albo kto inschy t.m.w czim takowym do nasch odnoszicz chczial, wyedzyelibyszmy, za tha checzią y przyaznyą ktorą z t.m. mamy, yako tho u sziebye przymowacz y nye zanyechalibiszmy tez t.m. o thym wyadomym uczynicz, zkąd szye pokazuye. Iz y o thym omilną sprawę t.m. dano yzbyszmy mi na thakowym t. mczi odnieszenyem y oskarzenycm Laskiemu pozwolyczy na iego tho wolyą puszczicz myely zeby on t.m. i ziemie t.m. nieprzyaczielskim zwyczaym woyowal, bo tho u nasz w pomyslenyu nigdy nie bylo i owschem, yako uczinnoscz w tey mierze przeciwko t.m. y przestroga bespieczensthwa t.m. zawzdy przedthym przecziwko t.m. znacznie sie od nas pokaze, tak i po then wszitek czasz s pilnosczią smy thego przestrzegaly, aby szye strony naschei nicz w tey mierze nad przysiegą nasche nie wykroczylo, iakosch y nathenczasz. A czoszmy tego seymowym edictem srodze zakazaly aby w thym czaszye zaden poddany nasch na sluzbe zolnierską do czudzych zyem wyezdzacz nie smyal, i aczesmy thesch o thym zadney wiadomosczy miecz nye mogly aby szie thego kto nad to zakazanye nasche wazycz szmial, iednak yako skoroszmy wyrozumiely z pierwschego pyszanya y poszelsthwa t.m. izby szie Laski tu w ziemy naschey przecziwko t.m. gotowacz myal, nye zaniechaliszmy chneth poslacz dworzanina naschego aby sie o Laskim w ziemy naschey z pilnosczyą wywiadowal y onego gdziebykolwiek od thakowego przedsiewzieczya iego ymieniem y zwierzch⟨n⟩osczią naschą hamowal. Nadto yeschcze gdzieby on albo ktho inschy na takowe zakazanye nasche dbacz nye chczyal, poruczylismy woiewodzie ruskiemu hetmanowy Corony naschey aby dlia tamtey przestrogi pogranicznej a bespieczensthwa t.m. pewny poczet liudzi sluzebnych za pieniądze przyal, a pospolu starostamy pogranicznimy naschymi ktorymesmy tez to teraz znowu roskazaly przebyczia nieprzyaczielom t.m. ktoryszbykolwiek byly do ziemie t.m. wscheliakim sposzobem bronil. A tak mamy za tho iz za tak pilną przestrogą naschą a za gotowosczią tez t.m., o ktorey nam t.m. pisesch, wschelakiego niebespieczensthwa t.m. z tey thu strony uyscz mozesch. Czego mi t.m. yako przyaczielowy a sząsiadowy nam mylemu wyernie zyczemy y w tim (iakosmy zwikly) powinnosczi y obowiązkowy

naschemu, ktory okolo przymierza z czeszarzem tureczkim i z t.m. mamy, zawzdy doszicz czinicz nie przestaniemy, nie wątpiącz yz t.m.y na pothym nieskwapayącz sye na danye wiary takowym omilnym sprawom, ktore liudzie zazdrosczywy o nasz do t.m. odnoschą, w przyazny swey przeciwko nam y w dobrym sąsieczthwye niedomiennie trwacz, a tho nam y poddanym naschim szamym skuthkiem pokazowacz bendziesch. A s thym t.m. dobrze zdrowego bycz ządamy. Dat Lublin 15 septemb⟨ris⟩.

BNW—BOZ, 1 293, f. 111—112ᵛ. Copie din 1831.

Puternice domnule prieten şi vecin al nostru tare drag. Lucrurile acestea, pe care le-am aflat din cartea de acum mai amărîtă a domniei tale, ne-au venit cu mare mirare, deoarece acea ştire, pe care d-ta binevoieşti să o ai despre ei⟨Łaski şi boierii pribegi⟩, este falsă şi se vede că este dată d-tale de acei oameni, care nu văd cu bucurie prietenia şi buna vecinătate dintre noi şi d-ta. Pentru că mai întîi ce scrii d-ta, cum că Łaski ar fi fost trimis de noi într-o solie oarecare la împăratul creştin, despre aceasta noi nu ştim nimic şi nici n-am folosit în acest timp pe Łaski în vreo slujbă sau solie a noastră. Dar fiindcă el a plecat din regatul polon fără ştirea noastră la împăratul creştin, a făcut aceasta poate datorită supuşeniei sale, deoarece are sub împăratul creştin Kežmark-ul şi alte multe proprietăţi ale sale, în care îşi are în acest timp aceasta şi alte aşezări ale sale. Despre ceea ce-mi mai scrii d-ta cum că Łaski, venind din acea solie, s-ar fi referit în unele pricini la d-ta, şi anume că ar fi lăsat în Moldova oameni şi bani mulţi şi că tătarii ar fi năvălit în ţara noastră cu ştirea şi cu ajutorul d-tale, noi n-am auzit nicicînd aceasta din partea lui Łaski, şi la urma urmei nu ştim nici dacă el s-a întors pînă acum din Ţara Nemţească în ţara noastră, şi de asemenea este un lucru puţin asemănător adevărului ca el să întreprindă asemenea lucruri şi să se plîngă în faţa noastră, lucruri pe care să le întreprindă împotriva voinţei şi a asprei noastre interdicţii. Dar afară de aceasta, dacă el sau alt cineva ar fi vrut să ne aducă la cunoştinţă ceva asemănător despre d-ta, am fi ştiut, în virtutea acestei bunăvoinţe şi prietenii ce o avem cu d-ta, în ce fel să primim aceasta şi n-am fi pregetat să înştiinţăm d-tale de unde provine aceasta. Şi despre acest lucru s-a dat ştire falsă d-tale, că noi am fi dat voie lui Łaski, în urma unei asemenea referiri şi învinuiri aduse d-tale, şi i-am fi îngăduit să pornească, la voia sa, război, ca duşman, împotriva d-tale şi a ţării d-tale, căci aceasta n-a fost nicicînd în gîndul nostru, ci, dimpotrivă, după cum totdeauna mai înainte s-a arătat în chip remarcabil din partea noastră bunăvoinţă faţă de d-ta şi povaţă în vederea securităţii d-tale, tot aşa şi în tot acest timp am păzit cu stăruinţă ca să nu se treacă din partea noastră cu nimic în această privinţă peste jurămîntul nostru, ca şi odinioară. Şi cu toate că prin edictul dat în dietă am poruncit aspru ca în timpul acesta nici un supus al nostru să nu îndrăznească să meargă în slujba ostăşească în ţări străine şi cu toate că n-am putut avea nici o ştiinţă ca cineva să fi îndrăznit să facă aceasta împotriva acestei porunci a noastre, totuşi, îndată ce am aflat din cea dintîi carte şi solie a d-tale că Łaski s-ar pregăti aici, în ţara noastră, împotriva d-tale, n-am pregetat să trimitem îndată un curtean al nostru ca să se informeze cu stăruinţă în ţara noastră despre Łaski şi să-l oprească, în numele şi în virtutea autorităţii noastre, oriunde l-ar găsi de la această întreprindere. Pe lîngă aceasta, dacă el sau alt cineva n-ar voi să ţină seamă de asemenea interdicţie a noastră, am recomandat voievodului Ruteniei, hatmanul

Coroanei noastre, să angajeze cu bani pentru paza regiunii de la hotar şi pentru securitatea d-tale un anumit număr de mercenari, ca, împreună cu staroştii noştri de la graniţă, cărora le-am poruncit acum din nou, să oprească prin orice mijloc trecerea duşmanilor d-tale, oricine ar fi ei, în ţara d-tale. Şi aşa credem că, printr-un asemenea avertisment stăruitor al nostru şi prin pregătirea şi a d-tale, despre care ne scrii, poţi ieşi din orice primejdie a d-tale din această parte de aici. Lucru pe care noi îl dorim sincer d-tale, ca unui prieten şi vecin al nostru drag şi (după cum sîntem obişnuiţi) nu vom înceta să ne îndeplinim totdeauna datoria şi obligaţia noastră, pe care le avem, după tratat, cu împăratul turcesc şi cu d-ta, şi nu ne îndoim că d-ta, pe viitor, fără a te grăbi să dai crezare unor asemenea ştiri false, pe care oamenii care ne invidiază le aduc d-tale, vei stărui neschimbat în prietenia d-tale faţă de noi şi în bună vecinătate, şi aceasta ne vei arăta-o nouă şi supuşilor noştri cu acelaşi succes. Cu aceasta, îţi dorim d-tale să fii bine sănătos. S-a dat din Lublin, 15 septembrie.

141 **Varşovia, 10 octombrie 1566.**

INSTRUCŢIUNILE LUI BYSTRZYKOWSKI, SOL ÎN MOLDOVA

Regele a aflat cu uimire de reţinerea lui N. Brzeski, solul său la Poartă. Prin aceasta, Alexandru Lăpuşneanu dă dovadă de rea voinţă, de răutate şi de nerecunoştinţă. Dacă el a făcut aceasta cu scopul de a exercita presiuni asupra regelui pentru a nu permite lui Łaski să atace Moldova, i se va răspunde că s-au luat măsuri pentru paza frontierei şi pentru izgonirea pribegilor români. Brzeski are nevoie în solia sa la Constantinopol de textul tratatelor moldo-polone din 1538 şi 1553.

Instructia iego kro. mczy do voiewodi voloskiego Bistrzikowskiemu X-go dnia octobr⟨is⟩ w r.p. MDLXVI w Warszawie dana.

Poslaniecz j.k. mczy oddawschy lysth od j.k. mczy panu voiewodzie voloskiemu a przyasn sąsieczką yemu opowiedawschy, w then sposzob do nyego ymienyem krolya j. mczy mowycz bendzye.

Z niemalym tho podzywyenyem j.k.m. przymowacz raczy yz pan voyewoda volosky posla j.k. mczy, ktorego k.j.m. w tym czaszie do czerzarza tureczkiego w pilnich sprawach a potrzebach swoich wyprawicz raczyl, hamuye any go z zyemye swoyey wypusczicz chcze, gdysch to pan woywoda czyny nie thilko przecziwko przysiedze szwey ktorą przymierze, przyasn y dobre sąsieczthwo kroliowy j.m.y pansthwa j.k.m. mocznye obowiązal, alye tez przecziwko prawu y zachowanyu pospolithemu wsech narodow chrzesczyanskich y poganskich, ktorzy poselsthwu wscheliakich czudzoziemskich przez pansthwa swoye bronicz nye zwykly. Czo tez szobye j.k.m. tym wieczey po panu voyewodzie voloskim obyeczowal, yako po czlowieku chrzesczyanskim, ze on y przymierze poprzysiezone y przyasn a dobrodzieysthwa y uczynnosczi j.k.m. przecziwko sobye (ktoremu w pamieczy bycz a mogą liepiey w they mierze) u sziebye uwazycz myal, a zwlascza yz j.k.m. ynschą drogę do c.j.m. tureczkiego natenczasz miecz mogącz radniey[1], tho poselsthwo swoye do czes. tureczkiego przes zyemie

voloską obroczycz raczyl, nie chcącz tez pana voiewodi voloskiego w przyaczielskim nawidzenyu y opowiedzeniu przyazni szwey przeczywko niem przes tegosch posla szwego zaniechacz y rozumieiącz isch thamthędy iako przez ziemie samegosch czes. turecz. tym richleische przesczie poszel j.k.m. myecz myal. Czo isch sye inaczeyza yakąsch niechęczią a nyewdzięcznosczią pana voiewody woloskiego sthalo, thedy thego j.k.m. wdzieczuye przymowacz nye moze. A tak ząda j.k.m. y pilnye napomyna aby pan voyewoda takowego niechętnego przedsyewzieczya swego przecziwko k.j.m. y pansthwam j.k.m. ktore y w they rzeczy pokazuye poprzestawschy, posla thego j.k.m. dluzey nye hamowal, alye go razem przy bytnosczy teraznieyschego poslancza j.k. mczy przez zyemie szwoye do c.j.m. tureczkiego wolnye przepusczil.

Abowyem gdyby thego pan voiewoda uczynicz nie chczial, tedy j.k.m. nalyazlby y terasz ynschą drogę ktorąby inschego posla szwego do czes. j.m. tureczkiego poslal, przes ktorego nye zanyechalby tez j.k.m. przed czes.j.m. tureczkym przypomionacz y oswiadczycz szye o thakowey niechęczy i nedobrym zachowanyu pana voiewody voloskiego przeczywko sobye y pansthwam swoym, ktore j.k.m. od pana woiewody potyka nad przymierze ktore y[2] cz.j.m. tureczkym i ziemyam yego voloską zosobna miecz raczy. A sam j.k.m. wyedzialby thesz iakoby sie napothym przecziwko panu voiewodzye voloskiemu y pansthwa yego zachowywacz myal.

Gdzyeby pan woiewoda voloski hamowanya thego posla naschego przyczany[3] dawacz chcial niebespieczensthwa przeczywko nyemu y ziemy voloskiey ktore szie tu w ziemy naschey od nyktorych poddanych j.k.m. wsczynacz mialy, tedy mu na tho poszel j.k.m. odpowie, yz ztąd przyczyni p. woiewoda miecz nye moze, bo isz takowe sluzby ktorego o thym dochodzily omilne byly, w thim go iuz przedthym j.k.m. przez piszanie szwoye i posla iego wlasznego upewnycz raczyl. A choczya j.k.m. o thakowym przedsziewzieczіu niektorych poddanych swoych zadney pewney wiadomosczy myecz nye mogl, iednak na szamo poszelsthwo a pyszanye p. voiewody voloskiego chnet zarazem y na graniczach a przechodzyech do ziemye voloskiey y okolo Laskiego z ynschymy, o ktorych p. voyewoda podeyrzenye mial, wielką opatrznoscz uczynicz raczyl. Tak yz ani Laski (ktory y teraz na Kyezmarku yesth) any zaden takowy w ziemy j.k.m. od thego czaszu nie poslal. A ieschcze nadto j.k.m. raczyl w thim czaszie rozeslacz srogye listhy swoye do starosth pogranycznych y ynschich aby wschytkye zbyegy woloskye z ziemye j.k.m. wywolali, tak zeby zaden z nich pod straczeniem gardla y maiethnosczy do bliskiego S. Marczyna w ziemy krolia j.m. nalyezion nie byl, dawaiącz pelną mocz wschitkym poddanym swoym aby kazdemu takowe zbiegy gimacz y lupicz w ziemy j.k.m. wolno bywalo, a starosthom pogranicznym roszkazuiącz aby tez tego samy dopomagaly. I zawzdy sye tho pokazacz moze yz y w they y przedthym w ynschych wyeliu rzeczach doszycz zawzdy j.k.m. przeczywko panu voiewodzye volosskyemu y pansthwu czynicz raczyl. Czo sye yednak p. woyewoda malo wdziecznym bycz pokazuye nie tylko nathenczasz w hamowanyu tego posla j.k.m., alye tez y przedthym w pomordowanyu Dymideczkich y utrapienyu inschich poddanich pogranicznich j.k.m., na ktore szye y theras ieschcze poddany j.k.m. uskarzacz nie przestawayą.

A tak j.k.m. gotow iesth y terasz trwacz w they przyazny przeczywko panu voiewodzie voloskiemu y pansthwu yego, ktora szie pothenczasz

za poprzisiezonym przimierzem z strony j.k.m. zawzdy nyeodmiennie pokazowala, tylko zeby szie tez pan voiewoda z strony szwey w powynnosczy szwey y przyazny przecziwko kroliowy j.mczy lyeiey[4] baczyl, poprzestawschy takowych postempkow ktorebi do rozerwanya spolney przyazny i milosczy samsieczkiey prziczine dacz mogly.

Dan tez yesth pod thakąz datą lyst j.k.m. wierzączy do voiewodi voloskiego Bistrikowskiemu in eundem sensum iako instructia, iedno kroczei.

Do instructiei poselstwa thego iesth potrzeba :

Naprzod : Isz u Despotha bendą przysziegi thy ktorą uczynil yadącz na pansthwo pod pyeczeczią yego pilnye potrzeba.

Druga : pacta ktore byly czynione z Piotrem woiewodem pod Choczymiem przez pana z Tarnowa niedawno zeslego.

Pothym tych pact ktore nyebosczyk pan z Tęczyna s panem Boratynskim z Alexandrem voiewodą czinily, ktore sznad nie po mysly j.k.m. byly sprawione, przetho isz tich nye miely czo s Piotrem byly stanowione, asz potym j.k.m. thego przes insche posly poprawowacz raczyl, zwlaschcza okolo rzeczy granicznych, iako kupczom, gosczynczow y czynienia seymow na granyczy okolo sprawiedliwosczy, bo sie tho therasz wschitko odmyenilo, potrzeba naprawy.

Tez kogo krol j. mcz bendzie raczyl poslacz ze mną, to szye tak zachowiwa aby szobie czego nye mial za zelzenye...

BNW—BOZ, 1 293, f. 104v—107. Copie din 1831.

Instrucțiunile date din Varșovia, în ziua de 10 octombrie anul Domnului 1566, de m.s. regele lui Bystrzykowski la voievodul Moldovei[5].

Trimisul m.s. regelui, dînd domnului voievod al Moldovei cartea din partea măriei sale și asigurîndu-l de prietenia sa de vecin, îi va spune în numele măriei sale așa :

Nu cu mică mirare m.s. regele binevoiește să afle că domnul voievod al Moldovei oprește pe solul[6] măriei sale, pe care măria sa a binevoit să-l trimită în acest timp la împăratul turcesc în afacerile și trebuințele sale grabnice, și că nu vrea să-i dea drumul din țara sa, căci domnul voievod face aceasta nu numai împotriva jurămîntului său, prin care s-a îndatorat puternic să păzească tratatul, prietenia și buna vecinătate cu m.s. regele și cu țara măriei sale, ci și împotriva dreptului și obiceiului public al tuturor popoarelor creștine și păgîne, care nu obișnuiesc să interzică nici unei solii străine să treacă prin țara lor. Lucru la care m.s. regele s-a așteptat cu atît mai mult de la domnul voievod al Moldovei, ca de la un creștin, ca să aibă în vedere atît tratatul întărit prin jurămînt, cît și prietenia, binefacerile și bunăvoința m.s. regelui față de el (în amintirea căruia acestea pot fi mai bine întipărite), mai ales că m.s. regele, neputînd găsi atunci nici un alt drum la m.s. împăratul turcesc, a binevoit să îndrepte această solie a sa la împăratul turcesc prin țara Moldovei, nevoind de asemenea să neglijeze de a vizita prietenește, prin același sol al său, pe domnul voievod al Moldovei și de a-l asigura de prietenia sa față de el, și înțelegînd ca solul măriei sale să treacă cît mai repede pe acolo, ca prin propria țară a aceluiași împărat. Lucru care, fiindcă s-a întîmplat altfel din pricina unei rele voințî sau a unei nerecunoștințî oarecare a domnului voievod al Moldovei, m.s. regele nu-l poate primi cu amabilitate. Și așa m.s. regele cere și atrage

stăruitor atenția ca domnul voievod, încetînd asemenea răuvoitoare între-prindere a sa, pe care o arată în această privință împotriva măriei sale și a statelor măriei sale, să nu-i oprească mai mult timp solul, ci să-i dea drumul, în prezența trimisului actual al măriei sale, prin țara sa la m.s. împăratul turcesc.

Căci dacă domnul voievod n-ar voi să facă aceasta, m.s. regele ar găsi și acum o altă cale pe care să trimită un alt sol la m.s. împăratul turcesc, prin care măria sa n-ar pregeta să amintească și să se plîngă în fața m.s. împăratului turcesc de o asemenea reavoință și rea purtare a domnului voievod al Moldovei față de el și față de statele sale, pe care măria sa o întîmpină din partea domnului voievod, împotriva tratatului ce binevoiește să-l aibă cu m.s. împăratul turcesc împreună și cu țara sa a Moldovei în parte. Și însuși m.s. regele ar vedea, de asemenea, cum să se poarte în viitor față de domnul voievod al Moldovei și față de țara sa.

Dacă domnul voievod al Moldovei ar vrea să pună pricina opririi acestui sol al nostru pe seama primejdiei ce s-ar isca împotriva lui și a țării Moldovei aici în țara noastră din partea unor supuși ai m.s. regelui, atunci solul măriei sale îi va răspunde la aceasta că de aici domnul voievod nu poate avea pricină, căci m.s. regele a binevoit deja mai înainte să-l asigure prin cartea sa și prin propriul lui sol că asemenea știri, prin care i s-a adus aceasta la cunoștință, au fost false. Și deși m.s. regele n-a putut avea nici o știre sigură despre o asemenea întreprindere a unor supuși ai săi, dar chiar în urma soliei și a cărții domnului voievod al Moldovei a binevoit să ia imediat măsuri întinse atît la granițe și la trecerile în țara Moldovei, cît și în privința lui Łaski cu ceilalți, față de care domnul voievod avea bănuială. Așa că nici Łaski (care se află acum la Kežmark) nici altul asemenea n-a trimis, începînd din acel moment, pe nimeni în țara m.s. regelui. Iar pe lîngă aceasta, m.s. regele a binevoit să trimită în acest timp scrisorile sale severe staroștilor de la hotar și altora ca să izgonească pe toți fugarii moldoveni din țara măriei sale, așa ca nimeni dintre ei, sub pedeapsa pierderii capului și a averii, să nu se găsească în țara măriei sale pînă la proximul Sf. Martin[7], dînd deplină putere tuturor supușilor săi să fie permis fiecăruia să prindă și să prade pe asemenea fugari în țara măriei sale, poruncind staroștilor de la graniță ca să le ajute la aceasta. Și totdeauna se poate demonstra că și în aceasta și în multe alte pricini de mai înainte m.s. regele a binevoit să facă mereu bine domnului voievod al Moldovei și țării sale. Dar domnul voievod se arată puțin recunoscător nu numai acum, cu oprirea acestui sol al m.s. regelui, ci și mai înainte, cu uciderea nobililor Dymidecki și cu chinuirea altor supuși ai m.s. regelui de la hotar, împotriva cărora și acum încă supușii m.s. regelui nu încetează să se plîngă.

Și așa m.s. regele este și acum gata să stăruie în această prietenie a sa față de domnul voievod al Moldovei și de țara sa, prietenie care s-a arătat pînă acum neschimbată din partea măriei sale, potrivit tratatului întărit prin jurămînt, numai ca și domnul voievod să se poarte din partea sa mai bine în această îndatorire și prietenie a sa față de m.s. regele, încetînd cu asemenea fapte rele, care ar putea da pricină pentru stricarea prieteniei comune și a dragostei de vecin.

Sub aceeași dată a fost dată lui Bystrzykowski și scrisoarea m.s. regelui de acreditare a lui către voievodul Moldovei, *în același sens* ca și instrucțiunile, numai mai pe scurt.

★

La[8] instrucţiunile acestei solii este nevoie:

Mai întîi: este nevoie urgentă de acel jurămînt, care s-a aflat la Despot şi pe care l-a făcut sub pecetea lui, cînd a mers în domnie[9].

În al doilea rînd: de pactele care au fost făcute cu Petru voievod[10] lîngă Hotin de către domnul de Tarnów[11], mort nu demult.

Apoi de acele pacte pe care le-au făcut răposatul de Tenczyn şi domnul Boratyński cu Alexandru voievod[12], care desigur n-au fost făcute pe gîndul m.s. regelui, deoarece ei nu le-au avut pe acele ce au fost stabilite cu Petru[10], pînă cînd după aceea m.s. regele a binevoit să le îndrepte, prin alţi soli, mai ales în privinţa pricinilor de frontieră, ca cele referitoare la negustori, la drumuri, la ţinerea adunărilor de la hotar în legătură cu împărţirea dreptăţii, căci acum totul s-a schimbat, este nevoie de o corectare a pactelor.

De asemenea pe cine m.s. regele va binevoi să-l trimită cu mine[6], acela să se poarte în aşa fel, ca să nu i se aducă vreo jignire.

⟨Urmează propuneri făcute de Brzeski în legătură cu tătarii, cu îndeplinirea soliei sale la Constantinopol etc.⟩.

---

[1] Corect: żadniej.
[2] Corect: z.
[3] Corect: przyczyny.
[4] Corect: lepiej.
[5] Alexandru Lăpuşneanu.
[6] Nicolae Brzeski.
[7] 11 noiembrie.
[8] Adaosul de mai jos aparţine lui N. Brzeski.
[9] Vezi nr. 114.
[10] Petru Rareş, în 1538.
[11] Ioan Tarnowski.
[12] Alexandru Lăpuşneanu. Vezi nr. 84.

142 **Iaşi, 22 octombrie 1566.**

NICOLAE BRZESKI CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Au trecut şase săptămîni de cînd este reţinut la Iaşi din cauza lui Łaski, de care Lăpuşneanu se teme că năvăleşte în ţară. Domnul are pregătită oaste mare şi dispune de aprobarea noului sultan pentru război. El trimite sol pentru a afla precis dacă Łaski vine asupra lui cu sau fără permisia regelui.

Sluzby me zyczliwe zalieczam pilnye w laske w.k.m. mego mcziwego pana, zdrowia dobrego ze wschitkimy pocziechamy od pana Boga wiernie zicze.

Wyem ze nie yest tayno w.k.m. memu m. panu yz nie [1] szam pan woyewoda volosky iuz tho 6 niedzial przy szobie dzierzy dlya pana Laskiego, czo go sam y wtworza [2] zeby na my mial iscz z ynszym hospodarem, y dliathego theraz poszila do krolia j.m. chcząc pewnye wyedziecz yesli to czyni z wolią kroliewską albo nye. J trzeba thego iego posla pewnye s czym odprawicz, bo niedarmo szie ma liudzi pogothowiu nye malo y ktemu jako on powiada dozwolyenie ma od thego nowego czeszarza gdzyeby

szie czo pokazalo strony pana naschego, a persuasiam zadną nie ugrozy, yako szie w.m. moy mcziwy pan sprawy z tego listhu czom go pyszal ku j.k.m., bo sam nowiny w tey ziemy yako y o mnye pewnye. Jedno ia tho u swego mcziwego pana prosche zebym sam dlugo nye siedzial. A day panie Boze abym w.k.m.m.m. pana w dobrym zdrowiu oglyądal. Dan z Jasz we wthorek 22 dnia pazdziernika roku panskiego 1566. Ziczliwy y powolny sluzebnik, Mikolay Brzesky j.k.m. sekretarz i dworzanin.

Dlya pana Boga czuyczie szie w.m. bocz yuz zewsząd za szczyaną gore. Niechay j.k.m. na perswaziach pana woiewody woloskiego nye przestawal, o thy upominky nye potrzeba ich teraz yuz to sam myecz na mnye bendzie, yedno zeby wzdy mye czym rathowano dlia ich niewstidliowego zebractwa. Moze szie krol j.m. sprawowacz yednim poslem gdy do krolia j. mczi przyedzie, ya kogo trudno zbycz, a czoz ya szam wielymi ych mam szie oganiacz potrzeba therasz principys obstawiacz. K.j.m. kaze stharosthom swym w Tatary uderzycz nye roztargnie szie dliathego przimierze any ich nikt rathuye, a nyechby wzdy szie znacz nie smiano. Juz czy nas Thurczy i Tatary mnychi zowią, a thego posla woloskiego prosche nyechby bez omieszkania odprawiono, bocz mye sam zowąd poky ten nye zyezdzy. Proschylem go aby mye byl do kroliewcza puszczil dlia onego poschelsthwa. Nye chczial.

BNW—BOZ, 1 293, f. 88—89. Copie din 1831.

Recomand stăruitor slujbele mele graţiei măriei voastre regeşti, stăpînului meu milostiv, dorindu-vă cu credinţă bună sănătate, cu toate bucuriile de la Domnul Dumnezeu.

Ştiu că nu este necunoscut măriei voastre, stăpînului meu milostiv, că domnul voievod al Moldovei [3] mă ţine la el acum de şase săptămîni, din pricina domnului Łaski, pe care îl face că „are să vină asupra mea cu un alt domn", şi de aceea trimite acum la măria voastră, voind să ştie cu adevărat dacă el face aceasta cu voia regelui sau nu. Şi este nevoie ca solul său să fie întors cu ceva sigur, căci nu degeaba îşi are mulţi oameni în stare de alarmă, iar pe lîngă aceasta are, după cum spune el, permisie din partea acestui împărat nou [4], dacă s-ar arăta ceva din partea stăpînului nostru, şi nu-l înspăimîntă nici un sfat, după cum măria voastră, stăpînul meu milostiv, ai cunoştinţă din acea carte pe care am scris-o măriei voastre, căci sînt în ea noutăţi sigure din această ţară şi despre mine. Numai că eu mă rog stăpînului meu milostiv ca să nu şed mult aici. Şi dă Doamne să văd pe măria voastră în bună sănătate. S-a dat din Iaşi, marţi, în ziua de 22 octombrie, anul Domnului 1566. Binevoitor şi supus servitor, Nicolae Brzeski, curtean şi secretar al m.s. regelui.

★

⟨Către dregătorii cancelariei regelui :⟩ Pentru Dumnezeu, simţiţi-vă domniile voastre, căci deja din toate părţile după perete sînt munţi. M.s. regele să nu se oprească la sfaturile domnului voievod al Moldovei, iar despre acele daruri, nu-i nevoie acum de ele, ca să le am la mine, doar să-mi ajute la ceva, pentru neruşinata lor [5] cerşetorie. M.s. regele poate să se achite printr-un sol, cînd va sosi la măria sa; eu greu pot scăpa de ei, şi singur urmează să mă descurc cu cei mari ai lor; acum trebuie să ne abţinem de a *principii*. M.s. regele să dea poruncă staroştilor săi să lovească în tătari. Nu se va călca din această pricină tratatul şi nici nimeni nu le va da ajutor,

şi să nu se rîdă poate de aceasta. Aceşti turci şi tătari ne zic deja călugări. Iar acest sol moldovean rog să fie trimis înapoi fără întîrziere, căci mă ţin pe mine aici pînă cînd va sosi el. L-am rugat [6] să-mi dea drumul la prinţul regal [7] pentru acea solie. N-a voit.

---

[1] Corect: mię.
[2] Corect: wytwarza.
[3] Alexandru Lăpuşneanu.
[4] Selim al II-lea (1566—1574).
[5] Turcilor.
[6] Pe Alexandru Lăpuşneanu.
[7] Ioan Sigismund Zápolya, voievodul Transilvaniei, fiul regelui Ioan Zápolya.

143 **Iaşi, 28 octombrie 1566.**

NICOLAE BRZESKI CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Alexandru Lăpuşneanu i-a declarat că-l va reţine pînă la întoarcerea solului său, Mateiaş, de la rege. A fost chemat de el pentru a-i anunţa victoria turcilor asupra austriecilor. Acest eveniment, ca şi urcarea noului sultan în scaun, au fost sărbătorite la Iaşi prin parăzi şi focuri de artilerie, iar doamna a împărţit cu acest prilej daruri. Domnul, care are oastea pregătită, s-a bucurat că regele n-a permis lui Łaski să năvălească în Moldova. El se tratează la picior de rana primită în Transilvania. Domnul Ţării Româneşti i-a trimis în ajutor 5 000 de oameni.

W.k.m. panu szwemu oznaymuye dzyszieischego dnia przislal do mnie hospodar canclierza swego abim w.k.m. oznaymil iz mie dliatego zatrzymal iz czeszarz tureczky stary umarl, a tego pomniecz nie chcze yzem go proszil aby nie [1] pusczil do kroliewicza węgierskiego i powiedalem mu ze mam poschelstwo do niego od w.k.m. On mye przedsye dzierzy az do thego czaszu y pewnie mye nie odprawy az ten yego poszel sam do niego wroczy. Dal my sam znacz pan kamienieczky yz w.k.m. raczyl szam poszilacz do niego, za czo ya w.k.m. panu szwemu dziekuie y zaslugowacz yako wierny sluzebnik y poddany wiernie powienien bęndę. Wsakze yako wirozumiem z niego yesli mye pewnie sam szowąd pusczy skoro then yego Mathias zyezdzy od j.k.m., tedybym dal znacz temu poslowy w.k.m. do pana kamienieczkiego zeby sam nie iezdzil bo niemasz szie sam po czo quapicz, gdisz mu to wolno posli w.k.m. zadzierzywacz oprocz ynnych despectwow. Alye to wschystko czas swoi okaze.

Dnya wczorayschego przischlal po mye do sziebie y w rzeczy zaloscią my powyadal o tey niephortunney bytwie czeszarskiey z Turky y powiedzial my iz liudzi barzo wielye pomordowanych mlodych i starych y więzniow przez sto tysiącz. Powyedzial on ze dwa, alyem yedno yeden smyal napyszacz. Zamkow siedmnasczie. Tho czy miely wziącz.

J powtore dzisz do mnie wskazal ze: ya nie mogę szie [2] odprawicz poki ten moy poszel nie zyedzie od k.j.m. Dzisz tez czynil drugi a tho powiada ze prawye do nyego czeszarz mlody poslal triumph z dzial strzelial. Domnie do iednego monastera poslal z dary, dziekuiancz panu Bogu za tho iz then nowy czeszarz nastal, a thakye mu pan Bog schczesczie dal. TŁy woyska w yego ziemi, o ktorichem w.k.m. pyszal, i do thego czaszu ma pogothowiu, bom szam z iego hetmanow czeste rozmowy miewal, y pewnie ze chczyal na zyemie w.k.m. uderzicz, alye mu albo od czeszarza

nye pothuschono albo Multanye nie chczieli iscz na polye ku Tatarom. A tho go thesz nie mniey pocieschilo ze w.k.m. pana Laskiego pohamowacz raczyl i tho wczorayschego dnia przedemną powiadal iz sye w chelmye lieczy na nogę czo w Węgrzech raniono. Bo tak dobrze wye w ziemi w.k.m. czo sye iedno y u w.k.m. dzieye y u kazdego pana w ziemy w.k.m., czego my y listy pokazal by tak byl moczny iako czuty [3] moglby go Maczedoniskiemu Alexandrowy rownacz. S tym day panye Boze abym w.k.m. pana szwego w dobrym zdrowiu ogliądal. Dan z Ias w sobothę 28 dnia pazdziernika 1566.

Pyszalem w.k.m. panu szwemu zeby w.k.m. nye raczil poslacz upominkow temu nowotnemu czeszarzowi, alie yz mu szie tam posczeszczilo w Węgrzech, a ktemu nowotny, yako sye w.k.m. zdacz bendzie, alyem y tak rok gdym do niego yezdzil z listem przimiernym od w.k.m., thedy then czo naprzecziw mnie wyezdzal, Humar aga, napierwey mye o upominki pital. Iesth iakiesch zamieschanie w woysche tureczkym. Baschowye sye nie zgadzayą o czeszarza. Snadz tam byly ynschego obraly niz then przyschedl. J tho pewna by ni tho zeby woievwoda woloszki swymy liudzmi nie proznowal, bo dzis w noczy iego hetman z Mulczyan przyachal. Dal mu multanski woiewoda 5 tysieczy liudzi na pomocz i stho kony Turkow. Dzis thenze iego hetman byl u mnye przed gospodą y wdawal sye ze mną w rzecz iz hospodar bendzie strzegl przisziegy z k.j.m., a przedszye nie wyem czemu liudzie zibiera. 24 septembris sulthan Selim wyachal do Konstantynopolia na stolycze, yedno przez dzien przemieschkawschy do woyska iachal. Do thego czaszu nycz pewnego z woyska nye slychacz.

BNW—BOZ, f. 87—88. Copie din 1831.

Aduc la cunoştinţa măriei voastre, stăpînului meu, că astăzi domnul [4] a trimis la mine pe logofătul său ca să informez pe măria voastră că de aceea m-a reţinut, pentru că a murit împăratul turcesc cel bătrîn [5]. Şi nu vrea să-şi aducă aminte că eu l-am rugat să-mi dea drumul la prinţul regal al Ungariei [6], şi i-am spus că am solie la el din partea măriei voastre. El mă ţine pînă acum şi de bună seamă că nu mă va trimite înapoi pînă cînd nu se va întoarce la el acel sol al său. Domnul castelan de Cameniţa m-a înştiinţat că măria voastră însuşi a binevoit să trimită la el, pentru care lucru eu mulţumesc măriei voastre, stăpînului meu, şi voi fi dator să vă slujesc cu credinţă, ca un servitor şi supus credincios. Totuşi, după cum înţeleg de la el, de-mi va da într-adevăr drumul, îndată ce acel Mateiaş al său va sosi de la măria voastră, atunci aş da de ştire acelui sol al măriei voastre la domnul de Cameniţa ca să nu meargă la el, căci n-ai la ce să te grăbeşti, deoarece lui îi este permis să reţină solii măriei voastre, pe lîngă alte jigniri. Dar toate acestea le va arăta timpul.

Eri a trimis după mine 〈ca să vin〉 la el şi în discuţia avută mi-a vorbit cu tristeţe despre acea luptă nenorocită a împăratului 〈creştin〉 cu turcii [7] şi mi-a spus că au fost ucişi foarte mulţi oameni, tineri şi bătrîni, şi prizonieri, peste o sută de mii. Mi-a spus că două, dar eu am îndrăznit să scriu numai o sută de mii. Cetăţi şaptesprezece. Aceasta ar fi luat aceştia 〈turcii〉.

Şi din nou mi-a spus astăzi că: „Eu nu te pot concedia pînă ce nu vine acel sol al meu de la m.s. regele". Astăzi a făcut al doilea triumf şi a tras şi din tunuri, şi spune că împăratul cel tînăr [8] a trimis de-a dreptul la el. Pe doamna a trimis-o la o mănăstire cu daruri, mulţumind Domnului

Dumnezeu că a venit acest împărat nou [8] şi că Domnul Dumnezeu i-a dat un asemenea noroc. Acele oşti, despre care am scris măriei tale, le are pînă acum în stare de alarmă în ţara sa, căci însuşi eu am avut dese convorbiri cu hatmanii săi, şi de bună seamă că voia să lovească în ţara măriei voastre, dar fie că nu i s-a îngăduit de împărat, fie că muntenii [9] n-au voit să meargă în cîmpie spre tătari. Şi nu mai puţin l-a bucurat faptul că măria voastră a binevoit să oprească pe domnul Łaski. Şi ieri a spus în faţa mea că se tratează cu cretă la piciorul la care a fost rănit în Ungaria [10]. Căci atît de bine ştie ce se întîmplă în ţara măriei voastre şi chiar la măria voastră şi la fiecare magnat din ţara măriei voastre. Despre care lucru mi-a arătat şi scrisori: a fost atît de puternic, că străinii l-ar putea asemăna cu Alexandru Macedon. Cu aceasta dă Doamne să văd pe măria voastră, stăpînul meu, în bună sănătate. S-a dat din Iaşi, sîmbătă, în ziua de 28 octombrie 1566.

Am scris măriei voastre, stăpînului meu, ca măria voastră să nu binevoiască să trimită daruri acestui împărat nou [8], dar fiindcă a avut noroc acolo în Ungaria, şi pe lîngă aceasta fiind şi nou, cumva socoti măria voastră. Dar eu, acum anul, cînd am mers la el cu tratatul de la măria voastră, cel ce a venit în întîmpinarea mea, Humar aga, mai întîi m-a întrebat de daruri. Este în oastea turcească o oarecare tulburare. Paşalele nu se înţeleg în privinţa împăratului. Se pare că acolo ele ar fi ales pe altul, înainte de a sosi acesta. Şi aceasta-i sigur că voievodul Moldovei nu stă degeaba cu oamenii săi, căci astăzi, în timpul nopţii, a sosit hatmanul său din Ţara Românească. Voievodul Ţării Româneşti [11] i-a dat 5 000 de oameni în ajutor, şi o sută de călăreţi turci. Astăzi acelaşi hatman al său a fost la mine în faţa gazdei şi a intrat cu mine în vobă, că domnul va păzi jurămîntul cu m.s. regele, „dar nu ştiu de ce strînge oameni". La 25 septembrie sultanul Selim a intrat în Constantinopol, în capitală, şi stînd numai o zi, a plecat la oaste. Pînă acum nu se aude nimic sigur de la oaste.

---

[1] Corect: mię.
[2] Corect: cię.
[3] Corect: cudzy.
[4] Alexandru Lăpuşneanu.
[5] Soliman I Magnificul.
[6] Ioan Sigismund Zápolya.
[7] Este vorba de războiul declarat de Soliman I Magnificul lui Maximilian al II-lea la 1 mai 1566, şi continuat de fiul său, Selim al II-lea.
[8] Selim al II-lea.
[9] Ostaşii din Ţara Românească.
[10] În Transilvania, în 1556 sau în 1558.
[11] Petru cel Tînăr (1559—1568), fiul lui Mircea Ciobanul.

144 **Knyszyn, 23 noiembrie 1566.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE UN DEMNITAR TURC

Ar fi trimis îndată un sol cu felicitări pentru noul sultan, Selim al II-lea, dar a aşteptat întoarcerea lui N. Brzeski, solul pe care-l trimisese la Soliman I şi care este reţinut pînă acum de domnul Moldovei. Îi cere să intervină pentru eliberarea lui.

... Alieszmy s tym oczekiwaly wroczenia stamtąd posla naschego ktoregoszmy byly do nieboschczyka oicza j.c.m. jeszcze za zywotha yego w niektorych pilnich sprawach naschich poslali, abiszmy pierwey z niego

sprawą okolo rzeczy tamtych wziącz mogli. Ktory poszel nasz iz sye ieschcze i do thego czaszu do nasz nie wroczil, bo go woiwoda volosky nye wiemy z ktorey przyczyny u siebie zadzierzal, a yz z tey przyczyny posla naschego wielkiego tak prętko do j.c.m. wyslacz nie mozemy ...

A kthemu zesz szie wm do c.j.m. przyczynicz raczyl aby za roskazanym j.c.m. ten to poszel nasz Brzeski od woiewody voloszkiego pusczon byl, boszmy mu roskazali aby thez prosto stamtąd do j.c.m....

BNW—BOZ, 1 293, f. 89—91. Copie din 1831.

... Dar am așteptat să se întoarcă de acolo solul nostru, pe care l-am fost trimis la răposatul tatăl [1] m.s. împăratului [2], încă pe cînd trăia el, în anumite treburi grabnice ale noastre, ca să putem lua de la el știre în privința acelor treburi. Care sol al nostru, pentru că nu s-a întors încă pînă acum la noi, deoarece l-a reținut nu știm din ce pricină voievodul Moldovei [3] la el, și din această cauză nu putem trimite atît de repede solul nostru mare la m.s. împăratul.

Pe lîngă aceasta, să binevoiești domnia ta să intervii la m.s. împăratul ca acest sol al nostru, Brzeski, să fie eliberat, la porunca m.s. împăratului, de către voievodul Moldovei, căci i-am dat poruncă să plece de acolo de-a dreptul la m.s. împăratul ...

[1] Soliman I Magnificul.
[2] Selim al II-lea.
[3] Alexandru Lăpușneanu.

145 **Iași, 1 decembrie 1566.**

NICOLAE BRZESKI CĂTRE SIGISMUND AUGUST

A fost eliberat de domn. Noul sultan a trimis după el și a îndemna pe domn să facă război Poloniei. Trupele domnului s-au întors din Ungaria. La fel și tătarii, care au trecut prin Moldova. Moartea sultanului Soliman Magnificul a fost ținută în secret opt săptămîni. Regele a făcut bine că a oprit pe Łaski și a alungat pribegii veniți din Moldova. Tătarii îndeamnă pe domn să atace Polonia.

Nayasznyeyszy mcziwy kroliu. W.k. mczy panu szwemu dzyekuye za the mcziwą laskę ktorą w.k.m. vkazal nade mną naimnieyschym slugą szwym a nawieczey nad sprawamy szwemy. Jako skoro sam pan Bysrzikowsky przyachal, zarasz mye wolno pusczal. Gdzyebym chczyal yachacz, alye yzem dal znacz ku w.k.m. o szmerczy stharego czeszarza, a ktemu y nauke to thego nowego, dlya thego czaszu sam na tho czekam. Przyszilal thez szam po mye then nowothy czeszarz tureczki czauscha szwego y nawiedzancz mye i zebym byl zarasz tam yachal do czeszarza, alyem go s tym odprawyl ze czekam na nauke od j.k.m. ktory zarasz s thym do czeszarza poyechal. Przyschylal thesz szam drugiego czausza do voyewody aby woyowal ziemye w.k.m. iesly krzywdy nie ma, a ieslibych mial yaką krzywdę, będę ya cziebye bronil, a thy sziecz s pokoyem. Juz szye wroczil then czeszarz z Wegier nazad do Constantinopolya. Myal wyachacz 4 Decembris, thak my then czausch powiedzyal czo do mnye przyyezdzal. Volochowye yuz tesch przyschly z Wegier. Tatarowie w thym thegodnyu przesly przez zyemye voloska, a naprzecziwko themu czarzikowy wyslal oczyecz dawno wyelkye woysko Tatarow w polye, ktorzy na my [1] czekayą do Dniepr nye zamarzl, a w skoro szye z nym spotkayą,

polozywschy kosz kędy nad Nieprem, mayą uderzacz pewnye na zyemye w.k.m. Then czarzik sam przyschedl z wyelkyemy plony liudzy. Kroliewicz j.m. węgierski, gdy szye roziedzaly od Tokayu, ktorego nye dobyly przes yakąsz nyezgodę o ych bythwę z Tatary o wyeznye zalosczy patrzacz na nye z Turkom szye dostalo przy Tatarzech. Pan Bog wye czo s tego bendzye. Bo y Wolochy polupiono na graniczach węgierskich. W.k.m. oznaymuye yako baschowye madrze zataily szmerczy czeszarskiey przez osm nyedziel az syn y na stolicze y do voyska przyachal. Ze o thym nikt nye wiedzyal. Jesth yeden bascha Mustapha y zową ktori byl podobien nieczo twarzą y brodą do nyebosczyka y wskoro umarl wneth po ni poslaly czy dwa baschowye przednieyschy po thego Mustafa basche y ubraly go we szathy czeszarskye y zawoy na ny czeszarsky wlozyly. Tham byl w namieczye na miesczu czeszarskym przes then wschitek czasz az syn yego przyachal, bo czeszarsky namioth yest cziemny, a czyalo czeszarskye kazaly w trumne wlozywschy po woysku wozicz, a schablye dobythą nad nim noschono wolayac : boyczye szye gniewu czeszarskiego, o tho wydziczye czo szye stalo Mustafie baschy. Pothym czialo oddano slugom Mustafy baszy y zalobe gim dano, abye prowadzily do Andrnopolya. Barzo mądrze y chwalebnye to w.k.m. raczyl uczynicz ze w.k.m. raczyl zachamowacz pana Laskiego takze a thy Volochy wywolacz z ziemye szwey. Wyelie szye zlemu zabiezalo. Dzyz w noczy przybiegal gonyecz czarza przekopskiego do woyewody aby yuz wsiadal do zimie w.k.m., a przedtym kilko ich bylo. J dlyathegom ku w.k.m. czo napredzey wyprawil Bistrikowskiego acz tez y on daye znacz w.k.m., alye ta yego wsitka sprawa, bo tak w.k.m. racz wyedziecz yz szobye sposzobil czarza przekopskiego, sendziaka bialogrodzkiego, a sam trzeczy ktorzy usthawycznye y skarza y radziby woyowaly ziemie w.k.m., a wschitko powiadayą ze Ląchowye zpusthoszyly i skarby zabraly wsitkiey ziemye voloskyey y iako bacze po nych ze thego dlugo nie zabaczą. Jnne rzeczy pan Bistrykowsky w.k.m. usthnye powye. A mny day to Boze aby w.k.m. pana szwego w dobrym zdrowiu ogliądal. Dat z Jasz we wtorek 1-a dnya grudnya 1566. Naynizszy sluzebnik, Mikolay Brzesky.

BNW—BOZ, 1 293, f. 107v—108v. Copie din 1831.

Preastrălucite milostive rege. Mulțumesc măriei voastre regești, stăpînului meu, pentru această milostivă îndurare pe care măria voastră a arătat-o asupra mea, cea mai mică slugă a sa, și asupra afacerilor mele. Numai ce a sosit domnul Bystrzykowski, că îndată m-a și eliberat, cînd am vrut să plec, dar pentru că am înștiințat măriei voastre despre moartea împăratului celui bătrîn [2] și pe lîngă aceasta am dat de știre acestuia nou [3] că vin, de aceea aștept pînă acum. A trimis după mine acest nou împărat turcesc un ceauș al său, și, vizitîndu-mă, mi-a spus să plec îndată acolo, la împărat, dar eu l-am întors înapoi cu răspunsul că aștept știre de la m.s. regele. Care îndată a plecat cu aceasta la împărat. De asemenea, a trimis alt ceauș la voievod, ca să bată cu război țara măriei voastre, dacă n-are vreo pagubă, iar „dacă ai avea vreo pagubă, eu te voi apăra, iar tu șezi în pace''. Acest împărat s-a întors deja din Ungaria la Constantinopol. Avea să intre la 4 decembrie, așa mi-a spus acel ceauș care a venit la mine. Moldovenii de asemenea au venit din Ungaria. Tătarii au trecut săptămîna aceasta prin țara Moldovei, iar în întîmpinarea acestui fiu al hanului, tatăl său a trimis demult o mare oaste de tătari în cîmpie, care îl așteaptă pînă ce îngheață Niprul, și deci îndată ce se vor întîlni cu el, așezîndu-și tabăra undeva pe Nipru, au să lovească de bună seamă asupra

ţării măriei voastre. Acest fiu al hanului a venit cu mari prăzi în oameni. M.s. prinţul regal al Ungariei [4], cînd s-au despărţit de la Tokay, pe care nu l-au cucerit din cauza unei neînţelegeri oarecare cu tătarii în legătură cu lupta lor şi cu prizonierii, a privit la ei cu tristeţe şi a ieşit cu turcii printre tătari. Domnul Dumnezeu ştie ce se va alege din aceasta. Căci şi moldovenii au prădat la graniţele Ungariei.

Aduc la cunoştinţa măriei voastre în ce chip paşalele au ţinut cuminte în ascuns moartea împăratului timp de opt săptămîni, pînă ce fiul său a sosit şi în capitală şi la oaste. Că despre aceasta n-a ştiut nimeni. Este un paşă cu numele de Mustafa, care semăna întrucîtva la faţă şi la barbă cu răposatul, şi îndată ce acesta a murit, aceste două paşale mai de frunte au trimis pe loc după acel Mustafa paşa şi l-au îmbrăcat în haine împărăteşti şi au pus pe el turban împărătesc. A stat acolo, în cort, în locul împăratului, tot timpul acesta, pînă ce a sosit fiul acestuia, căci cortul împărătesc este întunecos, iar trupul împăratului au poruncit să-l aşeze în sicriu şi să-l ducă în urma oştirii. Şi au purtat deasupra lui o sabie scoasă, strigînd : „Temeţi-vă de mînia împăratului şi vedeţi ce a păţit Mustafa paşa”. După aceea trupul a fost dat slugilor lui Mustafa paşa şi au ţinut doliu pentru el pînă ce l-au dus la Adrianopol.

Tare cuminte şi lăudabil a binevoit să procedeze măria voastră, că a binevoit să oprească pe domnul Łaski şi să izgonească pe acei moldoveni din ţara sa. Mult s-a prevenit răul. Astăzi, în timpul nopţii, a sosit în goană un curier al hanului de la Perekop [5] la voievod [6], ca să încalece acum spre ţara măriei voastre; şi mai înainte au fost cîţiva dintre ei. Şi de aceea am trimis cît mai grabnic la măria voastră pe Bystrzykowski. Deşi şi acesta va informa pe măria voastră, dar aceasta-i toată afacerea lui [6], căci să binevoieşti măria voastră să ştii aşa, că şi-a cîştigat de partea sa pe hanul de la Perekop şi pe sangiacul de la Cetatea Albă, şi el singur cu aceştia doi sînt cei ce neîncetat şi se plîng şi ar bate bucuroşi cu război ţara măriei voastre, şi tot spun că leşii [7] au pustiit şi au luat tezaurele întregii ţări a Moldovei, şi după cum socot, nu vor aştepta multă vreme ⟨ca să meargă⟩ după ele. Alte lucruri le va spune verbal măriei voastre domnul Bystrzykowski. Iar mie dă-mi Doamne să văd pe măria voastră, stăpînul meu, în bună sănătate. S-a dat din Iaşi, marţi, în ziua de 1 decembrie 1566. Preaplecat servitor, Nicolae Brzeski.

---

[1] Corect : na niego.
[2] Soliman I Magnificul.
[3] Selim al II-lea.
[4] Ioan Sigismund Zápolya.
[5] Devlet Ghirai, hanul Crimeii.
[6] Alexandru Lăpuşneanu.
[7] Polonii.

146 ⟨Sfîrşitul anului 1566⟩.

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

N-a dat ajutor tătarilor să robească satul lui Gh. Jazłowiecki şi să prade în Polonia. Va despăgubi daunele făcute de moldoveni pe teritoriul polon. A atras atenţia staroştilor poloni de la hotar asupra atacului tătarilor. Îi cere să se convoace comisia mixtă la hotar. Renunţă la ţinerea iarmaroacelor din cauza atacurilor săvîrşite de pribegi asupra negustorilor din Moldova. Îi cere să găsească la cnejii ruteni neveste pentru fiii săi, Bogdan şi Petru.

Mczywy nayasnieyschy kroliu. Kiedy bylo thego liatha, a oni przeszli Tatarzy y pobraly siola Jazlowieczkiemu, a kto yest moy nieprzyacziel, a on mnie oskarzyl przed w.k.m. yz byly Wolochowie z nimy y na ogniskach naydowano slonyny, tedy w.k.m. naliazl dobrze yz kto mowyl tedy prozne slowa mowyl.

Pothym zaszie dzisieyschego czasu prisly ciz nyeprzyaczielye w.k.m. w ziemie y skody niemalo poczynili. A kto tez yest moy nieprzyacziel a w.k.m. A oni tez uczynili rzeczy yz to iest z moim wiadomym y pomoczem gini dal. A ya w.k.m. prosche aby w.k.m. tym rzeczam wiary nie dawal. Bo kto thy slowa, nayas. m. kroliu, mowy, tedy nie zna czo mowy zaprawdę. Nay.m. kroliu, proschil u mnie pomoczy, aliem ya iemu mowil tak ysch : ya tobie nie dam zadney pomoczy, bo ya mam z j.k.m. przysiegę y dobre przymierze y bendę ie trzymal do smierczy. A on szie za tho na mnie rozgniewal. Boze tego mczywy na. kro. nie daway abych ya tho myal ganicz na krew chrzesczyanską.

Za tho pokornye prosche, mcziwy nay. kroliu, aby w.k.m. nie wierzil thym rzeczam, yedno nay.m. kroliu racz mnie dodacz wiary. Bo ya mam przysiegę z w.k.m. y trzimacz ya bendę do szmierczy. Acz mcziwy nay. kroliu czo szie miedzy te walky uczynilo szie skod miedzy granicz bez mego roszkazania poddanim w.k. mczy od moich poddanych, tedy sie te wsitky skody nazad wroczą, bom ych wschitkich napyszal na ymie y czo kto wzial.

A o Thatary mcziwy nay. kroliu yam dawal znacz dziesiencz dni przedthym do Baru y do Kamiencza. Drudzy mnie nye wierzyly, iedno p. barzy starostha barsky mnie wierzyl, yako yesth then sluga wierny w.k. mczi.

Ku themu tez mcziwy nay. kroliu prosche w.k.m. o seym aby w.k.m. raczyl uczinicz na graniczy, aby granicze dobrze miedzy sobą byly. A ieslize w.k.m. raczisch poslacz pany, tedy racz w.k.m. poslacz pany horne, a nie pograniczne, y mnye mcziwy nay. kroliu dacz znacz iesliz bendzie ten seym.

A za yarmarky, m. nay. kroliu, yako w.k.m. raczysch pysacz aby po staremu byly yarmarki, tedym ych zaniechal m.k. A czy moye zdraycze, ktorzy są w.k.m. w ziemy, oni nie dayą pokoy naschym liudziam, kradną ych y rozbyayą y nie mogą przed niemy yarmarky chodzicz. A thak ya za tho pokornye prosche. Mcziwy nay. kroliu, oznaymuje w.k.m. isch mam dwa sziny. Tedy ya pilnye y pokornye w.k.m. prosche aby w.k.m. raczyl nad nimy miloscziw a oyczem laskawym, na imie Bochdana voyewode y Pyothru voiewod, aby w.k.m. laske raczyl ukazacz y gim obudwom po dziewcze naliesc z dobrych liudzi u xiąząt ruskich, aby ony myely te dwie dziewcze od wlasznich rąk w.k.m., aby ony byly w.k.m. synowye y dobrodzieysthwa w.k.m. nie zapamietaly, iako y ia nie moge zapamietacz dobrodzieysthwa w.k.m., thakze y oni nie bendą zapamientacz. Yeslize bendzye laska w.k.m., tedy day mnye znacz przes moich poslow, bo gi od czeszarza tureczkiego bendzie za tho odprawa.

BNW—BOZ, 1 293, f. 113v—114v. Copie din 1831.

Preastrălucite milostive rege. Cînd a fost în anul acesta[1] şi au trecut ei, tătarii, şi au robit satul lui Jazłowiecki[2], care este duşmanul meu, şi el m-a acuzat înaintea măriei voastre că moldovenii au fost cu ei şi că pe vetre s-a găsit slănină, atunci măria voastră a judecat bine că cine a spus aceasta, a spus cuvinte goale.

Apoi au venit acum acei duşmani[3] ai măriei voastre în ţară şi au făcut mare pagubă. Şi cine este duşmanul meu este şi al măriei voastre. Şi ei ⟨adversarii poloni ai domnului⟩ au spus că aceasta s-a făcut cu ştiinţa mea şi că le-am dat ajutor. Iar eu rog pe măria voastră să nu dea crezare acestor cuvinte. Căci cine spune aceste vorbe, preastrălucite rege, de bună seamă că nu ştie ce spune. Preastrălucite rege, ⟨hanul⟩ a cerut de la mine ajutor, dar eu i-am spus aşa că : „Eu ţie nu-ţi dau nici un ajutor, căci eu am cu m.s. regele jurămînt şi bună alianţă şi voi păzi-o pînă la moarte". Iar el s-a supărat pentru aceasta pe mine. Preastrălucite milostive rege, ferească Dumnezeu ca eu să vînez sînge creştin.

Rog plecat, preastrălucite milostive rege, ca măria voastră să nu dea crezare acestor cuvinte, ci să binevoiască să mă creadă pe mine. Căci eu am jurămînt cu măria voastră şi îl voi ţine pînă la moarte. Căci, prestrălucite milostive rege, orice daună s-a făcut între aceste lupte între graniţe, fără porunca mea, supuşilor măriei voastre de către supuşii mei, toate aceste daune vor fi despăgubite, căci eu i-am însemnat pe toţi pe nume şi cine cît a luat.

Iar despre tătari, preastrălucite milostive rege, eu am dat de ştire cu zece zile mai înainte la Bar şi la Cameniţa. Ceilalţi nu m-au crezut, numai domnul de Bar, starostele de Bar m-a crezut, cum este acesta slugă credincioasă a măriei voastre.

Pe lîngă aceasta, preastrălucite milostive rege, mai rog pe măria voastră pentru adunare, ca măria voastră să binevoiască s-o facă la hotar, ca graniţele să se aibă bine între ele. Iar dacă măria voastră binevoieşte să trimită la adunare domni, atunci binevoieşte măria voastră să trimiţi domni din ţinuturile de sus, iar nu de la graniţă, şi mie să-mi dai de ştire dacă va avea loc această adunare.

Iar pentru iarmaroace, preastrălucite milostive rege, după cum măria voastră binevoieşti să ne scrii ca să fie iarmaroace după vechiul obicei, eu am renunţat la ele. Căci acei trădători ai mei, care sînt în ţara măriei voastre, ei nu dau pace oamenilor noştri, îi fură şi îi sfarmă şi iarmaroacele nu se pot ţine din pricina lor.

Preastrălucite milostive rege, fac cunoscut măriei voastre că am doi fii. Deci eu rog stăruitor şi plecat pe măria voastră să binevoiască să se îndure de ei şi să le fie părinte milostiv, ei se numesc Bogdan voievod şi Petru voievod, ca măria voastră să binevoiască să le arate îndurare şi să le găsească amîndurora cîte o fată la oamenii buni, la cnejii ruteni, ca ei să aibă aceste fete din propriile mîini ale măriei voastre, ca ei să fie măriei voastre fii şi să nu uite binefacerea măriei voastre, şi după cum eu nu pot uita binefacerea măriei voastre, aşa şi ei nu vor uita-o. Dacă va fi îndurarea măriei voastre, atunci dă-mi de ştire prin solii mei, căci şi din partea împăratului turcesc va fi răspuns pentru aceasta.

---

[1] 1566.
[2] Gheorghe Jazłowiecki, castelanul Cameniţei.
[3] Tătarii.

147 **⟨Începutul anului 1567⟩.**

NICOLAE BRZESKI CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Alexandru Lăpuşneanu caută să semene discordie între rege şi sultan. În acest scop a scris acestuia că regele l-a sfătuit să-i dea lui tributul

şi că s-a unit cu împăratul german împotriva sa şi a turcilor. Îl sfătuieşte să contracareze aceste uneltiri. Îi cere să aprobe eliberarea din închisoare a unui domnişor inutil.

Oznaymuye w.k. mczi swemu m. panu iz the pewną sprawę y wyadomoscz mam ze voyewoda volosky z nyecznothy szwoyey przecziwko w.k. m., nycz nie pomniącz na laske i dobrodzieysthwa w.k.m., pyszal y poslal do czeszarza tureczkiego o w.k.m. dawaiącz sprawę czeszarzowi yakoby w.k.m. do niego samego posylacz raczyl wyodącz go do thego aby w.k. mczi te dany dawal, ktorą czeszarzowy dawa z zyemye swoyey, a izby go w.k.m. obyczaiowacz⟨!⟩ myal bronicz od czeszarza tureczkiego. Ktoremu te tez sprawe dal izbysz sye w.k.m. zyednoczycz myal a spyknącz przecziwko czeszarzowy z cze.j.m. chrzesczyanskim y thy liudzi sluzebne zeby dliatego w.k.m. do owych kraiow poslacz raczyl, ziednawschy sye z moskiewskim aby do iego ziemie ciągnely. J pyszal prosząc aby mu czeszarz na pomocz liudzi poslal przecziwko w.k.m. Czo zly czlowiek nie dla czego innego iedno aby czes⟨arza⟩ przecziwko w.k.m. podubzil a zwadzil go z w.k.m. panem naschym. A tak yz tam yest przy w.k.m. czausch czeszarsky albo kupiecz, prosche y radze aby go w.k.m. czo naprędzey do czeszarza odprawicz raczyl, dawayącz w thym sprawę czeszarzowi ze w.k.m. o them nie mysli, bo tho w.k.m. moi pan za rzecz pweną racz wiedziecz ze tak iest. Bo mi tez o thym wskazal y p. Jazlowieczkiemu p. Sroczicziky poszel w.k.m., ktorego ieschcze tak dlugo chamuye przy szobie ku despektowy w.k.m. pana naschego y coronnemu. Powtore prosche aby w.k.m. thego liekcze ny raczyl klascz, bo prozno thego liotra przyazny duffacz masch. O thego hospodarika, ktory u mnie w wiezienyu iesth, prosche w.k.m. swego mcziwego pana nyechaybym go pusczil, bo nicz po nim. Mikolay Brzeski.

BNW—BOZ, 1 293, f. 113. Copie din 1831.

Fac cunoscut măriei voastre, stăpînului meu milostiv, că am această ştire şi cunoştinţă că voievodul Moldovei[1], din josnicia sa faţă de măria voastră, neamintindu-şi deloc de îndurarea şi de binefacerea măriei voastre, a scris şi a trimis la împăratul turcesc[2], informîndu-l despre măria voastră, cum că măria voastră ar fi binevoit să trimită la el, aducîndu-l la aceasta, ca să dea măriei voastre acel tribut ce-l dă din ţara sa împăratului şi că măria voastră i-aţi fi făgăduit să-l apăraţi de împăratul turcesc. Căruia i-a mai dat de ştire cum că măria voastră s-ar fi unit şi s-ar fi înţeles împotriva împăratului cu m.s. împăratul creştin[3]. şi că măria voastră de aceea a binevoit să trimită acei mercenari în acele ţări, ca, unindu-se cu <cneazul> Moscovei, să meargă în ţara lui. Şi i-a scris, rugînd ca împăratul să-i trimită oameni în ajutor împotriva măriei voastre. Lucru pe care acest om rău îl face nu pentru altceva, ci ca să aţîţe pe împărat împotriva măriei voastre şi să-l învrăjbească cu măria voastră, stăpînul nostru. Şi aşa, fiindcă acolo, la măria voastră, este un ceauş împărătesc sau un negustor, rog şi sfătuiesc pe măria voastră să-l trimită cît mai grabnic la împărat, făcîndu-i cunoscut că măria voastră nu se gîndeşte la aceasta. Căci măria voastră, stăpînul meu, binevoieşte să ştii ca lucru sigur că aşa este. Căci şi mie şi domnului Jazłowiecki[4] ne-a spus despre aceasta domnul Sroczycki, solul măriei voastre, pe care îl reţine încă atît de mult timp la el, spre jignirea măriei voastre, stăpînului nostru, şi a Coroanei[5]. Rog din nou ca măria voastră să nu binevoiască a lua aceasta în glumă, căci în zadar să te în-

crezi în prietenia acestui lotru. Iar pe acest domnişor, care este în închisoare la mine, rog pe măria voastră, stăpînul meu milostiv, ca să-i dau drumul, căci nu-i nimic de capul lui.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.
[2] Selim al II-lea.
[3] Maximilian al II-lea.
[4] Gh. Jazłowiecki.
[5] Regatul Poloniei.

148 **Iaşi, 10 aprilie 1567.**

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Respinge plîngerile regelui împotriva sa la Poartă, precum şi acuzaţia de a fi chemat pe tătari şi de a le fi dat călăuze şi ajutor ca să jefuiască Polonia. Arată că el nu şi-a călcat jurămîntul, ci că, dimpotrivă, el a fost atacat la timpul său de Despot, care şi-a trecut armata prin Polonia; că tezaurul cu care a fugit Tomşa se află depus în vistieria din Liov; că negustorii din Moldova suferă multe pagube în Polonia şi nu li se face dreptate, cîtă vreme cei polonezi sînt liberi să facă negoţ în Moldova sau să treacă cu mărfuri în Turcia. Propune adoptarea de ambele părţi a unor relaţii de bună vecinătate. Îi cere să-i predea boierii, duşmanii săi, refugiaţi pe teritoriul polon. N-a dat ajutor şi tunuri tătarilor. A dat ordin ca vitele luate de tîlharii de la hotar din Polonia să fie date înapoi; la fel să fie trimişi înapoi polonii care au fugit de frica tătarilor în Moldova. Va face dreptate cu cei ce au ucis pe Dymidecki, numai ca regele să-şi trimită delegatul la judecată.

Alexander Dei gratia vaivoda verusque haeres regni Moldaviae.

Salutem et foelicium quorumque prosperum successum. Notum dare ser⟨enissimae⟩ m⟨aiestati⟩ vestrae volumus quod saepius ut intelleximus s⟨erenissima⟩ m⟨aiestas⟩ vestra conquestus de nobis ser⟨enissi⟩mo principi et d⟨omi⟩no nostro clementissimo imperatori Turcarum[1] conquestus est. Dum autem denuo dixit per internuntios s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae nos Tartaros non solum apprecasse verum et conductores praesidiumque illis ad depopulandam terram Poloniae dedisse contra juramenta et inducias nostras mutuo initas. Sed credat s⟨acra⟩ m⟨aiestas⟩ vestra iuramentis nostris nos semper satis fecisse aque[2] integre et sancte tenuisse nec unquam aliquid mali regimini serenissimae maiestatis vestrae intulisse (horno quiscumque contra iuramenta et foedera nostra exisse videt Deus omnipotens illum ulciscatur) cum enim Despotus[3] repente nos invasit per terram Poloniae nos invasit ut si animus perlustrandi vestigia exercitus eius fuerit. Invictissimus imperator per fideles suos praeterriit quanta autem damna et mala tunc temporis tam in thesauris quam in animo nostro accepimus solus Deus iudicavit. Nam omnibus omissis cum coniuge et domina nostra saltem periculum evasimus, tandem cum ex gratia Dei et imperatoris potentissimi dominium accepti denuo sumus. Inimicus noster Tomscha[4] totum thesaurum nostrum una cum omnibus quae Despotus ex templis et monasterys nostris unquam abstulerat in Polonia sibi fugam consulens traduxit. Quod non solum nos verum et olim praedecessores nostri principes Moldaviae monasterys in ornamentum praebuerant, nunc in erarium Leopoliense deposita sunt omnia.

Secundo: negotiatores terrae nostrae damna plurina a subditis serenissimae maiestatis vestrae accipiunt de quibus nulla iusticia administratur promittiturque, subditi vero serenissimae maiestatis vestrae libere et prompte sineque omni impedimento in terra nostra emunt et vendunt, per teramque nostram in Turciam transeunt ut illorum est animus. Negotiatores vero terrae nostrae in terra Poloniae non solum non sunt liberi verum et multa damna accipientes iusticia illis de nulla re administratur, ubi aut⟨em⟩ testat ser⟨enissima⟩ maiestas vestra se habere foedus induciasque firmas cum domino nostro clementissimo imperatore Constantinopolitanense. Necessario sequitur nobiscum similiter eadem pace uti cum hactenus dominus noster clementissimus terram Moldaviae in potestate sua habens nobis dominandum debit clementer evi⟨?⟩ ut sumus eo in animo semper esse fideles omni studio. Nam nobis signum dominandi honoreficentissimum vexillum dedit contra quod nullus quacumque ratione studuerit dominari terram nostram poterit ex adversariis nostris. Nos autem cum omnia mala pacienter ferimus ut semper tullimus ex parte regni Poloniae amantesque pacis sumus. Rogamus diligentissime s⟨acram⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram tanquam dominum, vicinum et parentem nostrum observandissimum ut omissis utrinque omnibus malis hactenus perpetratis inter nos colat par mutua amicitia firma non solum inter nos verum et inter regnum et subditos nostros. Quod si erit serenissimo principi domino nostro invictissimo imperatori notum dabimus quod sua invincibilitas ingenue amabit. Quod super est etiam atque etiam rogamus s⟨erenissimam⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram firmiter ut omnia hactenus utrinque perpetrata, quae fieri minus debuissent, pareant gratiose, nos quoque eodem modo omnia in tacitu permitimus causa pacis, sed optamus ut amplius exercitus ex terra s⟨acrae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae ne contra nos congreget nec corroboret et inimici nostri exules in manus nostras tradat tandem ut subditis serenissimae maiestatis vestrae mandare clementer dignetur ne nobis et subditis nostris mala inferant, negotiatoresque nostri liberi ire et redire in terra. S⟨erenissima⟩ m⟨aiestas⟩ vestra antiquo more posuit ut regnum nostrum mutua pace semper tanquam esset una terra fruatur. Si autem petitionibus nostris s⟨erenissima⟩ m⟨aiestas⟩ vestra gratiose ut speramus acquiescere voluerit nobis literas gratiosas de pace dare testimoniales velit ut firmius credamus gratiam et amiciciam maiestatis vestrae. Quod superest intelleximus conquestum s⟨erenissimam⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram nos consensisse Tartaris. Tartari vero conquesti sunt apud excelsam Portam. Quod nos s⟨erenissimae⟩ m⟨aiestati⟩ vestrae significassemus animum eorum pravum et compositum ad depopulandum, petimusque itaque s⟨erenissimam⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram firmiter ut generosam relationem ad praesentes literas nostras dari velit. Generose sciat serenissima maiestas vestra nos non solum amari pacem et tranquillitatem regni nostri verum et s⟨erenissimae⟩ m⟨aiestati⟩ vestrae ob quam causam volumus esse bonam viciniam inter nos mutuo. Nam speramus nobis nullum quicquam apud excelsam Portam aliquem destruere, sed non sumus obliti beneficia s⟨erenissimae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae in nos collata neque iuramenta sancte praestita. Quicunque itaque contra inducias, foedera et iuramenta nostra egerit Deus illum puniat iuxta meritum. De Tartaris quiscunque nos coram s⟨erenissima⟩ m⟨aiestate⟩ vestra accusans dixit nos dedisse illis praesidium et tormenta minus bene informatus dixit, nam et si a nobis praesidium postulavit tamen nos nullum penitus hominem nec tormentum dedimus hano Tartarorum. Deo teste et

conscientia nostra si quis itaque nos sine causa coram s⟨erenissima⟩ m⟨aiestate⟩ vestra detullit minus iuste fecit. Attamen speramus maiestatem vestram non tam facile ad credendum verbis malevolorum nostrorum flecti et deduci posse quod autem his temporibus elapsis aliqui latrones ex terra nostra impetum facientes a limitibus jumenta nobis inscys abegerant, mandavimus ut omnia restituant. Homines quoque ex Polonia metu Tartarorum in terram nostram transeuntes ad loca sua recedi mandavimus et permissimus. Quod serenissima m⟨aiestas⟩ vestra postulat ob mortem ipsius Dimideczki iustitiam administrari id libenter faciemus superest ut maiestas vestra mittat ad comitias celebrandas quamprimum ibique ad voluntatem s⟨erenissimae⟩ m⟨aiestatis⟩ vestrae lex administrabitur homicidaque supplicio ut decet tradet, quod nisi palatinus Russiae[5] (ut s.m. vestra novit) nos hactenus tanta molestia effecisset, id executi diu fuissemus et dignum supplicium de homicida sumpsissemus quod ut praediximus facturum pollicemur. Valere s⟨erenissimam⟩ m⟨aiestatem⟩ vestram foelicissime et ad vota semper optamusque. Dat⟨um⟩ ex oppido nostro Jas 10 die mensis aprilis anno D⟨omini⟩ 1567.

Ex mandato vaiwodae proprio.

BNW—BOZ, 1 293, f. 114^{v}—116^{v}. Copie din 1831.

---

[1] Selim al II-lea.
[2] Corect: atque.
[3] Despot vodă.
[4] Ștefan Tomșa.
[5] Nicolae Sieniawski, voievodul Ruteniei.

149 ⟨Constantinopol, începutul anului 1567⟩.

SELIM AL II-LEA CĂTRE SIGISMUND AUGUST

A găsit neîntemeiată acuzația regelui prin solul N. Brzeski că Alexandru Lăpușneanu a dat ajutor tătarilor împotriva Poloniei. A pus în vedere domnului să despăgubească pe poloni de daunele ce le-ar fi suferit din partea supușilor săi. A auzit că unii magnați poloni s-au înțeles și au primit ajutor militar de la împăratul german pentru a pune pe domnișorul Piroșcă în scaunul Moldovei și că acest împărat s-ar fi înțeles cu regele să ocupe Moldova și Țara Românească. Îi cere să nu lase pribegii din Moldova și mercenarii germani să năvălească în această țară, ci pe primii să-i prindă și să-i trimită la el sau să-i pedepsească pe loc. Același lucru îl cere și vizirul Mehmed pașa. Scrisorile au fost aduse de ceaușul Abda.

Artikul z listow czesarza tureczkiego wybrany o voiewodzye voloskym.

Czeszarz tureczky oznaymuye kroliowy j.m. ysz za thym uskarzanym ktore przed nym Brzesky ymieniem j.k.m. uczinyl na woyewode voloskiego o pomocz przecziwko pansthwom j.k.m. Tatarom daną, dowiadowal szye thego s pilnosczyą od agenta voiewody voloskiego y od inszich Volochow ktorzy szą na dworze yego iesli to voieowda voloski uczinil, ktorzy wschitczy iednostaynye tho thwierdzyly yz voiewoda voloski zadney pomoczy czarzowy przekopskiemu nye dal, choczia byl pilnye od niego proschon. Czego gim tez poswiadczal ten czausch ktory naonczasz

Voloschech byl. J nie zna szie do thego voiewoda volosky aby czo skody mial uczinicz pansthwom j.k. mczy y owschem skarzy szie tez przed czeszarzem tureczkym ysz poddany j.k. mczy zbiegy voloskye, nyeprzyaczioly yego, przechowiwyayą y pomocz gim przecziwko niemu dawayą, czego thesz pozwalal czausch, ktory od niebosczyka czeszarza tureczkiego do krolia jego m. bil poslan, iz w pansthwach j.k.m. takowe zbiegi zastal. Dliaczego voiewoda volosky liud zawzdy pogotowiu myecz muszy z wielką schkodam szwoyą. Czo yz iesth przecziwko przimierzu żąda czeszarz tureczky aby to krol j.m. zahamowal gdysz ziemia moldawska ode stha liath yesth holdownym pansthwem czeszarza tureczkiego, a gdziebi szie tho nie pohamowalo a czo zlego stąd voiewodzie voloszkiemu uroslo, tedy voiewodzthwo walasky Thurky osadzy przetko. O the krzywde a o zbiegy napomni przyaczielskie krolya j.m.aby ich w ziemi j.k. mczy nie przechowiwano, a iesliby ktorzy byly, aby ie na dwor yego poslano. Bo poki szye tho nie uprząthnye pothy zgoda nie bendzye. A on pyszal srogie listhy do voiewody voloskiego aby nie przowal przyazny miedzy nim a kroliem j.m., a yesly yakye schkody uczynil, aby ie nagrodzil y w dobrey przyazny zeby szie zachowal z poddanymy j.k.m.

W drugim lisczie pysche ze go tho zaszlo isch rusky, podolsky woyewodowie z Laskym y ynszimy poddanymy j.k.m. porozumiawschy y sprzysiągschy szie z czeszarzem nyakiego Piroską hospodazika z innimy zbiegami voloszkimy, ktori tu w Coronie są, chczieli wygnacz Alexandra z Voloch, do czego gim czeszarz 1000 liudzi naznaczycz mial, zmowiwszy z k.j.m. aby ziemie voloską y multanską opanowaly. J ktemu y zebranye ruskie thez dliathego o pomocz proschilo, na czo gim k.j.m. obyeczacz mial, czo go obraza barzo i gdzieby tho tak bylo muschiloby szie przymierze miedzdy nami a kj.m. rozerwacz, ktore zdawna do thego czaszu czale bylo i z iego sthrony nigdy szie nie lamye. A tak proszila[1] dliatego Abdy czauscha swego do k.j.m. żądayącz aby tho zebranie Volochow rozegnane bylo y Niemczy inschy ktoryszkolwiek nieprzyacielie Alexandrowy aby przez ziemie krolewską do Voloch pusczany nie byly. Żąda tez aby zbiegowie volosczy ktore mianuye w Coronye mieszkaiączy do niego odeslany albo tu pokarany byli....

Mechmet bascha pysche yz na żądanie krolya j.m. upowiedzial the skody czeszarzowy ktorich on barzo zalowal, pomagal we wszytkich rzeczach Brzeskiemu y wypischuye scheroko yako voloski voyewoda tego sprawowal ysz nicz nie uczynil i isch mu czeszarz srogo roskazal aby the schkody wschitkie nagrodzil, alye na tho nye radzy aby szie ich krol szam msczil. Czarzowy lecz przekopskiemu srogo czeszarz przykazal aby wschitkie schkody nagrodzil y wieznye wroczil, ku czemu iusch deputowal commissarza iednego. Kupcze tez pod Czerkaschy rozbyte przypomina, a insche rzeczy zachowuye do przyazdu wielkiego posla, przy ktorim ku sthanowieniu przyazny stateczney dopomocz obieczuye.

BNW—BOZ, 1 293, f. 119—121. Copie din 1831.

Rezumate din scrisorile împăratului turcesc[2] despre voievodul Moldovei[3].

Împăratul turcesc face cunoscut m.s. regelui, că, în urma învinuirii pe care a adus-o în fața sa Brzeski[4], în numele m.s. regelui, în legătură cu ajutorul dat tătarilor împotriva țărilor măriei sale, s-a informat cu stăruință de la agentul voievodului Moldovei și de la alți moldoveni care se

află la curtea sa dacă voievodul Moldovei a făcut aceasta, care toţi, în unanimitate, au afirmat că voievodul Moldovei n-a dat nici un ajutor hanului de la Perekop[5], deşi a fost rugat stăruitor de el. Lucru ce i l-a spus şi acel ceauş care s-a aflat atunci în Moldova. Şi voievodul Moldovei nu recunoaşte că ar fi făcut vreo pagubă ceva statelor m.s. regelui, ci, dimpotrivă, se plînge înaintea împăratului turcesc că supuşii m.s. regelui adăpostesc fugari din Moldova, duşmanii săi, şi le dau ajutor împotriva sa, fapt ce l-a recunoscut şi ceauşul care a fost trimis de răposatul împărat turcesc[6] la m.s. regele, că a întîlnit asemenea fugari în statele m.s. regelui. De aceea voievodul Moldovei este nevoit să-şi aibă totdeauna oameni în stare de alarmă, cu mare pagubă pentru el. Ceea ce, pentru că este împotriva tratatului, împăratul turcesc cere ca regele să oprească aceasta, căci ţara Moldovei este de o sută de ani un stat vasal al împăratului turcesc, iar dacă nu s-ar opri şi s-ar naşte de aici ceva rău pentru voievodul Moldovei, atunci va pune repede turci în domnia Moldovei. Despre acele pagube şi despre fugari, sultanul atrage în mod prietenesc atenţia m.s. regelui ca să nu fie adăpostiţi în ţara m.s. regelui, iar dacă s-ar afla unii acolo, să fie trimişi la curtea sa. Căci atîta timp cît nu se va face rînduială cu aceştia, nu va fi înţelegere. Iar el ⟨sultanul⟩ a trimis scrisori aspre voievodului Moldovei, ca să nu strice prietenia dintre el şi m.s. regele, iar dacă a făcut anumite daune, să le despăgubească şi să se poarte în bună prietenie cu supuşii m.s. regelui.

★

Într-altă scrisoare scrie că a aflat că voievozii Ruteniei[7] şi Podoliei[8], înţelegîndu-se cu Łaski şi cu alţi supuşi ai m.s. regelui şi făcînd jurămînt cu împăratul[9], cu un oarecare domnişor Piroşcă şi cu alţi fugari români care se află în Coroană[10], au voit să alunge pe Alexandru din Moldova. În care scop împăratul[9] le-ar fi dat 1 000 de oameni, înţelegîndu-se cu m.s. regele ca să pună stăpînire pe ţara Moldovei şi pe Ţara Românească ; pe lîngă aceasta şi adunarea din Rutenia tot pentru aceasta i-a cerut ajutor, pe care m.s. regele l-ar fi făgăduit, fapt ce îl jigneşte ⟨pe sultan⟩ mult, şi dacă ar fi aşa, atunci ar trebui să rupă tratatul dintre noi şi m.s. regele, care de demult şi pînă acum s-a păstrat întreg, iar din partea lui ⟨sultanului⟩ nu se va călca nicicînd. Şi aşa pentru aceasta trimite pe ceauşul său, Abda, la m.s. regele, cerînd ca această adunare de moldoveni să fie împrăştiată şi germanii şi orice alţi duşmani ai lui Alexandru să nu fie lăsaţi să treacă în Moldova prin ţara regelui. Mai cere ca fugarii moldoveni, care zice că locuiesc în regat, să fie trimişi la el, sau pedepsiţi aici...

⟨În continuare, chestiuni privitoare la jafurile făcute de tătarii din Cetatea Albă, Dobrogea şi Crimeea în ţinuturile polone⟩.

★

...Mehmed paşa[11] scrie că, la cererea m.s. regelui, a adus la cunoştinţa împăratului acele daune, pe care el le-a regretat mult ; că a dat ajutor în toate afacerile lui Brzeski şi descrie pe larg cum s-a comportat voievodul Moldovei, că n-a făcut nimic, şi că împăratul i-a poruncit aspru să despăgubească toate acele daune, dar nu sfătuieşte ca regele să se răzbune de ele. Hanului de la Perekop însă împăratul i-a poruncit cu asprime să despăgubească toate daunele şi să dea înapoi prizonierii, în care scop a şi trimis un comisar. Aminteşte şi de negustorii turci distruşi lîngă Czer-

kasy, iar alte lucruri le păstrează pînă la sosirea solului mare, pe lîngă care făgăduieşte să ajute la stabilirea unei păci statornice.

[1] Corect : posyła.
[2] Selim al II-lea.
[3] Alexandru Lăpuşneanu.
[4] Nicolae Brzeski, sol polon la Poartă (la sfîrşitul anului 1566).
[5] Devlet Ghirai, hanul Crimeii.
[6] Soliman I Magnificul.
[7] Nicolae Sieniawski.
[8] Ioan Starzechowski (mort în 1567).
[9] Maximilian al II-lea.
[10] Regatul Poloniei.
[11] Sokolli Mehmed paşa, mare vizir (1565—1579).

150 Piotrków, 4 iunie 1567.

SIGISMUND AUGUST CĂTRE SELIM AL II-LEA

Răspuns la scrisorile aduse de ceauşul Abda. Va trimite în curînd un sol mare pentru reînnoirea tratatului. Respinge acuzaţiile lui Alexandru Lăpuşneanu că ar exista în Polonia o conspiraţie împotriva sa şi o înţelegere între rege şi împăratul german pentru ocuparea Moldovei. A dispus alungarea pribegilor români şi oprirea intrării în ţară a altor fugari din Moldova. Îi cere să pună în vedere domnului moldovean să despăgubească pe poloni de daunele suferite din partea supuşilor săi.

...Czo szie dothycze thego czoscz w.c.m. do nas okolo uskarzania voieowdy voloskiego nathenczasz piszacz raczyl, thedy tak rozumiemy iz tho wschitko poschlo za omilną sprawą liudzi tych ktorzy szami dlia sziebie y dlia yakiegosch pozytku swego nye radzy myedzy namy wydzą tey przyazni y spolney milosczy...

Abowiem tho wszitko czokolwiek okolo yakiegosch zbyerania y przisiegania poddanych naschich niektorych z drugimy postronnimy lyudzmy i okolo zmowy a porozumienya ktorebychmy z czeszarzem chrzesczyanskim ku opanowanyu ziemie voloskiey miecz mogli do w.c.m. iest odniesziono yako s przyaznia y s przimierzem naschim tak tez z prawdą barzo się nie zgadza i pewien thego iesth w.c.m. bycz mozesch izesmy any my any poddany naschy nathenczasz nicz thakowego nie tilko przed sye nie braly, alye tez any myslaly, iakosch to w.c.m. z posla naschego wielkiego dostateczniey wyrozumiecz bendziesz raczyl. A thymczaszem pilnie za tho w.c.m. ządamy abysz w.c.m. takowym wiesczіam lyudzi zazdrosczywych wiary any mieysca u sziebie dawacz nye raczyl...

I o zbiegach voloskich Alexander voiewoda volosky bez przicziny sie przed w.c.m. tak barzo uskarza, abowiem od thego czaszu iakoszmy my czyniącz doszicz pactam y przimierzu naschemu spolnemu Tomsche, Moczuka, Spanczyka, Paschka y insche przednieysche zbiegy voloskye na gardlie pokaracz roszkazali, tedismy tez tamze zarazem wschitkie inne zbiegi voloskie ktoregoszkolwiek sztanu będącze z ziemie naschei srogimy edictamy naszymy wywolacz roszkazaly. Jakosch tego zadney pewney wiadomosczy nye mamy aby ktory z nich y z tych ktore w.c.m. w liszczie swoym myanowacz raczysch w ziemy naschey do thego czaszu zostal, krom thych ktorzy czaszem uchodzącz przed okruczensthwem voloskim na pograniczu naschym przemieszkiwayą, albo tez tich ktorzi sye

poyedinkiem z Węgier do Woloch poyedynkiem przekradayą, ktorich acz szie ustrzedz trudno, wschakosch czuloscZą i pilnosczią starosth naschich czestokrocz pogimawany i sluschnie karani bywayą wedlie pierwsych edictow nasich...

I teraz znowu poddanym naschym srodze roskazaly aby wedlie tych edictow nasich zbiegow woloskich w ziemi naschei nie czierpyeli y drugym nieprzyaczioIom zeby przebyczia z Węgier do Voloch przez ziemye nasche bronily. A tak racz to w.c.m. za rzecz pewną u siebye miecz iz voiewoda volosky iako w they tak y w inszych rzeczach sluszny sye na nas ani na poddane nasche uskarzacz nye moze y owschem my dalieko wyethschą prziczine do uskarzanya przeczywko niemu mamy. Abowiem yuzesch w.c.m. przedthym wyrozumiecz raczyl z pierwsich listhow y s poszelsthwa naschego i teraz tez w.c.m. z tego poslancza swego ktory sye tim szkodom na oko przypatrzyl dowolnie wyrozumiecz bendziesch raczyl, yakosmy my z poddanymy naschymy wyelie y wyelkich skod dlya niego podyeli, ktore acz to wiemy ze sye za yego prziczyną staly, wschakosch mayącz wzgliad na przimierze, ktore tak z.w.c.m. yako y z ziemią voloską mamy, skwapycziechmy sye nam w they mierze nie chcziely y natymesmy przestaly aby na spolnym pogranicznym seymye (ktorego on dlia porownanya spolnych krzywd od nas ządal) albo sye nam s tego dowodnye wywiodl a niewynnoscz swoye pokazal, albo nam y poddanym naschim te skody nagrodzyl, w czym abiz go thez w.c.m. napominącz raczyl, za tho w.c.m. przyaczielskie ządamy... Dan w Piotrkowie 4 dnia myesyącza czerwca w roku panskym MDLXVII.

BNW—BOZ, 1 293, f. 93—96^v. Copie din 1831.

...Privitor la ceea ce măria voastră împărătească a binevoit să ne scrie în legătură cu învinuirea de atunci a voievodului Moldovei[1], înțelegem aşa că toate acestea au pornit dintr-o ştire falsă a acelor oameni, care, pentru ei singuri şi pentru un folos oarecare al lor, nu văd bucuroşi această prietenie şi dragoste comună dintre noi... Căci toate acestea, oricîte s-au adus la cunoștința măriei voastre împărăteşti despre o adunare şi legare oarecare prin jurămînt a unor supuşi de-ai noştri cu alţi oameni străini și despre acordul şi înţelegerea ce am putea-o avea cu împăratul creştin[2] pentru a pune stăpînire pe ţara Moldovei, tare nu se potrivesc nici cu prietenia și cu tratatul nostru şi nici cu adevărul, şi măria voastră împărătească poţi fi sigur că nici noi şi nici supușii noştri nu numai că n-am întreprins atunci nimic asemănător, dar nici nu ne-am gîndit la așa ceva, după cum măria voastră împărătească va binevoi să afle cu îndestulare de la solul nostru cel mare[3]. Iar deocamdată cerem stăruitor măriei voastre împărăteşti să nu binevoiască să dea crezare şi nici loc la sine unor astfel de veşti ale unor oameni invidioşi...Şi despre fugarii români, Alexandru, voievodul Moldovei, se plînge atît de tare înaintea măriei voastre împărăteşti fără motiv, căci de atunci, de cînd noi, îndeplinind pactele şi tratatul nostru comun, am dat poruncă să fie pedepsiţi cu capul Tomşa, Moţoc, Spancioc, Pascu şi alţi fugari români mai de frunte, am poruncit totodată prin asprele noastre ordine să fie izgoniţi din ţara noastră toţi ceilalţi fugari din Moldova de orice stare ar fi ei. Într-adevăr, n-avem nici o ştire sigură să fi rămas în ţara noastră pînă acum vreunul dintre ei şi dintre acei pe care măria voastră împărătească binevoieşte să-i numească în scrisoarea sa, afară de aceia care, scăpînd de cruzimea domnului român, hălăduiesc uneori în ţinutul nostru de la hotar, sau şi dintre aceia care se strecoară cîte unul din Ungaria în Moldova, care, deşi e greu să-i observi,

totuşi, prin vigilenţa şi strădania staroştilor noştri, de multe ori sînt prinşi şi pedepsiţi cu dreptate, potrivit celor dintîi porunci ale noastre...Şi acum din nou am poruncit aspru supuşilor noştri ca, potrivit acestor porunci ale noastre, să nu îngăduie fugari din Moldova în ţara noastră şi să oprească trecerea celorlalţi duşmani din Ungaria în Moldova prin ţara noastră. Şi aşa binevoieşte măria voastră împărătească să fii sigur că voievodul Moldovei, atît în aceastâ, cît şi în alte pricini, nu se poate plînge pe drept împotriva noastră, nici împotriva supuşilor noştri, ci, din contră, noi avem un motiv mult mai mare de a ne plînge împotriva lui. Căci după cum mai înainte măria voastră împărătească a binevoit să afle din primele noastre scrisori şi din solia noastră, tot aşa şi acum va binevoi să înţeleagă în voie de la acest trimis al său, care a văzut cu ochii săi aceste pagube, cum noi cu supuşii noştri am suferit multe şi mari daune din cauza lui, care, deşi ştim că s-au făcut din pricina lui, totuşi, avînd în vedere tratatul pe care-l avem atît cu măria voastră împărătească, cît şi cu ţara Moldovei, n-am vrut să ne grăbim în această privinţă şi am rămas la aceasta, ca, la adunarea comună de la graniţă (pe care el o cere de la noi pentru aplanarea daunelor comune), fie că ne va dovedi şi-şi va arăta nevinovăţia, fie că ne va despăgubi, pe noi şi pe supuşii noştri, de aceste daune, în care scop şi măria voastră împărătească să binevoiască să-i atragă atenţia, aceasta o cerem prieteneşte măriei voastre împărăteşti...S-a dat din Piotrków, în ziua de 4, luna iunie, anul Domnului 1567[4].

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.
[2] Maximilian al II-lea.
[3] Petru Zborowski.
[4] Vezi şi textul latin al acestei scrisori (BNW—BOZ, 1 293, f. 121—124).

151 **⟨1567⟩.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

Răspuns la solia prezentată regelui la Liebiedziów. A condamnat în lipsă pe nobilii care i-au atacat solii. Nu i s-au trimis meşterii ceruţi de lipit metalul din cauza morţii voievodului Podoliei. Turcul sangeacului Cetăţii Albe, refugiat în Polonia, va fi pedepsit cînd va fi găsit. Nu regele, ci domnul poartă vina că nu s-a întrunit comisia mixtă la hotar. Nu poate renunţa la despăgubirea polonilor de daunele pricinuite de români. A dispus ca supuşii săi să despăgubească pe români de daunele cauzate lor. Nu-l poate recomanda sultanului pînă cînd nu va arăta acestuia că regele n-a călcat prevederile tratatului în relaţiile sale cu el.

Do woeiwody woloskiego na tho poselsthwo ktore iego posel przyniosl do Liebiedziowa.

Zigmunth Augusth etc. Wielmozny panie samsziedzie nam mily. Jako tho przecziwko woliey i mysli naschei bilo ze liudzye swowolny wazili sye uczynicz gwalt poslom t.m., tak tez nye zanichaliszmy tego skoro tho do wyadomosczy naschei przislo ze szie przecziwko nim tak postampilo yako przecziwko tym ktorzy nie uwaziwschy u sziebye zwierzchnosczy naschey i prawa poszelskiego pokoy pospolithy wzruszacz sie wazily i gdy bily do prawa wezwany tedy ten wirok nasch na szobie odnieszli ze szą na poczcziwosczy skarany, ktore karanye yest tak srogie u liudzi ryczerskiego stanu u liudzi poczcziwych ze nad nie srozekego wietschego niemasz odniesly byly i tho zeby gim byli i dobra ich pobrane by byli

osiadloscz yaką w pansthwach naschich myely. A nadto wschitko by sie byly do prawa iako byly wezwany stawily, tediby byly y na gardliach karany. Alie popelniwschy tho swowolensthwo a gwalth ten poslom t.m. uczyniwschy do Węgier zyechaly, wschakze iesliby szie wroczyly a do rąk urzędu ktorego naszego przisly, tedy za wyrokiem naschym karania na gardlach swych nie uidą. Czo gdi t.m. za piszania naschego wyrozumiesz powinniszmy thego ze na they nagrodzye ktora sie przes nasz sthala za gwalt poslom t.m. przestaniesch. A na pothym posly swe tak napominacz bendziesch zeby sie oni nigdy zwyklich drog y gosczynczow nie puschczaly gdisch y nathenczasz gdy ta przigoda na nie przischla mogli szie byly wscheliakiego gwalthu uchronicz by byly tą drogą iechacz chczicly ktorą ie przystaw nasch wiescz chczial azeby szie byly thegosch przysthawa naschego nie pusczaly. Liutniarze o ktorich nam t.m. czestho pyszesch yuz terasz miecz bendziesch y by byla nie zasla szmiercz wielmoznego swiezey pamieczy Jana Starzechowskiego woiewodi podolskiego tedy bys ye iuz bil do thego czaszu myal. Wyrozumielismy tez z piszania t.m. i s powiesczy poslancza t. mczi ze yakis Thurczin skradschy pana szwego sendziaka bialogrodzkiego mial w pansthwa nasche zbiezecz y ządacz nasz t.m. abysmy thego Thurczina y kradzieza yego slugom sendziaka bialogrodzkiego roskazaly wydacz. Jsch my takich zloczynczow nie radzy w pansthwach naschich widzimy, tedibismy y thego Thurczyna nie czerpiely ieslibysmy o nim iaką wiadomoscz wziely. Alye iz zadney wiadomosczy o nim nie mamy, ten tez t. mczi poslaniecz sprawy nam dacz nie umial gdzyeby byl, tedy trudno czo w they rzeczy uczinicz mamy, gdysch wiadomosczi zadney nie mamy gdzieby sie obraczal. Wszakze iesli sie o nim gdzie dowiemy, tedy sprawiedliwoscz z niego uczinicz roskazemy.

Dawa tez nam t.m. znacz przez listh szwoy czym szie stalo ze seym pograniczni nie doszedl, dawaiącz yedne prziczine niewiadomoscz szwoye, a pothym niezyechanie commissarzom naschim. Aliecz my to mamy w dobrei pamieczy zesmy poslom t.m. o thim znacz daly ktorzy miely t.m. sprawę dacz. A ktemu doszicz bylo na thym gdy stharostha nasz camienieczky wm obwiesczil bo sye tak zawsze zwyklo zachowacz ze t.m. byl obwyesczon albo od starosth pogranicznych albo od commissarzow, ktore obwyeszczenye nye inaczey mialo bycz u t.m. rozumiane iakobischmy my szamy t.m. obwieszczyly. A czo szie thycze commissarzow naschich omieszkanya, tedy to pewnie wiemy ze naschy commissarzy nathenczasz naznaczony ziechawschy sye, na commissarze t. mczi kilka dni czekaly, a dopiero wtenczasz gdi szie doczekacz nye mogly commissarzow t.mczi odyechaly i nie moze na tho bicz milo ze szie thaka przewloka dzieie w sprawiedliwosczy poddanym naschim. Iednak isch nas t.m. prosich abyszmy tho omieszkanie seymu mimo sie puschczily, tedy doszicz cziniącz prosbie t. mczy iusch thego theraz zaniechamy, alye w roku przislim thego potrzeba bendzie aby zobudwu takze sthron wedlie pacta zasie bil zlozony seim dlia uznania i nagrody krziwd spolnich poddanich naschich. Radzibyszmy daly mieiscze tak unizoney prozbie t.m. ktorą do nasz t.m. pilnie czinisch abi krziwdy spolnich poddanich naschich ktore szie po thy czaszy dzialy byli zatarte y zapomniane boby to nam przistalo iako krzesczyanskiemu kroliowy, alye isch nie są krziwdy nasche wlaszne tilko, alie i poddanich naschich, dliathego thego uczinicz nie mozemy, wschakze yeslibys t.m. albo sam nagrodzil albo nagrodzicz roszkazal poddanim naschim tho czym sie ukrzywdzonimy bycz znayą, albo yeslibys t.m. iakokolwiek okolo nich z nimy sie ugodzil, tedy my nie bendziem

od thego zebysmy ich zaniechacz nye miely, cziniącz tez powinnosczy naszey doszycz dlia zachowania pokoiu y przymierza. Roskazalismy starostom naschym aby thy szkody ktore t.m. mienisch zeby byly przes liudzy nasche poczinione poddanim t.m. byly nagrodzone, czosmy tez y hetmanowi wielkiemu coronnemu, ktorego teraz z liudzmy na pograniczu mamy dlia Tatarow ktorzy zwikili woiowacz pansthwa nasche, poruczily.

Czo szie thycze prozby t.m. ktorą do nasch czynisch abyszmy poslowy naschemu ktorego do czeszarza tureczkiego poslacz mamy roszkazaly aby t.m. zalieczil czes. tureczkiemu, t. mcz pamietacz raczysch zechmy zawzdy iuz od dawnego czaszu t. mczi przyaczieliem zyczliwym byli i ku wschemu dobremu dopomagaly tak u czes. tureczkiego yako tez na wschelakiey inney potrzebie, alie zez nasz t.m. do cz.j.m. tureczkiego sam odniosl iakobischmy my z t.m. przymierza statecznie nie dzierzily y wielkie krzywdy t.m. czynily, i dliatego c.j.m. kilku czauschow swich do nasz szlal, tedy szie nam nie godzi iedno obmowe w tym uczinicz, a dacz sprawę prawdziwą czes j.m. ze szie z naschey sthrony przecziwko przimierzu nicz nie wikroczilo a yzechmy w tym niesluszznie do j.c.m. iestesmy odnieszeny, gdyz szie tho iasznie okazacz moze ze t.m. od nasz zadney krzywdy nie masch y owszem wielesz dobrey przyazny y zyczliwosczy po nasz uznal,a my y poddany naschy od t.m. wielkie krziwdy y nieprzyazny zawdy odnoszimy. A tak nie baczimy yakoby poszel nasch u czes. j.m. bendącz to minącz mogl, a wschakze my iednak iako pan chrzesczyansky roszkazemy sie tak w tey mierze przecziwko t.m. zachowacz iakoby tho wm nielaski u c.j.m. nie nioslo.

BNW—BOZ, 1 293, f. 129ᵛ—131ᵛ. Copie din 1831.

Voievodului Moldovei[1], la solia pe care a adus-o solul său la Lebedziów.

Sigismund August etc. Puternice domnule, vecine drag nouă. După cum s-a întîmplat împotriva voinței și a gîndului nostru că oameni neînfrînați au îndrăznit să comită acte de violență asupra solilor domniei tale, tot așa n-am pregetat îndată ce aceasta a ajuns la cunoștința noastră să procedăm împotriva lor ca împotriva acelora care, neluînd în considerare autoritatea noastră și dreptul soliilor, au îndrăznit să tulbure liniștea publică. Și cînd au fost chemați la judecată li s-a dat această sentință, că sînt pedepsiți cu pierderea onoarei, care pedeapsă este atît de aspră la oamenii din starea nobilimii de arme, la oamenii de onoare, că alta mai mare decît ea nu este, și să li se confiște averile, dacă ar avea vreo așezare oarecare în statele noastre. Iar pe lîngă toate acestea, dacă nu se vor înfățișa la judecată, cînd vor fi chemați, să fie pedepsiți cu capul. Dar ei, săvîrșind această samavolnicie și comițînd acte de violență asupra solilor d-tale, au plecat în Ungaria; totuși dacă se vor întoarce și vor ajunge în mîinile unei dregătorii oarecare de-ale noastre nu vor scăpa de pedeapsa cu pierderea capetelor lor, potrivit sentinței noastre. Ceea ce, cînd d-ta vei afla din scrisoarea noastră că am fost datori să facem aceasta, să rămîi la această despăgubire care s-a făcut de noi pentru atacul săvîrșit împotriva solilor d-tale. Iar pe viitor vei atrage atenția solilor d-tale să nu se abată nicicînd de la drumurile și căile obișnuite, căci și atunci cînd a venit asupra lor această întîmplare ar fi putut evita orice violență dacă ar fi vrut să meargă pe acel drum pe care voia să-i ducă însoțitorul nostru și dacă n-ar fi dat drumul aceluiași însoțitor al nostru.

Meşterii de lipit metal, despre care d-ta ne scrii adesea, i-ai fi putut avea acum, dacă nu s-ar fi întîmplat moartea puternicului de curînd decedat Ioan Starzechowski, voievodul Podoliei, i-ai fi putut avea pînă acum.

Am mai înţeles din scrisoarea d-tale şi din cele spuse de trimisul d-tale că un turc oarecare, furînd pe stăpînul său, sangeacul Cetăţii Albe, ar fi fugit în statele noastre şi ne ceri d-ta să poruncim ca acest turc şi hoţ să fie predat slugilor sangeacului Cetăţii Albe. Deoarece noi nu vedem cu plăcere asemenea răufăcători în statele noastre, nici pe acest turc nu l-am suferi dacă am lua o ştire oarecare despre el. Dar fiindcă nu avem nici o ştiinţă despre el, iar acest trimis al d-tale n-a ştiut să ne spună unde s-ar afla, e greu deci să facem ceva în această privinţă căci n-avem nici o veste încotro ar fi luat-o. Totuşi dacă vom afla unde se găseşte vom da poruncă să se facă dreptate cu el.

De asemenea, ne faci d-ta cunoscut prin scrisoarea d-tale ce s-a întîmplat că adunarea de la hotar n-a avut loc, invocînd, ca prim motiv, că n-ai ştiut de ea, iar ca al doilea, că n-au venit comisarii noştri. Dar ne amintim bine că noi am dat de ştire despre aceasta solilor d-tale care urmau s-o ducă la cunoştinţa d-tale. Iar pe lîngă aceasta, a fost de ajuns că te-a vestit starostele nostru al Cameniţei, căci totdeauna s-a obişnuit aşa, că d-ta ai fost înştiinţat fie de staroştii de la graniţă, fie de comisari, care înştiinţare nu trebuia înţeleasă de d-ta altfel decît că noi înşine te-am vestit pe d-ta. Iar în ceea ce priveşte întîrzierea comisarilor noştri, ştim sigur că aceştia, întrunindu-se la data hotărîtă, au aşteptat cîteva zile pe comisarii d-tale, şi numai cînd n-au mai putut să-i aştepte, au plecat de acolo, şi nu poate fi un lucru plăcut că se face o astfel de tărăgănare în împărţirea dreptăţii supuşilor noştri. Totuşi, fiindcă d-ta ne rogi să trecem cu vederea peste această întîrziere a adunării de la graniţă, împlinind deci rugămintea d-tale, renunţăm acum la adunare, dar anul viitor ea va trebui să fie convocată de ambele părţi, potrivit pactelor, pentru a cerceta şi a despăgubi daunele suferite de supuşii noştri comuni. Am fi dat bucuroşi loc rugăminţii d-tale atît de plecate pe care ne-o faci cu stăruinţă ca daunele supuşilor noştri comuni care s-au făcut în acest timp să fie şterse şi uitate, căci ni s-ar şedea aceasta, ca unui rege creştin, dar, fiindcă nu sînt numai daunele noastre proprii, ci şi ale supuşilor noştri, nu putem face aceasta. Totuşi, dacă d-ta le vei despăgubi singur sau vei porunci să fie despăgubiţi supuşii noştri de ceea ce se recunosc păgubiţi, ori dacă d-ta te vei înţelege cumva cu ei în privinţa acestor daune, noi nu vom fi împotrivă să renunţăm la ele, îndeplinindu-ne şi datoria noastră întru păzirea păcii şi a tratatului. Am dat poruncă staroştilor noştri ca acele daune, pe care d-ta le numeşti că au fost făcute de oamenii noştri supuşilor d-tale, să fie despăgubite, lucru ce l-am recomandat şi marelui hatman al Coroanei[2], pe care îl avem acum, cu oastea, în ţinutul de graniţă pentru tătari, care obişnuiesc să bată cu război statele noastre.

În ceea ce priveşte rugămintea d-tale pe care ne-o faci ca să poruncim solului nostru[3], pe care urmăm să-l trimitem la împăratul turcesc, să te recomande pe d-ta împăratului turcesc, d-ta binevoieşti să-ţi aminteşti că noi am fost totdeauna, chiar de la început, prietenul d-tale binevoitor şi ţi-am ajutat spre tot binele atît la împăratul turcesc, cît şi în orice altă trebuinţă, dar fiindcă d-ta singur ai adus acum la cunoştinţa împăratului turcesc că noi nu păzim statornic tratatul cu d-ta şi că îţi facem mari

pagube d-tale, şi de aceea m.s. împăratul a trimis cîţiva ceauşi ai săi la noi, aceasta nouă nu ne convine să ne aduci numai ponegriri, ci să dai m.s. împăratului ştiinţă adevărată că din partea noastră nu s-a trecut cu nimic peste tratat şi că sîntem pîrîţi pe nedrept la m.s. împăratul, cînd se va putea arăta clar că d-ta n-ai nici o pagubă din partea noastră, ci, dimpotrivă, că ai cunoscut multă şi bună prietenie şi bunăvoinţă de pe urma noastră, şi că noi şi supuşii noştri cunoaştem mereu din partea d-tale mari daune şi duşmănii. Altfel, nu vedem cum solul nostru, fiind la m.s. împăratul, ar putea trece peste aceasta. Şi totuşi noi, ca un domn creştin, îi vom porunci să se poarte în aşa fel faţă de d-ta în această privinţă, încît să nu-ţi aducă d-tale urgia m.s. împăratului.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.
[2] Ncolae Sieniawski, voievodul Ruteniei.
[3] Petru Zborowski.

152 **Lebiedziów, 3 noiembrie 1567.**

SIGISMUND AUGUST CĂTRE PETRU ZBOROWSKI, SOL LA POARTĂ

Să ceară despăgubiri după inventarele alcătuite de N. Brzeski pentru daunele pricinuite polonilor de români şi de tătari. În ceea ce priveşte Moldova, va prezenta lucrurile în aşa fel, încît Alexandru Lăpuşneanu să fie silit să respecte tratatul şi să despăgubească pe poloni. Să nu lase cale deschisă pentru arbitrajul sultanului între rege şi domn. Să plece prin Ungaria.

... 〈Cum însă regii poloni au păzit totdeauna〉 aby szie przed czes. tureczkim na woiewode voloskiego nie skarzyly dlia they prziczyny nawięczey aby sie czeszarzowi droga nie podala do rosządku miedzy namy a woiewodą voloskim, tedy tez wm rzecz swoye y sprawe w tei mierze tak sposzobiay, iakoby do thego nie prziſlo czego szie przodkowie naszy strzegly, wschakze wszelakim sposzobem sie o tho staray zeby voiewoda voloski mogl contineri in officio azeby przezen nagrodzone schkody byly, azeby byl do thego przymuschon, czego po nim i przisiega iego i dobre samsieczthwo s namy thakze przimierze czes. tureczkiego s namy posthanowione potrzebuie, czo my wschitko bacznosczy wm poruczamy. Nie zda szie nam bycz rzecz bespieczna abisz wm przes voloską ziemie iachacz mial, bo chocz voiewoda przes listhy swe dobrym szamsziadem popiszuie szie bicz, iednak mu nie uffamy. Dliaczego zda nam abys wm przes vęgierską ziemie iachal, bendziesz wmcz mial literas passus od nasz y credensi do basch i begow tureczkich ktorzy sa w Węgrzech ... Dan w Liebiedziewie 3 noembris anno 1567.

BNW—BOZ, 1 293, f. 131v—133v. Copie din 1831.

〈Cum regii Poloniei au păzit totdeauna〉 să nu se plîngă înaintea împăratului turcesc împotriva voievodului Moldovei, mai mult din această pricină ca să nu dea prilej împăratului să arbitreze între noi şi voievodul Moldovei, d-ta să-ţi potriveşti deci cuvîntul şi fapta în aşa fel, încît să nu se ajungă la acest lucru, de care s-au ferit înaintaşii noştri. Totuşi să stărui în orice chip ca voievodul Moldovei[1] să poată fi *îndatorat*, ca

să fie despăgubite de către el daunele, ca să fie silit la aceasta, lucru care trebuie să-l obţiem de la el atît potrivit jurămîntului său şi bunei sale vecinătăţi cu noi, cît şi potrivit tratatului m.s. împăratului încheiat cu noi, pe care toate acestea le încredinţăm atenţiei d-tale. Nu ni se pare că ai fi în siguranţă dacă d-ta ai merge prin ţara Moldovei, fiindcă, deşi voievodul se arată prin scrisorile sale că este un vecin bun, totuşi n-avem încredere în el. De aceea socotim ca d-ta să mergi prin ţara Ungariei. Vei avea d-ta din partea noastră *scrisori de trecere* şi *de recomandare* către paşalele şi către begii care sînt în Ungaria. ... S-a dat în Lebiedziów, la 3 noiembrie *anul* 1567 [2].

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.

[2] Tot atunci regele a scris sultanului şi vizirului că trimite la ei pe P. Zborowski, sol mare, pentru întărirea şi reînnoirea tratatului (BNW—BOZ, 1 293, f. 135—137).

153 ⟨Lebiedziów, 3 noiembrie⟩ 1567.

INSTRUCŢIUNILE LUI PETRU ZBOROWSKI, SOL LA POARTĂ

Întîrzierea trimiterii solului se datorește reținerii lui N. Brzeski de către Alexandru Lăpușneanu, precum și incursiunilor tătărești în Podolia. Domnul Moldovei și-a trimis de cîteva ori oamenii să pustiiască sate în Polonia; a ajutat pe tătari împotriva polonilor; oamenii lui au atacat pe nobilii Dymidecki în propria lor casă; ponegrește pe rege, prin știri false, în fața sultanului. Să fie deci obligat să respecte tratatul, să despăgubească pe poloni, să asigure libertatea comerțului, să nu schimbe drumurile de comerț și iarmaroacele și să nu se eschiveze de la adunările mixte de la hotar. Solul va cere din nou sultanului să recunoască regelui dreptul de a pune domni în Moldova.

Instrucţia poslowi krolia j.m. do Turek wielmoznemu Piotrowi Zborowskiemu castellanowi woiniczkiemu, staroszczie sthoboniczkiemu dana 1567.

... Pothy iz woiewoda voloski nie thilko bendącz przimiernym szamsziadem k.j.m. alie tez noszącz na szobie wielie dobrodzieysthwo j.k.m. do ktorych szie zawdzy znacz muschy, a tego wschitkiego zapominawschy, posla j.k.m. Mikolaia Brzeskiego do c.j.m. poslanego okrom zadney prziczyny przez dlugi czasz u sziebie dzierzal ...

Jsch czez. j.m.w sthanowieniu przymierza z kroliem j. mczą woloskiey ziemie pokoy iako innich pansthw swoich obmysliwacz raczy, ktory j.k.m. zawzdy tak za oycza c.j.m. iako tez iuz za c.j. mczi samego statecznie y czalie chowacz mogl, a Alexander voiewoda ktory iest hospodarem ziemie voloskiey malo sye na tho ogliada, tedy czo sthrony Alexandra voiewody przecziwko przimierzu szie dzieie wprzod poszel k.j.m. opowie.

Alexander woiewoda powinien bendącz z poprzysiezanego przimierza ⟨z⟩ k.j.m. y z poddanymy k.j.m. statecznye pokoy chowacz, lyudzie swe po kilkakrocz naslal do pansthwa j.k.m., ktory wthargnawschy niemali poczeth wszy poddanich j.k.m. spustoschyly i popalily, sthatek wszistek y dobythek ich do Woloch pobraly, czo pokazuie placz ukrzywdzonych poddanych k.j.m. usthawiczny. Na thym nieprzesthawayącz Tatary przecziwko pansthwom j.k.m. pobudzywschy, koschth woyenny ym dawschy, strzelbą y przewodniki ie opatrzil. Czo szie na oko nie daw-

nych czaszow pokazalo gdy czy Thatarowie wielmoznego Mikolaia z Sieniawy woiewode ruskiego y hetmana coronnego na Miedziborzu obegnaly, bo z tych iego dzial ku Miedziborzu strzelaly. Acz gim tham pan Bog nie poszczescil, wschakze yednak wielką schkode pansthwa j.k.m. przez nie podpadly. Pothym czuiącz szie bycz tenze Aleaxander wynnim, aby cz. j.m. o they sprawie iego wiadomosczy nye mial, posla k.j.m. do c.j.m. poslanego nad wschitko prawo zadzierzal, komornikow takze k.j.m. kilko y poty poky mu szie zdalo przy szobie myal.

Spomniecz szie tez tu muschą Dimideczczy uczcziwy sliachcziczy ktorzy przez iego liudzi za naiachanim w domy ich wlaszne są okruthnie zamordowany, z ktorich liudzi swoich zadney sprawiedliwosczy do thego czaszu nie uczinil. The tez niemalą przicziną dawa voiewoda voloski do targania przimierza isch niepewne wiesczy noschącz do c.j.m. o kroliu j.m., do thego c.j.m. prziwodzicz chcze aby to o kroliu j.m. rozumial ze k.j.m. nie doszicz czyni poprzisiezonemu przimierzu, gdysch on nigdy nicz prawdziwego pokazacz nie moze, czymby ze sthrony k.j.m. namnieischą sie przicziną dala do zlego samsieczthwa albo niezachowanya statecznego przymierza. A ysch nie tilko do c.j.m. zwykl k.j.m. przenoszicz, alye thesz y baschy innych na dworze czeszarza j. mczi usthawicznie plioną swą powieszczią zle mniemanie o j.k.m. czyni, ządacz w thym czes. j.m. aby go od thego pohamowal a takim iego sprawom u sziebie mieschcza nie dawal . . .

Gdy szie iuz thak thy sprywy woloszkie y tatarskie pospolithemu pokoiowy przecziwne przelozą, bendzie ządal posel k.j.m. aby gim c.j.m. z powinnosczy szwey zabiegal, voiewode voloskiego aby do thego przywiodl, aby on nye tilko tho przimierze ktore strony ziemie woloskiey przez c.j.m. iest uczinione, alie y tho ktore są na wstempie na hospodarsthwo voloskie z kroliem j. mczią uczinil y prziszięgą szwoią uczwierdzil, mocznie i statecznie dzierzal, schkody thy ktore za przicziną iego liudzie poddanim k.j.m. popadli aby dostatecznie nagrodzil.

Poddanich k.j.m. ktorzy handle maią w voloskiey ziemi aby nie krzywdzil y owschem ukrziwdzonim aby sie usprawiedliwil.

Drogi zdawna zwyczajne y iarmarki aby wczalie zachowal onych aby nie odmienial.

Z seimu pogranicznego, ktori wedlia pacta dlia czinienia sprawiedliwosczi spolnym poddanym bywa skladany, aby sie nie wylamowal, czo dliathego zwikl czinicz aby poddanym k.j.m. bendącz winien z siebie sprawiedliwosczy nie czynil. Jakosch tymi czaszy za wielkimy skodamy poddanich k.j.m. bil seym pograniczny przez k.j.m. zlozon, na ktory gdy szie commissarze j.k.m. ziechaly, z strony szwey commissarzow nie poslal, bendącz o thym przez posli szwe od k.j.m. obwyeschczony czym szie zwlokla sprawiedliwoschcz poddanym k.j.m. Ktemu byl powinien z roszkazania c.j.m. przy Abdym czauszu j.c.m. usprawiedliwicz szie poddanim j.k.m. ktorym statky y maiethnosczy dopusczil pobracz, alye do thego czaszu zadnego usprawiedliwienia, zadney nagrody nie uczynil. Ma tho k.j.m. w dobrey pamieczy gdy poszel k.j.m. Jerzy Jazlowieczki castellan camienieczky etc. od czes. j.m. sie wroczil isch the byl othuchę od j.c.m. odniosl ze cze.j.m. zabiegaiacz niesnaskom thym ktore szie przez czeste odmienianie hospodarow w Woloschech dzieią, kthemu isch czisch hospodarowie wielie prziczin do wzruschania przimierza miedzi kroliem j.m. a czeszarzem j.m. dawayą, chczial to podacz kroliowy j.m. aby krol j.m. voloskie voiewodi na hospodarsthwo stawyl takie ktorziby sie dluzey na

pansthwach osziadaz mogli y przimierza a pokoiu pilniey strzegly. A tak upomienie szie thego poszel czeszarzowi j.m., przekladaiącz tho izby czeszarz j.m. wielki pozythek tego mial gdyby roskazowanie w Woloschech przez k.j.m. zlieczane bylo. Bo by szie droga zamknęla thym ktorzy mienią szie miecz prawo do hospodarsthwa voloskiego za ktorych przyczyną czo za stoszy przeslich czaszow voloska ziemia popadla ...

BNW—BOZ, 1 293, f. 142—144. Copie din 1831.

Instrucţiunile date solului m.s. regelui în Turcia, puternicului Petru Zborowski, castelan de Wojnicz, staroste de Stopnica, 1567.

⟨Explică întîrzierea trimiterii solului mare prin aceea⟩ că voievodul Moldovei [1], care nu numai că este vecinul aliat al m.s. regelui, dar că a cunoscut multă binefacere din partea măriei sale, de care trebuie să fie totdeauna recunoscător, uitînd însă toate acestea, a reţinut la el multă vreme, fără nici un motiv, pe Nicolae Brzeski, solul m.s. regelui la m.s. împăratul [2]...

⟨A trebuit deci ca regele să aştepte ca Podolia să scape de incursiunile tătăreşti şi ca voievodul Moldovei să ajungă să se poarte mai bine cu solii regelui. Acum trimite deci sol mare pe P. Zborowski⟩.

... Fiindcă m.s. împăratul binevoieşte ca la stabilirea tratatului cu m.s. regele să asigure ţării Moldovei, ca şi altor state ale sale, pacea, care a putut fi păstrată statornic şi în întregime atît în timpul tatălui măriei sale [3], cît şi în vremea măriei sale însuşi, dar lui Alexandru voievod, care este domn al ţării Moldovei, puţin îi pasă de aceasta, solul m.s. regelui va spune mai întîi ce se întîmplă împotriva tratatului din partea lui Alexandru voievod.

Alexandru voievod, fiind dator, după tratatul întărit prin jurămînt, să păzească neclintit pacea cu m.s. regele şi cu supuşii măriei sale, şi-a trimis de cîteva ori oamenii în ţara m.s. regelui, care năvălind acolo în ceată destul de mare, au pustiit şi ars sate de-ale supuşilor măriei sale, au luat în Moldova toate uneltele şi vitele lor, lucru ce-l arată necontenitele plîngeri ale supuşilor păgubaşi ai m.s. regelui. Neoprindu-se la aceasta, aţîţînd pe tătari împotriva ţărilor m.s. regelui şi dîndu-le mijloace militare, i-a aprovizionat cu tunuri şi cu călăuze. Ceea ce s-a văzut nu demult cu ochii, cînd aceşti tătari au încercuit pe puternicul Nicolae de Sieniawa voievodul Ruteniei şi hatmanul Coroanei la Międzybóż, căci au tras din aceste tunuri ale lui spre Międzybóż. Deşi Domnul Dumnezeu nu le-a ajutat, totuşi s-a pricinuit mare pagubă ţării m.s. regelui de către ei. Apoi acelaşi Alexandru, simţindu-se vinovat, ca să nu ştie m.s. împăratul de această ispravă a lui, a reţinut împotriva oricărui drept pe solul m.s. regelui trimis la m.s. împăratul, precum şi pe cîţiva aprozi ai m.s. regelui, atîta cît a socotit el să-i aibă la el.

Trebuie să se amintească aici şi de nobilii Dymidecki, nobili cinstiţi, care au fost ucişi cu cruzime de oamenii săi cu prilejul năvălirii lor în propria lor casă, pe care oameni ai săi nu i-a judecat pînă acum. De asemenea, voievodul Moldovei dă un vădit motiv pentru călcarea tratatului, şi dînd ştiri nesigure m.s. împăratului despre m.s. regele, voieşte să convingă pe m.s. împăratul să creadă despre m.s. regele că măria sa nu îndeplineşte tratatul întărit prin jurămînt, căci el ⟨voievodul⟩ nicicînd nu poate arăta nimic adevărat prin ce s-a dat cel mai mic motiv din partea m.s. regelui pentru o rea vecinătate sau pentru nerespectarea statornicei alianţe.

Şi deoarece el nu numai că defaimă pe m.s. regele la m.s. împăratul, ci face acestuia necontenit, prin vorbele sale deşarte, şi o părere rea, ca şi celorlalte paşale de la curtea m.s. împăratului, solul va cere m.s. împăratului să-l oprească de la aceasta şi să nu dea crezare unor asemenea ştiri ale sale...

Cînd aceste chestiuni moldoveneşti şi tătăreşti, contrare păcii publice, vor fi înfăţişate, solul m.s. regelui va cere ca m.s. împăratul să le înlăture, din a sa îndatorire, şi să aducă pe voievodul Moldovei la aceasta, ca să păzească tare şi statornic nu numai acest tratat, care este făcut de m.s. împăratul din partea ţării Moldovei, ci şi pe acela care el l-a încheiat şi l-a întărit prin jurămîntul său cu m.s. regele la începutul domniei sale în Moldova şi să despăgubească cu îndestulare acele daune, pe care, din pricina lui, le-au făcut oamenii săi supuşilor m.s. regelui.

Să nu facă pagube supuşilor m.s. regelui care au negoţuri în ţara Moldovei, ci, dimpotrivă, să se facă dreptate celor păgubiţi.

Să păstreze în întregime drumurile obişnuite din vechime şi iarmaroacele, şi să nu le schimbe.

Să nu se sustragă de la adunarea mixtă de la hotar, care, potrivit pactelor, este alcătuită ca să împartă dreptatea supuşilor ambelor părţi, ceea ce el obişnuieşte să facă să se sustragă pentru motivul că, fiind vinovat, să nu despăgubească pe supuşi m.s. regelui. Precum a fost convocată în acest timp de m.s. regele, din cauza daunelor mari suferite de supuşii măriei sale, adunarea de la hotar, la care, cînd s-au întrunit comisarii măriei sale, el n-a trimis comisari din partea sa, cu toate că a fost anunţat despre aceasta de măria sa prin solii săi, din care pricină se amînă împărţirea dreptăţii supuşilor m.s. regelui. Pe lîngă aceasta, el a fost dator, din porunca m.s. împăratului, să despăgubească, în prezenţa lui Abda ceauşul m.s. împăratului, pe supuşii m.s. regelui, cărora el îngăduise să li se ia uneltele şi averile, dar pînă acum n-a făcut nici o dreptate, nici o despăgubire.

M.s. regele ţine bine minte cînd solul măriei sale, Gheorghe Jazłowiecki, castelanul Cameniţei etc. [4], s-a întors de la m.s. împăratul, că el a fost adus acea încurajare din partea m.s. împăratului, că m.s. împăratul, înlăturînd aceste certuri care se produc în Moldova din cauza deselor schimbări ale domnilor, iar pe lîngă aceasta, fiindcă aceiaşi domni dau multe pricini pentru călcarea tratatului dintre m.s. regele şi m.s. împăratul, a voit să îngăduie m.s. regelui, ca măria sa să pună în domnie asemenea voievozi moldoveni, care să poată sta mai mult timp în domnie şi să păzească mai stăruitor tratatul şi pacea. Şi aşa solul să aducă aminte de aceasta m.s. împăratului, spunînd că m.s. împăratul ar avea un mare folos dacă în Moldova domnia ar fi acordată de către m.s. regele. Căci s-ar închide calea acelora, care îşi zic că au drept la domnia Moldovei, din pricina cărora ce de lovituri a primit în trecut ţara Moldovei ...

⟨Urmează chestiuni privitoare la tătari⟩.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.

[2] Selim al II-lea.

[3] Soliman I Magnificul.

[4] Sol la Poartă în 1564, vezi nr. 129.

INSTRUCȚIUNILE „ÎN CAZ DE ÎNDOIALĂ" DATE LUI P. ZBOROWSKI, SOL LA POARTĂ

Va respinge toate acuzațiile, considerate calomnii, aduse de Alexandru Lăpușneanu regelui în legătură cu Łaski, cu Despot, cu Wiśniowiecki, cu pribegii (între care și Pascu), cu presupusa intenție dușmănoasă a voievodului Ruteniei (a cărui proprietate a fost prădată de moldoveni) și a celui al Podoliei, cu pretinsa înțelegere dintre rege și împăratul german împotriva turcilor. Cei ce au atacat pe solii români în Sandomir au fost condamnați în lipsă.

Instructio in dubiis poslowi krola j. mczy do Turek.

. . . Jsch od kilku liath prawie iedne piosnkę⟨!⟩ czes. j.m. w liszcziech szwich do k.j.m. zwikl powtharzacz, a zwlaschcza okolo woiewodi voloskiego, ktorego lieda krzywdy albo liedy skargi zwykl przedsziebracz, a tho snadz za thym isch voiewoda volosky ma wielye forytarzow na dworze czeszarskim do krolia j.m., zanim resposom ⟨!⟩ krolia j.m. przez czausche danym accommodowacz szie bendzie, ktorych coz sie bendzie mial. Naczestscha tho u niego aby k.j.m. p.Laskiego od tego hamowal zeby nie wsciągal do Woloch, a thim ktorzy aspirant na hospodarsthwo nie pomagal. Bendziely tho poslowy k.j.m. przypominano, tedy tha sprawę da isch p. Laski maiethnoscz szwoie ma pod czeszarzem chrzesczyanskym, gdzie czaszem przemieschkiwa, skąd tez Despotha wzyawschy na pansthwa woloskie prowadzil, czego j.k.m. przymowacz od niego wdziecznie nie chczial az gdy j.k.m. sprawę the dal ze tho byla wolia czeszarza stharego, bo polslanym chorągwie czeszarz sthary pansthwo Despothowy byl poczwierdzil y umocznyl. Thedy tho dopiero krol j.m. przeyrzal a pothym nycz innego przeczywko woiewodzie nye czynil czymby prziczine iaką dacz mial ku naruscheniu pokoiu. Czego sam voiewoda voloski dobrym szwiadkiem bycz moze, bo gdy on namniey kroliowi j.m. przez poslancze znacz dawal gdy o iakim woysku s pansthw k.j.m. poczal, chocz sie to zawsche znieszione od niego bycz pokazalo, tedy nie tilko j.k.m. pana Laskiego gdyby szie byl o czo kuszycz chczial odwodzil, alye pograniczne stharosty do thego sposzobial aby zadnemu czlowiekowy sposzobem nieprzyaczielskim przesczia do voloszkiey ziemie nie dopusczaly, czo mogl znacz woiewoda wolosky, bo po thy czaszy iako po Despoczie na hospodarsthwo usiadl, namnieischei przikrosczy z pansthwa j.k.m. nie mial, chocz szie o tho barzo przicziniał szam aby byl niechęcz poddanich k.j.m. znal.

Jesli iaka wzmianka bendzie o nim p. Laskiego byczíu w Woloschech z k. mcziem Wyszniowieczkim, tedy tho poszel pro sua prudentia bendzie umial reffellere gdysch nye za Alexandra bylo.

Tho thesz czestho wzykl powtarzacz czeszarz j.m. aby k.j.m. cziniącz doszicz przimierzu Wolohom przebywania w pansthwach szwych nie dopuszczal, czo iesly i theraz spomniono bendzie, tedy szie da przez posla k.j.m. odpowiedz ze szwiadek thego byl dobry czeszarz j.m. zmarly iako w tym j.k.m. sie zachowacz raczyl, alye zywe szwiadeczthwo biorącz Jmbrachim beg thlumacz c.j.m. i nasluchal szie tego i napatrzyl doszycz jako pylnie k.j.m. okolo zbiegow woloskich aby w pansthwach j.k.m. nie byly przechowany staracz sie raczyl y wiadomosczią k.j.m. zadnego niemasch w pansthwach k.j. mczy. A nie tylko nieprzechowiwaniem ych

stateczne przymierze zachowal, alie i thym ze liudzi takowe ktory rozruch w Woloschech czynily karacz surowo k.j.m. kazal, na czo sie then tho Jmbrahim beg tlumacz c.j.m. zmarlego oczima szwimi patrizil we Lwowie. Pothym czo s Paschkiem sie stalo w Piotrkowie, ktoryby byl pewnie nie dal doszipiacz Alexandrowy by byla nie oszobna w thym czuynoscz krolia j. mczi, za ktorą przedsziewziecziu szwemu Paschek doszycz uczynicz mogl. Wschyszczy liudzie wiedzą czego krol j.m. teraz lithowacz raczy wydzącz taką nyewdziecznoscz Alexandrową. A ysch thy dobrodzieistwa krolia j.m. wschistkim zlym kroliowi j.m. oddawa, a czczy przez thego bycz nie moze, zeby lyudzie przed okruczensthwom do pansthw j.k.m., alie szie iednak themu zabyezalo przez j.k.m. ze zaden dlugo w pansthwach k.j.m. popaszacz nie mozie, a tez przymierze miedzy czeszarzem a k.j.m. niczego wieczey kroliu j. mczy nie chcze, iedno aby Wolochowie w pansthwach j.k. mczy nie byly przechowany. Dal tez byl woiewoda wolosky c.j.m. the sprawę zeby panowie woiewodowie ruszky i podolsky nieboszczyk miely woyska nani zberacz thym sposzobem aby ziemie iego woyowaly, a czo thesz czeszarz j.m. po dwa krocz piszal do krolia j.m., alie isch tho yako zywo nie bylo, tedy gdiby iaka o thym iaka wzmianka byla, snadnie tho poszel k.j.m. odprawy, bo tho iesth commentum woyewody woloskiego aczczi dawal szila prziczyn woiewoda wolosky panu voiewodzie ruskiemu do przyazny [1] s prosznym pyszaniem go nagrawaiącz, schkody mu wielkie czyniącz, woly iego wlaszne biorącz, Tatary na ostatek nani y na maiethnoscz nawodzoncz. Alye pan woiewoda rusky, iako wierna rada krolia j.m., mniey u sziebie wazyl schkody y niebespieczensthwo swe w ktorego wdawal woiewoda wolosky, anysch pokoy pospolithy ktorego dlya oszoby szwey wzruszacz nigdy nie chczial, alie wkladal wschistko na krolia j. mczi, pewien thego bendącz ze za stharaniem j.k.m. u c.j.m. mialo szie tho kyedy od woiewodi woloskiego nagrodzycz.

Wiodl tez tho woiewoda wolosky na k.j.m. zeby szie k.j.m. mial szpiknącz przeczywko czeszarzowy tureczkiemu z czeszarzem chrzesczyanskim. W czym poszel k.j.m. gdyby tho spomniano bylo, nycz innego iedno ze tho zmyslona rzecz byla od Alexandra woiewody a o the potwarz y inne potwarzy woiewody woloskiego ktorych on ysch mu prawdy nigdy przecziwko k.j.m. nie stawa zwykl uzywacz, thedy poszel bendzie mial thym laczniey zathlumicz, gdysch tho nigdy in rerum natura nie bylo czo on na krolia j.m. zwykl wiescz, a pylnie szie o tho staracz aby od thakowych pothwarzy byl hamowan.

Ma tho w pamieczy pan poszel czo za przigoda sye stała poslom woiewody woloskiego w Sendomyrzu, ktorey pewnie nye zaniechal przelozycz przed cz.j. mczią, a thak iesly o thim bendzie poszel k.j.m. pytan, tedy da o thim sprawę yako szie dzialo prodkiem ze szamy Volochowie tego prziczine daly ze nie chcziely thą drogą iechacz ktorą ie wiodl wodz dany od j.k.m., a ze oni od thego wodza odiechawschy iną drogą iechaly, iby szie thego wodza j.k. mczy byly nie pusczaly, pewnieby ich bylo nycz nie podkalo, wschakze iako tho k.j.m. bylo barzo obeschlo, takze iako z straschkiem j.k.m. chczial aby thym poslom sprawiedliwoscz sie byla sthala i chocz czy poslowie dogliedacz thego nie chcziely iaka szie gim sprawiedliwoscz stacz myala, tedy przedszie w niebythnosczy ich tak j.k.m. postampicz raczyl, iako milosnikowy pokoyu a chrzesczyanskiemu panu postampicz sye godzilo, czego isch poszel k.j.m. dobrze szwiadom, bo tez byl iednym commissarzem k.j.m. they sprawy, kiedy then da dostateczną sprawę cz.j.m. Tho szie ta ⟨!⟩ przelozy czo po sprawie commissarkiey szie

stalo gdy byla sprawa chomissarska do k.j.m. prziniesziona wynowayczom przez commissarze rok przed k.j.m. byl naznaczon jnstigator urzędowy szwemu doszicz cziniącz prawnie przecziwko wynowayczom postempowacz, isch contumaces sye bycz pokazaly, bo any przed commissarzem any przed k.j.m. nie stanely, przeczywko ktorym iako wynnym dostateczne świadkow dowody byly, thedy dekrethem k.j.m. są bezecznimy uczinieni z ziemie, bo ich na czym ynschym karacz nie moze gdysch są golothowie, y by byly nie ucziekly z Corony, tediby byly karani na gardlie . . .

BNW—BOZ, 1 293, f. 146—148. Copie din 1831.

Instrucţiunile *în caz de îndoială* date solului m.s. regelui în Turcia.

. . . Fiindcă de cîţiva ani aproape m.s. împăratul [2] a obişnuit să repete un singur cîntec în scrisorile sale către m.s. regele, şi mai ales în legătură cu voievodul Moldovei [3], ale cărui cele mai mici daune sau cele mai mici plîngeri obişnuieşte să le ia în seamă, şi aceasta desigur pentru că voievodul Moldovei are la curtea împărătească mulţi care îl protejează la m.s. regele, ⟨solul⟩ se va acomoda răspunsurilor date de m.s. regele prin ceauş, care cum va fi. Cel mai des el ⟨voievodul⟩ a cerut ca m.s. regele să oprească pe domnul Łaski să intre în Moldova şi să ajute acelora care *aspiră* la domnie. Dacă se va aminti deci solului m.s. regelui de această chestiune, va spune că d. Łaski îşi are proprietatea sa sub împăratul creştin, unde locuieşte uneori, de unde l-a luat şi pe Despot şi l-a dus în domnia Moldovei, fapt ce m.s. regele n-a voit să primească în chip graţios din partea lui, pînă cînd s-a adus la cunoştinţa măriei sale că aceasta a fost voia împăratului celui bătrîn [4], căci împăratul cel bătrîn a fost confirmat şi întărit lui Despot domnia, prin steagul trimis lui. Abia atunci şi-a deschis în sfîrşit m.s. regele ochii, şi apoi n-a făcut împotriva acestui voievod nimic, prin care să dea vreo pricină oarecare de tulburare a păcii. Pentru care lucru însuşi voievodul Moldovei poate fi martor bun, căci îndată ce a dat de ştire m.s. regelui, prin trimişii săi, cînd a început ⟨să spună⟩ despre o oaste oarecare din statele m.s. regelui, deşi această veste s-a arătat a fi totdeauna inventată de el, atunci m.s. regele nu numai că a făcut pe domnul Łaski să-şi schimbe hotărîrea, în cazul cînd s-ar fi ispitit la ceva, ci a şi pregătit pe staroştii de la graniţă să nu îngăduie nici unui om să treacă în chip duşmănos în ţara Moldovei. Ceea ce voievodul Moldovei a putut cunoaşte el însuşi, căci în acea vreme s-a aşezat în domnie, ca după Despot, şi n-a avut nici cea mai mică neplăcere din ţara m.s. regelui, deşi singur a contribuit foarte mult ca să cunoască dezgustul supuşilor m.s. regelui faţă de el.

Dacă se va face vreo menţiune oarecare despre prezenţa în Moldova a d. Łaski cu cneazul Wiśniowiecki, atunci solul va şti *pentru precauţia sa să combată*, că aceasta n-a fost pe timpul lui Alexandru.

M.s. împăratul mai obişnuieşte să repete deseori ca m.s. regele, îndeplinind tratatul, să nu îngăduie moldovenilor să treacă în ţările sale. Ceea ce, dacă se va aminti şi acum, atunci i se va da de către solul măriei sale răspuns, că martor bun a fost m.s. răposatul împărat[4] în ce fel a binevoit m.s. regele să se comporte în această privinţă, dar mărturie vie a luat Ibrahim beg [5], tîlmaciul m.s. împăratului, care a şi auzit şi a şi văzut cu îndestulare cît de cu grijă a binevoit m.s. regele să stăruie în privinţa fugarilor din Moldova, ca să nu fie adăpostiţi în statele măriei sale, şi acum nu se află nimeni, cu ştirea măriei sale, în statele măriei sale. Şi nu numai prin neadăpostirea lor a păzit în chip statornic tratatul, ci şi prin aceea că m.s.

regele a poruncit să fie aspru pedepsiţi şi acei oameni care au făcut tulburare în Moldova, la care a privit cu ochii săi în Liov şi acest Ibrahim beg, tîlmaciul m.s. răposatului împărat. Apoi ce s-a întîmplat cu Pascu la Piotrków, care de bună seamă că n-ar fi lăsat pe Alexandru să doarmă pînă la capăt, dacă n-ar fi fost în această privinţă vigilenţa deosebită a m.s. regelui, fără de care Pascu şi-ar fi putut duce la bun sfîrşit întreprinderea sa. Toţi oamenii ştiu de ce binevoieşte m.s. regele să se îndure acum, văzînd o asemenea nerecunoştinţă din partea lui Alexandru. Şi cu toate că aceste binefaceri ale m.s. regelui i le răsplăteşte cu tot răul, şi nu poate fi spre cinstea lui că-i fug oamenii din pricina cruzimilor sale în statele m.s. regelui, totuşi s-a prevenit de către m.s. regele aceasta, că nici unul nu poate poposi multă vreme în statele măriei sale, căci nici tratatul dintre împărat şi m.s. regele nu cere m.s. regelui nimic mai mult decît ca moldovenii să nu fie adăpostiţi în statele măriei sale.

A mai fost dat voievodul Moldovei m.s. împăratului această ştire, cum că domnii voievozi al Ruteniei [6] şi cel răposat al Podoliei [7] ar fi strîns oşti împotriva lui pentru a-i bate cu război ţara, despre care lucru şi m.s. împăratul a scris de două ori m.s.regelui [8], dar, fiindcă acest lucru, pe cuvînt, n-a avut loc, deci dacă se va face vreo menţiune oarecare despre aceasta, solul măriei sale va îndrepta lesne aceasta, căci aceasta este o minciună a voievodului Moldovei. Căci deşi voievodul Moldovei a dat o mulţime de motive domnului voievod al Ruteniei pentru duşmănie, jignindu-l cu scrisoare murdară, făcîndu-i mari pagube, luîndu-i proprii săi boi, aducînd, în sfîrşit, pe tătari asupra lui şi a averii sale, dar domnul voievod al Ruteniei, ca un senator credincios al măriei sale, luînd mai puţin în considerare daunele şi primejdia sa, în care l-a băgat voievodul Moldovei, decît pacea publică, pe care n-a voit s-o tulbure de dragul persoanei sale, a lăsat toate acestea pe seama m.s. regelui, fiind încredinţat că prin stăruinţa măriei sale la m.s. împăratul i se va despăgubi cîndva aceasta de către voievodul Moldovei.

A mai vorbit voievodul Moldovei împotriva m.s. regelui că s-ar fi înţeles cu împăratul creştin [9] împotriva împăratului turcesc. În această privinţă, solul m.s.regelui, dacă s-ar aminti despre aceasta, nimic altceva nu va spune decît că acest lucru a fost inventat de Alexandru voievod, iar fiindcă această calomnie şi alte calomnii ale voievodului Moldovei, pe care el obişnuieşte să le folosească împotriva m.s. regelui, nu cuprind nicicînd adevărul, solul le va combate cu atît mai uşor cu cît ceea ce el obişnuieşte să spună împotriva regelui n-a stat nicicînd *în ordinea naturală a lucrurilor*, şi va căuta stăruitor ca să fie oprit de la asemenea calomnii.

Domnul sol îşi aminteşte ce fel de păţanie li s-a întîmplat solilor voievodului Moldovei la Sandomir, pe care de bună seamă că ⟨acesta⟩ n-a pregetat s-o aducă înaintea m.s. împăratului. Şi aşa, dacă solul m.s. regelui va fi întrebat despre aceasta, va face cunoscut cum s-a întîmplat, mai întîi că moldovenii singuri au dat motiv pentru aceasta, că n-au voit să meargă pe drumul pe care i-a dus călăuza dată de m.s. regele, ci că părăsind această călăuză, au luat-o pe alt drum. Dacă nu şi-ar fi concediat această călăuză a m.s. regelui de bună seamă că nu li s-ar fi întîmplat nimic. Totuşi, după cum aceasta l-a atins mult pe m.s. regele şi după cum măria sa a voit, pentru intimidare, să se facă dreptate acelor soli, şi deşi acei soli n-au voit să vadă cum li se va face dreptate, totuşi m.s. regele a binevoit, în absenţa lor, să hotărască, după cum se cuvenea să procedeze unui iubitor de pace şi unui domn creştin. Despre care lucru, fiindcă solul măriei sale este bine

informat, căci şi el a fost unul dintre comisarii măriei sale în această pricină, va da ştire îndestulătoare despre aceasta m.s. împăratului. Îi va spune ce s-a întîmplat după judecata făcută de comisari, cînd sentinţa comisarilor a fost adusă la m.s. regele, cînd s-a fixat de către comisari vinovaţilor un an pentru a se prezenta în faţa regelui, iar procurorul oficial, făcîndu-şi datoria legală, a procedat împotriva vinovaţilor, căci aceştia s-au arătat a *fi lipsă la apel*, deoarece nu s-au înfăţişat nici înaintea comisarilor, nici înaintea m.s. regelui, împotriva cărora însă, ca împotriva unor vinovaţi, au fost destule dovezi ale martorilor, deci prin decretul m.s. regelui au fost declaraţi infami, fugari din ţară, căci n-au putut fi condamnaţi la altă pedeapsă, deoarece sînt oameni fără căpătîi şi dacă n-ar fi fugit din regat ar fi fost pedepsiţi cu capul ...[10].

---

[1] Corect: nieprzyjaźni.
[2] Selim al II-lea.
[3] Alexandru Lăpuşneanu.
[4] Soliman I Magnificul.
[5] Vezi nr. 102, nota 2.
[6] Nicolae Sieniawski.
[7] Ioan Starzechowski.
[8] Vezi nr. 149.
[9] Maximilian al II-lea.
[10] Rezumatul acestor instrucţiuni, la I. Bogdan, *Cronice inedite atingătoare de istoria românilor*, Bucureşti, 1895, p. 112—114.

155 **Constantinopol, 24 mai 1568.**

PETRU ZBOROWSKI CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Vizirul n-a acceptat cererea regelui de a i se recunoaşte dreptul de a numi domni în Moldova şi a refuzat s-o aducă la cunoştinţa sultanului. I-a pus în vedere noului domn, Bogdan, să păzească pacea. Solul a stat de vorbă cu solii acestuia şi a stăruit să vină cu el, în Polonia, pentru a obţine sprijinul regelui pentru stăpînul lor. Alexandru Lăpuşneanu a fost acela care a vîrît în capul vizirului ideea că regele este rege numai cu numele şi că nu-şi poate stăpîni magnaţii.

Listh ktori pisal do j.k. mczi s Constantinopola jmcz pan Piotr Zborowski natenczas castellan woinicki a teras iusz voiewoda sandomirski, posel od j.k. mczi do sultan Selima cesarza tureckiego poslany, 1568.

... Naprzod thedy racz w.k. mcz wiedziecz co szye ticze artikulu okolo woloskiey ziemie, zem naprzod thim basze obrazil y stąd szie we wszithkich sprawach na mnie zwasznil, powiadayancz ze ziemia tha iesth od tak wielie liath mieczem od nas dobita, yesly tam kto zlie cziny mozem go karacz. A co szie doticze Aliexandra y then yaky thaky byl, iusz o thim niemasz czo mowicz bo umarl, alie iednak wielka mu szie przyczina dawala thym ze jego nieprzyaczielie w Coronie byly przechowany, dlia ktorich on muszial zawsze y czesto woyska zbieracz.

Gdy szie obietnice uponinam, they szie zawsze rosie a yszem to bil podal in scriptis abi w radzie przed cesarzem czitano, powiedzial mi bascha ze thego nie szmial cesarzowy czitacz aby sie nie rozgniewal. A ya wiem ze przed yednim wspomynal ze cesarz nye wie any pomny zeby tho kiedy obiecowal. Takzecz tesz poslowy perskiemu (obiecawschy pierwey jego panu kylka zamkow) uczinily ze nicz nie ziednal czego szie bil upominacz

przyechal. Jednak mnie tho basza obieczowal ze za ich staranym y mandati yusz Bohdan myal statecznie pokoiu przestrzegacz y o laske w.k.m. szie staracz y kazal byl u mnie bicz poslom voloskym aby mie blagali. Ktorzi wielką ukladnosczią obiecowaly wielie o powolnosczi swego pana przecziwko w.k.m. Takzem wzdy te rzecz tak byl iusz propter aliquam rationem dignitatis w.k. mczi uyął, ze myal Bochdan poslacz se mną posli swe iednacz sobie laske w.k. mczi y przeprawuiancz ⟨ ! ⟩ tho w czim ocziecz iego w.k.m. obrazil. Bom tho iasznie ukazowal ze okrom lasky w.k.m. Bohdan trudno szie na pansthwie bespiecznie zostacz myal. Bo choczby z ziemie w.k.m. nicz szie mu zlego nie dzialo, iednak gdybysz w.k.m. iedno przes palce chczial patrzicz zinądby mu wielie zlego moglo szie stacz, co za laską w.k. mczi moze szie zabronycz. Takem ie bil przywiodl, ze tho na oko wydząncz yusz determinowaly bily o laskie szie w.k. mczi staracz, alie szie obawyam (yako mie przestrzegayą) by stamtąd yako y ynne od cesarza do basche nie doszla ktoriby mogl (z iadu) z niedobrey iescze gorszą rzecz uczinicz. A tak natenczas yusz tho muszy odlogien liezecz do sczesliwich i liepszich czassow, ktorich sam yako zandaią tak y czekaya wielie Turkow exacerbati basche iniuri⟨i⟩s. Bo za thego ossipanego woloskym zlothem yuszo thim prozno myslycz, iednak obacziwsi iako iescze poyda rzeczi nie zaniecham bonis modis na tho upomniecz szie odpowiedzy...

Czo y od Wolochow racz szie yednak w.k.m. ostroznie miecz proszę, ieslize przedszie w pokoyu myszlą zostacz, thedy thak rozumiem ze yedno posilaya aby szie wiwiedzyly yesli szie tho z wolią w.k. mczi dzialo, a tho stąd ysz thu dziwnie ten basza o w.k.m. rozumie y dliathego chczial szie podyancz haracz nieposluszne poddane w.k. mczy, a tho mnyemanie Alexander niebosczyk mu wbil w glowe ze w.k.m. nomine quidem rex est, alie ysz panowye co chczą czinią a rządzicz szie w.k. mczy nie dadzą y nieposluzny sam. Co dliathego czynil aby byl Turki przecziwko panom ruskim y przecziwko panu Laskiemu pobudzil, zaszie y then y Tatarowye moznoscz barzo w.k.m. thu extenuowali, a tho proszancz pierwey aby im bilo dozwoliono msczicz szie krzywd swich iakobi themu stanu mogly dossicz uczinicz, tak isz basza rozumial ze w.k.m. wiecey 12 000 kony miecz nie mogl, bo mnie w thim francuski posel przestrzegl ze tho przed nym wspominal ...

BNW—BOZ, 1 293, f. 153^{v}—154^{v}, 159—160, 162. Copie din 1831.

Cartea pe care a scriso-o m.s. regelui [1] din Constantinopol domnul Petru Zborowski, pe atunci castelan de Wojnicz, iar acum voievod de Sandomir, solul trimis de m.s. regele la sultanul Selim, împăratul turcesc, 1568.

⟨Terminase totul bine şi era să fie trimis înapoi, cînd a sosit vestea de la sangeacul Cetăţii Albe că polonii, cu Łaski, au dat foc şi au prădat Oceakovul. Această ştire a dat totul peste cap. A sosit la 1 mai la Constantinopol, unde a găsit o situaţie nefavorabilă Poloniei. Vizirul a trimis steag lui Bogdan, fiul lui Alexandru Lăpuşneanu, înainte de sosirea sa, luînd, după cum se spune, mulţi bani⟩.

...În primul rînd binevoieşte măria ta să ştii în ceea ce priveşte articolul privitor la ţara Moldovei, că eu am supărat mai întîi cu aceasta pe paşă [2] şi de aici s-a înrăit pe mine în toate chestiunile, spunînd că „ţara aceasta este de atît de mulţi ani cucerită de noi cu sabia, încît, dacă cineva

face acolo un rău, putem să-l pedepsim. Iar în ceea ce privește pe Alexandru [3], și el a fost cum a fost, despre acesta n-ai însă ce mai vorbi, căci a murit [4], dar că totuși i s-a dat o mare pricină ⟨de a se plînge⟩ prin faptul că dușmanii săi au fost adăpostiți în Coroană [5], pentru care a fost nevoit mereu și adeseori să-și strîngă oaste".

Cînd îi amintesc de făgăduieli, atunci se moaie totdeauna, și fiindcă i-am dat *în scris*, ca să se citească în divan în fața împăratului, mi-a spus pașa că n-a îndrăznit să citească aceasta împăratului, ca să nu se mînie. Iar eu știu că a amintit în fața unuia că împăratul nu știe și nici nu-și amintește să fi făgăduit cîndva aceasta. La fel și solului Persiei (făgăduind la început stăpînului său cîteva cetăți) s-au făcut că n-au fost de acord cu nimic din acelea ce a venit solul să le ceară. Totuși mie mi-a făgăduit pașa că, la stăruința și la poruncile lor, Bogdan [6] va păzi statornic pacea și va stărui pentru a obține îndurarea măriei tale și a fost spus solilor români să vină la mine ca să mă roage pentru aceasta. Care mi-au făgăduit multe cu mare politețe în legătură cu supunerea stăpînului lor față de măria ta. Așa am fost rînduit acest lucru *datorită unei griji oarecare pentru demnitatea* măriei tale, ca Bogdan să trimită cu mine solii săi ca să obțină grația măriei tale și să îndrepte în ceea ce tatăl său a jignit pe măria ta. Căci e-am arătat limpede că fără îndurarea măriei tale Bogdan cu greu se va menține în siguranță în domnie. Căci, cu toate că din țara măriei tale nu i se va întîmpla nimic rău, totuși, cînd măria ta ar binevoi să privească numai printre degete, din altă parte i s-ar putea întîmpla mult rău, ceea ce s-ar putea opri prin îndurarea măriei tale. Așa i-am fost adus, că, avînd în vedere aceasta, s-au fost hotărît să stăruie ca să obțină îndurarea măriei tale, dar mă tem (după cum mi se atrage atenția) ca de acolo să nu ajungă altul de la împărat la pașă, care ar putea (din iad) din reavoință să facă un lucru și mai rău. Și așa aceasta trebuie deocamdată amînată pentru vremuri mai norocoase și mai bune, care, după cum le cer, așa le și așteaptă mulți turci, *întărîtați de nedreptățile* pașei. Căci la acesta, acoperit cu aurul Moldovei, degeaba să ne mai gîndim, totuși, văzînd cum vor merge lucrurile, nu voi pregeta să cer *prin mijloace bune* răspuns ...

⟨În seara zilei de 20 mai a sosit de la sangeac vestea, împreună cu un prizonier polon, că polonii fac război în țara turcească. Prizonierul a spus că tătarii au năvălit în Polonia și că polonii, în număr de 12 000, cu Łaski, i-au alungat pînă la Oceakov. Pașa i-a spus apoi că polonii au ars și jefuit Oceakovul⟩.

... Ceea ce primești și de la moldoveni, rog pe măria ta să binevoiești să o iei cu băgare de seamă, căci, dacă ⟨turcii⟩ se gîndesc să rămînă în pace, atunci cred că vor trimite ca să afle dacă aceasta s-a făcut cu voia măriei tale. Iar de aici, fiindcă acest pașă are o idee curioasă despre măria ta, de aceea a voit să supună la haraci pe supușii neascultători ai măriei tale, iar această părere i-a băgat-o în cap răposatul Alexandru că măria ta *este rege numai cu numele* și că magnații ceea ce vreau aceea fac și nu se dau cîrmuiți de măria ta și sînt nesupuși. Lucru pe care de aceea l-a făcut Alexandru, ca să ațîțe pe turci împotriva magnaților ruteni și împotriva domnului Łaski, astfel că și acesta ⟨Alexandru⟩ și tătarii au slăbit mult aici autoritatea măriei tale, cerînd tătarii mai întîi să le fie îngăduit să se răzbune de pagubele suferite, pentru a putea fi satisfăcuți, astfel că pașa a înțeles că măria ta n-a putut avea mai mult de 12 000 de

călăreţi, căci solul francez mi-a atras atenţia că i-a amintit aceasta în faţa sa [7].

[1] Sigismund August.
[2] Mehmed paşa, marele vizir.
[3] Lăpuşneanu.
[4] La 5 martie 1568.
[5] Regatul Poloniei.
[6] Domn al Moldovei (martie 1568—februarie 1572), fiul şi urmaşul lui Alexandru Lăpuşneanu.
[7] Textul tratatului, reînnoit de sultan la 23 iulie 1569 şi adus de P. Zborowski, la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 260—263. Vezi şi solia trimisă în 1568 de Selim al II-lea în Polonia, cu referiri asupra Moldovei, la A. Grabowski, *Starożytności historyczne polskie* ..., I, Cracovia, 1840, p. 51—54.

156 Lublin, 6—18 februarie 1569.

SOLIA LUI MIHAIL POSTELNICUL ÎN POLONIA

Solul lui Bogdan Lăpuşneanu a sosit la Lublin la 6 februarie şi a stat acolo pînă la 18 aceeaşi lună, avînd o suită de 34 de persoane, cu 46 cai.

Rok 1569. Postelnik hospodara woloskiego.

Anno Domini 1569. Regestr wydawanya pyenjedzy na strawe poslowy woloskyemu Mychaylowy.

Naprzoth kyedy przyechal do Lyublyna die 6 ffebruary myeskal usque ad 18 ffebruary, ossob myal s sobą 34, koni myal s sobą 46.

Naprzoth na kuchnya wyslo przesz wszythek czas myessa wolowego czwyerczya 7, kasda czwyercz per unum fflorenum, tho czyny fflo. 7.

Za czthernasczye gessy, kasda gess per gr. 4, tho czyny fflo. 1, 26 gr.

Za kury na kasdy szye po pyeczoro kur, kasdy kur per gr. 3, tho uczyny fflo. 3/15.

Za pyecz czwyerczy czyelyecza fflo. 2/10.
Za kyelbassy 22 gr.
Za kapuste fflo. 2/7.
Za chleb fflo. 4/20.
Za kasse fflo. 1/11.
Za sol 24 gr.
Za czybulye fflo. 1/10.
Za rzepe 20 gr.
Za oczeth fflo. 1/14.
Za drwa fflo 3/19.
Za ryby fflo. 3/24.
Za olyey 14 gr.
Za korzenie fflo. 1/20
Summe fflo.31/71.
Pywnycza.
Za wyno fflo. 7/14.
Za myoth fflo. 4/1.
Za pywo fflo. 8/10.
Staynya.

Owssa corczy wyslo przess wszythek czass stho y trzynasczye corczy. Na kasdy dzyen wyslo czo corczy 11, kasdy korzec per gr. 9, tho uczyny fflo. 33.

Za syana wozów 21, kasdy woss per gr. 15, tho uczyny fflo. 10

Za slome fflo 4.
Stabuli summa fuit fflo. 52/3.
Tlumaczowy fflo. 4.

AGW—AZ, 3 033, p. 1, 3. ASB—MP, r. 8, c. 35, 37.

Anul 1569. Postelnicul domnului Moldovei[1]. *Anul Domnului* 1569. Listă de banii cheltuiţi pentru hrana solului român, Mihail.

Mai întîi cînd a sosit la Lublin, *în ziua de 6 februarie* şi a stat *pînă la 18 februarie*, a avut cu el 34 de persoane; cai a avut cu el 46.

Mai întîi la bucătărie au mers în tot acest timp 7 sferturi de carne de vită, fiecare sfert cîte *un florin*, în total 7 florini.

Pe 14 gîşte, fiecare gîscă *cîte* 4 groşi, în total 1 florin şi 26 de groşi.

Pe găini, la fiecare cîte cinci găini, fiecare găină *cîte* 3 groşi, în total 3 florini şi 15 groşi.

Pe cinci sferturi de carne de viţel 2 florini şi 10 groşi.
Pe cîrnaţi 22 groşi.
Pe varză 2 florini şi 7 groşi.
Pe pîine 4 florini şi 20 de groşi.
Pe crupe 1 florin şi 11 groşi.
Pe sare 24 de groşi.
Pe ceapă 1 florin şi 10 groşi.
Pe napi 20 de groşi.
Pe oţet 1 florin şi 14 groşi.
Pe lemne 3 florini şi 19 groşi.
Pe peşte 3 florini şi 24 de groşi.
Pe ulei 14 groşi.
Pe mirodenii 1 florin şi 20 de groşi.
Total : 31 florini şi 17 groşi.

Pivniţa.

Pe vin 7 florini şi 14 groşi.

Pe hidromel 4 florini şi un groş.

Pe bere 8 florini şi 10 groşi.

Grajdul.

Coreţe de ovăz au mers pe tot acest timp 113 coreţe. Pe fiecare zi au mers cîte 11 coreţe, fiecare coreţ *cîte* 9 groşi, în total 33 florini.

Pe fîn, 21 de care, fiecare car *cîte* 15 groşi, în total 10 florini.

Pe paie 4 florini.

Suma totală pentru grajd a fost de 52 de florini şi 3 groşi.

Tălmaciului 4 florini.

[1] Bogdan, fiul lui Alexandru Lăpuşneanu.

157 **Lublin, 13 iunie 1569.**

INSTRUCŢIUNILE LUI IOAN SIENIEŃSKI, SOL ÎN MOLDOVA

Regele reînnoieşte şi întăreşte tratatul cu Bogdan Lăpuşneanu, noul domn al Moldovei, şi trimite pe I. Sienieński, castelan de Żarnów, să-i ia jurămîntul. Solul îi va cere apoi să despăgubească pe nobilii Dymidecki, a căror casă a fost devastată anterior de români, precum

şi pe nişte negustori evrei de banii luaţi de la ei de nişte tîrgoveţi din Suceava. Petru Zborowski a judecat şi a aplanat la timpul său numai pricinile criminale, iar nu şi pe cele civile.

Instructia do wielmoznego p. woiewodi wołoskiego od krola i.m. wielmoznemu p. Janowi Siennienskiemu z Sienna, castellanowi zarnowskiemu, dana.

Naprzod pan possel pozdrowiwszy hospodara woloskiego imieniem krola jego mczi i laskę przitim dobrę samsiecztwo i zyczliwoscz jego krol. mczi opowiedziawszy, rzecz w te slowa ku niemu uczyni.

Jz pamiętaiącz jego krol. mcz na dobrą przиiazn i sąsiecztwo ktore przodkowie jego k. mczi krolowie polsczy z przodki hospodara wołoskiego wiedli, a ossobliwie na ono zachowanie dobre, ktore jego k. mcz z oicem jego mial, począwszy od onego czasu ktorego w rzeczach swych trudnych nie tilko laskawe w ziemi jego krol. mczi przyęcie i opatrzenie, ale tez i ku przisczıu i odzierzheniu ⟨ ! ⟩ pansthwa ziemie wolosskiei ossobliwą pomocz i ratunek poznal i potim zawsze chutliwą i stateczną jego k. mczi az do koncza zyczliwoscz ku sobie znal. Przitim tez bacząсz na jego samego ku jego. k. mczi priklonnoscz, offiarowanie, uprzeime i pilne ządanie, ktorem jego krol. mczi przez posly swe uzywal aby tez z nim w dobrim sąsiecztwie mieszkacz i onego w obronie swei miecz raczyl, a zwlascza iz ku temu przistąpilo cesarza tureczkiego zaleczenie, ktori od jego k. mczi ządal, aby przikladem przodkow swych i iako sam jego krol. mcz z innymi woiewodami wolosskiemi przedtim sie zachowal, aby tez z hospodarem teraznieiszym zachowacz sie i w dobrim sąsiedztwie z nim mieszkacz raczyl.

Z tich tedi prziczyn jego k. mcz ku dobremu i pozytecznemu obudwu panstw i ku zachowaniu w nich spolnei zgodi i pokoiu, przyazn i samsieczstwo ktore przodkowie jego k. mczi i sam tez jego krol. mcz z prozodki pana woiewodi wolosskiego az do tego czassu wiescz i chowacz raczył, z teraznieszym panem woiewodą i ziemią iego ponowil i uczwierzdził. Ktemu tez dla potwierdzenia pact starich, iako za pierwszych woiewod z ziemią wołoslą, tak tez i za oicza dzisieiszego pana woiewodi uczynionych i przиięcia dlatego powinnei przisięgi jego k. mczi i koronie polskiei od pana woiewodi woloskiego i od rad wszytkiei ziemie iego, posla swego posyłacz raczy

Przitim pan possel będzie ządal pana woiewodi, aby szliachetnym Dimideczkim, poddanym jego krol. mczi, ktorich dom Woloszy gwaltownie naiechawszy, zamordowanie w nim uczynili, wybrali i wychalupowali, nieodwloczną przi niem sprawiedliwoscz z temi ktorzi o to obwinieni są uczynil, o czym Dimideczczy dostateczną sprawę dadzą.

Nad to pan possel będzie pilnie sollicitowal u pana woiewodi, aby poddanym jego krol. mczi Zydom Zakierowi Abrahamowiczowi i zięciowi iego Moszkowi Giersnowieczowi z Buska takiez nieodwloczną a tam przi niem sprawiedliwoscz sie stała z poddanymi pana woiewodzinymi z Soczawy o dwanascie set czerwonych zlotich, ktore czi Soczawianie z przerzeczonych Zydow przez zadnei winy wzięli. A iesliby sie pan woiewoda tim wymawial, iz są wszelakie krziwdi miedzy poddanymi krola j. mczi a poddanymi iego przez postanowienie pana Zborowskiego woiewodi sendomirskiego umorzone, tedi tę sprawą jego k. mcz od pana woiewodi sendomirskiego ma, iz on nie civiles iniurias, ktoreby sie slusznymi dowodi

z obu stron pokazacz mogly, ale criminales, zlodzieiskim a drapieiskim obyczaiem uczynione, zatarl i umorzil. W Lublinie trzeciegonastego dnia czerwcza, roku MDLXIX°.

AGW—LL, 20, f. 75—76. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 498—500.

Instrucţiunile date de m.s. regele [1] puternicului domn Ioan Sienieński de Sienno, castelan de Żarnów, la domnul voievod al Moldovei [2].

Mai întîi domnul sol, salutînd pe domnul Moldovei în numele m.s. regelui şi asigurîndu-l de graţia, buna vecinătate şi bunăvoinţa măriei sale, i se va adresa cu aceste cuvinte:

Că m.s. regele, amintindu-şi de buna prietenie şi vecinătate pe care au păstrat-o înaintaşii măriei sale, regii Poloniei, cu înaintaşii domnului Moldovei şi îndeosebi de acea prietenie bună pe care măria sa a avut-o de la început cu tatăl său [3] în pricinile acestuia grele, cînd ⟨acesta⟩ s-a bucurat nu numai de o primire şi de o îngrijire binevoitoare în ţara măriei sale, ci şi de ajutor şi de o deosebită asistenţă la venirea şi la luarea domniei ţării Moldovei, şi cînd pe urmă a cunoscut mereu, pînă la sfîrşit, o binevoitoare şi statornică simpatie din partea măriei sale faţă de el; pe lîngă aceasta, avînd în vedere înclinarea lui însuşi către m.s. regele, oferirea, cererea binevoitoare şi stăruitoare pe care a făcut-o, prin solii săi, m.s. regelui, ca acesta să trăiască şi cu dînsul în bună vecinătate şi ca să binevoiască să-l aibă şi pe el în apărarea sa, dar mai ales că în acest sens i-a venit şi recomandarea împăratului turcesc [4], care a cerut m.s. regelui ca să binevoiască să se poarte şi să trăiască în bună vecinătate şi cu actualul domn, după pilda înaintaşilor săi şi după cum însuşi m.s.regele s-a purtat mai înainte cu alţi voievozi ai Moldovei; din aceste motive deci, m.s. regele a reînnoit şi au întărit cu actualul domn voievod şi cu ţara sa, spre binele şi folosul ambelor ţări şi spre păstrarea între ele a înţelegerii şi păcii comune, prietenia şi buna vecinătate [5], pe care înaintaşii m.s. regelui, precum şi măria sa au binevoit s-o ducă şi s-o păstreze pînă acum cu înaintaşii domnului voievod al Moldovei. Pe lîngă aceasta binevoieşte să trimită pe solul său pentru a întări vechile pacte, făcute atît pe vremea primilor voievozi cu ţara Moldovei, cît şi pe timpul tatălui actualului domn voievod, şi pentru a primi jurămîntul datorat m.s. regelui şi regatului polon de domnul voievod al Moldovei [6] şi de sfetnicii întregii sale ţări [7].

Pe lîngă aceasta, domnul sol va cere domnului voievod să facă neîntîrziată dreptate, în prezenţa sa, nobililor Dymidecki — supuşii m.s. regelui, a căror casă, călcînd-o cu puterea oamenii din Moldova, au făcut omor în ea, au răpit şi au devastat — cu cei ce sînt învinuiţi, despre care lucru nobilii Dymidecki vor da informaţii îndestulătoare.

În afară de aceasta, domnul sol va cere stăruitor domnului voievod să facă de asemenea neîntîrziată dreptate, acolo, în prezenţa sa, supuşilor m.s. regelui, evreilor Zakier Abrahamowicz şi ginerelui său, Moise Giersnowicz din Buck, cu supuşii domnului voievod din Suceava pentru 1 200 de zloţi roşii, pe care acei suceveni i-au luat fără nici o vină de la numiţii evrei. Iar dacă domnul voievod ar căuta să se scuze prin faptul că toate daunele dintre supuşii ms. regelui şi supuşii săi au fost aplanate prin hotărîrea domnului Zborowski [8], voievodul Sandomirului, atunci m.s. regele are ştiinţă de la domnul voievod de Sandomir că acesta a aplanat şi a împăcat *nu delictele civile*, care s-ar putea arăta prin dovezi drepte de

ambele părți, ci *pe cele criminale*, comise în chip tîlhăresc și hoțesc. În Lublin, în ziua de 13 iunie, anul 1569.

---

[1] Sigismund August.
[2] Bogdan Lăpușneanu.
[3] Alexandru Lăpușneanu.
[4] Selim al II-lea.
[5] Jurămîntul lui Sigismund August față de Bogdan din 31 ianuarie 1570, la E. Hurmuzaki, *Documente*, II—1, p. 601 (text german) și p. 601—602 (text latin), precum și la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 263—267 (text polon).
[6] Jurămîntul lui Bogdan față de regele polon din 2 octombrie 1569, *ibidem*, p. 598—600 (text german).
[7] Jurămîntul sfetnicilor moldoveni față de regele polon din 2 octombrie 1569, *ibidem*, p. 591—592 (text german) și 594 (text latin).
[8] Petru Zborowski, fost sol la Poartă în 1568.

158 **Iași, 2 octombrie 1569.**

BOGDAN LĂPUȘNEANU CĂTRE SIGISMUND AUGUST

A sosit Ioan Sienieński, castelan de Żarnów, solul regelui, prin care acesta îl asigură de dragostea și bunăvoința sa. Declară că se supune tuturor dorințelor regelui și că se pune, împreună cu supușii săi, sub protecția și tutela sa. A întărit prin jurămînt, după obiceiul înaintașilor săi, tratatul cu Polonia, iar un exemplar din el i-l trimite prin același sol.

Literae Bohdani palatini Moldaviae ad r⟨egiam⟩ m⟨aiesta⟩tem scriptae.

Serenissimo ac invictissimo principi et domino, domino Sigismundo Augusto, Dei gratia potentissimo regi Poloniae, magno duci Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. domino, vicino ac patrono suo observandissimo.

Bohdanus Dei gratia waivoda verusque haeres regni Moldaviae.

Salutem et felicium quorunque successum a Deo precatur. Nuncius serenissimae m⟨aiesta⟩tis vestrae magnificus dominus Joannes Siennienski castellanus Zarnoviensis optatissime ad nos pervenit, qui de amore et benevolentia gratiaque in nos serenissimae m⟨aiestatis⟩ tuae certiores nos reddidit. Tandem quae ad rem et utilitatem tam nostram quam reipubl⟨icae⟩ regiminisque nostrae utrinque maxime pertinent, fideliter et strenue tractavit expedivitque. Nos quoque in omnibus postulatis serenissimae m⟨aiesta⟩tis vestrae humillime una cum subditis nostris obtemperantes, in patrocinium et tutelam serenissimae m⟨aiesta⟩tis tuae et regni Poloniae nos commitimus, iuramentoque firmo praedecessorum nostrorum exemplo, pacta nostra et consiliariorum nostrorum confirmavimus. Cuius iuramenti exemplar[1] per praefatum dominum legatum serenissimae m⟨aiesta⟩ti vestrae misimus, per quem oretenus serenissimae m⟨aiesta⟩ti vestrae de omnibus liquidius nunc oravimus, rogantes eandem firmiter, ut dictis eius nomine nostro fidem in omnibus adhibere gratiose dignetur. His quam optime serenissimam m⟨aiesta⟩tem vestram valere cupimus. Datae ex oppido nostro Jas secunda die octobris anno Domini MDLXIX°.

Ex mandato illustrissimi principis waivode proprio.

Serenissimo ac invictissimo principi et domino, domino Sigismundo Augusto, Dei gratia potentissimo regi Poloniae, magno duci Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc., domino, amico, vicino ac patrono nobis observandissimo.

AGW—LL, 20, f. 335v—336. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 515—516.

---

[1] Jurămîntul lui Bogdan și cel al sfetnicilor săi din 2 octombrie 1569, la E. Hurmuzaki, *Documente*, II—1, p. 591—592, 594, 598—600; la N. Densușianu, în Hurmuzaki, *Documente*, II—5, p. 663—668; și la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, 263—265 (textul polon al jurămîntului domnului).

159 Adrianopol, 8—16 ianuarie 1572.

SELIM AL II-LEA CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Sangeacii de la hotar i-au comunicat că polonii, cu Łaski, se apropie în cete mari de Moldova. Îi cere lămuriri, prin solul trimis la el, căci faptul că voievodul Bogdan pețește o fată din Polonia nu dă drept polonilor să meargă în țara sa.

Między Iezusowemi pany nayzacnieyszemu, między Messyasza nasladuiącemi naywybornieyszemu, sprawy wszystkich Nazarenczykow naprawuiącemu wszelkiey czici i poszanowania godnemu zastępow i wielmoznosci panu polskich panstw teraznieyszemu krolowi Zygmuntowi Augustowi (ktorego sprawom niech P. Bog da dokonczenie dobre). Znak ten nasz cesarski gdy oddany będzie mieycie wiadomość ze tymi czasy na ukrainie tamtey na urzędzie będący sendziakowie, niewolnicy nasi, osobnemi listami swemi nam oznaymili ze Polacy kupami i pulkami niemałymi zblizyli się do ziemi wołoskiey i bardzo iuż ziemi i poddanym z niemi ciężko. Laski tez ieden z panow waszych z niemałym woyskiem na granice wołoskie nastąpiwszy, na gruncie polskim stanał, dotąd coby zamysliwał nie wiedząc napisali. Oprocz tego ieszcze ze taką się rzecz w Waradzyniu i Sadryniu dziezie dołozyli. A tak coby za przyczyna tego kupienia się i zbierania woyska na wołoską ziemię była, abysmy prędko wiedzieć mogli, z posłusznych wysokiey Porcie naszey czauszow i niewolnikow Dorgud czausza posyłamy. Trzeba tedy iako prędko ten doydzie a was zdrowo zastanie, abyscie wedle starodawney zyczliwosci, powolności i szczerosci swoiey wszystkie sprawy koło tego względem przymierza i pokoiu między nami będącego przestrzegaiąc, aby się mu nic przeciwnego nie działo dostatecznie nam wypisali. A iezlibyscie tę przyczynę byc rozumieli, ze hospodar wołoski pannę iedną bierze albo poymuie z Polski i dlatego takowe kupy gotowe są, tedy aby gwoli takiey sprawy Polacy do Wołoch chodzić i co złego tam robic mieli, nie daliśmy nigdy pozwolenia i teraz zadną miarą na to nie pozwalamy. Przeto tak o tey sprawie iako i o inszych coby się kolwiek w tamtey stronie działo do wysokiey Porty wedle waszey przyiazni prędko oznaymić nie omieszkiwaycie. Pisan we schodzie miesiąca Sziebana 979 roku w Iedrnopolu.

⟨Pe margine:⟩Od Suleymana[1] do Augusta, o kupieniu się ludzi do Wołoch, i o Laskim, ktory woysko zbieral, 1577[2].

Tłomaczony w kamienicy j. p—a wojewody i jenerała krakowskiego hrabi na Wisniczu, 2 juny 1642. Otphinowski sek.k.j. mci.

AGW—AKW, dz. tur., k. 70, t. 245, nr. 462. Traducere. ASB—MP, r. 23, c. 317—318. AGW—TN, 11, f. 128—129. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 1218—1220.

Celui mai ilustru dintre domnii lui Iisus, celui mai perfect dintre cei ce urmează pe Mesia, celui ce îndreaptă treburile tuturor nazaritenilor, celui demn de toată cinstea şi respectul, de oşti şi de mărire, stăpînului statelor polone, regelui de astăzi Sigismund August (ale cărui treburi să le dea Domnul Dumnezeu un sfîrşit bun).

Cînd vă va fi adus acest semn al nostru împărătesc, să aveţi ştire că în aceste vremi sangeacii, robii noştri, care sînt în slujbă în acea ţară de margine, ne-au înştiinţat prin scrisorile lor speciale că polonii se apropie în grămezi şi în polcuri destul de mari de ţara Moldovei şi tare îi este greu acum ţării şi supuşilor cu ei. Au scris că şi Łaski, unul dintre magnaţii voştri, apropiindu-se cu oaste destul de mare de hotarele Moldovei, s-a oprit pe pămînt polon, neştiind ei ⟨sangeacii⟩ pînă acum ce ar plănui. Afară de aceasta au mai adăugat că asemenea lucru se întîmplă la Oradea şi Semendria. Şi aşa, ca să putem şti repede care-i pricina acestei adunări şi strîngeri de oşti asupra ţării Moldovei, trimitem dintre ceauşii, robii şi supuşii înaltei noastre Porţi, pe ceauşul Dorgut[3]. Trebuie deci ca îndată ce acesta va ajunge şi vă va găsi sănătos, să ne scrieţi cu îndestulare, după străvechea voastră bunăvoinţă, consideraţie şi sinceritate, păzind toate lucrurile în legătură cu aceasta, avînd în vedere tratatul şi pacea existentă între noi, ca să nu i se facă nimic împotrivă. Iar dacă aţi socoti că pricina este aceasta, că domnul Moldovei[4] îşi va lua sau se va căsători cu o fată din Polonia şi de aceea sînt gata asemenea cete, atunci noi n-am dat nicicînd permisia şi acum în nici un caz nu permitem ca de dragul acestui lucru polonii să meargă în Moldova şi să facă acolo ceva rău. Prin urmare, să nu întîrziaţi a înştiinţa grabnic înaltei Porţi, potrivit prieteniei voastre, atît despre acest lucru, cît şi despre altele, orice s-ar întîmpla în acea parte. S-a scris la sfîrşitul lunii Şaban, anul 979, în Adrianopol.

⟨Pe margine :⟩ Din partea lui Selim către August, despre adunarea oamenilor pentru Moldova şi despre Łaski, care a strîns oaste. 1572 .

Tradusă în palatul dumnealui domnului voievod şi general al Cracoviei, conte de Wiśnicz, la 2 iunie 1642. Otfinowski secretar al m.s. regelui.

---

[1] Corect : Selim.
[2] Corect : 1572.
[3] Burguel (AGW—TN, nr. 11, f. 128—129).
[4] Bogdan Lăpuşneanu.

160 Adrianopol, 8—16 ianuarie, 1572.

DAVID MEHMED SOKOLLI MARE VIZIR CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Îi trimite scrisoarea sultanului prin care i se cere să taie capul lui Bogdan Lăpuşneanu care, părăsit de boieri, a fugit în Polonia, unde-şi strînge oaste, şi să nu-i permită să treacă în altă ţară, ci să-i trimită capul la Poartă.

Między Messyasza nasladuiącemi pany nayznacnieyszemu, między Iezusa chwalącemi nyawyborneysemu pany, wszystkie sprawy Nazarenczykow naprawuiącemu, wszelkiey czci i pochwały godnemu krolestwa polskiego krolowi (ktorego Bog niech chowa we zdrowiu) godne iego ucciwósci pozdrowienie i przyiacielskich chęci ofiarowanie iemu posławszy wedle przyiazni dobrey oznyamuię. Dla uchrony ubogich ludzi i poddanych Bog wszechmogący wysadza na rządy ludzi mądrych i rostropnych co iż u zaćnosci waszey się znayduie nad dzien iest iasnieysza, bo teraz iako z krolestwa waszego od was posłany ruski woiewoda Jasłowiecki na ukrainę owę przyszedł, ta ukraina pokoy i bespieczenstwo dobre nalazła, bo iego dobrą sprawą i rozumem pewna iest, że przymierze i pokoy dobrze ugruntowane będzie. Iezeli tak do konca przerzeczony woiewoda rozumie się sprawuiąc, przymierza i pokoiu przestrzegać bedzie, za pomocą bozą poddanych przybędzie i panstwa wielkiego waszego zadna szkoda albo zadne niebespieczenstwo nie utrapi.

Teraznieyszy wołoski woiewoda woloskiey ziemi z pokoiem siedzącey miec nie chcąc, chociaz wiele razy miał od nas napominanie i przestrogi, na ktore nic nie dbaiąc robił co chciał i czasem w panstwach krolestwa waszego, czasem w inszych panow panstwach chodząc, swemu woiewodztwu wiele zlego i kłopotow urobił, bo poddani i boiarowie sobie go obmierzywszy po dwa razy od niego odbiegali, a on samego siebie nie poznawszy i wasze panstwa zaczepiał, i teraz zebrawszy do siebie wiele lotrow seymuie, i rozne wiesci puszczaiąc, woysko nie male zbiera. Co wielmozny cesarz usłyszawszy drugim na postrach, aby głowę iego uciąwszy do Porty posłano rozkazanie swe cesarskie wydał. A tak iezliby ten zbrodniarz do waszych stron uchodzić chciał, cokolwiek ma niech wszystko ludzie tych co go poymaią pobiorą, tylko aby głowa do progu wrot cesarskich była odesłana. Gwolie temu i abysmy tez wiedzieli przyczynę kupienia się woysk na granicach waszych, list nayiasnieyszego cesarza względem dawnego przymierza i przyiazni posłany do was iest, bo z laski bozey niemasz starszego i szczerszego i powolnieyszego przymierza Porcie Otomanskiey nad was i krolestwo wasze, przez ktorego laski i przyiazni insi krolowie obeyŝć się nie mogą. Względem tedy przyiazni dobrey i ia ten list moy pełen milosci do was posyłam, ktory gdy doydzie dla starodawnego przeciw progowi Porty cesarskiey przyiacielstwa mam nadzieię ze tego łotra wołoskiego iezliby chciał przez panstwa wasze w ktorą krainę przechodzić, iakimkolwiek sposobem zabiezec temu kazecie, a iezli też wpadnie tedy głowę iego do nayasnieyszey Porty odeslycie, cokolwiekby się przy nim znalazło, z tym wedle rozsądku waszego krolewskiego sobie poczniecie. W tey sprawie cokolwiek uczynicie ze to będzie wdzięcznie przyięto i że do pomnozenia większey przyiazni pomocno będzie, bo wielka iest do was oto prozba wiedziecie, coz więcey mowic czegobyscie rozumen swym nie ogarnęli. Zatym pozdrowienie etc. U miasta Edrynopolu.

⟨Pe margine :⟩ Od Mechmed basze wezyra wielkiego o hospodarze wołoskim i o Jasłowieckim woiewodzie ruskim, bez daty. 1572. Attulit czaus Dorgut die 12 febru. 1572.

Tłomaczony w kamienicy j.p. woiewody i generała krakowskiego hrabi na Wisniczu, 2 juny 1642. Otphinowski s. jego k. mci.

AGW—AKW, dz. tur., k. 70. t. 246. nr. 464. Traducere. ASB—MP, r. 23, c. 322—324.

Celui mai ilustru dintre domnii ce urmează pe Mesia, celui mai perfect dintre domnii care slăvesc pe Iisus, celui ce îndreaptă toate treburile

nazaretenilor, celui demn de toată cinstea şi lauda, regelui regatului Poloniei (pe care Dumnezeu să-l ţină în sănătate), trimiţîndu-i salutări demne de cinstea sa şi oferindu-i bunăvoinţa noastră prietenească, îi fac cunoscut acestea. Pentru apărarea oamenilor şi a supuşilor săraci, Dumnezeu cel atotputernic aşază la cîrmă oameni cuminţi şi prevăzători, care e mai limpede ca lumina zilei că se găsesc şi la măria voastră, căci trimisul de către voi din regatul vostru, voievodul Ruteniei, Jazłowiecki, a venit în acea ţară de margine, care şi-a găsit pacea şi buna siguranţă, deoarece este sigur că, prin fapta şi prin judecata sa bună, tratatul şi pacea vor fi bine întărite. Dacă numitul voievod, urmînd aşa cu înţelepciune pînă la sfîrşit, va păzi tratatul şi pacea, cu ajutorul lui Dumnezeu va ajuta pe supuşi, iar statul vostru mare nu va fi necăjit de nici o daună sau de nici o primejdie.

Voievodul de acum al Moldovei[1], nevrînd să aibă ţara Moldovei şezînd cu pace, deşi a primit de multe ori de la noi admonestări şi avertismente, de care însă neţinînd de loc seama, a făcut ceea ce a vrut şi mergînd cînd în statele regatului vostru, cînd în statele altor domni, a făcut voievodatului său mult rău şi multe încurcături, căci supuşii şi boierii, dezgustîndu-se de el, au fugit de două ori de la dînsul, iar el, necunoscîndu-se pe sine însuşi, s-a agăţat şi de statele voastre, şi acum, strîngînd la sine mulţi tîlhari, ţine sfat şi răspîndind felurite ştiri strînge oaste destul de mare. Ceea ce auzind puternicul împărat[2] a trimis, pentru a înspăimînta pe ceilalţi, porunca sa împărătească ca, tăindu-i-se capul, să-l trimită la Poartă. Şi aşa, dacă acest criminal ar voi să fugă în părţile voastre, să-i ia acei oameni, care-l vor prinde, totul ce are, numai capul să-i fie trimis la pragul Porţilor împărăteşti. În acest scop, şi ca să cunoaştem şi pricina adunării de oşti de la hotarele voastre, este trimisă la voi, avîndu-se în vedere vechea alianţă şi prietenie, scrisoarea preastrălucitului împărat, căci din mila lui Dumnezeu nu este o alianţă mai veche şi mai sinceră şi mai binevoitoare Porţii otomane ca cea a voastră şi a regatului vostru, de a cărui graţie şi prietenie alţi regi nu se pot lipsi. Datorită deci bunei prietenii, vă trimit şi eu această scrisoare plină de dragoste, care, cînd va ajunge, am nădejde că, pentru străvechea prietenie faţă de pragul Porţii împărăteşti ,veţi porunci să fie oprit cu orice chip acest lotru din Moldova dacă ar vrea să treacă prin statele voastre în altă ţară, iar dacă totuşi va năvăli, să trimiteţi capul lui la preastrălucita Poartă, iar orice s-ar găsi la el, cu aceasta să faceţi după înţelepciunea voastră regească. În această pricină orice veţi face, va fi primit cu recunoştinţă şi va fi de ajutor pentru sporirea prieteniei mai mari, căci să ştiţi că mare este această rugăminte către voi. Ce să vă spunem mai mult ce n-aţi cuprinde cu înţelepciunea voastră? Cu aceasta, salutare etc. În oraşul Adrianopol.

⟨Pe margine :⟩ De la Mehmed paşa marele vizir despre domnul Moldovei şi despre Jazłowiecki, voievodul Ruteniei, fără dată. 1572. *A adus-o ceauşul Dorgut în ziua de 12 februarie 1572.*

Tradusă în palatul domnului voievod şi general al Cracoviei, conte de Wiśnicz, 2 iunie 1642. Otfinowski secretarul m.s. regelui.

---

[1] Bogdan Lăpuşneanu.

[2] Selim al II-lea.

DAVID MEHMED SOKOLLI MARE VIZIR CĂTRE SIGISMUND AUGUST

Răspuns la solia lui A. Taranowski. Bogdan Lăpuşneanu, care a fost iertat, dar nu i s-a dat înapoi domnia, să fie trimis la Poartă. Regele să dea hanului tătarilor darurile cuvenite.

Po zwyklych tytulach, krolowi polskiemu ktoremu niech da p. Bog etc., po ofiarowaniu wszelaki naszey zyczliwosci i po winszowaniu wszelakiey zacnosci i możnosci, oznaymuię iz temi czasy do wrot nayiasnieyszego cesarza posłany poseł wasz Andrya w dobrą godzinę gniazdo wysokie otomanskie zastawszy wedle zwyczaiu przyiazni wszyskich ktorzykolwiek z tą Portą w przyiazni zyią uszanowany, iako zacny czlowiek iest, ieszcze nayiasnieyszego cesarza iasną twarz aby widział list wasz przyiazni pełen oddał, iako się godzi mnie przyiacielowi waszemu, wszystko sprawiłem i ziednałem, poselstwa też swoie wielką powagą i obyczaynoscią przyiazn tym większą pomnazaią odprawił.

W sprawie hospodara wołoskiego aby przyczyna i prozba wasza nie była daremna, iedney nie omieszkał sposobney minuty o to się starac, ktoremu hospodarowy, gydyby się patrzyło na iego złosliwe sprawy i porobione krzywdy, trzeba było nic nie uczynić, ale gwoli ządaniu przyazliwemu waszemu, aby mu ten grzych był odpuszczony, wszelakim sposobem starałem się, wiadomo iemu samemu, iako gdy za kazdym przychodzeniem do Porty nań sie skarzących ludzi, zawsze mu się iego sprawy i krzywdy o ktore nan skarżono z wszelakim upominaniem przed oczy przekładali i aby to cesarza j. mci nie dochodziło przestrzegało się, a tom czynił z miłosci przeciw niemu, ale on nie rozumieiąc swemu dobremu napominania moie lekcewazył. Napisaliscie w liscie swoim do nas posłanym, aby mu ta wina odpuszczona była dla zobopolnego z ludzmi kupieckiemi zachowania, gdyz nasze przyczynianie się na nim złey miary iest, ze w lisciech od wysokiey Porty przychodzących, z hospodarem wołoskim somsiedztwo dobre zachowuiąc, na temtę stronę gwoli przyiazni mieycie przyiacielskie oko, mowiąc pisano było i tak iest, ze i nayiasnieyszego cesarza p. mego, i moie do majestatu waszego krolewskiego słowa te są, abyscie ze wszystkiemi w panstwie cesarkim będącemi pany przyiazń zachowali, aby za takową przyiaznią obustronich poddani w pokoiu mieszkaiąc obom stronom błogosławili. Dotychczas dla ochrony i strzeżenia hospodarow dawani od wysokiey Porty ianczarowie, a ile razy ten Bogdan nazbierał sobie Polakow zawsze poddani i boiarowie o to się uskarzali, o czym zawszesmy mu oznaymowali, przypominaiąc ze oyciec i dziad iego, gdy im było potrzeba, od wysokiey Porty ianczary miewali, ktorzy i ich samych i skarbow pilnować byli powinni. Iezli tedy od kogo masz iakie niebespieczenstwo i boiazń szczerze oznaymci wedle potrzeby i zwyczaiu, ianczarow ci poslemy, gdyz Wołochom trudno się z Polakami bratać y towarzyszyć, mowiąc takesmy mu napisali, ale i to napominanie nie szlo mu w pozytek, ieszcze się tym więcey przeciwko poddanym srozył, az do tego przyszło, że z wielkim krzykiem, płaczem i wołaniem poddani supplikę nayasnieyszemu cesarzowi podali, za ktorą supliką, oto widziemy do czego przyszło, owo cokolwiek się mu dzieie, sam sobie tego narobił, niech na wysoką Portę nie narzeka, i aby to ze złego somsiedztwa waszego iemu się stać miało niech nie mysli, zgoła glupstwo iego i poradnikow co ich słuchał sprawiło to. Kiedyby z

waszych beglerbegow ktory takim sposobem postąpił, a nabrawszy sobie Turkow woysko sposabiał i iaką złość robic zamyslał, czybyscie mu to chwalili. Iakci woiewoda wołoski woysko polskie sobie sposobiwszy poddanych dawnych cesarskich uciązał, czego gdy się nayasnieyszy cesarz dowiedział, miał ze to wdzięcznie przyiąc.

Iezli Bogdan tak wiele ludzi popisawszy z waszą wiadomoscią do ziemi woloskiey przywiodł, tedy nalezało to do przyiazni dać o tym znać wysokiey Porcie. Iezli tez bez wiadomosci waszey to woysko zbierał, nalezało zas wam samym o tym wiedzieć. Krotko mowiąc, cokolwiek temu Bogdanowi na głowę przyszło, ani od nayiasnieyszego cesarza, ani od z somsiedztwa waszego, ale z iego złey i przewrotney rady i niespokoynych misli przyszło.

Poniewasz Bogu bądz chwała wasza za nim przyczyna u nayiasnieyszego cesarza wdzięczną będąc mieysce nalazła, tedy wedle rozkazania cesarskiego ztamtąd go ruszywszy do wrot wysokiey Porty ktorąkolwiek drogą będzie chciał nie bywaiąc w wołoskiey ziemi z ludzmi sposobnemi do progu majestatu cesarskiego iego poslyicie, a iako oyciec i dziad iego przysługiwał się cesarzowi, on także niech się przysluży, aby zas iezli mu to Bog obiecał, tamtemu panstwu mogł bydz panem iako oyciec i dziad iego był, wszak kamień do budynku godny nie zostanie daremny. Ale iezli on nie będzie i swego dobra i waszey miłosci uważał, a będzie przecie w swey dumie zostawaiac niektorych podchlebnikow i zausnikow słuchał, y ziemię wołoską zawsze buntował, bez wątpienia ze wielkiego rozruchu przyczyną sie stanie i od tak wielu czasow w pokoiu siedzących poddanych obroci w taką rzecz, iakiey sam teraz zazywa, bo poki tam iest woysko cesarskie i hana tatarskiego gromadzic się będzie. A tak należy na tym, abyscie w czas temu rozumem swym zabiegali.

Han tatarski nayiasnieyszemu cesarzowi iest szczyrym i powolnym i zawsze rozkazaniu posłusznym sługą i z dawna woyska musulmanskiego czesarzowi posłusznego prawą ręką albo skrzydlem iest. Mam nadzieię gdy iemu powinne zwykłe upominki albo podatki wedle czasu oddawac kazecie i zawsciągać ich nie będziecie, ze zachowa przyazń dobrą z wami, i chocci on przeciwko rozkazaniu cesarskiemu nic czynic nie moze, ale takie na temtę stronę narzekania iego nie wiem iezli serca cesarskiego nie przeraza !

Poniewaz tedy uprosiliscie winę Bogdanową, tedy go do wrot cesarskich przyslyicie, tak dawną przyiazn oswiadczywszy, słuszną Porcie wysokiey rzecz uczynicie, owo tą sprawą aby się nic przeciwko dawney przyiazni nie wykroczyło, ale aby się to między sobą uspokoiło, iakoscie za nim o ziemię prosili, tak wedle pisania naszego wam przedtym posłanego coby na tę ziemię i daley przyiść miało wczas zabiegaycie. Poniewaz ząa nim przyczyna wasza wdzięczną się stała, potrzeba abyscie samego nie odkladaiąc do progu pana iego własnego posławszy, na teraznieyszego nowego hospodara sługę swego okiem łaskawym w somsiedztwie pogłądali i lotrowstwu drogi nie dawaiąc złosc iemu wyrządzać nie dopuszczali i pogranice swoie ostroznie chowaiąc, zadney szkody ziemi tey czynic aby nie dopuszczali.

Posla waszego co z listem tu waszym przyiechał słowa te są :- pozno iuz przyiadę, na seymie będący panowie mogą tymczasem co postanowić, ale w tey sprawie nie masz woli krola j. mci, a ponieważ to woiewodztwo bydz dane nie moze, ze mu iuz wina odpuszczona iest, krolowi j. mci dać znać trzeba. Wymogł to tedy na mnie ten poseł, ze z listem nayiasnieysze-

go cesarza posyłaiąc, to majestatowi krolewskiemu waszemu oznaymuię. Zatym pokoy Bozy nad dobremi. Pisan na nowiu miesiąca Zylchidzie nazwanego 979 roku.

⟨Pe margine :⟩ Od wezyra Mechmed basze do Augusta, o Bogdanie woiewodzie wołoskim i o hanie tatarskim, 1572 roku.

Tłomaczony za kanclerstwa j.w—o j.m.x-a Piotra Gembickiego nominata krakowskiego 1642 roku. Otphinowski s.k.j. mci. Per Achmetum czaus reditae 3 juny 1572, Varsaviae.

AGW—AKW, dz. tur., k. 70, t. 250, nr. 474. Traducere. ASB—MP, r. 23, c. 365—369.

După titlurile obişnuite, regelui Poloniei, căruia Dumnezeu să-i dea etc., după asigurarea întregii noastre bunăvoinţi şi după urarea întregii onorabilităţi şi puternicii, vă înştiinţez că în acest timp solul vostru, Andrei[1], trimis la Porţile preastrălucitului împărat, găsind într-un ceas bun înaltul cuib otoman care este respectat după obiceiul prieteniei de către toţi oricîţi trăiesc în prietenie cu această Poartă, ca un om respectabil ce este, am făcut şi am împăcat totul, după cum mi se cuvine mie, prietenului vostru, ca el să vadă şi luminoasa faţă a preastrălucitului împărat şi să-i dea scrisoarea voastră plină de prietenie, şi el şi-a prezentat solia cu mare seriozitate şi decenţă, sporind prin aceasta o prietenie cu atît mai mare.

În privinţa domnului Moldovei[2], ca intervenţia şi rugămintea voastră să nu fie zadarnică, n-a pierdut nici un minut să stăruie pentru aceasta. Cărui domn, dacă s-ar privi la faptele lui răutăcioase şi la daunele săvîrşite, ar trebui să nu i se facă nimic. De dragul însă al cererii voastre prieteneşti ca să-i fie iertată această greşeală, m-am străduit în tot felul. El singur[2] ştie cum, cînd de fiecare venire la Poartă a oamenilor care se jeluiau împotriva lui, i-am pus totdeauna cu toată admonestarea în faţa ochilor isprăvile şi stricăciunile sale, de care era învinuit, şi s-a căutat ca aceasta să nu ajungă la cunoştinţa măriei sale împăratului. Şi aceasta am făcut-o din dragoste pentru el. Dar el, neînţelegîndu-şi binele, a luat în rîs admonestările mele.. Aţi scris în scrisoarea voastră trimisă nouă, ca să i se ierte această vină, pentru grija reciprocă faţă de negustori, căci ceea ce am început noi cu el nu este potrivit, spunînd că în cărţile care vă vin de la înalta Poartă s-a scris ca, păstrînd bună vecinătate cu domnul Moldovei, să aveţi de dragul prieteniei un ochi prietenesc asupra acelei părţi. Aşa şi este, că şi vorbele preastrălucitului împărat, stăpînul meu, şi ale mele către maiestatea voastră regească sînt acestea : să păstraţi prietenia cu toţi domnii care se află în statul împărătesc[3], ca pentru o asemenea prietenie, supuşii ambelor părţi, trăind în pace, să blagoslovească amîndouă părţile. Pînă acum, pentru apărarea şi supravegherea domnilor s-au dat de la înalta Poartă ieniceri, iar acest Bogdan de cîte ori şi-a adunat poloni, totdeauna supuşii şi boierii săi s-au plîns de aceasta, de care lucru l-am înştiinţat mereu, amintindu-i că tatăl şi bunicul său, cînd le-au fost de trebuinţă, au avut ieniceri de la înalta Poartă, care au fost datori să-i păzească pe ei şi tezaurele lor, spunîndu-i şi scriindu-i că : „Dacă ai vreo primejdie şi teamă din partea cuiva, anunţă-ne în mod sincer, după trebuinţă şi după obicei, şi-ţi vom trimite ieniceri, căci moldovenilor le e greu să se înfrăţească şi să se întovărăşească cu polonii". Dar şi această mustrare n-a fost cu folos, căci şi mai tare s-a înăsprit faţă de supuşi. S-a ajuns pînă acolo, încît supuşii săi au dat cu mare răcnet, plînset şi strigare jalbă preastrălucitului împărat, în urma cărei jălbi iată că vedem

la ce s-a ajuns. Ceea ce i se întîmplă, singur şi-a făcut-o, să nu se plîngă de înalta Poartă şi să nu gîndească că i s-ar fi întîmplat aceasta din reaua vecinătate a voastră. Din capul locului, prostia lui şi a sfătuitorilor pe care i-a ascultat a făcut aceasta. Dacă cineva dintre beglerbegii voştri ar face la fel, şi luîndu-şi turci şi-ar pregăti oaste şi ar plănui să facă vreo răutate oarecare, oare i-aţi lăuda aceasta? Cum voievodul Moldovei, pregătindu-şi oaste polonă, a împilat pe vechii supuşi împărăteşti, despre care lucru cînd a aflat preastrălucitul împărat, urma oare să primească aceasta cu recunoştinţă?

Dacă Bogdan, năimind atît de mulţi oameni, i-a adus în ţara Moldovei cu ştirea voastră, atunci urma, de dragul prieteniei, să daţi despre aceasta de veste înaltei Porţi. Dacă însă a strîns această oaste fără ştirea voastră, se cădea vouă înşivă să ştiţi despre aceasta. Scurt vorbind, orice i-a venit în cap acestui Bogdan, nu i-a venit nici din partea preastrălucitului împărat, nici din cea a vecinătăţii voastre, ci din sfatul său rău şi pervers şi din gîndurile sale neastîmpărate.

Deoarece, slavă Domnului, intervenţia voastră pentru el la preastrălucitul împărat, fiind graţioasă, şi-a găsit loc, deci, potrivit poruncii împărăteşti, pornindu-l de acolo la porţile înaltei Porţi pe orice drum va voi, fără a rămîne în ţara Moldovei, să-l trimiteţi cu oameni destoinici la pragul maiestăţii împărăteşti, şi după cum tatăl şi bunicul său au slujit împăratului, aşa să-i slujească şi el, ca, dacă Dumnezeu i-a făgăduit să fie domn acelei ţări, cum a fost tatăl şi bunicul său, de bună seamă că piatra bună pentru clădire nu va rămîne nefolosită. Iar dacă el nu va lua în seamă nici binele său, nici dragostea voastră, ci dimpotrivă, stăruind în mîndria sa, va asculta pe unii măgulitori şi confidenţi ai săi şi va răscula mereu ţara Moldovei, fără îndoială că va deveni pricina unei mari tulburări şi va aduce pe supuşii săi, care şed de atît de multă vreme în pace, într-un asemenea lucru, pe care astăzi singur îl seamănă, aceasta pînă ce se va aduna acolo oastea împărătească şi a hanului tătarilor. Şi aşa este nevoie ca, prin înţelepciunea voastră, să preveniţi aceasta.

Hanul tătarilor îi este preastrălucitului împărat slugă sinceră şi binevoitoare şi totdeauna supusă la poruncă şi de demult este mîna dreaptă sau aripa oştirii musulmane supuse împăratului. Nădăjduiesc că veţi porunci să i se dea darurile datorate, obişnuite, sau dările la timp şi nu le veţi amîna, căci păstrează prietenie bună cu voi şi deşi el nu poate face nimic împotriva poruncii împărăteşti, totuşi asemenea plîngeri ale sale împotriva acelei părţi ⟨polone⟩ nu ştiu dacă nu vor speria inima împărătească!

Deoarece aţi obţinut aşadar prin rugăminţi iertarea vinei lui Bogdan, să-l trimiteţi la Porţile împărăteşti, dovedind o prietenie atît de veche, să faceţi un lucru drept înaltei Porţi, ca prin această treabă să nu se calce cu nimic vechea prietenie, ci să se liniştească între ei, ca, după cum aţi cerut ţara pentru dînsul, aşa, după scrisoarea noastră trimisă vouă mai înainte, să preveniţi la vreme ceea ce ar mai veni asupra acestei ţări. Dat fiind că intervenţia voastră pentru el a fost primită, este nevoie ca trimiţîndu-l pe el fără amînare la pragul propriului său stăpîn, să priviţi în vecinătate cu un ochi binevoitor la domnul cel nou de acum[4], sluga împăratului, şi nedînd drumul tîlhărimii, să nu-i îngăduiţi să facă răutăţi, şi păzind cu băgare de seamă ţinutul vostru de la hotar, să nu-i daţi voie să facă nici o stricăciune acestei ţări.

Cuvintele solului vostru, care a venit aici cu scrisoarea voastră, sînt acestea : „Vin prea tîrziu, senatorii, care se află în dietă, pot hotărî între timp ceva, dar în această chestiune nu există voia m.s. regelui, şi pentru că această domnie nu-i poate fi dată[5] şi că vina i-a fost acum iertată, trebuie dat de veste m.s. regelui". A smuls deci acest sol aceasta de la mine, că, trimiţînd cu scrisoarea preastrălucitului împărat[6], aduc aceasta la cunoştinţa maiestăţii voastre regeşti. Cu aceasta pacea Domnului asupra celor buni.S-a scris la începutul lunii numite Zilhidje, anul 979.

⟨Pe margine :⟩ De la vizirul Mehmed paşa către August, despre Bogdan voievodul Moldovei şi despre hanul tătarilor, anul 1572.

Tradusă în timpul cancelariatului reverendului părinte Petru Gembicki, episcopul desemnat al Cracoviei, anul 1642. Otfinowski secretarul m.s. regelui. Adusă de ceauşul Ahmed la Varşovia la 3 iunie 1572.

---

[1] Taranowski.
[2] Bogdan Lăpuşneanu.
[3] Moldova.
[4] Ioan vodă.
[5] Lui Bogdan Lăpuşneanu.
[6] Din 15—24 aprilie 1572, publicată de M. Mehmet, *op. cit.*, p. 99—101.

162 Knyszyn ⟨31 august 1572⟩.

SENATORII POLONIEI CĂTRE IOAN VODĂ

Au aflat de la solul său că a întărit tratatul cu regatul polon. Îi primesc oferta de ajutor împotriva oricărui duşman. Amînă răspunsul la cererea sa de a i se retroceda Pocuţia şi odoarele lui Tomşa. Îi cer să elibereze din Hotin toate mărfurile cumpărate de răposatul rege Sigismund Augsust de la Constantinopol.

Ex eodem conventu datae erant quoque literae ad Ivoniam Valachiae palatinum ejusmodi :

Miłościwy panie wojewodo, przyacielu nasz łaskawy.

Oddał nam list ten posłaniec, któregoś tu wmość do nas na ten ziazd do Knyszyna posłacz raczył, z ktorego listu wyrozumieliśmy z iaką chęcią przymierze przysięgą utwierdziwszy z koroną naszą wziął y zawzdy ie statecznie, iako powinność sama niesie, chować y we wszytkim przestrzegać obiecuie. O czym oznaymił nam też dostatecznie y im pan wojewoda ruski, który ieszcze za zywota króla imci, maiąc na to zupełne od kroła imci y od wszystkich panów koronnych zlecenie, przymierze to z wmcią postanowił. W czym iż się uprzeyma chęć wmci przeciwko koronie tey pokazuie, przeto iesteśmy tego od wmci wdzięczni także y tego ofiarowania, które wmość dosyć długiemi słowy czyni, chcac bydź ze wszytką ziemią swoią zawzdy gotów przeciw każdemu nieprzyiacielowi korony tey. O nas samych y o wszystkiey koronie toż też wmci obiecuiąc, że wszelakiego czasu, tak wmci bespiecznego y pogodnego, iako też niesczęsnego, którego wmci nie życzemy, zawzdy wmość stateczną przyaźn, pomoc y ratunek poznasz po nas y po koronie tey. Co się tycze pisania wmci około przywrócenia Pokucia, którego się wmość (powiadaiąc ona bydź oyczyzną swoią) upominasz, także y skarbow tych, które tu Tomsa do korony wywieść miał, tedy natenczas nic wmci na to odpisać nie możemy, ponie-

ważeśmy się tu nie wszystkie rady koronne ziachały, aleśmy to do blisko przyszłego nas wszystkich ziachania odłożyli, gdzie o tym spólnie się rozmówiwszy, przez posłańca naszego wmci odpowiedź naszą poślemy. Pisać do nas wmość raczył iż kupie króla imci pana naszego niedawono zmarłego, które szły z Konstantynopola, wmość na Chocimiu zahamował, wyuściwszy ich kilka wozów, drugie tamże na Chocimiu do tego czasu zatrzymawszy. O które, iakośmy przedtym kilka dni do wmci pisali, tak y teraz piszemy żądaiąc, gdyż wszytkich rzeczy króla imci y wszytkiey korony opatrowanie y rząd iest teraz przy nas y na nas tych kupi staranie zawisło, aby wmość dla dobrey przyaźni, o którey za tym pisaniem wmci y dosyć przyacielskim wszystko dobre sobie obiecuiemy, bez dalszey odwłoki te kupie wypuścić raczył. A zatym się łaskawey przyiaźni etc. Dan z Knyszyna ut supra.

AGW—TN, 8, f. 253v—254, 258v—259. Copii. ASB—MP, r. 33, c. 856—857, 866—868.

De la același congres[1] *a fost dată și scrisoarea către Ioan voievodul Moldovei în acest fel*:

Milostive domnule voievod, prietene al nostru milostiv.

Solul, pe care domnia ta ai binevoit să-l trimiți aici la noi, la acest congres, la Knyszyn, ne-a dat această scrisoare, din care scrisoare am înțeles cu cîtă bunăvoință ai primit domnia ta tratatul cu Coroana [2] noastră, întărindu-l sub jurămînt, și cum făgăduiești să-l ții și să-l păzești totdeauna cu statornicie în toate, după cum însăși datoria o cere. Despre aceasta ne-a înștiințat cu îndestulare și dumnealui domnul voievod al Ruteniei [3], care încă pe cînd trăia m.s. regele, avînd pentru aceasta deplină putere din partea măriei sale și a tuturor senatorilor Coroanei, a făcut acest tratat cu d-ta. Fiindcă în această ⟨scrisoare⟩ se arată bunăvoința amabilă a d-tale față de această Coroană, primim deci acest lucru cu recunoștință din partea d-tale, precum și această ofertă pe care d-ta o faci în cuvinte destul de lungi, voind să fii cu toată țara d-tale gata împotriva oricărui dușman al acestei Coroane. Făgăduind și noi d-tale din partea noastră și a întregii Coroane că în orice vreme, fie ea sigură și liniștită, fie nenorocită pentru d-ta, pe care nu dorim d-tale, d-ta vei cunoaște de pe urma noastră și a acestei Coroane totdeauna prietenie statornică, ajutor și scăpare. În ceea ce privește scrisoarea d-tale în legătură cu darea înapoi a Pocuției pe care d-ta ne-o ceri (spunînd că ea este moșia d-tale), precum și a acelor tezaure pe care le-ar fi adus Tomșa aici în regat, la aceasta nu putem răspunde deocamdată nimic d-tale, deoarece aici nu s-au adunat toți senatorii Coroanei, ci amînăm aceasta pînă la viitoarea adunare a noastră a tuturora, cînd ne vom sfătui în această privință și cînd vom trimite d-tale răspunsul nostru prin solul nostru. D-ta ai binevoit să ne scrii că ai oprit la Hotin mărfurile m.s. regelui, stăpînul nostru mort nu de mult [4], care au sosit de la Constantinopol, și ai dat drumul la cîteva care din ele, iar pe celelalte le-ai reținut pînă acum tot acolo în Hotin. Despre care lucru, după cum am scris înainte de cîteva zile d-tale, așa scriem și acum, că deoarece rînduirea și cîrmuirea tuturor treburilor m.s. regelui și ale întregii Coroane este acum în sarcina noastră, asupra noastră atîrnă și grija de acele mărfuri, cerem ca d-ta să binevoiești să dai drumul fără altă amînare la aceste mărfuri, pentru buna prietenie a d-tale, de la care noi ne așteptăm la tot binele în urma acestei scrisori destul de prietenoase a d-tale. Iar cu aceasta ne re-

comandăm binevoitoarei prietenii etc. S-a dat din Knyszyn ⟨la data⟩ *ca mai sus* [5].

[1] Congresul de la Knyszyn, convocat la 24 august 1572 pentru a stabili data şi locul alegerii noului rege.
[2] Regatul Poloniei.
[3] Gh. Jazłowiecki.
[4] Sigismund August (decedat la 7 iulie 1572).
[5] Vezi şi decizia luată de congres la 31 august 1572, ca răspuns la solia voievodului Moldovei, la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 269.

163 **Knyszyn, 31 august 1572.**

IOAN CHODKIEWICZ, STAROSTE DE ŻMUDŹ, CĂTRE EPISCOPUL DE WŁADYSŁAWÓW

Solul lui Ioan vodă a fost primit în audienţă la congres. Se miră că nobilii Herburt, catolici, sînt favorabili domnului Moldovei, care este un eretic.

...Potym przyimuiąc posła wołoskiego jednemu tylko przyaźń od hospodara powiadano, a nam wszem panom radom od niego kłaniano się. Owo, omnes ejus et amicorum gestus verba et circumstantiae tak uchne, iakoby rzekli, owóż Pan daley go nie szukaycie. Mirum dictu, ze y panowie Herbortowie mu zabiegaią, cum sint catholici, bo sam aperte znać in omnibus factionem haereticam, tam in religione, quam in re publica ... Datt z Knyszyna ultima augusti 1572 . Jan Chodkiewicz.

AGW—TN, 8, f. 255 şi 260. Copie ASB—MP, r. 30, c. 859 şi 869.

... Apoi, primind pe solul din Moldova, acesta a transmis numai unui senator simţămîntul de prietenie din partea domnului [1], iar nouă tuturor senatorilor ni s-a închinat din partea lui. Nici laie nici bălaie *toate gesturile, vorbele şi circumstanţele lui şi ale prietenilor lui*, atît cele spuse la ureche, cît şi cele exprimate verbal, ei bine Doamne, nu-l căutaţi mai departe. *De mirat să zici* că şi domnii Herburt îi dau tîrcoale, *în timp ce sînt catolici*, căci se ştie *pe faţă* că el este *eretic în toate, atît în religie, cît şi în afacerea de stat* .... S-a dat din Knyszyn, în ultima zi a lui august 1572. Ioan Chodkiewicz.

[1] Ioan vodă.

164 **⟨După luna mai⟩ 1576.**

MURAD AL III-LEA CĂTRE ŞTEFAN BÁTHORY

A fost înştiinţat de Petru Şchiopul despre incursiunile şi jafurile săvîrşite de polonii din Bar, din Braţlav şi dintr-o altă cetate în ţinuturile turceşti, precum şi despre încercarea lor nereuşită de a ataca şi un sat din Moldova. Îi cere , prin ceauşul Mustafa, ca aceştia să fie prinşi şi pedepsiţi în aşa fel, încît să servească de exemplu şi altora. Dacă nu-i poate prinde, să ceară ajutor de la sangeacii şi guvernatorii din Tighina, Silistra şi Nicopol, precum şi de la domnii Moldovei şi Ţării Româneşti, care cu toţii au primit ordin să-i vină în ajutor. Să-i dea amănunte despre planurile lor şi despre măsurile luate de el împotriva

lor. Germanii din anumite ţinuturi se pregătesc de război împotriva regelui şi a Poloniei. A dat poruncă sangeacului Silistrei să treacă Dunărea şi, împreună cu guvernatorii şi cu sangeacul de Nicopol, să fie pregătiţi cu trupele lor. A dat ordin domnului Moldovei să plece la Košice sau la Hust. La fel şi domnului Ţării Româneşti să fie pregătit cu oastea sa. A poruncit hanului tătarilor să ia comanda supremă şi să-şi dea toată silinţa ca germanii să nu facă regelui Poloniei nici o pagubă. În sfîrşit, a dat ordin sangeacilor, paşalei de Buda şi beglerbegului Timişoarei să fie gata pentru a-i da ajutor.

Copia literarum ab imperatore Turcarum [1] per Mustapham causium Mariaeburgi reditarum.

⟨Regele [2] ştie din scrisoarea trimisă lui mai înainte că sultanul a aflat de la sangeacul Tighinei că în jurul datei de 25 mai staroştii Barului, Braţlavului şi al unei alte cetăţi au năvălit cu 2 000 de oameni într-un sat din raiaua Tighinei şi au ucis mai mult de 1 000 de musulmani, dîndu-le foc la case şi făcîndu-le mari pagube. Alţi poloni, mai mulţi de 1 000, au ucis negustori turci, iar pe alţii i-au luat în captivitate⟩....

Bogdanow [3] vaivoda [4] quoque in altissima curia nostra literas misit ex quibus cognovimus quod apud Bar millia circiter quatuor superius pagum quendam fabricaverunt seu principium dederunt una cum Bari, Urugi [5] et Bralluw [6] latronibus conjuncti Musulmanos nostros depraedant et in Oxi [7] planitiae incursiones quotidie faciunt, ac non tantummodo illorum armenta vi capiunt, sed etiam illorum locorum incolas interficiunt, etenim Bogdanorum [3] in pagum quendam irruere decrevissent (Bogdani enim de illorum consilio certiores facti fuerant). Bogdani milites illos consecuti sunt et illorum sex capierunt, quorum unum in altissima curia nostra misit, a quo certe intelleximus et confessus est quod in oppido Braslav [6] est quidam latro, cui Jstasiowik dicunt et habet duos filios, qui cum mille latrones, quos apud se tenet, huiusmodi facinora committunt. Quae omnia cum ita sint, et nisi Poloni non prohibuerint et hac de re consilium non habuerint, ne hujusmodi facinora ab hominibus in illorum ditionibus existentibus in posterum non facta sint, illorum res et negotia quomodo se habitura sunt, iam me patet, satis illis compertum esse. Volumus igitur quod quamprimum apud te venerit ex magnificis causis meis magnificum Mustapham causium nostrum statim malefactores illos tam primum capias aut capere facias (si tibi parent) et punias, nec tales latrones impunitos admitas, ut alii malefactores ante oculos suos exemplum habeant, et caveant ne hujusmodi delicta et scelera committant. Sin autem tibi non parent et mandata tua negligunt, oportet ut mihi cum tuis literis significes quales sint et illorum consilia in hoc negotio quomodo sa habeant certiorem facias, quoniam de hac re et negotio commissimus magnificis sendyacis et gubernatoribus Bender, Siliztriae et Nicopoli et Bogdanorum et Valachorum vaivodis ut quotiescumque auxilium volueris ad praestandam opem ubicumque voluerimus paratissimi sint. Tu postea ex illa parte, isti autem ex hac parte inimicos tuos cum maxima facilitate debellabis et interficies. Consilium vero istum ut maxime facias oportet, ac caveas ne latronibus illis auxilium praestes et praelectis illustrissimis nostris literis et mandatis, res quomodo se habeat, et lustres sui quid consilii in mente sua revolvant, ac quale sit consilium tuum ac quid hostes decreverint, et tu quid quid statueris, ut novis copiossime scribas, maximo desiderio

efficimur et volumus, et in Polonorum confinio existentibus illorum capitaneis et gubernatoribus literas tuas mitte, ut caveant ne aliquid contra capitula sentiri aut experiri queant. Quoniam si alio modo res se habuerit, ipsi postea videbunt.

Certior es etiam fortissmus, quod Germani in nonnullis illorum ditionibus erga te et Polonos arma parant, quod cum ita sit, animadvertere, ne aliquid damni tibi adferret. Nos igitur hac de causa commissimus magnifico sangiaco Silistriae ut Danubium transeat et cum Neapoli [8] gubernatoribus et sangiaco cum militibus et copiis suis paratissimi sint. Mandavimus etiam Bogdanorum voivodae ut apud Cassiam [9] seu oppidum Xtuanum [10] proficiscatur. Commissimus etiam Valachorum voivodae [11] ut in confine suo cum copiis suis paratissimus sit. Propterea illustrissimas nostras literas et mandata nobilissima missimus potentissimo et illustrissimo Tartarorum imperatori[12] et capitaneus generalis sit et summo studio opera diligentia caveat, ne Germani aut alii aliquid detrimenti aut damni aut tibi aut Polonis non adferat. Mandavimus etiam magnificis sandyacis nostris nec non etiam jllusstrissimis et excell⟨entissimis⟩ bassae Budensi consiliario nostro et beglerbego Themisuariensi (quibus omnibus illustrisima et nobilissima mandata nostra misimus) ut ad praestandam tibi opem et auxilium paratissimi sint. Quotiescunque igitur Germani aliquid tentabunt contra te aut Polonos cum illustrissimis et nobilissimis mandatis nostris commissimus et mandavimus supradictis potentissimis, illustrissimis et magnificis Tartarorum imperatori, bassae, sangiagis et vaivodis ut ad tibi auxilium praestandum promptissimi et sollicitissimi sunt. Tu igitur quodquid in hoc negotio aciderit ac etiam quodquid statueris ad altissimam curiam nostram cum tuis literis significabis.

AGW—TN, 11, f. 107—109. Copie. ASB—MP, r. 33, c. 1213—1217.

---

[1] Murad al III-lea (1574—1595).
[2] Ştefan Báthory (1576—1586).
[3] Moldovenilor.
[4] Petru Şchiopul, în prima sa domnie (iunie 1574—noiembrie 1577).
[5] Jaruga.
[6] Braţlav.
[7] Oceakov.
[8] Corect: Nicopoli.
[9] Caşovia (Košice).
[10] Hust.
[11] Alexandru al II-lea, domn al Ţării Româneşti (iunie 1568—aprilie 1574; mai 1574—septembrie 1577).
[12] Devlet Ghirai.

165 **Iaşi, 9 august 1576.**

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE ŞTEFAN BÁTHORY

După cum i-a anunţat anterior, cazacii au făcut prădăciuni lîngă Tighina şi în Moldova. Ştiri mai ample le trimite prin solul său.

Piotr z bozey lasky woiewoda ziemie moldawskiey pan y dziedzic etc.

Zdrowia dobrego na czasy dlugie forthunnego panowania na panstwie thym na ktore pan Bog waszę krolewską msc raczył wsadzić, thego ya yako w.k.m. yako brathu naszemu starszemu od pana Boga wiernie mieć zyczę etc.

Wyrozumielichmy z listhu w.k.m. yako w.k.m. raczyl być wdzięczen oznaymienia naszego przes listh nasz około oznaymienia naszego co się dzialo na granicy pod Tehinią tho iest strony Kozakow y yako w.k.m. raczyl poslacz komornika w.k.m. pana Grothowskiego ku wywiedzeniu thego, czo nam iest wdzięczny od w.k.m. Abowiem wielgie sam na granicy zamieszki się stawaią, tak tham, iako y w ziemi naszey. O czym w.k.m. szerszą sprawę da posel nasz, ktory tham do w.k.m. będzie. A s tym w.k.m. iako brathu naszemu starszemu lasce a dobrey przyiazni sie poruczamy. Dat z Jas dnia 9 sierpnia a⟨nn⟩o Domini 1576.

W.k.m. brath y sąmsiad we wszem zyczliwy.

⟨Adresa :⟩ Serenissimo principi Stephano Dei gratia regi Poloniae, magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Zemogidiae etc. ac Transilvaniae principi, fratri ac vicino nobis quam plurime amantissimo.

AGW—AZ, 3 028, p. 187—188. Original. ASB—MP, r. 24, c. 590—591.

Petru, din mila lui Dumnezeu voievod al țării Moldovei, domn și moștenitor.

Bună sănătate, domnie norocoasă întru mulți ani în această țară în care domnul Dumnezeu s-a îndurat să așeze pe măria voastră regească, aceasta doresc eu cu credință măriei voastre, ca unui frate al meu mai mare, să ai de la domnul Dumnezeu.

Am înțeles din cartea măriei voastre că măria voastră a binevoit să-mi rămînă îndatorat pentru înștiințarea făcută prin cartea noastră în legătură cu ceea ce i-am făcut cunoscut despre ceea ce s-a întîmplat la hotar, la Tighina, adică din partea cazacilor, și că măria voastră a binevoit să trimită pe curteanul măriei voastre, pe domnul Grotowski, pentru a lua informații despre aceasta, lucru ce noi îl primim cu recunoștință din partea măriei voastre. Căci mari tulburări au loc la hotar, atît acolo, cît și în țara noastră. Despre care lucru solul nostru, care va fi acolo la măria voastră, vă va înștiința mai pe larg. Iar cu aceasta, ne încredințăm grației și bunei prietenii a măriei voastre, ca unui frate al nostru mai mare. S-a dat din Iași, în ziua de 9 august *anul Domnului* 1576.

Al măriei voastre frate și vecin întru toate binevoitor. ⟨Iscălitura lipsă, documentul rupt⟩.

⟨Adresa :⟩ *Preastrălucitul principe Ștefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiției etc. și principe al Transilvaniei, fratelui și vecinului nostru preaiubit.*

166 — Toruń, 25 decembrie 1576.

INSTRUCȚIUNILE LUI IOAN SIENIEŃSKI, SOL LA POARTĂ

Cazacii de la Praguri, la care s-au alăturat mulți ruteni din regatul Poloniei, au prădat lîngă Tighina și în periferiile Oceakovului, pentru că tătarii le-au ucis anul trecut familiile și le-au luat avuturile. Tot atunci românii au lăsat pe tătari să treacă prin țara lor și să prade în Polonia. Sultanul să pună în vedere domnului Moldovei să păzească tratatul.

Instructia jego krol. mczi dana wielmoznemu Janowi s Sienna na Rimanowie, castellanowi haliczkiemu, posłowi wielkiemu do czessarza

jego mczi tureczkiego soltan Murata, w Thoruniu dnia XXV xiezicza grudnia roku bozego MDLXXVI°.

...O czem thakową sprawę onemu poszeł nasz da, ze the skodi czinia liudzie zbiegli, ktorzi y Boga nie thilko zadnego pana nie maią, szą zebrani s poddanich naszich oszandzonich na garło, ktorzi dlatego tam pouczekali, takze z Wołochow, z Moskwy, do ktorich szie przileczıła niemala gromada Russakow, ktorim rodzice, zony, braczia, dzieczi, maiethnosczi Tatarowie pobrali y pobili roku przeszłego, załem y rospaczą, isz szie nie mieli czim ziwicz, przwiedzeni ...

Przełozi thesz posseł nasz o Wołochach, ze thak rok Tatary przez ziemie szwą przepusczili, ktorzi panstwa nasze pustosseli. A thak abi woiewoda wołoski the powinnoscz oddawał, ktora beł powinien krolom inem y spiskom s strony przimierza dossicz czinił ...

Takze y do woiewody wołoskiego listh ...

AGW—LL, 21, f. 198—201. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 538—544.

Instrucţiunile m.s. regelui [1] date din Toruń în ziua de 25 luna decembrie anul 1576 puternicului Ioan de Sienno de Rimanów, castelan de Halici, sol mare la m.s. împăratul turcesc, sultanul Murad [2].

⟨Scopul soliei: înnoirea şi întărirea tratatului, care să fie redactat însă în aceiaşi termeni ca şi cel adus de Petru Zborowski în 1568. Acesta trebuie însă modificat în două locuri: primul, acum cînd regele intenţionează să înceapă războiul cu Moscova, turcii să nu atace Polonia; al doilea, tătarii să respecte prietenia cu polonii, în schimbul darurilor primite, şi să nu le pustiiască ţinuturile rutene, aşa cum a văzut-o însuşi regele, cînd venea din Transilvania să-şi ocupe tronul. Regele se aşteaptă ca vizirul să se plîngă, la rîndul său, de arderea satelor de lîngă Tighina şi a periferiei Oceakovului de către cazaci⟩.

... Despre care lucru solul nostru va spune paşalei [3] aşa, că aceste daune le fac oamenii fugari, care n-au nici Dumnezeu, dar mi-te un stăpîn al lor, şi care sînt adunaţi din supuşi de-ai noştri condamnaţi la moarte şi fugiţi din acest motiv acolo, precum şi din oameni din Moldova, din oameni de la Moscova, la care s-a alăturat o grămadă destul de mare de ruteni, cărora tătarii le-au ucis anul trecut părinţii, soţiile, fraţii, copiii şi le-au luat averile, şi care au fost aduşi la aceasta de jale şi de deznădejde, că n-au avut cu ce se hrăni ...

⟨Regele va lua măsuri pentru ţinerea lor în frîu. Solul se va strădui să convingă pe turci să nu clădească cetăţi împotriva cazacilor la Balaklei pe pîrîul Ciapciaklei, pe teritoriul polon⟩.

... De asemenea, solul nostru va spune despre români, că anul trecut au lăsat să treacă prin ţara lor pe tătari, care au pustiit satele noastre. Şi aşa, ca voievodul Moldovei să-şi împlinească acea îndatorire, cu care a fost dator şi altor regi, şi să îndeplinească prevederile cărţilor privitoare la tratat ...

⟨Solul va duce⟩ şi voievodului Moldovei o scrisoare.

---

[1] Ştefan Báthory.

[2] Murad al III-lea.

[3] Sokolli Mehmed paşa, mare vizir.

167 **Iaşi, 17 aprilie 1577.**

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE NICOLAE MIELECKI, VOIEVODUL PODOLIEI

Îi cere să oprească năvălirile şi prădăciunile polonilor în Moldova. Dinspre Transilvania are linişte.

Literae ad palatinum Podoliae a waiwoda Moldaviae. Ad eas literas m⟨aies⟩tas r⟨egia⟩ rescripsit. Vide folio tercio superiori.

Jasznie wielmoznemu panu p. Mikolaiowi Mieleczkiemu z Mielcza woiewodzie podolskiemu, nowomieiskiemu, grodeczkiemu starosczie, przijaczielowi a sasidowi nam wielcze milosciwemu nalezi.

Piotr z bozei laski woiewoda ziemie mołdawsky, pan i dziedzicz prawi etc. Zdrowia dobrego i na wszem sczesliwego powodzenia od pana Boga na czaszi dlugie wiernie miecz ziczim.

Jsz gdi iescze w niebithnosczy k.i.m. w ziemi koroni polskiei, ich mczi panowie koroni polskiei gdi poszilali de czessarza tureczkiego urodzonego pana Andrzeia Taranowskiego w rzeczi pospolithey, thenze pan Tharanowski mial do nas zlyczenie legacy, w ktory tho legacy bila summa tha dla czinienia sprawiedliwosczi zobopolny stron iako korony polskiei iak thesz y ziemie naszei moldawsky, czochmi miedzi szoba prizsiegą poczwirdzili i na thimechmi miendzi szobą posthanowili czo szie thisz y w Steziczi na ellectii przesz posli nasze pokazalo isz sprawiedliwoscz pod niebithnosczia iego k.m. prethsza znala niz therasz przi iego k.m. Ze iako tho iest iawno w. m. isz nie thilko iusz złodzieistwa ktore szie dziali, ale iusz i gwalthowne naiazdy prawie zbroina reka dzieia szie w ziemi nasze moldawsky z naiazdu ludzi iego k.m., gdisz mi iego k.m. zdawna wiemi bicz przyiaczielem wielgim nam. A therasz nie wiemi czo szie dzieie isz wszi nam zabieraia, palia, ludzi, bidla z ziemie naszey do ziemie k. wiganiaia gwalthownim zboistwem kupcze odzieraia, czo iest wiele iawno w.m. Czo mi themu wirozumiecz nie mozemi czobi szie tho dziacz mialo miedzi nami nad contract postanowienia naszego miedzi nami sthroni ziemie jego k.m. i stroni ziemie naszei mołdawskiei. Iako nasz thesz słuchi dochodza isz nie thilko czi złoczincze czo skodi czinia w ziemi naszei, ale i nazaczne stany nam powiadaia isz kony im dodaia i szami ich do nas poszilaia, czo iusz daliei nie wiemi czo czinicz w thei nieznascze czo sie nam dzieie, ktora thesz ku nieprziiazny k. y Thatari pobudzila przesz ludzie szwowolne, kthorzi tam wielkie Białogrodczom, Thehinczanom, Oczakowczom czinia morderstwa i skodi. I nie thilko tham przi thich miesczięch, ale y w ziemi własnei naszei wiele Turkow zabiiaia, czo i nam od czeszarza wielkie domnimanie czinia. Przethosz iusz oznaimuiemi w.m. ieslize tho miedzi nami nie ustanie, a sprawiedliwoscz ze zlich nie bendzie cziniona, daley wiczierpiecz nie mozemi, czo na pothim niech Bog temu płaczi s kogo sie tho wczina. czinia. Szam iescze z laski bozei od granicz sziedmigrodzkich y w bitnosczi iego k.m. thak i therasz przi bitnosczi brata iego k.m. wielga miłoscz y zgoda miedzi nami przetho isz powcziegliwoscz iest na złich y karanie wielgie. A zathim szie łascze w.m. a dobrei prziiazni prziiaczielskiey zaleczam. Data z Iasz 17 ap⟨rilis⟩ anno Domini 1577. W.m. mego mcz pana ziczliwi prziiaczziel.

Ex mandato proprio waiovodali terrae Moldaviensis.

AGW—LL., 21, f. 12. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 527—528.

Scrisoare către voievodul Podoliei[1] *de la voievodul Moldovei*[2]. *La această scrisoare a răspuns m.s. regele*[3]. *Vezi foaia a treia de mai sus*[4].

Preaputernicului domn, domnului Nicolae Mielecki de Mielec, voievod al Podoliei, staroste de Nowe Miasto şi de Grodziec, prietenului şi vecinului nostru mult milostiv se cuvine.

Petru, din mila lui Dumnezeu voievod al ţării Moldovei, domn şi moştenitor adevărat etc. Dorim ⟨domniei tale⟩ cu credinţă bună sănătate şi succes fericit în toate de la domnul Dumnezeu întru mulţi ani.

Fiindcă atunci cînd nu era încă m.s. regele în ţara Coroanei polone, cînd domniile lor senatorii Coroanei polone au trimis la împăratul turcesc pe nobilul domn Andrei Taranowski [5] în afacere publică, acelaşi domn Taranowski a avut recomandată la noi o solie, în care solie *esenţialul* a fost să se facă dreptate de ambele părţi, atît din partea Coroanei polone, cît şi din cea a ţării noastre a Moldovei, ceea ce am întărit sub jurămînt şi am hotărît între noi, lucru ce s-a arătat şi la Stężyca [6] la *alegere*, că atunci, cînd nu era m.s. regele, s-a cunoscut o dreptate mai grabnică decît acum, în timpul măriei sale. Căci, după cum îţi este cunoscut d-tale că nu numai că s-au făcut acum tîlhării, ci şi năvăliri violente se fac aproape cu mîna înarmată în ţara noastră a Moldovei din partea oamenilor măriei sale, cînd noi ştim de mult că măria sa ne este un mare prieten. Iar acum nu ştim ce se întîmplă, că ne iau sate, le ard, mînă oameni şi vite din ţara noastră în ţara regelui, despoaie prin tîlhărie violentă pe negustori, lucru ce este bine ştiut d-tale. Ceea ce noi nu putem înţelege: de ce s-ar întîmpla aceasta între noi, împotiriva celor stabilite între noi prin tratat din partea ţării măriei sale şi din cea a ţării noastre a Moldovei? După cum aflăm din auzite că nu numai acei tîlhari, care fac pagube în ţara noastră, ci ni se spune că şi stările cele mai de frunte le dau cai şi singure ele îi trimit la noi, ceea ce nu mai ştim ce să facem mai departe în această tulburare ce ni se face, care a aţîţat la duşmănie împotriva regelui şi pe tătari din pricina unor oameni fără frîu, care fac acolo mari omoruri şi stricăciuni locuitorilor de la Cetatea Albă, de la Tighina şi de la Oceakov. Şi nu numai acolo, lîngă acele oraşe, ci şi în propria noastră ţară ucid mulţi turci, fapt ce stîrneşte mare bănuială din partea împăratului şi asupra noastră. Prin urmare, facem cunoscut d-tale că dacă aceasta nu încetează între noi şi dacă nu va fi făcută dreptatea cu răii, nu vom putea suferi mai departe aceasta, lucru care pe urmă îndură-se Dumnezeu de acela din pricina căruia se face aceasta. Din mila lui Dumnezeu, dinspre hotarele Transilvaniei este mare dragoste şi înţelegere între noi, atît pe vremea cînd era acolo m.s. regele [7], cît şi acum, cînd se află fratele său [8], pentru că este înfrînare asupra răilor şi pedeapsă mare. Cu aceasta, mă recomand graţiei d-tale şi bunei prietenii amicale. S-a dat din Iaşi, la 17 aprilie, anul Domnului 1577.

Al d-tale, domnului meu milostiv, binevoitor prieten.

Din propria poruncă a voievodului ţării Moldovei [9].

---

[1] Nicolae Mielecki.

[2] Petru Şchiopul.

[3] Ştefan Báthory. Vezi nr. 168.

[4] Din *Libri legationum*, 21, f. 9^v—10.

[5] În 1572. Vezi nr. 161.

[6] Este vorba de congresul din 1575 ţinut în acest oraş, la care s-a discutat, fără a se lua însă vreo hotărîre, asupra candidaţilor la tron, după fuga lui Henric de Valois.

[7] Ştefan Báthory, principe al Transilvaniei (1571—1575).

[8] Cristofor Báthory (1575—1581).

[9] O copie după această scrisoare a fost trimisă de N. Mielecki regelui, care, la rîndul său, a trimis-o din Brodnica la 9 mai 1577, prin delegatul său, la seim, la Korczyn, pentru a se prevedea măsuri care să oprească incursiunile şi jafurile în Moldova (vezi A. Pawiński, *Początki panowania w Polsce Stefana Batorego*, în „Źródła dziejowe", IV, Varşovia, 1877, nr. LXVIII p 127).

ŞTEFAN BÁTHORY CĂTRE PETRU ŞCHIOPUL

Va pedepsi pe cei ce năvălesc şi fac daune în Moldova. Să-i trimită lista lor. Judecata lor se va face de comisia mixtă de la hotar, la care domnul este invitat să-şi trimită comisarii.

Ad palatinum Moldaviae literae quibus r⟨egia⟩ m⟨aiest⟩as ex subditis iusticiam administrare p⟨ro⟩mittit.

Stephan z bozey łasky krol Polski, wielki xiądz lithewskhj, pruskj etc. Wielmozni panie sasiedzie, uprzeimie nam mili. Dali nam znacz voiewoda nas podolski y starostha kamienieczki, isz uprz. wasza piszales do nich wskarzaiancz sie o krziwdi od poddanich naszich, zebi mieli nie thilko złodzieistwa, alie naiazdi, pozogi, gwalti czinicz. Pewnie mi thego nie pragniemi, abi złe saszieczwto miedzi nami miało bicz, y owszem pragniemi abi biło dobrze. A thak wipisz nam upr. wasza gdziebi y kthorzi naszy poddani skode i gwalth iaki uczinili i regestr nam wedle obiczaiu posli ukrziwdzonich s ziemie swei i thakze złoczinczow o ktorichbi up. wasza wiedzial, zeby z ziemie naszey skodi czinili, gdisz tho nie iesth thaina upr. waszei, bo pisze u.w. ze tho wie pewnie ze niektorzy zaczni ludzie koni iem dodawaia. A thak i the ktorzibi koni dodawali mianowiczie wipisz nam u.w. My radzi sprawiedliwoscz ucziniemi y the złoczincze pokarzemi, iakozeszmi iusz do thego naznaczili pewne commissarze nasze, ktorzi sprawiedliwoscz uczinia gdi iedno u. wasza the złoczincze nam oznaimisz. My nie tilko tego nie chczemi, abi poddani naszi u.w. krziwdi iakie czinili, alie y od nieprziiaczol waszich wasz przestrzegami y przestrzegacz y bronicz bendziemi. Bo s kim widziem prziiazn zwikliszmy sczirze a statecznie wiescz. Stroni thesz krziwd ktore sie poddanim naszim dzieia, nie watpimi ze sie nam sprawiedliwoscz stanie przesz commissarze od upr. waszey wedle obiczaiu. I w iednei wszi nie thilko na graniczach nie moze bicz zeby nie biwali roznicze y krziwdy. Ale od thego iesth sprawiedliwoscz. Przetho skoro nam u.w. oznaimisz, commisarze naszi wiiada na granicze y sprawiedliwoscz taka uczinią ze sie ią drudzi benda karacz. Uprzeimoscz wasza wislesz thesz nathenczasz swe commissarze. Do starosti thesz naszego kamienieczkiego, ktoremu tho nalezy, piszemy abi pilnie dobrego sasiedztwa przestrzegal, a ktobi ie kazil abi nam oznaimil, bo mi thego mu czierpiecz nie bedziemi, chocziabi bil nazacznieiszi. S thim u.w. dobrego zdrowia ziczemi. Dan z Brodnicze dnia X maia roku panskiego 1577, krolowania naszego roku wthorego.

S poruczenia własznego krola jego mczi.

AGW—LL, 21, f. 9v—10. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 525—526.

Scrisoare către voievodul Moldovei [1], *prin care m.s. regele* [2] *promite să facă dreptate supuşilor săi.*

Ştefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Prusiei etc. Puternice domn şi vecin, nouă din inimă drag. Ne-au dat de ştire voievodul nostru al Podoliei [3] şi starostele Cameniţei [4] că domnia ta le-ai scris, plîngîndu-te de daunele suferite din partea supuşilor noştri, că n-ar face numai tîlhării, ci şi năvăliri, incendii şi violenţe. De bună seamă noi nu dorim ca între noi să fie o vecinătate rea, ci, dimpotrivă, dorim să fie bine. Şi aşa scrie-ne nouă d-ta unde şi care supuşi de-ai noştri au făcut vreo pagubă şi violenţă şi trimite-ne registru, după

obicei, de păgubașii din țara d-tale, precum și de răufăcătorii despre care ai ști d-ta că ar fi făcut stricăciuni din țara noastră, deoarece aceasta nu este necunoscut d-tale, de vreme ce d-ta scrii că știi cu siguranță că unii oameni nobili le dau cai. La fel scrie-ne d-ta pe nume și pe acei care le-ar fi dat cai. Noi vom face bucuroși dreptate și vom pedepsi pe acei tîlhari, după cum am și numit pentru aceasta comisari siguri de-ai noștri, care vor face dreptate, îndată ce d-ta ne vei face cunoscuți pe acești răufăcători. Noi nu numai că nu dorim ca supușii noștri să vă facă vreo pagubă oarecare, ci vă ferim de dușmanii voștri și vă vom feri și apăra. Căci cu cine vedem prietenie, obișnuim s-o ducem sincer și statornic. De asemenea, în privința daunelor care se fac supușilor noștri, nu ne îndoim că ni se va face dreptate de către comisarii d-tale, după obicei. Și într-un singur sat, dar încă la granițe, nu se poate să nu fie certuri și pagube. Dar pentru aceasta este justiția. Deci, îndată ce ne vei înștiința d-ta, comisarii noștri vor pleca la hotar și vor face o astfel de dreptate, că vor fi pedepsiți, după ea, cei vinovați. D-ta de asemenea să trimiți între timp comisarii d-tale. Scriem și starostelui nostru al Cameniței [5], în sarcina căruia cade aceasta, să păzească stăruitor buna vecinătate și să ne anunțe cine ar călca-o, căci noi nu-i vom ierta aceasta, fie el și omul cel mai de frunte. Cu aceasta, dorim d-tale bună sănătate. S-a dat din Brodnica, în ziua de 10 mai anul Domnului 1577, al domniei noastre anul al doilea.

Din propria poruncă a m.s. regelui.

---

[1] Petru Șchiopul.
[2] Ștefan Báthory.
[3] Nicolae Mielecki.
[4] Nicolae Brzeski.
[5] Scrisoarea regelui din Brodnica, 10 mai 1577, către starostele Cameniței, la A. Pawiński, *op.cit.*, *loc. cit.*, nr. LXIX, p. 128. Vezi și manifestul regelui către dregătorii și nobilimea din ținuturile Ruteniei și Podoliei, în care le aduce la cunoștință plîngerile lui Petru Șchiopul și le ordonă să înceteze de a face daune în Moldova și să se prezinte la judecata starostelui Cameniței cu cei acuzați că au comis jafuri (*idem, ibidem*, p. 129—130).

169 **Iași, 27 august 1577.**

PETRU ȘCHIOPUL CĂTRE ȘTEFAN BÁTHORY

La întoarcerea de la Poartă a solului Ioan Sieniеński, căruia i-a asigurat libera trecere prin țară, a făcut cu el o înțelegere folositoare ambelor țări.

Palatinus Moldaviae ad regiam m⟨aiesta⟩tem quibus significat constituisse cum castellano Haliciense certos tractatus de pace servenda.

Serenissimo principi, domino, domino Stephano Dei gratia regi Poloniae, magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Inflanciae, nec non principi Transylvaniae, domino, amico nobis clementissimo etc.

Piotr z bozei łaski woiewoda ziemie mołdawskiei, pan y dziedzicz prawy.

Naiasznieiszi a miłosczíwi kroliu, przíiaczieliu a sząsziedzie nam wielcze łaskawy. Zdrowia dobrego y na wszem sczesliwego a długiego powodzenia od pana Boga w.k. mczi wiernie miecz ziczemy.

Jako nam w.k.m. raczel piszacz listh w.k.m. za jegomcz wielmoznie urodzonim panem Janem Szienienskim castellanem haliczkim, poszłem wielgim bendaczego do jego czessarza mczi tureczkiego, o dobrowolne przesczie tham y szam idacz przesz ziemie nasze wołoską, czochmy wszisztko radzi na piszanie w.k.m. uczinili, o czim o wszistkim pan possel sprawe da. Ggdi na zwroczenie pana poszła w.k.m., thedichmy z nim tractowali y postanowieli rzecz skuteczną, ktorą on pod podpiszem renki y pieczenczi naszei w.k.m. pokaze, ktora ugoda dai Boze aby nieodmienna miedzi namy trwała. A s tim szie w.k.m. łaskawei a szasziedzkiei prziiazny poruczam. Data z Jass dnia 27 augusti anno Domini 1577. W.k.m. sluga y prziiacziel ziczliwy.

Ex mandato proprio spectabilis principis Petri Dei gratia waiwoda terrae Moldaviensis.

AGW—LL, 21, f. 216. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 574—575. AGW—AZ, 3 028, p. 8. Copie din 1667. ASB—MP, r. 8, c. 357—358.

Voievodul Moldovei[1] *către măria sa regească*[2], *prin care îi face cunoscut că a stabilit cu castelanul de Halici*[3] *oarecare tratate pentru păstrarea păcii.*

Serenisimului principe, domnului, domnului Ștefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiției, Livoniei, precum și principe al Transilvaniei, domnului, prietenului nostru preamilostiv.

Petru, din mila lui Dumnezeu voievod al țării Moldovei, domn și moștenitor adevărat.

Preastrălucite și milostive rege, prietene și vecine al nostru mult milostiv. Dorim cu credință măriei voastre regești să aibă de la domnul Dumnezeu bună sănătate și succes fericit în toate și întru mulți ani. După cum măria voastră a binevoit să ne scrie cartea măriei voastre pentru dumnealui puternicul domn Ioan Sieniański, castelanul Haliciului, sol mare fiind la m.s. împăratul turcesc, pentru libera lui trecere dus și întors prin țara noastră a Moldovei, am făcut bucuros totul după cartea măriei voastre, despre care despre toate vă va înștiința domnul sol. Cînd a fost la întoarcerea domnului sol al măriei voastre, am tratat cu el și am stabilit un lucru folositor, pe care el îl va arăta măriei voastre, sub semnătura cu mîna noastră și sub pecetea noastră. Care înțelegere dă Doamne să dureze neschimbată între noi. Iar cu aceasta, mă încredințez prieteniei grațioase și de vecin a măriei voastre. S-a dat din Iași, în ziua de *27 august, anul Domnului 1577.*

Al măriei voastre slugă și prieten binevoitor.

Din propria poruncă a măritului principe Petru, din mila lui Dumnezeu voievod al țării Moldovei.

---

[1] Petru Șchiopul.

[2] Ștefan Báthory.

[3] Ioan Sieniański.

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE ŞTEFAN BÁTHORY

După cum i-a anunţat anterior, la 30 august Ioan Potcoavă, strîngîndu-şi oameni din Winnica, Braţlav şi Niemirów, a încercat să-i ia scaunul. Îi cere să dispună pedepsirea lui, alungarea oamenilor săi şi paza frontierei.

A palatino Moldaviae ad regiam m<aiesta>tem quibus significat damna esse ipsi illata a subditis illius m<aiesta>tis.

Sacrae ac serenissimae regiae m<aiesta>ti, domino, domino Stephano Dei gratia regi Poloniae, magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque etc. nec non principi Transylvaniae, domino ac vicino nobis quam plurime gratiosissimo.

Piotr woiewoda z bozei łaski hospodar ziemie mołdawskiei, pan y dziedzicz prawy.

Naiasnieiszi oszwieczony kroliu, panie prziiaczielu a sząsziedzie nam wielcze łaskawy. Szłuzby nasze powolne prziiaczielskie w laske waszei kro. mczi zaleczaiancz, zdrowia dobrego y na wszem szczesliwego a fortunnego powodzenia na panstwie w.k. msczi ia iako wierny prziiacziel od pana Boga na czaszi długie thak iako prziiaczieł w.k. mczi wiernie miecz zicze.

Ja iako bendanczy prziiaczielem y sząsziadem wiernim w.k.m. oznaimiałem y uskarzowałem szie przesz piszanie y poszłancza naszego, ktoregom do w.k.m. poszikał do Wroczlawka, ktory tham nalazl w.k.m., y therasz szie uskarzam w.k.m. iss gdi biło dnia 30 augusta nieiaki lothr zebrawszi wieczei lotherstwa ku szobie z ziemie w.k.m. z zamkow szam ukrainich, iako z Winnicze, z Braczława y nawieczei z imienia kniazia Zbaraskiego na imie Jânusza woiewody braczławskiego z miasteczka z Niemirowa. Tham szie zebrawszi wcziagneli do ziemie naszei chczancz posziescz stolicze nasze, czego iescze Bog im nie dopomogl. Acz szie tho nam dzieie z ziemie w.k.m. thedy wiemy zapewne ze tho nie iesth z wiadomosczczia w.k.m. any ich mczi panow rad w.k.m., alie szam starostowie pograniczny thedy thego pozwalaia w starostwach szwich zbierania thim lotrom, czobi bicz nie miało, i daia im wolnosczi sczia do ziemie naszei. Iusz czo biło kradziecztwem, naiadzdy, wszy palienia, tho iusz therasz na ostatek y ziemie posziesczia chcą miecz. O czo my szie w.k.m. uskarzamy, aby taczy łotrowie bili karany, ktorzi szą przecziwko contractom pokoiu w.k.m., ktory mamy miedzy szobą, ktorego my strony naszei przestrzegamy y poddanim naszim przikazuiemy s pilnosczią thego przestrzegacz, aby zadne contrarium znacz przecziwko w.k.m. nie urostało. Thimze thesz sposzobem w.k.m. prosziemy, izby w.k.m. raczel roskazacz jego mczi kniaziu Januszowy Zbaraskiemu woiewodzie bracławskiemu, aby thego wieczei nie dopusczal w imieniu szwoim w Niemirowie thak loterstwa wielia zbierania, przed ktoremy iusz nie wiemy czo rzecz za doległosczïamy ktore szie nam dzieia z imienia własnego y woiewodzthwa iego. Aczby nasz s tho stacz mogło izbichmy szobie thesz thimze sposzobem nagradzali, alie thego Boze nie dai, by tho z nasz bicz miało, czoby miało bicz przecziwko w.k.m., iedno tho w.k.m. oznaimiamy y proszimi, aby biło roskazanie w.k.m. aby tho wieczei nie beło y aby bili czi lotrowie karany, abo sthamthod granicz wypedzeny, czo proszimi racz w.k.m. yego mczi panu woiewodzie podolskiemu y panu hethmanowy coronnemu thego

przizrzecz <!> zleczicz, czo gdi nie bendzie łaski w.k.m. nie łza szie nam przidzie szamim bronicz, czo my osthathek dobremu baczeniu w.k.m. i ich msczi panow radnich zlieczamy i inne rzeczi przez thego podawcze listhu naszego usthnie roskazuiemy, ktoremu prosziemy aby w wszem wiara beła dana. A s thim szie łascze a łaskawei prziiazny w.k.m. nam mcziwego pana poruczamy. Data z Jasz dnia 6 septembris, anno Domini 1577. W.k.m. szługa y prziiacziel we wszem ziczliwy.

AGW—LL, 21, f. 189—190. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 529—531.

De la voievodul Moldovei [1] către măria sa regească [2], prin care-i arată că i s-ar fi pricinuit pagube de către supușii acelei mării.

Sacrei și serenisimei maiestăți regești, domnului, domnului Ștefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiției, Livoniei etc., precum și principe al Transilvaniei, domnului și vecinului nostru preamilostiv.

Petru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, domn și moștenitor adevărat.

Preastrălucite luminate rege, domnule, prietene și vecine al nostru mult milostiv. Recomandînd slujbele noastre plecate și prietenești grației măriei voastre regești, eu, ca un credincios prieten, doresc cu credință măriei voastre de la domnul Dumnezeu bună sănătate și succes fericit și norocos în toate în domnia măriei voastre întru mulți ani.

Eu, fiind prieten și vecin credincios al măriei voastre, după cum am înștiințat și m-am plîns prin carte și prin solul nostru, pe care l-am trimis la măria voastră la Wrocławek, care v-a găsit acolo, mă plîng și acum măriei voastre că, în ziua de 30 *august*, un lotru oarecare [3], strîngînd la el mai multă tîlhărime din țara măriei voastre, din cetățile ucrainene, ca din Winnica, din Brațlav, iar cei mai mulți din orășelul Niemirów de pe domeniul cneazului Zbaraski, pe nume Ianuș, voievodul Brațlavului, și adunîndu-se acolo, au pornit spre țara noastră, vrînd să ocupe scaunul nostru, lucru ce nu le-a ajutat încă Dumnezeu. Deși aceasta ni se face din țara măriei voastre, totuși știm de bună seamă că acest lucru nu este cu știința măriei voastre și nici a dumnealor domnilor senatori, ci numai staroștii de la hotar îngăduie în stărostiile lor adunarea acestor lotri, fapt ce n-ar trebui să fie, și le dau voie să meargă în țara noastră. Nu le-a fost de ajuns cu prădăciunea,cu năvălirile și cu arderea satelor, acum voiesc, în sfîrșit, să ocupe și țara. Noi ne plîngem măriei voastre ca să fie pedepsiți asemenea lotri, care sînt împotriva tratatelor de pace ale măriei voastre, pe care le avem între noi și pe care le păzim din partea noastră și poruncim supușilor noștri să păzească cu stăruință ca să nu se nască într-adevăr nimic *dușmănos* împotriva măriei voastre. În același chip rugăm pe măria voastră ca măria voastră să binevoiască a porunci dumnealui cneazului Ianuș Zbaraski, voievodul Brațlavului, să nu îngăduie mai mult să se adune pe domeniul său, în Niemirów, atît de multă tîlhărime, de care nu mai știm ce să zicem, în urma suferințelor ce ni se pricinuiesc de pe propriul său domeniu și din voievodatul său. Deși s-ar putea să ni se întîmple ca și noi să ne despăgubim în același chip, dar aceasta nu da Doamne ca să pornească de la noi ceea ce ar fi împotriva măriei voastre; înștiințăm și rugăm numai pe măria voastră să fie porunca măriei voastre ca aceasta să nu se întîmple mai mult și ca acei lotri să fie pedepsiți sau alungați de la acele hotare. Ceea ce rugăm să binevoiești măria voastră a porunci dumnealui domnului voievod al Podoliei [4] și domnului hatman al Coroanei [5] să aibă grijă de aceasta, căci,

dacă nu va fi îndurarea măriei voastre, ne va veni greu nouă înşine să ne apărăm, ceea ce, la urma urmelor, recomandăm bunei chibzuinţi a măriei voastre şi a dumnealor domnilor senatori şi poruncim şi alte lucruri prin acest aducător al scrisorii noastre să vi le spună verbal, căruia rugăm să i se dea crezare în toate. Iar cu aceasta ne încredinţăm graţiei şi binevoitoarei prietenii a măriei voastre, domnului nostru milostiv. S-a dat din Iaşi în ziua de 6 *septembrie*, *anul Domnului 1577*.

Al măriei voastre slugă şi prieten în toate binevoitor.

---

[1] Petru Şchiopul.
[2] Ştefan Báthory.
[3] Ioan Potcoavă.
[4] Nicolae Mielecki.
[5] Nicolae Sieniawski, hatmanul de cîmp al Coroanei.

171 **Malbork, 11 octombrie 1577**

ŞTEFAN BÁTHORY CĂTRE PETRU ŞCHIOPUL

Regretă că Ioan Potcoavă a năvălit în Moldova. A dispus ca N. Sieniawski, hatmanul de cîmp, să-l prindă şi să-l pedepsească, iar N. Mielecki, voievodul Podoliei, să aibă grijă de aceasta.

Responsum a regia m<aiesta>te ad easdem literas palatini Moldaviae quibus promittit ex violatoribus iustitiam administraturam.

Stephan z bozei łaski krol Polski, wielkie xiaze lithewskie etc. Wielmozny panie samsziedzie nam uprzeimie mili. Tho wtargnienie ludzi szwowolnich do ziemie wołoskiei poddanei u.w. spol s tim lotrzikiem, ktory szie hospodarem zwał, o ktoremesz nam u.w. y przesz piszanie y przesz posłancza szwego oznaimicz raczel, iescze przedthim, skoroszmi mieli wiadome, biło nam niepomalu zaloszne, gdisz z u.w., iako s przimiernim a prziłegłem szązsiadem, dobrą prziiazn y dobre szązsieczwto wiescz zawzde chczemy. J przethosz nicz nie mieszkaiancz zlieeziliszmi wielmoznemu Mikolaiowi Szieniawskiemu castellanowi kamienieczkiemu a hethmanowi naszemu polnemu takie szwowolne liudzie, ktorzi szie wazeli nad wszelaka wiadomoscz nasze ku obrazie y naruszeniu dobrego szasziedztwa y przimierza w ziemie u.w. wtargnacz, a thego lotrzika, ktory szie zowie woiewodka, y inszy ktorzibi skody u.w. czinili, zebi ie poimal y szłuszną kaznia skarał. S ktorich ieslibi ktorzi bili stanu slacheczkiego, maiancz osiadłoscz szwą w panstwach naszich, aby nam imiona ich wipiszał, przeeziwko ktorim za roskazaniem naszim jnstigator nasz prawem postąpi, abi iako gwaltowniczy pokoiu y przimierza szłuszną na szobie sprawiedliwoscz odnieszli. O them thes wszithkiem aby thakze pieczą miał y thego doirzał wielmozny Mikolai z Mielcza woiewoda podolsky, starosta nowomiesczkj y grodeczkj poruczeliszmy. Zaczem nie trzeba nicz u.w. wąthpicz ze na pothim gdi czi pokarany bendą nie naidzie szie zaden taki zuchwaliecz, ktoribi szie szmiał wazicz iakieszkolwiek wtargnienie czinicz do ziemie u.w. J owszem u.w. badz thego o nasz pewien, ze mi maiancz na dobrei pamieczi the ziczliwoscz y wdziecznoscz, ktoraszmi po u.w. iadacz przez ziemie wołoską do tei corony poznaly y pragnacz dobrego szązsieczthwa, ktorego ziemia u.w. y panstwa nasze dla pokoiu, s ktorego wszisthko dobre rosczie, potrzebuia, przestrzegacz thego bendziemy iakobi szie poddany naszy w przistoinei powinnosczi y w dobrim pokoiu

thak przecziwko oszobie iako y przecziwko poddanim u.w. zachowali. A ieslibi kiedi ktho szmiał szie wazicz w czimkolwiek u.w. obrazicz, s thakiego kazdego sluszna sprawiedliwoscz zawzdi uczinicz iesteszmi gothowy, bendancz przithim thego pewny isz u.w. thesz chencz y ziczliwoscz nam ktorasz przedthim y po the czaszi pokazał na pothim zawzdi pokazowacz bendziesz. S them u.w. od pana Boga dobrze zdrową bicz ządami. Dan w Malborku XI dnia miesziacza octobra roku bozego MDLXXVII-°, a panowania naszego roku wthorego.

Z własnego rozkazania krola jego msczi.

AGW—LL, 21, f. 190v—191. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 532—533.

Răspunsul din partea m.s. regelui [1] *la aceeași scrisoare a voievodului Moldovei* [2], *prin care îi făgăduieşte că va face dreptate cu cei ce calcă legea.*

Ştefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei etc. Puternice domn și vecine al nostru din inimă drag. Această năvălire a oamenilor fără frîu în ţara Moldovei, supusă domniei tale, împreună cu acel lotru [3], care s-a dat drept domn, despre care d-ta ai binevoit să ne înștiințezi şi prin scrisoare şi prin trimisul d-tale, încă mai înainte, îndată ce am avut cunoştinţă de ea, ne-a fost nouă tare cu părere de rău, fiindeă noi voim să avem cu d-ta, ca un vecin aliat și apropiat, bună prietenie şi bună vecinătate. Prin urmare, nezăbovind de loc, am poruncit puternicului Nicolae Sieniawski, castelanul Cameniţei și hatmanul nostru de cîmp, să-i prindă şi să-i pedepsească cu dreaptă pedeapsă pe asemenea oameni neînfrînaţi, care s-au încumetat, împotriva oricărei ştiinţe a noastre și spre jignirea şi călcarea bunei noastre vecinătăţi și a tratatului, să năvălească în ţara d-tale, precum și pe acel lotru și pe alţii care au făcut daune d-tale. Dintre care, dacă cineva ar fi de rang nobil, avîndu-şi aşezarea în statele noastre, să ne trimită în scris numele lor, împotriva cărora procurorul nostru va porni, la porunca noastră, proces, ca să-şi ia dreapta pedeapsă, ca violatori ai păcii și ai tratatului. De asemenea, am însărcinat pe puternicul Nicolae de Mielec, voievodul Podoliei, staroste de Nowe Miasto şi de Gródek, să aibă grijă de toate acestea şi să se ocupe de aceasta. Ca atare, d-ta nu trebuie să te îndoieşti de loc că pe viitor, cînd aceştia vor fi pedepsiţi, se va găsi vreun îndrăzneţ de acest fel care să se încumete să facă vreo năvălire oarecare în ţara d-tale. Dimpotrivă, fii d-ta sigur de noi, că noi, amintindu-ne bine de acea bunăvoinţă și amabilitate pe care le-am cunoscut din partea d-tale cînd am mers prin ţara Moldovei în acest regat [4], și dorind buna vecinătate, de care au nevoie ţara d-tale şi statele noastre, din care să crească tot binele, vom păzi ca supuşii noştri să se poarte în decentă îndatorire şi în bună pace atît faţă de persoana, cît şi faţă de supuşii d-tale. Iar dacă cineva ar îndrăzni cîndva să te supere cu ceva pe d-ta, cu oricine de acest fel sîntem gata să facem totdeauna judecată dreaptă, fiind sigur că şi d-ta ne vei arăta mereu în viitor bunăvoinţa şi amabilitatea, pe care ne-ai arătat-o mai înainte și pînă acum. Cu aceasta, dorim d-tale de la domnul Dumnezeu bună sănătate. S-a dat în Malbork, în ziua de 11 luna octombrie, anul Domnului 1577, iar al domniei noastre, anul al doilea.

Din propria poruncă a m.s. regelui.

---

[1] Ştefan Báthory.
[2] Petru Şchiopul.
[3] Ioan Potcoavă.
[4] Aluzie la trecerea sa, în 1576, din Transilvania prin Moldova în Polonia, pentru a-şi ocupa tronul.

ȘTEFAN BÁTHORY CĂTRE PETRU ȘCHIOPUL

Îl felicită pentru ridicarea în scaunul Țării Românești a nepotului său, Mihnea al II-lea, fiul fratelui său Alexandru.

Litterae gratulatoriae a regia m⟨aiesta⟩te ad palatinum Moldaviae ex evectione ad palatinatum Moltanicum nepotis ipsius ex fratre.

Wielmoznemu panu Piotrowi woiewodzie y hospodarowy ziemie wołoskiei, przyiaciełowi y szamsziadowi uprzeimie nam milemu.

Stephen z bozei łaski krol Polsky etc. Wielmozny panie samsziedzie y prziiaczieliu uprzeimie nam mili. Szmierczy pana woiewody multhanskiego, u.w. bratha, o ktoreiesz nam u.w. oznaimił, iesth nam barzo zal, iako thego ktory nam zawsze dobrim prziiaczielem bił y ktoregoszmy my thesz miłowali. Ale isz tha wola boza bila nie lza nam iedno za wdzieczne tho prziimowacz. A izesz nam thesz u.w. dał znacz, ze na miescze jego w thim tham panstwie iesth wzienthy sinowiecz u.w., tho radzi barzo sliszemy, pewny thego od niego bendacz ze szie przecziwko nam y krolestwu naszemu przikładem przodka szwego y u. tesz waszei zachowiwacz dobrze bendzie. Ktoremu zebi tesz dobrim prziiaczielem y szamsziadem jego mcz pan woiewoda sziedmigrodzky, brath nasz, bił, piszaliszmi do jego mczi, zadaiancz jego mczi o tho. Iakosz y my szamy z strony krolestwa naszego tesz iemu obieczuiemy. A zathim dobrego zdrowia u.w. od pana Boga ziczemy. Dan z Malborku dnia 12 miesziacza octobra roku panskiego MDLXXVII°, panowania naszego roku wthorego.

Za własczíwim krola jego mczi zleczeniem.

AGW—LL, 20, f. 191. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 533—534.

Scrisoarea de felicitare din partea maiestății sale regale [1] *către voievodul Moldovei* [2], *pentru înălțarea în scaunul Țării Românești a nepotului său de frate.*

Puternicului domn Petru voievod și domn al țării Moldovei, prietenului și vecinului nostru din inimă drag.

Ștefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei etc. Puternice domnule, vecine și prietene al nostru mult drag. De moartea domnului voievod al Țării Românești [3], fratele domniei tale, despre care d-ta ne-ai înștiințat, ne pare nouă tare rău, ca de acela care ne-a fost totdeauna un prieten bun și pe care și noi l-am iubit. Dar fiindcă aceasta a fost voia lui Dumnezeu, noi nu putem face nimic decît s-o primim cu recunoștință. Și fiindcă d-ta ne-ai mai dat de știre că în locul său a fost pus în acea domnie nepotul d-tale [4], aceasta o auzim tare bucuros, fiind sigur că din partea lui se va purta bine față de noi și de regatul nostru, după pilda înaintașului său și de asemenea după cea a d-tale. Pe lîngă aceasta, pentru ca și fratele meu, dumnealui domnul voievod al Transilvaniei [5], să-i fie un bun prieten și vecin, i-am scris domniei sale, rugîndu-l aceasta, după cum și noi înșine îi făgăduim să-i fim din partea regatului nostru. Cu aceasta, dorim d-tale bună sănătate de la domnul Dumnezeu. S-a dat din Malbork în ziua de 12 luna octombrie anul Domnului 1577, al domniei noastre anul al doilea.

Din propria poruncă a m.s. regelui.

---

[1] Ștefan Báthory.
[2] Petru Șchiopul.

[3] Alexandru al II-lea (mort la 25 iulie 1577).
[4] Mihnea al II-lea Turcitul (1577—1584).
[5] Cristofor Báthory.

173 **Malbork, 20 octombrie 1577.**

RELAŢIA LUI IOAN SIENIEŃSKI ASUPRA SOLIEI SALE LA POARTĂ

În legătură cu Moldova, sultanul a recomandat lui Petru Şchiopul să păzească pacea cu Polonia. Regele trebuie să nu lase, potrivit înţelegerii făcute de sol cu domnul, pe cei de la frontieră să năvălească în Moldova, aşa cum aceştia a făcut-o acum a doua oară.

Relatia posselstwa wielmoznego pana Jana s Sienna, castellana haliczkiego, jego krol. msczi w Malborku 20 die octobris roku panskiego 1577.

... Z strony hospodara y powinnosczi iego przecziw w.k. mczi, miałem do niego listh czessarskj aby przikładem przodkow szwich w.k.m. szie zachował thak iako powinien, j the powinnoscz ktorą hospodarowie wolosczi przodkowie iego przodkom w.k.m. oddawali, abi thesz on oddawal therasz y na pothim aby thak bilo. Ktory widze isz iesth człowiek dobri a chethny ku w.k. mczi. Poszła thesz szwego do w.k.m. w richle ma posłacz. Przeto to postanowienie ktorem z nim uczinił s strony commissiei potrzeba aby w.k.m. na pilnim baczeniu miecz raczeł, baczacz themu bliskj, czom ia bil w.k.m. poszłał przez pana Szieczinskiego komornika w.k.m. Thilko barzo potrzeba abi szie przyczina nie dawała przez liudzie pograniczne, dobrze tho obwarowacz. Bo y po odiechaniu moim z Wołoch, Niemirowczi thak beli ziemie wołoską poruszeli, ze iusz hospodar abo szie bronicz, abo ucziekacz miał. J pissał do mnie upominaiancz szie obiethnicze tho iesth pokoiu. A therasz Niemirowczi broia ....

A thak, naiasznieiszi mlcziwi krolu, potrzeba thego dzczosti w. k.m.w pewnim pokoiu poddane szwe zachowacz racz, ze w.k.m. thamthe Ukraine winaleszi ⟨!⟩ porządek wprawicz. A to praecipuum Tatarom upominki dawacz ...

AGW—LL, 20, f. 203—204. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 548—549.

Relaţie asupra soliei puternicului domn Ioan de Sienno, castelan de Halici, făcută m.s. regelui la Malbork *în ziua de 20 octombrie*, anul Domnului 1577.

... În legătură cu domnul [1] şi cu îndatorirea sa faţă de măria voastră regească, am avut o carte împărătească către el, ca să se poarte aşa cum trebuie faţă de măria voastră, după pilda înaintaşilor săi, şi acea îndatorire, pe care domnii Moldovei, înaintaşii săi, au arătat-o înaintaşilor măriei voastre, s-o arate şi el acum şi în viitor, ca aşa să fie. Care ⟨domn⟩ văd că este om bun şi binevoitor faţă de măria voastră. De asemenea el urmează să trimită grabnic solul său la măria voastră. Prin urmare, acea înţelegere pe care am făcut-o cu el în legătură cu comisia ⟨mixtă la hotar⟩ trebuie ca măria voastră să binevoiască s-o aibă în stăruitoare grijă, examinînd mai de aproape ceea ce am fost trimis eu măriei voastre prin domnul Sieczyński, curteanul măriei voastre. Numai că tare trebuie să nu se dea pricină de către oamenii de pe graniţă; acest lucru trebuie bine garantat. Căci şi după plecarea mea din Moldova, cei din Niemirów au fost răscolit ţara

Moldovei în așa fel, încît domnul urma acum ori să se apare ori să fugă. Şi mi-a scris, cerînd cele făgăduite, adică pace. Şi acum cei din Niemirów fac pozne ...

Şi așa, preastrălucite milostive rege, trebuie ca măria voastră să binevoiască să-i țină în liniște sigură pe acești sălbatici supuși ai măriei voastre, ca măria voastră să introducă ordinea în acea Ucraină. Şi *îndeosebi* să se dea tătarilor daruri ...

---

[1] Petru Șchiopul.

174 **Malbork, 30 octombrie 1577.**

ȘTEFAN BÁTHORY CĂTRE PETRU ȘCHIOPUL

Îi cere să asigure trecerea și întoarcerea de la noul han al Crimeii prin țara sa a celui de-al doilea sol al său.

In eodem negotio ad palatinum Moldaviae.

Stephan z bozei łaskj krol Polskj etc.

Wielmozny przíiaczieliu, szaszíedzie uprzeimie nam mili. Posziłami z listhi thego drugiego posła naszego Płathowskiego do czarza nowego przekopskiego. Przetho ządamy abisz go uprz. thwa przes panstwa szwe wolnie przepuscził y na mieisczach nieprzespiecznich trudziom[1] szwim przeprowadzicz roskazał y tham wszisthkim onego optrazil czoby iemu potrzeba do przespiecznego, wolnego y richlego prziiazdu thak do czarza przekopskiego iadaczemu, iako thesz wraczaiaczemu szie do nasz. Uczinisz nam uprz. wasza rzecz wdzieczną. Ktorego dobrze zdrowim bicz zandamy. Dan s Malborku XXX dnia, miesziacza octobra, roku panskiego MDLXXVII, panowania naszego roku wthorego.

Za właszcziwim krolia jego mczi roskazaniem.

AGW—LL, 20, f. 195. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 635.

În aceeași chestiune la voievodul Moldovei [2].

Ştefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei etc. Puternice prietene și vecine al nostru din inimă drag. Trimitem cu scrisori pe acesta al doilea sol al nostru, Płatowski, la hanul cel nou al Perekopului [3]. Prin urmare, cerem ca domnia ta să-l lași să treacă liber prin țara d-tale și să poruncești oamenilor d-tale să-l ajute în locurile primejdioase și să-i dea acolo totul ce i-ar trebui pentru o trecere sigură, slobodă și grabnică, atît la ducere la hanul Perekopului, cît și la întoarcere la noi. Cu aceasta ne vei face d-ta un lucru pentru care rămînem îndatorat și îți dorim să fii în bună sănătate. S-a dat din Malbork, în ziua de 30 luna octombrie, anul Domnului 1577, al domniei noastre anul al doilea.

Din propria poruncă a m.s. regelui.

---

[1] Corect: ludziom.

[2] Petru Șchiopul.

[3] Mehmed Ghirai, hanul Crimeii (1577—1584).

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE ŞTEFAN BÁTHORY

Îi mulţumeşte pentru asigurarea că va pedepsi pe fugarii din Moldova, care sînt adăpostiţi de polonii de la hotar şi care năvălesc apoi în ţară.

Palatinus Moldaviae regiae m⟨aiesta⟩ti gratias agit pro iustitiae administratione ex invasoribus terras Moldaviae promissione.

Serenissimo principi domino, domino Stephano Dei gratia regi Poloniae, magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Inflanciae etc. nec non waiwodae Transylvaniae, domino, amico nobis clementissimo.

Piotr woiewoda z bozei łaski hospodar ziemie mołdawskiei, pan a dziedzicz prawy etc.

Servitiorum nostrorum, amicitiae vicinitatisque bonae perpetuam commendationem.

Podan iesth nam listh w.k.m. dnia 2 noembris, s ktorego listhuchmy wirozumieli wielką laske w.k. mczi y prziiazn szaszieczką, krorei w.k.m. raczy pragnacz z nami y z obiwatelmy ziemie naszei mołdawskiei, za ktorą tho łaske my wielcze w.k.m. dziekuiemy y powinni w.k.m. bendziem wszelakim sposzobem na roskazanie w.k.m. zasługowacz, ze w.k.m. thakowich nie raczy pragnacz w ziemi w.k.m., ktorzi tham do ziemie w.k.m. z ziemie naszei nie dla inei a zadney prziczyny, iedno dla złoczinstwa uczziekaia, pothim zaszie thak ziemi w.k.m. iako i nam wielkie skodi y zatarszky czinia, thimze tham przechowiwaia ie poddani w.k.m. ziemie maia. Alie gdi w.k.m. raczi roskazacz takowich dobrze skaracz, thedi granicza w.k.m. ziemie y nasza bendzie uspokoiona y skod thakowich nie bendzie czierpiąła. Czo w.k.m., iako nam wielcze miłosczîwemu panu, dobremu baczeniu zleczami etc. A s thim w.k.m. ziczancz wszelakim spossobem od pana Boga pomnozenia, szami sziebie thesz w łasce w.k.m. zaleczami. Data dnia 3 novembris roku bozego 1577. W.k.m.

S poruczenia własnego iego h.m. Piotra woiewodi ziemie mołdawskiei etc.

AGW—LL, 20, f. 197. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 536—537.

Voievodul Moldovei[1] *mulţumeşte maiestăţii sale regale*[2] *pentru că i-a făgăduit să facă dreptate cu cei ce năvălesc în ţările Moldovei.*

Serenisimului principe, domnului, domnului Ştefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiţiei, Livoniei, precum şi voievod al Transilvaniei, domnului, prietenului nostru preamilostiv.

Petru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, domn şi moştenitor adevărat.

Perpetuă recomandare a slujbelor noastre şi a bunei noastre prietenii şi vecinătăţi.

În ziua de 2 *noiembrie* ni s-a dat scrisoarea măriei voastre, din care scrisoare am aflat marea îndurare a măriei voastre şi prietenia de vecin, pe care măria voastră binevoieşte s-o vrea cu noi şi cu cetăţenii[3] ţării noastre a Moldovei. Pentru care îndurare noi mulţumim mult măriei voastre şi sîntem datori să slujim măriei voastre în orice fel, la porunca măriei voastre, pentru că măria voastră nu binevoieşte să vrea în ţara măriei voastre pe unii ca aceia, care fug acolo, în ţara măriei voastre din ţara

noastră, nu din altă pricină, ci numai pentru faptă rea, apoi fac mari stricăciuni şi gîlcevuri atît în ţara măriei voastre, cît şi nouă, şi supuşii măriei voastre îi adăpostesc acolo în ţară şi îi ţin. Iar dacă măria voastră va binevoi să dea poruncă să fie pedepsiţi bine unii ca aceştia, atunci hotarul ţării măriei voastre şi al nostru va fi liniştit şi nu va suferi astfel de daune. Ceea ce recomandăm bunei griji a măriei voastre, ca unui domn al nostru mult milostiv. Cu aceasta, dorind măriei voastre de la domnul Dumnezeu prosperare în tot chipul, ne recomandăm pe noi înşine graţiei măriei voastre. S-a dat în ziua de 3 noiembrie, anul Domnului 1577. Al măriei voastre.

Din propria poruncă a măriei sale domnului Petru voievodul ţării Moldovei etc.

---

[1] Petru Şchiopul.
[2] Ştefan Báthory.
[3] Citeşte: boierii.

176 — Iaşi, 13 noiembrie 1577.

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE NICOLAE MIELECKI, VOIEVODUL PODOLIEI

Ioan Potcoavă năvăleşte în Moldova, cu toate asigurările date de rege că va fi oprit de la acest pas.

Palatinus Moldaviae palatino Podoliae de invasore terras eius significat.

Piotr z bozei łaski woiewoda ziemie moldawskiei, pan y dziedzicz prawy. Zdrowia dobrego y na wszem sczeszliwego powodzenia od pana Boga wm na czaszi dlugie wiernie miecz ziczim.

Thak iako mie bił doszedł listh jego k.m. y wm pana przijacziela naszego, na ktorim tho lisczie jego k.m. nam oznaimicz raczeł ze jego k.m. nie pragnie zadnei zamieskj z ziemią naszą tudziesz y z namy, iedno dobrego szasziedztwa, czochmi thesz y z listhu wm thakze wirozumieli o thim komorniku, ktorego jego k.m. raczeł na tho przisziacz, abi thego s pilnosczią dozral aby then lotr y z iego pomocznikj bił karan. Michmi na piszanie jego k.m. y wm ubespieczelichmi szie, iusz maiancz nadzieie zupełną pokoiu, ktorego i nad listh jego k.m. thudziesz wm miecz nie mozemy. Otho therasz niedawno dnia 4 novembra doszedł nasz listh jego mczi pana hethmana, przesz ktory listh nam oznaimuie ze szie znowu zaszie zebral z Niemierowa z lothry thakiemy iako szam do ziemie naszei. Pothim zaszie iako dnia 13 novembra doszłi nasz zaszie lithy od cznothliwich szlachcziczow koronnich, ktorzi nam thesz sprawe dałi, iako y pan jegomcz hethman, o sprawie thego lothra ze iusz po thim piszaniu jego k.m. do nasz y po rozesłaniu, iako nam sprawę daią. mandatow jego k.m. zaszie szie wezbrał na ziemie nasze. Przethosz mi tho wm oznaimiamy wiedzancz o thim ze jego k.m. nie pragnie niepokoiu a dlathego wm thu przi graniczi, iako sprawe mamy, zostawiel, aby wm wszistkiego dozrał, aby szie iakie nieznaski nie działi, czo ieszli szie stanie, racz wm o thim wiedziecz ze nie z nami, alie z jego czessarką mczią przimierza łamanie tho bendzie, czo dobremu baczeniu wm poruczam, aby dla lotra iednego mialo szie czo stacz. A s tim szie łaskawei przijazny wm zaleczam. Data z Jasz, 13 novembra anno Domini 1577. Wm ziczliwi przijacziel.

Z roskazania własznego Piotra woiewody ziemie mołdawskiei.

AGW—LL, 21, f. 240v—241. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 595—596.

Voievodul Moldovei[1] *înştiinţează pe voievodul Podoliei*[2] *despre cel ce năvăleşte în ţările sale.*

Petru, din mila lui Dumnezeu voievod al ţării Moldovei, domn şi moştenitor adevărat. Dorim cu credinţă domniei tale ca să ai de la domnul Dumnezeu succes fericit în toate întru mulţi ani.

Aşa după cum mi-a fost sosit cartea m.s. regelui şi cea a d-tale, domnul şi prietenul nostru, prin care carte măria sa a binevoit să ne înştiinţeze că nu doreşte nici o tulburare cu ţara noastră şi cu noi, ci numai bună vecinătate, lucru ce l-am aflat şi din cartea d-tale şi de la acel curtean pe care m.s. regele a binevoit să-l trimită în acest scop, că va avea stăruitor grijă ca acel lotru [3] şi cu ajutoarele lui să fie pedepsit, noi ne-am fost asigurat din cartea măriei sale şi a d-tale, avînd acum nădejde de pace deplină, pe care însă, cu toată cartea m.s. regelui şi a d-tale, n-o putem avea. Căci iată că acum nu demult, în ziua de 4 noiembrie, am primit cartea dumnealui domnului hatman [4], prin care carte ne înştiinţează că el[3] s-a întors din nou din Niemirów cu astfel de lotri, ca şi el, în ţara noastră. Apoi în ziua de 13 noiembrie am primit cărţi de la cinstiţii nobili ai Coroanei[5], care de asemenea ne-au dat de ştire, ca şi dumnealui domnul hatman, despre isprava acelui lotru, că, îndată după acesastă carte a m.s. regelui către noi şi după trimiterea, după cum ne înştiinţează, a poruncilor măriei sale, s-a sculat asupra ţării noastre. Prin urmare, noi aducem aceasta la cunoştinţa d-tale, ştiind că m.s. regele nu doreşte tulburarea şi de aceea te-a lăsat pe d-ta aici, la graniţă, după cum avem ştiinţă, ca d-ta să supraveghezi totul, ca să nu se facă vreo ceartă ceva, care dacă se va isca, binevoieşte d-ta să ştii că nu cu noi, ci cu m.s. împăratul [6] se va rupe tratatul de pace, ceea ce încredinţez bunei d-tale atenţii, ca pentru un singur lotru să nu se întîmple aceasta [7]. Cu aceasta, mă recomand binevoitoarei d-tale prietenii. S-a dat din Iaşi, la 13 *noiembrie, anul Domnului 1577.* Al d-tale binevoitor prieten.

Din propria poruncă a lui Petru, voievodul ţării Moldovei.

---

[1] Petru Şchiopul.

[2] Nicolae Mielecki.

[3] Ioan Potcoavă.

[4] Nicolae Sieniawski.

[5] Regatul Poloniei.

[6] Murad al III-lea.

[7] Ioan Potcoavă pune mîna pe domnie (noiembrie—decembrie 1577).

177 — Komarno, 25 noiembrie 1577.

NICOLAE MIELECKI, VOIEVODUL PODOLIEI, CĂTRE PETRU ŞCHIOPUL

Regele a luat măsuri contra năvălirii lui Ioan Potcoavă în Moldova şi domnul să-şi trimită oastea împotriva lui. Mateiaş, solul domnului la rege, a adus, la întoarcere, ordinul acestuia către voievodul Braţlavului în aceeaşi chestiune.

Ad easdem litteras palatinus Podoliae respondet.

W thei rzeczi iako w.h.m. raczisz do mnie piszacz, thedi przed kilkiem dni przi innich rzeczach piszalem ku w.h.m. o thimze, ktore piszanie

moie od pana starosthi kamienieczkiego w.h.m. doidzie albo iusz doszło. Nie chcze thego powtarzacz ze thego w.h.m. mozesz bicz pewien, isz tho z wielką niełaską k.j.m. nasz mlcziwi pan prziimuie ze then lotrzik naiduie szobie przechowanie y thowarzistwo w ziemi jego k.m., gdisz thesz y tho szamo szwiadszi (czo widze s piszania w.h.m. ze wszisthko raczisz wiedziecz) isz nicz jego k.m. nie raczi opusczacz w thei rzeczi roskazaniem szwim panskim. Czim szie mozesz w.h.m. łaczno sprawicz ze nicz niespokoinego k.j.m. nie ziczi ziemj y oszobie w.h.m. Jsz szie taczi naiduia, ktorzi themu lotrzikowi thowarzistwa pomagaią, themu szie nie trzeba dziwowacz, gdisz korona tha jego k.m. iesth ziemia wielka a y w iednim domu thedi szie naiduia y dobrzi y zli, iednak nie moze tho bicz abi mogła bicz wielka kupa thich lotrow, ktemu nikogo tham pewnie stathecznego niemasz, rozlieczi szie tho iako muchi, iako y pierwszi rasz, skoro iedno (iako szlisze) thesz liudzi w.h.m. poczeło szie przecziwko im zbieracz thosz y therasz moze szie słacz y besz wielkiego mislienia w.h.m., laczno tho rozumiem odprawi hethman w.h.m., albo thamczi liudzie ugraniczni, skadbi miał wolia then lotrzik szie werwacz. A o thym szamim lotrziku y iego pomocznikach nie wathpie ze w.h.m. dobrze wiesz ze iesth poruczone pilne staranie od jego k.m. panu hethmanowi polnemu y panu woiewodzie braczławskiemu u ktorich komornik jego k.m. y powthore bił z niego napomnienia a przodkiem, maiancz znowu listh ku szobie o thim od jego k.m. przesz w.h.m. poszła Mathiasza. Przethosz podobno nie wathpie thilie ilie szie moze czinicz nie opuscza p. hetman, ktoremu tho, a nie mnie, jego k.m. raczel poruczicz. Datum z Komarna, 25 novembris anno 1577.

AGW—LL, 21, f. 241ᵛ—242. Copie. ASB—MP., r. 5, c. 5797—598.

Voievodul Podoliei [1] *răspunde la aceeași scrisoare* [2].

În pricina în care măria ta ai binevoit să-mi scrii, am scris înainte de cîteva zile măriei tale, pe lîngă alte lucruri, despre aceeași pricină, care scrisoare a mea va sosi sau a sosit acum la măria ta de la domnul staroste al Cameniței [3]. Nu vreau să repet că măria ta poți fi sigur că m.s. regele, stăpînul nostru milostiv, primește cu mare urgie că acest lotru [4] își găsește adăpost și tovărășie în țara măriei sale, căci faptul însuși dovedește (ceea ce văd din scrisoarea măriei tale că binevoiești să le știi pe toate) că m.s. regele nu binevoiește să lase, din porunca măriei sale, nimic la o parte în această privință. Prin care măria ta poți verifica lesne că m.s. regele nu dorește nimic neliniștitor țării și persoanei măriei tale. Că se află unii ca aceștia, care ajută acestui lotru cu tovărășia lor, de aceasta nu trebuie să te miri, căci această Coroană [5] a m.s. regelui este o țară mare, și că într-o singură casă se găsesc și buni și răi. Totuși nu poate fi o grămadă mare de acești lotri, pe lîngă aceasta de bună seamă nu se află între ei nimeni care să fie statornic, ci se vor împrăștia ca muștele, ca și de prima dată, îndată ce (după cum aud) și oamenii măriei tale au început să se strîngă împotriva lui. La fel și acum se pot trimite fără mare bătaie de cap din partea măriei tale și înțeleg că-i va trimite ușor hatmanul măriei tale sau acei oameni de la hotar, de unde acest lotru ar voi să se smulgă. Iar despre acest lotru și despre cei ce-l ajută nu mă îndoiesc, că măria ta știi bine că m.s. regele a recomandat stăruitor domnului hatman de cîmp [6] și domnului voievod al Brațlavului [7], la care aprodul m.s. regelui a fost a doua oară cu porunca sa, ca și mai înainte, avînd din nou scrisoare în această privință către el de la m.s. regele prin solul măriei tale, Mateiaș. Prin urmare, nu mă îndoiesc că domnul hatman nu va pregeta să facă atît cît

se poate face, căruia, iar nu mie, m.s. regele i-a încredinţat aceasta. S-a dat din Komarno, la 25 *noiembrie, anul* 1577.

---

[1] Nicolae Mielecki.
[2] A lui Petru Şchiopul.
[3] Nicolae Brzeski.
[4] Ioan Potcoavă.
[5] Regatul Poloniei.
[6] Nicolae Sieniawski.
[7] Vezi scrisoarea regelui către Janusz Zbaraski, voievodul Braţlavului, precum şi manifestul său către staroştii, arendaşii şi nobilimea de arme din Ucraina, ambele date din Malbork, la 5 noiembrie 1577, pentru prinderea lui Ioan Potcoavă („Ioan Vodă românul"), în AGW— LL, 39, f. 239—240; publicate de A. Pawiński, *op. cit., loc. cit.*, p. 229—231.

178 **Liov, 1 decembrie 1577.**

AHMED CEAUŞUL CĂTRE ŞTEFAN BÁTHORY

Delegatul turcilor la Liov la comisia pentru judecarea pricinilor dintre supuşii ambelor părţi, ceauşul Ahmed, reproşează regelui că nu i-a ascultat sfatul de a lua măsuri aspre împotriva diferiţilor voievozi şi a altor fugari din Moldova care provoacă tulburări. Plecînd din Malbork la Liov, a aflat aici că un oarecare voievod cu numele Constantin, fost deţinut la Malbork, adună fugari ca : Albota marele vornic, Drăgan logofătul, Nicoară paharnicul ş.a., avînd cu ei un număr infinit de lotri şi de pribegi, gata de orice tîlhării. Îi cere să reţină pe acest voievod pînă la sosirea unui ceauş de la sultan, ca să-l ia la Poartă. Eliberarea lui de către rege ar putea duce la ruperea tratatului cu sultanul, căci acesta nu poate îngădui atîţia voievozi români în Polonia şi tulburările pe care ei le provoacă. Îl sfătuieşte să ia măsuri mai energice.

Achmat czausz ad regiam maiestatem in negotiis subditorum utrorumque dominiorum.

Serenissimo principi ⟨Stephano⟩ Dei gratia regi Poloniae, magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque etc. domino, domino mihi clementissimo. Felséges, kegielmes uran eorokre walo zolgalatomat ayanlom. Felgségének mint kegielmes uramnak etc. ⟨Înălţate şi milostive doamne, recomand pe veci slujbele mele înălţatului domn milostiv etc.⟩.

Meminisse maiestas vestra sacra, serenissime rex, poterit me ad initio fidelissime et omni constantia maiestati vestrae inservisse et omnia quae ad incommodum maiestatis processisse vidi, significasse. Quod etiam in posterum maiestas vestra sacra de me sibi polliceatur secundum quam fidelitatem, id quod ad detrimentum maiestatis vestrae, fore video, significare maiestati vestrae non praetermitto. In conspectu maiestatis vestrae Marienburgi, singularis mea oratio erat de tumultu fugiendo et evitando et in finibus coercendis latronibus, potissimum autem laborabam ut ille facinorosus waywoda, qui conscriptis latronibus Moldaviam ingredi tendebat, puniretur et supplicio afficeretur. Qua mea oratione ne dum aliquid effecissem sed ut video alium quoque waywodam ex inferno eduxi. Quibus si maiestas vestra pepercerit nihil boni sperandum est nec putandum est ut pactus foedus ratum permaneat. Nam ex gratia Dei ter maximi, cum salus et incolumis decimo octavo die discessus mei Mariemburgi Leopolim apulissem, offendi istic waywodam quendam nomine Constantinum [1],

aliquando Marienburgi in arce detentum, nunc vero a maiestate vestra dimissum, fugitivos Moldavienses ad se allicientem. Quorum nomina sunt Albuta vornich maior, Dragan lugufet, Nicora poharnichs, qui sunt praecipui et capita fugitivorum Moldaviensium, latrones infinitos secum habentium et prybegorum ad quaevis latrocinia promptorum. Quod cum certo intellexissem et oculis meis vidissem salus magnificum dominum Nicolaum Mieleckium [2] ady utque rationem illorum facinorosorum haberet petivi, qui a sacra regia maiestate vestra sibi nihil tale esse commisum respondit. Tandem Mechmeth begum ad capitaneum Leopoliensem fidelem maiestatis vestrae misi utque waywodam praedictum retineret tam diu, quam diu a maiestate vestra regia quid faciendum esset edoceretur, petivi, qui capitaneus waywodam ad se vocari faciens, quid ageret et qua authoritate Leopolim venisset examinans. Waywoda literas maiestatis vestrae ostendit, quae ut opinor non erant a maiestate vestra datae, ut exercitum conscriberet et tumultum movens, non ut confirmatum foedus rumperet, sed ut alia privata negotia sua absolveret. Ille vero ut video non aliud molitur, quam latrones fugitivos congregans in Moldaviam contendit, cuius finis quo evadat capitaneus considerans et paci studens, praedictum waywodam in custodiam coniecit. De quo iuxta fidem meam, qua maiestati vestrae obligatus sum, ad maiestatem vestram scribere et maiestatem vestram petere, ut serpenti malo, quo citius occureret volui, neve praedictum waywodam maiests vestra dimitteret, interim dum czauszius caesaris [3] mei potentissimi adveniret significavi. Nam cum rumor istius spargatur in universa Russia et Moldavia impossible est, ut caesar ratione istius czausium suum non mitteret et a maiestate vestra non peteret, quem si maiestas vestra abnegaverit, aut aufugisse responderit, occasionem maximam ad foederis ruptionem praebebit. Impossible est enim ut caesar tantos Moldavienses waywodas in regno isto Poloniae pociatur, cum compertum illi sit, hactenus etiam saepissime a Polonis tentatum esse, ut waywodam inferentes praeficere regno Moldaviae possint. Potissimum cum etiam nunc waywoda ille quem a maiestate vestra petebam in finibus Moldaviae eercitu moretur et Moldaviam ingredi laboret. Quo audito caesar begum Ziliscìensem [4] et Bellagradiensem aliosque begos in auxilium palatini Moldaviensis [5] misit et nunc Moldaviae morantur unde nihil spero boni eo quod tam opportuno et hyberno tempore,bellum suum mittere coactus sit, quod nationi turcicae moris non erat, nisi summa cogeret necessitas. Qui begi etiamsi nunc redeant, tamen finis quo evadat, non satis intelligo. Et certo mihi persuasi Alim czausium quoque caesaris hac de causa advenisse si mei non habuisset rationem et meum reditum nuncius passa non expectasset. Sed ego fidelis maiestatis vestrae suadeo ne maiestas vestra sileat, neve dominis polonis diversum suadentibus fidem habeat, sed etiam citra moram fideli maiestatis vestrae talis authoritatis, qui aliquid efficere et determinare valeat ordinato et misso, tam istum Constantinum waywodam, quam etiam in finibus Moldaviae latrocinia exercentem quo citius comprehendi et puniri curet. Si enim adhuc maiestas vestra distulerit procul dubio infinitis tumultibus occasio praebebitur et foedus violabitur. Nam domini Poloni fines tutantes ne dum coercerent et latronibus resisterent, sed potius omni auxilio sunt. Miror autem unde sit quod maiestas vestra tam paulatim habeat rationem finium ditioni caesaris proximorum, consultius equidem esset si maiestas vestra amicitiam et vicinitatem caesaris mei consideraret et defenderet, quia Deus optimus maximus tantam gratiam suam illi declaravit ut omnibus sibi inobedientibus potissimum vero vicinis imperare valeat, se se vero oppo-

nentibus vim inferre possit, absit autem ut maiestatem vestram pro hoste existimet. Nam nihil Moschus nihilque Tartarus est ratione caesaris quem ex amico sincero, maiestas vestra talibus factis Polonorum, faciet hostem in damnum et detrimentum totius impery sui. Ex debito Achsent Armaeni Lopolien⟨sis⟩ commisary vestrae maiestatis hodie sententiam tulerunt et summam illam duorum millium et trecentorum nec non viginti quinque talerorum solvendam esse pronunciarunt satisfactionique feriam secundam futuram determinarunt, sed an exequi valeant nondum constat. Armeni enim Leopolienses nulla ratione Achsent nuncupatum Armenum in conspectum commissariorum adducere voluerunt et privilegium suum pluris aestimarunt quam authoritatem maiestatis vestrae et fortassis si vel minimam haberent partem virium Gedanensium, dupliciter maiestati vestrae se se opponerent, sed talium cornua sunt frangenda, qui enim potestati resistit, Deo resistit. Ex itinere literas quasdam ad maiestatem vestram scripseram, sed mittere non potui, nunc vero cum literis istis misi, maiestatem vestram sacram ad annos Nestoreos quam felicissime valere cupio. Datum Leopoli primo die decembris anno millesimo quingentesimo septuagesimo septimo. Sacrae regiae maiestati vestrae adstrictissimus, Achmat czaus.

⟨De altă mînă, pe marginea de jos⟩ : Literae ad s⟨acram⟩ r⟨egiam⟩ maiestatem ab Achmath czausz in negotiis Reipublicae ratione subditorum fugitivorum.

AGW—AZ, 3037, f. 25—26. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 605—608.

---

[1] Acesta ar fi fost fiul lui Ștefan Lăcustă.
[2] Nicolae Mielecki, voievodul Podoliei.
[3] Murad al III-lea.
[4] Corect : Silistriensem.
[5] Petru Șchiopul.

179 **Malbork, 15 decembrie 1577.**

ȘTEFAN BÁTHORY CĂTRE CEAUȘUL AHMED

Ca răspuns, îl anunță că hanul Crimeii a pus în lanțuri pe trimisul său pentru a încheia pace și se pregătește de război contra Poloniei împreună cu țarul Moscovei, care a trimis la el un sol. Îl roagă să intervină pe lîngă sultan ca să poruncească hanului să elibereze solul și să participe la tratativele de pace. Își exprimă regretul că domnișorul Constantin, care uneltește schimbări, n-a fost prins, ci a fugit la ai săi în cîmpie. A dat ordin hatmanului de cîmp din Rutenia să-l urmărească și să ia legătura cu Petru Șchiopul pentru a-l prinde, căruia să-i dea ajutor dacă-l va cere.

In eodem negocio ad Achmeth czauszium.

Stephanus Dei gratia rex Poloniae etc. Generose grate nobis dilecte. Caesar Tartarorum Perecopiensium [1] nuncium nostrum, quem ad ipsum constituendae pacis causa miseramus, in vincula coniecit ac in ditiones nostras bellum parat, consilia cum Moscho, hoste nostro, ac pariter serenissimi imperatoris [2], communicat ac cum ipso conspirat, nuncque adeo a Moscho ad ipsum missus est legatus, nomine Offanaszei Vagoy. Qua de re significamus ipsius serenitati per aulicum hunc nostrum generosum

Marcum Szobieski. Cui ut grat⟨ia⟩ vestra adsit illam hortamur ut scilicet effici possit quo ipsius serenitas ad Tartarum hunc czausium quamprimum mittat, qui illum de officio admoneat, nuncium nostrum in libertatem restituat, pacisque tractationibus intersit, ac ad eam constituendam auctoritatem serenissimi imperatoris adhibeat.

Dolenter vero ferimus, quod Valachus ille [3], qui res novas mollitur, quemque iam pervestigatum capi posse existimabamus, captus non est, sed elapsus sit ad colluviem illorum hominum qui versantur in vastis campis. Mandavimus campiductori nostro, qui est in Russia, ut eum diligenter perquirat, consiliaque de isto latrone opprimando cum palatino Valachiae [4] communicet et si postulaverit eum iuvet. Novit vero grat⟨ia⟩ vestra animum nostrum quod videlicet si quid negligentius in finibus illis administrari videatur ad optimam prorusus disciplinam rem deducere velimus. Quod eo citius ac facilius facturi sumus, cum iam subiectione a civitate Gedanense nobis facta et iuramento dato propius ad illas ditiones nostras accedamus. Hoc igitur ut in Porta serenissimi imperatoris quibus intererit grat⟨ia⟩ vestra persuadeat ipsam diligenter hortamur. Bene valeat grat⟨ia⟩ vestra. Dat⟨um⟩ Mariemburgi die XV mensis decembris anno Domini MDLXXVII, regni vero nostri anno secundo. Stephanus rex.

AGW—LL, 21, f. 275^{v}—276. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 605—606.

---

[1] Mehmed Ghirai.
[2] Murad al III-lea.
[3] Constantin.
[4] Petru Șchiopul.

180 **Malbork, 16 decembrie 1577.**

ȘTEFAN BÁTHORY CĂTRE CEAUȘUL AHMED

Va lua măsuri ca domnișorul Constantin , care a stat 16 ani în Polonia, să fie așezat la marginea regatului, către Germania, departe de Moldova, ca să nu uneltească schimbări în această țară.

Ad eundem czausium in negocio administrationis iustitiae per cives Leopolienses et Constantini Valachi.

Stephanus Dei gratia rex Poloniae etc. Generose grate nobis dilecte. Post scriptas superiores literas [1] intelleximus cives Leopolienses extraxisse administrationem iustitiae. Efficiemus certe ne diutius extrahant. Negligentiae istorum causa haec est, quod iam diu procul ab aliis partibus regni in finibus hisce haereamus. Sed cum iam rebus hic perfectis istic proprius accedamus, ad meliorem disciplinam omnia reducemus. Id grat⟨ia⟩ vestra sciat et alios quos opus erit in aula serenissimi imperatoris [2] docent, quod eam pro suo studio et fide erga nos facturam non dubitamus. Valachus alter Constantinus iam ante sedecim annis haerebat hic *in* Polonia et ita ut nihil prorsus novi moliretur, retrahemus eum inde et in extremis versus Germaniam finibus longe a Valachia asservari curabimus. Bene valeat grat⟨ia⟩ vestra. Datum Mariemburgi die XVI mensis decembris, anno Domini MDLXXVII^{o}, regni vero nostri anno secundo. Stephanus rex.

AGW—LL, 21, f. 270. Copie. ASB—MP, r. 5, c. 606—607.

---

[1] Vezi nr. 179.
[2] Murad al III-lea.

181 **Iaşi, 8 iulie 1578.**

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE ŞTEFAN BÁTHORY

Îl anunţă că Andrei Taranowski, sol la hanul tătarilor, a sosit, la întoarcere, la Iaşi, împreună cu un ceauş turc şi cu un sol tătar.

Petrus Dei gratia princeps terrae Moldaviae, dominus ac verus heres etc. Serenissime domine, domine, amice, vicine nobis observandissime, servitiorum nostrorum omniumque prosperum successum optans.

Isz nasz doszla nowyna przez sluge naszego ktoregosmy w sprawach szwych z ziemy thatharsky, then nam przynioszl pewne nowyny wyiazdem swym jednosczią wyiazdu z iego m. panem urodzonem Jendrzeyem Tharanowskym ssekretarzem komornikiem w.k.m., przy kthorym thesz iedzie cziausz czysarsky i posel hana thatharskiego. My slysząc o tym sczesliwem przyiachaniu kthore nas doszlo przez sluge naszege, nie chcielichmy thego omieszkacz abychmy w.k.m. o them wiedzienia dacz nie miely, kthory iusz za łaską boza u nasz dnia 8 iuli we dwu miliach od Iasz byl. Ine rzeczy tham w.k.m. wyrozumie z niego. S.r.m.v⟨estra⟩m feliciter quam diuturne valere cupimus. Data curiae nostrae Iasiensis die VIII iuli anno Domini 1578 . S.r.m.v⟨estr⟩ae fidus amicus.

Ex proprio mandato Petri waiwodae terrae Moldaviae.

⟨Adresa :⟩ Serenissimo domino, domino Stephano Dei gratia regi Poloniae,magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samoiciae, Iflanciae etc. nec non principi Transilvaniae, domino, domino nobis observandissimo.

AGW—AZ, 3 028, p. 778. Original. ASB—MP, r. 8, c. 355—356.

Petru, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, domn şi moştenitor adevărat etc. Preastrălucite domn, domnule, prietene şi vecine al nostru preamilostiv. Recomandăm slujbele noastre şi vă dorim tot succesul prosper.

Fiindcă am primit din ţara tătărească vestea prin sluga noastră pe care ⟨am trimis-o acolo⟩în treburile noastre ; acesta ne-a adus ştiri sigure, plecînd odată cu dumnealui domnul de bun neam Andrei Taranowski, secretarul şi curteanul măriei voastre, cu care merge şi ceauşul împărătesc şi solul hanului tătăresc ; noi, auzind de această fericită sosire ⟨a sa⟩, despre care am fost înştiinţaţi de sluga noastră, n-am vrut să trecem cu vederea şi să nu aducem aceasta la cunoştinţa măriei voastre. Care ⟨Taranowski⟩ s-a aflat acum din mila lui Dumnezeu la noi în ziua de 8 iulie două mile depărtare de Iaşi. Alte lucruri măria voastră le va afla acolo de la el. *Dorim sacrei voastre maiestăţi regeşti sănătate fericită întru mulţi ani. S-a dat la curtea noastră din Iaşi, în ziua de 8 iulie anul Domnului 1578. Al s⟨acrei⟩ v⟨oastre⟩ m⟨aiestăţi⟩ r⟨egeşti⟩ prieten credincios.*

Din propria poruncă a lui Petru voievodul ţării Moldovei.

⟨Adresa :⟩ *Preastrălucitului domn, domnului Ştefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiţiei, Livoniei etc., precum şi principe al Transilvaniei, domnului, domnului nostru preamilostiv.*

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE ŞTEFAN BÁTHORY

Îl anunţă că a asigurat trecerea şi întoarcerea prin ţară a solului polon la Poartă. Îi cere să nu lase pe cazaci să năvălească în Moldova cu pretendentul Constantin, la care s-au adunat oameni din oraşele polone de la margine.

Serensissimo principi, domino, domino Stephano Dei gratia regi Poloniae, magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc. nec non principi Transylvaniae, domino, domino nobis observandissimo.

Piotr z bozei łaski woiewoda ziemie moldawskiei, pan i dziedzicz prawy. Naiassnieiszi oszweczoni a miłoscziwi krolu, panie, przyaczielu a sąsziedzie. Sluzbi nasze do łaski w.k.m. zaliecziwszy w.k.m. od Pana Boga ządaiącz zdrowia dobrego y na wszem fortunnego, a dlugie na panstwie krolestwa w.k.m. pomnozenia.

Tak w.k.m. raczil nam pisacz list w.k.m. za posłanczem thim kthorego w.k.m. rаcził therasz posilacz ku jego czesarski m., zandaiącz nasz o wolne przesczie iemu przesz ziemie nasze, czoszmi my radzi s chęczią uczinili, podwodi y przewodnika tak do cesarza iako nazad iadącz iemu dali. Oznaimiam w.k.m. gdi było dnia 18 septembris doszła nasz nowina pewna od ludzi nassich isz czi lotrowie Kozaczi y s tim lotrem Constantem zapewnie szam tham u Probytego, zbiraiączi ssie y daiącz głos o ssobie, ze besz zadnego omieszkania do ziemie nassei chcząсz wtargnącz, do ktorich lotrostw z miast pogranicznich ssam o granicze nassei, iako z Baru, z Winnicze, z Niemirowa, z Biallicerkwie, s Kaniowa, s Cerkas, z Braczławia y z dzierzaw ych, iako sprawe mami, wiele do nich do tich lotrow idzie. Czo thiss iest nam za podziwieniem, isz w.k.m. siłaiącz commissarze w.k.m. nie moze ych w tim lotrostwie uszmierzicz w ziemi w.k.m., gdisz w.k.m. z ludzmi z innich ziem stateczni pokoi postanawia ze wssech stron, ieno sam s ztroni nassei Bog zna czo sie dzieie. Iss iako iedno jego m. pan woiewoda lubelski i z jego m. panem hetmanem szam byli przi graniczy potho pokoy był, a skoro szie ruszeli ku w.k.m., tedi oto iako nam nowina przissla ze ssie iely zarasz zbieracz.

Przetho prosse y oznaimiam w.k.m., a w.k.m. będzie racził wiedziecz iakobi w.k.m. raczeł nam w tim pomocznim bycz ku uszmierzeniu thego sswowolnego lotrostwa. Czo mi w.k.m. the łaske winny będziem zassługowacz, a ubodzi liudzie ziemie nassei Pana Boga prossicz, s czego w.k.m. y od Pana Boga wieczną zaplathe wezmie, gdi tho będzie przess w.k.m. uszmierzono. A s tim ssam ssiebie y nanisssze szłuszby nasse do łaski w.k.m. zaleczami. Data z Iasz die 19 septembris anno Do⟨mini⟩ 1578.

Z roskazania wlasznego Piotra woiewodi ziemie mołdawskj.

AGW—AZ, 3 028, p. 9—10. Copie. ASB—MP, r. 8, c. 353—354.

Serenisimului principe, domnului, domnului Ştefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Samogiţiei, Livoniei etc., precum şi principe al Transilvaniei, domnului, domnului nostru preamilostiv.

Petru, din mila lui Dumnezeu voievod al ţării Moldovei, domn şi moştenitor adevărat. Preastrălucite, luminate şi milostive rege, domnule, prietene şi vecine. Recomandînd slujbele noastre graţiei măriei voastre,

dorim măriei voastre de la domnul Dumnezeu bună sănătate și domnie și prosperitate fericită în toate și întru mulți ani.

Așa a binevoit măria voastră să ne scrie carte prin acest sol, pe care măria voastră a binevoit să-l trimită acum la m.s. împăratul [1], cerîndu-ne să-l lăsăm să treacă în voie prin țara noastră, ceea ce noi am făcut cu plăcere și i-am dat căruțe și călăuză atît la dus la împăratul, cît și la întors. Înștiințez măriei voastre că în ziua de 18 septembrie am primit știre sigură de la oamenii noștri că acei lotri cazaci și cu acel lotru Constantin [2] sînt de bună seamă acolo la ⟨șleaul⟩ Probyt, adunîndu-se și dînd zvon despre ei că voiesc fără nici o zăbavă să năvălească în țara noastră, la care lotri merg, după cum avem știre, mulți la ei, la acești lotri, din orașele de la hotar dinspre chiar granița noastră, ca din Bar, Winnica, Niemirów, Biała Cerkiew, Kaniów, Czerkasy, Brațlav și de pe domeniile arendate de ei. Lucru ce ne este de mirare că măria voastră, trimițînd comisarii săi, nu poate în țara măriei voastre să-i astîmpere din această tîlhărie a lor, în timp ce măria voastră stabilește pace statornică din toate părțile cu oamenii din alte țări, numai în ceea ce ne privește pe noi, Dumnezeu știe ce se întîmplă. Fiindcă a fost pace numai cît s-au aflat la graniță dumnealui domnul voievod de Lublin și cu dumnealui domnul hatman [3], și îndată ce aceștia au pornit spre măria voastră, iată că, după cum ne-a sosit știrea, au și început îndată să se adune.

De aceea, rog și înștiințez pe măria voastră, iar măria voastră va binevoi să știe cum să binevoiască să ne fie de ajutor pentru astîmpărarea acestei tîlhărimi neînfrînate. Ceea ce noi vom fi datori să răsplătim această îndurare, iar oamenii săraci din țara noastră se vor ruga la domnul Dumnezeu, și măria voastră va lua veșnică răsplată și de la domnul Dumnezeu, dacă această tîlhărime va fi astîmpărată de către măria voastră. Cu aceasta, ne recomandăm pe noi înșine și slujbele noastre preaplecate grației măriei voastre. S-a dat din Iași, în *ziua de 19 septembrie anul Domnului* 1578.

Din propria poruncă a lui Petru, voievodul țării Moldovei.

---

[1] Murad al III-lea.
[2] Constantin Lăcustă, care se da drept fiul lui Ștefan Lăcustă.
[3] Nicolae Sieniawski.

183 **⟨1582⟩.**

MURAD AL III-LEA CĂTRE ȘTEFAN BÁTHORY

Îl înștiințează că a înlocuit pe Iancu Sasu cu Petru Șchiopul. Îi cere să scoată din Moldova pe cazaci, care au năvălit acolo înaintea sosirii domnului.

Drugiego listu od czesarza tureczkiego przepis.

Jakie pierwszy woiewoda woloski Jankula poddanym swym krzywdy wielkie czyniel y roskazaniu memu dosicz nie czyniel, tak tesz panstwa woloskiego starszy panowie pissali do mnie, uskarzaiąncz się y daiąncz wiadomoscz o krzywdach swych y iego niezyczliwoscі przecziwko nam. Czego my dowiedziawszy się, s panstwasmy onego zrzucieli, a pierwszego Piotra woieowdę ktory byl przed Jankulą na woiewodzthwom zas posadziel y possylaiąncz thego Piotra na woiewodzthwo przystawielem Naimia jmbrisiora. J nim iescze Piotr woiewoda na panstwo woloskie wyiachal,

s panstwa waszego Kozaczy ziemię wtargnąwszy, chcieli burzycz woloską ziemię. Przeto przyasn chowaiącz ze mną z dawnych czasow, tych zloczynczow zebyście powciągneli y panstwu woloskiemu szkody czynicz nic dopuscieli. Piszan etc.

BK, ms. 280, f. 24. Copie. ASB—MP, c. 26, r. 30.

Copia celei de-a doua scrisori de la împăratul turcesc[1].

După cum mai înainte Iancu voievodul Moldovei[2] a făcut mari daune supușilor săi și n-a îndeplinit porunca noastră, așa și acum mi-au scris marii boieri ai țării Moldovei, plîngîndu-se și înștiințîndu-mă despre pagubele lor și despre reaua lui voință față de noi. Ceea ce noi aflînd, l-am scos din domnie și am pus în ea pe Petru voievod[3], care a fost înaintea lui Iancu, și trimițînd pe acest Petru în domnie, am pus ispravnic pentru aceasta pe Naima imbrohor. Încă înainte de a intra Petru voievod în țara Moldovei, cazacii din țara voastră, năvălind în țară, au voit să distrugă țara Moldovei. De aceea, păstrînd prietenia din vremile de demult cu mine, să scoateți pe acești răufăcători și să nu le îngăduiți să facă daune țării Moldovei. S-a scris etc.

---

[1] Murad al III-lea.
[2] Iancu Sasu (noiembrie 1579—septembrie 1582).
[3] Petru Șchiopul, în a doua sa domnie (noiembrie 1582 — august 1591).

184 〈Cracovia, 2—12 ianuarie 1583〉

SOLII LUI PETRU ȘCHIOPUL LA ȘTEFAN BÁTHORY

Solii mari moldoveni, un episcop, un stolnic, un curtean și un comis au sosit la Cracovia la 2 ianuarie 1583, cu o suită de 56 de persoane, cu 75 de cai. S-au cheltuit cu ei de la 2—12 ianuarie 386 de florini. La plecare li s-au dat fiecăruia daruri. În total s-au cheltuit cu ei 940 și jumătate de florini.

Provisio nuntiorum pallatini Moldaviae Petrilo[1] :
primi : wladika, episcopi greco,
secundi : incisoris sive stholnik pallatini ipsius,
tertii : Bernath aulici,
quarti : stabuli praefecti,
qui Cracoviam ad sac〈ram〉 m〈aiesta〉tem regiam die secunda ianuarii 1583 in legatione certa venerunt et habebant personas 56, equos 75.

In quorum provisionem ad manus Mathiae Gorski servitorem thesaur. provisor. eorundem de mandato m〈aiesta〉tis regiae die 2 januarii dati fl. 100. Die 5 eiusdem flo. 100. Die 12 fl. 186. Totum facit fl. 386.

Expeditio eorum ex mandato sac〈rae〉 m〈aiesta〉tis regiae quod magni essent nuntii et munera seorsim s〈acrae〉 m〈aiesta〉tis regiae dederunt, hac ratione sunt expediti.

Nuntio seniori wladika :

Cuppa argentea deaurata ex thesauro m〈aiestatis〉 regiae a domino Weszelni valorem marcarum 8.

Item cuppa alta argentea ex argento Ianculae[2], valor. marc. 7/8.

Serici athlasz ulnae 20 per fl. 1/20, facit fl. 33/10.

Panni Lundunensis stamen 1 fl. 48.

Parata peccunia fl. 100.
Nuntio secundo stolnik:
Cuppa argentea deaurata valor. marcar. 7.
Veluti ulnae 15, per fl. 4/22, facit fl. 71/7 .
Panni Lundunensis stamen 1 fl. 48.
Parata peccunia fl. 100.
Nuntio tertio stabuli praefecto:
Adamasci ulnae 15 per fl. 1/20, fl. 25.
Nuntio 4 Barnath aulico:
Vestis adamasci ulnae 15 per fl. 1, gr. 20,...fl. 25.
Agosonibus qui curabant equos s⟨acra⟩ m⟨aiestas⟩ r⟨egia⟩ donat:
Panni Lundunensis stamen 1...fl. 48
Interpreti eorundem fl. 40
Interpreti m⟨aiestatis⟩ r⟨egiae⟩ Dolinski, ratione itineris ipsius ducentis nuntios Kamenecia Cracoviae dati fl. 16.
Summa totius expeditionis eorundem et hac per una vice facit fl. 554/171 .
Summa provisionis et expeditionis eorundem facit fl. 940/17$^{1}/_{2}$.

AGW—AZ, 3 033, f. 69—70. ASB—MP, r. 8, c. 21—23.

[1] Petru Șchiopul.
[2] Iancu Sasu, fostul domn al Moldovei.

185 **Cracovia, 18 februarie 1583.**

ȘTEFAN BATHORY CĂTRE MURAD AL III-LEA

Ca răspuns la cele trei scrisori ale sultanului în legătură cu o incursiune a cazacilor în Moldova, îi arată că în urma cercetărilor făcute a constatat că o parte din cazaci porniseră împotriva lui Iancu Sasu, care le pricinuise niște pagube în timp ce era domn. Aflînd însă că acesta a fost scos din domnie s-au întors înapoi. Unii din ei însă au intrat în serviciul lui Petru Șchiopul, iar dacă prin aceasta s-a făcut vreo nesocotință, stă în puterea acestuia să ia măsuri împotriva lor.

...Alteris deinde tri⟨bu⟩s scribit serenitas vestra de irruptione per Cosakos in Moldaviam facta...

...Porro quod alteris literis serenitas vestra de irruptione a Kozacis in Moldaviam facta ad nos scribit, cum ea de re diligens a nobis inquisitio esset instituta, ita comperimus nonullos ilorum a Jankula[1] qui ante Petrum[2] palatinatu Moldaviae potitus est, fuisse illatus quasdam iniurias quarum vindicandarum causa contra illum processerant, postque vero cognovissent illum a principatu esse amotum, successise vero illi Petrum, destitisse illos caepto, imo nonnullos illorum Petri servitys se adiunxisse. Quod si temere quippiam fecisse videatur, esse illos in Petri potestate, animadverteretur in eos, si videretur...Datum in civitate nostra Cracovy die 18 mensis february anno Domini M^{o}D^{o}LXXXIII°.

BK, ms. 280, f. 28^{v}—33. Copie. ASB—MP, r. 26, c. 31—36.

[1] Iancu Sasu.
[2] Petru Șchiopul.

PETRU ȘCHIOPUL CĂTRE ȘTEFAN BÁTHORY

Îi răspunde în pricina unui negustor armean, supus polon, pe care l-a condamnat să plătească vamă vameșului Moldovei, care a cumpărat acest venit de la fostul domn, Iancu Sasu.

Nayaszneiszy nam milośczywie łaskawy krolu. Uprzeime y powolne słussby nasze do miłosczywej łasky w.k.m. pilnie zalieczamy.

Oddany nam yest lyst wassei krolewskiej mczy od slachetnego Sigmunta Blaztowskiego poborza kamienieczkiego w ktorym w.k.m. nam racziss pyszać za Gabrielem Kapruszciowim, Ormianinem, a za ynssemy dluznikamy ktorzy byli dlusznj zostali s mitą niebośczikowy Jankulie woiewodzie yakoby te dlugy arestowane być miely do skarbu w.k. m. y ten Ormianin takze y ynszy za to od nass zahamowanie miely y nam tesz placzily, a tak zebyszmy roskazali to powraczać, cyrografy odyącz, zeby więczei trudności za nie od nich nie miely. O czym my w.k.m. tę sprawę daiemy, ze czy Ormiane, nie Iankule woiewodzie, ale mytnikowy wołoskiemu Nicorosinowy te długy dluśnj zostaly byli, ktory wszystke mitho od niebośczika zakupil był y zpełna mu zaplacził na rok y na dzien kiedy się spełniło, to yest na Panę Marię Zielną. A gdy bilo na drugy rok y ynssy mithnik nastał, czy Ormiane s kupiami swemi yechali do Constantinopola. W tym przerzeczony Nikorozin pozwał ych o te pieniądze do sądu nassego y prosził nass o sprawiedliwość. Ktorych, gdy ych wlasnemy cyrografemy pokonał yss yemu, a nye niebośczikowy dlussny zostali byli, myszmy ym zaplaczić roskazali, yedno nass o to proszili, zebyszmy mu roskazaly czekać pokiby się s Turek wroczily, a natenczass o w.k.m. przed namy nicz nie wspomniely, anyszmy ych więczei wydziely, any tesz wiemy yesli mu zaplaczili. Ten ysh Nikorozin terass mithnikiem yest u dzysseissego woiewody multhanskiego, yessly ony od niego yaką krzywdę maią, mozess w.k.m. za nimy do iegomśczj pyszać y mogliby nass w tym nie winować y przed waszą k.m. osławić. gdyss nam nicz nie byli winny y nicz nie daly y my zadnich cyrografow, albo ych, albo Iankulowich tess nie mamy. Wszakze yestesmy tey nadzieie ze w.k.m. tę sprawiedliwość naszą, ktorązeszmy yemu s nich uczinily, miłośczìwie pochwalić będziess racził, gdy yanczei o mądrym sądze w.k.m. tesz nie trzimamy, yedno, gdyby kto przed tribunalem w.k.m. wlasnim swym cyrografem kogo pokonał, takze mu w.k.m. zaplaczić roskazał. Zatym sie milośćziwei łascze w.k.m. pilnie zalieczamy. Dan s Wołoch s Jass dnia XII marty roku MDLXXXIIII-to.

Wassej krolewskiej mczi uprzeimy krzyaciel y wierny sąsiad, Piotr woiewoda y hozpodar ziemie woloskj.

⟨Adresa :⟩ Nayaszneiszemu xiązeciu panu panu Stephanowy z bozei laski krolowy polskiemu, wielkiemu xiązeciu lytewskiemu, ruszkiemu, pruskiemu, mazowieczkiemu, podlaskiemu, iflanczkiemu y siedmygroczkiemu etc.etc. panu przyacielowy y panu ⟨s⟩ąmsiadowy nam miłosczìwie laskawemu.

BPANK, 712, f. 60. Copie. ASB—MP, r. 22, c. 32—33.

Preastrălucite al nostru cu îndurare milostive rege. Recomandăm stăruitor îndatoritoarele și supusele noastre slujbe grației milostive a măriei voastre regești.

Ni s-a dat de către nobilul Sigismund Blaztowski, perceptorul Camenițel, cartea măriei voastre, în care măria voastră binevoiește să ne scrie în favoarea lui Gabriel Kapruszio [1] armeanul și în cea a altor datornici, care au fost rămas datori cu vama răposatului Iancu voievod[2], cum că aceste datorii ar fi fost înghețate în vistieria măriei voastre și că acest armean și alții ar fi fost reținuți pentru aceasta de noi și că ne-au plătit și nouă, și așa să poruncim să li se dea înapoi aceasta, luînd de la ei zapisele, ca să nu avem mai mult greutăți pentru ele. Despre care lucru aducem la cunoștința măriei voastre că acei armeni au fost rămas datori nu lui Iancu voievod, ci vameșului Moldovei, Nikorozin[3], care a fost cumpărat toate vămile de la răposatul și care i-a plătit totul la an și la zi, cînd s-a împlinit termenul, adică la Adormirea Fecioarei Maria[4]. Iar cînd a fost în anul al doilea și a urmat alt vameș, acei armeni au plecat cu mărfurile lor la Constantinopol. Între timp numitul Nikorozin i-a chemat pentru acești bani la judecata noastră și ne-a cerut dreptate. Pe care, cînd i-a dovedit cu propriile lor zapise că lui i-au fost rămas datori, iar nu răposatului, noi le-am dat poruncă să-i plătească. Numai că ei ne-au rugat ca să-i poruncim să aștepte pînă ce se vor întoarce din Turcia, iar atunci ei n-au pomenit nimic în fața noastră despre măria voastră, nici nu i-am văzut mai mult și nici nu știm dacă i-au plătit. Dat fiind că acest Nikorozin este acum vameș la actualul voievod al Țării Românești[5], dacă ei au vreo pagubă oarecare din partea lui, măria voastră poți scrie pentru ei măriei sale[5]. Iar ei ar putea să nu ne învinovățească pe noi și să nu ne defaime în fața măriei voastre, deoarece nu ne-au fost datori cu nimic nouă și nu ne-au dat nouă nimic și noi n-avem nici un zapis al lor sau al lui Iancu[2]. Totuși avem această nădejde că măria voastră vei binevoi să lauzi cu milostivire această judecată a noastră, pe care am făcut-o lui cu ei, căci noi nu credem altfel despre înțeleapta măriei voastre judecată decît că, dacă cineva ar dovedi pe careva în fața tribunalului măriei voastre cu propriul său zapis, măria voastră i-ar porunci la fel să plătească. Cu aceasta, ne recomandăm stăruitor milostivei grații a măriei voastre. S-a dat în Moldova, din Iași, în ziua de 12 martie, anul 1584.

Al măriei voastre binevoitor prieten și credincios vecin, Petru voievod și domn al țării Moldovei.

⟨Adresa :⟩ Preastrălucitului principe, domnului, domnului Ștefan, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Podlasiei, Livoniei și Transilvaniei etc., domnului prieten și domnului vecin al nostru cu îndurare milostiv.

---

[1] Caproșu ?
[2] Iancu Sasu.
[3] Fiul lui Nicoară ?
[4] 15 august.
[5] Petru Cercel (1583—1585).

187 **⟨Iunie⟩ 1584.**

PETRU ȘCHIOPUL CĂTRE ȘTEFAN BÁTHORY

Dorințele domnului prezentate regelui la Grodno în legătură cu dărîma rea Tighinei de cazaci, cu sarcina impusă lui de a reconstrui cetatea, cu pedepsirea pretendentului Constantin ce se dă drept fiul lui Ioan

Potcoavă, cu achitarea de către negustorii poloni a datoriilor lor și convocarea comisiei mixte.

R. 1584. Naprzod j. hospodarska mscz skarzyl szye j.k.m. na thy lotry Koszaky, kthurzy Thechynyą zburzyly, gdzye j. hospodarska mcz wyelgę skodę y klopoth podyąl od czessarza thureczkiego, malo y glowe sswą nye stradal. Na konyecz y trzy dny zrzuczon byl s pansthwa swego, kthury lyedwye szye okupyl y Thechynię podyąl szye zbudowacz, gdzye do tech czasow yescze nie zbyl thego budowanya poddany yego do tech czasow robycz. Kosthuye tho hospodara j.mczi nym dosthal zeby lasky czesarsky y budowanye przes trzj krocz stho thysieczj thalerow. A tho przjczjne dawal hospodarowy czesarz thureczky, ze Kozaczj thobye sluzylj a thesz ych wypusczil zdrowo yescze udarowawsy. Skoro od czebye odyechaly, zebraly szye yescze wyeczey y uczynyly the skodi Thechyny, a thak nych nie byl przyczynczą yeno thj. A thak proszj hospodar jmcz j.k.m., aby roskazal panom pogranyczném aby thego przestrzegali aby thakych nayazdow wyeczej od thakich lotrow nye bylo.

O tho thesz proszy hospodar jmcz j.k. mczj ze then lotr, kthury szyedzj na Malborku, czo szye lyczi bycz synem Jvony voyevodj, aby zaplathe sswą wząl yako turbar s themy lotry thowarzjsthwem sswem, bocz thego wsethkyego początkem y wądzem them lotrem Janczem byl. J proszy thego w thak wyelgą skode y wyelgye klopothy podyąl j. hospodarska mscz, gdzye o tho y lysth wlasną pyeczeczą do Kozakow pyszany od nyego. A thak proszy hospodar jmcz yako nyeprzjaczyl y zloczjncza abj zaplathe sswą wziąl.

Prossy thesz j. hospodarska mscz aby k. jmcz dal listhj do urządow ze tho ma pewne dlugy myedzj kupczy Jankolj woyewodj aby szye kaszdj uysczil wedlye cyrografu sswego.

Proszy thesz hospodar jmcz j.k.m., abj wedlye stharodawnego obiczayu zeslacz raczyl komyszarze na pewny czasz naznaczony, aby zlodzieyow, zbythnech liudzy z obu stron karano aby byla y proszy zebj thamthech obywathelow pogranycznech allye ynech dalszech panow zeby nye folgowaly zlem liudzem, zeby z obu stron poddani w pokoiu myeskali. J. hospodarska mscz ma zlodzeyow wyezyenyę o trzistha s kturech sprawyedlivoszcz gothow czjnycz.
⟨Pe dos⟩ : Petri palatini Valachiae postulata. Grodnae diebus juny 1584.

BPANK, 712, f. 61. Copie. ASB—MP, r. 22, c. 36—38.

Anul 1584. Mai întîi măria sa domnul[1] s-a plîns m.s. regelui[2] împotriva acestor lotri cazaci, care au dărîmat Tighina, cînd și măria sa s-a ales cu mare pagubă și încurcătură din partea împăratului turcesc[3] și cît pe ce nu și-a pierdut și capul. La urmă și trei zile a fost scos din domnie, pe care abia și-a răscumpărat-o și s-a apucat să clădească Tighina, unde pînă acum încă supușii săi n-au izbutit să facă această clădire. Primirea din nou în grația împărătească și clădirea îl costă pe măria sa de trei ori o sută de mii de taleri. Și împăratul turcesc a dat vina pe domn că : „Ție ți-au slujit cazacii și tu le-ai dat drumul, dîndu-le și daruri. Îndată ce au plecat de la tine, s-au adunat încă și mai mulți și au făcut aceste daune Tighinei, așa că nu ei au fost pricina, ci numai tu". Și așa m.s. domnul roagă pe m.s. regele ca să poruncească nobililor de la hotar să păzească să nu fie mai mult asemenea năvăliri din partea unor astfel de lotri.

De asemenea, domnul roagă pe m.s. regele ca acel lotru[4], care stă în închisoare la Malbork şi care se dă drept fiul lui Ioan voievod[5], să-şi ia răsplata ca un *instigator*, împreună cu acei lotri, tovarăşii săi, căci începutul şi capul tuturor acestor lucruri a fost acel lotru Ioan[5]. Şi roagă m.s. domnul ca să scape de această pagubă atît de mare şi de aceste încurcături atît de mari, cînd este şi carte în această privinţă scrisă de la el sub propria-i pecete către cazaci. Şi aşa m.s. domnul roagă ca duşmanul şi tîlharul să-şi ia răsplata.

Mai roagă m.s. domnul ca m.s. regele să dea scrisori către dregătoriile sale, că are anumite datorii printre negustorii lui Iancu voievod, ca fiecare să se achite după zapisul său.

M.s. domnul roagă de asemenea pe m.s. regele să binevoiască să trimită, după străvechiul obicei, comisari la data stabilită, ca să fie pedepsiţi de ambele părţi tîlharii şi oamenii care fac excese şi roagă ca acei cetăţeni de la hotar şi alţi nobili să nu lase din frîu pe oamenii răi, pentru ca supuşii din amîndouă părţile să trăiască în pace. Şi m.s. domnul are ca la trei sute de hoţi în închisoare, pe care este gata să-i judece.

⟨Pe dos :⟩ *Doleanţele lui Petru, voievodul Moldovei. Grodno, în zilele lunii iunie 1584.*

---

[1] Petru Şchiopul.
[2] Ştefan Báthory.
[3] Murad al III-lea.
[4] Constantin.
[5] Ioan Potcoavă.
[6] Iancu Sasu.

188 **Iaşi, 28 februarie 1590.**

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE SIGISMUND AL III-LEA

Îi cere să dispună restituirea mărfurilor şi a boilor luaţi de poloni de la cărăuşii din Moldova în timpul incursiunii tătăreşti în Polonia.

Nayassneiszy mściwy krolu.

Powolne sluszby nasse w mścziwa łaske w.k.m. pilnie zalieczamy. Prawie pod then czass, kiedy bezeczny pohanczi częścz panstwa w.k.m. zwoiowaly, poddany nassy karauszowie z roznich mieiścz panstwa nassego rozny thowar niektorim kupczom do panstwa w.k.m. zawieszly byly, kthorich zdibawssy niekthorzy z poddanich w.k.m. w onim zaiątrzeniu y gniewie, kthory slusznie na nieprzyiaciela thego swego bily miely obroczicz, bess wszeliaki przycziny ze wssistkiego ych zlupily, wząwszy ym kilka seth wolow. Aczessmy thego z wielkim zalem uzywaly y często ych przess pyszanie nasse upominaly, naweth y łaski iego m. pana canczlierza wielkiego koronnego w thim uziwaly, aby ym tho wsistko, czokolwiek od nich wziely, w dobry obiczay wroczily, wssakze yss wroczywssy częścz, ostatek any my any i.m. pan kanczlierz od nich zadnim zposobem wyciągnącz nie mozemy. Przethoządamy w.k.m., aby w.k.m. sluszna nam raczil uczinicz sprawiedliwość z takowich swowolnich ludzy, iako z thich ktorzy dobremu sąsiedstwu y przyiasni nassei upornie na przeskadze bicz mizlą. Czo yss yest rzecz sluszna, thim chętneiszim nass sobie w.k.m. do wsseliakich uczinkow sąsiedskich y przyiacielskich uczіny. Z thim sie łascze w.k. m. pilnie zalieczamy. Dan z Iass dnia 28 febr. roku 1590.

Wassei nayasneiszei mśczi uprzeimy przyiaciel y wierny sąsiad, Piothr woiewoda ziemy moldawski
<Adresa :> Nayasneiszemu xiązęciu a panu panu Sigmunthowy trzeczemu a łaski bozei krolowi polskiemu y naznaczonemu swiedzkiemu, wielkiemu xiązęciu litewskiemu, ruskiemu, pruskiemu, mazowieczkiemu, iflanczkiemu etc., wielkiego xięstwa finlandzkiego dziedziczowi, panu przyiacielowi y sasiadowi nam misczlwie łaskawemu.

AGW—AZ, 3 028, p. 11—12. Original. ASB—MP, r. 8, c. 350—351.

Preastrălucite milostive rege.

Recomandăm stăruitor slujbele noastre plecate graţiei milostive a măriei voastre regeşti. Aproape în acelaşi timp, cînd neruşinaţii păgîni au bătut cu război o parte din ţara măriei voastre, cărăuşii, supuşii noştri, au fost transportat din diferite locuri din ţara noastră felurite mărfuri negustorilor din ţara măriei voastre, pe care punînd mîna unii dintre supuşii măriei voastre în acea iritare şi mînie, care în mod just trebuiau să le îndrepte împotriva acelui duşman al lor, i-au prădat fără de nici o pricină de toate ale lor, luîndu-le cîteva sute de boi. Deşi noi am primit aceasta cu mare părere de rău şi le-am cerut adesea prin scrisorile noastre şi am apelat chiar şi la îndurarea dumnealui domnului mare cancelar al Coroanei[1] ca să le dea înapoi, cu binele, toate cîte au luat de la ei, şi deşi ei le-au restituit o parte, dar restul nu-l putem scoate în nici un chip de la ei, nici noi şi nici dumnealui domnul cancelar. De aceea cerem măriei voastre ca măria voastră să binevoiască să ne facă lege dreaptă cu asemenea oameni neînfrînaţi, ca, cu aceia ce se gîndesc să stea cu încăpăţînare piedică în calca bunei noastre vecinătăţi şi prietenii. Ceea ce, fiindcă este un lucru drept, măria voastră ne va obliga cu atît mai bucuroşi la orice fapte de bună vecinătate şi prietenie faţă de el. Cu aceasta, ne recomandăm stăruitor graţiei măriei voastre. S-a dat din Iaşi, în ziua de 28 februarie, anul 1590.

Al preastrălucitei voastre mării, binevoitor prieten şi credincios vecin, Petru voievod al ţării Moldovei. <Iscălitura lipsă>.

<Adresa> : Preastrălucitului principe şi domnului domn Sigismund al III-lea[2], din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei şi rege desemnat al Suediei[3], mare principe al Lituaniei, Ruteniei, Prusiei, Mazoviei, Livoniei etc., moştenitor al marelui principat al Finlandei, domnului prieten şi vecin al nostru preamilostiv.

---

[1] Ioan Zamoyski, cancelar şi mare hatman al regatului Poloniei.

[2] Sigismund al III-lea Wasa (1587—1632).

[3] Începînd din anul 1570, apoi din 1592 rege efectiv al Suediei.

180 **15 iulie 1591.**

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE VAMEŞI

Să achite cei 2 000 de taleri, avansaţi de postelnicul Bartolomei Brutti pentru achiziţia de blănuri de samur pentru sultan. Suma a fost luată de la Giovanni de Marini Poli din Raguza, arendaşul vămilor pe anii 1590—1591.

The dwa tysiącza talerow srebrnych ktore wydał bel brat [1] postelnik za sobolie y w potrzebie cessarskiei aby ie zaplaczieli celnicy iezeli są albo ⟨z⟩ starego myta albo z nowego, aby przeczię ie zaplaczieli, a ten list zeby bel na lidzbie przyięty bez zadnei wymowki. Anno od początku swiata 7099 dnia pięntnastego juliusza. Pan Piotr woiewoda etc.

⟨Aceşti două mii de taleri de argint, pe care i-a fost dat Brutti postelnicul pentru zibeline şi în trebuinţa împărătească, să-i plătească vameşii, dacă sînt, fie din vechea, fie din noua vamă, ca să-i achite totuşi, iar această scrisoare să fie primită la socoteală, fără nici o împotrivire. În anul de la începutul lumii 7099 ⟨1591⟩ în ziua de 15 iulie. Domnul Petru voievod etc.⟩

Then list napissal bel sam hospodar wlasną ręką swą po wolosku, ktory iest przełozony na polski własnie iako ten iest przes mię Georgiusza Palamedessa.

⟨Această scrisoare a fost scris-o domnul însuşi cu propria sa mînă în româneşte, care este tradusă în limba polonă întocmai cum este de mine, Gheorghe Palamed⟩.

Wziąlem dwa tysiącza talierow starych od Iana. Aby ie zaplaczieli te dwa tysiąncza talerow starych.

⟨Am primit două mii de lei vechi de la Ioan[2]. Să plătească ei[3] aceste două mii de taleri vechi⟩.

Tę recognitią napisał sam hospodar ręką swą wlasną po wolosku y wiem to dobrze ze to iest iego własna ręka.

⟨Această adeverinţă a scris-o însuşi domnul cu propria sa mînă în româneşte şi ştiu bine[4] că este mîna sa proprie⟩.

AGW—MK, 137. Copie. ASB—MP. r. 24, c. 260—264.

---

[1] Corect: Brutti.

[2] Giovanni de Marini Poli din Raguza (în latineşte: Ioannes de Marin Pauli).

[3] Adică noii vameşi (în traducerea latină: Solvent illos novi teleniorum praefecti qui succedunt et omnino solvant hos duo millia taleros veteres).

[4] Aceasta o declară Gh. Palamed, care a tradus în poloneză scrisoare şi adeverinţa domnului. Acestea au fost traduse apoi în latineşte de S. Swiecikowski. notar public din Cracovia, n actul de autentificare a lor, care a fost trecut la 25 iunie 1592 în registrul cancelariei regale sub titlul: Oblatae literae pro parte Pascalis, Ioan⟨ni⟩ Pauli de Moldavia.

190 — Cernăuţi, 19 august 1591.

PETRU ŞCHIOPUL CĂTRE URMAŞUL SĂU ÎN SCAUN

Să lase ca arendaş al vămilor ţării pe anul 1591 pe Giovanni de Marini Poli căruia i-au fost arendate cu un an în urmă, cînd însă din cauza mişcărilor de trupe turceşti nu şi-a putut scoate arenda şi cînd a împrumutat domnului 2 000 de taleri pentru darul făcut sultanului.

Piotr woiewoda y Stephan woiewoda ktorzysmy beli z laski bozei hospodarze woloscy ninieiszego dnia piszemy y wiadomo czyniemy wszem wobecz ze przeszlego roku, gdyszmy arendowali myto panu Janowi raguszowi spolecznie z towarzyszmi iego, iako sie tesz do tego y sami przyznawaią ze przerzeczonego myta przyęli go na swe szczesczie utracziwszy, zarobiwszy przeczię zeby beli powinni przerzeczeni arendasze zupelnie kozdy [1] dacz, iako tesz y dali, ale ysz przecziwny czas nastal, ze myta nie mogl zarobicz z wielie przecziwnych rzeczy, a nawięnczei nie od kogo

innego iedno z przyczyny cesarza, bo przyechal bel jego mcz pan beglerbek do woiska y zawarly sie bely porty y goscziñcze y w tym szkodowali. Przeto prosieli nas y daliszmy im zasz myto ninieiszego roku aby go strzymali, zeby sie im nagrodziela tak roczna szkoda, iako sie tesz zachowuie wedlug prawa. A po nas ktoregoby Bog chcział wybracz z braczi naszei, zeby osiadl stolicze moldawskiego, aby zostawiel wyszei przerzeczonego pana Jana mythtnikiem wielkim z towarzyszmi swymi y oni zeby zaplaczieli myta wczalie iako sie beli zgodzieli. A gdyby bel powstal kto inszy a chczialby iakie trudnosczi zadacz zeby z rąk ich myto wyrwał, proszę tedy tego ktoregoby Bog wybrał do tegosz stolcza aby wzgląd miał na krzywdę ich wedlug prawa.

Jeszcze iest y druga przyczyna, ze gdy przyiechal beł posseł polski jego mcz pan Dzierzek zeby do Porty jego mczi czessarza iachał, potrzebowałem natenczas pienię̨dzy na poslugę czessarską y dali mi beli wyszei mianowani celniczy dwa tysiąncza talierow, ktore sie wydali na potrzebę cessarską, iakoszmy pierwy rzekli, o ktorych pieniędzach wiedzą niemalo ludzi. Na czo napissaliszmy im cyrograph, iako sie iasnie pokazuie zeby te pieniądze zatrzymali z nowego myta. Ale dlia lepszei wiary wie o tym y p. Bartholomiei Brutus y p. Dzierzek posseł dliaczego beli wzięli te pieniądze y gdzie są wydane. A tak zeby o to czo sie wyrzeklo nie mieli przerzeczeni mytniczy iakiei szkody.

Jeszcze czo sie tycze o porcie czo owcze przewodzą tak dziesięczinych iako y kupnych zaprawdę wielkie myto odmienia sie 15 dnia augusta o pannie Mariey Zielnei, ale ten port owczowy tedy otrzyma pierwszy mytnik do s. Dimitriusza 26 dnia octobra, o czym wiedzą wszyscy panowie y wszytka ziemia moldawska ze zawsze zdawna tak sie zachowywało y zachowuie sie. Przeto czi zeby we wszytki tei sprawie otrzymali sprawiedliwoscz wedlug prawa tak w mytach yako y portach y w cyrographiech, takze y o te dwa tysiąncza talierow. Czo dlia liepszei wiary napissaliszmy to pissanie y pieczęncz na nie przylozeliszmy. Dath w Czarnawczach woloskiego anno Domini 1591 miesąncza augusta 19 dnia.

Petru voievod şi Ştefan voievod, care am fost din mila lui Dumnezeu domni ai Moldovei, scriem în ziua de faţă şi facem cunoscut tuturora împreună că anul trecut, cînd am dat vama în arendă domnului Ioan [2] raguzanul, împreună cu tovarăşii săi, după cum şi singuri ei recunosc aceasta că au luat numita vamă pe norocul lor, în pierdere sau în cîştig, ca mai sus numiţii arendaşi să fie datori să dea fiecare suma complet, precum au şi dat-o, dar fiindcă a venit o vreme potrivnică, că n-au putut să-şi scoată vama din multe pricini potrivnice, dar cel mai mult nu din pricina altcuiva, ci numai din pricina împăratului [3], căci dumnealui domnul beglerbeg[4] a venit la oaste şi s-au fost închis porturile şi drumurile şi au pricinuit pagube în această privinţă. Ca atare, ne-au rugat şi le-am dat vama anului de faţă ca să o ţină ei, ca să se despăgubească în felul acesta de dauna anului <trecut>, după cum se şi ţine, după lege. Iar după noi, pe cine ar vrea Dumnezeu să-l aleagă dintre fraţii noştri ca să ocupe scaunul Moldovei, acela să-l lase pe mai sus numitul domn Ioan vameş mare, cu tovarăşii săi, şi ei să plătească vama complet, după cum s-au fost prins. Iar dacă s-ar scula altcineva şi ar vrea să facă oarecare greutăţi, ca să smulgă din mîinile lor vama, în acest caz rog pe acela, pe care îl va alege Dumnezeu în acelaşi scaun, să aibă în vedere paguba lor, după lege.

Mai este şi altă pricină, că atunci cînd a fost venit [5] solul polon, dumnealui domnul Dzierżek, ca să meargă la Poarta măriei sale împăratu-

lui, am avut nevoie de bani pentru slujba împărătească şi mi-au dat mai sus numiţii vameşi 2 000 de taleri, care s-au dat în trebuinţa împărătească, după cum am spus mai sus, despre care bani ştiu mulţi oameni. Pentru care le-am scris lor zapis, după cum se arată clar, ca aceşti bani să-i oprească din noua vamă. Iar pentru o mai bună credinţă, ştie despre aceasta şi d. Bartolomei Brutti şi d. Dzierżek solul, pentru ce am fost luat aceşti bani şi unde sînt daţi. Şi aşa, după cum s-a spus, să n-aibă sus-numiţii vameşi vreo pagubă.

Şi în ceea ce priveşte portul prin care trec oile, atît cele de dijmă cît şi cele de cumpărătoare, într-adevăr vama mare se schimbă în ziua de 15 august, la Adormirea Fecioarei Maria, iar acea trecătoare a oilor o capătă atunci primul vameş pînă la sf. Dumitru din ziua de 26 octombrie, despre care ştiu toţi boierii şi toată ţara Moldovei că totdeauna de demult aşa s-a păzit şi se păzeşte. Prin urmare, aceştia să obţină dreptate în toată această pricină, după lege, atît în ceea ce priveşte vămile, cît şi trecătorile oilor şi zapisele, precum şi aceşti două mii de taleri. Ceea ce, pentru o mai bună credinţă, am scris această carte şi am pus pe ea pecetea. S-a dat în Cernăuţii Moldovei, în anul Domnului 1591, luna august, ziua 19.

W tei to recognitiei na boku pissał sam hospodar tym sposobem ręką własną : Jan Piotr hospodar, a to bylo po rusku.

Ja Jerzy Balbekesz Palamedes wyłozełem tę recognitią hospodara jego mczi z greczkiego na polskie prawie iako tam beło. A dlia lepszei wiary ręką własną podpissałem sie.

⟨În această adeverinţă, la o parte, a scris însuşi domnul astfel cu propria sa mînă: Io Petru domn; şi aceasta a fost în limba ruteană.

Eu Gheorghe Balbekeş Palamed am tradus această adeverinţă a măriei sale domnului din greceşte în poloneşte, întocmai cum a fost acolo [6]⟩.

AGW—MK, 137, f. 206—209. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 265—271.

---

[1] Corect : każdy.
[2] Giovanni de Marini Poli.
[3] Murad al III-lea.
[4] Al Rumeliei.
[5] În 1591.
[6] Scrisoarea a fost tradusă în latineşte (datîndu-o după stilul nou, 29 august) şi autentificată la 22 iunie 1592 de notarul public din Cracovia, la cererea lui Giovanni de Marini Poli, care i-a prezentat textul ei în traducerea polonă a lui Gh. Palamed, martori fiind Bogdan „Peresz", „legitimus haeres Moldaviae" şi spătarul său, Stanislav. Actul notarial a fost întărit a doua zi de cardinalul Gh. Radziwiłł, administratorul permanent al episcopiei Cracoviei.

191 — Uścia, 29 noiembrie 1591.

MARIA MOVILĂ CĂTRE IOAN SIMEON, PRINCIPE DE SŁUCK

A auzit că domeniul Uście, unde locuieşte cu familia şi cu alţi boieri pribegi, va fi dat altuia. Îl întreabă dacă şi unde va trebui să se mute.

Oświecone mczywe xsiaze.

Sluzby nasze unyzone zaleczamy do laszky waszey xsiazeczey mczy, zyczacz od pana Boga dobrego zdrowia waszey xsiazeczey mczy wespołek ze ksiezna jeymcza na[illegible]a mczywa panja na czase dlugie. Za

dobrodzeystwa ktore znamy z myloszczywey laszky waszey xsiazeczey meczy unyzonje dzekuyemy, proszacz tesz pana Boga o to, aby nas uczynyl godnemy ye waszey xsiazeczey mczj odsluzycz. Zesz nasz wasza xsiazecza mcz pod mczjwą laszke swoyę przyacz raczyl do koncza, tedi nje wathpiemi ze nasz z nyey wasza xsiazecza mscz opusczyc ny bedzesz raczyl. Takze tesz pan Jeremya do nasz roszkazuye abychmy pod mczywą opyeką waszey xsiazeczey mczy bedacz we wszythkych naszych potrzebach y przygodach waszey xsiazeczey mczy sie dokladaly. Ze nasz tesz to doszlo, mczjwe xsiaze, panje nasz mczywy, ze wasza xsiazecza mcz owo te mayethnoscz swoye, do ktoreyesz nasz wasza xsiazecza mcz przjacz raczyl, raczysz zleczacz p. Kurzanszkyemu, my yednak prosiemi abychmy byly pod mczjwą obroną waszey xsiazeczey mczj y dlatego posylamy sluge naszego Dawyda, przes ktorego prosziemy o to nam wasza xsiazecza mscz oznaymycz raczyl gdze nasz wasza xsiazecza mcz bedzesz raczyl chczecz miecz, yesly tam yesly tesz gdzieyndzey bedzem sie miely przeprowadzycz, o czemechmy tesz y ustnye temu sludze naszemu z wasza xsiazeczą mczą zleczyly mowicz, przes ktorego prosiem racz nam wasza xsiazecza mcz mczjwa wola oznaymycz a nasz z mczjwey laszky swey nye opusczacz w czem njcz nye wathpiemy. A powtore sluzby nasze unyzone zaleczamy do mczjwey laszky waszey xsiązeczey mczj pana naszego mczjwego, s ktorey prosiem abychmy nje byly opusczeny. Dat w Usczie 9-bris 29, a<nn>o 1591.

Waszey xsiazeczey mczy nanjssi sludzj y sluzebnjcze

Marya Mohilowa Hieremyowa, Dragan, ... Simeon, ...

<Adresa :> Oświeczonemu xsiazeczu z laszky bozey xsiazeczu Sluczkyemu panu naszemu mcziwemu.

AWK—ZR, 50, f. 117. ASB—MP, r. 32, c. 113.

Luminate milostive principe.

Recomandăm slujbele noastre plecate grației luminăției voastre, dorindu-vă bună sănătate de la domnul Dumnezeu, împreună cu luminăția sa principesa, milostiva noastră doamnă, întru mulți ani. Mulțumim plecat luminăției voastre pentru binefacerile pe care le cunoaștem din grația milostivă a luminăției voastre, rugînd pe domnul Dumnezeu să ne facă demni ca să răsplătim luminăției voastre pentru ele. Pentru că luminăția voastră a binevoit să ne ia pînă la sfîrșit în milostiva sa grație, nu ne îndoim că luminăția voastră nu va binevoi să ne lipsească de ea. De asemenea și domnul Ieremia [1] ne spune că, fiind sub milostiva protecție a luminăției voastre, să ne bizuim în toate nevoile și întîmplările noastre pe luminăția voastră. Cu toate că ni s-a dat de știre, milostive principe, domnul nostru milostiv, că luminăția voastră binevoiești să dai domnului Kurzański această proprietate a luminăției voastre, pe care ai binevoit să ne primești pe noi, noi totuși rugăm să fim sub milostiva apărare a luminăției voastre și de aceea vă trimitem pe sluga noastră, David, prin care rugăm pe luminăția voastră să binevoiască să ne înștiințeze unde luminăția voastră vei binevoi să ne ai, dacă acolo, sau dacă va trebui să ne mutăm în altă parte, despre care lucru am recomandat acestei slugi a noastre să vorbească și verbal cu luminăția voastră, prin care rugăm să binevoiască luminăția voastră să ne facă cunoscută voia sa milostivă și să nu ne lepede din milostiva sa grație, de care lucru nu ne îndoim de loc. Și recomandăm din nou slujbele noastre plecate milostivei grații a luminăției voastre, domnului nostru milostiv, de care rugăm să nu fim părăsiți. S-a dat în Uście, *29 noiembrie, anul 1591.*

Ale luminăției voastre slugi și sluge, Maria Movilă ⟨mama⟩ lui Ieremia, Drăgan ⟨indescifrabil⟩, Simeon ⟨indescifrabil⟩.

⟨Adresa :⟩ Luminăției sale principelui ⟨Ioan Simeon⟩, din mila lui Dumnezeu principe de Słuck, domnului nostru milostiv.

---

[1] Movilă.

192 **⟨1592⟩.**

ALI CEAUȘ CĂTRE PETRU CAZACUL

Trimite la el, la Camenița, un ceauș și-l sfătuiește să scrie, prin acesta, sultanului ca să-i dea domnia Moldovei, promițîndu-i că va lua asupra sa datoriile rămase de la Petru Șchiopul și Aron vodă. Așa îi va aduce steag de domnie, după cum s-au înțeles anterior.

Copia pirwszego listu Alli czausza do Piotra woiewody.

Msciwy panie sluzby swe nanizsze do laski wm zalieczam etc.

To iest iz wm raczil poslac do nas Andriana Iacimirskiego i Eremiana Buczinskiego, dzis z moim towarziszem z czauszem izem bil poslal w tich potrzebach wm i moich do Kamieńca Mostapha czausza z roskazania wielkiego wezera Siausz basze. Iako wm chcze przistąpic i dostac oiczizny swey, tedy wm raczil pisac do cesarza jego m.i do wielkiego Siausz basze i to wm obiecuie cesarzowi jego m. i baszom racz wm i te dlugi ktore zostali po Pietrze woiewodzie i po tim psie Aaronie chceszli wm na sie prziąc. A to co wm obiecuie tak wm pisz nieomilnie zebys sie wm ziscil, abim sie za to nie wstidzil. A to cos wm przisiągl naiasnieiszemu cesarzowi panu memu i baszom przede mną, iako przed poslem cesarzskim, takze i ia iakom przisiągl przed wm na swą wiarę machometową, inaczy nie uczinie, iedno ze chorągiew wm przinioszę za trzi niedzielie. A tę haracz to iest dani zaraz wiechawszy do ziemie woloskiey, to iest do Chocinia, abys wm cesarzowi jego m. odeslac raczil, a chceszli wm nim ia przziiadę tedy moze wm przyechac do Chocinia albo gdzie zona wm będzie przyechac i mieszkac, a tę haracz gotowac i ziemie i poddane oiczizny swey aby wm pod skrzidlo swe przyął i z niemi sie laskawie obchodzil. A z Heder czauszem, ktory siedzi w Iasiech, aby wm nic nie stanowil i zadney sprawy z nim ni mial, bo ia z roskazania cesarza jego m. i wielkiego basze przyachalem do wm tak pilno osmego dnia. I tak wm bądz tego pewien ze cesarz jego m. pan moy zlecil mi tho i dal iako coronę na glowę moię abim to wm sprawil. A tak prosze zebys wm nie zabawial tego Mustapha czausza towarzisza mego abim co prędzey iechal na ulaku do Porty abym i co naiprędzey przyechal do wm z drugiemi czauszy z listy cesarza jego m. i wezerowemi. A w tem oznaimuie wm ze rękę wm czaluię.

AGW—AZ, 3 028, p. 135. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 135.

Copia primei scrisori a ceaușului Ali către Petru voievod [1].

Milostive doamne. Recomand slujbele mele cele mai plecate grației domniei tale.

Adică, fiindcă d-ta ai binevoit să trimiți la noi pe Adrian Jacimirski și pe Eremian Buczyński, am trimis astăzi din porunca marelui vizir Siavus pașa [2] la Camenița pe tovarășul meu, ceaușul Mustafa, în aceste trebuințe ale d-tale și ale mele. Cum voiești d-ta să ajungi și să obții moșia [3] d-tale, binevoiește să scrii m.s. împăratului [4] și marelui vizir Siavuș pașa și făgăduiește d-ta m.s. împăratului și pașalelor că voiești să iei asupra d-tale și acele datorii care au rămas după Petru voievod [5] și după acest cîine de Aron [6]. Iar ceea ce d-ta făgăduiești, așa să scrii că vei îndeplini fără greș, ca eu să nu mă rușinez pentru aceasta. Iar ceea ce d-ta ai jurat preastrălucitului împărat, stăpînului meu, și pașalelor, în fața mea, ca în fața unui sol al împărtatului, așa și eu, cum am jurat în fața d-tale pe legea mea mahomedană, altfel nu voi face, numai că voi aduce steag d-tale peste trei săptămîni. Iar acest haraci, adică dare, îndată ce vei intra în țara Moldovei, adică în Hotin, să binevoiești d-ta să-l trimiți m.s. împăratului. Iar de vei voi d-ta, înainte de a sosi eu, poți veni la Hotin sau unde va veni și va locui soția d-tale, și acel haraci să-l pregătești și să iai sub aripa d-tale țara și supușii moșiei [3] d-tale și să te porți binevoitor cu ei. Iar cu Heder ceaușul, care șade în Iași [7], să nu hotărăști d-ta nimic și să n-ai nici o treabă cu el, căci eu am venit, din porunca m.s. împăratului și a marelui pașă, la d-ta atît de grabnic în a opta zi. Și așa d-ta să fii sigur că m.s. împăratul, stăpînul meu, mi-a poruncit și mi-a dat ca o coroană pe capul meu să fac aceasta d-tale. Și rog așa ca d-ta să nu ții prea mult pe acest Mustafa ceauș, tovarășul meu, ca să plec cît mai grabnic cu cai de olac la Poartă, și să ajung cît mai repede la d-ta cu alți ceauși, cu scrisorile m.s. împăratului și vizirului. Și deocamdată te înștiințez că sărut mîna d-tale.

---

[1] Petru Cazacul fiu natural al lui Alexandru Lăpușneanu.
[2] Siavuș pașa, a treia oară mare vizir (1592—1593).
[3] Țara de baștină; patria.
[4] Murad al III-lea.
[5] Petru Șchiopul.
[6] Aron (fiu natural al lui Alexandru Lăpușneanu), prima sa domnie (1591—1592).
[7] După luarea lui Aron la Poartă (iunie 1592), Heder ceaușul a ocupat Iașii, în așteptarea sosirii noului domn, Alexandru (cel Rău), fiul lui Bogdan Lăpușneanu.

193 **⟨1592⟩**

ALI CEAUȘ CĂTRE PETRU CAZACUL

I-a primit scrisorile pentru sultan și pașale. A primit la Hotin de la Dionisie Rally, mitropolit de Tîrnovo, 100 000 de taleri pentru plata haraciului. Acum să se aștepte la primirea domniei.

Copia wtorego listu Alli czausza do Piotra woiewody.

Chwala Bogu ze Pan Bog wm wedle umislu wm uczinil i dal pismo ktores wm do nas przislal tedy mie doszlo, to iest do cesarza iego m. i do basze listow pięc pod pieczeczią i s podpisem wmci, takze dwanascie listow pod pieczeczią wm, ale nie podpisane, ktore dwanasczie listow wedle potrzeby komu będę rozumial potrzebne oddam. Chwala Panu Bogu zem zrozumial pisanie wm iz tam Dionisius wladika Tarnowsky obiecal wm skarbu poziczic, to iest sta tisięcy talierow i za ostatek przed cesarzem jego m. chce na się wziąc i w to sie wlozic ze zulpelna ta haracz cesarza iego

m. doidzie, ktory wladika z Iacimirskim slugą wm przyachal do Chocinia, ktoremu pisaniu wm barzon rad ze mie doszlo o tey sprawie. Dzis w poludnie odebralem od wladiky te sto tisiecy talierow, na co dalem pismo swoie pod pieczecią zem od niego odebral te sto tisiecy talierow, a na ostatek dal na sie pismo ten wladika pod podpisem ręky swey i pieczeczią swą ze ma wszistka dan cesarza jego m. doisc od wm. A wm nie frasuy szie a bądz dobrey misli, a nie racz sie wm frasowac o tę haracz, bo iuz pewnie iest uiszczona ze doidzie cesarza iego m. A tak pomalu, pomalu prziblizay sie wm do oiczizny swey. A ia da Pan Bog za osmnascie dni do wm z dobrą nowiną przyadę a wszistkim p. przyaciolom swem ode mnie slurzby zaliecam.

AGW—AZ, 3 028, p. 136. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 136.

Copia celei de-a doua scrisori a ceauşului Ali către Petru voievod[1].

Slavă Domnului că domnul Dumnezeu a făcut domniei tale după gîndul d-tale, şi a dat să ajungă scrisoarea, pe care ne-ai trimis-o nouă şi care mi-a sosit, adică cinci scrisori către m.s. împăratul şi către paşale sub pecetea şi cu iscălitura d-tale, precum şi douăsprezece scrisori sub pecetea d-tale, dar neiscălite, pe care douăsprezece scrisori le voi da după trebuinţă cui voi înţelege că-i sînt trebuincioase. Slavă Domnului că am priceput din scrisoarea d-tale că acolo Dionisie vlădica de Tîrnovo [2] a făgăduit să împrumute d-tale bani, adică o sută de mii de taleri, iar pentru rest voieşte să ia asupra sa în faţa m.s. împăratului şi să garanteze că m.s. împăratul va primi haraciul întreg; care vlădică a sosit cu Jacimirski, sluga d-tale, la Hotin. De care scrisoare a d-tale tare m-am bucurat că mi-a sosit în această afacere. Astăzi la prînz am primit de la vlădica acea o sută de mii de taleri, pentru care am dat scrisoarea mea, sub pecete, că am luat de la el acea o sută de mii de taleri, iar pentru rest mi-a dat acest vlădică scrisoare, sub iscălitură de mîna sa şi cu pecetea sa, că m.s. împăratul va primi de la d-ta întregul haraci. Iar d-ta nu te tîngui, ci fii cu gîndul bun, ci nu binevoi să te tîngui pentru acest haraci, căci acesta este achitat acum cu siguranţă şi că va ajunge la m.s. împăratul. Şi aşa încetul cu încetul te apropii d-ta de moşia d-tale. Iar eu, va da domnul Dumnezeu, peste optsprezece zile voi sosi la d-ta cu vestea cea bună. Iar tuturor domnilor prieteni ai d-tale le recomand din parte-mi slujbe.

---

[1] Petru Cazacul.

[2] Dionisie Rally, mitropolit de Tîrnovo (Bulgaria).

194 **Zamość, 18 ianuarie 1593.**

IOAN ZAMOYSKI CĂTRE ARON

Îi cere să dispună despăgubirea negustorilor din Szarogród, tîrgul său, de daunele suferite în Moldova.

Jasnie wielmozny mciwy hospodaru. Zaleciwszy przyiacielskie słussby swe w mciwą łaskę w.h.m., dobrego zdrowia i wsselakiego fortunnego powodzenia od pana Boga w.h.m. zyczę etc.

Dali mi znac poddani moi miessczanie z Szarogrodka iss przeciwko dawnom zwyczaiom i pactom za panowania w.h. mczi kiedy przyiadą do ziemie wołoskiey ludzie w.h. mczi onych samych pobiraią, kupie to-

wary i insse maiętnośczi ich grabią i inych wiele despectow im wyrządzaią. Prossę tedy w.h.m. zebyś w.h.m. raczył roskazać perkałabom y inssem ludziom swem, zeby poddanem moiem, ktorzy są w ziemie wołoskiey ukrzywdzeni, sprawiedliwość nieodwłoczną uczynili, i na potem zakazać, zeby takowych krzywdy y grabiezow więnczey nie czynili i czynić nie dopussczali. A ia takze roskazę urzędnikom i poddanem swem przeciw ludziom i poddanem w.h.mci się zachować. Z tem słussby swe powthore zalecam w mciwą łaskę w.h.mci. Dan z Zamoscia XVIII° january, anno MDXCIII°.

W.h.m. zyczliwy prziaciel, Jan Zamoiski z Zamoscia canclerz i hetman wielki corony Polski.

AGW—AZ, 637. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 437.

Preaputernice milostive domnitorule. Recomandînd slujbele mele prieteneşti milostivei graţii a milostivirii voastre domneşti, doresc milostivirii voastre domneşti de la domnul Dumnezeu bună sănătate şi tot succesul norocos etc.

Mi-au dat de ştire supuşii mei, orăşenii din Szarogród, că atunci cînd vin în ţara Moldovei, oamenii milostivirii voastre domneşti îi iau pe ei înşişi, îi pradă de mărfuri şi de alte bunuri şi le aduc şi alte multe jigniri. Rog deci pe milostivirea voastră domnească să binevoieşti a porunci pîrcălabilor şi altor oameni ai milostivirii voastre să facă neîntîrziată dreptate supuşilor mei, care sînt păgubiţi în ţara Moldovei, şi să interzici pe viitor să se facă mai mult asemenea daune şi prădăciuni şi să nu îngădui să se săvîrşească. Şi eu voi porunci slujbaşilor şi supuşilor mei să se poarte la fel cu oamenii şi cu supuşii milostivirii voastre domneşti. Cu aceasta, recomand din nou slujbele mele milostivei graţii a milostivirii voastre domneşti. S-a dat din Zamość, *18 ianuarie, anul 1593.*

Al milostivirii voastre domneşti binevoitor prieten, Ioan Zamoyski de Zamość, cancelar şi mare hatman al coroanei Poloniei.

195 **Constantinopol, martie (sau iunie) 1593.**

MURAD AL III-LEA CĂTRE SIGISMUND AL III-LEA

La intervenţia reginei Angliei, nu l-a supus la tribut pentru arderea de către cazaci în 1589 a Kozlow-ului şi Cetăţii Albe, ci s-a mulţumit doar cu darurile stabilite în 1591 de solul Zamoyski şi aduse de Dzierżek, reînnoind în acelaşi timp tratatul. Apoi, la stăruinţa regelui, a fost gata să dea domnia Moldovei lui Petru Cazacul. Dar regele a permis unor nobili să-l pună ei singuri în scaun, călcînd astfel tratatul. L-a prins şi l-a ucis. Dar acei nobili, împreună cu cazacii, au ars şi jefuit sate şi oraşe de sub stăpînirea sa, ca portul Tulcea. Pentru aceasta şi pentru că regele nu respectă tratatul, îi cere să-i trimită grabnic tribut şi daruri.

Naymoznieyszemu miedzi moznemy pany s pokolenia Mesiaszowego, miedzi poteznemy naypoteznieyszemu nauki Jesusowey nasladuiączemu, z ludu y familiey Nazareńskiey, sprawczi sprawiedliwosczi naywietszemu, dziedziczowy wszelakiey czczi i chwały krayny polskiey

krolowy naywdziecznieyszey rosie dzdzowcy przirownanemu, ktorego dokonanie dobre y sczesliwe niech bendzie.

Gdy s tem znakiem naywisszem list nas do was prziniesiony bendzie maczie o tem wiedziecz ysz do naywisszey Porti naszey, ktora iest obroną wszitkiego okregu swiata y naypewnieyszą uczieczką kazdemu sprawiedliwosczi swietey potrzebuiączemu, list przyazliwy i powolny od was iest prziniesiony, ktory to w sobie zamika, ze dla wielkiey czczi i uszanowania starozitnego przimierza, ktore maczie z naywisszą i naysczesliwszą Portą naszą, dalisczie nam znacz o postepku i sprawach Alexandrowego sina Piotra nieiakiego zmiszlnego y czokolwiekesczie nam w tey sprawie pisaly i oznaymily to wszitko naszem nieogarnionym rozumem czesarskym y mądrosczią ogarnelismy. Ale ysz przedtem nie dawnich czasow dla popsowania zamkow naszich, Kozlowa y Bialogrodu, ktore nam bily Kozaczi waszi poczinily, w nagrode tich szkod chczielismy bili od was na kazdi rok skarbu abo dany, iednak za staranym i prozbą krolowey angielskiey, ktora sie w to wlozila, na maley rzeczi przestawszy was do naywisszey i nasczesliwszey Porti naszey z laską y milosierdziem przyąwszi przewinienie wasze odpusczilismy. W ktorey sprawie Zamoysky imienym posel was bendącz u naywisszey Porti naszey staranie czinyl y postąpil nam dacz sto sorokow soboly, iakosz podlug iego zastanowienia Dzierzek Krzisztow imienym posel was sto sorokow soboly do naywisszey Porti naszey przinios1. Zaczem dla żądania y prozbi waszey list nas naywisszi przimierny z lasky naszey osobliwey iest wam poslany, dlaczego s strony naszey mismy tesz iusz bily od was ubeczpieczny. Ale wy temu zastanowieniu dosicz nie cziniącz y przimierza statecznie nie dzierzącz, wisszey mienionego zmiszlnego Alexandrowego sina (ktory dla chitrosczi y zdrady swey przedtem u krola wiedenskiego przes niemali czas w wiezieniu bil, a potem przes niektore szlachczicze polskie z wiezienia wibawiony do panstw waszich bil prziprowadzony). Ten udal sie do Strusa y przes niemali czas u Taranowskiego Jedrzeia w domu bil chowany. Iakosz za staranym i przicziną iego poslalisczie bily do naywisszey Porti naszey prziczinny list wasz za tem klamczą omilnem, proszącz abismy nan iako na sina Alexandrowego mcziwe baczenie i wzgląd miely a iego do lasky naszey przyąwszi (a zwlascza gdibi przes maly czas prziktadem inszich woiewod malą posluge u Porti naszey naywisszey bil uczinil) iemu panstwo y woiewocztwo woloskie naznaczili i dali. Za ktorem zadanym i prozbą waszą umislilismy bili iemu panstwo woloskie dacz, w czemesmy was bily upewnily przes list nasz ktorismy do was poslaly. Ale wy nie uszanowawszi naywisszego pisania naszego i lekcze sobie wazącz przyazn nasze, temu zmiszlnemu zdrayczi y klamczi wisszey mianowanemu dopusczilisczie ludziem waszem polskim pokoiu pospolitego przestepczom i łamarzom Bekieszowy Casprowy, Taranowskiemu Andrzeiowy, Jazlowieckiemu, kamienieckiemu starosczie i inszem zloczinczom s tem lotrem wisszey mianowanym towarzistwo miecz, i wszelaką utcziwoscz wirządzacz, w czimesczie nie uszanowaly i nie wipelnily przimierza postanowionego. Abowiem za tem pozwolenym waszem wisszey przerzeczony klamcza s pomoczą tichze lotrow wisszey mianowanich turbatorow pokoiu pospolitego wszedl do panstwa woloskiego wtenczas prawie gdi woiewoda od nas naznaczony do naywisszey Porti naszey bil przizwany i zastawszi prozną stolicze do nayprzednieyszego stolecznego miasta tamtego panstwa za powodem niektorich zdrayczow woloskich przyechal y dwa miesiącza tam siedzacz, tamte ziemie y poddane nasze lupil, darl y plondrowal, tak ysz wielie tisz ieczi baranow, wolow y stad zagnawszi, do tego wiele nikow abo sum

talerow pobrawszi do Polsky poslal. Ale nie dlugo czekaiącz my za laską bozą i moznosczią naszą niezwicziezoną tego omilnego zdraycza dostawszi, kazalismy go przed naywisszi maiestat nasz na sąd prziwiescz, gdzie za pitanym s powiesczi iego zrorumiawszi dowiedzielismy sie dostatecznie o tem wszitkiem czego bilo potrzeba. A na ostatek nalasszi go bidz godnem karaniu i mekom, na gardlosmi go skazaly i przistoyna sprawiedliwoscz i karanie takie odniosl, ktorego przikladem wiele sie ich bendzie karalo.

Ale mało na tem maczie, ze czi wisszey mianowany tak wiele zlego nabroyly, do tego iescze drudzi sie tesz przilączily. Abowiem niektorzi waszi polsczi lotrowie i Kozaczi za waszem niedbalstwiem a pozwolenym zebrawszi sie, do panstw naszich wam przileglich przicziągnely, wszi i miasteczka nasze splondrowali i popaly, wieczey nisz tisziącz czleka zebrawszi, ktemu do miasteczka naszego portowego Tulcza nazwanego wpadly, gdzie mitnika naszego i dwanasczie janczarow przi nym bendączich zabili i zamordowaly, wziąwszi u niego mitnich pieniedzi naszich trzi niky : 4500 talerow.

S tich tedy prziczin s strony waszey przeczziwko przimierzu wistąpilisczie y wikroczily. Poniewasz tedy w namnieyszem articulie przimierzu postanowionemu miedzi temy dwiema panstwy zadney utcziwosczi nie cziniczie y nie staraczie szie abi w swey klobie zadzierzane bilo, gdisz zadnego s poddanich zloczinczow y s Kozakow waszich sprawiedliwosczi nie cziniczie, any ich karzecie, any temu zabiegaczie zebi sie w panstwie naszem szkody nie dzialy, a do tego isz powinney i zwikley dany nam nie oddaieczie, tedi iest to wola y roskazanie nasze, abisczie te dan bez odwloky posilaly i oddawaly. Skoro wam tedy list nasz do rąk oddany bendzie potrzeba tego iest abisczie zwiklie powinnosczi swey dosicz czinily,a podlug wiary waszey te przestepne Kozaki poddane wasze karaly, tak zeby na potem zadney szkody w panstwie naszem czinicz nie szmiely, a do tego te dan i upominky ktore szie przedtem daly i na potem dawacz postanowily bez omieszkania czasow do Porti naszey odsilaly, przestrzegaiącz tego pilnie abi sie we wszitkiem dosicz dzialo przimierzu i articulom w nym opisanym chczeczieli abisczie spokoynie w pamstwie i ziemy waszey mieszkaly. Jakosz s strony naszey blogoslawioney Porti dla samey swietey sprawiedliwosczi i utcziwosczi zadney szkody panstwam i ziemy waszey czinicz nie dopusczimy. Jednak tem sposobem abi iusz wieczey na potem zadney namnieyszey krziwdy y szkody nikt s poddanich naszich nie czerpial, a do tego zebi szie bez wszelakich nowich wimowek te wisszey mianowaną dan odsilaly, gdisz zadna wimowka u nas przyemna nie bendzie, przeto trzeba szie wam staracz iakobisczie we wszitkiem przimierzu zastanowionemu dosicz czinily dla swego pozitku i pokoiu. Datum Constantinopoli natavitatis prophetae 1002 diebus juny abo raczey marty 1593.

Jnterpretowal Krzisztow Dzierzek d. kro. jego mczi reką.

AGW—AZ, 3 037, f. 44—45. Traducere. ASB—MP, r. 24, c. 614—615.

Celui mai strălucit dintre străluciţii domni din seminţia lui Mesia, între puternici celui mai puternic care urmează legea lui Iisus, din poporul şi familia Nazareteanului celui mai înalt făcător de dreptate, moştenitorului a toată cinstea şi slava, regelui ţării polone, asemănător cu cea mai generoasă rouă de ploaie, al cărui sfîrşit să fie bun şi fericit.

Cînd va fi adusă la voi scrisoarea noastră cu acest preaînalt semn, să ştiţi că la preaînalta noastră Poartă, care este scutul întregii lumi şi cel mai sigur refugiu al fiecăruia care are nevoie de sfînta dreptate, a fost adusă de la voi scrisoare prietenească şi binevoitoare, care cuprinde în ea că, pentru marea cinstire şi pentru respectarea străvechiului tratat ce-l aveţi cu preaînalta şi preafericita noastră Poartă, ne-aţi dat de ştire despre acţiunea şi trebile unui oarecare Petru [1], fiu fictiv al lui Alexandru [2], şi orice ne-aţi scris şi ne-aţi înştiinţat în această privinţă, toate le-am înţeles cu nemărginita minte şi înţelepciune împărătească. Dar fiindcă mai înainte nu de mult am fost dorit de la voi, pentru daunele ce ni le-au făcut cazacii voştri cu stricarea cetăţilor noastre Kozlow şi Cetatea Albă [3], ca despăgubire de la voi pentru aceste daune bani sau dări în fiecare an, dar la stăruinţa şi la rugămintea reginei Angliei [4], care a intervenit pentru aceasta, v-am iertat vina, mulţumindu-ne cu un lucru mic şi primindu-vă cu graţie şi înduraere la preaînalta şi preafericita noastră Poartă. În care privinţă solul vostru, cu numele Zamoyski [5], fiind la preaînalta noastră Poartă, a stăruit şi a hotărît să ne dea o sută de legături de cîte 40 de piei de samur, după cum, potrivit hotărîrii sale, solul vostru, cu numele Cristofor Dzierżek [6], a adus la preaînalta noastră Poartă o sută de legături de cîte 40 de piei de samur. Ca urmare, la cererea şi rugămintea voastră a fost trimis vouă din deosebita noastră îndurare preaînaltul nostru tratat [7], prin care fapt voi v-aţi fost asigurat din partea noastră, iar noi ne-am fost asigurat din partea voastră.

Dar voi, neîndeplinind această hotărîre şi nepăzind temeinic tratatul, ⟨aţi primit⟩ pe mai sus numitul fiu fictiv al lui Alexandru (care pentru şiretenia şi trădarea sa a fost mai înainte multă vreme în închisoare la regele Vienei [8] şi apoi, scos din închisoare de către unii nobili poloni, a fost adus în statele voastre). Acesta a mers la Struś şi a fost adăpostit timp îndelungat în casa lui Andrei Taranowski. Şi într-adevăr, la stăruinţa şi intervenţia lui, aţi fost trimis scrisoarea voastră de intervenţie la preaînalta noastră Poartă pentru acest mincinos înşelător, rugîndu-ne ca să-l avem în milostivă vedere şi considerare, ca pe un fiu al lui Alexandru (şi mai ales dacă ar fi îndeplinit puţin timp, după pilda altor voievozi, un mic serviciu la preaînalta noastră Poartă) să-i încredinţăm şi să-i dăm domnia şi voievodatul Moldovei. La care cerere şi rugăminte a voastră, ne-am gîndit să-i dăm domnia Moldovei, în care privinţă v-am fost asigurat prin scrisoarea noastră pe care v-am trimis-o. Dar voi, nerespectînd preaînalta noastră scrisoare şi nepăsîndu-vă de prietenia noastră, aţi îngăduit acestui mai sus numit fictiv, trădător şi mincinos, şi oamenilor voştri poloni, călcătorilor şi stricătorilor păcii comune: lui Bekes Gáspár [9], lui Taranowski Andrei, lui Jazłowiecki, starostelui Cameniţei şi altor răufăcători să aibă tovărăşie cu acest mai sus numit lotru şi să se lepede de toată cinstea. Lucru în care voi n-aţi păzit şi n-aţi îndeplinit tratatul stabilit. Căci prin această îngăduinţă a voastră, mai sus numitul mincinos a intrat cu ajutorul aceloraşi lotri mai sus numiţi, tulburători ai păcii comune, în ţara Moldovei, aproape atunci cînd voievodul numit de noi a fost chemat la preaînalta noastră Poartă [10], şi găsind scaunul gol a venit, la stăruinţa unor trădători moldoveni, la cel mai de frunte oraş-capitală al acelei ţări şi şezînd acolo două luni [11], a prădat, a sfîşiat şi a jefuit acea ţară şi pe supuşii noştri, aşa că mînînd multe mii de berbeci, de boi şi turme, pe lîngă aceasta luînd multe pungi sau sume de taleri, le-a trimis în Polonia. Dar noi, fără a aştepta multă vreme, prinzînd din mila Domnului şi prin puterea noastră neînvinsă pe acest trădător înşelător , am poruncit să fie adus la judecată

înaintea preaînaltei noastre maiestăţi, unde înţelegînd, la întrebare, din spusele lui, am aflat cu îndestulare despre toate cîte ne-au fost de trebuinţă. Şi în sfîrşit, găsindu-l că este demn de pedeapsă şi de torturi, l-am pedepsit cu capul şi şi-a luat acea frumoasă dreptate şi pedeapsă, după a cărei pildă mulţi dintre dînşii se vor pedepsi.

Iar vouă puţin vă pasă că acei mai sus pomeniţi au făcut atît de mult rău. La aceasta s-au mai adăugat şi alţii. Căci adunîndu-se unii lotri de-aî voştri poloni şi cazacii, au venit în statele noastre, vecine vouă, au jefuit şi au ars satele şi orăşelele noastre, luînd mai mult de o mie de oameni. Pe lîngă aceasta, au năvălit în orăşelul nostru, port, numit Tulcea, unde au ucis şi au omorît pe vameşul nostru şi doisprezece ieniceri ce se aflau cu el, luînd de la dînsul banii noştri din vamă trei pungi : 4 500 de taleri.

Deci din aceste pricini, voi aţi procedat din partea voastră împotriva tratatului şi l-aţi călcat. Aşadar, pentru că nu faceţi nici o cinste în cel mai mic articol tratatului stabilit între aceste două state şi nu vă daţi silinţă ca să fie ţinut în cleştele vostru şi fiindcă nu faceţi dreptate cu nici unul din răufăcători şi cu cazacii, supuşii voştri, nici nu-i pedepsiţi şi nici nu luaţi măsuri ca să nu facă daune în ţara noastră, şi pe lîngă aceasta nu ne daţi obligatoarea şi obişnuita dare, prin urmare voia şi porunca noastră este ca să trimiteţi şi să daţi fără amînare aceste dări. Deci îndată ce această scrisoare a noastră vă va fi dată în mîini, trebuie să vă îndepliniţi îndatorirea obişnuită şi potrivit credinţei voastre să pedepsiţi pe aceşti cazaci nelegiuiţi, supuşii voştri, astfel ca pe urmă să nu îndrăznească să facă nici o daună în ţara noastră, iar pe lîngă aceasta să trimiteţi fără întîrziere la Poarta noastră acele dări şi daruri, care s-au dat mai înainte şi care s-au hotărît să se dea şi după aceasta, păzind cu stăruinţă să se îndeplinească în toate tratatul şi articolele cuprinse în el, ca să staţi liniştit în statul şi în ţara voastră, după cum din partea blagoslovitei noastre Porţi nu vom îngădui pentru sfînta dreptate şi cinste să se facă vreo daună statelor şi ţării voastre. Dar pentru ca nici unul dintre supuşii noştri să nu sufere mai mult nici cea mai mică daună şi pagubă, iar pe lîngă aceasta pentru ca aceste mai sus numite dări să ne fie trimise fără nici un nou pretext, căci nici un pretext nu ne va fi plăcut, trebuie să vă străduiţi ca să îndepliniţi întru totul tratatul stabilit pentru folosul şi pacea voastră. S-a dat în Constantinopol de la naşterea profetului 1002, luna iunie, sau mai degrabă martie 1593.

A tradus Cristofor Dzierżek, curteanul m.s. regelui, cu mîna sa.

---

[1] Cazacul.

[2] Lăpuşneanu.

[3] Este vorba de arderea de către cazaci, în 1589, a cetăţii tătăreşti Kozlow, precum şi a cetăţilor turceşti Oceakov, Cetatea Albă şi Tighina.

[4] Elisabeta I (1558—1603).

[5] Ioan Zamoyski, nobil din blazonul Grzymala, neînrudit cu I. Zamoyski, cancelarul şi marele hatman.

[6] Răspunsul sultanului la solia din 1591 a lui Zamoyski şi a lui Dzierżek, în Hurmuzaki, *Documente*, III—1, p. 164—165.

[7] Din 9—18 octombrie 1591, publicat de M. Mehmet, *op. cit.*, p. 136—137.

[8] Al Austriei : Rudolf al II-lea (încoronat în 1572 rege al Ungariei şi Boemiei, cu titlul de rege al romanilor ; împărat de la 1576 pînă la 1611, mort în 1612).

[9] Corect : Ladislau, fiul lui Gáspár Bekes (mort în 1579).

[10] Este vorba de Aron, în prima sa domnie (septembrie 1591—iunie 1592).

[11] Domnia lui Petru Cazacul : august—octombrie 1592.

PROCESUL VERBAL AL COMISIEI MIXTE DE LA HOTAR

A fost judecat Druțul, pîrcălabul Sorocei, pentru arderea proprietății lui Jazłowiecki, și Oprea, starostele Hotinului, pentru arestarea unor nobili și negustori poloni. S-a hotărît despăgubirea polonilor pentru pagubele provocate de incursiunile săvîrșite din Moldova.

Działo szie pod Choczìniem s te strone Dniestru na ziezdzie spolnim ziemie j.k.m. to iest jchmsczi pana Jana Pothoczkiego z Potoka, starosti kamienieczkiego, generala ziemie podolskiei y jchmosczi pani urzędniki ziemskie y riczerstwo woiewodztwa podolskiego, a ziemie h.i.m. urodzonich pana Tomasza dwornika wielkiego y Bantisza marsalka h.i.m. takze y burkulaby choczinskie, soroczkie, czernowieczkie y insze nemesze y obiwatelie ziemie moldawski przes h.i.m. zesłanich dla zatrzimania starodawnich zwiklim sposobem pact y federa ktore szą miedzi ziemiami timi takze zgodi y milosczi spolniei, namow o czinieniu zobudwu stron sprawiedliwosczi w krziwdach zobopolnich ktore szą miedzi poddanimi k.i.m. y h.i.m. w ziemiach przerzeczonich, die 7 decembris roku 1593.

Pokazano od jegomsczi pana starosti kamienieczkiego iako wielie naiazdow y szkod w ziemi k.i.m. od poddanich h.i.m. sie dzieie nie tilko w zabieraniu ale y paleniu, postuszeniu maietnosczi slacheczkich, nie tilko od poddanich ze wsi hospodarskich, ale y od szamich przełozonich h.i.m. Iakosz na dowod iego postanowioni byl Druczul purkulab soroczky przed jchmsczìami od jegomsczi pana Hieronima Jazlowieczkiego z Buczacza woiewodzicza ziem ruskich, ktorego to Druczula natenczasz gdi on sposzobiwszi nie malo ludzi hospodarskich poddanich naiechal bel na maiętnosc jego m. pana Jazlowieczkiego do Ladawy należącą y one do gruntu splądrował, popalil, polupiel y poimani bel. Ktori aczby bel za sprawi swoie niedobre, ktore cziniel ku zruszeniu przimierza y pokoiu starodawnego gardło zasluzel tamze w ziemi k.i.m. iako gwaltownik pokoiu obudwu panstw, iednak aby sie to tim iasniei pokazało obywatelom ziemie wolosky jz tu natenczas dlatego iest postanowiony aby za namową obudwu stron spolną za sprawi swoie slusne karanie wzial. Ale isz prozba p. woloskich od h.i.m. pana starosti y inszich jchmsczi panow z woiewodztwa podolskiego na ten zprowadzonich karanie natenczas onemu odpusczone iest, a za skodi poddanim pewną nagrode wedle ugody na pewni czas za przirzeczenim y poreką takze panow woloskich iest oddani. A isz przes purkułaba choczinskiego Opre przecziwko pactom y federom niemalo sliachcziczow, kupczow y inszich stanow ludzi roznich besz wselakiei winnosczi w ziemi h.i.m. beli zatrzimani, tedi s tego zarasz p. wolosczi imieniem h.i.m. offiaruiąc sie szinic sprawiedliwosc aby za niewinne zatrzimanie swoie y skodi ktore przes to popadli nagrode zarazem odniesc mogly, a te szame zatrzimane sliachczicze y inszego stanu ludzie wolne czinią, jakos ie wipusczaią zarasz ktore sprawiedliwosczi czas terasz p. wolosczi skladaią y one czinic obieczuią. Takze isz bylo pokazano od jego m. pana starosti kamienieczkiego iako ludzie swawolni z ziemi h.i.m. wielie naiazdow y morderstw czinią w ziemi k.i.m. y czaszu niedawnego p. ... [1] zamordowali, s ktorich zloczinczow isz maią kilku w wiezieniu urzedniczi h.i.m., maią z nich czinicz zarasz sprawiedliwoscz tak aby beli na gardle karani. A tich ktorichbi iescze nie dostano podanim ich na regestrze kazdego z nich maią dostacz a na naznaczoni czas kazdego z nich postawicz y karacz

na gardle. Takze y tich ktorzi maietnosczi sliacheczkie ziemie k.i.m. palili, iako Kuzelnicze [2] p. Polanowskiego y insze, maią czi wszisczi naonczas bidz postawieni y pokarani.

Iz thedi terasz dlia krotkosczi czaszu zatrudnienia jchmosczi panow obiwatelow podolskich, takze niegotowosczi p. woloskich natenczas wszistkie sprawiedliwosczi o krziwdi wszistkie konca swego nie wzieli, tedy za zgodą y namową spolną obudwu stron skaladaią jchmosc czas do znieszienia sie szobą tu na tim miesczu pro die 24 january wedle nowego calendarza, na ktori czas tak jegomosc pan starosta s timi ktorziby beli ukrziwdzeni w ziemi j.k.m., iako y panowie wolosczi takze y purkulabowie choczinsczi s timi natenczas stanącz maią, ktorziby beli z ich ziemie obwinieni a do purkulabow choczinskich na regestrze od jegomosczi pana starosti podani, ktore regestra maią sie oddacz nadaliey do swieta Narodzenia Panskiego blisko przislego wedlug calendarza nowego, a tamze wtenczas skutecznim y nieodwlocznim sprawiedliwosc czinic maią. Iakosz zarasz jego m. pan starosta kamienieczki offiaruie sie y czinic ma sprawiedliwoscz poddanim h.i.m. zwiklim sposzobem wedle starodawnich pakt na miesczu zwiklim w Kamienczu, takze y purkulabowie choczinsczi o wszistkie krziwdi y przed tim czasem naznaczonim do ziazdu ktokolwiekbi sie iedno ucziekl w iakiei swei krziwdzie maia czinic wedle opiszania pact nieodwłoczną sprawiedliwoscz nie odszilaiąc do h.i.m., a to dla zatrzimania skodi [3] spolnei miedzi ziemiami. Takze tesz pan dwornik z panem marszalkiem y z inszemi obieczuią iz w ziemi h.i.m. od kupczow k.i.m. y inszich ludzi koni na ulaki, iako po te czaszi sie trafialo, nie bendą bracz, ani mit wietszich ieno iako starodawna bywalo wicziagac. Czo is sie zobudwu stron czinic jego m. pan starosta y p. dwornik z panem marszalkiem y z inszemi p. woloskimi imieniem h.i.m. obieczuią y upewniaią. A dla lepsei pewnosczi pieczeczi swe do tego postanowienia przicziznac roskazali. Dzialo sie dnia y roku ut supra.

AGW—AZ, 3 028, p. 313—314. Copie ASB—MP, r. 8, c. 349—350.

S-a făcut lîngă Hotin de această parte a Nistrului în *ziua de 7 decembrie* anul 1593 la adunarea comună a țării m.s. regelui [4] — adică a dumnealor domnului Ioan Potocki de Potok, starostele Cameniței, general al țării Podoliei, și a domnilor dregători de țară și a nobilimii de arme din voievodatul Podoliei — și a țării m.s. domnitorului [5], a celor de bun neam a domnului Toma mare vornic și Bantăș postelnicul m.s. domnitorului. precum și a pîrcălabilor Hotinului, Sorocii și Cernăuților și a altor nemeși și cetățeni [6] ai țării Moldovei, trimiși de m.s. domnitorul pentru păzirea după chipul obișnuit a străvechilor pacte și alianțe care sînt între aceste țări, precum și a înțelegerii și dragostei comune, a acordurilor pentru administrarea de ambele părți a dreptății pentru pagubele din amîndouă părțile care sînt între supușii m.s. regelui și cei ai m.s. domnitorului din țările mai sus numite.

S-a arătat de către dumnealui domnul staroste al Cameniței cît de multe năvăliri și daune se fac în țara m.s. regelui de către supușii m.s. domnitorului, nu numai cu prădarea, dar și cu arderea și pustiirea proprietăților nobiliare, nu numai de către supușii din satele domnești, ci și de către înșiși demnitarii m.s. domnitorului. Într-adevăr, ca dovadă a fost adus înaintea dumnealor Druțul pîrcălabul Sorocei de către domnul Ieronim Jazłowiecki de Buczacz, fiul voievodului țărilor Ruteniei, care Druțul atunci cînd, strîngînd nu puțini oameni, supuși de-ai domnitorului, a fost

năvălit asupra proprietății dumnealui domnului Jazłowiecki care ţinea de Ladawa şi a prădat-o, a ars-o şi a jefuit-o cu totul, şi a fost prins. Care, deşi ar fi meritat pentru reaua sa ispravă ce a săvîrşit-o întru călcarea străvechiului tratat şi a păcii să fie pedepsit cu capul tot acolo în ţara m.s. regelui, ca un călcător al păcii dintre ambele state, totuşi, pentru a se arăta cu atît mai limpede cetăţenilor ţării Moldovei că de aceea a fost adus el aici, ca, prin înțelegerea comună a ambelor părţi, să-şi ia dreaptă pedeapsă pentru isprava sa. Dar la rugămintea boierilor din Moldova, a m.s. domnitorului, a domnului staroste şi a altor nobili din voievodatul Podoliei, aduşi în acest scop, i-a fost iertată deocamdată pedeapsa, iar pentru daune s-a acordat supuşilor ⟨regelui⟩ o oarecare despăgubire după înțelegere, la o dată anumită, tot prin făgăduiala şi garanţia boierilor din Moldova. Şi fiindcă nu puţini nobili, negustori şi alţi feluriţi oameni de alte stări au fost arestaţi fără nici o vină de Oprea, pîrcălabul Hotinului, în ţara m.s. domnitorului, împotriva pactelor şi tratatelor, boierii din Moldova s-au oferit îndată, în numele m.s. domnitorului, să facă dreptate, ca să se poată obţine în acelaşi timp despăgubire pentru arestarea lor fără vină şi pentru daunele ce le-au suferit prin aceasta şi să se elibereze acei nobili şi oameni de altă stare arestaţi, după cum boierii moldoveni îi vor elibera îndată şi vor hotărî data pentru împărţirea dreptăţii, pe care făgăduiesc să le-o facă. De asemenea, fiindcă a fost arătat de către domnia sa domnul staroste al Cameniţei cum că oameni neînfrînaţi din ţara m.s. domnitorului fac multe năvăliri şi crime în ţara m.s. regelui şi nu de mult au ucis pe d. ... [1], dintre care răufăcători, fiindcă pe cîţiva îi au în închisoare dregătorii m.s. domnitorului urmează să facă îndată dreptate cu ei în aşa fel încît să fie pedepsiţi cu capul. Iar cei ce n-au fost prinşi încă urmează să-i prindă pe fiecare din ei, după registrul lor dat boierilor, şi să înfăţişeze pe fiecare dintre ei la data fixată şi să-i pedepsească cu capul. De asemenea şi cei ce au incendiat proprietăţi nobiliare în ţara m.s. regelui, ca Kuzelnica [2] a d. Polanowski şi altele, aceştia toţi urmează să fie judecaţi atunci şi pedepsiţi.

Dar fiindcă acum, din pricina timpului scurt, a ocupaţiei dumnealor domnilor cetăţeni [7] ai Podoliei, precum şi a nepregătirii boierilor români, n-au luat sfîrşit deocamdată toate judecăţile pentru toate daunele, domniile lor fixează, prin acordul şi înţelegerea comună a ambelor părţi, data pentru întrunirea lor aici, în acest loc, *pe ziua de 24 ianuarie* după noul calendar, la care dată urmează să se prezinte atît domnia sa domnul staroste cu cei ce au fost păgubiţi în ţara m.s. regelui, cît şi boierii moldoveni şi pîrcălabii Hotinului cu cei ce au fost învinuiţi din ţara lor şi daţi de dumnealui domnul staroste pîrcălabilor Hotinului în registre, care registre trebuie să fie predate cel mai tîrziu pînă la apropiata sărbătoare a Naşterii Domnului după noul calendar, şi tot acolo urmează să facă atunci dreptate eficace şi neîntîrziată. După cum domnia sa domnul staroste al Cameniţei se oferă şi are să facă îndată dreptate supuşilor m.s. domnitorului în mod obişnuit, după străvechile pacte, la locul obişnuit, în Cameniţa, tot aşa şi pîrcălabii Hotinului au să facă dreptate neîntîrziată, fără a trimite la m.s. domnitorul, pentru toate daunele şi înainte de data fixată pentru adunare, şi cu oricine ar apela pentru o daună oarecare a sa, şi aceasta pentru păstrarea înţelegerii comune dintre ţări. De asemenea şi domnul vornic, cu domnul postelnic şi cu ceilalţi promit că nu vor lua în ţara m.s. domnitorului de la negustorii m.s. regelui şi de la alţi oameni cai de olac, după cum

s-a întîmplat în aceste vremi, şi nu vor percepe nici vămi mai mari decît cum au fost din vechime. Ceea ce , că se va face aşa din amîndouă părţile, făgăduiesc şi asigură domnia sa domnul staroste şi d. vornic, cu domnul postelnic şi cu ceilalti boieri români, în numele m.s. domnitorului. Iar pentru mai bună siguranţă au poruncit să se imprime peceţile lor pe această hotărîre. S-a făcut în ziua şi în anul *ca mai sus.*

---

[1] Numele indescifrabil.
[2] Lectura topicului nesigură.
[3] Corect : zgody.
[4] Sigismund al III-lea.
[5] Aron.
[6] Citeşte: boieri.
[7] Citeşte: nobili.

197 **Zamość, 12 ianuarie 1594.**

IOAN ZAMOYSKI CĂTRE IERONIM-DOLIWA ROZRAŻEWSKI, EPISCOPUL CUIAVIEI

Trebuie arătat lui Aron, domnul Moldovei, că cei ce i-au prădat tîrgul moldovenesc din apropierea Tighinei şi Cetăţii Albe şi împrejurimile lui sînt cazacii de la Praguri. Atacuri în Moldova şi Transilvania s-au săvîrşit nu demult şi din Podolia şi Pocuţia. Este de temut ca turcii să nu considere toate acestea o violare a tratatului.

...Jego m. pan hetman polny dal mi znacz ze nie ze wloszczi, ale z pustyn z samego Nizie kilka tysięnczy Kozakow, między ktoremi snadz y Moskwa by miała bycz, wyszło y temi pustyniamisz idącz w miasteczko wołoskie Iurgiow, ktore nie barzo daleko iest od Bialogrodu y Tehini, w targ wpadly y ono splądrowaly krepcze, między ktoremi y Turczy bely, posiekly, potem okolo tegoss Iurgiowa na kilka mil zagony rozpuscziwszy popustoszyly y tak zas cum praeda odeszly. Obawiaiącz się tego trzeba, zeby poganin tego za violationem pactorum sobie nie bral. A tak dobrzeby podobno, aby się iaka significatia do Woloch dala, ze to nie ex publico consilio się stalo y ze czi to uczynily z ktorych iedni na Ukrainie od Tatar maiętnosczi swe splądrowane maiącz, y zatem się y zon swych y dzieci nie maiącz czem zywicz, drudzy odsądzeni bendącz y nie mogącz tu przemieszkiwac, w pustynie idą y nie iedno sąsiedzkie panstwa naiezdzaiąc pustoszą, ale w panstwach coronnych szkody y krzywdy czynią y ze między niemi nie telko z naszego narodu, moskiewskiego y wołoskiego ludzie bywaią, ale y z musulmanskiego przylozycz, y to iako niedawnych czaszow naszy za skodami ktore czi szwowolni ludzie iem poczynily po dwa krocz z niemi potrzebę miely, y lubo zdarzyl Bog ze ich porazily, przestsię iednak ato ta mszycza nie ustawa. Niedawnych tesz czaszow od niktorych naszych z Podola y z Pukucia w Woloszech y w siedmigrodzkiei ziemi zaczepki się staly. O czemem iusz przedtem do jego m.x. arcybiskupa pisal. Racz się wm okolo tego z jego m. zniescz, dobrzeby zeby się to wszystko ucziszycz moglo...Z Zamoscia 12 ianuary, 94.

AGW—AZ, 627. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 440—442.

...Dumnealui domnul hatman de cîmp[1] mi-a dat de ştire că nu din ţinuturi populate, ci din pustii, din Niz[2] chiar, au ieşit din acele pustie-

tăţi cîteva mii de cazaci, între care ar fi fost poate şi Moscova, şi mergînd la orăşelul moldovean Iurghiov ⟨?⟩, care nu este tare departe de Cetatea Albă şi Tighina, au năvălit în tîrg şi l-au prădat tare, între care au fost şi turci, pe care i-au măcelărit. Apoi repezind podghiazuri în jurul aceluiaşi Iurghiov la depărtare de cîteva mile, au pustiit, şi ■ a au plecat *cu prada.* Trebuie să ne temem ca păgînul[3] să nu ia aceasta drept *o violare a tratatelor.* Astfel poate ar fi bine să se dea un *semn* oarecare la Moldova, că aceasta nu s-a făcut *din sfat public*, ci că au făcut-o aceia, dintre care unii avîndu-şi jefuite avuturile de către tătari şi ca urmare neavînd cu ce să-şi hrănească nici soţiile şi nici copii, iar alţii fiind proscrişi şi neputînd să rămînă aici, merg în pustietate şi năvălind devastează nu numai statele vecine, ci fac stricăciuni şi pagube şi în statele Coroanei[4], şi că între ei sînt oameni nu numai din poporul nostru, din cel moscovit şi din cel românesc, ci trebuie adăugat că şi din cel musulman; şi aceasta, că nu demult ai noştri au avut cu ei de două ori bătaie pentru stricăciunile pe care aceşti oameni fără frîu le-au făcut lor. Şi cu toate că Dumnezeu a vrut ca să fie înfrînţi, totuşi acest păduche-de-frunză nu se astîmpără.

De asemenea nu demult s-au făcut de către unii dintr-ai noştri din Podolia şi din Pocuţia atacuri în Moldova şi în ţara Transilvaniei. Despre care am şi scris mai înainte reverendului părinte arhiepiscop[5]. Binevoieşte milostivirea ta să te înţelegi în această privinţă cu milostivirea sa. Bine ar fi să se poată curăţi toate acestea...Din Zamość, 12 ianuarie ⟨15⟩94.

---

[1] Stanislav Żółkiewski.
[2] Ţara cazacilor de la Nipru.
[3] Sultanul.
[4] Regatul Poloniei.
[5] Stanislav Karnkowski, arhiepiscop de Gniezno.

198 — Cameniţa, 2 februarie 1594.

DREGĂTORII ŞI NOBILIMEA DE ARME DIN PODOLIA CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Îi cer să repartizeze lui Ioan Potocki, starostele Cameniţei, mercenari pentru a putea face faţă incursiunilor de pradă întreprinse din Moldova, cu înţelegerea tacită a lui Aron vodă.

Iasnie wielmozni mcziwi panie canczlerzu. Sluzbi nasse braterskie zaleczamı pilnie w mcziwą łaskę wmczi naszemu mcziwemu panu etc.

Wielkie angarie y skodi niezmierne, kthore podthenczas (w niebitnosczi k.i.m.) czierpiemi z naiazdow ludzi z Wołoch w poczcziech niemalich, przimusaią nas do thego, is tho czo się z nami dzieie oznaimicz y prosbami nassemi o ratunek solicitowacz nam przichodzi wm.. Abowiem wiele nas obiwatelow kraiow owich w tich czasiech prze częste pustosenia y palenia maiętnosczi nassich, leda kiedy z tey ziemie wielkie skody czierpiemy y mordi braczia nasi nad sobą wiele ich odniesli w domiech swoich. A czo więtsa is ssię tho za conniventią samegos hospodara wołoskiego dzieie, czo ssię nam nad wiadomoscz jego m. pana starosti kamienieczkiego acz nie dzieie, bo tak iest na owim mieisczu czulim ys o kazdim by namnieisim niebespieczeństwie wczas wiadomoscz miewacz y nam drugim oznaimiacz nie zaniechiwa. Ale is porozno od siebie mieskaiącz tak prędko skupicz ssię y kilka nas nie mozemy, iako prędko nieprzyaciel zbroiwsi czo ustąpi. Ale iego m.pan starosta zas, ktoriby nairichli maiącz wiadomoscz mogl dla samego nie richlego zebrania ludzi

(gdis swemi nie podoła) themu odprzecz nie moze. Przetho thenbismi naipotrzebnieisi srzodek do pahomowania thego swowoleństwa y zachowania pokoiu pospolitego bydz rozumieli, aby pod then czas jego m. pan starosta do taki czułosczi swey y potęznoscz dla prędkiego odpierania nieprzyacziela tak ustawicznego y prędkiego miecz mogł, czo is bydz nie moze bes ludzi sluzebnich. A baczacz is then kost dla ozdobi r.p. y nassego pokoiu y potrezby wielki obroczow by byl, uziwami pilnie wm nassego mcziwego pana abis wm rothę na koni przynamniei pułtorasta iego m. panu starosczie y przipowiedziecz y onego aby ią przyął prozbami swemi solicitowacz racził, nie oglądaiącz ssię nicz na constitucią, ktora panom starostom rot zabrania naonczas, gdy pewnego pokoiu uzicz od thego nieprzyacziela spodziewalismi ssię, iednak then zolnierz, aby s targu zył, les y staty od nas z maiętnosczi nassi nie dosiągaiącz ani ssię przikrzącz. Bo iesli ssię tho opatrznosczią y potęznosczią iego m. pana starosti samego nie uymie, obawiacz ssie aby za niewyczierpieniem nassem za tak wielkiem daniem prziczini, do złego czego nie przisło, zaczem aby zas wzruszenia pokoiu nieprzyacziel non p⟨rae⟩tenderet. Czo ssię wsitko u waznemu y mądremu rossądkowi wm podawa. Bo iako teras dla nieprędkiego dosięzenia, tak potim gdy w obozie zołnierz podolski będzie, tim trudniei ratunku stamtąd spodziewacz ssię mozemi. Pokornie thedy y po drugie prosiemi aby tha nassa prozba mieiscze u wm nassego mcziwego pana miała, y ustnie z wmczią ichmcziom panom Piotrowi Piaseczkiemu y Marcinowi Radeczkiemu braczi nassi odniescz zleczilismi, obieczuiącz tho wm is czo iedno łaski i uczinnosczi wmczi w tei mierze poznami, tho ku dobremu oyczizni y spokoinemu iey bydz prziznawsi za tho wmczi nassemu mcziwemu panu zawse słuzicz będziemi. Oddawami przithem po drugie nasse braterskie sluzbi w mcziwą łaskę wmczi. W. Kamienczu na ziezdzie y zebraniu nassim w roki ziemskie kamienieczkie die 2 february, a⟨nn⟩o 1594.

J s strony angary kthore czierpiemi od zołnierzow zleczilismi ichm panom braczi nassi z wmczią mowicz y łaski uzicz wm, aby ssię themu wczas zabiezało.

Wmczi nassego m. pana braczia a słudzi powolni, urzedniczi zyemsczi y riczerstwo woiewodstwa podolskiego na rokach w Kamyenczu zgromadzeni.

⟨Adresa :⟩ Iasnie wielmoznemu panu panu Ianowi Zamoyskiemu z Zamosczia canczlerzowi, hetmanowi wielkiemu koronnemu, ⟨belsk⟩iemu, malborskiemu, miedzi⟨rzeckiemu⟩, derptskiemu etc etc. staroscie, ⟨naszemu milos⟩cziwemu panu y bratu nalezi.

AGW—AZ, 705. Original. ASB—MP, r. 24, c. 482.

Preaputernice milostive domnule cancelar. Recomandăm stăruitor slujbele noastre frăţeşti milostivei graţii a domniei tale, domnul nostru milostiv etc.

Angariile mari şi daunele nemăsurate pe care le suferim acum (în absenţa m.s. regelui[1]) din pricina năvălirilor oamenilor din Moldova în cete destul de mari ne silesc să facem cunoscut domniei tale ceea ce se întîmplă cu noi şi ne face să solicităm prin rugăminţile noastre ajutorul domniei tale. Căci mulţi dintre noi, cetăţeni ai acestei ţări, abia mai putem suferi în timpul acesta stricăciunile mari din pricina deselor pustiiri şi arderi ale bunurilor noastre din această ţară, şi avem multe omoruri de fraţi de-ai noştri în casele noastre. Ba mai mult, aceasta se întîmplă cu complicitatea domnului Moldovei însuşi[2]. Lucru ce, deşi nu ni se întîmplă

fără știrea dumnealui domnului staroste al Cameniței[3], căci el este atît de vigilent în acel loc încît nu pregetă să ne dea la timp de știre și nouă celorlalți despre orice primejdie cît de mică, dar, locuind împrăștiați de el, nu ne putem aduna atît de repede, chiar și numai cîțiva, pe cît de repede se adună dușmanul, care, făcînd tonoasa, se retrage. Iar dumnealui domnul staroste, care, avînd cel mai repede știință despre aceasta, ar putea să-i respingă, nu poate face aceasta din pricina încetei adunări a oamenilor (căci cu ai lui nu poate face față). Prin urmare, am socoti că cel mai folositor mijloc pentru împiedicarea acestei destrăbălări și pentru păstrarea liniștii publice ar fi ca dumnealui domnul staroste să poată avea acum, pe lîngă o asemenea vigilență a sa, și putere pentru o grabnică respingere a unui dușman atît de stăruitor și de iute, ceea ce nu se poate face fără mercenari. Dar avînd în vedere că această cheltuială pentru podoaba Republicii și a păcii și pentru trebuința noastră ar fi mare, te rugăm stăruitor pe domnia ta, domnul nostru milostiv, să binevoiești să repartizezi dumnealui domnului staroste o roată de cel puțin 150 de călăreți și să-i ceri, prin rugămințile domniei tale, să o primească, fără să ții de loc seama de hotărîrea dietei, care interzice să se dea domnilor staroști roate atunci cînd ne-am aștepta să avem o pace oarecare din partea acestui dușman. Acești mercenari însă să fie întreținuți din venitul tîrgului, al pădurilor și din leafă de la noi, din averile noastre, fără a atinge și a supăra pe cineva. Căci dacă nu vom cîștiga pe domnul staroste prin această întărire și putere, ne temem ca, nemairăbdînd noi o atît de mare pricină ce ni se dă, să nu ajungem la ceva rău, deci ca dușmanul să nu pretindă că am tulburat pacea. Ceea ce supunem totul serioasei și înțeleptei domniei tale judecăți. Căci dacă acum nu ne putem aștepta la un ajutor de la mercenarii Podoliei, din pricina încetei lor adunări, cu atît mai greu ne putem aștepta la un ajutor de acolo pe urmă, cînd se vor afla în tabără. Deci ne rugăm plecat și pentru a doua oară ca această cerere a noastră să-și găsească loc la domnia ta, domnul nostru milostiv, și am recomandat domnilor Petru Piasecki și Martin Radecki, frații noștri, să spună aceasta verbal domniei tale, făgăduind domniei tale că orice semn de îndurare și de bunăvoință îl vom cunoaște din partea domniei tale îl vom recunoaște că este spre binele patriei și al liniștii ei și vom sluji pentru aceasta totdeauna domniei tale, domnul nostru milostiv. Cu aceasta, încredințăm din nou slujbele noastre frățești milostivei grații a domniei tale. În Camenița, la congresul și adunarea noastră la sesiunea curții provinciale a Cameniței, *în ziua de 2 februarie anul 1594*.

În ceea ce privește angariile ce le suferim din partea soldaților, am recomandat dumnealor domnilor frați ai noștri să vorbească cu domnia ta și să apeleze la bunăvoința domniei tale ca să se înlăture aceasta din timp.

Ai domniei tale, domnului nostru milostiv, frați și slugi plecate, dregătorii tribunalului provincial și nobilii de arme din voievodatul Podoliei, adunați în sesiune în Camenița.

⟨Adresa :⟩Preaputernicului domn, domnului Ioan Zamoyski de Zamość, cancelar, mare hatman al Coroanei, staroste de Bełz, Malbork, Międzyrzec, Dorpat etc., domnului și fratelui nostru milostiv se cuvine.

---

[1] Plecat încă din 1593 în Suedia, unde a fost încoronat ca rege după moartea, în 1592, a tatălui său, Ioan al III-lea.

[2] Aron, în a doua sa domnie (1592—1595).

[3] Ioan Potocki.

INSTRUCȚIUNILE LUI STANISLAV GULSKI, SOL LA POARTĂ

Scopul soliei: reînnoirea tratatului; obținerea pentru Polonia a Moldovei sau, în caz de refuz, asigurarea că nu va fi numit în ea domn un turc; obținerea unor cetăți de la frontiera Ungariei; înlocuirea lui Sigismund Báthory și a lui Mihai Viteazul; ținerea în frîu a cazacilor; mutarea tătarilor de la Tighina și Cetatea Albă și așezarea în locul lor a polonilor; oprirea tătarilor de a trece prin Polonia în Ungaria sau de a face incursiuni de pradă pe teritoriul polon; reducerea tributului Moldovei; reîntoarcerea la această țară a Ismailului și Ciubărciului; uciderea pretendenților domnești; interzicerea venirii ceaușilor în Moldova, fără misiune oficială; iertarea hanului Gazi Ghirai.

Instructia panu halickiemu possłowi k.i.m. wielkiemu do Turek dana.

Poseł nasz będzie się co rychley pospieszał, aby na dworze cessarza tureckiego był pierwey niz na woynę wyiedzie, albo woyska wyśle, zeby przed iego przyiazdem nie stał się zaciąg iaki w woynie przez cessarza, ktoryby był ku szkodzie y niebespiecznemu Korony tey.

W postępkach wszystkich y caeremoniach ma się wedle starego zwyczaiu zachować, iako zdawna inni wielcy posłowie, nic nie ponizaiąc w osobie swey dostoienstwa naszego.

Na pierwszey audientiej u bassy wielkiego y u cessarza ma powiedzieć, iz my wiedząc o starozytney przyiazni przodkow naszych krolow polskich z przodkami iego y wyrozumiawszy z posłancow naszych Rembowskiego y potym Ostrowskiego, ze tey przyiazni iest cessarz wdzięczen, tedysmy onego wielkim posłem posłali ku odnowieniu przyiazni, ktorą my chcemy aby miedzy nami stateczna, sczera y nieodmienna była. Przeto ze rozumiemy, iz coby do tego nalezało, rad to cesarz jegomcz pozwoli, y tak iako my chcemy, sczerą i wieczną przyiazń z nami mieć będzie chciał. O czym ze się wedle zwyczaiu zniesie z panem bassą. W rozmowie potym z bassą ma przełozyć, zesmy od wielu byli do przyiazni wezwani, ktorzy nas wielkiemi rzeczami potykali, wielkie summy na kazdy rok podawali y o prowincie niektore nie rozeszłoby się było, siła urągania mamy ze z cesarzem iegomczią pokoy dzierzemy. Powiedali ze z strony cessarza poty tylko pokoy miał bydz dzierzan, pokiby ostatka ziemie węgierskiej nie zwoiował, a daley sąsiadem Polsce zostawszy, ze na onę oburzy się, przekładaiąc ze turecki narod chciwy panstw iest y nienaszycony, wymiataiąc na oczy i wołoską ziemię, ze była pod mocą i zwierzchnoscią krolow polskich, a ze gdy krol Polski zaras z iedną stroną z Niemcy w Prusiech, z drugą z Moskwą woynę miał, przodek cessarski na nię nastąpił. Iakosz są u nas y pisma o tym y pełna skrzynia przywileiow holdem ziemie woloskiej dawnych. Naprzod Kazimierz krol, będąc temi woynami zabawiony, dozwolił był woiewodzie wołoskiemu postąpić holdu cessarzowi tureckiemu czerwonych złotych dwa tysiąca, aby był pokoy miał. Potym wzdy iednak z Polski woiewodowie tam bywali, az nakoniec poczeli łotrzykowie dusmanowie przekupować, za czym ta ziemia wniwecz się obrociła y w upadku iey, gdy ią zboycza Cygan osiadł był, ratowalismy ią i uspokoili po kłotni, ktora była tam przez cały rok, ze y dusmanowie, Aaron y Rozwan, nakoniec smieli kusić się dobywać zamkow Tehyny i Białogrodu, czym rozgniewalismy insze sasiady. Dom

osmanski wielkiego umysłu iest y nie nowina mu panstwa wielcy monarchowie, Alexander i Rzymianie, nie tylko te do ktorych mieli słusznosć przyiaciele ich, ziemie im wraczali, ale y zgoła darowali. Niechby tedy cessarz pokazał do swiatu, ze takiej ceny u niego są przyiaciele y tę ziemiczę przy nass zostawił, za ktorą sławą i przykładem wszyscy przyznaią to, ze iest panem sczerym, przyiacioły miłuiączym y zatym kazdy do iego przyiazni ubiegać się będzie y tym bedzie moznieiszym i sławnieiszym.

Druga. Poseł nasz poda, ze miedzy krolmi polskimi a węgierskimi powinowacztwa bywały y krolowie polscy trzech w Węgrzech krolowali, takze tez dwa z Węgier w Polsce, za wolnem obraniem stanow, y krolowie węgierscy z Polski zony miewali. Zatym zamki i miasta niektore przy granicy w tym sąsiedztwie tych ziem, ktore prawem nalezą do Polski, Węgrowie pozadzierzili. Iakoz y cessarz tak rok do nass pissał o Muchacu y Huscie, ustępuiąc nam tego, a słusznie, bo Theodor Choriatowic, podolskiey ziemie xiązę, ten tam Muchacz z przyległosciami y z innemi zamki dzierzał, ktory był bratem stryiecznym krola Iagiella. Więc iest y ziemia spiska, ktorey połowiczę my, a połowiczę iescze Węgrowie dzierzą. Ządamy tedy abysmy zatrudnieni nie byli w tym y zeby tam woysk cessarz nie possyłał y ku granicy naszey daley nie woiował. Na to się oglądamy, iz chcąc wieczną przyiazń wieść y z potomkami naszemi z cesarzem y z potomkami iego, nie zyczylibysmy aby przyczyna iaka miała bydz do zwad, a w sąsiedztwie trudna to, aby bek albo sędziak cesarzow nie miał się o co powadzić z starostą naszym. A zatym to bywa, ze panowie się za to uymuią y ztąd woyny roslą. Otoz y w siedmigrodzkiey ziemi y indzie w sąsiedztwie, gdzieby było trzeba aby cesarz zostawił ludzie dobre, chrzesciany, wierne sobie, ktorzyby w posrzodku będąc przyiazń miedzy nami pomnazali, wolne drogi posłom y kupcom i bespieczne zachowali.

Trzecia. Wie cessarz iakie szkody Kozacy i panstwom naszym y panstwom cessarza czynili. Porazeni są po dwa kroć od częsci woyska naszego, chorągwie panow postronnych, z ktoremi mieli porozumienie, pobrane, działa takze, wodzowie poymani y na gardle karani. Trzeba tego strzec, aby łotrostwo to nie smogło się drugi raz y pokoy, puszty nie będą bez nich, tam nie będzie. Zbiegaią się lotrowie ze wszech ziem, tak chrzescianie wywołancy od nass, Moskwa, Wołosza, iako y mussulmani, a do nich przybywa tych, co ie Tatarowie woiuią niemało, gdzy wzystko czym się zywić maią potraciwszy, tam tez sobie chleba szukuią. Przeto trzeba, zeby te tam kąty spokoyne były y mieisca puszte osiadali, azeby poddani nasi w tym przeszkody nie mieli, y zeby Tatarowie u Białogrodu y Tehiny nie mieszkali, bo z tych naiwiętsza szkoda, gdy tam spokoynie nasi gospodarni ludzie y kupcy siedzieć będą, za tym handle z ludzmi cesarskiemi więtsze poydą y cła przybędzie cessarzowi. Sąć iasne pisma o granicach, gdy iescze Tehynią y Białogrod dzierzeli Wołosza przedtym niz to Baiazet cessarz opanował, y za sławnego cessarza Solimana od pasi owiec y innych bydeł poddanym koronnym płaczono.

Czwarta iest, iz za zasłoną przyiazni cesarzow tureckich, czarowie tatarscy zwykli na ubespieczone przyległe ziemie nasze wpadać, ludzie w niewolą brać, drugie bić, palić, trzody bydeł y owiec, stada klac zabierać, a zaraz zaś uchodzić, iako tez Kozacy czynią, ze ich w ziemi naszey dogonić nie podobna. A tak zeby iuz daley tego na potym nie czynili. Bo w tym opowiadamy się ze gdziekolwiekby zboycy nasi byli, woyska

nasze szukać ich będą. I tak trzy lata za ubespieczeniem przyiazni y od czara y tim więcey od cessarza Amurata, oyca cesarskiego, drogę sobie do Węgier przez kąt ziemie naszey nalezli y szkody nam y poddanym naszym poczynili. Woiował Soliman cesarz w Węgrzech, chodzili mu na pomoc Tatarowie, a ziemie naszey nie dotykali się. Nie iest to przyiazn przez ziemię czyię drogi sobie otwierać, iako gospodarzowi skrzynkę albo komorę iego. A tak zeby y to na potym nie bywało.

Te rzeczy będzie się starał poseł nasz aby otrzymał y wszelakiej pracze y pilnosci do tego przyłozy. Iesliby tych rzeczy, albo ktorych z nich otrzymać nie mogł, tedy niech powie ze nie ma tego roskazania od nass, aby przyiazń miał rozrywać, y zesmy dufali odprawuiąc go iz te rzeczy słuszniesmy mieli otrzymać. A tak acz od Porty cessarskiej z przyiaznią odiedzie, nie z nieprzyiaznią, iednak to co od nas odnosił, aby cessarzowi i bassom pamiętno na potym było.

Jesliby nam cessarz turecki wołoskiey ziemie ustąpić nie chciał, tedy na tym stanąć moze aby w Wołoszech nigdy bassa stawion nie był, ale zeby był chrzescianin podany od nass, ktoryby dań cessarzowi płacził taką, iako Alexander za Solimana dawał, bo to wynoszenie tych dani ziemię zniszczyło y zatym ostać się nie będzie mogła, a za znośną danią ozyć moze, y na potym odzierzeć się za zasłoną naszą z iednę, a cesarską z druga stronę, nie tak iako przedtym to Węgrowie, to kozackie łotrostwo nadchodzili na nią y posiadali ią. A co po ziemi? Ludzi ktorych iusz tam niemasz, stad koni, owiec mało, bydeł nie tak wiele, pustkami pewnie stać będzie.

Tego tez ma przestrzec poseł aby w tituł cesarza tureckiego w liscie przymiernym nie kładziono: Dominus camporum Oczakowiensium, co iakoś irrepsit za pana halickiego nieboszczyka, y o niebudowanie zamkow, co iest w paktach za pana Zborowskiego, naonczas castellana woynickiego, a w przednich niemasz y w Sulimanowych. Czym ma allegować.

Doyrzy tez, aby w liscie przymiernym cessarskim nas pisano patyscha, co znaczy pana samowładnego, a mysmy z łaski bozey rowni są cessarzowi tureckiemu y ani iemu, ani zadnemu na swiecie nie hołduiemy. Ma tez domawiać się aby Szmil nowo zbudowany na gruncie wołoskim, a potym od Aarona spalony, stawion znowu nie był, ale z gruntem y z ludzmi, ktorzy tam zbiegli z Wołoch, do ziemie wołoskiey przywrocony, gduz w takiey pustyni, ktora iest w Wołoszech, moze inni ziemia osadzać się. A tam będąc na Szmaile, rozboie czynili kupcom y w ziemi wołoskiey szkody.

Takze aby cessarz nie oddawał Tatarom Czuburczy, a przy Wołoszech zostawił ją. Bo y do Wołoch nalezy, y w takiej bliskosci szkodyby w ziemi naszey czynili, y aby kazał przyległym begom y sędziakom granic wołoskich nie wzruszać, ale zeby wedle dawnych znakow zachowali się, aby tim richley ludzie osiadali y nie trwozyli się.

Dla teyze przyczyny, aby dusmani, ktorzy sie hospodarzykami zowią, chowani u Porty cessarskiey nie byli, ale karani. Bo trwoząc się inni, nigdy ta ziemia dobrze nie osiędzie.

Czaussowie tez tam znadz zwykli iezdzić nie posłani y bez poselstwa y listow cessarskich, aby iedno co u hospodarow podarkow wymagali y nędzili ich, y temu aby drogę zagrodzono poseł nasz postara się.

Przy tych rzeczach opowie tez cessarzowi y bassey wielkiemu, iz czar tatarski Kazigierey obraził nas, szkody w ziemi naszey nad przymierze czyniąc. Iednak iz ziachawszy sie z hethmanem y kanclerzem wielgim

naszym, przeprosił nas y obiecał się nam inaczey zachować y dlategosmy go w łaskę przyięli, y ze słyszelismy ze cesarz obruszył się nań, kazalismy za nim się przyczynić do cessarza, aby go w łaskę przyiął, rozumieiąc ze iako się godzi cesarzowi zachowa się. Do tego przydaiąc aby cesarz roskazał mu zeby na potym nie wazył się do ziemie naszey wchodzić albo wsyłać. Bo pewnie iesliby to ucynił, będą go woiskza nasze szukać tam gdziekolwiek będzie.

Te wszystkie rzeczy ma iako naciszey poseł nasz sprawować y z nikim o nich krom z kimby nalezało communicować, a zwłascza tego przestrzegać aby przez posła angielskiego, albo weneckiego, albo kogo innego rossławione po swiecie nie były. Kupiami i handlami bawić się nie ma, co snadz inni posłowie y przedtym z niesławą koronną czynili.

AGW—LL, 27, f. 59—61. Copie. ASB—MP, r. 6, c. 485—490.

Instrucţiunile date domnului de Halici[1], sol mare al m.s. regelui în Turcia.

Solul nostru se va grăbi cît mai repede ca să fie la curtea împăratului turcesc înainte ca acesta să plece la război sau să-şi trimită oastea, ca înainte de sosirea sa să nu se facă de către împărat vreo înrolare pentru război[2], care ar fi spre paguba şi primejdia acestei Coroane[3].

În toate acţiunile şi ceremoniile are să se comporte după vechiul obicei, precum de demult alţi soli mari, fără a înjosi cu nimic în persoana sa demnitatea noastră.

În prima audienţă la marele paşă[4] şi la împărat[5] urmează să spună că noi, ştiind despre străvechea prietenie a înaintaşilor noştri, regii Poloniei, cu înaintaşii săi şi înţelegînd de la trimişii noştri Rembowski şi apoi Ostrowski că împăratul este binevoitor acestei prietenii, l-am trimis pe dînsul ca sol mare pentru a înnoi prietenia, pe care noi o dorim să fie între noi statornică, sinceră şi neschimbată. Pentru că înţelegem că ceea ce s-ar cuveni pentru aceasta, m.s. împăratul va îngădui cu plăcere, şi aşa precum dorim noi, tot aşa va dori şi el să aibă cu noi o prietenie sinceră şi veşnică. Despre care lucru se va înţelege după obicei cu domnul paşă[4].

Apoi în discuţia sa cu paşa [4] are să-i spună că noi am fost chemaţi de către mulţi la prietenie cu ei, care ne-au întîmpinat cu lucruri mari, ne-au dat mari sume în fiecare an şi nu le-ar fi păsat de unele provincii. Primim o mulţime de săpuneli, fiindcă ţinem pace cu m.s. împăratul. Ne-au spus că din partea împăratului pacea va fi ţinută numai pînă atunci, pînă cînd va cuceri restul ţării Ungariei, apoi, devenind vecinul Poloniei, se va ridica asupra ei, spunîndu-ne că poporul turc este lacom de stăpîniri şi nesăţios. Îi va băga în ochi şi ţara Moldovei, că a fost sub puterea şi suzeranitatea regilor poloni, dar că atunci cînd numai ce regele Poloniei a avut război pe de o parte cu germanii în Prusia[6], iar pe de alta cu Moscova, înaintaşul împăratului a venit asupra ei. Într-adevăr sînt la noi şi scrisori despre aceasta şi un dulap plin de vechi privilegii, cu omagiul ţării Moldovei. Mai întîi regele Cazimir[7], fiind ocupat cu aceste războaie, a fost îngăduit voievodului Moldovei[8] să dea drept omagiu împăratului turcesc două mii de zloţi roşii, ca să aibă pace. Pe urmă însă au fost aşezaţi acolo voievozi din partea Poloniei, pînă cînd, în sfîrşit, au început lotrii duşmani[9] s-o precupeţească, din care pricină s-a distrus această ţară şi în decăderea ei, cînd a fost pus mîna pe ea un tîlhar ţigan[10], am scăpat-o şi am liniştit-o după cearta care a ţinut acolo un an întreg. Căci duş-

manii[9], Aron și Răzvan, la urmă au îndrăznit să încerce să ia prin asalt cetățile Tighina și Cetatea Albă, prin care fapt am mîniat alți vecini. Casa osmană este de o mare înțelepciune și nu-i o noutate pentru ea că mari monarhi, Alexandru[11] și romanii, n-au dat prietenilor lor înapoi numai țările la care aceștia aveau dreptul, ci din capul locului le-au și dăruit țări. Să arate deci lumii împăratul că prietenii au la el o asemenea valoare și să ne lase nouă această țărișoară[12], pentru care slavă și pildă să recunoască toți că este un domn sincer, care se îndură de prieteni, și prin aceasta fiecare va solicita prietenia lui, și el va fi cu atît mai puternic și mai slăvit.

Al doilea. Solul nostru va spune că între regii poloni și cei maghiari au fost legături de rudenie și trei regi poloni au domnit în Ungaria, la fel și doi din Ungaria în Polonia, prin libera alegere a stărilor, și regii maghiari au ținut soții din Polonia. Ca urmare, unele cetăți și orașe de la graniță, din această vecinătate a acestor țări, care de drept aparțin Poloniei, le-au stăpînit ungurii. După cum și împăratul[13] ne-a scris înainte de un an despre Muncaci și Hust, cedîndu-le nouă, și cu drept cuvînt, deoarece Teodor Coriatovici, cneazul țării Podoliei[14], a stăpînit acel Muncaci cu împrejurimile sale și cu alte cetăți, care a fost văr primar cu regele Jagiełło[15]. Mai este și țara de Spiš, din care jumătate o stăpînim noi, iar jumătate încă ungurii. Cerem deci să nu fim împiedicați într-aceasta și ca împăratul[16] să nu trimită oștile sale acolo și să nu mai bată cu război spre granița noastră. Avem în vedere că, vrînd să ținem noi și cu urmașii noștri prietenie veșnică cu împăratul și cu urmașii săi, n-am dori ca să fie o pricină ceva pentru certuri, iar în vecinătate este greu ca un bei sau un sangeac de-al împăratului să nu se certe pentru ceva cu un staroste de-al nostru. Ca urmare, se întîmplă că domnii se întărîtă, și de aici se nasc războaiele. Ei bine, și în țara Transilvaniei și aiurea în vecinătate[17], ar trebui ca împăratul să pună oameni buni, creștini, credincioși lui, care, fiind la mijloc, să sporească prietenia dintre noi și să păstreze drumurile libere și sigure pentru soli și pentru negustori.

Al treilea. Împăratul știe ce pagube au făcut cazacii atît statelor noastre cît și statelor împăratului. Au fost înfrînți de două ori de către o parte din oastea noastră, au fost luate steaguri de-ale domnilor străini, cu care au avut înțelegere, la fel și tunuri, au fost prinși comandanții lor și au fost pedepsiți cu capul. Trebuie păzit ca această tîlhărime să nu se întărească a doua oară, și pace va fi acolo și pustietăți nu vor fi fără ei. Se adună acolo lotri din toate țările, atît creștini proscriși de la noi, moscoviți, moldoveni, cît și musulmani, iar la ei vin cei pe care tătarii îi bat mult cu război, căci, pierzînd totul cu ce să trăiască, își caută tot acolo pîinea. Trebuie, prin urmare, ca acele meleaguri să fie liniștite și ca locurile pustii să fie colonizate, ca supușii noștri să n-aibă pagube din această parte; și ca tătarii să nu locuiască la Cetatea Albă și la Tighina, căci de la ei vine paguba cea mai mare. Cînd oamenii noștri, gospodari și negustori, vor sta liniștit acolo, și vămile cuvenite împăratului vor fi mai mari de pe urma acestui negoț cu oamenii împăratului. Sînt scrisori clare cu privire la hotare, cînd încă Tighina și Cetatea Albă le stăpîneau moldovenii, mai înainte de a pune stăpînire pe ele împăratul Baiazid[18], și sub slăvitul împărat Soliman[19] s-a plătit supușilor Coroanei pentru pășunatul oilor și al altor vite.

Al patrulea este, că sub vălul prieteniei împăraților turci, hanii tătari obișnuiesc să năvălească asupra țărilor noastre vecine cu ei și liniștite

să ia oameni în robie, iar pe alții să-i ucidă, să ardă, să răpească cirezi de vite, turme de oi şi herghelii de iepe, şi să fugă îndată, aşa cum fac şi cazacii, că nu pot fi ajunşi din urmă în ţara noastră. Şi aşa, ca mai departe să nu mai facă aceasta. Căci ne pronunţăm că oriunde s-ar găsi tîlharii noştri, oştile noastre îi vor căuta. Aşa acum trei ani în urmă, avîndu-şi asigurată prietenia şi din partea împăratului, şi cu atît mai mult din partea împăratului Amurat[20], tatăl împăratului, şi-au găsit drumul în Ungaria printr-un colţ al ţării noastre şi ne-au făcut nouă şi supuşilor noştri daune[21]. Şi împăratul Soliman[19] s-a războit în Ungaria şi i-au mers în ajutor tătarii, dar nu s-au atins de ţara noastră. Aceasta nu este prietenie, să-ţi deschizi drum prin ţara cuiva, ca şi gospodarului lada sau cămara lui. Astfel , ca şi aceasta să nu aibă loc în viitor.

Aceste lucruri va stărui solul nostru să le obţină şi va depune pentru aceasta toată osteneala şi strădainţa sa. Dacă nu va putea obţine aceste lucruri sau unele din ele, atunci să spună că n-are poruncă de la noi să rupă prietenia, şi că am nădăjduit, trimiţîndu-l, că vom obţine aceste lucruri drepte. Şi aşa, deşi va pleca de la Poarta împărătească cu prietenie, nu cu duşmănie, totuşi ca cele ce le-a spus din partea noastră să le ţină minte după aceea împăratul şi paşalele.

Dacă împăratul turcesc n-ar vrea să ne lase ţara Moldovei, atunci poate conveni ca nicicînd să nu fie pus un paşă în Moldova, ci să fie dat de către noi un creştin care să plătească împăratului aceeaşi dare, pe care a dat-o Alexandru[22] pe timpul lui Soliman[19], căci această sporire a acestor dări a ruinat ţara şi prin urmare nu se va putea întrema, în timp ce printr-o dare suportabilă poate să renască şi apoi să prospere sub vălul nostru, pe de o parte, şi sub cel al împăratului, pe de alta, iar nu aşa cum mai înainte, cînd ungurii, cînd tîlhărimea căzăcească au năvălit asupra ei şi au pus mîna pe ea[23]. Şi ce-i prin ţară? Oamenii, care nu mai sînt acolo, herghelii de cai şi turme de oi puţine, vite nu aşa de multe; va ajunge de bună seamă o pustietate.

Solul va păzi de asemenea ca în titulatura împăratului turcesc din tratat să nu se treacă *Stăpîn al cîmpiilor de la Oceakov*, lucru ce *s-a strecurat* pe timpul domnului de Halici[24], răposatul, şi să nu se construiască cetăţi, lucru ce există în pactele din vremea domnului Zborowski[25], pe atunci castelan de Wojnicz, iar în cele anterioare nu există, şi nici în cele de la Soliman. În care scop urmează să le arate, ca dovadă.

Va remarca, de asemenea, ca în textul împărătesc al tratatului să ne scrie pe noi „padişah", ceea ce înseamnă domn autocrat, căci noi sîntem, din mila lui Dumnezeu, egali împăratului turcesc şi nu sîntem vasali nici lui şi nici nimănuia in lume.

Va cere, de asemenea, ca Ismailul, nou-construit pe pămînt românesc şi apoi ars de Aron[26], să nu fie ridicat din nou, ci să fie restituit ţării Moldovei cu pămîntul şi cu oamenii care au fugit acolo din Moldova, deoarece în asemenea pustietate, care este în Moldova, se poate popula cu ei ţara. Iar stînd acolo, în Ismail, au făcut prădăciuni negustorilor şi în ţara Moldovei pagube.

De asemenea, ca împăratul să nu dea tătarilor Ciubărciul, ci să-l lase la Moldova. Aceasta, pentru că pe de o parte el aparţine Moldovei, iar pe de alta că, în asemenea apropiere, tătarii ar face daune în ţara noastră, şi ca împăratul să poruncească beilor şi sangeacilor vecini să nu calce graniţele Moldovei, ci să se poarte după vechile semne de hotar, ca oamenii să se aşeze cu atît mai repede şi să nu se teamă.

În aceeaşi pricină, ca duşmanii, care se cheamă domnişori, să nu fie ţinuţi la Poarta împărătească, ci să fie pedepsiţi, căci această ţară, temîndu-se de ei, nicicînd nu se va putea aşeza bine.

Ceauşii, de asemenea, obişnuiesc să meargă acolo, nu ca trimişi, şi fără solie şi cărţi împărăteşti, ci numai pentru a cere daruri de la domni şi a-i împila. Şi acestui fapt solul nostru va căuta să-i îngrădească drumul.

Pe lîngă aceste lucruri, va mai spune împăratului şi marelui paşă că hanul tătăresc, Gazi Ghirai[27], ne-a jignit, făcînd daune în ţara noastră[28], împotriva tratatului. Totuşi, deoarece întîlnindu-se cu hatmanul şi marele nostru cancelar[29], ne-a cerut iertare şi ne-a făgăduit să se poarte altfel, de aceea l-am primit în graţia noastră, şi fiindcă am auzit că împăratul s-a supărat pe el, am poruncit <solului> să intervină pentru el la împărat ca să-l primească în graţia sa, înţelegînd că se va purta cu împăratul după cum se cuvine. Adăugînd la aeasta, ca împăratul să-i dea poruncă să nu mai îndrăznească să intre sau să trimită în ţara noastră, căci dacă ar face aceasta, de bună seamă că oştile noastre îl vor căuta oriunde va fi.

Toate aceste lucruri solul nostru are să le îndeplinească cît mai pe tăcute şi să nu comunice despre ele cu nimeni, afară de cu cine s-ar cuveni, şi mai ales să păzească ca ele să nu fie împrăştiate în lume de ambasadorul Angliei sau de cel al Veneţiei. N-are să se ocupe cu mărfuri şi cu negustorii, ceea ce evident au făcut alţi soli mai înainte, spre ruşinea Coroanei[30].

---

1 Stanislav Gulski, castelan de Halici, staroste de Bar.
2 Aluzie la chemarea tătarilor în ajutor.
3 Regatul Poloniei.
4 Marele vizir: Damad Ibrahim paşa (1596—1597).
5 Mehmed al III-lea (1595—1603).
6 Cavalerii teutoni.
7 Cazimir (1447—1492), fiul lui Vladislav Jagiełło.
8 Petru Aron (1451—1452, 1454—1455, 1455—1457).
9 În textul polon: dusmanowie.
10 Aluzie la Ştefan Răzvan.
11 Macedon.
12 Moldova.
13 Rudolf al II-lea (1576—1612).
14 Pînă la 1392—1393.
15 Vladislav Jagiełło, regele Poloniei (1386—1434).
16 Sultanul.
17 Aluzie la Ţara Românească, la Mihai Viteazul.
18 Baiazid al II-lea (1481—1512).
19 Soliman I Magnificul (1520—1566).
20 Murad al III-lea (1574—1595).
21 Aluzie la trecerea în 1594 a tătarilor prin Polonia în Ungaria în ajutorul turcilor.
22 Lăpuşneanu (1552—1561; 1564—1568).
23 Aluzie la ocuparea ţării de Sigismund Báthory prin Ştefan Răzvan şi la prădăciunile cazacilor din 1595.
24 Este vorba de Ioan Sienieński, castelan de Halici şi sol la Poartă, şi de tratatul reînnoit de el în 1577 şi publicat de M. Mehmet, *op. cit.*, p. 127—128.
25 Petru Zborowski, sol la Poartă, şi tratatul reînnoit de el în 1568; vezi nr. 152—155.
26 La sfîrşitul anului 1594 de trupele lui Aron de sub comanda lui Răzvan.
27 1588—1596; 1596—1608.
28 Cu prilejul trecerii sale prin Polonia în Ungaria, în 1594.
29 Ioan Zamoyski; întîlnirea de la Ţuţora din 1595.
30 Răspunsul sultanului, la P. P. Panaitescu, *Documente* ..., p. 29—36 (cu anul greşit însă 1596, în loc de 1597).

INSTRUCŢIUNILE LUI IOAN FELIX HERBURT, SOL LA POARTĂ

Va cere ca hanul să nu plece şi să nu se întoarcă de la război prin Polonia. Regele va trimite acestuia darurile anuale. El pleacă acum în Suedia şi cere sultanului să păstreze prietenia faţă de Polonia în timpul absenţei sale. Solul va pleda pentru satisfacerea obiectivelor soliei din anul precedent. Printre altele, va cere ca în Moldova voievozii să fie daţi de regii Poloniei şi ca tributul acestei ţări să fie redus.

Instructia Ianowi Sczesnemu Herburtowi, posłowi do Turek k.i.m. w Warszawie dnia 8 maia roku 1598 dana.

Będzie się do Constantinopola pospieszał, aby i cesarza tureckiego y czara tatarskiego ruszenie mogł poprzedzić. A tam przyiachawszy u wiser basse ma bydź naprzod wedle zwykłego obyczaiu, potym y cessarza. Naprzod powie ze od tey rzeczy ktorey naprędzey trzeba zabiegać poczyna. Iz czar tatarski poiedzie na posługę cessarza jego m. tureckiego, aby ani przez ziemię naszę, ani nazad przez nię się nie wraczał, ani blisko granic naszych nie chodził y nigdy potym tez tego nie czynił, boby zatym wielka obraza y rozrzewnienie poddanych iego k. mczi bydź musiało. A tak aby cessarz jego m. turecki z roskazaniem swem do niego co rychley posłac raczył. Ze w takowey teraz porze są rzeczy miedzy nami a czarem, iz od Cocory posłał do nas posła, opowiadaiąc ze chciał wedle pact powinnosci swey przeciwko nam y Koronie dosyć czynić, a żądaiąc abysmy na upominki pozwolili. To iego upominanie się upominkow obraziło barzo poddane nasze. Ukazowali iako wiele po trzy kroć w panstwach naszych szkod uczynił, takze o pomstę nas z płaczem prosili, azebysmy mu upominkow nie posyłali. Iednak my dla cesarza jegomczi przyiazn y pokoy z nim zadzierzemy y upominki roczne poślemy, tylko aby za dawnieiszy czas nie upominał się ich, poniewaz ze za szkodami ktore przyczynił, barziey na niełaskę y kązń niz na dary był zasluzył. Niech tedy iuz odtąd przyiazn będzie z nim, a niech będzie z strony iego stateczna, zeby y on y Tatarowie zadnych szkod daley nie czynili. Bo gdzieby uczynili, gdziekolwiek będą szkodnicy nasi y poddanych naszych woyska nasze ich szukać będą, y nie tylko za Dniepr, aleby nadaley do nich poydą.

I Kozaczyć i w ziemie nasze y cessarza jegomczi tureckiego y czarską wpadaią y szkody czynią, a prędkoscią zbywaią. Takze y Tatarom łatwie pod przymierzem szkodę uczyniwszy, prędko nim ludzie nasi ich dość mogą, uiechać. Ale to im nie pomoze, bo potym w domach ich będą szukać. Trzeba tedy aby nie słowy tylko y pismem, ale rzeczą samą czar pokoy zachował y powinnosci swey przeciwko nam dosyć czynił.

Opowie potym odiazd nasz na czas do krolestwa naszego szwedzkiego za wolą stanow, ktorzy nas z radoscią czekać obiecali y spiski o tym pod przysięgami spisali, wielką nam we wszystkim wdzięcznosć y chęć pokazawszy y to co do spokoynego nas doczekania nalezy, opatrzywszy. Rozumiemy tez ze iako zawdzy tak y teraz do przyiazdu naszego da Bog nie długiego, przyianz przeciwko nam y krolestwu naszemu cesarz jegomcz turecki y na potym wiecznymi czassy statecznie zachowa.

Przystąpi zas do condiciey od nass przez pana halickiego proponowanych y nawiętsze przyczyny legatiey iego tę będą, aby iescze pokosztował iesli ie albo niektore moze otrzymać. Dlaczego przepis instructiey, ktorąsmy byli panu halickiemu dali, pod pieczęcią naszą wydaciesmy ros-

kazali, aby z niej spossob y wywody brał do domagania się tych condiciy. Na ostatek iednak na tem stanąć moze, aby te ktore otrzymal pan halicki y ktore w iego copiej listu cessarza tureckiego są opissane, włozone były w pacta, tak ie concipowawszy iako w reversał włozone są. Albo więc nakoniec zeby o nich przez list cesarski do nas była declaratia dokładnieisza a niz iest w tym liscie, ktory Pirali czauss przyniosł, ktore te są:

1. Aby woiewoda do Wołoch, a iako oni zowią Bogdanu, mianowicie był od nas y potomkow naszych krolow polskich dawany, azeby dalej[1] nie podnoszono nad tę ktora była za Suleimana cesarza.

2. Ze cesarz jegomcz turecki nie ma woiować do Hustu, Mukacza, Kosyc y spiskiey ziemie y indzie w tę stronę ku naszey granicy, gdyz do drugich prawo mamy, a Spisu y teraz połowicę trzymamy. Więc o zachowanie pokoiu i przyiazni idzie, aby w tak bliskiey granicy ludzie nasi z ludzmi cesarza jegomczi nie wadzili się. A tak zeby ie nam zostawił na naszę stronę. Hust choc iest teraz do siedmigrodzkiei ziemie, ze nie dawno za Batorow iuz był od węgierskiej ziemie oderwany.

3. Aby Tatarowie szkod w ziemi naszey nie czynili, ani do niey, ani przez nię na woyny insze y z woien, i pobliz nigdy nie chodzili. Z tym opowiedaniem naszem iako sie wyzey opisało.

4. Zeby te pola ktore są w lisciech Suleimanowych, ze maią nam od owiec płaczić, ktorzyby tam paśli, w pokoiu y od Turkow i od Tatar zostawały, a poddani nasi przeszkody tam nie mieli.

5. Aby w erdelskiej ziemi był zawzdy chrzescianin woiewoda y ziemię tę tam sprawował...

Powie tez panu wiserowi ze dał wpisać w list cessarza jegomczi tureckiego iz poseł nasz zwykle upominki odniosł cessarzowi, tedy aby tego na potym nigdy nie pisał, gdyzesmy my zadnych upominkow cesarzowi jegomczi tureckiemu nie powinni dawać, iako przodkowie nasi nigdy nie byli powinni, tylko sczera y rowna przyiazn była. Iesli witaiąc cesarza poseł dał co, tedy to wolno dać y nie dać, wedle zdania naszego.

Doyrzy tez tego poseł, aby nas pisano patyscha w lisciech cesarskich; azeby w tytut cesarza tureckiego nie kładziono Dominus camporum Oczakoviensium. Ma tedy rzeczy tych pilnie domagać się, y iesli wszystkie albo głownieisze otrzyma, tedy laskę naszę i wdzieczność uzna, co wierze i pilnosci iego poruczamy. Reversałow przymierza dwoch mu powierzamy, iednego w ktorym włozone są te condicie nowe, drugiego we wszystkim wedle starodawnego napissanego. Odda tedy ten albo ow wedłe tego, iako będzie mogł co otrzymać. Gdyz baczemy z tego trzeba, aby z wątpliwoscią cessarza tureckiego o przyiazni naszey ztamtąd nie odiezdzał. A tak ostatek tey sprawy iego wierze ku nam y uprzeymosci ku oyczyznie poruczamy, pewni będąc, ze iako slachcic nic tego nie opusci w czymby nam y oyczyznie iako nalepiey posłuzyć mogł.

Za Achmet bassą silistryiskiem będzieli ządał, moze się przyczynić do cessarza jegomczi tureckiego, aby go do zywota na tym bastwie zostawił.

Takze tez za Pirali czaussem, iesliby go w czym słusznym uzywał o przyczynę do cesarza za sobą albo swemi przyczynić się moze...

AGW—LL, 27, f. 65—66v. Copie. ASB—MP, r. 6, c. 497—500.

Instrucţiunile date din Varşovia, în ziua de 8 mai, anul 1598, lui Ioan Felix Herburt, solul m.s. regelui în Turcia.

Se va grăbi la Constantinopol, ca să poată ajunge înainte de pornirea şi a împăratului turcesc şi a hanului tătăresc. Şi sosind acolo, se va pre-

zenta mai întîi, după datina obişnuită, la paşa vizirul[2], apoi la împărat[3]. Mai întîi va spune că va începe cu acel lucru, care trebuie prevenit cel mai grabnic. Fiindcă hanul tătarilor[4] va pleca la slujba m.s. împăratului turcesc, să nu plece prin ţara noastră, nici să nu se întoarcă înapoi prin ea, nici să meargă aproape de graniţele noastre, şi nicicînd apoi să nu facă aceasta, căci aceasta ar fi cu mare supărare şi iritare a supuşilor m.s. regelui. Şi aşa, ca m.s. împăratul turcesc să binevoiască să trimită cît mai grabnic, cu porunca sa, la el. Că acum lucrurile între noi şi han sînt în asemenea fază, că de la Ţuţora a trimis un sol la noi, spunînd că voieşte să-şi împlinească obligaţia faţă de noi şi faţă de Coroană potrivit pactelor şi cerîndu-ne să-i dăm daruri. Această cerere a sa de daruri a jignit tare pe supuşii noştri. Ei au arătat cît de multe daune a făcut el de trei ori în statele noastre şi ne-au rugat cu lacrimi ca să le îngăduim să se răzbune şi ca să nu-i trimitem daruri. Noi însă, pentru prietenia m.s. împăratului, vom păzi cu el pacea şi-i vom trimite darurile anuale, numai să nu ni le ceară pentru timpul trecut, fiindcă pentru pagubele ce ni le-a pricinuit ar merita urgie şi pedeapsă, iar nu daruri. Să fie deci de acum înainte prietenie cu el şi să fie acest lucru statornic din partea sa, ca nici el şi nici tătarii să nu ne mai facă nici o daună. Căci dacă ar face-o, oriunde s-ar găsi cei ce ne fac stricăciuni nouă şi supuşilor noştri, oştile noastre îi vor căuta şi vor merge la ei nu numai dincolo de Nipru, dar şi mai departe.

Precum cazacii năvălesc şi fac pagube atît în ţara noastră, cît şi în cea a m.s. împăratului şi în cea a hanului, şi scapă prin iuţeala lor, tot aşa şi tătarii, făcînd lesne pagubă, sub scutul tratatului, fug repede, înainte ca oamenii noştri să-i poată ajunge. Dar aceasta nu le va ajuta, căci pe viitor îi vor căuta în casele lor. Trebuie deci ca hanul să păstreze pacea nu numai prin cuvinte şi scrisoare, ci şi prin fapta ca atare şi să-şi împlinească datoria faţă de noi.

Îi va spune apoi despre plecarea noastră pentru un timp în regatul nostru al Suediei[5], cu voia stărilor, care au făgăduit să ne aştepte cu bucurie şi au făcut şi scrisori în această privinţă sub jurămînt, arătîndu-ne în toate o mare recunoştinţă şi bunăvoinţă şi îngrijind de ce se cuvine pînă la întoarcerea noastră cu pace. Socotim deci că m.s. împăratul va păstra în chip statornic, ca întotdeauna, aşa şi acum, pînă la sosirea noastră, va da Dumnezeu nu după mult timp, şi în viitor, în vecii vecilor, prietenia faţă de noi şi de regatul nostru.

Va trece apoi la condiţiile propuse de noi prin domnul de Halici[6], şi obiectivele cele mai importante ale soliei sale vor fi acestea : ca să mai încerce dacă le poate obţine pe toate sau numai pe unele din ele. De aceea am poruncit să i se dea o copie, sub pecetea noastră, după instrucţiunile pe care le-am fost dat domnului de Halici[7], pentru a lua din ele chipul şi argumentele pentru susţinerea acelor condiţii. La urma urmelor însă se poate opri la aceasta, şi anume ca acelea ce le-a obţinut domnul de Halici şi care sînt incluse în copia scrisorii împăratului turcesc, pe care o are asupra sa, să fie trecute în pacte, concepîndu-le aşa cum sînt incluse în acea copie. Sau, în sfîrşit, să ni se dea despre ele, printr-o scrisoare împărătească, o declaraţie mai precisă decît ceea ce se află în acea scrisoare, pe care a adus-o ceauşul Pir-Ali[8], şi care sînt acestea :

1. Ca voievodul pentru Moldova, sau după cum spun ei Bogdania, să fie dat anume de noi şi de urmaşii noştri, regii Poloniei; ca tributul să nu fie mărit peste cel ce a fost în vremea lui Soliman împăratul[9].

2. Ca m.s. împăratul să nu poarte războiul pînă la Hust, Muncaci, Košice și țara de Spiš și în alte locuri în partea aceasta spre granița noastră, fiindcă la celelalte avem noi dreptul, iar jumătate din Spiš și acum o ținem. Este vorba deci de păstrarea păcii și a prieteniei, ca atît de aproape de graniță oamenii noştri să nu se certe cu oamenii m.s. împăratului. Și așa să ni le lase pe partea noastră. Hustul, deși este astăzi la țara Transilvaniei, a fost luat nu demult, în timpul Báthoreştilor, de la țara Ungariei.

3. Ca tătarii să nu facă pagube în țara noastră și să nu meargă niciodată în ea, nici prin ea la alte războaie, sau să vină din războaie, nici să treacă prin apropierea ei, cu acea motivare a noastră, după cum s-a scris mai sus.

4. Ca acele cîmpii, despre care se vorbește în scrisorile lui Soliman că urmează să ne plătească pentru oile care s-ar paște acolo, să fie lăsate în pace de turci și de tătari, iar supușii noştri să n-aibă oprelişte acolo.

5. Ca în țara Transilvaniei să fie totdeauna un voievod creștin și să cîrmuiască acea țară...

⟨În continuare, solul urma să ceară ca negustorii, care merg în Turcia pe lîngă soli, să nu plătească vamă, iar celor ce li s-a luat pînă acum, să li se restituie banii⟩.

Va spune, de asemenea, domnului vizir că acesta a poruncit să se scrie în scrisoarea m.s. împăratului turcesc că solul nostru a adus daruri obișnuite sultanului. Deci pe viitor să nu scrie aceasta, căci noi nu sîntem datori să dăm nici un dar m.s. împăratului turcesc, nici înaintașii noștri n-au fost obligați niciodată să le dea, ci a fost numai prietenie sinceră și egală. Dacă, salutînd pe împărat, solul i-a dat ceva, aceasta, după părerea noastră, e liber să dai și să nu dai.

Va mai adăuga solul ca în scrisorile împăratului să ni se zică „padișah" și ca în titlul împăratului turcesc să nu se includă *Domn al cîmpiilor Oceakovului*. Va îngriji deci de aceste lucruri și dacă le va obține pe toate sau pe cele mai importante, atunci va cunoaște grația și bunăvoința noastră. Îi încredințăm două versiuni ale tratatului: una în care sînt trecute aceste condiții noi, iar alta, care este redactată în toate după vechiul tratat. Va da deci aceasta sau aceea, după cum va putea obține ceva. Căci trebuie să avem în vedere ca să nu plece de acolo, lăsînd pe împăratul turcesc în îndoială de prietenia noastră.

Se poate interveni la m.s. împăratul turcesc pentru Ahmed pașa de Silistra, dacă o va cere, ca să-l lase pe viață în acest pașalîc.

De asemenea se poate interveni pentru Pir-Ali ceaușul, dacă-l va ruga să stăruie pentru el în ceva drept la împărat, pentru el sau pentru ai săi.

⟨Instrucțiunile se termină cu o listă de daune săvîrşite de turci, pentru care solul urma să ceară despăgubiri. Ele se refereau la diferite taxe vamale, neobişnuite pînă atunci, la care erau impuși supușii regelui la Constantinopol⟩.

---

[1] Corect: dań.
[2] Gerrah Mehmed pașa (aprilie—decembrie 1598).
[3] Mehmed al III-lea.
[4] Gazi Ghirai.
[5] Plecarea regelui în Suedia, la război împotriva unchiului său, Carol de Sudermania, a avut loc la 3 august 1598 din Gdańsk.
[6] Stanislav Gulski, castelan de Halici, sol la Poartă.
[7] Vezi nr. 199.
[8] În decembrie 1597.
[9] Soliman I Magnificul (1520—1566).

SIGISMUND AL III-LEA CĂTRE DREGĂTORII REGATULUI

Le aduce la cunoștință, în special celor de la hotarul de miazăzi, conținutul, în 16 puncte, al tratatului cu Poarta, adus de I. F. Herburt.

...9-o Han tatarski ma Polszcze dopomagać, zadney szkody nie czynić a naiazdów. Podarunki mu dawane będą.

10-o Na hospodarstwie wołoskim ten ma bydz odtąd osadzony, ktorego krol Polski zaleci. Hołd ma opłacać tak iak za Solimana. Poslom i kupcom wolnego przeiazdu dozwalać, ani ych pokrzywdząć powinien. Mieszaiący pokoy łapani i karani nawzaiem bydz maia...

AGW—TN, 10, p. 186. ASB—MP, r. 33, c. 1332.

Al 9-lea. Hanul tătarilor urmează să dea ajutor Poloniei și să nu facă nici o pagubă sau năvălire. Îi vor fi date daruri.

Al 10-lea. În domnia Moldovei va fi pus de acum înainte acela, pe care îl va recomanda regele Poloniei. Acesta va plăti tribut ca pe timpul lui Soliman[1]. El este dator să asigure solilor și negustorilor liberă trecere și să nu le aducă prejudicii. Cei ce tulbură pacea vor fi prinși și pedepsiți reciproc.

---

[1] Soliman I Magnificul (1520—1566).

202 Hotin, 30 iulie 1598.

GHEORGHE DIN LOZNA CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Îi trimite salutări prin solul lui Zamoyski, care-i duce niște junci din partea lui Ieremia Movilă.

Wyelmozni a mczywi panye a panie etc.

Zwikłe a unizone sluzbi me z dawna zwikle pylnye ja mczywey lascze wm zalyeczam. Js my sye pewni possel traffyel, sluga wm p. Kamyensky jadacz od ho. jego m. sz yalowyczamy, nye chczyalem tego zaniechacz abim przes pyssane me unizone dobrego zdrowya wm nye myal nawyedzycz, w ktorim panye Boze w troyczi jedini wm mego m. pana y ze wssistkam familyam domu wm racz dlugo sczesliwye chowacz na czassi nyezamierzone, o czo ja ze wssistkym domem mim wstayacz y kladacz y na czas kazdi pana Boga prosse ustawycznye i yestem wm memu m. panu do moyey smierczy sluzicz gotow sam w owim krayu. Prosse tes moy m. panie nyech to mam z mczywey lasky wm jakyekolwyek pyssanye od m. ossobi wm, azebim uyrzawssi uczyessel sye z dobrego zdrowya wm, o ktorem day panye Boze abim ya na dlugye czassi slissal. J pylnye sye m. lascze wm memu m. panu sluzbami memy unizonemy oddaye. Dat s zamku s Choczynia die 30 juli a⟨no⟩n D⟨omin⟩i 1598.

Wm mnye mcziwego pana naynissi podnozek y sluga do smyerczy moy, Gyorgy z Lozan porkolab choczynsky.

Naynyssa sluzebnicza, zona moya y dzyateczky moyiyey mczy panyey hetmanowey unizone a naynisse sluzbi swe do mcziwey lasky jey mczy nassey m. panyey pylnye zalyeczayam.

⟨Adresa :⟩ Wyelmoznemu panu a panu Joanowy Zamoyskyemu z Zamosczya, kanczlyerzowy y hetmanowy wyelkiemu koronnemu etc. etc. etc. panu a dobrodzyeyowy mmye wyelmoznie mcziwemu.

AGW—AZ, 690. Original. ASB—MP, r. 24, c. 470—471.

Puternice şi milostive domnule şi domnule etc.

Recomand stăruitor milostivei graţii a domniei tale obişnuitele şi plecatele mele slujbe de demult obişnuite. Fiindcă mi s-a nimerit un sol oarecare, d. Kameński, sluga d-tale, care pleacă de la măria sa domnul[1] cu junci, n-am vrut să trec cu vederea a nu trimite d-tale prin plecata mea scrisoare urări de bună sănătate, în care să se îndure domnul Dumnezeu unul într-o Treime să te ţină pe d-ta, domnul meu milostiv, şi cu toată familia casei d-tale ani mulţi fericiţi în vecii vecilor. Ceea ce eu, cu toată casa mea, rog neîncetat pe domnul Dumnezeu cînd mă scol şi cînd mă culc şi în fiecare clipă şi sînt gata să slujesc d-tale, domnului meu milostiv, în această ţară, pînă la moartea mea. La fel, te rog, milostivul meu domn, să am din milostiva graţie a d-tale vreo scrisoare de la milostiva persoană a d-tale, ca, văzînd-o, să mă bucur de buna sănătate a d-tale, în care dă Doamne ca să aud ⟨că te afle⟩ întru mulţi ani. Şi mă încredinţez stăruitor graţiei milostive a d-tale, domnul meu milostiv, cu slujbele mele preaplecate. S-a dat în cetate în Hotin, *în ziua de 30 iulie anul Domnului 1598.*

Al d-tale, domnul meu milostiv, preaplecat supus şi slugă pînă la moartea mea. Gheorghe din Lozna, pîrcălabul Hotinului.

Preaplecata servitoare, soţia mea, şi copiii mei încredinţează stăruitor doamnei hătmănese umilele şi preaplecatele lor slujbe milostivei graţii a milostivei noastre doamne.

⟨Adresa :⟩ Puternicului domn şi domn Ioan Zamoyski de Zamość, cancelar şi mare hatman al Coroanei etc., domnului şi binefăcătorului meu mult milostiv[2].

---

[1] Ieremia Movilă, domn al Moldovei (4 septembrie 1595—18 mai 1600, 5 septembrie 1600—iunie 1606).

[2] Vezi şi scrisoarea de complezenţă a aceluiaşi către Zamoyski din 31 octombrie 1597 (AGW—AZ, 690. Original. ASB—MP, r. 24, c. 468—470).

203 — Varşovia, 28 octombrie 1598.

SIGISMUND AL III-LEA CĂTRE IEREMIA MOVILĂ

Îi cere să permită trecerea prin ţara sa a mercenarilor recrutaţi din Transilvania pentru pedestrimea curţii regale, precum şi angajarea de mercenari din satele cu populaţie maghiară din Moldova.

Copia listu jego kro. mczi do hospo. jego m. de data 28 o⟨ctobris⟩, a⟨nn⟩o ⟨15⟩98 z Warszawy.

Zygmunt trzeci z laski bozey krol Polski etc. Wielmozny uprz. nam mily. Poruczelismy urodzonemu Casparowi Horwatowi, starszemu natenczas nad piechotą naszą dworską, zebrać poczet pewny piechoty do służbey naszei. A isz dał nam te sprawe zeby mogł s kraiow prziległych up. w. sługalych pachołkow wegierskich znieść niemalą lidzbe, bez wszelakiego uskodzenia poddanych up.w.y przes gory y przes ziemie wołoską pretko przeprowadzic do panstw naszych, ządamy pilnie up.wa. abiz up. wa., wiedząć ze na słudze nasze piechota ta sposabiana będzie, gdyby

ktory z rotmistrzow poslany tam był od pomienionego capitana naszego, pozwolil przeprowadzenia takowego piechoty na słuzbe nasze przes ziemie swą y niwczem go podeirzenia ni maiąc y pomocnem był iakoby ich pretko sposobić y woley naszey y potrzebie dogodzić mogł. I mogliby tesz rowną iaką lidzbe zwiesć ych ze wsi wegierskich up.w. podleglych, bez ogolienia samego up. w., abis y tego mu nie bronił, wprzod iednak potrzebie swei y opatrzeniu ziemie swey dogadzaiac. Uczynisz nam rzecz up.w. wdzieczną, ktorą łaską naszą up.w. oddawać będziemy. Zyczemy zatem up. w. zdrowia y wszego dobrego. Dan w Warszawie dnia XXVIII° roku MCXCVIII°, panowania krolestw naszych polskiego XI, sweckiego czwartego.

Na wlasne roskazanie krola iego mczi.

AGW—AZ, 36, f. 100. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 365.

Copia scrisorii m.s. regelui către milostivirea sa domnul[1], *cu data de 28 octombrie, anul 1598*, din Varşovia.

Sigismund al III-lea, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei etc. Puternice al nostru binevoitor drag. Am însărcinat pe nobilul Gáspár Horváth, comandantul pedestrimii curţii noastre, să strîngă un anumit număr de pedestraşi pentru slujba noastră. Şi fiindcă ne-a raportat că ar putea să adune un număr destul de mare de mercenari de rînd maghiari din ţările vecine milostivirii tale, fără nici o stricăciune pentru supuşii m. tale, şi să-i treacă grabnic atît prin munţi, cît şi prin ţara Moldovei în ţările noastre, rugăm stăruitor pe milostivirea ta, ca milostivirea ta, cunoscînd că această pedestrime va fi pregătită pentru slujba noastră, să îngădui, cînd ar fi trimis de către numitul căpitan vreunul dintre rotmiştri, să treacă asemenea pedestrime pentru slujba noastră prin ţara milostivirii tale, nebănuindu-l întru nimic şi fiindu-i de ajutor, ca să-i poată pregăti în grabă şi împlini voia şi trebuinţa noastră. Ar putea strînge şi un anumit număr din ei⟨mercenari⟩din satele locuite de unguri de sub stăpînirea milostivirii tale, fără nici o despuiere a milostivirii tale; şi aceasta să nu-i interzici, după ce însă mai întîi vei împlini nevoia milostivirii tale şi îţi vei aproviziona ţara. Ne vei face milostivirea ta un lucru îndatoritor, pe care ţi-l vom răsplăti cu graţia noastră. Cu aceasta, dorim milostivirii tale sănătate şi tot binele. S-a dat în Varşovia, în ziua de 28 octombrie anul 1598, al domniei peste regatele noastre, al Poloniei al 11-lea, al Suediei al patrulea.

Din propria poruncă a m.s. regelui.

---

[1] Ieremia Movilă.

204 **⟨Zamość, 1598⟩.**

IOAN ZAMOYSKI CĂTRE IEREMIA MOVILĂ

Îi recomandă pe Czołhański, care nu poate pleca, în absenţa regelui din ţară, la Moscova după lucrurile rămase de la Bogdan Lăpuşneanu, şi a cărui soţie se trage, după tatăl ei, Orzechowski, din Alexandru Lăpuşneanu, fiind rudă şi cu Zamoyski.

Jasnie wielm.m.p.woi.wołoski. Słuzby przyiacielskie etc.

Pan Czołhanski byl tu u mnie. Chciałbył do Moskwy iechać dla upominania się rzeczy niebosczyka Bohdana. Ale w tej jego kro.mci niebytnosci nie mogło to snadnie przysc. Jsz zas do ziemie wołoskiey wraca,

pilnie wm proszę, abys wm wzgląd miec nań raczył y opatrzyć go zeby z malzonką swoią, ktorą z tamtego doamnia < ! > mogl grzecznie wm sluzyc. A ze ta iego małzonka po oicu swem Orzechowskim powinowactwo z domu Fredrowego ma tez ze mną, cokolwiek chęci onemu pokarzyc wm raczy spolem odslugowac wm powinien będę.

AGW—AZ, 157, p. 11. Ciornă. ASB—MP, r. 24, c. 507.

Preaputernice milostive domnule voievod al Moldovei[1]. Slujbe prieteneşti etc.

Domnul Czołhański[2] a fost aici la mine. Ar fi voit să plece la Moscova pentru a cere lucrurile răposatului Bogdan[3]. Dar în această absenţă a m.s. regelui[4] nu s-a putut ajunge fireşte la aceasta. Dar fiindcă se întoarce în ţara Moldovei, rog stăruitor ca milostivirea ta să binevoiască să-l aibă în vedere şi să se îngrijească de el, care, împreună cu soţia lui, care se trage din acea domnie, să poată sluji cuviincios milostivirii tale. Iar fiindcă această soţie a sa este înrudită, după tatăl ei, Orzechowski din casa Fredro, şi cu mine, orice bunăvoinţă binevoieşte milostivirea ta să-i arate lui, voi fi dator s-o răsplătesc, împreună cu el, milostivirii tale.

---

1 Ieremia Movilă.
2 Ginerele lui Orzechowski, la rîndul său ginerele lui Alexandru Lăpuşneanu.
3 Bogdan, fostul voievod al Moldovei (1568—1572), fiul lui Alexandru Lăpuşneanu.
4 Sigismund al III-lea, plecat în 1598 la război în Suedia împotriva unchiului său, Carol.

205 **Suceava, 1 aprilie 1599**

STANISLAV CHAŃSKI CĂTRE CRISTOFOR RADZIWIŁŁ

Îl anunţă că trimisul său a primit scrisori şi călăuze de la Ieremia Movilă pentru drumul său la Constantinopol.

Oswiecone xiąze. Zalecam unizone a powolne sluzby swoie łascze waszey xiazecy mczi pana mego mscziwego.

Pan Chechowski sluga w.x.m. przyiechawszy sam do Woloch, wzial predką odprawę y listy takze przewodniki dobre od jego hospodarski mczi. Wyiechał do Carygroda dnia dzisieyszego. Mam za to ysz za tym tam pisaniem jego hospodarski mczi wszytko dobrze według potrzeby sprawi w.x.m. panu memu mcziwemu, bo to przes pisanie swę iego hospodarska mcz rozkazac raczel tym swym slugom, ktorzy tam obacznie u Porty mieszkaią, aby onemu we wszytkim iako w wlasny sprawie jego hospodarski mczi pomoczni beli. Aczczi tam nie barzo teraz na czas dobry iedzie, gdysz woyska cesarskie ku Dunaiewi pod ten czas nastepowacz bedą y sam nadzwyczay predko za nimi głową swą ruszyc sie ma, jednak czi kalarasze ktorzy panu Chechowskiemu sa dani maią to rozkazanie aby go tak prowadzieli y tam y nazad iakoby zadny szkody nie popadł. Zalieczam przytym powtore unizone sluzby swe lascze w.x.m. pana mego mcziwego. Dat<um> w Soczawie die 1 aprilis 1599.

W.x. mczi pana mego mcziwego powolny y unizony sluga, Stanislaw Chajnskj m.p.

<Adresa :> Oswieconemu xiazeciu na Bieczach z Dubinek, panu panu Krzysztofowi Radziwillowi woiewodzie wilenskiego, naywyszemu het-

manowi W°X° Litewskiego,...[1] wskiemu, sokeskiemu...[1] hauskiemu etc. etc. staroscie, memu wielcze milosczíwemu panu nalezy.

AGW—AR, dz. V, t. 44, nr. 1897. Original. ASB—MP, r. 24, c. 332—333.

Luminate principe. Încredinţez plecatele şi supusele mele slujbe graţiei luminăţiei voastre, domnului meu milostiv.

Domnul Czechowski, sluga luminăţiei voastre, sosind în Moldova, a luat grabnic rămas bun şi scrisori, precum şi călăuze de la măria sa domnul[2]. A plecat astăzi la Ţarigrad. Cred că de acum, cu această scrisoare a m.s. domnului, va face luminăţiei voastre, domnului meu milostiv, totul bine, după trebuinţă, căci prin scrisoarea sa m.s. domnul a binevoit să dea poruncă acelor slugi ale sale, care stau acolo atent la Poartă, ca să-i fie de ajutor în toate, ca în propria afacere a măriei sale domnului. Deşi merge acolo la o vreme acum nu tare bună, deoarece oştile împărăteşti vor pleca în acest timp spre Dunăre şi el urmează să pornească cu capul său cît mai grabnic după ele, totuşi acei călăraşi, care sînt daţi domnului Czechowski, au poruncă să-l conducă şi încolo şi înapoi în aşa fel, încît să nu i se pricinuiască nici o pagubă. Cu aceasta încredinţez a doua oară slujbele mele plecate graţiei luminăţiei voastre, domnului meu milostiv. *S-a dat* în Suceava, *în ziua de 1 aprilie 1599.*

Al luminăţiei voastre, domnul meu milostiv, supusă şi plecată slugă, Stanislav Chański[3], cu mîna proprie.

⟨Adresa :⟩ Luminatului principe de Birże şi Dubinki, domnului, domnului Cristofor Radziwiłł, voievod de Vilna, mare hatman al marelui principat al Lituaniei, staroste de...[1], domnului meu mult milostiv se cuvine.

---

[1] Manuscrisul rupt.
[2] Ieremia Movilă.
[3] Comandantul mercenarilor poloni ai lui Ieremia Movilă.

206 **Suceava, 8 aprilie 1599.**

LUCA STROICI CĂTRE ALEXANDRU KONIECPOLSKI

Îi cere să intervină pentru salvarea fiului său, care a ucis un nobil polon.

Wielmozny milosczíwy panie starosto wieliunski. Zaliecam pilnie uprzeime sluzby moie w łaskę wm mego milosczíwego pana etc.

Za te wielką chenc i łaskę ktoras mi wm moi mczwy pan przes pana Broniowskiego capitana jego k. mczi ofiarować raczyl, pilnie wm memu milosczíwemu panu dziękuię, za co niechai pan Bog sam odpłatą będzie, a ia s kazdei miary laskę tę wm memu milosczíwemu panu odslugować chcę.

Jsz tedy ten zalosny przypadek nieszczesnego syna mego a zal i frasunek moi wielki, ktorym mie pan Bog w tym podeszlym wieku moym nawiedzic raczyl, wm memu milosczíwemu panu dobrze wiadomy iusz iest, pilnie a unizenie proszę, abyś wm moi milosczíwy pan do konca ofiarowanego mnie starania swego u ichmczi panow Zibiszowskich, ktorzy tam teras są w Kamiencu, czynic nie zaniechal, spolecznie z jegomosczią

x. biskupem kamienieckim mym milosczíwym panem, iakoby ta sprawa do poiednania przyść mogla, gdysz zgubą i straceniem syna mego smierć nieboszczyka zabitego nie nagrodzi się i to co się stalo rosztać sie iusz nie moze. Zlego uczynku syna swego nie pochwaliam i nie mowilbym on nic, by mię affect moi oiczowski, pomniąnc na to, ze krew moia iest, nie zwycięzal. Przetosz i powtore pilnie wm mego milosczíwego pana proszę, abyś wm w tym nam smuthym i zalosnym rodzicom iego milosczíwą laskę swą pokazać raczył, za ktorą sluzyć wiecznie wm memu milosczíwemu panu powiniem bęndę. S tym powtore zaliecam pilnie uprzeime służby moie w laskę wm mego milosczíwego pana. Dattum z Soczawy die 8 aprilis anno 1599.

Wm mego milosczíwego pana uprzeimy przyiacil ⟨!⟩ i sluga, Lukasz Stroycz logofet ręką mą.

⟨Adresa :⟩ Wielmoznemu panu panu Alexandrowi Koniecpolskiemu wieliunskiemu etc. staroscie, memu wielce milosczíwemu panu i przyiacieliowi naliezy.

AGW—AZ., 445. Original. ASB—MP, r. 24, c. 405—406.

Puternice și milostive domnule staroste de Wieluń. Recomand cu stăruință și amabilitate slujbele mele grației domniei tale, domnului meu milostiv.

Mulțumesc mult domniei tale, domnului meu milostiv, pentru această mare bunăvoință și grație, pe care d-ta, domnul meu milostiv, ai binevoit să mi-o oferi prin domnul Broniowski, căpitanul m.s. regelui, pentru care singur domnul Dumnezeu să fie răsplata, iar eu doresc să mă achit pentru această grație în orice privință față de d-ta, domnul meu milostiv.

Deci, fiindcă această jalnică întîmplare a nenorocitului meu fiu, precum și jalea și necazul meu cel mare, cu care domnul Dumnezeu s-a îndurat să mă cerceteze la această vîrstă înaintată a mea, este acum bine cunoscută d-tale, domnului meu milostiv, rog stăruitor și plecat ca d-ta, domnul meu milostiv, să nu pregeți să depui pînă la capăt stăruința oferită mie pe lîngă dumnealor domnii Zibiszowski, care sînt acum acolo în Camenița, împreună cu reverendul părinte episcopul Cameniței[1], domnul meu milostiv, ca această pricină să poată ajunge la înțelegere, căci prin pierderea și executarea fiului meu nu se răscumpără moartea răposatului ucis, și ceea ce s-a făcut nu se mai poate desface. Nu laud fapta rea a fiului meu și n-aș vorbi de el nimic, dacă dragostea mea de părinte, amintindu-mi că este sînge de-al meu, nu m-ar învinge. De aceea, te rog din nou cu stăruință pe d-ta, domnul meu milostiv, să binevoiești să-ți arăți în această tristă și jalnică întîmplare pentru noi, părinții săi, milostiva grație a d-tale, pentru care voi fi dator să slujesc veșnic d-tale, domnului meu milostiv. Cu aceasta, recomand din nou cu stăruință și cu bunăvoință slujbele mele grației d-tale, domnului meu milostiv. *S-a dat* din Suceava, *în ziua de 8 aprilie, anul 1599.*

Al d-tale, domnul meu milostiv, îndatorat prieten și slugă, Luca Stroici logofăt, cu mîna mea. ⟨Iscălitura autografă, cu litere latine⟩.

⟨Adresa :⟩ Puternicului domn, domnului Alexandru Koniecpolski, staroste de Wieluń, domnului și prietenului meu mult milostiv se cuvine.

---

[1] Pavel Wołucki.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE SIGISMUND AL III-LEA

Îl informează că doi soli tătari au adus textul tratatului întărit de han, urmînd să ia exemplarul tratatului confirmat de rege şi darurile aduse de solul său. Ivindu-se oarecare neînţelegeri între ei, trimite pe unul dintre tătari la rege şi aşteaptă noi instrucţiuni.

Oznaimuiemy w. krolew. mczi naszemu mczmu panu i dobrodzieiowi ze przyiechali do nas od cara tatarskiego poslowie, Dziatymir aga i Mustapha cieliebii, w tei sprawie aby upominki i list przymirzny od iego m. pana Kossakowskiego, posla w. krolew. mczi, odebrali i quit oddali, a odebrawszy zeby Mustapha z tymi rzeczami iechal do Bialogrodu, a Dziantymir aga zeby pospolu z iego mczią panem poslem do w. krolew. mczi iechal. W ktorei sprawie jegomcz pan Kossakowski z temi posly hanowemi zgodzic sie nie mogl, tego chcąc aby tysz ci poslowie list przymirzny, ktory od cara swego wedlug instructii w.k. mczi przyniesli, do rąk iego oddali. Czego isz ci poslowie uczynic nie chcieli, powiedaiąnc ze to roskazanie maią od cara swego, aby w ręce w. krolew. mczi sami to przymierze (ktore iest w worku zapieczentowane) oddali, zdalo sie nam to pospolu z iegomczią panem poslem aby ten Dziantymir aga iako naprendzei do w. krolew. mczi iechal, i takesmy mu radzili aby to uczynil. Ktorego zaras nic nie mieszkaiąnc, posylamy do w. krolew. mczi naszego mczego pana i dobrodzieia, przy ktorym tysz idzie i tlumacz pana posla. Przetosz iako skoro ten Dziantymir aga z tlumaczem pana poslowym odprawę prentką od w. krolew. mczi wziawszy, sam sie z wiadomoscią innaką w. krolew. mczi wrocą, tedy zaras pan posel upominki i list przymirzny w. krolew. mczi tym poslom hanowym odda, a quit od nich wezmie. W ktorei sprawie iakosmy do tego czasu pilnie i zyczliwie w. krolew. mczi naszemu mcziwemu panu i dobrodzieiowi, takze i rptei wszytkiei zluzyli, tak i daliei czynic tego nie zaniechamy. Baczymy to z listu hanowego, takze i soltan galgi co do nas w tei sprawie pisali (czego poslalismy iegomczi panu hetmanowi przepis) ze barzo przychylny han iest do tego, aby w przymierzu i dobrei przyiazni z w. krolew. mczią zyl. Tego nie wimy co w sercu u kogo iest, alie to co zwirzchownie baczyć mozemy, widzimy ze sklonnym iest do tego. Zaliecamy powtore etc.

AGW—AZ, 3036. Copie. ASB—MP, r. 7, c. 273.

Facem cunoscut măriei voastre regeşti, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv, că au venit la noi de la hanul tătarilor[1] solii Dziantimir aga şi Mustafa celebi în această pricină, ca să ia de la domnul Kosakowski, solul măriei voastre, darurile şi tratatul de pace şi să-i dea chitanţă pentru ele, şi luîndu-le, ca Mustafa să plece cu aceste lucruri la Cetatea Albă, iar Dziantimir aga să meargă împreună cu domnul sol la măria voastră. În care pricină domnul Kosakowski nu s-a putut înţelege cu aceşti soli ai hanului, vrînd ca acei soli să-i dea în mîinile sale, potrivit instrucţiunilor măriei voastre, tratatul pe care l-au adus de la hanul lor. Care lucru, fiindcă aceşti soli n-au voit să-l facă, spunînd că au poruncă de la hanul lor să dea singuri acest tratat (care este pecetluit într-un săculeţ) în mîinile măriei voastre, am socotit împreună cu domnul sol ca acest Dziantimir aga să meargă cît mai repede la măria voastră şi aşa l-am sfătuit să facă. Pe care îl trimitem îndată, fără nici o întîrziere, la măria voastră, domnul

şi binefăcătorul nostru milostiv, cu care merge şi tălmaciul domnului sol. Ca urmare, îndată ce acest Dziantimir aga, cu tălmaciul domnului sol, se vor întoarce, fiind grabnic expediaţi de măria voastră, cu altă ştire de la măria voastră, domnul sol va da acestor soli ai hanului darurile şi tratatul măriei voastre şi va lua chitanţă de la ei. În care privinţă, după cum am slujit pînă acum cu stăruinţă şi cu bunăvoinţă măriei voastre, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv, precum şi întregii Republicii, tot aşa nu vom pregeta să facem şi mai departe. Din cartea hanului, precum şi din cea a lui sultan calgai[2], pe care ni le-au scris în această privinţă (ale căror copii le-am trimis domnului hatman[3]) vedem că hanul este foarte dispus să trăiască în alianţă şi în bună vecinătate cu măria voastră. Nu ştim ce-i în inima lui, dar din ceea ce putem observa la suprafaţă, vedem că este înclinat spre aceasta. Recomandăm din nou etc.

---

[1] Gazi Ghirai.
[2] Locţiitorul hanului, de obicei fratele acestuia.
[3] Ioan Zamoyski.

208 **Suceava, 22 mai 1599.**

STANISLAV CHANSKI CĂTRE CRISTOFOR RADZIWIŁŁ

Îl anunţă că Ieremia Movilă trimite pe Pavel Paleolog să-l reprezinte la nunta fiului său.

Oszwieczone xiąze iasznie wielmoznj mczwy panie woiewodo wilenski. Zaleczam unizone sluzby moie w mlczjwą łaskę xiązeczey mczj pana mego mlczjwego.

Jego mczy pana Pawła Paleologa człowieka familiey wielkiei y samego przez sie dobrego, cznotliwego pacholka ryczerskiego, iego hospodarska mscz sam prze odległoscz miescza nie mogąncz przybydz do tego chwalebnego actu do ktorego był od waszey xiązeczey mczj prosony, na miescze swe, oszwiatczaiąncz uprzeimoscz swoię y chencz, ktorą iest do sluzb waszei xiązeczey mczj, posyłacz raczj. Ktoregom ia tez przes pisania mego pusczicz nie chcział, winszuiąncz aby iako dobrego zdrowia, tak y pocziech thim wietszich z milego potomstwa swego wasza xiązeczia mscz napatrzacz sie raczjł.

Pan Czechowski sluga waszei xiązeczei mczj dobrze zdrowo zaiachał do Stambola. Pewienem tego isz mi sie sam stawi wedle obietnicze swey w Soczawie, wsistko dobrze sprawiwszy, na 30 dzien maia. Bendzieli, iakosz w tym nicz nie wątpie, pomogę mu do thego, ze na dzien 20 czerwcza nie omieszka przybydz sluzycz waszei xiązeczey mczj. Mały podareczek turski pare materen<?>, takze korbaczow waszei xiązeczey mczj panu memu mszczjwemu posyłam, zlotha, srebra ni maiancz, troche tylko rzemienia, a pelen chenczj sluzicz waszei xiązeczey mczj panu memu mlczjwemu, ktoremu sie ia iako naipilniey mlczjwey łascze zaleczam. Pisan w Soczawie die 22 may anno 1599.

Waszey xiązeczey mczj pana y dobrodzieia mego mlczjwego powolny y unizonj sluga, Stanislaw Chaninskj m.p.

<Adresa :>Oszwieczonemu xiązecziu jasnie wielmoznemu panu panu Krystophory Radziwiłowj woiewodzie wilenskiemu, Wielkiego Xięstwa

Litewskiego naiwiszemu hetmanowi etc. etc. etc. panu panu memu milczj-wemu nalezy.

<Pe margine :>Od p. Chańskiego p<rzez> Paleologa do Wilna 15 juny 99.

AGW—AR, dz. V, t. 44, nr. 1897. Original. ASB—MP, r. 24, c. 334—335.

Luminate principe, preaputernice şi milostive domnule voievod de Vilna. Încredinţez slujbele mele plecate milostivei graţii a luminăţiei voastre, domnului meu milostiv.

Măria sa domnul[1], neputînd, din pricina depărtării locului, veni în persoană la acest act demn de laudă, la care a fost poftit de luminăţia voastră, binevoieşte să trimită în locul său pe domnul Pavel Paleolog, om dintr-o familie mare, iar ca valoare în sine, un tînăr oştean bun şi virtuos, exprimîndu-şi bunăvoinţa şi plăcerea cu care este gata la slujbele luminăţiei voastre. Pe care nici eu n-am voit să-l las să plece fără scrisoarea mea, urînd ca luminăţia voastră să binevoiască să se bucure de sănătate bună şi să aibă mari bucurii cu urmaşul drag al luminăţiei voastre.

Domnul Czechowski, sluga luminăţiei voastre, a plecat bine, sănătos, la Stambul. Sînt sigur că mi se va prezenta, după făgăduinţa sa, la Suceava, isprăvind totul cu bine, pe ziua de 30 mai. Dacă va fi aşa, după cum nu mă îndoiesc de loc, îi voi ajuta ca pe ziua de 20 iunie să nu întîrzie să sosească şi să slujească luminăţiei voastre. Trimit luminăţiei voastre, domnului meu milostiv, un mic dar turcesc o pereche de săculeţi<?>, precum şi corbace, neavînd aur, argint, numai puţin harnaşament, dar plin de dorinţa de a sluji luminăţiei voastre, domnului meu milostiv, în a cărui milostivă graţie eu mă încredinţez cît mai stăruitor. S-a scris în Suceava *în ziua de 22 mai, anul 1599.*

Al luminăţiei voastre domnului şi binefăcătorului meu milostiv plecată şi supusă slugă, Stanislaw Chański, cu mîna proprie.

<Adresa :> Luminatului principe, preaputernicului domn, domnului Cristofor Radziwiłł, voievod de Vilna, mare hatman al marelui principat al Lituaniei etc., domnului, domnului meu milostiv se cuvine.

<Pe margine :> De la d. Chański prin Paleolog la Vilna, 15 iunie <15>99.

---

[1] Ieremia Movilă.

209 **Košice, 2 noiembrie <1599>.**

UN SPION CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Îl informează despre acţiunile tătarilor pe frontul Ungariei, despre manevrele lui Basta şi despre intrarea lui Mihai Viteazul în Transilvania.

Oznaimuie wm memu mczwemu panu ze Filek nie obliezony, ani go dobiwano, tylko kiedy czar tatarski rospuscził był zagony ku Przesporku i ucziniwszy odwrot zagonom zasięgli beli pod Filek i tam wsi kilka spalily. Tenze zagon prziszedszi pod Secz i tego Szeczu sturmem dobywaly nie mogli mu nicz udziałacz i niemało Tatarow zgineło pod nim. Zebrało się potym woliuntariuszow osm seth haidukow, ktorzi szli po nich timze sliakiem. Tatarow nocz zasła pod Myskowczem i oni haiduczy uderzily

na nich w noczy, odgromily im dziewiecz seth koni i Tatarow czterdziesci i pięcz poimaly i do piąci seth ich pobily. Czar tatarski koszem liezy pod Egrem y Turczy wszisczy ktorzy bely przy nich posły do Budzinia. Ianczarow do dwu tisięnczy zostało przy Tatarow. Haiduczy czi odgromily trzy chorągwie. Ktorzy powiedaią ze samego czara była iedna miedzy niemi.

Węgrowie sam wszisczy tuszą, ktorzy ięzika podostawaly, ze zapewni umisl czara tatarskiego wiedzą, ktory ma szesdziesiąnth tysięnczy Tatarow przi sobie, s ktoremi mysly przes Polskę przeiechać albo tym sliakiem ktorym beli pierwei przeiechaly przes Polskę do Węgier, albo tesz na Mugaczow a na Sambor. Iednak s tych zagonow plen wielga w ziemi. Ktorych przedsie trzeba się spodziwać drugiego miesiącza pod pelnią, iednak i tego miesiącza trzeba pilne oko miecz na nie.

Ja, mcziwy panie, nie zaniecham bydz w taborze węgierskim i wm dawacz znacz kędi się bendą obraczać. Ziemia węgierska barzo w wielgi trwodze przed nimi.

Oznaimuie tesz wm ze w stroni Agru Oonet zameczek, ktorego dostawali, nie mogli dostacz, iedno przigrodek i to go spalily. Iusz tesz Diorth Baszty, ktory iesth na mieisczu czesarskiem, przciągnął s sesznastą dział w dzien Wszistkich swientych. Wyiachał s Koszicz do taboru do Zedzierzowa. S tym wsisthkim woiskiem ma iscz pod Egier, bo tak mnimam ze dliatego zostawily czara pod Egrem, obawiaiąncz się ze woisko to nadolne miało go obliecz. Oznaimuie wm ze wsisthka maiętnoscz p. Palfiego splondrowana od Tatarow.

S strony woiewody siedmigroczkiego sam takie nowiny ze wiachal woiewoda multanski do siedmigroczki ziemie i poloził się taborem pod Braxowom. Ktorzy temi czaszy mieli sobie bitwę dać. Dat s Koszicz we wtorek nazaiutrz po Wszisthkich swięntich.

AGW—AZ, 3 037, f. 90. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 634—636.

Fac cunoscut domniei tale, domnului meu milostiv, că Fellak n-a fost asediat şi nici n-a fost cucerit, numai cînd hanul tătarilor[1] a fost trimis ceambuluri către Presburg, şi făcînd ceambulurile calea întoarsă, au fost ajuns lîngă Fellak şi au ars acolo cîteva sate. Acelaşi ceambul, ajungînd lîngă Szécsény şi pornind asaltul asupra acestui Szécsény, nu i-au putut face nimic şi nu puţini tătari au pierit sub el. S-au strîns apoi voluntari, 800 de haiduci, care au mers după ei pe acelaşi şleau. Noaptea a ajuns pe tătari lîngă Miskolcz şi acei haiduci i-au lovit noaptea, le-au distrus 900 de călăreţi şi au prins 45 de tătari şi au ucis la 500. Hanul tătarilor şade cu tabăra lîngă Eger[2] şi toţi turcii care au fost cu ei au mers la Buda. Ienicerii, la 2 000, au rămas cu tătarii. Acei haiduci au luat trei steaguri, şi spun că unul dintre ele a fost al hanului însuşi.

Ungurii toţi, cei ce au prins limbi, speră că ştiu sigur gîndul hanului tătăresc, care are cu el 60 000 de tătari, cu care se gîndeşte să treacă prin Polonia, fie pe acel şleau pe care au fost trecut la început[3] prin Polonia în Ungaria, fie pe la Muncaci şi pe la Sambor. Din pricina acestor ceambuluri însă e mare pradă în ţară. La care⟨tătari⟩ trebuie să ne aşteptăm în luna următoare, cînd va fi lună plină, dar şi în luna aceasta trebuie să avem ochii aţintiţi stăruitor asupra lor.

Eu, milostive domn, nu voi pregeta să fiu în tabăra ungurească şi să-ţi dau de ştire, cînd se vor întoarce. Ţara Ungurească este în foarte mare spaimă de ei.

Mai înştiinţez d-tale că Oonet, o cetăţuie în partea Eger-ului, pe care au asaltat-o, dar n-au putut-o cuceri, ci numai periferia ei, şi pe aceasta au ars-o. Şi Gheorghe Basta[4], care este în locul împăratului[5], a ajuns cu 16 tunuri în ziua Tuturor sfinţilor[6]. A plecat din Košice la tabără la Zedzierzow[7]. Urmează să meargă cu toată această oaste la Eger, căci cred că de aceea a lăsat pe han lîngă Eger, că s-a temut să nu-l încercuiască această oştire ⟨a lui⟩ de jos. Înştiinţez domniei tale că întreaga avere a d. Pálffy a fost jefuită de tătari.

În privinţa voievodului Transilvaniei[8] sînt noutăţi că voievodul Ţării Româneşti[9] a intrat în ţara Transilvaniei şi s-a aşezat cu tabăra lîngă Braşov. Care vor fi dat între timp lupta între ei. S-a dat din Košice, marţi a doua zi după ziua Tuturor sfinţilor[10].

---

[1] Gazi Ghirai.
[2] Agria (Erlau).
[3] În 1594.
[4] Comandantul armatei imperiale din Ungaria de sus.
[5] Rudolf al II-lea (1576—1612).
[6] 1 noiembrie.
[7] Probabil: Seini (în limba maghiară: Szinér Váralja).
[8] Cardinalul Andrei Báthory (29 martie— 28 octombrie 1599).
[9] Mihai Viteazul (1593—1601).
[10] 2 noiembrie ⟨1599⟩.

210 **Cărăpuşceni, 15 ⟨luna lipsă⟩ 1599.**

GHEORGHE DIN LOZNA CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Îi trimite 500 de oi şi berbeci.

Jasnye wyelmozni a m. panye a panye hetmanie koronni etc. Z dawna unyzone slusbi me zawsse chetne pylnye ya m. lascze wm moyemu m. panu y dobrodzyeyowy oddaye etc.

Nye pomalum yest s tego poczyesson panu Bogu dzyekuyacz ze wssistkym domem mim zem o dobrim zdrowyu y zaczney familyey domu wm mego m. pana rad nie pomalu sye s tego czyessacz uslisal od slugy wm pana Kamyenskyego, ktoremum ya oddal owyecz baranow 500 na wsistkym dostatek yemu dayacz, prossancz pokornye mnye z dawna m. pana y dobrodzyeya swey mczywey lasky wm moy m. pan opusczacz nye raczi y m. osobye wm moyemu m. rozkazacz sluzicz. Czom ya yest we wssem gotow na czas kazdi ze wssitkam familyam domu mego. Takze tes pokornye prosse mnje m. pana pyssanyem swim m. mnye sluzebnika swego obezlacz, s ktoregom bi sye y uczyessal slisacz o dobrim zdrowyu wm mego m. pana w ktorim na fortunne lyata pan Bog w troyczi yedini trzimacz raczi bdzye⟨!⟩ za prosbamy nassimi. Ziczacz tego m. ossobye y domowy wm powtore sye unizenye pylnye m. lascze wm oddaye. W Karapusczanyech pissan dnia 15 a. D. 1599.

Wm jasnye wyelmoznego pana naynyssi unizenye sluga, Gyorgy z Lozan porkalab na Choczyniu.

⟨Adresa:⟩ Jasnie vyelmoznemu panu a panu Janowy Zamoyskyemu Zamoysczya kanczlyerzowi, hetmanowy korronnemu etc. etc. etc. panu a panu dobrodzyejowy mnie zawsse mylosczywemu naliezi.

AGW—AZ, 690. Original. ASB—MP, r. 24, c. 472—473.

Preaputernice şi milostive domnule, domnule hatman al Coroanei etc. Încredinţez stăruitor slujbele mele de demult plecate şi de totdeauna binevoitoare milostivei graţii a domniei tale, domnului şi binefăcătorului meu milostiv.

Nu puţin m-am bucurat, mulţumind cu toată casa mea domnului Dumnezeu, că am auzit despre buna sănătate a d-tale şi a distinsei familii a casei d-tale, bucurîndu-mă mult de aceasta, de la sluga d-tale, domnul Kamieński, căruia i-am dat 500 de oi şi de berbeci, dîndu-i pentru toată îndestularea, rugînd plecat pe domnul şi binefăcătorul meu de demult ca d-ta, domnul meu milostiv, să nu binevoieşti să mă lipseşti de graţia d-tale şi să-mi porunceşti să slujesc milostivei persoane a d-tale, domnului meu. Ceea ce eu sînt gata în toate şi în fiecare clipă, cu toată familia casei mele. De asemenea, rog plecat să mă onorezi pe mine, servitorul d-tale, cu scrisoarea d-tale, cu care să mă bucur, auzind de buna sănătate a d-tale, domnului meu milostiv, în care domnul Dumnezeu unul într-o Treime să se îndure să te ţină, la rugăminţile noastre, pe d-ta ani fericiţi. Dorind aceasta milostivei persoane şi casei d-tale, mă încredinţez din nou cu umilinţă şi cu stăruinţă milostivei graţii a d-tale. S-a scris în Cărăpuşceni, în ziua de 15, *anul Domnului* 1599.

Al milostivirii tale preaputernicului domn plecată slugă, Gheorghe din Lozna, pîrcălab la Hotin.

⟨Adresa :⟩ Preaputernicului domn, domnului Ioan Zamoyski de Zamość, cancelarului şi hatmanului Coroanei etc., domnului şi domnului, binefăcătorului meu totdeauna milostiv se cuvine.

211 **⟨După 23 martie 1600⟩**

IOAN MURALTUS CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Îl informează, în faţa senatorilor, că la 23 martie 1600 a fost trimis de Mihai Viteazul din Alba Iulia la Suceava, la Sigismund Báthory, cu misiunea de a-i traduce în fapt intenţia de a da acestuia în căsătorie pe fiica sa, Florica, şi de a căsători pe fiul său, Nicolae, cu fiica lui Ieremia Movilă. Orice dificultate s-ar fi ivit în calea realizări intenţiei sale o supunea judecăţii cancelarului polon.

Die 23 Marty anni istius currentis 1600, illustrissimus princeps Michael vaivoda me Alba Iulia Suczoviam in Moldaviam ad serenissimum principem Sigismundum Bathoreum ablegavit, cuius intentio erat ut serenissimus princeps Sigismundus filiam eius Floridam[1] in uxorem duceret et Transylvaniam, antiquis suis terminis restitutam, reciperet. Illustrissimus vero Ieremias[2] vaivoda filiam suam Nicolao[3] vaivodae, Michaelis filio, matrimonio iungeret. Si autem aliqua difficultas in ista sua intentione animadverteretur, subyecibat se iudicia et prudentissima deliberationi illustrissimi et generosissimi domini magno regni Poloniae cancelary[4].

Joannes Muraltus[5] Helveticus in praesentia regni senatorum magno cancelario obtulit.

AGW—AZ, 43, f. 105. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 366.

[1] Florica.
[2] Ieremia Movilă.
[3] Nicolae Pătraşcu.
[4] Ioan Zamoyski.
[5] Doctor, stabilit în Transilvania.

SIGISMUND AL III-LEA CĂTRE IEREMIA MOVILĂ

Îi cere să nu permită mercenarilor poloni să treacă prin Moldova în Țara Românească sau în Ungaria.

Copia listhu do pana hospodara wołoskiego z podpiszem krola jegomosci samego ręki.

Jasnie wielmozny uprz. nam mily, panie woiewodo. Dochodzy nas, ze nektorzy liudzie s panstw naszych i woiennem i inszemi sposzobami przeiezdzaią się i do Multhan i do Węgier i indziey i drogę sobie obieraią przes ziemię moldawską. Nie radzy tego widziemy i srodzechmy tego listhy naszemi po wszitkiey Coronie rozesłanemi, zakazali, iednak a to znaiduią się swowolni i występni ludzie, ktorzy się tego wazą nad wolią i zakasz nasz.

Pilnie uprzeimos. wasz. ządamy, abys nikomu zgoła z panstw naszych, iakiegokolwiek by byl zawołania i zabawy, nie dopusczac przeiazdu przes ziemię i granicze moldawskie, krom woli i listhu naszego, owszem abys wszelakie takie, ktorziby bes naszego pozwolenia chczieli tham przeiezdzac, hamowacz i zatrzimywacz, albo powraczac kazal. Uczynis nam rzecz wdzięczną i powinnosczy waszey przeczyw nam nalezną. Zadamy zathym dobrego od pana Boga zdrowia uprz. waszey. Dan w Warszawie, 23 aprilis.

AGW—AZ, 36, f. 182. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 376.

Copia scrisorii către domnul Moldovei[1], cu iscălitura m.s. regelui[2] de propria sa mînă.

Preaputernice nouă mult drag, domnule voievod. Am aflat că unii oameni din țările noastre trec, atît în chip războinic, cît și în alte feluri, și își iau drumul la Țara Românească și la Ungaria și aiurea prin țara Moldovei. Nu vedem bucuroși acest lucru și l-am interzis prin scrisorile noastre[3] răspîndite în întreaga Coroană [4], totuși se găsesc oameni fără frîu și criminali, care îndrăznesc aceasta peste voia și interdicția noastră.

Cerem stăruitor milostivirii tale să nu îngădui absolut nimănuia din țările noastre trecerea, indiferent la ce chemare și petrecere, prin țara și peste granițele Moldovei, fără voia și scrisoarea noastră, ci, dimpotrivă, pe toți aceia, care ar voi să treacă acolo fără îngăduința noastră, să poruncești să fie împiedicați, opriți sau întorși înapoi. Ne vei face un lucru binevoitor și cuvenit îndatoririi voastre față de noi.

Cu aceasta, dorim milostivirii tale de la domnul Dumnezeu bună sănătate. S-a dat în Varșovia, *23 aprilie.*

---

[1] Ieremia Movilă.

[2] Sigismund al III-lea.

[3] Manifestul regelui din 3 ianuarie 1600 către cetățenii regatului. la I. Corfus, *Mihai Viteazul și polonii*, p. 263—265.

[4] Regatul Poloniei.

SIGISMUND AL III-LEA CĂTRE DEPUTAŢII ADUNAŢI LA RAWA

Să aducă de la Rawa la Liov, sau eventual la Lublin, banii pe întreaga pătrime din veniturile domeniilor sale şi să-i pună la dispoziţia lui Zamoyski pentru formarea armatei contra lui Mihai Viteazul.

Zygmunt III z laski bozey krol Polski etc

Urodzeni wier. nam mieli. Wyrozumieliśmy z secretarza y posły naszego x. Henrika Firleia i z listu wier. wa. ktory nam przyniosł, ze wier. wasze dawszy mieisce zdaniu naszemu y p.p. rad około odwiezienia teras razem iednem quarti wszystkiey do Lwowa chcecie uczynic temu naszemu zdaniu dosyc i odwiesc tę quartę razem iako od nas iesteście napomnieni, co wdziecznie od wier. wa. przymuiemy y warunek nasz ktoregoście potrzebowali wier. wa. possylamy. A isz niebespieczenstwo ktore teras iesth w Wołoszech od Michała moze byc ze y do panstw naszych nastąpi, trzeba w odwozeniu tem ostroznie barzo postępowac, y to iest zdanie nasze, aby czi ktorzy ią powiozą pozadzierzeli sie z nią w Lublinie, a do hetmana coronnego dali znać o sobie, aby albo opatrzył iem bespieczni przeiazd do Lwowa, albo iesliby Lwow nie bel bespieczny, w Lublinie ią złozeli y oddali, awa według tego iako bespieczenstwo i rzeczy z nieprzyiacielem, a przestroga i informatia od hetmana pokaze, takzeby w tem postempowali. W czem zebyscie wszelaką pilnoscz y ostroznoscz wier. wa. zachowali napominamy. Zyczemy zatym wier. wa. dobrego ot p. Boga zdrowia. Dan w Warszawie, 2 juny anno Domini MDC.

AGW—AZ, 43, f. 102. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 367.

Sigismund al III-lea, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei etc.

Nobililor credincioşi nouă dragi. Am înţeles de la secretarul şi delegatul nostru, părintele Henric Firlej, şi din scrisoarea domniilor voastre pe care ne-a adus-o că domniile voastre, făcînd loc propunerii noastre şi a domnilor senatori în privinţa transportului acum deodată al întregii cvarte[1] la Liov, voiţi să împliniţi această propunere a noastră şi să duceţi această cvartă întreagă, după cum sînteţi îndemnaţi de noi, fapt ce-l primim cu recunoştinţă de la domniile voastre şi vă trimitem condiţia noastră de care aveţi nevoie. Şi fiindcă primejdia care este astăzi în Moldova din partea lui Mihai[2] poate că va veni şi asupra statelor noastre, trebuie procedat cu acest transport cu foarte mare băgare de seamă, şi părerea noastră este ca acei ce o vor transporta să se oprească la Lublin cu ea şi să dea de ştire hatmanului Coroanei[3] despre ei, ca acesta fie să-i asigure trecerea în siguranţă la Liov, fie, dacă în Liov n-ar fi în siguranţă, s-o aducă şi s-o depună la Lublin, şi să procedeze într-aceasta în aşa fel, după cum o vor arăta primejdia şi trebile cu duşmanul, precum şi îndemnul şi informaţia din partea hatmanului. În care privinţă vă cerem ca domniile voastre să aveţi toată grija şi băgarea de seamă. Cu aceasta, dorim domniilor voastre de la d. Dumnezeu sănătate bună. S-a dat în Varşovia, 2 iunie anul Domnului 1600.

---

[1] O pătrime (un sfert) din veniturile domeniilor regale, destinată întreţinerii armatei permanente de mercenari („armata sfertului", pol. : „wojsko kwarciane").

[2] Mihai Viteazul, care prin activitatea sa politică împiedica planurile de dominaţie polonă.

[3] Ioan Zamoyski.

MEHMED AL III-LEA CĂTRE SIGISMUND AL III-LEA

Îi amintește că îndată ce a aflat că Andrei Báthory, pus în scaunul Transilvaniei la cererea regelui polon, a fost ucis de Mihai Viteazul și că Transilvania a intrat în stăpînirea acestuia, a trimis la rege pe ceaușul Mehmed ca să discute măsurile ce urmează să le ia împreună, înainte ca Mihai să se stabilească definitiv acolo. N-a primit însă nici un răspuns, iar acum află că domnul român a început să între și în Moldova, de unde a alungat pe Ieremia Movilă, pus în domnie tot la cererea regelui polon. Aflînd că regele dă ajutor militar lui Ieremia, a dat ordin pașalei Mahmut, comandantul teritoriilor de la Dunăre, să între și el cu toate forțele ce-i stau la îndemînă în Țara Românească, iar lui Gazi Ghirai, hanul Crimeii, i-a scris să treacă Niprul și să pustiască posesiunile lui Mihai. Trimite la rege pe ceaușul Diafer, prin care-l îndeamnă să pună tot sufletul în lupta împotriva lui Mihai și, în timp ce acesta se află în Moldova, să ia legătură cu nobilii din Transilvania pentru a se răscula împotriva lui.*

Gloriosissimo et maximo domino relligionis Messiae e potentibus nationis Iesu electo populi christiani negotiorum moderatori, maiestatis amplitudinis potentiae et honoris domino Sigismundo regi Poloniae cuius dierum finis sit felix.

Postquam nostrum excelsum signum pervenerit maiestati vestrae notum sit, quod cum primum intelleximus Andream Bathoreum (quem maiestate vestra postulante Transilvaniae palatinatui praefeceramus) ex inopinato oppresum inermem ac impacatum inventum ob eamque causam resistere non valentem a Michaele palatino interfectum esse* et Transilvaniam subiugatam in eoque mandato et maiestatis vestrae voluntati adversum facinus esse commissum, litteras nostras imperatorias atque unum ex numero czaussorum nostrorum Mechmetem czaussum ad maiestatem vestram misimus ut utriusque partis unanimi prout aequum postulat consensu, antequam Michael eo in loco pedes firmet ac stabiliat, ea quae necessaria essent provideantur atque de ea re nobis responsum detur. Responsum clarum nullum accepimus praeter id, quod maiestas vestra oratorem suum sine ulla mora sit missura atque per eum si quid de Transilvaniae negotiis erit agendum sit actura. Nunc enim oratoris adventus tempus praeterierit, nos praeterquam quod nesciamus an maiestas vestra tam facto quam provisione et apparatu quidam egerit id quam plurimis nuntys confirmatum accepimus Michaelem sola Transilvania occupata non contentum maiestati vestrae subiectis ditionibus appropinquare ac impendere infestis armis in Moldaviam incurisse, Ieremiam palatinum maiestate vestrae requirente principem factum expulisse, Moldaviamque suo imperio subycere cepisse. De ea re maiestatis vestrae silenty causam cum ignoraremus Machmut bassa in locis Danubio adiacentibus capitaneus et consiliarius noster Zilhedzie mensis quindecima die ad nostram felicem Portam litteras misit, quibus significavit ex altae nostrae Portae czaussis Dziafir czaussum, qui a summo consiliario et exercitus capitaneo nostro Ibrahimo bassa [1] ad vestram maiestatem missus erat [2], a maiestate vestra ad se venisse eundemque nostrum czaussum cum Michael in Moldaviam invaderet in regno maiestatis vestrae fuisse praesentem, maiestatem vestram cum Michaele Moldaviam occupare incipiente ad Chotinium arcem

Ieremiam venisse intellexiset, ei regni cancellarium[3] additis multis copys et tormentis bellicis subsidio misisse, iam regni cancellarius cum Ieremia palatino uno in loco exercit⟨us⟩ colligere et conscribere atque contra Michaelem ire velle. Praeterea idem Machmut bassa nobis nunciavit sibi a Ieremia literas esse missas ut quoniam polonico exercitu ab una parte Michaelem invadente Vallachia parum firma sit futura eam cum Sylistriae beglerbego ab altera parte incurrat, vastet ac depopuletur idemque ut sibi licentia in Valachiam occasione commoda transeundi concedatur rogavit. Itaque ea quae maiestas vestra praestitit et amicitiae et coiunctioni quae ab antiquo cum nostra felici Porta conservatae consentanea sunt. Nos vero ad ducem Krimensem Gazi Gierai chan[4] literas nostras imperatorias scripsimus eumque cum infinito ac innumero exercitu Boristenem[5] traycere et Michaelis ditiones vastare ac dirupere iussimus, Machmut bassae quoque capitaneo nostro mandatum dedimus ut cum regni Poloniae cancellario et Ieremia palatino communicatis consilys occasionem commodam captet atque cum beglerbegis regisque sibi adhaerentibus Dobruciae militibus, ianiceris atque universo exercitu in Vallachia trayciat. Iam ob causam ad maiestatem vestram literae nostrae imperatoriae scriptae sunt atque altae nostrae Portae Dziafir czaussus missu ...[6] venerit maiestas vestra pro amicitia et ea quae a multis annis felici nostra Porta est coniunctione hoc negotium suscipiat ... [6] in propulsandis et levandis Michaelis damnis, in Transilvania et Moldavia provincys liberandis et recuperandis in auxilys pallatino Moldaviae subministrandis sedulitatem et diligentiam ponere non intermittat. Cum autem Transilvania, Michaele in Moldavia manente, non satis munita sit, maiestas vestra cum eius provinciae nobilibus et subditis tractet et conferat atque ut ab illa quoque provincia Michaelis iniquitates et nefaria facinora prohibeant⟨ur⟩ et avertantur dignam operam det. Scriptae in medio mensis Zilhediis anno millesimo octavo.

AGW—AKW, dz. tur., k. 71, t. 285, nr. 530. Traducere. ASB—MP, r. 23, c. 418—420

---

* Știre inexactă.

[1] Damat Ibrahim pașa (a doua oară mare vizir: 1598—1601).

[2] Scrisoarea sultanului către rege din februarie 1600, prin ceaușul Diafer, și răspunsul regelui din mai același an, la I. Corfus, *Corespondență inedită* ..., p. 29—32, 41—42.

[3] Ioan Zamoyski.

[4] Gazi Ghirai, hanul Crimeii (1588—1596; 1596—1608).

[5] Niprul.

[6] Un cuvînt lipsă, marginea foii ruptă.

215 — Varșovia, 30 iunie 1600.

PETRU TYLICKI CĂTRE CRISTOFOR RADZIWIŁŁ

Știrile din Moldova atrag atenția regelui asupra planurilor dușmănoase ale lui Mihai Viteazul. Mercenarii poloni, lăsați de Mihai în Transilvania, se întorc acasă. După spusele lor, Mihai nutrește gînd rău Poloniei. Zamoyski urma să plece la oaste la 28 iunie.

Oswieczone mcze xiąze. Zalecam sluzbi me powolne w łaskę w.x.m. pana sw° mcz°.

Wirozumialem s pissania w.x.m. ze sprawa miedzi sinem w.x.m., xiązecziem jego m. Janoszem podczaszem W. Xz. Lith., a jego m. panem wilienskiem iusz iest i przess decret tribunalski i przess ugodę zastanowiona.

O czem i sam jego m. pan wilienski pissał tesz do mnie. Ziczę barzo tego ze te rzeczi tak stanęli, i rorznicze ktore zachodzili miedzi w. mcziami ssą iusz ukoione. Xiązecziu jego m. panu podczaszemu abi fortunnie i sczesliwie powiodlo mu się to malzenstwo i w.x.m. odnosił s niego pocziechi wielkie winszuię.

Stąd natenczasz nie mam nicz takiego czobim pissacz miał w.x.m. Michał przedsie, iako wiadomosczi dochodzą iego k.m., w ziemi iest wołoskiei i o dalszich iego zamislach przestrzegaią jego k.m. Wyachało terass kilka set Polakow s panem Komorowskiem, s.p. Iwiczkiem i s panem Waczlawem Zamoiskiem z ziemie siedmigroczkiei, ktorich tam beł Michał zostawił. Czi daią sprawę o zlem iego umislie przeciw oicziznie naszei. I drudzi się snadz biorą stamtąd.

Jego m. pan hetman koronni miał ruszicz się z Zamoszczia 28 juny. Pan Bog niechai błogoslawi jego m. przecziw temu nieprzyaczielowi. Lascze się zatem w.x.m. zalecam. Z Warszawi XXX juny 1600.

Wassey x.m. pana swego m.p.p. i sluga, Piotr Tylicki biskup culmski, podk.k.m.p.

⟨Adresa :⟩ Oswieczonemu panu panu Kristophowi Radziwiłowi, xiązęcziu na Dubinkach i Bierzech, woiewodzie wilienskiemu, hetmanowi nawiszemu W. Xiez. Lith. etc. etc., panu i przyaczielowi memu mcziwemu.

AGW—AR, dz. V, t. 410, nr. 16622, f. 44. Original. ASB—MP, r. 24, c. 341—342.

Luminate şi milostive principe. Recomand slujbele mele plecate graţiei luminăţiei voastre, domnului meu milostiv.

Am înţeles din scrisoarea luminăţiei voastre că pricina dintre fiul luminăţiei voastre, principele Janusz, paharnicul marelui principat al Lituaniei, şi milostivirea sa domnul de Vilna [1] este acum isprăvită atît prin decretul tribunalului, cît şi prin bună înţelegere. Despre care lucru însuşi milostivirea sa domnul de Vilna mi-a scris şi mie. Mă bucur mult că aceste lucruri s-au rînduit aşa şi că neînţelegerile care s-au ivit între domniile voastre au fost acum aplanate. Urez luminăţiei sale principelui, domnului paharnic, să-i reuşească această căsătorie cu noroc şi fericire, iar luminăţia voastră să aibă mari bucurii de pe urma ei.

De aici n-am deocamdată nimic aşa ceva, ce-aş avea să scriu luminăţiei voastre. Mihai[2], după cum sosesc ştirile la m.s. regele, se află în ţara Moldovei, şi ele atrag atenţia m.s. regelui asupra altor planuri ale sale. Au plecat acum din ţara Transilvaniei cîteva sute de poloni, cu domnul Komorowski, cu d. Iwicki şi cu domnul Wacław Zamoyski, pe care Mihai i-a fost lăsat acolo. Aceştia informează despre gîndul său rău împotriva patriei noastre. Şi alţii se vede că pleacă de acolo.

Domnia sa domnul hatman al Coroanei [3] avea să pornească din Zamość la 28 iunie. Domnul Dumnezeu să-l blagoslovească împotriva acestui duşman. Cu aceasta, mă recomand graţiei luminăţiei voastre. Din Varşovia, 30 iunie 1600.

Al luminăţiei voastre, domnului meu milostiv, plecat prieten şi slugă, Petru Tylichi, episcop de Culm [4], vicecancelar al Coroanei, cu mîna proprie.

⟨Adresa :⟩ Luminatului domn, domnului Cristofor Radziwiłł, principe de Dubinki şi Birże, voievod de Vilna, mare hatman al marelui principat al Lituaniei etc., domnului şi prietenului meu milostiv.

---

[1] Castelanul de Vilna.
[2] Mihai Viteazul, domn al Ţării Româneşti, Transilvaniei şi Moldovei.
[3] Ioan Zamoyski.
[4] În limba polonă : Chełmno.

NOBILIMEA PODOLIEI CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Îi cere să înainteze cît mai repede cu oastea pentru a o salva de primejdia ce se ridică din partea lui Mihai Viteazul, precum și de greutățile ce le întîmpină din partea mercenarilor poloni.

Jasnie wielmozny mciwy panie hetmanie koronny. Słuzby nasze ziczliwe w łaskę wm naszego m.p. zaleczamy.

Doznawalismy zawsze wielky y wrodzoney chęczi wm naszego m. pana przecziwko oicziznie naszy, zesz wm po wszitkie czaszy, gdi na nie iaky gwalt przipadł, nie omieskał ratawacz, zdrowiu y kostom nie folguiącz, tosz y theras po wm baczemj y obieczuiemj szobie ze wm niest chcesz nas opuscicz w thym gwałczie ktory na nas y oicziznie nasze nastąpił. Proszemj pilnie abis wm iako naypretczj pospiesicz sie raczeł, gdis nie telko to niebespieczenstwo ktore nad karkami naszimi wiszj obchodzi nas, ali y angariei od zołnierza trudno iusz dali wytrwacz bedziemy mogli. Pewniemy ze wm niemieskanie zechcesz zabiezec tym niebespieczenstwom. O co iterum atque iterum prosząсz, zaleczamy powtore słuzby nasze wm naszemu m. panu. Dan w Kamienczu die tertia july anno Domini 1600.

Wm naszego m. pana ziczliwy braczia y sludzy, dignitarze, urzedniczi ziemsczi y riczerstwo woiewodcztwa podolskiego.
⟨Adresa :⟩Iassnie wielmoznemu panu panu Ianowi Zamoiskiemu hetmanowi, canclerzowi koronnemu wielkiemu etc. etc. naszemu mcziwemu panu y bracziu.

AGW—AZ, 275. Original. ASB—MP, r. 24, c. 397—398.

Preaputernice milostive domnule hatman al Coroanei. Recomandăm slujbele noastre binevoitoare grației milostivirii tale, domnului nostru milostiv.

Am cunoscut totdeauna bunăvoința mare și înnăscută a milostivirii tale, domnului nostru milostiv, față de patria noastră, că milostivirea ta n-ai pregetat tot timpul să o salvezi cînd asupra ei a venit o violență oarecare, fără să-ți precupețești viața și cheltuielile. Așa și acum privim la milostivirea ta și nădăjduim că nu voiești să ne părăsești în această violență care a venit asupra noastră și a patriei noastre. Rugăm stăruitor ca milostivirea ta să binevoiești să te grăbești cît mai repede, căci nu ni-i numai de această primejdie care atîrnă deasupra spatelor noastre, ci și de faptul că vom suporta cu greu mai departe angariile din partea soldaților. Sîntem siguri că milostivirea ta vei binevoi să înlături fără întîrziere aceste primejdii. Pentru care lucru te rugăm *de mai multe ori* și recomandăm din nou slujbele noastre milostivirii tale, domnului nostru milostiv. S-a dat în Camenița, *în ziua de 3 iulie*, *anul Domnului* 1600.

Ai milostivirii tale, domnului nostru milostiv, binevoitori frați și slugi, demnitarii, slujbașii provinciali și nobilimea de arme a voievodatului Podoliei.

⟨Adresa :⟩Preaputernicului domn, domnului Ioan Zamoyski, mare hatman și cancelar al Coroanei etc., domnului și fratelui nostru milostiv.

⟨Lîngă adresă, imprimate 12 peceți mici ovale⟩.

SIGISMUND AL III-LEA CĂTRE MEHMED AL III-LEA

I-a primit pînă acum scrisorile prin doi ceauşi (Mehmed şi Diafer), trimişi pe rînd, şi era pe punctul să trimită, după închiderea dezbaterilor dietei, un sol la el, cînd a sosit din nou ceauşul Diafer cu alte scrisori din partea sa şi a vizirului Ibrahim. Trimite acum în solie pe curteanul său, Adrian Rembowski, cu răspunsul şi cu autorizaţia de a discuta în numele său despre toate cele întîmplate în ultimul timp în ţările române. Îl asigură de dorinţa sa de a menţine legături de pace şi prietenie cu el.

Serenissimo ac potentissimo principi domino sultan Muhammet chan, imperatori max⟨imo⟩ Constantinopolitano atque Asiae et Europae, Persarum, Arabum, Syriae ac Cypri Aegiptique domino, amico et vicino nostro charissimo. Sigismundus tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Livoniaeque etc. necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex. Salutem et mutui amoris continuum incrementum. Serenissime ac potentissime princips, domine, amice et vicine noster charissime. Nuper cum duos serenitatis vestrae czaussios, qui literas ad nos serenitatis vestrae detulerant, cum responsis nostris ad serenitatem vestram dimitterimus, scripseramus serenitati vestrae fuisse nos brevi tempore intercedente intervallo proprium nuncium ad serenitatem vestram missuros. Itaque ut primum publica regni nostri comitia absolvimus ordinumque conventum dimisimus, hunc ad serenitatem vestram internuncium generosum Adrianum Rembowski, aulicum nostrum designaveramus, qui cum iam iter appararet, supervenit tertius a serenitate vestra generosus Dziaffer czausius, qui itidem literas a serenitate vestra[1] et illustri Imbraim bassa vesiro nobis reddidit. Ad omnes responsum nostrum hic noster nuncius referet ac de ys etiam rebus, quae hoc tempore acciderunt aget apud serenitatem vestram nostro mandato[2]. Non dubitamus serenitatem vestram et benevole ipsam audituram et fidem omnibus ys in rebus, quas nostro mandato ad serenitatem vestram perferet et de quibus aget nostro nomini adhibituram et suum studium continuandae nobiscum amicitiae a maioribus nostris mutuis, quasi per manus nobis traditae declaraturam, nos pariter eius conservandae studys ac officys serenitati vestrae respondebimus. Quam bene valere cupimus. Datum Varsaviae die VI juli anno Domini MDC, regni nostri Poloniae XIII, Sueciae anno septimo.

AGW—AKW, dz. tur., k. 71, t. 287, nr. 532. Copie. ASB—MP, r. 23, c. 422—423.

---

[1] Vezi nr. 214.
[2] Instrucţiunile date de rege lui A. Rembowski, la I. Bogdan, în Hurmuzaki, *Documente*, Supl. II, vol. I, p. 611—614. Răspunsul sultanului, la I. Corfus, *Corespondenţă inedită* ..., p. 50—54.

CRISTOFOR MONWID CĂTRE GHEORGHE MŁODECKI

Să dea bani pentru acoperirea cheltuielilor de întreținere a solului lui Mihai Viteazul.

Moy laskawy panie Mlodecki.

Gdyz iesth ten posel Mihalia woiewody multanskiego od jego kro. msci odprawion, a iako mi pan Gniewosz dal sprawę ze mu tych tam pienędzy strawnych nie stalo y nie będzie czym z gospod tego posla wykupic, ku temu tez y na konie owsa na dzisieyszy dzien niemasz, przetoz na tho iesth wolia y roskazanie jego kro. mci abys wmcz pienędzy do pana Gnieiwosza dal iakoby w gospodach tych poplacono co na posla tego brano. Tak tez y na dzisieyszy wieczor dla koni aby wmcz owsa poslal. A iakos wmcz pienędzy wielie dal do p. Gnieiwosza y teraz dasz. Lidzby s tego wmcz onego wysluchasz. Zatym sie przyiaznie zyczliwey wmci poruczam. Dath w Ujazdowie die 10 iuly, anno Domini 1600.

Wmci rad, Chrzysztoph Monwid na Dorohostaiach marszalek nai. W-o X-a Lit-o etc., ręką własną.

⟨De altă mînă :⟩ Na wykupienie z gospod dalo sie do rak pana Gniewossowych za tą cedulą jego m. pana marszalkową. . . tl 25

Goniecz Michalow pieniedzy nie ma w droge, bo swemi pieniadzmi tu yadacz strawowal konie jego m. pana woiewody sendomierskiego w drodze y terass ye sthrawowacz potrzeba. Wynidzie na dni ossm w drodze tl 50

Thenze o contentacią prossy z łasky jego cro.m., bo y p. Skrzynieczkiego wspomina ze mu dano od Michala trzydziescie tl 50

Sluga jego m. pana woiewody sendomirskiego prossy z laski cro. jego mczy. Jesliby sie mu tl 10

Summa tl 110

⟨Adresa :⟩ Jego mci panu Jerzemu Mlodeckiemu pisarzowi skarbowemu iego kro. mci naliezy.

AGW—AZ, 1872, p. 161—162. Original. ASB—MP, r. 24, c. 524—525.

Binevoitorul meu domn Młodecki

Fiindcă acest sol al lui Mihai, voievodul Țării Românești[1], este trimis înapoi de m.s. regele, iar după cum m-a informat domnul Gniewosz că nu i s-au dat acei bani pentru hrană și că nu va fi cu ce plăti datoriile acestui sol la gazdă, pe lîngă aceasta că nu este ovăz pentru cai pentru ziua de astăzi, prin urmare voia și porunca m.s. regelui este aceasta ca domnia ta să dai bani domnului Gniewosz, spre a se plăti la acele gazde ceea ce s-a luat pentru acest sol. De asemenea, ca domnia ta să trimiți pentru seara de astăzi ovăz pentru cai. Și după cum domnia ta ai dat mulți bani d. Gniewosz, să-i dai și acum. Cifrele le vei primi de la el. Cu aceasta, mă încredințez prieteniei binevoitoare a domniei tale. S-a dat în Ujazdów, *în ziua de 10 iulie*, *anul Domnului 1600.*

Al domniei tale binevoitor, Cristofor Monwid de Dorostaje, mare mareșal al marelui principat al Lituaniei, cu mîna proprie.

⟨De altă mînă :⟩ Pentru plata datoriilor la gazde s-a dat în mîinile domnului Gniewosz după această țidulă a milostivirii sale domnului mareșal. . . taleri 25.

Curierul lui Mihai n-are bani de drum, căci cu banii săi a hrănit, venind aici, caii milostivirii sale domnului voievod de Sandomir[2], pe drum, şi acum trebuie să-i hrănească. Pe opt zile de drum face...taleri 50.

Acelaşi ⟨sol⟩ roagă *mulţumită* din mila m.s. regelui, căci aminteşte şi de d. Skrzyniecki[3], că i s-a dat de la Mihai treizeci de taleri...taleri 50.

Sluga milostivirii sale domnului voievod de Sandomir roagă din mila m.s. regelui. Dacă i s-ar da... taleri 10

Total: taleri 110.

⟨Adresa:⟩ Domniei sale domnului Gheorghe Młodecki, secretar al tezaurului m.s. regelui, se cuvine.

---

[1] Ultimul său sol, care a ajuns în Polonia şi prin care a încercat să oprească pe poloni de a-i face război.

[2] Gheorghe Mniszek.

[3] Solul regelui la Mihai Viteazul, în Ţara Românească, în vara anului 1599, şi a doua oară la Alba Iulia, la începutul anului 1600.

219 Din tabără, 13 iulie ⟨1600⟩.

UDREA CĂTRE STAN. ŻÓŁKIEWSKI ŞI IOAN POTOCKI

Le cere să-i elibereze solul, pe Agapie postelnic.

Пан Ꙋдрѣ Хетман и пркълаб сꙋчавскїи. Пишем много здравїе и живот братїем наш и ближним прїатѣлїе пан Хетман от полю, пан старостѣ от Каменниц от земле лешкою. Милостївїи Бꙋг да даст да ви обрѣщнт сїю мою мало писанїе живи и здрави на ваш милости за кꙋпнож сес чисттїю и великаго кралѣ вашиго и с въсѣм властели вати милости. И къХ си ви давам ꙋ вѣстїю ваши милости не радї редꙋ едномꙋ постелник наш имѣ Ꙗгапїе и дрꙋжне его, занеж ес пришло здеа ꙋ ваши милости сол съ нѣкїи Тꙋрци, таж тиХ Тꙋрцї ви есте пꙋсшили тере сꙋт отшли, а сего постелника висте опирали. По что тако можити творитї, ми знаем никогдаж соли нѣс си опирали, ни ми не Хокем опиратї нъ иннаго. То ми посилаем съи ваш члекъ, тако и ви да иматї лишити того постелника что ес там ꙋ ваши милости наш члекъ. Занеж тако се подобает солїи да Ходїтꙋ со мирном да не имат запиранїе ни от когож. То и давам ꙋ вѣстїю вашемꙋ милости и милостивї Бꙋг дас дастꙋ да есте живи и здрави. Пис ꙋ таборъ юл гї.

До пан Хетман полескїи и пан старостѣ каменескї ѿт земле лешкою.

AGW—AZ, 2 879, p. 3—4. Original. ASB—MP, r. 24, c. 529—530.

Pan Udrea hatman şi pîrcălab al Sucevei. Scriem multă sănătate şi viaţă vouă fraţilor noştri şi prietenilor apropiaţi, panului hatman de cîmp[1], panului staroste al Cameniţei[2] din Ţara Leşească. Să dea milostivul Dumnezeu să vă găsească această carte mică a mea în viaţă şi sănătoşi pe milostivirile voastre împreună cu cinstitul şi marele crai al vostru şi cu toţi boierii milostivirilor voastre. Şi întru aceasta dăm de ştire milostivirilor voastre pentru pricina unui postelnic al nostru, pe nume Agapie şi ceata lui, pentru că a venit aici la milostivirile voastre sol, cu nişte turci, şi pe aceşti turci voi i-aţi lăsat să plece şi au şi plecat, iar pe acest postelnic l-aţi oprit. Cum puteţi face aşa ceva? Noi ştim că niciodată solii nu se opresc, nici noi nu vrem să oprim pe nici unul. Şi după cum noi trimitem

pe acest om al vostru, aşa şi voi să slobozişi pe acest postelnic, omul nostru, care este acolo la milostivirile voastre. Pentru că aşa se cade, ca solii să umble în pace, să nu fie opriţi de nimenea. Aceasta dăm de ştire milostivirilor voastre, iar milostivul Dumnezeu să dea să trăiţi şi să fiţi sănătoşi. S-a scris în tabără, 13 iulie ⟨1600⟩.

Către panul hatman de cîmp şi panul staroste al Cameniţei din Ţara Leşească.

---

[1] Stanislav Żółkiewski.
[2] Ioan Potocki.

220 **Din tabăra de lîngă Orynin, 4 august 1600.**

IOAN POTOCKI CĂTRE IOAN PORUDYŃSKI

Aşteaptă, împreună cu fraţii săi, sosirea lui Zamoyski cu armata, pentru a porni împreună împotriva lui Mihai Viteazul, care a promis să treacă Nistrul la ei. Trupele domnului român au atacat proprietăţile lui Ştefan Potocki, Zamoyski şi ale altor doi nobili poloni. Se anunţă că Deli Marcu şi-a trimis oamenii asupra Colomeii şi că alţi două mii de călăreţi de-ai lui Mihai urmează să se îndrepte asupra Pocuţiei.

Milosczíwi panie podkoniuszy. Słuzbi me ziczliwe zalieczam do laski w.m. mego miłosczíwego pana etc.

Uczieszilo mię pisanie w.m. mego miłosczíwego pana żem zrozumiał o dobrim zdrowiu w.m. i nieodmiennie takze ⟨o⟩ lascze w.m. przecziwko sobie i bracziei mei, ktorzy radzi w.m.m.m. panu służą. Mi iescze w obozie pod Orininem oczekiwami na jmp hetmana koronnego, ktori we sriodę do Trębowli przicziągnął, tuszę że zmieszka z kilka dni abi i drudzi z rotami nadsczięgli. Za przibicziem i zlączeniem szię tuszę ze poidą, iesli p. Mihal nie poprzedzi, ktori szię na tamtim tigodniu obieczal na tę strone Dniestru bycz, a moze mu czaszem wierzicz. Maiętnoscz jmp Stephanową wikarczowali, Michalczy, krwią dobrze obliali, wilupili i popalili ogniem nie mało. W Sarigrodzie poddanim jmp hetmana koronnego trzy tysiącza owiecz wzieli. Litniowcze, wieś p. Kąnskiego, spalili, wibrali, wiplondrowali. Lastowińskiego z jego maiętności wlasnich siedmset owiecz wzieli. Widze ze sie zajuszają nieźle. Przichodzą wiadomosczi i ze na Kolomiyą od Deli Marka poszli palicz. Teraz gdym pisal, dwoia wiadomoscz przisla iakobi szie dwa tisziecczi na Pokuczie powroczicz miano. Dai Panie Boze richlo w kupie bicz, a czo oicziznie posluzmi dobre, choczi tez za nasze garlowanie slaba nagroda. A iako na kozdim pliaczu ⟨w⟩ pogotowiu na owim ziczilibismi sila nasz w.m. naszego miłosciwego pana, iakosmy na innich miesczach z sobą biwali, w towarzistwie widziecz, iednak za zdrowie w.m. J.m.p. Stephan z krziwdi swei ktorą tez ma kopią de P. Bog sczęsliwie skruszi, ktory chocz do Kamieńca odiechal sluzbi swe poliecza w laskę w.m. Takze w niebitnosczi ich mosci p.p. bracziey w.m. ia imieniem ich m. sluzbi oddaie, bo P. Bog pana Jakuba smutkien nawiedzil, ze mu sinaczek starszi ⟨na⟩ ospą w Kamieńcu umarl i tam pobiezeli, tylko ia niedolezni w obozie. Per occasionem gdi szie czo traffi, nie omieszkam w.m.m.m. panu oznaimicz, toz sobie od w.m. mego miłosczíwego pana obieczuiącz, ktorego sie lasce pilno zalieczam. W obozie, 4 aug⟨usti⟩ a⟨nno⟩ D⟨omini⟩ 1600.

W.m. mego mosczíwego pana ziczliwi przyjaciel i sługa, Jan Potocki z Potoka sta⟨rosta⟩ kam⟨ieniecki⟩ g⟨enera⟩ł m. propria.
⟨Adresa :⟩ Jego mosci panu Janowi Porudynskiemu, podkoniuszemu jego kr. msci, m. milosczíwemu panu y przyiacielowi.

AGW—AR, dz. V, t. 280, nr. 12 234. Original.

Milostive domnule vicecomis. Încredinţez slujbele mele binevoitoare graţiei domniei tale, domnului meu milostiv.

M-a bucurat scrisoarea d-tale, domnul meu milostiv, că am aflat de buna sănătate a d-tale şi de neschimbata d-tale graţie faţă de mine şi faţă de fraţii mei[1], care slujesc cu plăcere d-tale, domnului meu milostiv. Noi aşteptăm încă în tabără lîngă Orynin[2] pe dumnealui domnul hatman al Coroanei[3], care a ajuns miercuri la Trembowla; sper că va zăbovi cîteva zile, ca să vină şi ceilalţi, cu roatele. Sper ca, după sosirea şi joncţiunea lor, să plece, dacă nu le va lua-o înainte domnul Mihai[4], care a făgăduit ca săptămîna ce vine să fie pe partea aceasta a Nistrului, şi uneori poate să-l credem. Au prădat proprietatea domnului Ştefan[5], Michalcze[6], au scăldat-o bine în sînge, au jefuit şi au ars cu foc destul de mult. În Szarogród[7] au luat de la supuşii dumnealui domnului hatman al Coroanei[3] trei mii de oi. Litniowce, satul domnului Kątski, l-au ars, l-au jefuit, l-au prădat. Lui Lastowiński i-au luat de pe propriile sale proprietăţi şapte sute de oi. Văd că se mînjesc destul de bine cu sînge. Sosesc ştiri că s-au dus de la Deli Marcu asupra Colomeii ca să ardă. Acum, cînd am scris, a venit altă ştire, cum că două mii ar urma să se întoarcă asupra Pocuţiei. Dă Doamne Dumnezeule să ne adunăm repede la grămadă, şi vom sluji bine patriei, deşi pentru truda noastră, slabă răsplată. Şi după cum ⟨sîntem⟩ în fiecare loc în stare de alarmă împotriva acelora, am fi dorit să te vedem şi pe d-ta, domnul meu milostiv, alături de noi, aşa cum am fost împreună în alte locuri, însă să fii d-ta sănătos. Domnul Ştefan[5], va da domnul Dumnezeu să-şi revină din paguba sa, care este mare; şi care, deşi a plecat din Cameniţa, recomandă slujbele sale graţiei d-tale. Tot aşa, în absenţa dumnealor domnilor fraţi ai mei, eu încredinţez, în numele lor, d-tale slujbele noastre. Căci domnul Dumnezeu l-a încercat pe domnul Iacob[8] cu o supărare, că i-a murit băiatul cel mai mare de variolă în Cameniţa, şi acolo au alergat toţi, numai eu stau neputincios în tabără. *Întîmplător*, dacă se va întîmpla ceva, nu voi pregeta să te înştiinţez pe d-ta, domnul meu milostiv; la fel mă aştept şi de la d-ta, domnul meu milostiv, graţiei căruia mă recomand stăruitor. Din tabără, *4 august, anul Domnului* 1600.

Al d-tale, domnului meu milostiv, binevoitor prieten şi slugă, Ioan Potocki de Potok, staroste de Cameniţa, general[9] *cu mîna proprie*.

⟨Adresa :⟩ Domniei sale domnului Ioan Porudyński, vicecomis al m.s. regelui, domnului şi prietenului meu milostiv.

---

[1] Ştefan, Iacob şi Andrei Potocki.
[2] Orăşel la nord-vest de Cameniţa.
[3] Ioan Zamoyski.
[4] Mihai Viteazul, care poate că încerca, astfel, să prevină războiul care se pregătea.
[5] Ştefan Potocki.
[6] Sat, situat pe malul drept al Nistrului, în Pocuţia, pe drumul dintre Colomeea şi Uścieczko.
[7] Oraş în Podolia, proprietatea lui Ioan Zamoyski.
[8] Iacob Potocki.
[9] Adică : staroste general al Podoliei, această dregătorie fiind foarte des unită cu stărostia de Cameniţa.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE ALEXANDRU KONIECPOLSKI

Îl roagă să nu se supere că i-a folosit, în lipsa sa, palatul, unde și-a lăsat familia, pe care și-a mutat-o din Camenița.

Mciwy panie starosto wieluński, panie a przyaczelu mcziwy. Słuzby nasze przyaczelskie zaleciwszy w łaske wmczi naszego mlciwego pana i przyaczela.

Zdawna wiedząc dobrze o them, zes wm iesth nam zawsze nieodmiennem, całem i zyczliwem przyaczielem, w nadzieie tedy tei dawnei łaski i przyiazni wmczi, zmieszkać w dworze wmczi, maiethnosci Kadyiowskiei, dni kilka traphiło się nam, gdzie nam sługa wmczi, pan Babski, cheć i wolą dobrą w niebithnosczi wmczi, tak iako się dobre<mu> godzi pokazał, za co wczi naszemu mlcziwemu panu przziaczelowi wielce dziekuiemy. A ysz czasu teraznieiszei przigody i niesczesczia naszego wiec y sczia naszego, za łaską jego kro.mczi, pana i dobrodzieia naszego mlcziwego, na stolice panstwa naszego wołoskiego, gdzie iako nas pan Bog mieć i obraczać będzie racził, umyslilichmy w Camiencu dla lepszego i warownieiszego bezpieczenswa malzonke i dzieczi nasze do czasu mieć, lecz ze powietrze nie prawie dziecziom naszem w pierwszey gospodzie na Ormianskiei ulicy słuzyło, acz z wielką prozbą i persuasią tą zes nam wmcz iest dawnem i wielkiem panem i przziaczielem, takze i ubezpieczaiąc ze się wm obrazać tem nie bedziesz racził, uzilichmy pana Babskiego, ze camienice wm mimo wolią i roskazanie wmczi postąpił nam, o co pilnie wm naszego mlcziwego pana i przziacziela wielkiego ządamy zebiscie wm do sługi swego pana Babskiego obrazac tem i nam za zle mieć nie raczył, gdyzmy wm za bozą pomocą taką dobroczinnosć wszelakiemi sposoby zaslugować przziaczielskie winni zostaniemy. Ktoremu iako naipilniei powtore sluzby nasze przziaczielskie oddawamy. Datt<um> w Kadyiowcach die XI° augusti a° MDC°.

W mczi naszego mlcziwego pana zdawna zieczliwy przziaciel i sługa, Hieremiei Mohiła woiewoda z bozey laski hospodar ziem mołdawskich

Iw Єремиа воєвода

<Adresa:> Jego mczi panu Alexandrowi Koniecpolskiemu, staroscie wielunskiemu etc., naszemu mlcziwemu panu i przziaczielowi nalezy.

AGW—AZ, 445. Original. ASB—MP, r. 24, c. 407—408.

Milostive domnule staroste de Wieluń, domnule și prietene milostiv. Recomandînd slujbele noastre prietenești grației domniei tale, domnul și prietenul nostru milostiv.

Știind bine de multă vreme că domnia ta ne ești mereu prieten neschimbat, întreg și binevoitor, deci în nădejdea acestei vechi bunăvoinți și prietenii a d-tale am avut prilejul să locuiesc cîteva zile la curtea d-tale, pe domeniul Kadyjowice, unde d. Babski, sluga d-tale, ne-a arătat, în lipsa d-tale, atenție și bunăvoință, așa după cum se cade unui om bun să arate, pentru care mulțumim mult d-tale, domnului și prietenului nostru milostiv. Și fiindcă în timpul întîmplării și nenorocirii noastre de acum, precum și al mergerii noastre, din îndurarea m.s. regelui, domnul și binefăcătorul nostru milostiv, la capitala țării noastre a Moldovei, unde se va îndura domnul Dumnezeu să ne aibă și să ne întoarcă, ne-am gîndit să avem pentru moment pentru o mai bună și mai mare siguranță soția și

copiii în Camenița, dar pentru că nu le-a priit prea bine copiilor noştri aerul la cea dintîi gazdă de pe strada Armenească, am uzat de domnul Babski, deşi cu mare rugăminte şi convingere că d-ta ne eşti un vechi şi mare domn şi prieten, şi asigurîndu-l de asemenea că d-ta nu vei binevoi să te superi de aceasta, să ne dea palatul d-tale, fără voia şi porunca d-tale. Pentru care te rugăm stăruitor pe d-ta, domnul şi prietenul nostru milostiv şi mare, să nu te superi pe d. Babski, sluga d-tale, şi să nu ne ai de rău nici pe noi, căci vom rămîne datori să te răsplătim, cu ajutorul lui Dumnezeu, prieteneşte şi în toate felurile pentru asemenea binefacere. Căruia-i încredințăm din nou cît mai stăruitor slujbele noastre prieteneşti. *S-a dat* în Kadyjowice, *în ziua de 11 august*, *anul 1600*.

Al d-tale, domnul nostru milostiv, binevoitor prieten şi slugă de demult, Ieremia Movilă voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țărilor Moldovei.

Io Eremia voievod.

⟨Adresa :⟩ Domniei sale domnului Alexandru Koniecpolski, staroste de Wieluń etc., domnului şi prietenului nostru milostiv se cuvine.

222 **Kiev, 21 august 1600.**

PRIMARUL ŞI ORĂŞENII DIN KIEV CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Au primit manifestul regelui către oraşele ucrainene ca să pornească la război împotriva lui Mihai Viteazul. Cum însă cetatea de acolo s-a aprins de la un trăsnet, iar orăşenii şi-au pierdut acolo avuturile, salvînd numai tunurile, îl întreabă dacă să plece la oaste sau să rămînă acasă.

Jasnie wielmozny a nam msczіwy panie hetmanie panie panie nasz msczіwy. Unizone y pokorne sluzby nasze do msczіwey laski wm naszemu msczіwemu panu zawsze gotowe ofieruiemy y przy fortunnym spraw wedlie mysli wm pomnezeniu y wszeliakim szanowaniu w lasce milego Bogya y blogoslawienstwie jego swientem wm w dlugi wiek swemu msczіwemu panu prawdziwym sercem sprzyjamy etc.

Dnia dzisieyszego, msczіwy panie hetmanie, 21 awgusta przyniesiony jest do nas list odtworzysty uniwersal jego kroliewskiey msczi pana pana naszego msczіwego z Bialey Cerkwie od komornika krolia jego msczi pana Stanislawa Sirachowskiego kturzy iest przy Kozakoch woyska zaporozkiego, gdzie w tem uniwersalie krol jego m. pisać y roskazować wszytkim tuteyszym ukraynym miastom raczyl, aby preciw tego nieprzyiacielia koronnego Michala woiewody multanskiego wedlie powinnosczi swey iako moze bycz nayborzdziey do woyska jego kroliewkiey msczi pod sprawe y rąd[1] wm naszego msczіwego pana konno zbroyno jako moze bycz naliepiey ze wszeliako gotowoscią y dostakiem woiennym zbirali sia.

A my widzonc takowe roskazanie jego kroliewskiey msczi wedlia starodawney powinnosczi naszey do takowey potrzeby wedlug moznosczi y sily naszey z gotowoscią przybiramy sie. Wszakze jednak to wm swemu msczіwemu panu oznaymuiemy ysz nie dawnego czasu dnia 27 lipca godzina predwieczorem Bog msczіwy przez ogion perunowy w pogoreniu zamku kiiowskiego y z niemalymi maiętnosciami naszemi nawiedzicz y pokarać nas raczyl, gdzie teraznieyszego czasu zostalismy sirotami y prawie obnazonemi ze nam niegdzie na co sie. Przdtym zawsze nieprzyia-

ciel jego kroliewskiey msczi tych kraiow naszych przylieglyi ogliondal. Glow swych niegdzie z zonami y z dziatkami naszemi przychilicz, tak tez y ten ostatek skarbu jego kroliewski msczi armaty kturąesmy z wielkim staraniem naszym z gwaltownego zapalenia pierunowego ognia srogiego zaliedwo wyretowali przy kim zostawicz nie wiemy, o czym tez zaraz nie omieszkalichmy dać znacz y iuz to niedziel pol czwarty do jego kroliewskiey msczi pana naszego msczіwego. A my, msczіwy panie, toicz donoszonc do wiadomosczi wm naszego msczіwego pana y bendonc w gotowosci nauki jego kroliewskiey msczi tak tesz y wm naszego msczіwego pana ieslibychmy tam w woysko ku wm swemu msczіwemu panu pokinuwszy ten ostatek ktory sie ostal skarbu jego kroliewskiey msczi, tak tesz zony, dzieci ieslibychmy tam nam w woysku iego kr. msczi przybycz, aboli tu sie zostacz, oczekiwamy w czym my nam zdrowey nauki. S placzem naszym y msczіwey laski wm pokornie prosimy abychmy w tem wolia y roskazanie wm naszego msczіwego pana miali y wiedzieli. Dliaczego umyslnie po przyniesieniu do nas tego uniwersalu krolia iego msczi zarazem y tegoz czasu ku wm swemu msczіwemu panu tego poslanca naszego poslalismy, kturemu u wodprawie jego do nas unizonie wm swego msczіwego pana prosimy racz jemu y nam jako nasz msczіwy pan iako pan crestyianski msczіwym panem bycz. A zatym sami siebie y nanizsze sluzby nasze msczіwey lasce wm poruczamy. Dan z ratusza kiiowskiego dnia 21 awgusta roku bozego narodzenia 1600.

Wm naszemu msczіwemu panu we wszytkiem powolni radzi sluzycz woyt burmistr y raycy y wszytko pospolstwo miasta Kiiowa.
⟨Adresa :⟩ Jasnie wielmoznemu panu panu jego m. panu Ianowi Zamoszskiemu z Zamoscia hetmanowi y kanclirowi wielkiemu koronnemu etc., panu, panu nam msczіwemu oddacz naliezy.

AGW—AZ, 683. Original.

Preaputernice şi milostive al nostru hatman, domnul, domnul nostru milostiv. Oferim umilele şi plecatele noastre slujbe totdeauna gata milostivei graţii a domniei tale, domnului nostru milostiv, şi dorim d-tale cu inimă adevărată sporirea norocoasă a faptelor, după gîndul d-tale, şi toată consideraţia în mila lui Dumnezeu celui drag şi în blagoslovirea sa sfîntă întru mulţi ani.

Milostive domnule hatman, astăzi 21 august, ni s-a adus scrisoarea deschisă, manifestul m.s. regelui, domnul nostru milostiv, din Biała Cerkiew, de la curteanul măriei sale, domnul Stanislav Sirachowski, care este pe lîngă cazaci, pe lîngă oastea zaporojană, în care manifest măria sa a binevoit să scrie şi să dea poruncă tuturor oraşelor ucrainene de aici ca să se adune împotriva acestui duşman al Coroanei, Mihai, voievodul Ţării Româneşti, după îndatorirea lor, cît se poate mai cu putere la oastea măriei sale de sub comanda şi porunca d-tale, domnului nostru milostiv, călare, cu arme, cum poate fi mai bine, cu toată pregătirea şi cu toate cele trebuincioase războiului.

Iar noi, văzînd asemenea poruncă a măriei sale, ne prindem să ne gătim, după străvechea noastră îndatorire, la asemenea luptă, după putinţa şi puterea noastră. Totuşi înştiinţăm d-tale, domnului nostru milostiv, că nu de mult, şi anume în ziua de 27 iulie, înaintea serii, milostivul Dumnezeu s-a îndurat să ne încerce şi să ne pedepsească printr-un foc de la un

fulger căzut în vîrful cetății din Kiev, cu pierderea de mari averi ale noastre, cînd acum am rămas orfani și aproape dezbrăcați, că nicăieri n-avem pe ce pune mîna.

Mai înainte, totdeauna dușmanul[2] m.s. regelui a vizitat aceste țări vecine cu ale noastre. N-avem nicăieri unde să ne adăpostim capetele noastre, cu soțiile și copiii noștri. La fel și această rămășiță din tezaurul măriei sale, tunurile, pe care cu mare stăruință a noastră abia le-am scăpat din năprasnica aprindere pricinuită de focul groaznic al fulgerului, nu știm cu cine să le lăsăm, despre care lucru n-am pregetat să dăm îndată de știre acum o săptămînă jumătate de sfert m.s. regelui, domnului nostru milostiv. Iar noi, milostive domnule, aducînd aceasta la cunoștința d-tale, domnul nostru milostiv, și fiind în pregătire, așteptăm învățătura m.s. regelui și a d-tale, domnul nostru milostiv, dacă să venim acolo la castea măriei sale, părăsind această rămășiță care a rămas din tezaurul m.s. regale, precum și soțiile și copiii, sau să rămînem aici. Așteptăm instrucțiuni precise. Cu lacrimi ne rugăm umil milostivei îndurări a d-tale ca să avem și să cunoaștem în această privință voia și porunca d-tale, domnului nostru milostiv. De aceea, după aducerea la noi a acestui manifest al m.s. regelui, deodată și în același timp am trimis într-adins la d-ta, domnul nostru milostiv, acest delegat al nostru, căruia, la întoarcerea sa la noi, te rugăm umil pe d-ta, domnul nostru milostiv, să binevoiești să-i fii lui și nouă ca un domn al nostru milostiv și ca un domn creștin, ca un domn îndurător. Și cu aceasta ne încredințăm pe noi înșine și slujbele noastre cele mai plecate milostivei grații a d-tale. S-a dat din primăria Kievului, în ziua de 21 august, anul de la nașterea Domnului 1600.
Ai d-tale, domnului nostru milostiv, supuși și bucuroși să slujim în toate, primarul și consilierii și toată obștea orașului Kiev.

〈Adresa :〉 Preaputernicului domn, domn, domniei sale domnului Ioan Zamoyski de Zamość, hatman și mare cancelar al Coroanei etc., domnului, domnului nostru milostiv se cuvine a se da.

〈Pe dosul plicului, pecetea imprimată pe hîrtie lipită cu ceară〉.

---

[1] Corect : rząd.
[2] Tătarii.

223 — Pe Nistru, 27 august 〈st. v.〉 1600.

PROCLAMAȚIA LUI IOAN ZAMOYSKI CĂTRE STĂRILE MOLDOVEI

Le anunță că a trecut cu armata în Moldova ca să scoată țara din mîinile lui Mihai Viteazul și să așeze din nou în scaun pe Ieremia Movilă. Le cere să se alăture acestuia.

Ѿн Замонски из Замостїꙗ канцилир и гетман великїи корон8 полскои, белски, малборски,, дерпски, книшински, ме5ирецски, гродецски, ꙗвороовски и прочїнХ староста. Въсѣм въ к8пѣ и с кождим и ѡсобна паном болѣром и мазилом а вътагом и нѣмишом и к8ртѣном и 8сим сл8гам и дворѣном из земли молда-

вскои ѡт велика до мала ознаемѹеми аже его кралевскаа милост нат милостивїи пан послал мѣ из воиском каралечтва си абиⅩ землѣ молдавскою извадил ис рѫк того непрїятелѣ которїи без вѣсти пришеаши над господства си Єремїи Могили воеводи земли молдавскои ѡтгосподствовал еѧ и ѡтдръжал и с тѣм славъ и достоинство величества кралевства си и коронѹ полскою подептал и ѹничижил. Того ради величествїа кралевства си зновѹ разказал абиⅩ господина Єремїи Могилѹ пак вам и земли молдавскои господина поставил. Того ради съда прѣиⅩавти до Нистрѹ вънидоⅩ до земли молдавскои мнилос нам абиⅩмо вас напоминали и ведомими ѹчинили ради добраго вашего и имѣнїя вашего како сѣ паки приⅩилите до пръваго милосърдїю его кралевскои милости и до господина вашего господства си Єремїи Могили воеводи. И ничтоже да сѣ боите ани ѹстрашает занеже вѣрѹем вам ере за доволниⅩ немощи вашии не могли до конца стати при господина вашим, занеже свѣдомо въсѣм ере землѣ молдавскаа не имает такови гради или такови мѣсти како да възмогѹт въ таковиⅩ врѣменаⅩ сѣ приклѹчают съкрити жени и дѣти свои и имѣнїе свое. Того радї и по второе въспоминаем вам аби есте инако не ѹчинили ани да разѹмѣите инако. Что если так сътворите и волѧ его кралевскои милости бѹдет исплъна и вам бѹдет тиж добро, занеже и ви и землѣ ѡт таковаго зла иже прїиде на вас можит сѣ скорѣи ѹспокоите и ѹмирите. Си даем вам знати и по сиⅩ жалѹем вам ѡт господ Бога въсего добраго. Пис над Нистрѹ ав. $\overline{сз}$ лѣта аⅩ.

AGW—AZ, 12. Original. ASB—MP, r. 2, c. 340.

Ioan Zamoyski din Zamość cancelar şi mare hatman al Coroanei polone[1], staroste de Bełz, Malbork, Dorpat, Knyszyn, Międzyrzec, Gródek, Jaworów şi altele. Tuturora împreună şi fiecăruia în parte, panilor boieri şi mazili şi vătafi şi nemeşi şi curteni şi tuturor slugilor şi slujbaşilor de la curte din ţara Moldovei, de la mare pînă la mic, facem cunoscut că măria sa regele, stăpînul nostru milostiv, m-a trimis pe mine şi cu oştile măriei sale ca să scot ţara Moldovei din mîinile acelui duşman[2], care, venind fără de veste asupra domniei sale Ieremia Movilă, voievodul ţării Moldovei, l-a alungat din domnie şi i-a luat stăpînirea, şi prin aceasta a călcat în picioare şi a înjosit slava şi demnitatea măriei sale regelui şi a Coroanei polone. De aceea măria sa regele a poruncit din nou ca să aşez iarăşi pe domnul Ieremia Movilă domnitor vouă şi ţării Moldovei. De aceea, trecînd Nistrul aici, am intrat în ţara Moldovei şi am găsit cu cale să vă atragem atenţia şi să vă facem cunoscut pentru binele vostru şi pentru averile voastre, ca să reveniţi la îndurarea de mai înainte a măriei sale regelui şi la domnul vostru, Ieremia Movilă voievod. Şi nicidecum să nu vă temeţi, să vă speriaţi, deoarece vă credem că din pricina îndeajunselor voastre neputinţi nu aţi putut sta pînă la capăt lîngă domnul vostru, pentru că este cunoscut tuturora că ţara Moldovei n-are astfel de cetăţi sau astfel de oraşe, încît să-şi poată în asemenea vremi ce se întîmplă să-şi ascundă femeile şi copiii şi avutul. De aceea vă amintim şi a doua oară să nu faceţi altfel şi nici să înţelegeţi altfel. Ceea ce, dacă veţi face aşa şi va fi implinită voia măriei sale regelui, şi vouă are să vă fie bine, pentru că şi voi şi ţara vă veţi

împăca şi linişti poate mai repede în faţa unui astfel de rău care va veni asupra voastră. Acestea vi le aducem la cunoştinţă şi cu aceasta vă dorim tot binele de la domnul Dumnezeu. S-a scris pe Nistru, august 27⟨st.v.⟩, anul 1600.

---

[1] Regatul Poloniei.
[2] Mihai Viteazul, care pentru Zamoyski era duşmanul Poloniei, deoarece polonii porneau războiul împotriva sa.

224 **⟨Vara anului 1600⟩.**

BERNARD MACIEJOWSKI CĂTRE PETRU TYLICKI

Doreşte lui Zamoyski izbîndă în războiul cu Mihai Viteazul şi-i mulţumeşte că şi-a pus copilul sub protecţia sa. Nu s-a întîlnit cu Ianuş Ostrogski, castelanul Cracoviei, pentru a-l face atent asupra atitudinii sale, favorabile domnului român. A cercetat, împreună cu alţi senatori, pe Gheorghe Mniszek, voievod de Sandomir, şi nu l-a găsit vinovat de uneltiri cu Mihai, ci că acesta i-a scris pentru a semăna discordie între senatorii poloni.

Respons jego m.x-a biskupa krakowskiego.

Załuie tego jego m.x. biskup ze sie z jego m. xem nominatem chełmskiem nie widział w Lublinie, tak iako byl miał z poruczenia jego m. pana hethmana coronnego uczynić a z nim o rzeczach jego mci conferowac, z ktorym iako duchownem y bratem miałby był campum szerszy do mowienia o tych sprawach. Ale y przes pismo swe do niego niektorych rzeczy potrzebnieiszych tknąć nie zaniecha.

Dziękuie jego mci panu hethmanowi za winszowanie biskupstwa krakowskiego, na ktorem urzędzie po chwale miełego Boga naprzod jego mci, iako swemu m. panu y wielce dufałemu przyacielowi sluzby swe oddawać gotow y praecipua cura jmci iest aby y sam y clerus wszytek pana Boga prosili, zeby w tych pracach y fatigach ktore jegomcz pan hetman pod tak gorący czas w tych leciech swych, dla dobrego r.p. podeimuie raczyl jegomci posiliać, zeby r.p. od niebespieczeństwa uspokoił.

Dziękuie tesz jegomci za tę ufnosć, ktorą ma o niem, ze mu pod ten czas niebespieczny woienny (ktory ludzi nie rodzi) synaczka swego y domu swego obronę zleca. Zycząc tego szczerem sercem jegomci, o co y pana Boga prosi, aby w dobrem zdrowiu jegomcz z radosnemi pociechami nazad sie wróciwszy, sam jegom do liat doskonałych synaczka swego ku pociesze swey y familiey swei dochował. A w czemkolwiek uciekłby sie tesz jegom x. nominat pod niebythnosć iegom. pana hethmanowę o radę do jegom. x-a biskupa, chętnie radzien y pomocen być chce jegom.

Dziękuie jegom x. biskup jegomci panu hetmanowi za oznaimienie o sprawie woiska krola jegom. przeciw temu nieprzyacielowi y pana Boga prosi aby sczęscić raczel sprawy jegom. y woyska krola jm. ku dobremu r.p. y sławie narodu naszego.

O jegomci panu krakowskim wiedział to pierw jegom. xiądz biskup zinąd co jegom do niego wskazać raczeł y choć tego od jegomci nie miał in commissis, s powinnosci swei senatorskiey upomniałby był w tym jegom pana cracowskiego w czem jegomci złe wspominaiąc ludziom udawał. Załuie tego jegom x. biskup ze do takowych obraz y odia pod ten niebespieczny czas gdy agitur de salute r.p. między ichmciami przychodzi. Zyczełby byl tego ichmm zeby sie beli spolnie iako bracia a iednego pana y r.p. rada miełowali y szanowali, o czem mowiełby był chętnie s panem krakowskim. Ale isz jegom pan krakowski, tak iako sie był jegomci x. biskupowi na wiazd jegomci na biskupstwo obiecał, nie przybył, a iegomcz tesz w drodze tei, gdy do Krakowa iechał, widzieć sie z nim nie mogł, dlatego ze sie o nim nie pierwei, as iusz był jegom Opatow minął, dowiedział, dlatego, gdyby sie był jegom do niego wrocić miał, musiałby był czasu wiazdu swego, pro die 12 augusti złozonego, omieszkać, y teraz jegom x. biskup nadzieie nie ma zadnei widzieć sie z nim. A conferować o tem s panem krakowskim przes listy, albo poslańce, iest rzecz niebespieczna, musi prawi podobno iusz to odłogiem lezeć do seymu. Albo tesz zdarzy pan Bog y pokaze nad tem nieprzyacielem ze iako iest obłudny y nieszczerze z ludzmi krzesciańskiemi agit. Za zwycięstwem da pan Bog nad nim, ukaze sie swiatu złosć, obluda y chciwosć iego, a zatym to sie ustoi cokolwiek między ichmciami ludzmi wielkiemi y zacnemi, chcąc ich powadzić, nasial. Trafili sie tesz z iakiey occasiey temi czasy jegomci x. biskupowi z panem krakowskim ziechać, nie zaniecha o tem wszytkim z jegomcią agere, y to co z niego o tem zrozumie oznaimić jegomci obiecał.

Jegom x. biskup die 2 septembris miał wyiechać z Krakowa do Częstochowei, a stamtąd sie wrócić na mieszkanie do Siewiora y Kozichgłow, tamze miał zmieszkać do zimy, a to mieysce daleko iest od Opatowa.

Co sie tknie takieyze obrazy jegomci pana hathmamowei przeciw jegomci panu woiewodzie sendomirskiemu, załuie tego iescze barziey ze do tego jegomci z nim, iako powinnem y bratem iegom x. biskupa, przychodzi, co tesz przedtem zinąd y od jegomci pana woiewody samego, takze tesz y o obsyłaniu jegom pana hetmanowem pana woiewody przes pana Pstrokońskiego y innych jegomcz wiedział y teraz na tem wiezdzie swem na biskupstwo społecznie z ichmciami x. biskupem kamienieczkiem, panem woiewodą łęczyczkiem, panem marszalkiem coronnem y panem podskarbiem trestali jegomci pana woiewodę sendomirskiego o to. O czem jegom pan woiewoda taką sprawę daie, ze skoro Michalow list do niego przyniesiono, zaraz tego listu trzy copie nagotować roskazal, s ktorych pierwszey s powinnosci swei senatorskiey posłał iego krol. mci, drugą uchodząc złego mnimania o sobie, a szanuiąc łaski jegomci pana hethmanowei posłał samemu iegom panu hethmanowi, trzecią tesz powinnemu schwagrowi jegom pana hethmana. Nie wie jegom x. biskup z iakiey miary, a iako wspomniał, nierozmysznie, jegomci panu woiewodzie bełskiemu (czego mu ichmm nie chwalili) posłał. Co ichmcz panowie senatorowie rozbieraiąc ossądzili to y nalezli, ze pan woiewoda w tym łaski y przyazni jegom pana hethmanowei nie miałby naruszyć, gdysz on to dwoie pismo s powinnosci swei rozesłać musiał. W tem czas trzeciem z powinnosci jegomci odesłał, acz nieco wykroczeł z powinnosci przyacielskiey, nie miałby iednak jegom pan woiewoda tak wielkiey niełaski jegomci pana hethmanowei dlatego odnosić, gdysz to dufałemu przyacielowi y powinnemu jegomci posłał, coby y jegomci x. biskupa y inych powinnych jegom boleć musiało, y prosi jegom x. biskup jegom pan hethman iusz tego zaniechać raczeł do seimu, bo y czas to uspokoić moze, y dgy sprawa

woienna s tem nieprzyacielem sie skończy, to obliterabit, a zatem sie tesz jegom pan woiewoda gdy na seimie sam jegomci panu hethmanowi o tem szerszą sprawę da, z iegomcią sie poiedna. Mowił tesz iegom x. biskup ze pan woiewoda niewinien isz do niego pisano y niemasz sie tu czem obrazać, są to bagatelle. A to co Michał w swych lisciech napisał zdradę, to on twierdził co sie y z listow iego (iako powiedział) znaczy, na p. Jeremię woiewodę wołoskiego, a nie na iegom pana hethmana, co listami pokaze.

Nie zdało sie tesz iegomci x-u biskupowi aby sie pan woiewoda w iakie agentie do Michała wdawać miał, bo to niepotrzebna rzecz y nie iest cum dignitate p. woiewody, gdysz jegomci nie tak wiele winien, iako sie załuie. A ludzie tesz wiedzą iako zyczliwie jegom pan hethman rzeczypospolitei słuzy y sczerze o iey dobrem radzi, takze tez wiedzą o obłudzie y chytrosci tego nieprzyaciela, a ze to Michał dlatego uczynił zeby ichmm pany powadził. Tosz tesz y iny ichmm panowie senatorowie iako wspomniał rozumieli.

Tuszy iegom x. biskup ze Michał przes tego posła, ktory temi czasy do krola jegom iachał, posłać miał te listy jegomci do niebosczyka x. Bathorego kardinala pisane. Na koniec powiedział iuzesmy to dobrze tu rozbierali y osądzili y spodziewam sie, gdy jego m. pan marszałek jego mci panu hethmanowi to oznaimi, ze sie jego m. tem contentować będzie.

Powiedzial tesz jego m.x. biskup, ze uradzili jego mci panu woiewodzie sendomirskiemu powinni aby lud iaki chował, zeby był bespieczny od iego m. pana hethmana, gdy sie nazad jego m. z woyny wroci, zwłaszcza iesli iego mcz pan hethman do konca będzie sie o to obrazał ku panu woieodwzie sendomirskiemu.

AGW—AZ, 634. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 425—428.

Răspunsul reverendului părinte episcop al Cracoviei[1].

Reverendul părinte episcop regretă că nu s-a văzut la Lublin cu reverendul părinte desemnat de Chełmno[2], aşa după cum urma să facă din însărcinarea domnului hatman al Coroanei[3] şi să confere cu el asupra chestiunilor domniei sale, cu care, ca un cleric şi frate, ar fi avut *un cîmp* mai larg de discuţii asupra acestor chestiuni. Dar şi prin scrisoarea sa către el nu va pregeta să atingă unele lucruri de mai mare trebuinţă.

De asemenea, mulţumeşte domnului hatman pentru felicitarea cu prilejul primirii episcopiei Cracoviei, în care demnitate este gata să încredinţeze slujbele sale, după lauda lui Dumnezeu celui drag, mai întîi domniei sale, ca unui domn al său milostiv şi ca unui prieten al său de mare încredere, şi *grija de căpetenie* a domniei sale este ca atît el, cît şi clerul întreg să roage pe domnul Dumnezeu să se îndure ca să-i ajute în aceste osteneli şi eforturi pe care domnul hatman le face într-o vreme atît de fierbinte şi la această vîrstă a sa pentru binele Republicii, ca să ferească Republica de primejdie[4].

Mulţumeşte, de asemenea, domniei sale pentru această încredere ce o are în el, că-i încredinţează în această vreme primejdioasă de război (care nu naşte oameni) spre protecţie pe micuţul său fiu şi casa sa, dorind domniei sale din inimă sinceră, pentru care roagă şi pe domnul Dumnezeu, ca domnia sa, întorcîndu-se înapoi în bună sănătate, cu vesele bucurii, să-şi crească singur micuţul fiu pînă la vîrsta maturităţii, spre bucuria sa şi a familiei sale. Şi în orice chestiune ar apela, în timpul absenţei domnu-

lui hatman, părintele desemnat[2] la reverendul părinte episcop[1], domnia sa dorește să-i dea bucuros sfat și să-i fie de ajutor.

Reverendul părinte episcop mulţumeşte domnului hatman pentru înştiinţarea în legătură cu oastea m.s. regelui împotriva acestui duşman[5] și roagă pe domnul Dumnezeu să se îndure și să norocească trebile domniei sale și ale oștirii m.s. regelui spre binele Republicii și spre slava poporului nostru.

Despre dumnealui domnul de Cracovia[6], reverendul părinte episcop a aflat mai înainte din altă parte ceea ce domnia sa[3] a binevoit să-i arate, și deși n-a avut *ca sarcină* din partea domniei sale, totuși ar fi adus domnului de Cracovia aminte de ceea ce dumnealui, neamintindu-şi bine, a ascuns oamenilor. Reverendul părinte episcop regretă că între dumnealor se ajunge la asemenea jigniri și *uri* în această primejdioasă vreme, cînd este vorba de salvarea Republicii. Ar fi dorit ca dumnealor să se aibă între ei ca fraţii şi să iubească şi să respecte pe un domn și senator[3] al Republicii, despre care lucru ar fi vorbit bucuros cu domnul de Cracovia. Dar fiindcă dumnealui domnul de Cracovia n-a venit, după cum a fost făgăduit reverendului părinte episcop, la intrarea domniei sale în episcopat, iar domnia sa de asemenea n-a putut să se vadă cu el în acel drum, cînd a mers la Cracovia, pentru că n-a aflat despre el mai curînd, ci abia cînd domnia sa a fost trecut acum de Opatów, de aceea, dacă ar fi urmat domnia sa să se întoarcă la el, ar fi trebuit să renunțe la data intrării sale, fixată *pentru ziua de 12 august*, iar acum reverendul părinte episcop n-are nici o nădejde să se vadă cu el. Iar a conferi despre aceasta cu domnul de Cracovia prin scrisori sau prin curieri, este un lucru primejdios, se pare că trebuie să amîne aceasta pînă la dietă. Sau se va îndura domnul Dumnezeu și va arăta împotriva acestui duşman[5] că pe cît de făţarnic este, pe atît de nesincer *s-a purtat* cu oamenii creștini. Prin izbîndă, va da Dumnezeu, asupra lui se va arăta lumii răutatea, făţărnicia şi lăcomia sa şi, ca urmare, va culege ce a semănat între dumnealor oameni mari şi însemnaţi, voind să-i învrăjbească. Dacă i s-ar întîmpla reverendului părinte episcop să se întîlnească cu vreun prilej oarecare cu domnul de Cracovia, nu va pregeta *să vorbească* cu dumnealui despre toate acestea şi a făgăduit să înștiințeze pe domnia sa[3] despre ceea ce va afla de la el.

Reverendul părinte episcop urma să plece în ziua de 2 septembrie din Cracovia la Częstochowa, iar de acolo să se întoarcă la locuința sa la Siewiór și Koziegłowy, acolo avea să şadă pînă la iarnă, iar acest loc este departe de Opatów.

În ceea ce priveşte supărarea domnului hatman pe domnul voievod de Sandomir[7], domnia sa[1] regretă și mai mult că s-a ajuns la aceasta cu el, o rudă și un frate al reverendului părinte episcop[1], lucru ce domnia sa[1] îl știa de mai înainte din altă parte şi de la domnul voievod însuşi, precum și despre corespondența dintre domnul hatman şi domnul voievod prin domnul Pstrokoński[8] și prin alții, iar acum, la această intrare a sa în episcopat, a cercetat cu amănuntul, împreună cu dumnealor părintele episcop al Cameniței[9], cu domnul voievod de Łęczyca[10], cu domnul mareșal al Coroanei[11], cu domnul vistier[12], pe domnul voievod de Sandomir despre acest lucru. Despre care domnul voievod dă această informaţie, că după ce i s-a adus scrisoarea lui Mihai, a dispus îndată să se facă după această scrisoare trei copii, din care prima a trimis-o, din datoria sa de senator, m.s. regelui, a doua, pentru a înlătura reaua părere despre el și pentru a respecta grația domnului hatman, a trimis-o domnului hatman

însuşi, iar a treia rudei, cumnatului[13] domnului hatman. Reverendul părinte episcop nu ştie din ce pricină, sau după cum a amintit, din ce lipsă de respect a trimis la domnul voievod de Belz[13] (pentru care lucru dumnealor nu l-au lăudat). Ceea ce dumnealor domnii senatori, analizînd, au judecat şi au aflat că domnul voievod[7] n-ar fi atins cu aceasta graţia şi prietenia domnului hatman, deoarece el a trebuit să expedieze, din datoria sa de senator, aceste două scrisori. Între timp, a trimis, din îndatorirea domniei sale, pe a treia, şi deşi a depăşit întrucîtva datoria sa de prieten, totuşi domnul voievod[7] n-ar trebui să-şi atragă pentru aceasta o atît de mare urgie din partea domnului hatman, căci dumnealui a trimis-o prietenului de încredere şi rudei sale, lucru ce l-ar durea pe reverendul părinte episcop şi pe ceilalţi prieteni ai domniei sale. Şi roagă reverendul părinte episcop pe domnul hatman să binevoiască a lăsa acest lucru la o parte pînă la dietă, căci timpul îl poate aplana, şi cînd războiul cu acest duşman[5] se va sfîrşi, se va şterge aceasta, şi deci şi domnul voievod[7] va da singur, cînd va fi la dietă, o informaţie mai amplă despre acest lucru domnului hatman şi se va împăca cu dumnealui. A mai spus reverendul părinte episcop că domnul voievod[7] nu-i vinovat că i s-a scris şi că de aici nu-i de ce să te superi, acestea sînt *bagatele*.

Iar pe acela pe care l-a numit[5] în scrisorile sale trădător, el[5] a spus aşa domnului Ieremia voievod[14], fapt ce se vede (după cum a spus[7]) şi din scrisorile sale, iar nu domnului hatman, ceea ce se va arăta prin scrisori.

Nu crede reverendul părinte episcop ca domnul voievod[7] să fi intrat în vreo legătură oarecare cu Mihai, căci aceasta-i un lucru inutil şi nu este *de demnitatea* domnului voievod, căci dumnealui nu-i atît de vinovat precum se plînge. Iar oamenii mai ştiu cu cîtă bunăvoinţă domnul hatman slujeşte Republicii şi cît de sincer îşi dă sfatul despre binele ei şi tot aşa ei ştiu şi despre făţărnicia şi viclenia acestui duşman[5] şi că Mihai a făcut aceasta ca să învrăjbească pe domnii senatori. Aceasta au înţeles-o, după cum a amintit, şi ceilalţi senatori.

Reverendul părinte episcop se aşteaptă ca Mihai să fi trimis prin acest sol, care a plecat în acest timp la m.s. regele, cărţile domniei sale[3] scrise către răposatul părinte Báthory[15]. În sfîrşit, a spus că „am disecat şi am judecat aici bine acest lucru şi sper că atunci cînd domnul mareşal[11] va aduce aceasta la cunoaştinţa domnului hatman, dumnealui va fi mulţumit de aceasta".

Reverendul părinte episcop a mai spus că prietenii săi l-au sfătuit pe domnul voievod de Sandomir să ţină ceva oameni pe lîngă el, spre a fi în siguranţă din partea domnului hatman, cînd dumnealui se va întoarce de la război, mai ales dacă domnul hatman va ţine pînă la urmă supărare pe domnul voievod de Sandomir.

---

[1] Bernard Maciejowski.
[2] Petru Tylicki, episcop de Culm, vicecancelar al regatului.
[3] Ioan Zamoyski.
[4] Este vorba de războiul împotriva lui Mihai Viteazul.
[5] Mihai Viteazul.
[6] Castelanul de Cracovia: Ianuş Ostrogski, fiul cneazului Constantin din Ostróg, voievodul Kievului.
[7] Gheorghe Mniszek.
[8] Călugăr, regentul cancelariei regale.
[9] Pavel Wołucki.
[10] Stanislav Miński.
[11] Nicolae Zebrzydowski.

[12] Henric Firlej de Dąbrowica.
[13] Stanislav Włodek, voievod de Bełz.
[14] Ieremia Movilă.
[15] Cardinalul Andrei Báthory, fostul voievod al Transilvaniei.

225 **Varşovia, 13 septembrie 1600.**

PETRU TYLICKI CĂTRE CRISTOFOR RADZIWIŁŁ

De patru săptămîni regele n-a primit nici o ştire de la Zamoyski, care se află acum departe cu oastea împotriva lui Mihai Viteazul.

...Ale boię się abi to wczas beło, bo dalieko musi bicz gdiess iest jego mscz z woiska przecziw Michalowi, gdisz od czterech niedziel nicz a nicz od niego nie ma jego k. mscz. Ze dwu stron a to impet na oiczizną naszę. Pan Bog sam niechai bendzie strozen.

Nawiedził i drugą plagą P. Bog powietrzem na wielu mieszczach, i tu iest nieiakie o niem podeirzenie. Dliaczego ruszicz się chcze stąd jego k.m., ieno nie determinował ieszcze szkutecznie dokąd...Z Warszawi XIII septembra 1600.

AGW—AR, dz. V, t. 410, nr. 16 622, f. 46. Original, ASB—MP, r. 24, c. 343—344.

⟨Va trimite lui Zamoyski copia scrisorii lui Cristofor Radziwiłł, mare hatman al Lituaniei, către Tylicki în chestiunea Livoniei⟩. Mă tem însă că aceasta nu va fi la timp, deoarece domnia sa[1] trebuie să fie acum undeva departe cu oastea împotriva lui Mihai, căci de patru săptămîni m.s. regele n-are nimic, dar nimic de la el. Din două părţi se dă năvală asupra patriei noastre[2]. Numai domnul Dumnezeu ne va apăra.

Ne-a încercat domnul Dumnezeu şi cu o altă plagă, cu ciuma în multe locuri, şi aici este o bănuială oarecare despre ea. De aceea m.s. regele vrea să plece de aici, dar n-a stabilit încă efectiv unde...Din Varşovia, 13 septembrie 1600.

[1] Ioan Zamoyski.
[2] Aluzie la Mihai Viteazul şi la Carol din Suedia.

226 **Sanok, 17 septembrie 1600.**

PAVEL RYBIŃSKI CĂTRE GHEORGHE MNISZEK

A sosit un ungur cu ştirea că Mihai Viteazul a fost prins, cu familia, în Alba Iulia, şi că i-au venit în ajutor germani şi unguri. Îl întreabă dacă să trimită la el pe acel ungur, care caută pe Zamoyski.

Jasnie wielmozny mcziwy panie.

Pod ten odyazd p. burgrabiego prziiechał sam do Sanoka Węgrzin iakisz, powiedayącz o poimaniu Michała w Białogrodzie z zoną y z synem, do jego mczi pana hetmana coronnego biegacz, kthory listow zadnych nie ma y sprawy statecznej dacz nie umie. Naymował sobie przewodnika. Nie wiem dokąd samotrzec iest. Zdało sie nam sam zebysmy go troche zatrzymali do nauki wmczi, ieslize mie wm kazesz do siebie prziiechacz. Racz ze wm oznaymicz co z niem czynicz. Jmię mu iest Horwat Gaspar.

Proszi zeby go do wmczi odeslacz. A tak racz wm moy mcziwy pan w thym dalszą naukę dacz. Powieda tez ze w Herdeliu przibilo theras Michalowi Niemczow 6 000, a Węgrow 2 000. Dath w Sanoku die 17 septemb. a<nn>o 1600. Paweł Ribinski.
<Pe dosul foii :> Copia listu do jegomczi pana woiewodj sandomierskiego od thego co na miejszczu burgrabiego na zamku iest.

AGW—AZ, 2 872, p. 183—184. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 926—927.

Preaputernice milostive domn

După plecarea d. burgrav, a sosit la Sanok un ungur oarecare, spunînd despre prinderea lui Mihai în Alba Iulia, cu soția și cu fiul său, și alergînd la milostivirea sa domnul hatman al Coroanei[1], dar care n-are nici o scrisoare și nu știe să dea o informație exactă. Și-a angajat o călăuză. Nu știu încotro merge el singur cu încă doi. Am găsit de cuviință să-l reținem puțin pentru informarea milostivirii tale, dacă îmi vei porunci să vin la milostivirea ta. Binevoiește milostivirea ta să mă înștiințezi ce să fac cu el. Numele lui este Horvát Gáspár. Roagă să-l trimit la milostivirea ta. Și așa binevoiește milostivirea ta, domnul meu milostiv, să-mi dai mai departe învățătură în această privință. Spune de asemenea că au sosit acum lui Mihai în Transilvania 6 000 de germani și 2 000 de unguri. S-a dat în Sanok, *în ziua de 17 septembrie, anul 1600.* Pavel Rybiński.

<Pe dosul foii :> Copia scrisorii către milostivirea sa domnul voievod de Sandomir de la acela care este în locul burgravului în cetate.

---

[1] Ioan Zamoyski.

227 **Radom, 4 octombrie 1600.**

PETRU TYLICKI CĂTRE CRISTOFOR RADZIWIŁŁ

Se află la Radom, unde s-a refugiat de ciumă. Din același motiv regele se află la Jedlnia. A primit vești de la Zamoyski despre răscoala nobilimii maghiare din Transilvania împotriva lui Mihai Viteazul.

...Z Wołoch od jego m.p. hetmana te mami, ze iusz bel pod Soczawą. W siedmigroczkiey ziemi sliachta wszistka i miasta zbuntowali się przeciw Michalowi, ludzi jego do siebie odwalili i on sam barzo beł sczisnion. Czobi daliey się z niem działo od jego m.p. hetmana nie beło wiadomosczi. In vulgo powiedaią zebi miał bicz poiman, alie asz przyidzie czo od jego m.p. hetmana tosz za pewną to bendziem miecz. Snadz liudzie czesarsczi idą tesz tam, podobno nie tak gwoli Michalowi iako sobie. Jest i czar tatarski w woiskiem wielkiem nie daleko, chciał do Woloch, alie mu dał znacz jego m.p. hetman ze go tam iusz nie potrezba. Takze i tureczkie woisko iest niemałe nad Dunaiem. Niedziel kilka ukaze iaka się w tich tam rzeczach rozprawa stanie. Lascze się zatem w.x.m. sw-o mos-o pana zaliecam. Z Radomia 4 octobris 1600.

Wassey x. mczi swego m. pana p.p. i uprzemi sluga, Piotr Tylicki bisk. culm., podk.k. m.p.

AGW—AR, dz. V, t. 410, nr. 16 622, f. 49. Original. ASB—MP, r. 24, c. 346—347.

..Din Moldova, de la domnia sa domnul hatman[1] avem acestea, că a fost acum lîngă Suceava. În țara Transilvaniei nobilimea toată și ora-

șele* s-au răsculat împotriva lui Mihai și au atras la ei oamenii lui, și el însuși a fost tare apăsat. Ce s-a întîmplat cu el mai departe, n-a fost știre de la domnia sa domnul hatman. Se spune *în popor* că ar fi fost prins, dar îndată ce va sosi ceva de la domnia sa domnul hatman, vom ști aceasta cu siguranță. De bună seamă că oamenii împăratului[2] merg tot acolo, se zice că nu atît de dragul lui Mihai, cît de dragul lor. Și hanul tătarilor[3] se află nu departe cu oastea; voia să meargă în Moldova, dar domnia sa domnul hatman i-a dat de știre că acolo nu mai e nevoie de el. De asemenea și oastea turcească este destul de mare la Dunăre. Peste cîteva săptămîni se va arăta cum va fi disputa în acele lucruri. Cu aceasta mă încredințez grației luminăției voastre, domnului meu milostiv. Din Radom, *4 octombrie*, 1600.

Al luminăției voastre, domnului meu milostiv, plecat prieten și binevoitoare slugă, Petru Tylicki, episcop de Culm, vicecancelar al Coroanei, cu propria mînă.

⟨Adresa : ca la nr. 215⟩.

---

[1] Ioan Zamoyski.
* Citește patriciatul.
[2] Rudolf al II-lea.
[3] Gazi Ghirai.

228 **Korczyn, 22 octombrie 1600.**

PETRU TYLICKI CĂTRE CRISTOFOR RADZIWIŁŁ

A aflat de la Zamoyski cum a fost înfrînt Mihai Viteazul în Transilvania de nobilimea maghiară răsculată, și că domnul român a mers la oastea adusă pe șesul Brașovului de Nicolae Pătrașcu din Țara Românească și de Udrea din Moldova.

Oswieczone mcze xiąze.

Nie mam czo natenczas pisacz w.x.m. a tu się umikami s k. iego m. przed powietrzem. I tu malo nie w kolo nami ie. Na dworze iednak z laski bozei ieszcze zdrowo. Czitalem czos w.x.m. pisacz raczeł do jego k.m. około rzeczi inflanczkich, o ktorich mielismi tesz i od jego m.x. biskupa pisanie. Zal się Panie Boze ze do takiego obelzenia narodom naszem przichodzi, isz się nie mozemi i tak malemu nieprzyaczeliowi odiącz. Owa Pan Bog sam weirzi, gdi sili nasze podoliwacz nie mogą.

Z drugiei stroni od Michala czo się dzieie, krotcze w.x.m. swemu mcz panu oznaimuie to czo jego m.p. hetman tu do k. jego m. napisał, to iest ze panowie siedmigrodzczi, powstawszi przecziw Michalowi, ruszili się przecziw niemu ku Bialogrodu iakosz okolo siedmnastego dnia septembra. On przeczuwszi o nich wiszedł w polie i taborem się polozil z dziesiączią tisięczi woiska. Nazaiutrz po iego wisczu strasz iego pogromiwszi czi tam panowie, zaras tusz podlia niego postawili tabor swoi. On teyze noczi w drogę się puszcził. Sli za niem i bitwe zwiodszi, naprzod trzi tysiącze piechoty mu porazili i potem wszistko woisko rozgromili, sam usczbi mial do drugiego woiska ktore w poliach Braszewskich iest, tak s tich liudzi s ktoremi tam sin iego z Multan przyszedł (acz i tich Sebinowczi w drodze mu urwali) iako ktorzi z Woloch z Udrą tam przibeli. Pan hetman nasz miał tesz przemknącz się przes gori do ziemie siedmigroczkiey. Inszego

tu nicz natenczas nie mamy. Czekami w tich rzeczach ponowi iakiei dalszei. Laszcze się zatem w.x.m. swego mcziwego pana iako napilniei zaleczam. Z Korczyna 22 octobris 1600.

Waszey x. mczi swego m. pana p.p. i uprzeimi sluga, Piotr Tylicki bisk. cul., podk.k. m.p.

AGW—AR, dz. V, t. 410, nr. 16 622, f. 52—54. Original. ASB—MP, r. 24, c. 349—351.

Luminate milostive principe.

N-am ce să scriu deocamdată luminăţiei tale, şi fugim aici cu m.s. regele de ciumă. Şi aici, puţin că nu e în jurul nostru. La curte însă, din mila Domnului, încă-i sănătate. Am citit ceea ce luminăţia ta ai binevoit să scrii m.s. regelui în legătură cu afacerile din Livonia, despre care am avut scrisoare şi din partea reverendului episcop. Păcat, doamne Dumnezeule, că se ajunge la o asemenea jignire pentru popoarele noastre, că nu putem face faţă nici unui atît de mic duşman. Singur domnul Dumnezeu vede cum puterile noastre nu pot fi în măsură să-i vină de hac.

Pe de altă parte, ce se întîmplă din partea lui Mihai, fac cunoscut pe scurt luminăţiei tale, domnului meu milostiv, ceea ce domnia sa domnul hatman[1] a scris aici m.s. regelui, şi anume că nobilii transilvăneni, răsculîndu-se împotriva lui Mihai, au pornit asupra lui spre Alba Iulia cam în jurul zilei de 17 septembrie. El, presimţind, a ieşit în cîmp şi s-a aşezat în tabără cu zece mii de oameni. A doua zi după ieşirea sa, acei nobili, nimicind straja lui, şi-au aşezat tabăra lîngă dînsul. El a pornit la drum în aceeaşi noapte. Au mers după dînsul şi dînd lupta, mai întîi i-au înfrînt trei mii de pedestraşi şi apoi i-au distrus întreaga oştire; el singur ar fi fugit la cealaltă oaste a sa, care se află în cîmpiile Braşovului şi care este formată atît din acei oameni cu care a venit acolo fiul să [2] din Ţara Românească (cu toate că şi pe aceştia sibienii i-au smuls bine de la el), cît şi cei ce au venit acolo din Moldova cu Udrea. Domnul hatman al nostru avea să străbată şi el munţii în ţara Transilvaniei. Altceva n-avem aici nimic deocamdată. Aşteptăm în aceste lucruri altă noutate ceva. Cu aceasta, mă recomand cît mai stăruitor graţiei luminăţiei tale, domnului meu milostiv. Din Korczyn, *22 octombrie*, 1600

Al luminăţiei tale, domnului meu milostiv, plecat prieten şi îndatorată slugă, Petru Tylicki, episcop de Culm, vicecancelar al Coroanei, cu mîna proprie.

⟨Adresa : ca la nr. 215⟩.

---

[1] Ioan Zamoyski.

[2] Nicolae Pătraşcu.

229 **Nowe Miasto ⟨Korczyn⟩, 22 noiembrie 1600.**

PETRU TYLICKI CĂTRE CRISTOFOR RADZIWIŁŁ

Într-o singură săptămînă polonii au repurtat două victorii : una asupra lui Mihai Viteazul, alta asupra suedezilor în Livonia.

Oswieczone mcze xiąze.

Jako przedtem zawdzi tak i terass dziekuię w.x.m. swemu mczwemu panu ze mie nie zaniechiwasz w.x.m. pisaniem swoiem. Nowini s ktoremis tu w.x.m. posłał są iako sliszę z laski bozei pocziesne. Nie widzia-

lem pissania w.x.m. o nich, bom nie wichodzil natenczas z gospodi dlia trochi niesposobnego zdrowia. Sliszalem iednak ze P. Bog poszanczowacz razel naszem przecziw Szwedom, s czego niechai mu bendzie chwala. W iednem tegodniu niemal oboie zwicziestwo dal pan Bog jego k.m. i nad Michalem i to tam w Inflancziech. Dai Boze abi tego przibiwalo i beli potlumieni wszisczi nieprzyacziele jego k.m. Niedawno poslalem w.x.m pismo okolo tego zwicziestwa nad Michalem. Teras nie mam nicz takiego do oznaimienia. Gdi się czo trafi nie zaniecham tego za occasią uczinicz. Zaliecam zatem w.x.m. panu swemu mcz uprzeime sluzbi me. Z Nowego Miasta 22 novembris 1600.

Wassey x. mczi swego m. pana p.p. i uprzeimi sluga, P. Tylicki bisk. podk.k. m.p.

AGW—AR, dz. V, t. 410, nr. 16 622, f. 55—56. Original. ASB—MP, r. 24, c. 352—353.

Luminate milostive principe.

Ca şi mai înainte întotdeauna aşa şi acum mulţumesc luminăţiei tale, domnului meu milostiv, că nu mă neglijezi cu scrisoarea luminăţiei tale. Noutăţile, pe care luminăţia ta le-ai trimis aici, sînt, după cum aud, din mila Domnului, îmbucurătoare. N-am văzut scrisoarea luminăţiei tale despre ele, căci n-am ieşit în acest timp de la gazdă din cauza stării puţin defavorabile a sănătăţii mele. Am auzit totuşi că domnul Dumnezeu s-a îndurat să dea la ai noştri izbînda asupra suedezilor, de care lucru fie lăudat. Într-o singură săptămînă aproape domnul Dumnezeu ne-a dat amîndouă izbînzile, şi asupra lui Mihai şi acolo în Livonia. Dă Doamne să ajungem şi să fie nimiciţi toţi duşmanii m.s. regelui.

Nu de mult am trimis luminăţiei tale scrisoare în legătură cu această izbîndă asupra lui Mihai. Acum, nimic deosebit de înştiinţat. Cînd va fi ceva, nu voi pregeta întîmplător s-o fac. Cu aceasta, recomand graţios slujbele mele luminăţiei tale, domnului meu milostiv. Din Nowe Miasto, *22 noiembrie* 1600.

Al luminăţiei tale, domnului meu milostiv, supus prieten şi îndatorată slugă, P. Tylicki episcop, vicecancelar al Coroanei, cu mîna proprie.

⟨Adresa : ca la nr. 215⟩.

230 **⟨Noiembrie, 1600⟩.**

SIMEON MOVILĂ CĂTRE MEHMED AL III-LEA

La stăruinţa sultanului pe lîngă regele Poloniei şi pe lîngă Ieremia Movilă de a face război lui Mihai Viteazul, acesta a fost înfrînt de Zamoyski, care a trimis pe Ioan Potocki ca să-l instaleze în scaun la Tîrgovişte, de unde s-au retras trupele turceşti.

Copia listhu od h.j.m. multanskiego do cesarza jegomczi tureczkiego.

Po zaleczeniu sluzb naszich nanissich. Jescze przod, naiasniejszj milosciwj ceszarzu, do przìiacziela waszej ceszarskiej mczj do k⟨rola⟩ jegomczj polskiego pisal wasza cesarska mcz hokem i do bratha naszego, do Jeremie woiewoddj woloskiego, przez Mutardo ⟨ !⟩ basze poslal wasza ce-

sarska mcz hokem j hath-humaj zeby krol jego mcz woine podniosl przeciwko Michalowj zdraiczj waszej cesarskiej mczj i k. j. mczj polskiego i kogo bendzie wola jego k. mczj poszadzicz na panstwie multanskim tho na woli jego k. mczj bendzie,

Przeto jasnie wielmoznj jegomcz pan canczlerz za pomocza boza woiskiem krola jegomczj polskiego porazil woisko Michalowe ze i szam ledwo uszedl. Przeto wedlug wolej w.c. mczj jasnie wielmozni pan canczlierz poslal ze mna woisko polskie nad ktorim byl jegomcz pan Jan Potoczki starosta kamienieczki starszjm. J zastalo woisko k. j. mczj polskiego w Targoweszcie welmoznego pana basse j sendziaki; beglerbeg delamarasz ⟨!⟩ Jub basze, Juli beg sedziak silistriiskj, Mechmeth sedziak nikopolski, Handza sendziak diiski, Husoim sendziak kareisarski, Mustapha sendziak niiski, Suliman sendziak karski j Mechmeth ktory bil sendziakiem Tehinskim. Dla spolnej zgodj w.c.m. z jego k. mczja polskim poslalo polskie wojsko aby ustapili, czo isz uczjnili i na mieyscu szobie z nim i woisko staneli, aby sie pomnozala przziazn w.c. mczj z jego k.m. polskim, iako sludzi wierni w.c. mczi wiedzacz wola w.c. mczj.

AGW—AZ, 36, p. 149. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 371.

Copia scrisorii de la domnul Țării Românești[1] către m.s. împăratul turcesc[2].

După recomandarea slujbelor noastre cele mai plecate. Încă mai înainte, preastrălucite și milostive împărate, măria voastră împărătească a scris hokem[3] prietenului măriei voastre, măriei sale regelui polon[4], și a trimis fratelui nostru, lui Ieremia voievodul Moldovei prin Mahmud pașa hokem[3] și hatihumai[5], ca m.s. regele să facă război împotriva lui Mihai, trădătorul măriei voastre și al m.s. regelui polon, și pe cine va fi voia m.s. regelui să-l așeze în domnia Țării Românești, aceasta va fi la voia m.s. regelui.

Ca urmare, preaputernicul domn cancelar[6] a înfrînt, cu ajutorul lui Dumnezeu cu oastea m.s. regelui oștirea lui Mihai, așa că el însuși abia a scăpat. Ca atare, după voia m.v. împărătești, preaputernicul domn cancelar a trimis cu mine oastea polonă, peste care a fost comandant domnia sa domnul Ioan Potocki, starostele Cameniței. Și oastea m.s. regelui polon a găsit în Tîrgoviște pe domnia sa domnul pașă și pe sangeacii: beglerbegul de Maraș Eiub pașa, Ali beg sangeacul Silistrei, Mehmed sangeacul Nicopolului, Hamza sangeacul Vidinului, Husein sangeacul de Karahisar, Mustafa sangeacul de Niș, Suleiman sangeacul de Karesi, Mehmed care era sangeacul Tighinei. Pentru înțelegerea comună a m.v. împărătești cu m.s. regele polon, oastea polonă a trimis la ei ca să se retragă, lucru ce l-au făcut, și pe locul lor ne-am așezat noi cu el[7] și cu oastea, ca să sporească prietenia m.v. împărătești cu m.s. regele polon, ca niște slugi credincioase ale m.v. împărătești, cunoscînd voia m.v. împărătești.

---

[1] Simeon Movilă (20 octombrie 1600—3 iulie 1601).

[2] Mehmed al III-lea.

[3] Corect: hüküm (hikim) = poruncă,

[4] Sigismund al III-lea.

[5] Corect: hatt-i-hümayun (hatihumaiun) = poruncă, cu formula autografă a sultanului.

[6] Ioan Zamoyski.

[7] Ioan Potocki.

IOAN POTOCKI CĂTRE EIUB PAŞA

Îi cere din nou cu insistență să părăsească Tîrgoviştea, unde trebuie să intre el cu trupele polone, pentru a instala pe Simeon Movilă, urmînd ca apoi să se consulte în vederea urmăririi lui Mihai Viteazul.

Jub passa takiego listu do siebie potrzebuiący podal od star⟨osty⟩ kam⟨ienieczkiego⟩.

Wielmozni m. panie passa, zdrowia dobrego od Pana Boga zicze wm. Oznajmuie wm ze belo pisanie od jasnie wielmoznego cesarza do k.j. mczj polskiego. Przetho z woiskiem jego kro. mczj przisedszj do ziemie czterdziesczj dni iako s siodel s koni naszich nie zdeimowali, a terasz iusz ku zimie idzie, przetho prislisżmi do Targowiscza. Woisko wasze prizslo przed nami czterma abo piaczia dni do Targowiscza i znalazlo niczo ludzi w Targowisczu ktorich posiekli. Tho sie stalo wprzod nizechmy my przisli do Targowiscza. A terasz uczjnczie tak dobrze wm a ustapczie wm nam z miastha. Przetho zadamy wm, Jjub basse, abisz nam wm ustapil s Targowiscza abismy ho. jego mczj posadzili na stoliczj. Wm pisal do nasz abiszmy ze trwali dzien abo trzj.My trwali. A terasz woisko jego k. mczj iesth barzo strudzone j nie moze wienczej trwacz, bo czaszy niepogodne nadchodzą, do tego j ricerstwo niektore iesth ranne, poki nie wiiedzemi do miasta zadna miara trwacz nie mozemj. Przeto proszimj abisz wm ustapil s Targowiscza a na inszjm mieysczie sie polozil z woiskiem, zebiszmj wesli z jego h. mczia na stolicze j tham posadziwszj h.j.m. na stoliczj z wczia sie naradzimy, tho iesth strony Mihala ieslibysmi sie o nim dowiedzieli, abismi sie spolnie on starali aby tha prziiazn jego c. m. ktora ma z iego k.m. aby thjm lepiej potwierdzali j gdziekolwiek by sie iaki nieprziiacziel panow naszich poiawil, abysmj oni nieprziiaczielmi bendacz odpor dawali, a prziiaczielowi zebismy prziiaczioli bili. Woisko jego k.m. proszj abj wienczej potem nie stalo i powtore proszimy gdisz woisko jego k. mczi iesth barzo strudzone i mamy nadzieie w panu Bogu ze prziiaczielstwo nasze kture mamy miedzj szoba nie bendzie odmyenne j owszem bendzie potwierdzone, ieno wm racz ustapicz z miasta, a tham gdzie wm stanowisko bendzieczie miecz naradziczie szie wm, abismi iako najlepiej postupowali przeciwko nieprziiczielowj panow naszich, zebj posluga nasza przeciwko cesarzowj j przeciwko krolowj bila spelna.

AGW—AZ, 36, p. 151. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 374—375.

Lui Eiub paşa, avînd nevoie de asemenea scrisoare, i s-a dat de starostele Cameniței[1].

Puternice milostive domnule paşă, doresc domniei tale bună sănătate de la domnul Dumnezeu. Aduc la cunoştința domniei tale că a fost scrisoare de la preaputernicul împărat[2] către măria sa regele Poloniei[3]. Astfel venind cu oastea m.s. regelui în țară, sînt patruzeci de zile de cînd n-am scos şeile de pe caii noştri, iar acum merge spre iarnă, deci am venit la Tîrgovişte. Oastea voastră a sosit cu patru sau cinci zile înaintea noastră la Tîrgovişte şi a găsit ceva oameni[4] în Tîrgovişte, pe care i-a tăiat. Aceasta s-a întîmplat înainte ca noi să sosim la Tîrgovişte. Iar acum să faceți atît de bine şi să vă retrageți, pentru noi, din oraş. Prin urmare, cerem de la domnia ta, Eiub paşa, ca să pleci din Tîrgovişte, ca noi să aşezăm pe

măria sa domnul[5] în capitală. Domnia ta ne-ai scris să aşteptăm o zi sau trei. Noi am aşteptat. Iar acum oastea m.s. regelui este foarte obosită şi nu poate aştepta mai mult, căci vin vremile ploioase, pe lîngă aceasta şi unii oşteni sînt răniţi; în nici un chip nu putem aştepta, ci trebuie să intrăm în oraş. Ca atare, te rugăm ca domnia ta să pleci din Tîrgovişte şi să te aşezi cu oastea în alt loc, ca să intrăm cu măria sa domnul în capitală şi acolo, aşezîndu-l în scaun, ne vom sfătui cu domnia ta, adică în privinţa lui Mihai, dacă vom afla despre el, să stăruim împreună asupra lui, ca această prietenie a m.s. împăratului ce o are cu m.s. regele să se întărească cu atît mai bine, şi oriunde ar apărea un duşman oarecare al stăpînilor noştri să opunem aceluia, de-i duşman, rezistenţă, iar prietenului să-i fim prieteni. Oastea m.s. regelui pofteşte să nu stea mai mult şi cerem din nou aceasta, deoarece oştirea m.s. regelui este foarte obosită şi am nădejde în domnul Dumnezeu că prietenia noastră, pe care o avem între noi, nu va fi schimbată, ci, dimpotrivă, va fi întărită, numai domnia ta binevoieşte să retragi din oraş, şi sfătuiţi-vă acolo, unde domniile voastre veţi avea poziţia, ca să purcedem cît mai bine împotriva duşmanului stăpînilor noştri, ca slujba noastră faţă de împărat şi faţă de rege să fie împlinită.

---

[1] Această frază este scrisă de mîna lui Ioan Potocki, starostele Cameniţei.
[2] Mehmed al III-lea.
[3] Sigismund al III-lea.
[4] De-ai lui Mihai Viteazul.
[5] Simeon Movilă.

232 **⟨Sfîrşitul anului 1600⟩.**

IOAN ZAMOYSKI CĂTRE PETRU TYLICKI

Sigismund Báthory şi Ieremia Movilă îi cer bani cu împrumut. Nu le poate satisface cererea. Nu se poate atinge de Transilvania. A sosit la el un ceauş, pe care-l trimite la rege.

Pan woiewoda wołoski dwu gosci nie barzo wdzięcznych nuzaiel mi. Naprzod przyiechal tu do mnie nieiaki David, ktory przy niebossczyku xiędzu cardinale Battorem był, przekładaiąc imieniem pana Zygmuntha Battorego ze tam woynie y ruszeniu iakimść do ziemie siedmigrodzkiey myslą. A tak zebym mu pieniędzy pozyczyl. Takze sam pan woiewoda wolosky o pozyczenie pieniędzy tess mię prosi. Powiedaią niektorzy zeby mi siela mial dawać. A iam y pieniądza od niego nie widzial iako zyw. Owssem a to banc sobie u mnie naiduie. Okazuię iem obiema ze ia zadnych prowincy, z ktorychbym wielkie pieniądze mial zebrać, nie mam. Cokolwiek wygrzebę, iako kokoss z ziemie, to samo mam, a zaś ustawiczne kossty z tego y wydatki czynię, słuząc, iakom powinien, jego kro. m. naszemu mciwemu panu y r⟨zeczy⟩pospolitey. Nie mogę tedy bym y chcial, dogodzić iem. Daley z strony ziemie tey siedmigrodzkiey, ze nie mogę się niczego tknąc, bez roskazania jego kro. m. y stanow. A ze dotand baczę, stany nie telko niesklonne do wssczynania czego przeciw siedmigrodzkiey ziemi, ale owssem przeciwne. Będąc tedy sługą y urzędnikiem jego kro. m.y. r⟨zeczy⟩pospolitey, ktorem, po Bogu, wssytkom powinien, nie chcę tam ni oczym sic stantibus rebus wiedzieć. Potem przybiegł do mnie Woloszyn, opowiedaiąc o iechaniu do mnie czausza tureckiego, o ktorem

w liscie owem swem, ktory się wm posyła, pan woiewoda wołoski jego m. panu lwowskiemu napisał. Gdym pytał go, kędy pozostawiel czausza tego, powiedział ze iuss nie dakelo przedmiescia tu byl. Barzo mi to bylo nie wsmak, gdyss, acz to byl zwyczay przedtem, ze się powali do hetmanow poslancy tacy od pogan, iadac ku krolom ichmciom, ale iss teras dziwny y zlosliwy wiek nastal, strzeglem się tego, abym z tey miary nikomu do obmowisk o sobie nie dawal ansam. Jednak ze iuss tu był tak zaiechal, kazalem dać gospodę na przedmieściu temu czauszowi y ieść y pić samemu y koniom owsa. A daley, ani widząc go, zaraz ku jego kro. m. naszemu mciwemu panu go odsylam.

AGW—AZ, 634. Copie. ASB—MP, r. 24, c. 424.

Domnul voievod al Moldovei[1] m-a plictisit cu doi oaspeţi nu prea plăcuţi. Mai întîi a venit aici la mine un oarecare David, care a fost pe lîngă răposatul părinte cardinal Báthory[2], spunînd în numele stăpînului său, Sigismund Báthory, că acolo se gîndesc la război şi la o pornire oarecare spre ţara Transilvaniei. Şi aşa, ca să-i împrumut bani. Şi domnul voievod al Moldovei însuşi mă roagă la fel ca să-i împrumut bani. Spun unii că el mi-ar fi dat o mulţime. Iar eu, cît am trăit, n-am văzut nici un ban de la el. Dimpotrivă, el găseşte la mine bancă. Le voi arăta la amîndoi că eu n-am nici o provincie, din care să iau bani mulţi. Ceea ce scurm, ca cocoşul din ţărînă, aceea am, şi din aceasta îmi acopăr costurile şi cheltuielile, slujind, după cum sînt dator, m.s. regelui, domnului nostru milostiv, şi Republicii. Nu pot deci, chiar dacă aş voi, să le îndeplinesc cererea. Mai departe, în ceea ce priveşte ţara aceasta a Transilvaniei, nu pot să mă ating de nimic, fără porunca m.s. regelui şi a stărilor. Şi după cum văd pînă acum, stările nu numai că nu sînt înclinate să verse ceva împotriva ţării Transilvaniei, ci, dimpotrivă, sînt contra. Fiind deci sluga şi dregătorul m.s. regelui şi al Republicii, cărora tuturora le sînt, după Dumnezeu, dator, nu vreau, *aşa stînd lucrurile*, să ştiu de nimic de acolo.

A venit apoi în goană la mine un om din Moldova, relatînd despre plecarea la mine a acelui ceauş turcesc, despre care domnul voievod al Moldovei a scris domniei sale domnului de Liov[3] în această scrisoare, pe care o trimit domniei tale. Cînd l-am întrebat : pe unde l-a lăsat pe acest ceauş, a răspuns că se afla aici, nu departe de periferia oraşului[4]. Tare nu mi-a fost pe plac aceasta, pentru că, deşi mai înainte a fost obiceiul ca asemenea trimişi de la păgîni, care mergeau la măriile lor regii, să se îndrepte la hatmani, dar fiindcă acum a venit o vreme curioasă şi răutăcioasă, mă păzesc să nu dau în această privinţă nimănui *prilej* să mă vorbească de rău[5]. Dar fiindcă sosise acum aici, am dat poruncă să se dea acestui ceauş gazdă în periferie şi de mîncat şi de băut, iar cailor ovăz. Iar mai departe, fără să-l văd, îl trimit îndată la m.s. regele, domnul nostru milostiv.

---

[1] Ieremia Movilă.
[2] Andrei Báthory.
[3] Castelanul de Liov : Stanislav Żółkiewski.
[4] Zamość.
[5] Aluzie la papă şi la împărat, care nu vedeau cu ochi buni strînsele relaţii dintre cancelar şi turci.

LISTA DOCUMENTELOR

INDICE*

* Trimiterile s-au făcut la numărul documentului. Cifra romană indică pagina „Introducerii".

CUPRINSUL

Coperta de: AURELIAN PETRESCU

Redactor: HILDA MAZILU
Tehnoredactor: MAGDALENA IACOB

Bun de tipar 9.III.1979. Tiraj 1550 ex.
Format 14/70×100. Coli de tipar 29,50.
C.Z. pentru bibliotecí mari { *9(498),,15,,(00—12) :902.55(438)* / *902.55(438) :9(498),,15,,(00—12)*
C.Z. pentru biblioteci mici
9(498),,15,, (00 — 12) : 902.55(438)

C. 1871 I. P. INFORMAŢIA
str. Brezoianu nr. 23—25,
Bucureşti

Lei 29